ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI Sayı: 211/1

DERLEME SÖZLÜĞÜ

I

A

- 2. baskı -

SanalBaba

DERLEME SÖZLÜĞÜ

SanalBaba

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI — SAYI: 211

Türkiye'de Halk Ağzından

DERLEME SÖZLÜĞÜ

I

A

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1993

SanalBaba

ÖNSÖZ

Bu sözlükte 1932 yılına kadar yazı dilimize girmemiş ve 1932-1960 yılları arasında, yurdumuzun türlü bölgelerinde halk ağzından derlenmiş olan Türkçe veya türkçeleşmiş sözler vardır.

Eser, iki büyük derlemenin verimidir:

Birinci derleme, 1932-1934 yıllarında yapılmıştır. Altı ciltlik Söz Derleme Dergisi bundan çıkmıştır.

İkinci derleme, 1952-1959 yıllarında yapılmış ve birinci derlemeden birkaç kat daha verimli olmuştur. Her iki derlemenin birleştirilmesinden de şu eser meydana gelmiştir.

Ana Dilden Derlemeler'de bulunduğu halde birinci ve ikinci derlemelerle bize gelmemiş olan bazı sözler de bu baskıya katılmıştır.

Birinci ve ikinci derlemelerin nasıl yapıldığı biraz aşağıda ayrıca anlatılmıştır.

* * *

Bazı kimseler, derlemelerin sadece kullanılmak üzere yayımlandığını sanıyorlar. Derlemeler arasında, yazı dilimizin eksiklerini karşılıyan sözler, şüphesiz ki vardır. Nitekim son yirmi otuz yıl içinde halk ağzından yazı dilimize hayli kelime girmiştir. Ama Söz Derleme Dergisi yalnız bu amaçla meydana getirilmemektedir. Söz Derleme Dergisinin önsözünde, derlemelerle güdülen amaç şöyle açıklanmıştır:

Türkiyede halk ağzında dolaşan ve bugüne kadar lûgatlere ve yazı diline girmemiş, yahut yazıda pek az kullanılmış olan halk sözlerini toplamakla, bunların hepsinin yazıda, hattâ konuşmada kullanılması gibi bir dilek ileri sürülmüş değildir. Yalnız Türkiye halk ağızlarının böylece elbirliğiyle toplanmış bir sözlüğünü dil meraklılarının gözü önüne koymak, sınırlarımız içinde söylenen sözleri tanıtmak ve bunlar üzerinde yapılabilecek her türlü bilimsel araştırmalara yol açmak düşüncesiyledir ki bu dergiyi basıyoruz.

* * *

Meraklıların ve gönüllülerin yardımlariyle meydana gelen bu eser, yurdumuzdaki halk ağzı sözlerini eksiksiz olarak tanıtacak, anlamları ve söyleniş özelliklerini bütün inceliklerıyle, yanlışsız gösterecek nitelikte değildir. Eksikleri ve yanlışları daha az bir eser meydana getirilebilmesi için çok sayıda yetişmiş dilcinin yurdu karış karış dolaşmaları ve her yerde uzun zaman kalarak incelemelerde bulunmaları gerekirdi. Buna imkân bulunamamıştır. Böyle olmakla birlikte, meydana gelen şu eserin değeri ve önemi inkâr olunamaz. Unutulma-

SanalBaba

malıdır ki ne kadar dikkatli bir derleme yapılırsa yapılsın, hiçbir zaman bu işin sonu alınmıştır denilemiyecektir. Çünkü, derlemelerde bulunacak yanlışlardan ve kalacak eksiklerden başka, halk her gün yeni yeni kelimeler yaratmaktadır. Şu halde bu konu üzerindeki çalışmalara devam etmek gerekecektir.

* * *

Bu sözlük, müsveddeler cilt cilt hazırlandıkça basılacaktır. Eseri tam olarak hazırladıktan sonra basmak en doğru yoldu. Ancak, on ciltten fazla tutacağı anlaşılan kitabın tamamını hazırlamak yirmi otuz yıldan önce mümkün olmıyacaktır. Basıma başlamayı bu kadar geciktirmektense, küçük bir sakıncayı hoş görerek tamamlanan kısımları hemen bastırmak daha uygun görülmüştür. Bundan dolayı bir sözün türlü söyleniş şekilleri madde başlarında tam olarak sıralanamamıştır. Ancak değişik şekiller aynı harfle veya bir cilde giren harflerle başlıyorsa o cilt içinde toplanmış ve → işaretiyle yalnız bu cilde giren kelimeler arasında bağlantı kurulmuştur. Ayrı ayrı ciltlere girecek sözler (örneğin "abartmak ile "obartmak" ve "ofurtmak"; "acar" ile "ecer") arasında bağlantı kurmak işi, eser tamamlandıktan sonra hazırlanacak bir fasiküle bırakılmıştır.

* * *

"Halk ağzından yazı diline" olan bu sözlük tamamlandıktan sonra, Söz Derleme Dergisi'nin 5. cildi gibi, "Yazı dilinden halk ağzına" bir indeks cildinin de hazırlanması gerektir. Böyle bir indeks, eserden faydalanmayı çok kolaylaştıracak ve onun değerini artıracaktır.

* * *

Bu kitap birinci ve ikinci derleme yoliyle yurdun çeşitli bölgelerinden söz derlemiş olan binlerce dilseverin Kurumumuza göndermiş oldukları 600.000 den artık fişe dayanmaktadır.

Birinci derlemeye katılan ve sayıları dört beş bin kadar olan derleyicinin bir listesi yoktur. İkinci derlemeye katılanların sayısı 917 dir. Adları ve her birinin nerelerden, ne kadar söz derlediği s. XX—LV de görülecektir.

İkinci derleme için bütün yurtta bir gönüllü derleyiciler örgütü kurup sekiz yıllık program ve güdümle derlemeyi başarılı bir sonuca vardıran, sonra da fişleri sözlük haline getirme çalışmalarına yön veren, Kurumun Derleme - Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy'dur.

Bu cilt için birinci ve ikinci derleme fişlerini birer birer incelemek ve bunlara Ana Dilden Derlemeler'deki sözleri katmak suretiyle eserin müsveddesini hazırlıyanlar Uzman Şakir Ülkütaşır, Uzman Aycan Ünver, Emel Vardarlı, Gülten Cankoçak, Yaşar Cankoçak ve Olcay Sarıbaş'tır.

SanalBaba

Cevdet Çağatay ile Cem Dilçin derleyicilerin durumunu ayrı ayrı izlemişler, kayıtlar tutmuşlar, düzgün bir fiş arşivi kurmuşlardır.

Bu cildin baskı provalarını Emel Vardarlı ile Cem Dilçin asıl fişlerle karşılaştırarak tekrar tekrar gözden geçirmişler ve gereken düzeltmeleri yapmışlardır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere elinizdeki kitap: a) yurt içinde geniş ölçüde yapılan derlemelerden, b) bu derlemelerin sözlük haline getirilmesi için Kurum merkezindeki çalışmalardan meydana gelmiş ortaklaşa bir eserdir. İçinde emeği bulunan bütün arkadaşları her zaman şükran ve saygı ile anmak Türk Dil Kurumunun borcudur.

T. D. K

SanalBaba

SÖZLÜĞÜN DÜZENLENMESİNDE TUTULAN YOLLAR VE KULLANILAN İŞARETLER

1. Ayrı ayrı yerlerde değişik söyleniş şekilleri bulunan bir sözün en önemli görülen veya yaygın olan şekli madde başı olarak alınmış, yanına [ ] içinde değişik şekilleri konulmuştur. Bu değişik şekillerden her birinin nerelerde kullanıldığı da aynı madde içinde gösterilmiştir. Ayrıca her değişik şekle, sözlüğün alfabe sırasında madde başı olarak da yer verilmiş, ancak karşısına anlam ve derleme yeri yazılmıyarak → işaretiyle bu sözün ve benzeri sözlerin toplu olarak bulunduğu madde gösterilmiştir.

2. Madde başlarında dört sesin gösterilmesine, mümkün olduğu kadar çalışılmış, bunlar için "é, ḫ, ñ, -" fonetik işaretleri kullanılmıştır. (Açıklamalar s. XVII dedir.)

3. Yazılışları aynı, fakat anlamları birbiriyle ilgisiz olan sözler, ayrı madde başı yapılmış ve bunlar (I), (II), (III) rakamlariyle işaretlenmiştir.

4. Birbiriyle ilgili birkaç anlamı bulunan kelimelerin her anlamı, aynı madde içinde 1., 2., 3., rakamlariyle ayrılmıştır.

5. Bazı sözler için verilen kullanış örnekleri, anlam açıklamalarından sonra italik harflerle dizilmiştir.

6. Madde başı olan sözlerin derlendiği yerler ( ) içinde gösterilmiştir. Derleme yeri köy ise, başına hiçbir işaret konulmamış; ilce merkezi ise, başına*; il merkezi ise – işareti konulmuştur. Örneğin:

acak Biraz, azıcık. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

şeklinde yazılı olan madde, İçel'in Tarsus ilcesine bağlı Hacıhamzalı köyünden derlenmiş demektir.

7. İl adları kısaltmalarla gösterilmiştir. Bu kısaltmaların listesi s. XI de verilmiştir.

8. Bir söz, aynı il içinde birkaç yerden derlenmiş ise bu yerler virgül ile ayrılmıştır. Söz birkaç ilde kullanılıyorsa bu iller arasına noktalı virgül konulmuştur.

9. Birçok yerlerde kullanılmakta olan bir sözün derlendiği yerler gösterilirken birbirine yakın olan bölgeler, mümkün olduğu kadar arka arkaya sıralanmıştır.

10. Bazı köylerin ilcelere, ilcelerinde il'e bağlanışları zamanla değişmektedir. Bu kitapta gösterilen bağlantılar derleme yapıldığı zamandaki bağlantılardır.

11. Halk ağzından alınmış ve bu kitaba geçirilmiş olan sözler içinde Türkçe asıllı olmıyanlar da vardır. Halk bunları şu veya bu yönden değiştirerek kullandığından sözlüğümüze alınmaları faydalı görülmüştür.

BİRİNCİ VE İKİNCİ DERLEMELER NASIL YAPILDI?

Birinci Derleme :

Halk ağzından söz derleme işi Türk Dil Kurumu'nun (kurulduğu zamandaki adı ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin) ilk günden beri üzerinde çalıştığı bir konudur. 12 temmuz 1932 de Atatürk'ün kurduğu bu Derneğin 26 eylül 1932 de toplanan birinci Kurultayından sonra ele alınan ilk işler arasında halk ağzından derlemeler yapmak da vardır. Ancak en uzak köylere kadar bütün yurttan söz derlemeye Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin gücü yetmiyeceğinden, bu işe resmî organların yardım etmeleri hükümetçe uygun görülmüş ve İcra Vekilleri Heyeti'nin 21/11/1932 tarihindeki toplantısında 13507 numaralı kararname ile "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde söz derleme işlerini yoluna koymak üzere bir "Söz Derleme Talimatnamesi mer'iyete konulmuştur". Bu talimatname gereğince:

SanalBaba

a) Halk dilinde yaşıyan Türkçe sözleri derlemek için Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne yardımda bulunmak üzere her ilde valinin başkanlığında bir "derleme heyeti" kurulmuştur.

b) Bu heyete Türk Dili Tetkik Cemiyeti il kurulu üyeleri ile belediye başkanı, en büyük komutan, il millî eğitim müdürü, sağlık müdürü, lise, öğretmen okulu, orta okul, sanat, ticaret, tarım okulları müdürleri üye olarak girmişlerdir.

c) Her ilce merkezinde de kaymakamın başkanlığında yukarıdaki görevleri ilcede gören kimselerden birer "derleme şubesi" kurulmuştur.

d) İl, ilce merkezleri ile bucak ve köylerdeki okulların her biri, okul müdürleriyle başöğretmenlerin başkanlık edeceği birer "derleme ocağı" sayılmıştır.

e) İl Merkez Derleme Kurulu, ilce, bucak ve köylerdeki şube ve ocakların derlemeleri ile kendi derlemelerini Türk Dili Tetkik Cemiyeti genel merkezinden verilecek yönergeye göre tasnif ederek Türk Dili Tetkik Cemiyeti Genel Yazmanlığına göndermekle ve her hafta görülen işlerin özetini Bakanlığa bildirmekle görevlendirilmiştir.

f) Bakanlık Genel Müfettişlerine, uğradıkları yerlerin söz derleme çalışmaları hakkında Bakanlığa bilgi vermeleri emredilmiştir.

g) Derleme işinde en çok gayret gösteren memurların –mükâfatlandırılmak üzere– bağlı bulundukları bakanlıklara bildirilmesi emredilmiştir.

Böylece 1933 yılında bütün yurtta bir derleme seferberliği başlamıştır. Derlemeler Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin bastırıp her tarafa yolladığı fişleri doldurmak suretiyle yapılmıştır. 10 X 14 santim genişliğinde olan bu fişlerin bir örneği s. XII de görülecektir. Bu fişlerde sayı ile gösterilen bölümlere yazılacak şeyler s. XIII e bir örneği konulan açıklama ile belirtilmiştir.

Derleme seferberliğine yalnız memurlar değil, serbest meslek adamları, dil meraklıları, istiyen her yurttaş katılmıştır. 1933 yılı içinde Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne birkaç bin derleyicinin çalışma verimi olan 126.000 fiş gelmiştir. 1934 yılı içinde gelenlerle birlikte derleme fişlerinin sayısı 153.500 e ulaşmıştır.

İşte Söz Derleme Dergisi bu 153.500 fişten faydalanılarak 1935 yılında başlıyan çalışmalarla meydana getirilmiş ve 1939-1951 yılları arasında 4 cilt olarak basılmıştır. Bu 4 cilt 1709 sayfa tutmaktadır. Eserde bulunan 25.000-30.000 kadar halk ağzı kelimesi alfabe sırası ile madde başı olarak yazılmış, her kelimenin anlamı veya anlamları verildikten sonra hangi ilin hangi kasaba veya köyünden derlendiği o madde içinde gösterilmiştir.

Bu 4 cilde 1952 de 6 ncı, 1957 de 5 inci ciltler de eklenmiştir. 6 ncı ciltte yalnız folklor sözleri vardır. Buradaki sözler, öteki ciltlerde bulunan sözlerden daha geniş olarak açıklanmış ve her maddeye gönderenin adı ve yeri konulmuştur.

5 inci cilt "Yazı Dilinden Halk Ağzına İndeks" tir. Yani Söz Derleme Dergisi'nin ilk 4 cildi halk ağzı kelimelerinin alfabe sırasına göre tertip edilmişken bu cilt yazı dili kelimelerine göre alfabe sırasındadır. Madde içinde bunların –ilk 4 ciltte geçen– halk ağzındaki karşılıkları gösterilmiştir.

Birinci Derlemenin verimi olan Söz Derleme Dergisi üzerindeki çalışmalar 1957 de sona ermiştir.

İkinci Derleme :

Birinci derlemeden meydana gelen Söz Derleme Dergisi, dilimizin zengin bir hazinesidir. Bununla birlikte anlaşılmıştır ki tamamlanması ve düzeltilmesi gereken bir eserdir. Çünkü: a) Halk ağzında yaşamakta olan birçok kelimeler bu eserde yer almamıştır. b) Gerek kelimelerde, gerek anlamlarda bazı yanlışlar bulunduğu, yapılan incelemelerden anlaşılmıştır. c) Söz Derleme Dergisi'nde yalnız alfabemizdeki harfler kullanıldığından halk ağzında pek yaygın olan ɛ, ḫ, ñ sesleri belirtilmemiştir. İşte bu eksiklerin tamamlanması ve yanlışların düzeltilmesi maksadı ile yeni bir derleme yapılması uygun görülmüştür.

SanalBaba

İkinci derleme için resmî örgütleri görevlendirme yolu tutulmamıştır. Türk Dil Kurumu, maksadını yurt içindeki dil meraklılarına duyurmuş ve böyle bir yurt hizmetinde bulunmak istiyenleri yardıma çağırmıştır. Derleyici olmak istiyenler adreslerini bildirdikçe, kendilerine bu iş için bastırılan ve s. XIV — XV te bir örneği görülen –14 X 22 santim genişliğindeki– "Derleme ve Düzeltme Fişleri" ile s. XVII ye bir kopyası konulmuş olan "Derleme ve Düzeltme Kılavuzu" gönderilmiştir.

İkinci derleme çalışmaları sekiz yıl sürmüş, 1952 başından 1959 sonuna kadar üç kere tekrarlanan programlarla yürütülmüştür. Bu sefer gelen fişlerin sayısı 450.000 i bulmuştur. Yani birinci derlemede gelenlerin hemen hemen üç katıdır.

Yeni fişler, Söz Derleme Dergisi'nin birçok yerlerini düzelttikten başka hayli yeni kelime getirmiş, Söz Derleme Dergisi'ndeki kelimelerin anlamlarına yeni anlamlar eklemiş ve bir söz için önce gösterilen derleme yerlerine başka derleme yerleri katmıştır.

İkinci derleme ile eserin ne kadar genişlediğini belirtmek için şu karşılaştırmaya bakmak yetecektir: İkinci baskının birinci cildini yalnız A harfiyle başlıyan ve 444 sayfa tutan maddeler doldurmaktadır. Birinci baskıda A ile başlıyan maddeler ise 84 sayfadır.

SanalBaba

İL ADLARININ KISALTMALARI

(S. VIII de sözü geçmektedir.)

Adana	Ada.
Adıyaman	Adı.
Afyon Karahisar	Af.
Ağrı	Ağ.
Amasya	Ama.
Ankara	Ank.
Antalya	Ant.
Artvin	Ar.
Aydın	Ay.
Balıkesir	Ba.
Bilecik	Bil.
Bingöl	Bn.
Bitlis	Bt.
Bolu	Bo.
Burdur	Brd.
Bursa	Brs.
Çanakkale	Çkl.
Çankırı	Çkr.
Çorum	Çr.
Denizli	Dz.
Diyarbakır	Dy.
Edirne	Ed.
Elâzığ	El.
Erzincan	Ezc.
Erzurum	Ezm.
Eskişehir	Es.
Gaziantep	Gaz.
Giresun	Gr.
Gümüşane	Gm.
Hakkâri	Hak.
Hatay	Hat.
Isparta	Isp.
İçel	İç.
İstanbul	İst.
İzmir	İz.
Kars	Kr.
Kastamonu	Ks.
Kayseri	Ky.
Kırklareli	Krk.
Kırşehir	Krş.
Kocaeli	Kc.
Konya	Kn.
Kütahya	Kü.
Malatya	Ml.
Manisa	Mn.
Maraş	Mr.
Mardin	Md.
Muğla	Mğ.
Muş	Mş.
Nevşehir	Nş.
Niğde	Nğ.
Ordu	Or.
Rize	Rz.
Sakarya	Sk.
Samsun	Sm.
Siirt	Sr.
Sinop	Sn.
Sivas	Sv.
Tekirdağ	Tk.
Tokat	To.
Trabzon	Tr.
Tunceli	Tn.
Urfa	Ur.
Uşak	Uş.
Van	Vn.
Yozgat	Yz.
Zonguldak	Zn.

SanalBaba

BİRİNCİ DERLEMEDE KULLANILAN FİŞ

(s. IX da sözü geçmektedir.)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

SanalBaba

(Birinci Derlemede)

FİŞE YAZILACAK ŞEYLER

(s. IX da sözü geçmektedir.)

Sayı

1 Kelime (varsa türlü söylenişleri).

2 Kelimenin derlendiği yer (mahalle, köy, kaza, vilâyet).

3 Kelime isim, sıfat, yahut zamir ise izafet ve cemi halleri, fiil ise muzari üçüncü şahsı.

4 Kelimenin manası (varsa türlü manaları, içinde kullanıldığı adi konuşma, atasözü, beyit, masal v. s. den alınmış cümleler.

5 Kelime ile (varsa) manaca eş veya zıt başka kelimeler.

6 Kelimenin herkesçe mi, bir kısım halkça mı kullanıldığı.

7 Ağzından söz derlenen kimsenin yaşı, işi gücü, kadın yahut erkek mi, yerli yahut muhacir mi olduğu, okur yazar olup olmadığı.

8 Derliyecinin adı, sanı.

9 Derleyicinin (varsa) kelimenin söylenilişi ve kullanılışı üzerine düşünceleri.

10 Kelimenin derlendiği tarih.

SanalBaba

DERLEME VE DÜZELTME FİŞİ

(Doldurulması gerekli olan kısım)

1 — Kelime [varsa türlü söylenişleri]. (Telâffuz için é, ḫ, ñ, — işaretlerinden faydalanılacaktır.)	
2 — Bu fiş, karşıdaki yedi bentten hangisi için doldurulуyorsa o bentten başkasının üzeri çizilecektir.	a) Kitapta bulunmıyan bir kelime derliyorum. b) Kitapta eksik olan derleme yerini veriyorum. c) Kitaptaki yanlış kelimeyi düzeltiyorum. d) Kitapta eksik olan anlamı veriyorum. e) Kitapta yanlış geçmiş olan anlamı düzeltiyorum. f) Kitapta bizden derlenmiş gibi gösterilen bu kelime bizde yoktur. g) Kitapta işaretsiz olan bu kelimeyi fonetik işaret kullanarak yazıyorum.
3 — Kelimenin anlamı (bir kaç anlamı varsa numaralanarak gösterilecektir.)	
4 — Kelimenin halk dilinde kullanılışını gösteren örnekler (kedi, fasulye, balta.. gibi anlamları olan kelimeler için örneğe lüzum yoktur.)	
5 — Kelimenin kullanıldığı yer.	Aşiret ..... Köy ..... Kasaba, Şehir ..... İlçesi ..... İli .....
6 — Derleyici adresi, işi.	

İKİNCİ DERLEMEDE KULLANILAN FİŞ

(S. X da sözü geçmektedir.)

SanalBaba

(Doldurulması isteğe bağlı kısım)

7 — Derlenen kelime isim, sıfat zamir ise tamlama ve cemi halleri, mastar ise geniş zaman üçüncü şahsı.	
8 — Derlenen kelime ile eşanlamlı olan yerli kelime (varsa)	
9 — Derlenen kelimenin zıddı olan yerli kelime (varsa)	
10 — Kelimenin tarifi tam fikir veremiyorsa birkaç çizgi ile resmi	
11 — Derleyicinin eklemek istediği düşünceler (varsa)	

(S. X da sözü geçmektedir.)

SanalBaba

(İKİNCİ DERLEME İÇİN)

DERLEME ve DÜZELTME KILAVUZU

(S. X da sözü geçmektedir.)

16-17 yıl önce yurdumuzun her tarafında halk ağzından derlenen kelimelerle meydana gelmiş olan dört ciltlik "Söz Derleme Dergisi", değerli bir eser olmakla beraber tamamlanmağa ve düzeltilmeğe muhtaç bulunmaktadır. Bu işte Türk Dil Kurumu'na yardım edecek arkadaşlara "Söz Derleme Dergisi" ciltleriyle birlikte bir miktar "derleme ve düzeltme fişi" sunuyor ve fişlerin doldurulma tarzı hakkında birkaç söz söylemeyi uygun buluyoruz:

Fişlerin yüzündeki altı "hane", doldurulması gerekli olan kısımdır. Arkasındaki hanelerin doldurulması, derleyicilerin isteğine bağlıdır. Lüzum, fayda ve imkân görülmezse bu arka sahifedeki hanelerin birkaçı veya hiç biri doldurulmıyabilir.

Doldurulması gerekli olan sahifedeki "hane" leri numaraları sırasiyle görelim:

1 - Fişin 1 numaralı hanesine derleme konusu olan kelime yazılacaktır. Söz Derleme Dergisinde bulunmıyan ve yeni derlenmekte olan bir kelimenin buraya yazılacağı tabiîdir. Fakat esasen dergide bulunan bir kelimenin, meselâ yalnız anlamında bir düzeltme yapılacaksa bile bu kelime fişte yine gösterilmelidir.

Kelimenin birkaç türlü söylenişi varsa, birer virgülle ayrılarak hepsi de yazılmalıdır.

Kelimenin halk ağzındaki telâffuzunu göstermeğe bazen alfabemizdeki harfler yetmez. Bu nokta göz önüne alınarak en çok ihtiyaç duyulacak dört ses için şu fonetik işaretlerin kullanılmasını kabul ettik:

é: "kapalı e"dir. Alfabemizdeki "e" nin "i"ye kaçan şeklidir. élti, béş, élçi, élgün, yéşil... gibi kelimelerin "e" sesini göstermek için kullanılacaktır.

ḫ: Arapçanın noktalı "خ" sı gibi boğazdan hırıltı ile çıkan sesi göstermek için kullanılacaktır. Bazı bölgelerimizde birtakım "k" lar, bu sesle telâffuz edilir: oḫumak, çoḫ, arḫa, yaḫın... kelimelerinde olduğu gibi. Yine bazı bölgelerimizde "k" dan çevrilmiş olmıyan "ḫ" lar vardır: ḫıyar, ḫıra, ḫarıltı, ḫortlamak... kelimelerindeki "ḫ" lar gibi.

ñ: Geniz "n"sidir. Eskiden buna "sağır kef" denilirdi. Birçok yerlerde deñiz, buñalak, doñuz, soñ, siñir... kelimeleri bu sesle telâffuz edilir.

—: Sesli harflerin üzerine konulan bir çizgi o seslinin uzun telâffuz edildiğini gösterir: Ā (hayret nidası), sōna (sonra), tū, yānış (yanlış), yīmi (yirmi) örneklerinde görüldüğü gibi.

Yazı dilimizde bulunan bir kelime, yurdumuzun bir köşesinde değişik bir sesle kullanılıyorsa, bu farkı belirtmek için kelimeyi fişlemek lâzımdır. Meselâ bir yerde "çok" kelimesi "çoḫ" şeklinde kullanılıyorsa, fişin 1 numaralı hanesine özel imlâ ile "çoḫ" 3 numaralı "anlam" hanesine de sadece "çok" yazılır. "Deniz" kelimesinin "deñiz" telâffuz edildiği yerde de, derleyici ayni şeyi yapar.

2 - "Söz Derleme Dergisi"nin tamamlanması ve düzeltilmesi için giriştiğimiz bu iş, yedi konu üzerinde durmamızı gerekli kılmaktadır. Bunlar fişin 2 numaralı "hane" sinin derleyici tarafından doldurulacak olan bölümünde basılmış olarak görülmektedir. Bir fiş, orada yazılı olan bentlerden hangisine uygun gelen maksat için doldurulmakta ise o bent bırakılacak, ötekiler çizilecektir. Bu suretle derleyici, ayrıca bir yazı yazmaya hacet kalmaksızın, maksadını bildirmiş olacaktır.

Tamamlama ve düzeltme için üzerinde durduğumuz bu yedi bendi oradaki harfler sırasiyle biraz açıklıyalım:

SanalBaba

a) Halk ağzında yaşıyan kelimelerimizden vaktiyle derlenmemiş olanları çoktur. Söz Derleme Dergisini bu bakımdan tamamlamak istiyoruz. Onun için bir derleme yerinde bulunduğu halde Söz Derleme Dergisine geçmemiş olan kelimeler derlenecektir. Meselâ "ekinci" kelimesi Söz Derleme Dergisinde yoktur. Bu kelime Gaziantepte ve belki daha başka taraflarda "çiftçi" anlamına kullanılır. Şu halde kitapta bulunmıyan bu kelimeyi Gaziantep derleyicisi fişe geçirecektir.

b) Bazen Söz Derleme Dergisindeki bir kelimenin derleme yerleri eksik kalmış olur. Meselâ "oğ" kelimesi Söz Derleme Dergisinde vardır. Birinci anlamı "tenha"dır. Bu anlam ile "Ordu" nun ve "Giresun"un birer bölgesinde kullanıldığı da kitapta gösterilmiştir. Bu kelime, aynı anlam ile "Kilis"te de kullanıldığı halde kitapta "Kilis"in adı görülmemektedir. İşte bu eksiği tamamlamak için Kilisteki derleyicimiz "oğ" kelimesini fişe alacak ve fişteki 5 numaralı hanede "Kilis" i gösterecektir. (Yani "şehir" in altına "Kilis", "ilcesi" nin altına yine "Kilis", "ili" nin altına "Gaziantep" yazacaktır.)

c) Söz Derleme Dergisinde madde başı olan bir kelime, onun derlenmiş olduğu yerin kullanışına göre yanlış yazılmış olabilir. Meselâ Söz Derleme Dergisinde "kasap çırağı" na Gaziantep'te "sallak" denilir gibi gösterilmiştir. Halbuki Gaziantep'te "kasap çırağı" mânasına gelen kelime "şallak" tır. Şu halde Gaziantepteki derleyici "şallak" kelimesi için bir fiş dolduracak ve fişin 2 numaralı hanesindeki yedi bentten yalnız "kitaptaki yanlış kelimeyi düzeltiyorum"u bırakıp geriye kalan altı bendin üzerini çizecektir.

Burada dikkat edilecek bir nokta vardır: Bir kelime bir yerde bir türlü, başka yerde başka türlü telâffuz edilebilir. Bu sebeple kelime eğer derleyicinin iyi bildiği bir yerden derlenmiş ise onun doğru veya yanlış olduğunu bu derleyici anlar. Fakat bilmediği bir yerden derlenmiş ise, bildiği yerin kullanışına dayanarak yanlış aramaya kalkışmamalıdır. Meselâ "sallak" kelimesi Gaziantep kullanışına göre yanlış olduğu halde Maraş kullanışına göre doğru olabilir.

d) Halk ağzından bir kelimenin birçok anlamı bulunduğu halde, Söz Derleme Dergisine bunlardan ancak bir kısmı geçmiş olabilir. Meselâ bu kitabın dördüncü cildinde "çalmak" kelimesi için dört anlam görülmektedir. Halbuki yurdumuzun türlü yerlerinde bu kelimenin daha başka mânaları da vardır: "çok yağlı veya şekerli yiyecekler, insanı tıkamak", "kesmek veya kesmek üzere sürmek"... gibi. İşte derleyicinin bulunduğu yerde, Söz derleme Dergisindeki anlamlara eklenecek böyle anlamlar varsa onlar için fiş doldurmak gerektir.

e) Söz Derleme Dergisinde bazen de mânaların yanlış olduğu görülmektedir. Meselâ Gaziantep'ten derlenmiş olan "derametli" kelimesinin mânası şöyle yazılıdır: "Derli toplu olmıyan kadın." Bu mâna, Gaziantep'teki kullanışa göre yanlıştır. Doğrusu "derli toplu olan kadın" dır. İşte Gaziantep'teki derleyici, bu yanlışı düzeltmek için "derametli" kelimesini bir fişe alacak ve fişin 3 numaralı hanesine doğru anlamı yazacaktır. 2 numaralı hanenin de yalnız e) bendini bırakıp öteki bentleri çizecektir.

f) Söz Derleme Dergisinde bazı kelimelere rastlanıyor ki filân yerden derlenmiş gibi gösterildiği halde o yerde böyle bir kelime yoktur. Bu gibi maddeleri Derleme Dergisinden çıkarabilmemiz için fiş üzerinde bunun belirtilmesi lâzımdır. Meselâ Söz Derleme Dergisinde Gaziantep'ten derlenmiş gibi görülen bir "oruntak" kelimesi vardır. Halbuki Gaziantep'te böyle bir kelime yoktur. Bunu, derleyici dolduracağı fişin 2 numaralı hanesindeki f) bendini bırakıp öteki bentleri çizmek suretiyle belirtecektir. (Fişin 1 numaralı hanesine "oruntak" kelimesinin yazılacağı tabiîdir.)

g) Derleme ve Düzeltme işlerimizden birisi de derlenen kelimelerin yerli halk ağzındaki telâffuz şeklini tesbit etmektir. Söz Derleme Dergisinde yalnız alfabemizdeki harfler kullanılmış olduğundan kelimelerin yerli halk ağzındaki telâffuzlarını bazen tamamiyle göstermek mümkün olmamıştı. Bu defa Kılavuzun birinci maddesinde izah ettiğimiz üzere alfabemizdeki harflerden başka dört fonetik işaret de kullanacağız. Gerek yeniden derlenecek kelimeler

SanalBaba

için, gerekse Derleme Dergisinde bulunduğu halde sesleri tamamiyle gösterilememiş olan kelimeler için bu işaretlerden faydalanılacaktır. Meselâ Derleme Dergisine "singirmek" şeklinde geçmiş bulunan kelimenin derleme yerindeki telâffuzu "siñirmek" olduğundan oradaki derleyici kelimeyi bu telâffuzu ile fişe yazacak ve g) bendine göre bir fiş doldurmuş olduğunu belirtecektir.

3 - Fişin 3 numaralı hanesine kelimenin mânası yazılacaktır. Bu hane, yalnız yeni kelime derlendiği hallerde değil, dergide bulunan bir kelimenin meselâ yalnız fonetik işaretlerle tamamlanması ve mânasına ilişilmemesi halinde dahi -eski mâna aynen yazılmak suretiyle de olsa- doldıralacaktır.

4 - Derleme kelimelerinin halk dilinden alınmış bir cümle içinde kullanılmış olarak gösterilmesi, ona verilen mânanın açıkça kavranmasına yarıyacağından, çok faydalıdır. Bu sebeple kelime için bir, hattâ birden fazla örnek gösterilmesi, ihmal edilmemesi gereken bir iştir.

5 - Derleyiciler, çok defa kelimenin kullanıldığı yerde bulunacaklardır. Fakat bir derleyici kelime derlediği yerden başka bir tarafa ayrılmış olursa veya başka tarafta oturduğu halde iyi bildiği bir yerin kelimelerini fişlerse, bunları bize göndermemesi için bir sebep yoktur. Fişimizin 5 numaralı hanesinde gösterilecek şey derleyicinin şimdi bulunduğu yer değil, kelimenin kullanıldığı yerdir.

Kelime ister bir köyden, ister bir kasabadan derlensin, bunların adları gösterildikten başka o köyün veya kasabanın bağlı bulunduğu ilce ve il adı da her halde yazılmalıdır.

Kelimenin bir aşiretten derlenmesi ihtimali de düşünülerek ona da yer verilmiştir.

6. Bu hanede gösterilecek şey, derleyicinin şimdi bulunduğu yerdeki adresi ve işidir. Kendisinin fişe geçirdiği madde şimdi bulunduğu yere ait olmıyabilir. Bundan evvelki 5 numaralı fıkrada buna dair açıklamalarda bulunmuştuk.

Fişin arkasındaki "doldurulması isteğe bağlı kısım" hakkında ayrıca birşey yazmaya lüzum görmüyoruz. Yalnız derleyicilerin göz önünde tutmaları gereken bazı hususları da buraya ekliyoruz.

§ Derlenecek sözler, İstanbul Türkçesine dayanan yazı dilimizdeki sözlerden başka olmak üzere yerli halk arasında kullanılan sözlerdir.

§ Yazı dilimizde kullanılan sözler, yurdumuzun bir köşesinde şekil ve anlamca farklı olarak kullanılmakta iseler bunlar da derleneceklerdir.

§ Bir kelimenin Türkçe olup olmadığında tereddüt edilse bile o kelime derlenmelidir.

§ Sözler, yerlilerden ve mümkünse o yerden hiç ayrılmamış olanlardan derlenmeli, bunlar arasında okur yazar olmıyanlar, yaşlılar, kadınlar tercih edilmelidir. Kendisinden söz derlenen kimselerin işitme ve söyleme uzuvlarında kusur bulunmamalıdır.

§ Başka taraftan gelip bir yere yerleşmiş olanlardan ve göçmenlerden söz derlenmemelidir.

§ Derleme yapılırken halk kendilerine zararı dokunacak bir iş yapıldığı hissini almamalıdır. Derleyiciler buna çok dikkat etmeli ve işlerini yaparken durumun gerektirdiği incelikleri göz önünde bulundurmalıdırlar.

§ Her söz için ayrı bir fiş doldurulmalıdır.

§ Fişler mutlaka yeni yazı ile ve çok okunaklı olarak yazılmalıdır.

Not. Tereddüt edilen hususlar için Türk Dil Kurumu'na mektup yazılırsa açıklayıcı cevaplar verilir.

1951

SanalBaba

İKİNCİ DERLEMEYE KATILAN DERLEYİCİLERİN ADLARI, NERELERDEN DERLEME YAPTIKLARI VE KAÇ FİŞ GÖNDERDİKLERİ

1. Derleme yerlerinden yalnız il ve ilce merkezleri gösterilmiştir. Listenin çok uzun olmaması için köyler ayrıca gösterilmemiş, bağlı bulundukları il ve ilce merkezleri içine alınmıştır.

2. Derleme yerleri il adlarına göre bölümlere ayrılmış, her il içindeki derleme yerleri; önce il merkezi, sonra alfabe sırasiyle ilce adları olarak verilmiştir.

3. Derleyicilerin adları sırasında yazılı olan "gönderdiği fiş" sayısı, derleme yaptıkları yerlerin hepsinden ne kadar sözcük derlemiş olduklarını gösterir.

4. Bazı derleyicilerin adları karşısında ( ) işareti içinde dipnot numarası vardır. Bu numaralara göre sayfa altlarına yazılan notlarda öteki derleme yerleri de verilmiştir.

5. Gönderdikleri fiş sayısı saptanamamış olan derleyicilerin adları sırasındaki "gönderdiği fiş" yerine * işreti konulmuştur.

A D A N A

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Adana	Necati Coşkuner	500	(1)
,,	Yusuf Doğudandoğan	330	(2)
,,	Bedia Yumuk	285	(3)
,,	Nadir Özatakan	125	(4)
,,	Seza Çağlar	50	(5)
,, ve Karaisalı	Samet Eğit	300	(6)
,,	Mustafa Koçer	20	(7)
,,	Cavit Oral	*	(8)
,,	Ahmet Köklügiller	*	
Bahçe	Yusuf Taşkın	112	(9)
,, ve Kadirli, Osmaniye	Mesut Fani Bilgili	5	(10)
,,	Cemil Sönmez	*	
Kadirli	Muhittin Canpolat	200	(11)
Karaisalı	Sait Doğan	150	
,, ve Saimbeyli	Kemal Ersü	515	(12)

(1) Mersin (İç.), Tarsus (İç.)
(2) Tarsus (İç.)
(3) Amasya, Merzifon (Ama.), Taşköprü (Ks.), Kayseri, Alaşehir (Mn.)
(4) Sivas, Gemerek (Sv.), Zara (Sv.)
(5) Iğdır (Kr.), Akhisar (Mn.)
(6) Niğde
(7) Ağın (El.), Pasinler (Ezm.), Mersin (İç.), Tarsus (İç.), Divriği (Sv.)
(8) Haymana (Ank.), Akseki (Ant.)
(9) Mersin (İç.)
(10) İslâhiye (Gaz.), Yayladağı (Hat.), Andırın (Mr.)
(11) Nizip (Gaz.)
(12) Konya, Kütahya, Altıntaş (Kü.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Osmaniye	Osman Nedim Tuna	9450	(13)
Saimbeyli	Mustafa Türkoğlu	15	(14)
	ADIYAMAN		
Adıyaman, Besni, Kâhta	Ziya Yılmaz	7	(15)
Besni	Memduh Ulubilgin	300	(16)
	AFYON KARAHİSAR		
Afyon	Oğuz Arıkanlı	200	(17)
,, ve Şuhut	Şevket Köse	15	(18)
Bolvadin	Fahrettin Çelik	750	(19)
,,	İbrahim Cartıllı	475	(20)
,,	Abdullah Kasap	400	(21)
,,	Ünal Aydoğmuş	200	
,,	Ayhan Çelik	150	(22)
,,	Oğuz Develi	100	(23)
,,	İsmet Özkaran	50	
Dinar	Bekir Hare	900	(24)
,,	Mehmet Ali Havuz	650	(25)
,,	Yusuf Servet Kitiş	600	
,,	Mustafa Armağan	400	(26)
,,	Osman Arslan	400	(27)
,,	Serap Gençay	250	(28)
,,	Hasan Tatlıcan	200	
,,	Rüstem Gültekin	200	(29)
,,	Sabri Günaydın	200	
,,	Ahmet Günsan	150	
,,	Mehmet Özçay	125	
,,	Hüseyin Bilecik	125	
,,	Vasfi Karakoç	125	(30)

(13) Gazipaşa (Ant.), Bolu, Düzce (Bo.), Gerede (Bo.), Mudurnu (Bo.), Anamur (İç.), Gülnar (İç.), Mut (İç.), Silifke (İç.) Kuşadası (İz.), Kars, Ahıska (Kr.), Iğdır (Kr.), Kırşehir, Kaman (Krş.), Konya, Ermenek (Kn.), Kadınhanı (Kn.), Malatya, Maraş, Afşin (Mr.), Elbistan (Mr.), Gerze (Sn.)

(14) Mersin (İç.)

(15) Elazığ, Kemaliye (Ezc.), Gaziantep, Mardin, Trabzon, Tunceli, Çemişkezek (Tn.), Pertek (Tn.)

(16) Kilis (Gaz.), Malatya

(17) Konya, Zonguldak

(18) Antalya

(19) Keçiborlu (Isp.), Sarıkamış (Kr.)

(20) Sütçüler (Isp.), Yalvaç (Isp.)

(21) Çal (Dz.), Isparta, Gelendost (Isp.)

(22) Çal (Dz.)

(23) Yalvaç (Isp.)

(24) Acıpayam (Dz.)

(25) Çal (Dz.), Çivril (Dz.), Honaz (Dz.), Tavas (Dz.)

(26) Eğridir (Isp.), Senirkent (Isp.)

(27) Yeşilova (Brd.), Çal (Dz.)

(28) İzmir, Gediz (Kü.), Alaşehir (Mn.), Kırkağaç (Mn.), Eşme (Uş.), Karabük (Zn.), Safranbolu (Zn.)

(29) Keçiborlu (Isp.)

(30) Bucak (Brd.), Keçiborlu (Isp.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Dinar	Ali Aydoğmuş	115	
,,	Hüseyin Aydoğmuş	100	
,,	Ramazan Taşan	100	(31)
,,	Ramazan Uzun	100	(32)
,,	Talât Kodal	100	(33)
,,	Vehbi Kıvanç	100	(34)
,,	Mehmet Eren	75	(35)
,,	Ahmet Alacaoğlu	50	(36)
,,	Ali Çetin	50	(37)
,,	Mustafa Aydemir	50	(38)
,,	Kadir Karademir	30	(39)
Emirdağ	Mehmet Aydın	700	(40)
,,	Mehmet Baydar	425	(41)
,,	Osman İlkkurşunlu	400	
,,	Zeki Gülsoy	50	(42)
,,	Osman Yamak	*	
Sandıklı	Mustafa Yılmaz	100	(43)
Şuhut	Faruk Çağlayan	30	(44)
	AĞRI		
Ağrı	İsmet Gönülal	200	(45)
Diyadin	Mahir Buğ	10	
Tutak	Sedat Önelge	20	(46)
	AMASYA		
Amasya, Merzifon	Ali Onur	2950	(47)
,, ve Taşova	Cevdet Baç	1200	
,,	Hüsnü Pazar	500	
,,	İsmail Acar	300	
,,	Sabri Yetkin	250	
,,	Hasan Kamaç	50	
,,	Necip Onur	50	

(31) Burdur
(32) Denizli, Acıpayam (Dz.), Isparta
(33) Isparta, Ödemiş (Iz.)
(34) Isparta, Tavas (Dz.)
(35) Isparta, Eğridir (Isp.)
(36) Gelendost (Isp.), Yalvaç (Isp.)
(37) Tire (İz.)
(38) Çal (Dz.)
(39) Burdur, Gölhisar (Brd.), Yeşilova (Brd.), Isparta, Keçiborlu (Isp.), Uluborlu (Isp.)
(40) Aydın, Biga (Çkl.), Uzunköprü (Ed.), Erzurum, Bayburt (Gm.), Kars, Malatya, Nevşehir
(41) Tefenni (Brd.), Çal (Dz.), Çivril (Dz.), Isparta
(42) Eskişehir, Gaziantep
(43) İkizdere (Rz.)
(44) Merzifon (Ama.), Kırıkkale (Ank.), Balıkesir, Çankırı, Çorum, Mecitözü (Çr.), Çal (Dz.), Keşap (Gr.), İnebolu (Ks.) Ordu, Mesudiye (Or.), Vezirköprü (Sm.), Gerze (Sn.), Zile (To.), Boğazlıyan (Yz.), Sorgun (Yz.)
(45) Nevşehir, Sivas, Zara (Sv.)
(46) Turgutlu (Mn.)
(47) İstanbul

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
,, ve Gümüşhacıköy, Merzifon	Nail Türeli	30	(48)
,,	Bekir Kurt	10	
,, ve Merzifon	Bedia Yumuk		(3)
,, ve Gümüşhacıköy, Merzifon	Semiha Onur	*	(49)
,,	Salih Aktaş	*	
Göynücek	İsmet Çetintürk	513	(50)
Merzifon	Hüseyin Gürbüz	1476	
,,	Hulusi Dedeoğlu	1400	
,,	Necmi Şamlı	25	(51)
,,	Aziz Taşan	30	
,,	Ali Şahin	10	(52)
,,	Faruk Çağlayan		(44)

ANKARA

Ankara	Ali İsmailoğlu	1550	
,,	Turhan Dökmeci	800	
,,	Semiha Erker	200	
,, ve Kalecik	Fehmi Güner	100	(53)
,,	İbrahim Cüceoğlu	100	(54)
,,	Sadık Uzunoğlu	30	(55)
,,	Necati Erdoğan	30	
,,	Ali Ertürk	20	
Ayaş	Erdoğan Öztürk	700	
,,	Galip Baykal	30	
Haymana	Nevzat Öztürk	300	
,,	Hasan Hüseyin Saygılı	290	
,,	Ömer Yücel	150	(56)
,,	Yusuf Karakoç	50	
,,	Halil Metin	4	
,,	Cavit Oral		(8)
Kaman	Aziz Yalçın	50	(57)
Kırıkkale	Faruk Çağlayan		(44)
,,	Şemsettin Tüzmen	*	
Nallıhan, Şerefli Koçhisar	Hüseyin Metin	100	
Şerefli Koçhisar	Halil Koç	265	
,,	Veli Baltacı	100	

(48) Kastamonu, Bartın (Zn.), Karabük (Zn.), Safranbolu (Zn.)
(49) İstanbul, Tosya (Ks.)
(50) Çorum, Mecitözü (Çr.)
(51) Çorum
(52) Karlıova (Bn.)
(53) Erzincan, Ordu, Sivas, Zara (Sv.)
(54) Elazığ, Malatya, Trabzon, Tunceli, Çemişkezek (Tn.)
(55) Hatay, İskenderun (Hat.)
(56) Pınarbaşı (Ky.), Yozgat
(57) Hacıbektaş (Nş.)

SanalBaba

ANTALYA

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Antalya, Elmalı, Kaş, Korkuteli	Aka Gündüz Önder	800	
,,	Halil Cömert	600	(58)
,,	Halit Turhan Anamurlu	600	(59)
,, ve Serik	İbrahim Vural	500	(60)
,, ve Elmalı, Finike, Gündoğmuş, Kaş	Süleyman Yücesan	146	
,, ve Finike	İbrahim Kahraman	100	
,,	Alâettin Erkoç	75	(61)
,, ve Akseki	Hüseyin Âşık	20	(62)
,,	Şevket Köse		(18)
,,	İsmail Sarıkaya	400	(63)
Akseki	Cavit Binbaşıoğlu	625	
,, ve Elmalı, Finike	İbrahim Göker	233	
,,	Tevfik Arıburnu	100	(64)
,,	Hüseyin Işık	80	(65)
,,	Cavit Oral		(8)
Alanya	Halit Aksungur	200	(66)
Elmalı, Finike	Abdullah Demirel	500	(67)
,, ,,	Jale Özgüner	190	
,,	Rifat Sancar	100	
,, ve Finike	Süleyman Çakmak	50	
,,	Ömer Serin	50	
,,	İbrahim Tanal	25	
,,	İbrahim Sarıçiftçi	10	(68)
,, ve Finike	Kerim Yavuz	*	
,,	Cemal Aksoy	*	
Finike	Ulviye Özgen	75	
Gazipaşa	Rahmi Ataöv	50	
,,	Osman Nedim Tuna		(13)
Gündoğmuş	Dursun Kut	300	
Korkuteli	Turgut Üner	50	(69)
Manavgat, Serik	Mevlüt Masum Öcal	130	(70)
Serik	Ahmet Aytaç	100	
,,	Cemal Tosun	1700	(71)

(58) Biga (Çkl.), Çan (Çkl.), Acıpayam (Dz.), Kemalpaşa (İz.), Manisa, Fethiye (Mğ.)
(59) Anamur (İç)
(60) Erzincan, Alaşehir (Mn.)
(61) Gölköy (Or.)
(62) Burdur, Yeşilova (Brd.)
(63) Darende (Ml.), Gürün (Sv.)
(64) Sorgun (Yz.)
(65) Kütahya, Gediz (Kü.), Simav (Kü.)
(66) Ermenek (Kn.), Ilgın (Kn.), Ulukışla (Nğ.)
(67) Marmaris (Mğ.)
(68) Silivri (İst.)
(69) Çorum, Antakya (Hat.)
(70) Eğridir (Isp.)
(71) Eğridir (Isp.), Sütçüler (Isp.)

SanalBaba

ARTVİN

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Artvin, Şavşat	Fatma Dursun	290	
„ ve Şavşat, Yusufeli	Mehmet Alptekin	200	(72)
„ ve Şavşat	Süleyman Yazıcı	100	
„ ve Ardanuç, Şavşat, Yusufeli	Mustafa Göksu	50	
„	Fehmi Kültürel	20	
„ ve Yusufeli	Salâhattin Çelik	*	(73)
Ardanuç, Şavşat	İsmail Yılmaz	1800	
„	Kâzım Ertürk	185	
„ ve Borçka	Osman Ünsal	150	(74)
„ ve Şavşat	Yusuf Levend	20	
Borçka	Emin Ersoy	30	
Hopa	Tahsin Şenlik	50	
Şavşat	Nazım Dursun	1290	
„	Seyfettin Ermişoğlu	1050	
„	Alâettin Bayçelik	600	
„ ve Yusufeli	Adil Özder	500	
„	Hesebali Turan	400	
„	Nedim Şahin	100	
„	Sabri Aydın	75	
„	Mustafa Demirel	30	
„	Necmettin Urhan	30	
„	Mehmet Bilir	30	
„	Adnan Kantek	20	(75)
„	Şemsettin Tokdemir	10	
Yusufeli	Necmettin Aykan	750	
„	Sami Akalın	100	(76)
„	Sabri Akıncı	60	
„	Sabahattin Çelik	50	(77)
„	Kemal Kabaoğlu	30	(78)
„	Süleyman Rona	4	

AYDIN

Aydın, Kuyucak, Nazilli	İbrahim Çetin	315	(79)
„ ve Bozdoğan	Refet Çetin	300	
„	Mehmet Aydın		(40)
Bozdoğan	Faik Apaydın	1700	
„	Şeref Günay	1500	(80)
„	Suat Uzkut	800	

(72) Erzurum
(73) Erzurum, Kars, Ardahan (Kr.), Sarıkamış (Kr.)
(74) Trabzon
(75) Gümüşane
(76) Erzurum
(77) Erzurum, Kars, Arpaçay (Kr.), Sarıkamış (Kr.)
(78) İspir (Ezm.), Fındıklı (Rz.), Pazar (Rz.)
(79) Salihli (Mn.)
(80) Milâs (Mğ.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Bozdoğan ve Nazilli	Ahmet Çetin	778	
,,	Mehmet Özen	200	(81)
,,	Ali Dinçer	100	
,,	Ali Üstündağ	100	(82)
,, ve Söke	Cafer Mesudiyeli	50	
,,	Refik Apaydın	30	
,,	Necdet Atalay	15	
,,	Hasbi Temiz	*	(83)
Germencik	Muzaffer Uyguner	2500	(84)
Nazilli	Saydam Kalay	415	
,,	İhsan Çaycı	75	
,,	Saffet Suner	30	
	BALIKESİR		
Balıkesir	Ahmet Kermen	1200	
,,	İsmail Karan	700	
,, ve Susurluk	Safer Demiray	450	
,,	İsa Öztürk	200	(85)
,, ve Savaştepe	Mehmet Gonca	200	
,,	Şem'i Basmacıoğlu	50	(86)
,,	Faruk Çağlayan		(44)
Ayvalık	Mehmet Zeyrek	8	(87)
Balya	Necdet Demirel	80	(88)
Bandırma, Sındırgı	Mahmut Adem	900	(89)
,,	Nidai Sulhi Atmaca	100	
,,	Selçuk Aybek	40	(90)
Bigadiç	Fatma Baykal	100	
,,	Hüseyin Çay	50	
,,	Cevdet Güneş	10	
Burhaniye, Edremit	Emrah Sağdıç	630	
,,	Gülten Şarapçı	455	
Edremit	Gıyas Yetkin	130	
,,	Osman Balkır	20	
İvrindi	M. Turan Fındık	700	(91)
,,	Eyüp Işmak	100	(92)
,,	Mustafa Cüce	10	
,,	Remziye Dalkıran	8	
Susurluk	Musa Güran Tatlıoğlu	800	

(81) Kınık (İz.)
(82) Biga (Çkl.), Denizli, Manisa, Fethiye (Mğ.), Milâs (Mğ.), Banaz (Uş.)
(83) Çan (Çkl.), Fethiye (Mğ.), Bafra (Sm.)
(84) Bilecik, Kandıra (Kc.), Simav (Kü.), Marmaris (Mğ.), Mucur (Nş.)
(85) Arpaçay (Kr.)
(86) Mustafakemalpaşa (Brs.), Nevşehir
(87) Bergama (İz.), Dikili (İz.)
(88) Erzurum, Tokat
(89) Ayvacık (Çkl.), Bayramiç (Çkl.), Biga (Çkl.), Denizli, Honaz (Dz.), Bergama (İz.), Ürgüp (Nş.)
(90) Gerede (Bo.), Kütahya, Bor (Ng.), Ulukışla (Ng.)
(91) Tefenni (Brd.), Erzincan, Manisa
(92) Hınıs (Ezm.), Demirci (Mn.)

SanalBaba

BİLECİK

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı		Gönderdiği fiş
Bilecik	Muzaffer Uyguner		(84)
Osmaneli	Şehide Turan	50	

BİNGÖL

Karlıova	Ali Şahin		(52)

BİTLİS

Bitlis	Nazmi Barutçu	500	
,,	Yusuf Ziya Ulusoy	200	(93)
,,	Vasfi Bingöl	125	(94)
,,	Rauf Hatiboğlu	100	
,,	Suphi Menteş	30	
,,	Sabahattin Güzel	20	(95)
,,	Bedri Giray	15	
Ahlat	Ekrem Bayındır	6	

BOLU

Bolu	Kâzım Dilcimen	4989	(96)
,,	Adil Güneş	1800	(97)
,, ve Mudurnu	Mehmet Ulucan	300	(98)
,,	İbrahim Metin	200	
,, ve Gerede	Vahap Tunçer	200	
,, ve Akçakoca, Düzce	Doğan Tokgöz	100	(99)
,,	Cavit Önal	75	(100)
,, ve Akçakoca, Düzce	Nejat Sav	75	(101)
,,	Ayhan Doğan	62	
,,	İbrahim Şenel	40	
,,	Ayhan Aydın	20	
,,	Mübeccel Menteş	20	
,, ve Düzce, Gerede, Mudurnu	Osman Nedim Tuna		(13)
Düzce	Ali Karagöz	200	(102)
,,	Fazıl Oyat	196	(103)
,,	Temel Özten	50	(104)

(93) İzmir, Bergama (İz.)
(94) Edirne, Lalapaşa (Ed.)
(95) Malatya, Muş, Siirt, Sasun (Sr.)
(96) Palu (El.), Giresun, Beşiktaş (İst.), Kastamonu, Niğde, Ünye (Or.), Samsun, Kavak (Sm.), Trabzon
(97) Akyazı (Sk.)
(98) Elbistan (Mr.), Göksun (Mr.)
(99) Kastamonu
(100) Afşin (Mr.), Elbistan (Mr.)
(101) Yozgat
(102) Tefenni (Brd.)
(103) Edirne, Gürün (Sv.), Şarkışla (Sv.), Tekirdağ, Selânik (Yunanistan)
(104) Lalapaşa (Ed.), Erzincan, Gümüşane, Kırklareli, İzmit (Kc.), Aksaray (Ng.), Ordu, Gölköy (Or.), Çarşamba (Sm.), Terme (Sm.), Sivas, Gemerek (Sv.), Tekirdağ, Maçka (Tr.), Vakfıkebir (Tr.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Gerede	Eşref Nemutlu	30	
,,	Sabih Özlü	5	
,,	İhsan Alpman	4	(105)
,,	Selçuk Aybek		(90)
Göynük	Niyazi Aydın	50	
,,	Nuri Güner	15	
Mudurnu	Hüsamettin Karakılıç	1600	
,,	Mehmet Vardallı	7	
Seben	Fahri Küsen	100	

BURDUR

Burdur, Tefenni	Tahsin Minas	1350	
,,	İbrahim Zeki Burdurlu	1250	
,,	Nihat Aksoy	750	
,,	Arafettin Şen	500	(106)
,, ve Yeşilova	Mehmet Pişkin	327	(107)
,,	Şerif Oktürk	250	(108)
,,	Münir Pamukçuoğlu	200	
,,	İsmail Bayav	200	
,, ve Yeşilova	Baki Alpağan	150	
,, ,,	Ali Koçak	125	
,, ve Tefenni	Gülsüm Kara	100	
,,	Ali Aksungur	100	
,,	Şükrü Çetinkaya	60	
,, ve Bucak, Tefenni	Mehmet Başer	50	
,,	A. Kadri Tan	50	(109)
,,	Nazım Yavuz	50	
,,	Ali Şentaş	30	
,,	Süleyman Oğuz	20	(110)
,,	Türkân Arıpınar	10	(111)
,, ve Bucak, Tefenni	Sıtkı Öney	10	
,, ve Yeşilova	Hüseyin Âşık		(62)
,,	Ramazan Taşan		(31)
,, ve Gölhisar, Yeşilova	Kadir Karademir		(39)
,, ve Tefenni	Nuri Balköse	*	
,,	Necmiye Doray	*	
,,	Mustafa Gülyurt	*	
Bucak	Kâzım Yazgan	600	(112)
,,	İsmail Çomak	200	

(105) Çerkeş (Çkr.)
(106) Çal (Dz.), Isparta, Yıldızeli (Sv.)
(107) Kayseri
(108) Sivas
(109) Keçiborlu (Isp.), Menemen (İz.), Seferhisar (İz.)
(110) Keçiborlu (Isp.), Senirkent (Isp.)
(111) Kayseri
(112) Sütçüler (Isp.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Bucak	Muktedir Kahıgan	100	(113)
,,	Mehmet Özkaynak	50	
,,	İsmail Mercan	50	(114)
,,	Hasan Tahsin Uysal	50	
,,	Musa Yöntem	4	
,,	Vasfi Karakoç		(30)
Gölhisar	İbrahim Kılıç	500	
,,	Mustafa Özcan	200	
Gölhisar	Salih Özkan	150	
,,	Hüseyin Gökçakır	137	(115)
Tefenni, Yeşilova	Nuri Çerçel	1350	(116)
,,	Hasan Kasan	500	(117)
,,	Ahmet Tunçel	345	
,,	Turan Şimşek	200	
,,	İsmail Özkan	50	(118)
,,	Veli Türkay	30	(119)
,,	Halil Ünlü	20	
,,	Ali Kara	10	
,,	M. Turan Fındık		(91)
,,	Ali Karagöz		(102)
,,	Mehmet Baydar		(41)
Yeşilova	Bayram Akkuş	900	
,,	Ömer Turhan	650	
,,	A. Kadir Önal	550	(120)
,,	Bayram Çal	550	
,,	Şükrü İlhan	425	(121)
,,	Abidin Kaymaz	280	
,,	Kadir Sarı	200	
,,	Ali Koca	200	
,,	Yusuf Şükun	100	(122)
,,	İsmail Çetin	100	
,,	Veli Taşkın	50	(123)
,,	Yücel Güngör	50	(124)
,,	Haydar Özdemir	50	(125)
,,	Neşet Gökoğlu	50	
,,	İbrahim Athhan	50	
,,	Nurullah Balay	40	
,,	Osman Arslan		(27)

(113) Çal (Dz.), Tavas (Dz.), Şarki Karaağaç (Isp.)
(114) Kelkit (Gm.), Şiran (Gm.), İzmir
(115) Isparta
(116) Isparta
(117) Sütçüler (Isp.)
(118) Isparta, Ödemiş (İz.)
(119) Kula (Mn.)
(120) Isparta
(121) Sütçüler (Isp.)
(122) Çal (Dz.), Tavas (Dz.), Isparta, Eğridir (Isp.)
(123) Çivril (Dz.)
(124) Çivril (Dz.)
(125) Çal (Dz.), Tercan (Ezc.), İmranlı (Sv.), Şarkışla (Sv.), Trabzon

SanalBaba

BURSA

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Bursa	Kemal Turanlıoğlu	800	(126)
,,	Güngör Güray Balkan	350	
,,	Salâhattin Tansel	350	
,,	Mehpare Hebilbürün	300	(127)
,,	Orhan Konet	250	
,, ve Orhaneli	Malik Adalan	200	(128)
,, ve Mustafakemalpaşa	Hasan Özsap	100	
,,	Erol Sezer	15	(129)
İnegöl	Hüseyin Bekâr	10	(130)
İznik	Abdurrahman Suna	15	
Mudanya	Sıtkı Mutman	100	(131)
Mustafakemalpaşa	Adil Süalp	200	(132)
,,	Sami Ünal	150	(133)
,,	Enver Bayol	20	(134)
,,	Şem'i Basmacıoğlu		(86)

ÇANAKKALE

Çanakkale	Dinçer Sezgin	236	(135)
Ayvacık	Ekrem Ünal	50	
,,	Fethi Renda	20	
,, ve Bayramiç, Biga	Mahmut Adem		(89)
Bayramiç, Çan	Ali Oğuz	20	
Biga	Ali Üstündağ		(82)
,, ve Çan	Halil Cömert		(58)
,,	Mehmet Aydın		(40)
Çan	Hasbi Temiz		(83)
Ezine	Sabri Baran	10	
,,	Ferit Öngören		(136)
Gelibolu	Necmettin Karakayan	75	
,,	Mehmet Tabak	50	
,,	Eyüp Gençer	50	
,,	Ethem Övül	50	

ÇANKIRI

Çankırı, Kurşunlu	Şuuri Ünal	2000	
,,	İsmail Sönmez	730	

(126) Denizli, Tavas (Dz.), Manisa, Alaşehir (Mn.), Salihli (Mn.), Koyulhisar (Sv.)
(127) Eskişehir, İstanbul, İzmir, Bergama (İz.), Fethiye (Mğ.)
(128) Kırklareli, Pınarhisar (Krk.), Kırcaali (Bulgaristan)
(129) Tarsus (İç.), Konya, Hadım (Kn.), Malatya
(130) Erzincan
(131) Erzincan, Gümüşane, Bor (Ng.)
(132) Ünye (Or.)
(133) Çal (Dz.), Keçiborlu (Isp.)
(134) Urfa
(135) Lüleburgaz (Krk.)
(136) Tavşanlı (Kü.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Çankırı, Çerkeş, Eskipazar, Ilgaz, Kurşunlu, Şabanözü	Hüseyin Aytaç	100	
Çankırı	Faruk Çağlayan		(44)
Çerkeş	İhsan Alpman		(105)

ÇORUM

Çorum, Alaca	Eşref Ertekin	3126	(137)
,,	Ahmet Tulu	700	(138)
,,	Cevdet Musaoğlu	260	
,,	Hüseyin Duru	100	
,,	Mehmet Coşkunçay	75	
,,	Necmi Şamlı		(51)
,, ve Mecitözü	Faruk Çağlayan		(44)
,, ,,	İsmet Çetintürk		(50)
,,	Turgut Üner		(69)
İskilip	İrfan Özen	2000	

DENİZLİ

Denizli, Buldan	Ahmet Engin	1100	(139)
,,	Sami Gürel	1000	
,,	Ramazan Vural	350	
,,	Sami Vural	204	
,, ve Honaz	Yusuf Sarıkaya	150	
,,	Hüseyin Armağan	100	
,, ve Acıpayam	İlhan Oymak	100	
,,	Halil Can	50	
,, ve Sarayköy	Mehmet Solmaz	50	
,,	Kâzım Akdeniz	50	
,,	Aslan Alp	50	
,, ve Honaz	Baki Uysal	30	
,,	Hakkı Avcı	20	
,, ve Acıpayam	Mehmet Nazik	20	(140)
,, ,,	Ramazan Uzun		(32)
,,	Ali Üstündağ		(82)
,, ve Honaz	Mahmut Âdem		(89)
,, ve Tavas	Kemal Turanlıoğlu		(126)
,,	Salih Koyun	*	
Acıpayam	İbrahim Akyürek	935	
,,	Kâzım Genç	400	
,,	Nuri Uzun	250	
,,	Attilâ Gençer	250	
,, ve Tavas	Mustafa Asım Hışıl	220	

(137) Darende (Ml.)
(138) Kastamonu, Safranbolu (Zn.)
(139) Bergama (İz.), Menemen (İz.), Manisa
(140) Isparta

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Acıpayam	Mustafa Ali Samsa	200	(141)
,,	Murat Tüfek	100	
,,	Hasan Fehmi Yatağan	100	
,, ve Çal	Ömer Yoldaş	50	(142)
,, ve Buldan, Çal	İlhan Akçal	20	
,,	Rıza Yaygın	10	
,,	Bekir Hare		(24)
,,	Halil Cömert		(58)
Buldan	Sabri Gürsoy	100	
Çal	Orhan Vural	1000	
,,	Mehmet Yiğit	600	
,,	Halil Özdemir	220	(143)
,,	Özdoğan Gündüz	100	
,,	Mehmet Gürhan	100	
,,	Nazmi Ören	100	
,,	Mustafa Laman	100	
,,	Hikmet Omca	100	
,,	Ersoy Akıncı	100	
,,	Mesut Ayas	100	(144)
,,	Abdurrahman Çamlı	100	
,, ve Tavas	İlhan Nalbant	50	(145)
,,	Galip Şahin	50	(146)
,,	Cafer Voyvada	50	
,, ve Sarayköy	Cengiz Ertekin	10	
,,	Ahmet Yalçınkaya	15	
,,	Mustafa Aydemir		(38)
,, ve Çivril	Mehmet Baydar		(41)
,,	Faruk Çağlayan		(44)
,,	Arafettin Şen		(106)
,,	Osman Arslan		(27)
,, ve Çivril, Honaz, Tavas	Mehmet Ali Havuz		(25)
,,	Abdullah Kasap		(21)
,,	Ayhan Çelik		(22)
,, ve Tavas	Muktedir Kahıgan		(113)
Denizli ve Tavas	Yusuf Şükun		(122)
,,	Ali Canan	*	(147)
,,	Haydar Özdemir		(125)
,,	Sami Ünal		(133)
,,	Mustafa Canan	*	
Çameli	Hasan Gündoğdu	200	
,,	Hüseyin Zeybek	50	
,, ve Acıpayam	Ahmet Kayan	50	

(141) Bayındır (İz.)
(142) Senirkent (Isp.)
(143) Gemerek (Sv.)
(144) Yalvaç (Isp.)
(145) Keçiborlu (Isp.)
(146) Fethiye (Mğ.)
(147) Ödemiş (İz.), Of (Tr.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Çivril	Ahmet Server	750	
,,	Ali Çulha	282	(148)
,,	Ali Çalışkan	250	(149)
,,	Faruk Bayramoğlu	200	
,,	Musa Gürpınar	136	
,,	M. Reşit Akay	50	
,,	Osman Karaca	50	
,,	Hüsnü Macit	20	
,,	Ahmet Acar	20	
,,	Mehmet Otağ	15	
,,	Halil Demircioğlu	8	
,,	Hasan Çalış	4	
,,	Veli Taşkın		(123)
,,	Yücel Güngör		(124)
,,	İdris Havuz	*	
Sarayköy	Ahmet Nuri Selçuk	800	
,,	Ali Galip Haznedar	800	
,,	Tului Özeren	800	
,,	Osman Yavuz	100	
Tavas	Hamdi Urgancı	750	
,,	Halil İbrahim Kutan	210	
,,	Attilâ Tataroğlu	150	
,,	Hıdır Öğünç	50	
,,	Hasan Çölgeçen	50	
,,	Bayram Çölgeçen	20	
,,	Vehbi Kıvanç		(34)

DİYARBAKIR

Diyarbakır, Bismil, Ergani	Feyzullah Demircan	500	
,,	Emin Dalkılıç	300	(150)
,,	Münir Öğü	200	
,,	Sedat Günay	200	
,,	Şevket Baysanoğlu	10	

EDİRNE

Edirne	Osman Korkut	700	(151)
,,	Ahmet Korkut	500	(152)
,, ve Lalapaşa	Tahsin Yavaş	150	
,,	Tacettin Şeran	*	(153)
,, ve Lalapaşa	Vasfi Bingöl		(94)

(148) Milâs (Mğ.), Sivaslı (Uş.)
(149) Gelendost (Isp.)
(150) Erzurum, İstanbul, Kastamonu, Zile (To.)
(151) Giresun, Tirebolu (Gr.), Kayseri, Fındıklı (Rz.), Pazar (Rz.) Samsun, Çarşamba (Sm.), Havza (Sm.), Ladik (Sm.), Terme (Sm.), Sinop, Sivas, Gemerek (Sv.), Şarkışla (Sv.), Zonguldak
(152) Babaeski (Krk.)
(153) Kütahya, Altıntaş (Kü.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Edirne	Fazıl Oyat		(103)
İpsala, Uzunköprü	Ahmet Ceylan	150	(154)
Keşan	İbrahim Hilmi Ertür	10	
Lalapaşa	Temel Özten		(104)
Meriç	Hamdi Kayışbudak	15	
Uzunköprü	Mehmet Aydın		(40)
	E L Â Z I Ğ		
Elazığ	Burhanettin Buluç	100	
,, ve Keban	Vecihi Timuroğlu	100	(155)
,,	Fethi Ülkü	20	
,,	Ziya Yılmaz		(15)
,,	İbrahim Cüceoğlu		(54)
,,	Toygun Öcal	*	
Ağın, Keban	Yıldırım Niyazi Gençaydın	800	
,, ,,	Nuri Onat	800	(156)
,,	Adnan Binyazar	300	
,,	Mustafa Koçer		(7)
Palu	Kâzım Dilcimen		(96)
	E R Z İ N C A N		
Erzincan	Mehmet Karslı	900	(157)
,,	Cahit Öztelli	725	(158)
,,	Dursun Çağlı	700	
,,	Veli Âsan	600	(159)
,,	Cevat Dursunoğlu	450	
,,	Hüseyin Beton	300	
,,	İhsan Aksaray	200	(160)
,,	Zeki Bayındır	150	
,,	Ali Zar	75	
,,	Mustafa Dursun	50	
,,	Aytekin Yakar	30	(161)
,,	Ahmet Yılmaz	30	
,,	Fehmi Güner		(53)
,,	İbrahim Vural		(60)
,,	M. Turan Fındık		(91)
,,	Temel Özten		(104)
,,	Hüseyin Bekâr		(130)
,,	Sıtkı Mutman		(131)
Çayırlı	Kemal Can	170	

(154) Vize (Krk.), Saray (Tk.)
(155) Sivas, Hozat (Tn.)
(156) Kemaliye (Exc.)
(157) Sivas, Divriği (Sv.), Hafik (Sv.), Zara (Sv.)
(158) Mersin (İç.), Zile (To.)
(159) Isparta
(160) Milâs (Mğ.)
(161) Mersin (İç.), Anamur (İç.), Silifke (İç.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Ilıç	Kâmil Güneri	200	(162)
Kemaliye	Osman Efe	120	
,,	Emin Ünsal	40	
,,	Nuri Onat		(156)
,,	Ziya Yılmaz		(15)
Refahiye	Ahmet Kumbar	600	
,,	Tevfik Karakaya	100	
Tercan	Haydar Özdemir		(125)

E R Z U R U M

Erzurum	Rifat Gökçen	1000	(163)
,,	Mazhar Kükey	500	
,,	Emin Dalkılıç		(150)
,, ve Hasankale	Hasan Ardahan	200	(164)
,,	Necdet Demirel		(88)
,,	Sabahattin Çelik		(77)
,,	Sami Akalın		(76)
,,	Mehmet Alptekin		(72)
,,	Mehmet Aydın		(40)
,,	Salahattin Çelik		(73)
Aşkale	İbrahim Şahin	305	(165)
Hınıs	Eyüp Işınak		(92)
İspir	Kemal Kaboğlu		(78)
Oltu	Naim Alkan	100	
,,	Süleyman Aksu	100	
Pasinler	Ferruh Öklü	50	
,,	Mustafa Koçer		(7)
Şenkaya	Hüseyin Köycü	30	

E S K İ Ş E H İ R

Eskişehir, Mihalıççık	Mehmet Arif Negiz	2900	
,,	Mustafa Yavuzeş	400	
,, ve Seyitgazi	Sadık Türkân	370	
,, ,,	Mâkûfe Aslanpay	300	
,,	Ali Doğan	150	(166)
,,	M. Tevfik Oytan	40	
,,	Kadir Kedik	20	
,,	Zeki Gölsoy		(42)
,,	Mehpare Hebilbürün		(127)
Sivrihisar	Eyüp Sabri Çığır	1100	
,,	Hilmi Çınkıroğlu	200	

(162) Divriği (Sv.), Gemerek (Sv.), Kangal (Sv.), Şarkışla (Sv.), Yıldızeli (Sv.), Artova (To.), Turhal (To.)
(163) Kars, Kayseri, Ünye (Or.), Artova (To.)
(164) Yozgat, Boğazlıyan (Yz.)
(165) Divriği (Sv.), Birecik (Ur.)
(166) Yozgat, Boğazlıyan (Yz.)

SanalBaba

GAZİANTEP

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Gaziantep	Halil Uğurol Barlas	1750	
,,	Turgut Ergin	940	
,,	Abdurrahman İpekçi	800	
,,	Şakir Sabri Yener	800	
,,	Zeki Savcı	800	
,,	Ali Göçmen	100	(167)
,, ve Lohan, Nizip	Ömer Özbaş	100	
,,	Vedat Dirim	20	(168)
,,	Baha Öztürk	10	(169)
,,	Şükrü Türeli	10	
,,	Sabri Güzel	9	
,,	Ziya Yılmaz		(15)
,,	Zeki Gülsoy		(42)
İslâhiye	Mesut Fani Bilgili		(10)
Kilis, Nizip, Oğuzeli	Rifat Tatlıcıoğlu	850	
,,	Ömer Serengil	200	
,,	Ahmet Nuri Ulusoy	100	
,,	Sait Dilmen	20	
,,	Memduh Ulubilgin		(16)
,,	Huriye Baha	*	
Nizip	Muhittin Canpolat		(11)
Oğuzeli, Nizip	Abdullah Genç	20	

GİRESUN

Giresun, Alucra, Şebin Karahisar	İsmail Üstüngüngör	200	
,, ve Tirebolu	Lütfi Güngör	200	
,, ve Keşap, Tirebolu	Vahit Kaya	125	
,,	Mustafa Çaldağ	50	
,,	Remzi Kumral	50	(170)
,, ve Tirebolu	Osman Korkut		(151)
,,	Kâzım Dilcimen		(96)
Alucra	Ahmet Ergün	436	(171)
,, ve Şebin Karahisar	Rafet Atalay	250	(172)
Bulancak, Görele, Keşap, Tirebolu	İbrahim Erenel	100	
,,	Ferhat Henden	100	
Görele	Mustafa Çoban	800	
,,	Cengiz Kutlu	386	(173)
,,	Aydın Demirsar	10	
,, ve Şebin Karahisar	Burhan Erdoğmuş	8	

(167) Hatay, Antakya (Hat), Kırıkhan (Hat.), Akçadağ (Ml.), Elbistan (Mr.)
(168) İstanbul
(169) Birecik (Ur.)
(170) Akhisar (Mn.), Ordu
(171) Pazar (Rz.), Suşehri (Sv.)
(172) Yozgat
(173) İkizdere (Rz.), Lâdik (Sm.), Vakfıkebir (Tr.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Keşap	Nihat Şensoy	300	
,, ve Tirebolu	İshak Külekçioğlu	44	
,,	Faruk Çağlayan		(44)
,, ve Tirebolu	Osman Ekiz	*	
Tirebolu	Ziya Yazıcıoğlu	400	
,,	Arif Ünal	27	

G Ü M Ü Ş A N E

Gümüşane	Hüseyin Kadakal	200	
,, ve Kelkit	Raif Ataünal	200	
,,	Ahmet Aydınol	150	(174)
,,	Özcan San	100	
,, Bayburt, Kelkit, Torul	Süleyman Sungurlu	100	
,, ve Torul	Cevat Yücel	50	
,,	Zihni Gümüştekin	50	
,, ve Kelkit	Elbeği Aydoğdu	40	
,,	Muhittin Kutlutan	30	
,,	Faik Oktay	20	
,,	Zeynelabidin Yalçın	20	
,, ve Bayburt	Osman Nuri Saruhan	15	
,,	Adil Yücel	5	
,,	Adnan Kantek		(75)
,,	Temel Özten		(104)
,,	Sıtkı Mutman		(131)
Bayburt	Mehmet Aydın		(40)
Kelkit	Hasan Turan	250	
,,	Talip Savaş	100	
,,	Ahmet Nuri Macit	5	
,, ve Şiran	İsmail Mercan		(114)
Şiran	Muhlis Tuğ	4934	
Torul	Selâhattin Tuncel	150	
,,	A. Şükrü Tarı	*	

H A T A Y

Yayladağı	Ali Yüce	500	
Antakya	Asaf Yahyaoğlu	3200	
,,	Fazıl Balta	30	
Reyhanlı	Firuz Köseoğlu	100	
Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı	Hulki Öcal	8	
,,	Bn. Necdet Aran	20	
Reyhanlı	Niyazi Börklü	600	
Dörtyol	Mehmet Geyik	125	
Antakya	Oğuz Esmer	1000	
Yayladağı	Mesut Fani Bilgili		(10)
Altınözü	Muhsin Günay	5	

(174) Tokat

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Antakya	Şükrü Balcı	50	
Dörtyol	Yusuf Gür	150	(175)
Hatay, İskenderun	Sadık Uzunoğlu		(55)
Antakya	Turgut Üner		(69)
Hatay, Antakya, Kırıkhan	Ali Göçmen		(167)
	ISPARTA		
Isparta	Ali İhsan Beyhan	2400	(176)
,,	Halil Coşkun	500	
,,	Hasan Hüseyin Öz	300	
,,	Halil Cengiz	300	
,, ve Eğridir	Durmuş Deniz	200	
,,	Salih Yetkin	125	
,, ve Keçiborlu, Gelendost, Senirkent	Ahmet Aksakal	100	
,,	Nihat Sanal	30	(177)
,,	Özgen Türk	30	
,,	Rıza Akın	30	
,,	Mehmet Öztürk	20	
,, ve Keçiborlu	İlhami Bülbül	12	
,, ve Gelendost	Abdullah Kasap		(21)
,,	A. Kadir Önal		(120)
,,	Arafettin Şen		(106)
,,	Hüseyin Gökçakır		(115)
,,	İsmail Özkan		(118)
,, ve Keçiborlu, Uluborlu	Kadir Karademir		(39)
,,	Mehmet Baydar		(41)
,, ve Eğridir	Mehmet Eren		(35)
,,	Mehmet Nazik		(140)
,,	Nuri Çerçel		(116)
,,	Ramazan Uzun		(32)
,,	Talât Kodal		(33)
,,	Vehbi Kıvanç		(34)
,,	Veli Âsan		(159)
,, ve Eğridir	Yusuf Şükun		(122)
ğridir	Ali Eryılmaz	900	
,,	Ali Şenol	200	
,,	Ramazan Kayacan	100	
,,	Mustafa Çevikel	100	
,,	Mehmet Armağan	50	
,,	Halit Talay	25	
,,	Hasan Erdoğan	8	
,, ve Sütçüler	Cemal Tosun		(71)
,,	Mevlüt Masum Öcal		(70)
,, ve Senirkent	Mustafa Armağan		(26)

(175) Karaman (Kn.), Pütürge (Ml.)
(176) Bor (Ng.)
(177) Rize, Trabzon, Akçaabat (Tr.), Maçka (Tr.), Of (Tr.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Gelendost	Neslihan Dalbastı	850	
,,	Ali Çaylak	250	
,, ve Yalvaç	İrfan Tülü	100	
,,	İshak Sevindik	75	
,,	Ali Çalışkan		(149)
Keçiborlu	Mehmet Ergün	450	
,,	Cavit Soysal	300	(178)
,,	Mehmet Tütüncü	300	
,,	Ahmet Hezarfen	280	
,, ve Senirkent	Şemsettin Kılıçaslan	130	
,,	Mehmet Ayhan	100	
,,	Hasan Ali Ertekin	50	
,,	Mustafa Bilgin	15	
,,	Münevver Uğur	2	
,,	A. Kadir Tan		(109)
,,	Fahrettin Çelik		(19)
,,	İlhan Nalbant		(145)
,,	Rüstem Gültekin		(29)
,,	Sami Ünal		(133)
,, ve Senirkent	Süleyman Oğuz		(110)
,,	Vasfi Karakoç		(30)
Senirkent, Uluborlu, Yalvaç	Mehmet Ali Tunç	1000	
,, ve Şarki Karaağaç	Veli Öktay	800	
,, ve Uluborlu	Zafer Kızıldağ	450	(179)
,,	Hamdi Orhan	300	
,,	Ali Karaçetin	250	
,,	Hasan Ünsal	200	
,,	Hasan İşçi	200	
,,	İbrahim Ünlü	100	(180)
,,	Arif Ali Bıçakçı	100	
,,	Tevfik Durmuşoğlu	30	
,,	Hasan Öncü	30	
,,	Hüseyin Dilsiz	20	(181)
,,	Hakkı Alpay	16	
,,	Ömer Yoldaş		(142)
Sütçüler	Şükrü Özcan	300	
,,	İrfan Altınay	20	
,,	Hasan Kasan		(117)
,, ve Yalvaç	İbrahim Cartıllı		(20)
,,	Kâzım Yazgan		(112)
,,	Şükrü İlhan		(121)
Şarki Karaağaç	Cevat Neciboğlu	150	
,,	İbrahim Totuk	100	(182)

(178) Ödemiş(İz.)
(179) Kırşehir
(180) Develi(Ky.), Tomarza(Ky).
(181) Urla(İz.)
(182) Bayındır(İz.), Demirci(Mn.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Şarki Karaağaç	Ali Özsoy	50	
,,	Hüseyin Cirit	50	
,, ve Yalvaç	Süleyman Erdal	50	
,,	Ramazan Çelik	30	
,,	Muktedir Kahıgan		(113)
Uluborlu	Mustafa Koç	50	
Yalvaç	Kâmil Emiral	1355	
,,	Mustafa Terzi	515	
Uluborlu	Saffet Doğan	300	
Yalvaç	Ali Keskin	15	
,, ve Gelendost	Ahmet Alacoğlu		(36)
,,	Mesut Ayas		(144)
,,	Oğuz Develi		(23)
	İÇEL		
Mersin, Tarsus	Mustafa Koçer		(7)
,,	Mustafa Türkoğlu		(14)
Anamur	Ömer Özkan	30	
,, ve Gülnar, Mut, Silifke	Zeki Teoman	20	
,,	Halit Turhan Anamurlu		(59)
,, ve Gülnar, Silifke, Mut	Osman Nedim Tuna		(13)
Gülnar	Ali Yılmaz	100	
Mersin	Ali Kublay	1200	
,, ve Tarsus	Mehmet Şahin	350	(183)
,, ve Silifke	Özkan Taner	100	
,,	Ahmet Hilmi Eroğlu	100	
,, ve Anamur, Silifke	Aytekin Yakar		(161)
,,	Cahit Öztelli		(158)
,, ve Tarsus	Necati Coşkuner		(1)
,,	Yusuf Taşkın		(9)
Mut	Neşri Atlay	1700	
,,	Oğuz Önay	500	
Silifke	Kerim Yunt	2200	
,,	Emin Belen	*	
,,	Sami Göksu	20	
,,	Tahsin Uyar	*	
Tarsus	Erol Sezer		(129)
,,	Yusuf Doğudandoğan		(2)
	İSTANBUL		
İstanbul	Tahir Kutsi Makal	400	
,, ve Çatalca, Silivri	Sadettin Güner	400	(184)
,,	Sevim Muncuk	150	
,,	Ferit Birtek	100	(185)

(183) Fethiye (Mğ.), Banas (Uş.)
(184) Nevşehir
(185) Yugoslavya, Manastır (Yugoslavya)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
İstanbul	Muammer Temizer	25	
,,	Ali Onur		(47)
,,	Emin Dalkılıç		(150)
,,	Mehpare Hebilbürün		(127)
,,	Semiha Onur		(49)
,,	Vedat Dirim		(168)
Beşiktaş	Kâzım Dilcimen		(96)
Silivri	İbrahim Sarıçiftçi		(68)
	İ Z M İ R		
İzmir, Dikili, Karşıyaka, Urla	Aziz Ovaran	50	(186)
,,	Raife Kesirli	20	
,,	İsmail Mercan		(114)
,,	Serap Gençay		(28)
,, ve Bergama	Yusuf Ziya Ulusoy		(93)
,, ,,	Mahmut Erpolat	*	
Bayındır	Ali Tuğrul	100	
,,	İbrahim Totuk		(182)
,,	Mustafa Ali Samsa		(141)
Bergama	Mehmet Tokatçı	417	(187)
,,	Osman Beyatlı	50	
,, ve Menemen	Ahmet Engin		(139)
,,	Mahmut Adem		(89)
,, ve Dikili	Mehmet Zeyrek		(87)
,,	Mehpare Hebilbürün		(127)
Dikili	Müslim Tümer	50	
Kemalpaşa	Halil Cömert		(58)
Kınık	Mehmet Özen		(81)
Kiraz, Ödemiş	Hamdi Şadi Ceylâni	600	
Kuşadası	Osman Nedim Tuna		(13)
Menemen, Seferihisa	A. Kadri Tan		(109)
Ödemiş	Behiç Duygulu	4	
,,	Fethi Savaşcı	4	
,,	Ali Canan		(147)
,,	Cavit Soysal		(178)
,,	İsmail Özkan		(118)
,,	Talât Kodal		(33)
Tire	Ali Çetin		(37)
Torbalı	Mehmet Sadık Atabek	600	
,,	Recep Üstel	50	
Urla	Hüseyin Dilsiz		(181)
	K A R S		
Kars	Mürsel Köse	1500	
,,	Şakir Aydemir	600	(188)

(186) Soma (Mn.)
(187) Fethiye (Mğ.)
(188) Trabzon, Maçka (Tr.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Kars	Server Özavcı	200
,,	Mehmet Aydın	(40)
,, ve Alıska, Iğdır	Osman Nedim Tuna	(13)
,,	Rifat Gökçen	(163)
,, ve Arpaçay, Sarıkamış	Sabahattin Çelik	(77)
,, ve Ardahan, Sarıkamış	Salâhattin Çelik	(73)
Ardahan, Kağızman	Dursun Akçam	200
,, ve Çıldır, Göle	Murat Mete	100
,, ve Göle, Posof	Mahmut Ön	50
,,	Hafız Okyay	50
,,	İdris Okyay	6
Arpaçay	İsa Öztürk	(85)
Göle	Ali Rıza Önder	500 (189)
Iğdır	Ramiz Özler	1700
,,	İzzet Kumtepe	300
,,	Turgut Sungar	100
,,	Fazıl Sıktaş	100
,,	Sadiye Günaydın	15
,,	Seza Çağlar	(5)
Sarıkamış	Şükrü Kayaatlar	3000
,,	Fahrettin Çelik	(19)

KASTAMONU

Kastamonu, Taşköprü	Cevdet Bezirci	1000 (190)
,, ve Araç, Daday	M. Emin Değer	200
,, ve Araç	Rifat Sertlek	100
,,	Ahmet Tulu	(138)
,,	Doğan Tokgöz	(99)
,,	Emin Dalkılıç	(150)
,,	Kâzım Dilcimen	(96)
,,	Nail Türeli	(48)
Abana	Alâettin Okyay	60
,, ve Bozkurt, İnebolu	Saffet Demirtaş	10
Araç	Sami Kırıkoğlu	650
,,	Hasan Akça	75
,, ve Azdavay	Muharrem Uyanık	30
,,	Adem Uysal	4
Cide, Devrekâni, Küre	Bilgin Erkan	100
,, ve İnebolu	Tevfik Erkan	10
Daday	Lütfi Bal	800
,, ve İnebolu	İsmet Gümüş	200
İnebolu	Faruk Çağlayan	(44)
Kargı	Bilâl Başpınar	300
,,	Mehmet Aktepe	300
Küre, Tosya	Hilmi Tanış	850

(189) Kayseri, Ürgüp (Nş.)
(190) Ayancık (Sn.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Taşköprü	Ergin Tüfenkçi	300	
,,	Selâhattin Ulusoy	200	(191)
,,	Bedia Yumuk		(3)
Tosya	Semiha Onur		(49)
	K A Y S E R İ		
Kayseri, Bünyan, Pınarbaşı	Refik Aşkın	700	
,, ve Bünyan	Hamdi Üçok	401	
,, ve Bünyan	Ali Dündar	303	
,,	Mehmet Ersoy	150	
,,	Mustafa Pişkin	100	(192)
,, ve Bünyan, Pınarbaşı	Mustafa Sönmez	30	(193)
,, ,, ,,	Hilmi Kalaç	10	
,,	Ali Rıza Önder		(189)
,,	Bedia Yumuk		(3)
,,	Mehmet Pişkin		(107)
,,	Osman Korkut		(151)
,,	Rifat Gökçen		(163)
,,	Türkân Arıpınar		(111)
Bünyan	Sezai Erkul	800	
,,	Ali Rıza Kabakçı	600	(194)
Develi	İbrahim Türk	100	
,, ve Tomarza	İbrahim Ünlü		(180)
Pınarbaşı	Ali Özer	1350	
,,	Ömer Yücel		(56)
Sarız	Amber Eroğlu	10	
	K I R K L A R E L İ		
Kırklareli, Pınarhisar	Malik Adalan		(128)
,,	Temel Özten		(104)
Babaeski	Ahmet Korkut		(152)
Lüleburgaz	Feyzullah Aktan	1300	
,,	Mehmet Başaran	300	
,,	Dinçer Sezgin		(135)
Pınarhisar	Hüseyin Yalçın	5	
Vize	Ahmet Ceylan		(154)
	K I R Ş E H İ R		
Kırşehir	Mehmet Gökçınar	8	(195)
,, ve Kaman	Osman Nedim Tuna		(13)
,,	Zafer Kızıldağ		(179)

(191) Yozgat
(192) Ürgüp (Ns.)
(193) Yozgat
(194) Gemerek (Sv.)
(195) Yozgat, Yerköy (Yz.)

SanalBaba

KOCAELİ

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
İzmit	Temel Özten		(104)
Gebze	Talât Tekin	75	
,,	Hamdi Gürz	30	(196)
Kandıra	Muzaffer Uyguner		(84)

KONYA

Konya, Çumra	Hicri Göncel	9000	(197)
,, ve Beyşehir	Suat Bülbül	150	
,, ve Ereğli, Ermenek	Orhan Sungur	100	(198)
,,	Mehmet Ali Özçelik	6	(199)
,, ve Hadım	Erol Sezer		(129)
,,	Kemal Ersü		(12)
,,	Oğuz Arıkanlı		(17)
,, ve Ermenek, Kadınhanı	Osman Nedim Tuna		(13)
Ermenek	Şinasi Alper	3000	
,,	Mustafa Yeşilyurt	1400	
,,	Ahmet Yaman	954	
,,	Mustafa Çolak	600	
,,	Durmuş Ali Uğur	400	
,, ve Hadım	Mustafa Aksungur	400	
,,	Vehbi Köksoy	114	
,, ve Ilgın	Halit Aksungur		(66)
Karaman, Karapınar	Fikri Özmen	435	(200)
,,	Ahmet Şükrü Çiloğlu	50	(201)
Ermenek	Vahit Kurşuncu	50	(202)
,,	Yusuf Gür		(175)
Seydişehir	Seyit Ali Şanlı	361	

KÜTAHYA

Kütahya	Şevki Tan	600	
,, ve Gediz, Simav	Hüseyin Işık		(65)
,, ve Altıntaş	Kemal Ersü		(12)
,,	Selçuk Aybek		(90)
,, ve Altıntaş	Tacettin Şeran		(153)
Altıntaş	Hasan Özbay	100	
Emet	Mehmet Karaşahin	400	
,,	Tahsin Yücel	350	(203)
,,	Ahmet Ertaş	100	

(196) Akhisar (Mn.)
(197) Bor (Ng.)
(198) Niğde
(199) Akhisar (Mn.)
(200) Çayıralan (Yz.)
(201) Bor (Ng.)
(202) Bor (Ng.)
(203) Ulus (Zn.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Gediz	Serap Gençay	(28)
Simav	Ahmet Baysal	650 (204)
,,	Muzaffer Uyguner	(84)
Tavşanlı	Ferit Öngören	(136)
	MALATYA	
Malatya	Erol Sezer	(129)
,,	İbrahim Cüceoğlu	(54)
,,	Mehmet Aydın	(40)
,,	Memduh Ulubilgin	(16)
,,	Osman Nedim Tuna	(13)
,,	Sabahattin Güzel	(95)
Akçadağ	Ali Göçmen	(167)
Arapkir	Sabri Kelemeroğlu	1000
Darende	Necmettin Özdarendeli	560
,,	Eşref Ertekin	(137)
,,	İsmail Sarıkaya	(63)
Pütürge	Yusuf Gür	(175)
	MANİSA	
Manisa, Alaşehir	Keriman Ulugün	300
,, ,,	İsmail Buket	100 (205)
,, ve Akhisar, Turgutlu	Hulûsi Türüdü	20
,,	Ahmet Engin	(139)
,,	Ali Üstündağ	(82)
,,	Halil Cömert	(58)
,, ve Alaşehir, Salihli	Kemal Turanlıoğlu	(126)
,,	M. Turan Fındık	(91)
Akhisar	Hamdi Gürz	(196)
,,	Mehmet Ali Özçelik	(199)
,,	Remzi Kumral	(170)
,,	Seza Çağlar	(5)
Alaşehir, Salihli	Muzaffer Nezihi Ayas	1200
,,	Bedia Yumuk	(3)
,,	İbrahim Vural	(60)
,, ve Kırkağaç	Serap Gençay	(28)
Demirci	Eyüp Işınak	(92)
,,	İbrahim Totuk	(182)
Kula, Turgutlu	Tevfik Okay	80
,,	Veli Türkay	(119)
Salihli	İbrahim Çetin	(79)
Soma	Aziz Ovaran	(186)
Turgutlu	Fehmi Erginol	30
,,	Sedat Önelge	(46)

(204) Eşme (Uş.)
(205) Eşme (Uş.)

SanalBaba

MARAŞ

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Maraş, Andırın, Elbistan, Göksun, Pazarcık	Hulusi Erdem	1082	
,,	Vehbi Cem Aşkun	300	(206)
,,	Tevfik Gümüşoluk	200	
,,	Mehmet Ali Küçükpınar	150	
,, ve Afşin	İbrahim Başaran	100	
,,	Ali Oğuz Özavşar	50	
,, ve Afşin, Elbistan	Osman Nedim Tuna		(13)
Afşin	Naci Erdem	4500	(207)
,, ve Elbistan, Göksun	Muharrem Görür	1000	
,,	Sadık Aksakal	100	
,, ve Elbistan	Seha Şentürk	100	
,,	Cavit Önal		(100)
,,	Ali Akkaya	*	
Andırın	Mesut Fani Bilgili		(10)
Elbistan	Hacı Doğan	150	
,,	Abdurrahman Ünal	125	(208)
,,	Ali Göçmen		(167)
,, ve Göksun	Mehmet Ulucan		(98)
Göksun	Arif Çil	400	

MARDİN

Mardin	Tevfik Oral	800	
,, ve Kızıltepe	Nafi Aykaç	10	
,,	Ziya Yılmaz		(15)

MUĞLA

Muğla	Musa Eroğlu	1500	
,, ve Yatağan	Mehmet Kara	20	
Bodrum	Süleyman Nuri Öz	650	
,,	İbrahim Uygur	120	
,,	Gülten Karaoğlan	50	
,,	Osman Nuri Bilgin	1	
Fethiye	Nuri Koyuncu	1962	
,,	Osman Şevki Olgun	1035	
,, ve Milâs	Ali Üstündağ		(82)
,,	Galip Şahin		(146)
,,	Halil Cömert		(58)
,,	Hasbi Temiz		(83)
,,	Mehmet Şahin		(183)
,,	Mehmet Tokatçı		(187)
,,	Mehpare Hebilbürün		(127)

(206) Sivas, Erbaa (To.), Urfa
(207) Niğde
(208) Gemerek (Sv.), Gürün (Sv.), Nazımiye (Tn.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Köyceğiz	İzzet Akgül	8
Marmaris	Cafer Çoban	100
,,	Abdullah Demirel	(67)
Köyceğiz	Muzaffer Uyguner	(84)
Milâs	Ali Çulha	(148)
,,	İhsan Aksaray	(160)
,,	Şeref Günay	(80)
Yatağan	İbrahim Kuyumcu	450 (209)
,,	Bahettin Uyar	300
,,	Sadettin Keleş	50
,,	Nedim Engin	30
,,	Nejat Yetkin	25
	M U Ş	
Muş	Tacettin Akay	20
,,	Sabahattin Güzel	(95)
Varto	Hüsnü Özer	100
	N E V Ş E H İ R	
Nevşehir	İnci Sağın	300
,,	Süleyman Ünlü	30
,,	İsmet Gönülal	(45)
,,	Mehmet Aydın	(40)
,,	Sadettin Güner	(184)
,,	Şem'i Basmacıoğlu	(86)
,,	Türkân Gönülal	* (210)
Hacıbektaş	Aziz Yalçın	(57)
Mucur	Hurşit Tuna	339
,,	Muzaffer Uyguner	(84)
Ürgüp	Haydar Necdet Kultan	10
,,	Ali Rıza Önder	(189)
,,	Mahmut Adem	(89)
,,	Mustafa Pişkin	(192)
	N İ Ğ D E	
Niğde	Hasan Yeğin	1000
,, ve Bor, Çamardı, Ulukışla	Halit Ongan	450
,,	Osman Alkan	200
,,	İbrahim İnan	100
,,	Naci Ecer	50
,,	Kâzım Dilcimen	(96)
,,	Naci Erdem	(207)
,,	Orhan Sungur	(198)
,,	Samet Eğit	(6)

(209) Ordu
(210) Sivas

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Aksaray	Temel Özten		(104)
Bor	Talât Gün	4242	
,, ve Ulukışla	Suat Çayan	30	
,,	Mehmet Tümen	20	
,,	Ahmet Şükrü Çiloğlu		(201)
,,	Ali İhsan Beyhan		(176)
,,	Hicri Göncel		(197)
,, ve Ulukışla	Selçuk Aybek		(90)
,,	Sıtkı Mutman		(131)
,,	Vahit Kurşuncu		(202)
Ulukışla	Halit Aksungur		(66)

O R D U

Ordu	Yusuf Özkaya	800	
,,	Mahmut Bayramlı	500	
,, ve Fatsa, Perşembe, Ünye	Sıtkı Can	400	
,,	Orhan Gürel	354	
,,	İbrahim Şener	30	
,,	Mehmet Saygı	30	
,,	Kemal Aksoy	12	
,,	Mustafa Akyürek	10	
,,	Fatma Gönül	6	(211)
,, ve Mesudiye	Faruk Çağlayan		(44)
,,	Fehmi Güner		(53)
,,	İbrahim Kuyumcu		(209)
,,	Remzi Kumral		(170)
,, ve Gölköy	Temel Özten		(104)
Akkuş, Fatsa, Ünye	Kaya Demiral	730	(212)
Fatsa	Mehmet Danışman	600	
Gölköy	Alâettin Erkoç		(61)
Mesudiye	Hulâgu Baykal	300	
,,	Azmi Yılmaz	150	(213)
,,	Hüseyin Gürsoy	125	
,,	Nazım Okutan	125	
Ünye	Ahmet Bice	850	(214)
,,	Ömer Çam	500	(215)
,,	Vural Tuğ	500	
,,	Tahsin Gürsoy	150	
,,	A. Nabi Tokatlıoğlu	10	
,,	Adil Süalp		(132)
,,	Kâzım Dilcimen		(96)
,,	Rifat Gökçen		(163)

(211) Samsun, Kavak (Sm.)
(212) Erbaa (To.), Reşadiye (To.)
(213) Tokat, Almus (To.), Reşadiye (To.)
(214) Reşadiye (To.)
(215) Samsun

SanalBaba

RİZE

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Rize	Osman Küçükmustafa	1450	
,,	Cavit Meral	600	
,,	Fahrettin Gürel	500	
,,	Mahmut Ataman	100	
,,	İsmail Akdemir	50	
,,	İzzet Erten	40	
,, ve Çayeli	Sermet Çamoğlu	30	(216)
,,	Cengiz Terzi	30	
,,	Hüseyin Akgün	30	
,, ve Karadere	İlyas Şükrü Tuğcu	20	
,, ve Çayeli, Pazar	Mehmet Ali Kamacıoğlu	20	
,,	Nihat Sanal		(177)
Çayeli	Hatice Ünal	500	
,,	Mehmet Salihoğlu	100	
,,	Hatice Bilgin	*	
Fındıklı, Pazar	Kemal Kaboğlu		(78)
,,	Osman Korkut		(151)
Güneyce	Rıdvan Nedim Terzioğlu	350	
,,	Osman Köseoğlu	10	
İkizdere	Cengiz Kutlu		(173)
,,	Mustafa Yılmaz		(43)
Pazar	Faik Kavasoğlu	200	
,, ve Ardeşen	Besim Üner	12	
,,	Hüsnü Yenigün	8	
,,	Ahmet Ergün		(171)

SAKARYA

Akyazı	Adil Güneş		(97)

SAMSUN

Samsun	Hakkı Nami Özay	300	
,, ve Kavak	Hasan Nami Özay	300	
,,	Ruhi Alaçam	5	
,, ve Kavak	Fatma Gönül		(211)
,, ,,	Kâzım Dilcimen		(96)
,, ve Çarşamba, Havza, Lâdik, Terme	Osman Korkut		(151)
,,	Ömer Çam		(215)
Alaçam	Nail Olgun	125	(217)
,,	Sakıp Aydın	10	
,,	İbrahim Sümer	4	
,,	Yusuf Tek	*	
Bafra	Hasbi Temiz		(83)

(216) Zonguldak
(217) Niksar (To.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Çarşamba	Mehmet Torun	950	
,,	Salih Türkmeneri	415	
,,	Selâhattin Aygen	72	
,,	Veliyüddin Gökbilgin	50	
,, ve Terme	Temel Özten		(104)
Lâdik	Namık Kemal Önder	240	(218)
,,	Musa Kâzım Ceylan	750	(219)
Çarşamba	Hüseyin Kara	45	
Lâdik	Hamza Şahin	8	
,,	Cengiz Kutlu		(173)
Vezirköprü	Faruk Çağlayan		(44)
	SİİRT		
Siirt, Sasun	Sabahattin Güzel		(95)
	SİNOP		
Sinop	Ferit Dikmen	100	
,,	Osman Korkut		(151)
Ayancık	Cevdet Bezirci		(190)
Boyabat	İsmail Zühtü Gökçeoğlu	300	
Gerze	Faruk Çağlayan		(44)
,,	Osman Nedim Tuna		(13)
	SİVAS		
Sivas	Abdülkadir Erdil	750	
,, ve Gürün	Hayrettin Kayapınar	502	(220)
,, ,,	Bekir Avcı	250	
,,	Rıza Erol	100	(221)
,, ve Gürün, İmranlı, Koyulhisar, Suşehri, Zara, Divriği, Yıldızeli	Adil Bozkurt	50	
,, ve Yıldızeli	Nesrin Arseven	10	
,,	Nihat Polater	6	
,, ve Zara	Fehmi Güner		(53)
,, ,,	İsmet Gönülal		(45)
,, ve Divriği, Hafik, Zara	Mehmet Karslı		(157)
,, ve Gemerek, Zara	Nadir Özatakan		(4)
,, ve Gemerek, Şarkışla	Osman Korkut		(151)
,,	Şerif Oktürk		(108)
,, ve Gemerek	Temel Özten		(104)
,,	Türkân Gönülal		(210)
,,	Vecihi Timuroğlu		(155)
,,	Vehbi Cem Aşkun		(206)

(218) Erbaa (To.)
(219) Reşadiye (To.), Zile (To.)
(220) Birecik (Ur.)
(221) Tokat

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Divriği	Yusuf Ziya Beyzadoğlu	400	
,,	Sadık Delipınar	370	
,,	Rıza Uğur	200	
,,	Sait Aslan	200	
,,	Tarık Orhan	150	
,,	İbrahim Arslanoğlu	75	(222)
,,	Ali Osman Muradoğlu	10	
,,	İbrahim Şahin		(165)
,, ve Gemerek, Kangal, Şarkışla, Yıldızeli	Kâmil Güneri		(162)
,,	Mustafa Koçer		(7)
Gemerek	Mustafa Uludağ	906	
,,	Bahaettin Ceylan	500	
,,	Mehmet Ural	500	
,,	Şakir Karahan	400	
,,	Malik Doğanay	280	
,,	Seyit Ceylan	250	
,,	Kadir Tatarlar	200	
,,	Doğan Alkan	150	
,,	Himmet Temel	150	
,,	İsmet Bayrakçı	100	
,,	Rabit Doğanay	100	
,, ve Şarkışla	Mahmut Tataroğlu	75	
,, ve Hafik	Hasan Işkın	50	
,, ve Gürün	Abdurrahman Ünal		(208)
,,	Ali Rıza Kabakçı		(194)
,,	Halil Özdemir		(143)
Gürün	Hayriye Gülsoy	1600	
,,	Nadir Kırıkçı	312	
,, ve Suşehri	Mustafa Kırıkçı	150	
,,	İhsan Kekeç	100	
,,	İhsan Öz	100	
,,	Emel Yılmaz	50	
,,	Hulusi Altınbaş	15	
,,	İsmet Salt	15	
,, ve Şarkışla	Fazıl Oyat		(103)
,,	İsmail Sarıkaya		(63)
,, ve Kangal	Osman Canbay	*	
İmranlı	Hüseyin Güzel	100	(223)
,, ve Şarkışla	Haydar Özdemir		(125)
Kangal	Arif Güler	400	
,,	Ekrem Kangal	100	
,,	İbrahim Gündüz	50	
,,	Abbas Cılga	25	
,,	Medet Kocatürk	4	

(222) Tokat
(223) Tokat, Niksar (To.)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş	
Koyulhisar	Doğan Uluocak	2160	(224)
,,	Bedri Güngör	1350	
,,	Şükrü Dumanoğlu	750	
,,	Durmuş Yurttaş	25	
,,	Kemal Turanlıoğlu		(126)
Suşehri	Ahmet Ergün		(171)
Şarkışla	Hüsamettin Gültekin	850	
,,	Bekir Başara	250	
,,	İsmet Akboğa	132	
,,	İzzet Soysal	100	
Yıldızeli	Hasan Dimdik	375	
,,	Temel Ateş	150	
,,	Yusuf Güçdemir	100	
,,	Zeki Şahin	75	
,,	Kenan Yıldırım	50	
,,	Beşir Polat	40	
,,	Ahmet Akdoğan	30	
,,	Arafettin Şen		(106)
Zara	Ömer Lütfi Aydınalp	500	

TEKİRDAĞ

Tekirdağ	Fazıl Oyat		(103)
,,	Temel Özten		(104)
Saray	Yusuf Asıl	400	
,,	Ahmet Ceylan		(154)

TRABZON

Trabzon, Maçka, Vakfıkebir	Ömer Hikmet Karahasanoğlu	2000	
,, ve Maçka	Temel Ziya Dursun	900	
,,	Zihni Caner	200	
,,	Haydar Özdemir		(125)
,,	İbrahim Cüceoğlu		(54)
,,	Kâzım Dilcimen		(96)
,, ve Akçabat, Maçka, Of	Nihat Sanal		(177)
,,	Osman Ünsal		(74)
,, ve Maçka	Şahin Aydemir		(188)
,, ve Maçka	Ziya Yılmaz		(15)
Maçka	Burhan Şirin	350	
,,	Gültekin Erdoğan	275	
,, ve Vakfıkebir	Temel Özten		(104)
Of	Remzi Yeşilyurt	100	
,,	Ali Canan		(147)
Sürmene	Osman Feyzioğlu	150	
Vakfıkebir	Mustafa Karadeniz	400	
,,	Cengiz Kutlu		(173)

(224) Tunceli

SanalBaba

TOKAT

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Tokat, Almus, Erbaa, Turhal, Zile	Fahrettin Taşpınar	540
,,	Hasan Armağan	200
,, ve Niksar	Necati Duyun	150
,, ve Turhal	Bahaddin Sesli	125
,,	Güngör Akarçay	125
,,	Ahmet Atılgan	75
,, ve Almus	Duran Gündoğan	75
,,	Yusuf Aygın	75
,, ve Niksar	Halis Cinlioğlu	10
,,	Ahmet Aydmol	(174)
,, ve Almus, Reşadiye	Azmi Yılmaz	(213)
,, ve Niksar	Hüseyin Güzel	(223)
,,	İbrahim Arslanoğlu	(222)
,,	Necdet Demiral	(88)
,,	Rıza Erol	(221)
,, Zile	Mehmet Coşkun	*
Artova	Muzaffer Erdost	300
,,	Rıza Gözütok	300
,,	Kadir Dursun	125
,,	Ali Öztürk	100
,, ve Erbaa, Niksar, Turhal, Zile	Kadir Kanlıçay	50
,, ve Turhal	Kâmil Güneri	(162)
,,	Rifat Gökçen	(163)
Erbaa, Reşadiye	Kaya Demiral	(212)
,,	Namık Kemal Önder	(218)
,,	Vehbi Cem Aşkun	(206)
Niksar	Nail Olgun	(217)
Reşadiye	Ahmet Bice	(214)
,, ve Zile	Musa Kâzım Ceylan	(219)
Zile	Dursun Demirbağ	200
,,	Rıza İvgen	200
,,	Feyzi Şendoğdu	150
,,	Ali Tuğlu	100
,,	Mehmet Kaput	100
,,	Naci Dinçel	100
,,	Niyazi Kartaloğlu	100
,,	Erdoğan Ordu	75
,,	Ali Galip Hamamcıoğlu	30
,,	Hüseyin Yanarateş	30
,,	Muammer Varıcıer	25
,,	Ali Akbaş	10
,,	Ali Rıza Erdoğdu	8
,,	Mehmet Gülay	4
,,	Cahit Öztelli	(158)
,,	Emin Dalkılıç	(150)
,,	Faruk Çağlayan	(44)

SanalBaba

TUNCELİ

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Tunceli	Doğan Uluocak	(224)
,, ve Çemişkezek, Pertek	Ziya Yılmaz	(15)
Çemişkezek	İbrahim Cüceoğlu	(54)
Hozat	Mehmet Levent	300
,,	Vecihi Timuroğlu	(155)
Nazımiye	Hüsnü Çimen	450
,,	Abdurrahman Ünal	(208)

URFA

Urfa, Birecik, Suruç, Hilvan, Siverek	Ahmet Rıdvanoğlu	200
,, ve Birecik	Fikri Demirel	50
,,	Enver Bayol	(134)
,,	Vehbi Cem Aşkun	(206)
Birecik	Baha Öztürk	(169)
,,	Hayrettin Kayapınar	(220)
,,	İbrahim Şahin	(165)
Siverek, Viranşehir	Abdülkadir Şenbayram	8

UŞAK

Uşak, Karahallı, Sivaslı	Hüsnü Mızrak	50
,,	Gıyas Akıncı	20
Banas	Ali Üstündağ	(82)
,,	Mehmet Şahin	(183)
Eşme	Ahmet Baysal	(204)
,,	İsmail Buket	(205)
,,	Serap Gençay	(28)
Sivaslı	Ali Çulha	(148)

VAN

Van	Macide Aksoy	100
,,	Dursun Üreli	30
Erçiş	Ali Saracoğlu	1400

YOZGAT

Yozgat, Yerköy	Hüseyin Göksoy	350
,,	Doğan Erkılıç	250
,,	Yaşar Barut	250
,, ve Boğazlıyan	İbrahim Kalemoğlu	200
,,	Hakkı Özer	75
,,	Fazlı Bilecen	50
,,	Bekir Darıcı	20
,,	Asım Dursun	6
,, ve Boğazlıyan	Ali Doğan	(166)
,, ,,	Hasan Ardahan	(164)
,, ve Yerköy	Mehmet Gökçınar	(195)
,,	Mustafa Sönmez	(193)
,,	Nejat Sav	(101)

SanalBaba

Derleme yeri	Derleyicinin Adı, Soyadı	Gönderdiği fiş
Yozgat	Ömer Yücel	(56)
,,	Rafet Atalay	(172)
,,	Salahattin Ulusoy	(191)
Boğazlıyan, Sorgun	Faruk Çağlayan	(44)
Çayıralan	Rifat Yücel	20
,,	Fikri Özmen	(200)
Sorgun	Mehmet Gürkan Yıldırım	572
,,	Tevfik Arıburnu	(64)
	ZONGULDAK	
Zonguldak	Şevket Topatan	250
,,	Oğuz Arıkanlı	(17)
,,	Osman Korkut	(151)
,,	Servet Çamoğlu	(216)
Bartın	Nuriye Üsküdarlı	150
,, ve Karabük, Safranbolu	Nail Türeli	(48)
Çaycuma	Namık Irk	1100
,,	Hasan Söyler	8
,,	Nezih Balkan	8
Devrek	Şeref Cengiz Telci	75
Karabük, Safranbolu	Serap Gençay	(28)
Safranbolu	İsmail Siper	150
,,	Ahmet Tulu	(138)
Ulus	Tahsin Yücel	(203)
	KIBRIS	
Kıbrıs	Taner Baybars	15
Baf	Mehmet Remzi Boyer	200
,,	Zihni İmamoğlu	75
Larnaka, Magosa	Hüseyin Hüsnü Kişi	600
,, ve Lefkoşa	Behzat Gürsel	50
Leymasun	Ali Rıza Hilmi Bahçecioğlu	20
,,	Mithat Berberoğlu	20
Magosa	Talât Yurdakul	50
	KERKÜK	
Kerkük	Ataullah Terzibaşı	1375
,,	İzzettin Beyâti	200
,,	Nermin Neftçi	*
	BULGARİSTAN	
Kırcaali	Malik Adalan	(128)
	YUNANİSTAN	
Selanik	Fazıl Oyat	(103)
	YUGOSLAVYA	
Yugoslavya, Manastır	Ferit Birtek	(185)

SanalBaba

A

a İşte : *Leğeni gatur, a bu kızı çimdurah.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.; Yeniköy *Düzce –Bo.; Soğukpınar *Kangal –Sv.)

ā **1.** Ağa. (*Alaşehir –Mn.; –Ba.; –Gaz.; Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.) **2.** Usta. (Karahisar *Tavas –Dz.) **3.** Efendi. (Karahisar *Tavas –Dz.) **4.** Büyük erkek kardeş, ağabey. (*Akçaşehir –Bo.; Mahzemin –Ky.) **5.** Baba: *Ā bana kitap al!* (Çalılı –Yz.; Yarasa * Haymana – Ank.)

aa (I) [**aah**(I)] Hayır, yok, olmaz, istemiyorum anlamına gelir: *Karnın aç mı? Aa!* (Karatekeli aşireti –Uş.; –Brd.; Bekilli * Çal, * Sarayköy köyleri, İğdir *Çivril, Beylerli – Dz.; Tepeköy * Torbalı – İz.; – Mn.; * Edremit, Demirkapı, * Susurluk – Ba.; Evreşe * Gelibolu, Küçükkuyu, * Ayvacık – Çkl.; Eğirler * Simav, * Emet – Kü.; – Es.; Baklalı, * Çatalca – İst.; – Gr.; Kalafka – Tr.; – Gm.; Hamidiye * Pazar – Rz.; – Nğ.; Yelten * Korkuteli – Ant.; Orhaniye * Marmaris, * Bodrum, Yerkesik – Mğ.; * Meriç, Kayapa, – Ed.; * Lüleburgaz ve köyleri – Krk.; Büyükmanika * Saray – Tk.)

[**aah**(I)] : (* Eşme köyleri, – Uş.; Ekse * Çal, * Buldan köyleri, * Sarayköy köyleri – Dz.; Hamzabali, Eymir * Bozdoğan, Beyköy – Ay.; * Bergama – İz.; * Akhisar köyleri – Mn.; * Edremit, – Ba.; Evreşe, * Gelibolu – Çkl.; * İznik – Brs.; Yenice * Emet, Üçüyük * Altıntaş, *Simav, Ağızören, – Kü.; Hortu, Çaykız, * Sivrihisar – Es.; * Kandıra – Kc.; *Düzce – Bo.; Yeniköy – İst.; *Bartın – Zn.; * Taşköprü – Ks.; *İskilip – Çr.; – Sn.; – Sm.; – Or. köyleri; Uluşiran *Şiran, –Gm.; *Şavşat köyleri –Ar.; Deşerek *Yıldızeli – Sv.; Sobran *Nallıhan – Ank.; Gürnes *Akşehir –Kn.; *Korkuteli, Kışla, * Elmalı – Ant.; *Yatağan – Mğ.; Kayapa – Ed.; Büyükmanika *Saray – Tk.)

aa (II) Burada: *Ayşe nerede? Aa!* (*Şavşat köyleri – Ar.)

aa (III) Çocuk dilinde büyük abdest. (– Tr.)

aah (I) [→ **aa** (I)]

aah (II) **1.** Pişmanlık ünlemi. (Yayla *Tefenni –Brd.) **2.** Acıma ünlemi. (Zara –Ama.; –Or.; –Sv.; *Ermenek –Kn.) **3.** İstek, dilek ünlemi. (–Or.; *Ermenek –Kn.) **4.** Kızgınlık ünlemi. (Çukurkuyu *Bor –Nğ.)

aarşak Ağırşak. (–Ky.)

aba (I) [**abaka -2,3; abalık, abba** (I) **-2,3,4; abca -2, abeş** (III)**-2, abı** (II), **abıca -2, abıla** (I) **-1,2,3; abılla -1,2; abilā, abla** (I) **-1,2,3,4; abla genneş, able, abo** (II)**-1,2,3; abu** (II) **-1,2,3,4; abuca -2, 3; abuğ** (III) **-1, 2; abula -1,2,3; abuş** (II) **-1,2; apa** (III)**-2, apbı, apla, apo** (I)**-1**] **1.** Abla, büyük kız kardeş. (*Dinar köyleri, Atlıhisar *Şuhut, İshaklı, *Bolvadin, *Emir-

SanalBaba

dağ, Karacaahmet, –Af.; *Sivaslı ve köyleri, *Eşme köyleri, *Karahallı –Uş.; Sağrak *Sütçüler, İlyas *Keçiborlu, Sarıidris, Akçaşar *Eğridir, Uluğbey, Yassıviran, *Senirkent, *Gelendost,*Yalvaç ve köyleri, Nudra *Şarki Karaağaç, Aliköy, –Isp.; Başpınar, Yayla *Tefenni, *Yeşilova ve köyleri, Çamköy *Gölhisar, Pazaravdan *Bucak, –Brd. ve köyleri; Ekse *Çal, İğdir, Çıtak, Bulkaz *Çivril, Bereketli *Tavas, Beleve, *Acıpayam, Çardak, Başçeşme, –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Çerçekli *Ödemiş, Falaka *Bayındır, *Bergama, Özbek *Urla, *Tire, Tepeköy *Torbalı –İz.; Çepnidere, *Turgutlu, Kemaliye *Alaşehir, *Akhisar –Mn.; Pelitköy, Keremköy *Burhaniye, *İvrindi ve köyleri, Tütünlük, *Savaştepe, –Ba. ve çevresi; Küçükkuyu, *Ayvacık, Fili *Biga, *Ezine köyleri –Çkl.; İsmetiye –Brs.; Yenice, Hacıbekir, *Emet, *Simav, –Kü.; Akköy *Söğüt –Bil.; Çaykoz, Direk, *Sivrihisar, Şücaattin, *Seyitgazi, Satılmış, Yakakayı, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce, *Akçakoca, Hüsamettindere *Göynük, İğneciler *Mudurnu, Tepe *Seben, Yeniçağa *Gerede, Dadıç, Akçakavak –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma, *Bartın –Zn.; *Taşköprü, Karabüzey *Araç, *Cide, *Kargı, *İnebolu, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; Çıkrık *Mecitözü, –Çr. ve köyleri; *Boyabat –Sn.; *Alaçam –Sm.; *Almus, *Zile ve çevresi, Hayati *Erbaa, Dereköy *Turhal, Necip, Kızılköy –To.; Yaztaş *Fatsa, –Or. ve ilceleri; *Görele, Tepeköy, Piraziz, Burunucu, *Bulancak, *Keşap, *Tirebolu, –Gr. ve köyleri; Kalafka –Tr.; Kovans bucağı köyleri –Gm.; Çataklıhoca *Çayeli, –Rz. ve köyleri; Ersis, Erkinis, *Yusufeli, Çağlıyan ve çevresi *Şavşat –Ar.; Toreshev *Ardahan –Kr.; *Refahiye –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Sasun –Sr.; –Dy.; –Ur.; *Kilis ve köyleri, –Gaz.; Kitiz *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; *Gürün köyleri, Ağrakos –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun, Karlı *Yerköy, –Yz. ve köyleri; Derekışla *Bâlâ, Sobran *Nallıhan, Çanıllı *Ayaş, Yassıören ve çevresi, –Ank.; –Krş.; Dadağı –Ky.; *Hacıbektaş, *Mucur –Nş.; Bahçeli, *Bor, Eskigümüş *Aksaray, –Ng.; *Ermenek ve köyleri, *Karaman, Ortaca *Akşehir, –Kn.; Kamışlı *Karaisalı –Ada.; Köseçobanlı *Gülnar, *Mut ve köyleri, Ferhenk, *Anamur, *Silifke, *Mersin köyleri –İç.; Bağyaka, Çavdır *Finike, Güğü, *Elmalı, Kızılağaç *Gündoğmuş, Güzelsu *Akseki, *Gazipaşa köyleri, Yenidamlar, *Alanya, *Kaş, –Ant.; Yakabağ *Fethiye, Yerkesik –Mğ.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.; –Tk.; Kıbrıs)

[abaka - 2] : (Karadere –Rz.)

[abba (I) - 4] : (*Hozat –Tn.; *Afşin –Mr.; Karlı *Yerköy –Yz.; *Bünyan –Ky.; –Ng.)

[abca -2] : (Varay –Ama.; –Gr.)

[abeş (III) - 2] : (*Acıpayam –Dz.)

[abıca -2] : (–Gr. ve köyleri; Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Ergani –Dy.)

[abıla (I) - 1] : (Çandır *Sütçüler, Gönen –Isp.; Çeltek *Yeşilova, Dev-

SanalBaba

ri *Bucak –Brd.; *Çal köyleri, Hırka *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Karacalar *Savaştepe –Ba.; Zile *Mesudiye –Or.; Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Kötüboynul –Yz.; *Ermenek köyleri –Kn.; Kamışlı *Karaisalı, Çığşar *Kadirli –Ada.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[abılla - 1]: (*Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; Atabey –Isp.; Akyaka, –Brd.; *Tavas ve köyleri –Dz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; Çilehane *Reşadiye –To.; Uzunmusa –Or.; Karakoyun *Iğdır –Kr.; –Bt.; *Gürün –Sv.; Hacıveliler *Finike, Kızılağaç *Gündoğmuş –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[abilā]: (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

[able]: (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

[abo (II) - 1]: (Sinis *Aşkale –Ezm.)

[abu (II) - 1]: (Hazarzrat *Keçiborlu –Isp.; Bozkurt –Dz.; Poyracık *Kınık, *Bergama –İz.; Fili, Balıkçeşme *Biga –Çkl.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *İskilip, Düvenci –Çr.; *Terme, Irmaksırtı, *Çarşamba, *Lâdik köyleri –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy ve köyleri, *Taşova, Zara, Suluova bucağı köyleri, Eraslan –Ama.; Hayati *Erbaa, *Turhal, Bizeri –To.; Kuzköy ve Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or.; Yolageldi –Ed.; *Saray köyleri –Tk.)

[abuca - 2]: (Şehli, Tepeköy, Şıhmusa *Bulancak –Gr.)

[abuğ (III) - 1]: (Akoluk *Sorgun –Yz.)

[abula - 1]: (*Dinar –Af.; *Maçka ve köyleri, Anaraş, Zavli *Sürmene –Tr.; Çataklıhoca *Çayeli, Kirazlı *Güneyce –Rz.)

[abuş (II) - 1]: (–Dy.)

[apa (III) - 2]: (İncekum, Sökün *Silifke –İç.)

[apbı]: (İshaklı *Bolvadin –Af.)

[apla]: (Söğüt *Tefenni, Salda *Yeşilova –Brd.; *Afşin –Mr.; Hasanoğlan –Ank.; –Kn.)

[apo (I) - 1]: (*Diyadin – Ağ.; –Bt.; *Nazimiye–Tn.)

2. Anne. (Çaykoz, Direk, *Siyrihisar –Es.; –Çr. ve köyleri; *Almus, *Zile ve çevresi, Kunduzağılı *Artova, Kızılköy –To.; Burunucu *Bulancak –Gr.; Uluşiran *Şiran, *Kelkit çevresi, *Bayburt ve köyleri, Süle, Kovans bucağı köyleri, Sobran –Gm.; Çağlıyan ve çevresi *Şavşat, Kapıköyü *Ardanuç –Ar.; *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi –Kr.; Keçek *Oltu –Ezm.; *Kemaliye –Ezc.; *Erciş –Vn.; –Dy.; * Ağın –El.; Aşudu *Darende –Ml.; Eldelek *Elbistan –Mr.; Çepni *Gemerek, Karaözü, *Gürün ve köyleri, Deşerek, Yeniyapan, *Yıldızeli, Yukarıkale, Cüne *Koyulhisar, *Kangal, *Zara, –Sv.; Külekçi *Çayıralan, Çalılı, –Yz.; Totak *Haymana, Hasanoğlan –Ank.; Kocabey, Cemele –Krş.; Gergeme, *Bünyan, *İncesu köyleri, Kelgin, *Develi, –Ky.; *Ürgüp, *Hacıbektaş, *Mucur, –Nş.; Bahçeli, *Bor, Gülcük, Merendiz, –Ng.; *Karaman, Kurthasanlı *Kadınhanı, Sille –Kn.; *Elmalı –Ant.)

[abı (II)]: (–Yz. köyleri)

[abla (I) - 1]: (–Nğ.)

[abo (II) - 2]: (Kızılköy –To.; *Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

SanalBaba

[**abu** (II) - 2]: (–Sm. köyleri; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, *Turhal, Kızık, Hodayköy *Artova, *Reşadiye köyleri, Kızılköy –To.; *Sorgun köyleri, Çalılı –Yz.)
[**abuğ** (III) - 2]: (Akoluk *Sorgun –Yz.)
[**abuş** (II) - 2]: (–Dy.) (çocuk dilinde) **3.** Üvey anne, analık. (Bunak *Tefenni –Brd.; Yakakayı, Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; Çataklıhoca *Çayeli –Rz.; Aşağırmak *Ardanuç –Ar.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; Telin *Gürün –Sv.; Çukurkuyu *Bor –Ng.; *Silifke –İç.)
[**abalık**]: (Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.)
[**abla** (I) - 2]: (Varay –Ama.) **4.** Büyükanne. (*Ağın –El.; Kitiz *Afşin –Mr.; –Ng.; *Elmalı –Ant.) **5.** Kaynana. (*Kilis ve köyleri –Gaz.) **6.** Yenge. (Yakakayı –Es.; *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Kurşunlu –Çkr.; Ersis *Yusufeli, Kapıköy *Ardanuç –Ar.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; *Kilis, –Gaz.; –Kn.)
[**abıla** (I) - 2]: (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)
[**abla** (I) - 3]: (Denizli *Vakfıkebir –Tr.; *Şavşat köyleri –Ar.; Çalılı –Yz.)
[**abla genneş**]: (Tokmacık *Yalvaç –Isp.)
[**abo** (II) - 3]: (*Şavşat köyleri –Ar.)
[**abu** (II) - 3]: (Çayır *Zile –To.)
[**abula** - 2]: (Anaraş, Zavli *Sürmene –Tr.) **7.** Teyze. (Yakakayı –Es.; Emirler *Ulukışla –Ng.) **8.** Hala. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Dağımıksu –Rz.; –Ns.)
[**abaka** - 3]: (Bozukkale –Rz.)
[**abba** (I) - 3]: (Başvartanik *Kemaliye –Ezc.; Kesirik –El.; –Ng.)
[**abu** (II) - 4]: (Çayır *Zile –To.)
[**abuca** - 3]: (Küçüklü *Bulancak –Gr.) **9.** Yetişmiş, bülûğa ermiş küçük kız kardeş. (*Sivaslı ve köyleri –Uş.; *Şarki Karaağaç köyleri –Isp.; Bulkaz *Çivril –Dz.) **10.** Hanım, hanımefendi. (–Brd.; –Brs.; –Kü.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis –Gaz.; *Afşin –Mr.; –Ank.; *Mut köyleri, Ferhenk *Anamur, *Silifke –İç.)
[**abıla** (I) - 3]: (Çiftlik, İncesu *Dinar –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Sofular *Eğridir –Isp.; Ürkütlü, Devri *Bucak –Brd.; *Çal köyleri –Dz.; Eldelek *Elbistan –Mr.; Çukurkuyu *Bor –Ng.; –Ant.)
[**abılla** - 2]: (*Dinar –Af.; Kavak *Yeşilova, Akyaka, –Brd.)
[**abla** (I) - 4]: (*Uluborlu köyleri, Banus *Eğridir –Isp.; İğdir *Çivril, Karataş, *Sarayköy –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Gediz –Kü.; *İskilip –Çr. ve köyleri; –Or. ilce ve köyleri; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Reyhanlı –Hat.; –Yz. köyleri; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Ng.; *Finike, *Elmalı –Ant.)
[**abuca** - 4]: (Küçüklü, Piraziz *Bulancak –Gr.)
[**abula** - 3]: (*Dinar –Af.; Anaraş, Zavli *Sürmene –Tr.) **11.** Baba. (Garipköy *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Md.; *Milâs –Mğ.)
[**abba** (I) - 2]: (Boğdam *Araç –Ks.)

aba (II) **1.** Çoban, deveci ve göçebe-

SanalBaba

lerin giydiği uzun, yakasız üstlük, kepenek. (*Senirkent –Isp.; *Bergama –İz.; –Çr.; *Merzifon köyleri, Boğazköy, Varay –Ama.; Biskeni *Turhal, *Almus, *Zile –To.; *Pazar –Rz.; –Eze. köyleri; –El. köyleri; *Antakya ve köyleri –Hat.; Karaözü, İğdeli *Gemerek, Göbekviran, Celikanyurt, *Gürün, M. Höyük, Ortaköy *Şarkışla, Vazıldan *Divriği –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun, –Yz. köyleri; Avşar ve Türkmen aşiretleri, *Pınarbaşı köyleri –Ky.) **2.** Beyaz yünden dokunan bir çeşit kilim. (Atlıhisar *Şuhut –Af.) **3.** Yün terlik. (*Düzce –Bo.)

aba (III) [→ **abo, abō-**(I) **-1**]

aba (IV) [→ **abe** (I)]

aba (V) Yaba. (*Hozat –Tn.)

aba atmak **1.** Kendisini kurtarmak için suçu başkasına yüklemek. (*Ünye –Or.) **2.** Birine yük olmak: *Bizim Hasan dayı aba atacak bir yer arıyor.* (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

ababa (I) **1.** Baş ve kuyruk tarafları kara, gövdesi yeşil bir kuş, incir kuşu. (Buluklu *Mersin –İç.) **2.** Akbaba. (–Çr.)

ababa (II) Ağababa, büyükbaba, dede. (*Akyazı çevresi –Sk.)

ābabaççа Papatya. (Çalış *Haymana –Ank.)

ababak [→ **abulabut -1**]

ababara [**ababura -1**] Kebab kestane. (*İnebolu –Ks.)

[**ababura -1**]: (Abana, *İnebolu, *Cide –Ks.)

ababbak [→ **abbak** (I) **-1**]

ababil [**ababul, abābül, ababülbül**] **1.** Kırlangıç. (*Bucak –Brd.)

[**ababülbül**]: (–Brd.)

2. Kırlangıç yavrusu. (Ekse *Çal –Dz.) **3.** Tip ve büyüklük bakımından kırlangıca benziyen göçmen bir kuş. (Homa *Çivril, Ekse, Ortaköy, Bekilli *Çal–Dz.; Karamanlı *Tefenni –Brd.)

[**ababul**]: (Yassıören, Hasanoğlan –Ank.)

[**abābül**]: (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

ablandırmak Umut vererek oyalamak: *Beni ablandırdı, fakat gelmedi.* (*Refahiye çevresi –Eze.)

ababul [→ **ababül -3**]

ababura **1.** [→ **ababara**] **2.** Kestane. (*İnebolu –Ks.) **3.** Kavun. (–Ank.)

abābül [→ **ababil -3**]

ababülbül [→ **ababil -1**]

abacan Çocuk dilinde bir korku ünlemi: *Abacan, burada böböc (öcü) var.* (*Göle, *Ardahan –Kr.)

abacı **1.** Atıcı, yalan yanlış söyliyen: *Onun sözüne inanılmaz, abacıdır.* (–Isp.) **2.** Bedavadan yiyip, içen. (Alâettin *Acıpayam –Dz.)

abacıh [→ **abacık**]

abacı kebeci Uzak yakın akraba, tanıdık, ahbap: *Abacı kebeci, sen neci?* (–Brs.)

abacık [**abacıh**] Anne: *Abacığımın çekmediği kalmadı.* (Ovacık, Bahçeli *Bor –Ng.)

[**abacıh**]: (Ovacık, Bahçeli *Bor –Ng.)

abacur Elektrik. (İsabey *Çal–Dz.)

abaç Annesi gibi, annesine çeken, annesi ahlâkında: *Zeynep, abaç bir kız.* (Çepni *Şarkışla –Sv.)

abaçık [→ **abbak** (I) **-1**]

abadan (I) **1.** Sofra örtüsü. (Sazlı *Ayvacık –Çkl.) **2.** Aşağı yukarı

SanalBaba

dört metre kare genişliğinde, üzeri iki ayrı renkte küçük karelerle süslü olan; yatak, yorgan sarmakta örtü olarak veya kışın omuz atkısı olarak kullanılan yün dokuma, ince battaniye. (Tavaklı *Ezine –Çkl.) **3.** Kalın kumaştan yapılmış, işlemeli, çepkene benzer bir çeşit ceket. (–Brs.)

abadan (II) Zengin. (–Gm.; Kirazlı *Güneyce –Rz.; Çavdarlı, Şalcı *Şavşat –Ar.)

abadan (III) Mesnetsiz konuşma tarzı. (*Ünye –Or.)

abadan (IV) **[abahandan]** Ansızın, habersiz, birdenbire. (*Ünye –Or.) **[abahandan]** : (*Eskipazar, * Ilgaz, *Kurşunlu –Çkr.)

aba gibi atmak **[aba yeninden atmak]** **1.** Büyük söz söylemek, mübalâğalı konuşmak. (*Eşme –Uş.; Yeniköy –Ba.; *Lâpseki –Çkl.; *Mustafakemalpaşa, *İnegöl –Brs.; *Kargı –Ks.; Genek –Çkr.; *Boyabat –Sn.) **2.** Yüksekten atmak, palavra savurmak. (Yeniköy –Ba.; *Ayvacık –Çkl.; *İnegöl, –Brs.; *Kargı –Ks.; Genek –Çkr.) **[aba yeninden atmak]** : (Nilüfer –Brs.) **3.** Öğünmek. (–Brs.) **4.** Kar lâpa lâpa, iri parçalar halinde yağmak. (*Çan, *Bayramiç –Çkl.; *Taşköprü –Ks.)

ābağ Bir erkeğin karısına hitap ünlemi: *Ābağ kahvemi getir.* (*Devrek –Zn.)

abağına çalışmak Boşuna çalışmak. (*Tirebolu –Gr.)

abah **1.** [→ **abo, abō** (I) **-1**] **2.** İşte, bak, aha anlamına. (*Şavşat köyleri –Ar.)

abaham Al bakayım sözünün aşınmış ve kaynaşmış şekli: *Abaham şunu.* (Türkmen aşireti *Edremit –Ba.)

abahan **1.** Tembel, uyuşuk. (–Uş.; Dodurga *Bozüyük –Bil.) **2.** Beceriksiz. (–Uş.) **3.** Şaşkın. (–Kü.; Bozan –Es.)

abahandan [→ **abadan** (IV)]

abahon **1.** [→ **abulabut -1**] **2.** Düşüncesiz. (*Sivrihisar –Es.) **3.** Tembel, kaba adam. (Zigere –Ama.)

abajor Süs yapmakta kullanılan renkli ve parlak kâğıt. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; –Tr.)

abak (I) Çocuk oyunlarında sayı, kama, gol. (*Kandıra –Kc.; –Gr. köyleri)

abak (II) Yok, bitti anlamına: *Şeker abak, kestane vereyim.* (*Ayancık –Sn. ve çevresi; Gümenüz *Alaçam –Sm.)

abak (III) [→ **abbak** (I) **-1**]

abaka **1.** [→ **abca -1**] **2.** [→ **aba** (I) **-1**] **3.** [→ **aba** (I) **-8**]

abak atmak Oyunda gol atmak, sayı kazanmak, kama basmak. (İcilli –Gr.)

abakebe Uygunsuz, densiz. (–Bo.)

abal abal [→ **abul abul -1**]

abalabut [→ **abulabut -4**]

abalac [→ **ablacı** (II)]

abalaḫ Etli, tombul, şişman: *Bi abalaḫ çocuh.* (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

abalak Meme çocuğu. (*Tavşanlı –Kü.)

abalamaḫ [→ **abalamak** (I) **-1**]

abalamak (I) **[abalamaḫ, aballamak, abanlamak -2, abanmak** (I) **-3, abannamak** (I) **-1, abıldamak, abuldamak, apalamak -1, apallamak,**

SanalBaba

apannamak -2, apılamak, apılanmak, apıldamak (I), **apılımak, apuldamak, apullamak]** **1.** Çocuk emek lemek, emekliyerek yürümeğe başlamak. (Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Çaltı, *Gelendost, İğdecik, Gönen, Tahtacı aşireti –Isp.; Salda, Örencik *Yeşilova, *Tefenni çevresi –Brd.; Ekse *Çal, Çöplü, Çıtak *Çivril –Dz.; Özbek *Urla –İz.; *Turgutlu –Mn.; Yazıköy *Safranbolu –Zn.; –Ks.; *Kurşunlu, –Çkr.; *Boyabat –Sn.; –Ama.; *Zile –To.; Darısekisi *Mersin –İç.)

[abalamaḫ] : (–Dy.)

[aballamak] : (İshaklı *Bolvadin –Af.)

[abanlamak-2] : (*Karaman –Kn.)

[abanmak (I)**-3] :** (Gecek *Altıntaş –Kü.)

[abanmamak (I)**-1] :** (Oğuz, Mevlütler *Acıpayam –Dz.)

[abıldamak] : (Takmak *Eşme –Uş.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; İğnecik *Mudurnu, Dadıç, Berk, –Bo.; Alikoy, Horcinaz, *Çaycuma, –Zn.; Sama *Beypazarı –Ank.)

[abuldamak] : (*Düzce –Bo.)

2. Yerde sürünmek, sürünerek yürümek, yere eğilip emekler gibi yürümek: *Avcı abalıyarak ayının inine girdi.* (Sama *Beypazarı –Ank.) **3.** Çabalamak: *Şapkam kayboldu abaladım abaladım bulamadım.* (–Sr.) **4.** Sendelemek. (Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[apalamak -1] : (Bayat, *Emirdağ, *Dinar köyleri –Af.; Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, Akçaşar *Eğridir, Hazarzrat, *Keçiborlu –Isp.; Kayadibi *Yeşilova, *Bucak köyleri, Söğüt, Bunak *Tefenni, Aziziye, Hacılar, Gökçeyaka, –Brd.; Denizler *Çal –Dz.; Burbaniye *Nazilli, –Ay.; Ağrı *Küre, *Tosya –Ks.; Saray –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Merzifon köyleri –Ama.; Çayırlı, *Haymana, Çanıllı, *Ayaş, Sarıoba *Polatlı, Kuruçay *Çubuk, Yassıören, –Ank.; *Bor –Ng.; Ortaca, Akait *Akşehir, *Karaman, *Ermenek ve köyleri, –Kn.; Mara, İncekum, *Silifke, Namrun, *Tarsus, Karadere, *Anamur, *Mut köyleri, Civanyayla *Mersin, –İç.; Yelten *Korkuteli, *Gündoğmuş ve *Akseki çevresi, Armutlu, *Elmalı, Bağyaka *Finike, *Gazipaşa köyleri –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[apallamak] : (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

[apannamak -2] : (Atlıhisar *Şuhut –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.)

[apılamak] : (Aydoğmuş, İlyas, Kozluca, *Keçiborlu, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Kayadibi *Yeşilova, Çerçin –Brd.; Dinek, Lâdikbağı, Çaykoz, *Sivrihisar –Es.)

[apılanmak] : (Yakaköy *Gelendost, Atabey –Isp.)

[apıldamak (I)**]:** (*Eşme –Uş.; Bekilli *Çal, Beylerli, Honaz *Acıpayam –Dz.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Tokat –Es.; –Bt.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; –Krş.)

[apılımak] : (–Brd.)

[apuldamak] : (*Bozöyük –Bil.)

[apullamak]: (Yenişarbademli *Şarki Karaağaç.–Isp.)

abalamak (II) Korkmak. (Yenianahşa *Karaisalı –Ada.)

abalamak (III) Yeni elbise ile giydirip kuşatmak: *Bizim oğlanı abaladım.* (Kuzyaka –Ks.)

SanalBaba

abalamut [→ **abulabut -4**]

abalanmak [**abanlanmak, ablanmak**] Abanmak, birinin üzerine çullanmak. (Karagu *Gemerek –Sv.) [**abanlanmak**] : (–Brs.) [**ablanmak**] : (Ulubey –Or.)

abalayıp gitmek Topallamak, paytak paytak yürümek, apal apal yürümek. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

abale [→ **abo, abō** (I) **-1**]

abalı (I) Becerikli, yiğit. (Hükâm *Oltu –Ezm.)

abalı (II) Köylü. (Köşker *Kaman –Krş.)

abalı firenk Kurnaz, cin fikirli : *Ahmet kâhya gibi abalı firenk yoktur.* (Taşoluk *Göksun –Mr.)

abalık [→ **aba** (I) **-3**]

abali Köklü asma çubuğu : *Bizim abali kurumuş.* (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

aballamak [→ **abalamak** (I) **-1**]

abamak (I) **1.** Çirkin bir kızı veya kötü bir malı kandırma yoliyle birine yamamak. (*Eğridir köyleri –Isp.; *Zile –To.) **2.** Bir şeyi birisine zorla vermek. (–Mn.) **3.** Yüklemek : *Suçu benim üzerime abadılar.* (*Bor –Nğ.) **4.** İftira etmek. (Beşdeğirmen *Altıntaş –Kü.)

abamak (II) **1.** Menetmek, alıkoymak : *Bu adamı işinden abadım.* (–Brs.) **2.** Muhalefet etmek, dayatmak. (Bornova –İz.)

abamak (III) Giyilecek bir şeyi omuza atmak. (Kıratlı *Dikili –İz.)

abana (I) Bedava. (Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Zile –To.; *Tirebolu, *Bulancak –Gr.)

abana (II) **1.** Ana su. (*Abana –Ks.) **2.** Suyu bol memleket. (*Abana –Ks.)

aban aban Bön bön : *Ne öyle aban aban bakıyorsun!* (İsmetiye –Brs.)

aban aban yürümek [→ **abanlamak -1**]

abandırmak Deveyi çökertmek. (Bornova –İz.)

abāne Aba yapılan yer. (–Ba.)

abanges (I) Tarlanın seyrek sürülmüş yeri. (Tavara *Reşadiye –To.)

abanges (II) **1.** Aklı eksik, kıt akıllı: *Osmanın abanges olduğu yürümesinden belli.* (Mağura *Maçka –Tr.) **2.** Her hareketinde beceriksizlik sezilen adam. (Mağura *Maçka –Tr.)

abanız Yaş ağaç. (Karaözü, Eğerci, Sızır, Çepni *Gemerek –Sv.)

abanlamak [**aban aban yürümek, abannamak** (I) **-1, abannemek -1, apannamak -1, appanlamak, arbanlamak, arbannamak**] **1.** Geniş adımlarla hızlı hızlı yürümek. (–Af.; *Karahallı –Uş.; Yassıviran *Senirkent, İlyas *Keçiborlu, Gönen –Isp.; –Brd.; Karataş, Kabaağaç, Sarayköy, Moraca *Çal, Karahisar, Kızılcabölük *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; *Mudanya –Brs.; Mesken, Şeref *Yatağan, Yerkesik ve çevresi –Mğ.) [**aban aban yürümek**] : (Çan *Bayramiç –Çkl.) [**abannamak** (I) **-1**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yayla *Tefenni, Ürkütlü *Bucak, Çerçin, Aziziye, –Brd.; *Sarayköy köyleri, Oğuz, Mevlütler *Acıpayam –Dz.; Eymir, Alamut, Hamzabali, *Bozdoğan, Çiftlik –Ay.; Furunlu *Bayındır –İz.; *Susurluk, *Savaştepe –Ba.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; *Yatağan, Yerkesik çevresi –Mğ.) [**abannemek**] : (*Bozdoğan –Ay.)

SanalBaba

[apannamak -1]: (Sarımahmutlu *Buldan, Bulkaz *Çivril –Dz.; –Ba.; *Simav, Yenice *Emet –Kü.; Kavşıt *Sungurlu –Çr.; Yerkesik –Mğ.)
[appanlamak]: (Ergine, Bakacak –Ed.?)
[arbanlamak]: (Kılandıras *Sandıklı –Af.; İlyas *Keçiborlu, Alâeddin *Acıpayam, –Dz. köyleri)
[arbannamak]: (Atlıhisar *Şuhut –Af.)
2. [→ **abalamak** (I) **-1**]

abanlanmak [→ **abalanmak**]

abanmak (I) **1.** Yüzüstü düşmek. (Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.) **2.** Yüzüstü yere uzanıp yatmak. (Karaözü *Gemerek –Sv.) **3.** [→ **abalamak** (I) **-1**] **4.** Sarkmak, eğilmek: *Pencereden abanma.* (Karacaağaç –Bo.)

abanmak (II) Rica, minnet etmek. (*Eşme –Uş.)

abanmak (III) Birinin sırtından geçinmek, geçimini başkasına yüklemek, sığınmak, yük olmak: *O, dayısına abandı artık.* (–Brd.; Çağlıyan ve çevresi *Şavşat –Ar.; –Nğ.)

abanmak (IV) Yola koyulmak. (Kıratlı *Dikili –İz.)

abannamak (I) **1.** [→ **abanlamak -1**] **2.** Koşmak. (*Bozdoğan –Ay.) **3.** Boşu boşuna, bir iş yapmadan gidip gelmek. (–Brd.) **4.** [→ **abalamak** (I) **-1**] **5.** Geniş adımlarla bir yeri ölçmek, adımlamak. (–Brd.)

abannamak (II) Bir işe hızla girişmek, işe koyulmak: *Ahmet ovada öyle abannıyor ki, ekin dayanmıyacak.* (Eber, Dikici *Dinar –Af.; –Brd.)

abannemek **1.** [→ **abanlamak -1**] **2.** [→ **abannamak** (I) **-2**]

abansız (I) Davranışları kaba ve özensiz kimse. (Bunak *Tefenni –Brd.)

abansız (II) Ansızın, birdenbire, apansız. (*İskilip –Çr.)

abanus [→ **abanuz**]

abanuz [**abanus**] **1.** Abanoz. (*Çarşamba –Sm.)
[abanus]: (Deretekir *Silifke –İç.)
2. Melengiç (sakız) ağacının kökünden ve gövdesinden çıkan koyu kahverengi kereste. (*Antakya –Hat.)

abapaçık [**abbacık** (I) **-2, abbağ** (I) **-2, abpacıcık -2, abpacık -2, abpak -2, apabacık, apabak** (I), **apabbak, apabpak, apaçuḫ, apağ, apaḫ, apak -1, apakbak, apakça, apambacık, apambak, apapacık, apapağı, apapak -1,2; apapbacık, apapbah, apapbak, apapbecik, apapbıcık, apappa, apappacık, apappak, apba** (II), **apbacık, apbağ, apbak, appacık -1,2; appaçık, appağ, appak** (I) **-1, appappak**] **1.** [→ **abbak** (I) **-1**]
[apapak-1]: (*Bolvadin –Af.; Hamidiye, Hamallar *Keçiborlu, *Senirkent, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; –Mn.; –Kü.)
[apba (II)**]:** (*Akçakoca –Bo.)
[appacık -1]: (*Çal –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; İncik, Karakurum –İz.; –Ba. ve çevresi; Kulfal, *Ayvacık, *Gelibolu –Çkl.; –Es.; *Alaçam –Sm.; Akçaalan *Bodrum –Mğ.)
[appaçık]: (Çilehane *Reşadiye –To.; –Ba.)
[appağ]: (–Çr.; –Ezc. ve köyleri;

SanalBaba

–Sv.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
[appak (I)-1] : (Güzelköy *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; –Mn.; *İvrindi, Karacalar *Savaştepe –Ba.; *Ardahan köyleri –Kr.; *Mersin köyleri –İç.)
[apappak] : (*Bozdoğan –Ay.)
2. Tertemiz. (Keremköy *Burhaniye –Ba.)
[abbacık (I) -2] : (*Edremit –Ba.; *Göksun –Mr.; Darısekisi *Mersin –İç.)
[abbağ (I) -2] : (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)
[abpacıcık, abpacık -2] : (–Ba.)
[abpak -2] : (–Ba.)
[apabacık] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.)
[apabak(I)]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Genişler, *Altıntaş, Çavdarhisar *Emet –Kü.; *Bor –Nğ.; *Karaman –Kn.)
[apabbak] : (Hocalar *Sandıklı, Burhaniye *Dinar –Af.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Demirci, *Alaşehir –Mn.; Yerkesik çevresi –Mğ.)
[apabpak] : (Salda *Yeşilova –Brd.)
[apaçuḫ] : (Büyükcincirop *Ardahan –Kr.)
[apağ] : (*Erbaa, *Niksar, *Zile –To.; *Erciş –Vn.; –Gaz.; Çepni *Gemerek, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Kozan –Ada.)
[apaḫ] : (Yavuzköy, Çayağzı *Şavşat –Ar.; Bahçeli *Bor –Nğ.)
[apak-1]: (Elbengi *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Hırka *Tavas –Dz.; –İz.; *Zile, Kızılköy –To.; Erkiniz, *Yusufeli –Ar.; Keçek *Oltu –Ezm.; Ergân –Ezc.; *Gürün –Sv.; –Nğ.)
[apakbak] : (Hacıbeyli –Af.)
[apakça] : (–Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.)
[apambacık] : (*Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.)
[apambak] : (*Senirkent, *Keçiborlu –Isp.; Hacılar, –Brd.; İshaklı *Çivril –Dz.)
[apapacık] : (İshaklı *Bolvadin –Af.)
[apapağı] : (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)
[apapak-2]: (*Bolvadin –Af.; Hamidiye, Hamallar *Keçiborlu, *Senirkent, Süçüllü, *Yalvaç –Isp.; Falaka *Bayındır –İz.; –Mn.)
[apapbacık] : (*Yeşilova, Pazaravdan *Bucak, Çerçin –Brd.; Ortaköy, İsabey *Çal, *Sarayköy köyleri, Uluköy *Tavas –Dz.; *Ödemiş ve *Kiraz köyleri –İz.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; Belkıs *Serik –Ant.)
[apapbah] : (Uluğbey *Senirkent –Isp.)
[apapbak] : (*Dinar –Af.; Yakaköy *Gelendost, Senir, İlyas, Kozluca *Keçiborlu, Aliköy –Isp.; Örencik, Karaatlı *Yeşilova, Devri, Pazaravdan, *Bucak –Brd.; *Sarayköy köyleri, İsabey, Ortaköy *Çal, Kızılca, Garipköy *Tavas, *Çivril köyleri, –Dz.; Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş ve *Kiraz köyleri, Furunlu *Bayındır –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Bozan –Es.; *Korkuteli köyleri, *Elmalı ve köyleri, Bağyaka *Finike, Çukurbağ *Kaş, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

SanalBaba

[apapbecik] : (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

[apapbıcık] : (Bulkaz *Çivril –Dz.)

[apappa]: (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

[apappacık] : (*Eşme köyleri –Uş.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Alâeddin *Acıpayam, İsabey *Çal –Dz.)

[apappak] : (*Eşme köyleri –Uş.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Tefenni, Değirmen *Yeşilova –Brd.; *Çal, Darıveren *Acıpayam, Garipköy *Tavas –Dz.; Eğridere *Kuyucak, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.)

[apba (II)] : (*Kangal ve köyleri –Sv.; Şıhlı *Develi –Ky.)

[apbacık] : (*Anamur –İç.)

[apbağ]: (Sarıhamzalı *Sorgun–Yz.)

[apbak]: (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

[appacık - 2]: (Dallıca *Nazilli –Ay.; İnecik *Karaburun –İz.; *Bandırma, *Susurluk, *Savaştepe –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; *Alaçam –Sm.; Akçaalan *Bodrum –Mğ.)

[appak] : (Güzelköy *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; –Mn.; *İvrindi, Karacalar *Savaştepe –Ba.; *Ardahan köyleri –Kr.; *Mersin köyleri –İç.)

[appappak] : (*Bozdoğan –Ay.)

abapbacık [→ **abbak** (I) **-1**]

abappacık [→ **abbak** (I) **-1**]

abar [→ **abo, abō** (I) **-1**]

abara (I) **1.** Su değirmenlerinde suyun basıncını çoğaltmak için yapılan, büyük bir huni şeklindeki hazne. (*Zile –To.;*Afşin, *Elbistan, *Göksun, –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Çepni *Gemerek –Sv.; Gökçekışla –Yz.; *Bahçe, *Osmaniye –Ada.) **2.** Tarlalarda bir taraftan bir tarafa su geçirmekte kullanılan tahta oluk. (–Gaz.; Çepni *Gemerek –Sv.; Gökçekışla –Yz.) **3.** Çift demiri ve pullukla açılan su yolu: *Tarlaya abara çektim.* (–Yz. köyleri) **4.** Çift demirin açtığı çizgi, saban izi. (–Yz.; Doğanlı *Saimbeyli –Ada.) **5.** Su oluğunun iki başından üstüne oturduğu duvar. (Gençzin*Avanos –Nş.) **6.** Köy evlerindeki tavanlarda iki direk arasındaki boşluk. (Banus *Eğridir, Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **7.** Tünel. (–Md.)

abara (II) **1.** Buğday ambarı. (Gökçekışla –Yz.) **2.** Hayvan yemliği. (Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

abara (III) Toprak, kum ve saman elemeğe yarıyan iri delikli kalbur. (*Kilis, Hiyam *Nizip, Lohan, –Gaz.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.)

abara (IV) Buğdayla karışık saman. (*Kilis –Gaz.)

abara (V) [→ **abra** (I) **- 2**]

abaré [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abarî [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abarıh [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abarık Telaş, heyecan ünlemi: *Arkadaşlar yangın var, abarık!* (Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

abarî [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abariğ [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abarmak (I) Kendine güvenmek. (Akçaşar *Eğridir –Isp.)

abarmak (II) [**abartmak** (II) **- 2**] **1.** Almak, alıvermek. (Tekkeköy –Dz.; –Ba.) **2.** Alıp götürmek. (*Sarıkamış –Kr.)

[abartmak (II) **- 2]** : (Kozluca *Keçiborlu –Isp.)

abaro [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abarot satmak Çalım satmak, korku vermek : *Kime abarot satıyorsun!* (Abişko *Pazar –Rz.)

SanalBaba

abartı Korkutma bağırtısı. (–Ml.)

abartıyı basmak Karşısındakini korkutmak için bağırmak. (*Alaşehir –Mn.; –Ml.)

abartmak (I) [**abatmak - 1, 2; abrıtmak**] **1.** Olduğundan fazla göstermek, büyütmek, mübalâğa etmek. (İshaklı, Dişli *Bolvadin –Af.; Yakaköy, Çaltı *Gelendost, Banus *Eğridir –Isp.; Çıtak *Çivril –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Yenice *Emet, Alayunt, *Çal, –Kü.; *Kandıra –Kc.; Gökçam *Sungurlu –Çr.; *Şavşat çevresi –Ar.; Hacılyas *Koyulhisar, Çöplü *Gürün –Sv.; Divanlı, Kötüboynul –Yz.; Doğanbey *Beyşehir, Kızıllar, *Karaman, Belekler *Ilgın, Dereköy *Seydişehir, Tömek, –Kn.; *Silifke –İç.; Şeref, Gerek, Mesken, *Yatağan –Mğ.)

[**abatmak -1**] : (*Bozdoğan –Ay.)

[**abrıtmak**] : (Beyçayır *Lâpseki –Çkl.)

2. Yalan söylemek, uydurmak. (*Bozdoğan –Ay.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

[**abatmak -2**] : (*Bozdoğan –Ay.)

3. Pohpohlamak, öğmek. (Demirciören –Kü.) **4.** Nazlandırmak, şımartmak. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **5.** Kışkırtmak, teşvik etmek. (–Kü.)

abartmak (II) **1.** Aşırmak, çalmak. (Terzili *Yerköy –Yz.) **2.** [→ **abarmak** (II) **- 2**]

abartmak (III) Üstün gelmek, yenmek. (Güneyce –Rz.)

abartmak (IV) Değiştirmek : *Ben buğdayı arpa ile abarttım.* (Arablı –Yz.)

abarū [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abaruḥ [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abaruk [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abaruv [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abas Gümüş para. (*Artvin, *Ardanuç –Ar.)

abasi Dört kuruş: *Bu tavuğu sekiz abasiye aldım.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

abaskal **1.** Bedava yaptırılan iş: *Ne abaskalın var.* (Süle –Gm.) **2.** Yarıda bırakılan iş. (Hacavera *Maçka –Tr.)

abaş (I) [**abeş** (III) **-1, abu** (II) **-5**] Kız kardeş. (Burhaniye *Dinar –Af.; –Brd. köyleri; İsabey *Çal, Kösten, Honaz –Dz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Zile –To.; *Bismil –Dy.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

[**abeş** (III)**-1**] : (Söğüt *Tefenni, Ürkütlü *Bucak, Hacılar –Brd.)

[**abu** (II) **-5**] : (Kuzköy ve Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

abaş (II) [→ **abraş** (I) **- 3**]

ābaş **1.** Buğday başağının yarısından yukarısına tane tutturmıyan bir hastalık. (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.) **2.** Tane tutmamış buğday başağı. (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

abatmak **1.** [→ **abartmak** (I) **- 1**] **2.** [→ **abartmak** (I) **- 2**]

aba tutma Bir çocuk oyunu. (–Dy.)

abav [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abay [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

aba yeninden atmak [→ **aba gibi atmak - 2**]

abaytaran Kekik gibi güzel kokulu bir ot. (Tekir *Silifke –İç.)

abaytı **1.** Çirkin. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.) **2.** Kötü huylu. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

SanalBaba

abayy Of, aman gibi sıkıntı, acı ünlemi : *Abayy belim pek ağrıyor!* (Yenice *Emet –Kü.)

abaz (I) **1.** Fesatçı. (İncesu *Dinar –Af.) **2.** İddiacı, inatçı. (İncesu *Dinar –Af.) **3.** Dangalak. (–Kü.; Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.)

abaz (II) Ayı yavrusu. (*Daday –Ks.; *Safranbolu –Zn.)

abaz (III) Şişman, etli, gürbüz. (Giremez *Araç –Ks.)

abaz abaz olmak Rengi solmak, benzi uçmak, kansız hale gelmek. (*Sarayköy –Dz.)

abaz abaz yemek Ağzını doldura doldura yemek, obur gibi yutmak. (*Tefenni –Brd.)

abaz abaz yürümek Büyük adımlar atarak, sallapati yürümek. (Medele *Çal –Dz.)

abazambak (I) [→ **abulabut - 1**]

abazambak (II) Güldürücü ve tuhaf söz söyliyen, tuhaflık yapan. (*Gürün –Sv.)

abazambalak [→ **abulabut - 1**]

abazan (I) [**abézan** (I)] **1.** Uzun zaman kadın bulamıyan adam: *Ali, çoktan abazanım diyor.* (*Edremit –Ba.; Hamzabali,*Bozdoğan, Çiftlik –Ay.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Cide köyleri –Ks.; Haşara –Gm.; *Hozat –Tn.; *Yıldızeli –Sv.; *Bor –Nğ.; *Anamur,*Silifke,–İç.; *Milâs –Mğ.) [**abézan** (I)] : (*Anamur –İç.) **2.** Cinsî münasebette çok suistimal yapan adam: *Bırak şunu, abazanın biridir.* (Düzköy *Keşap –Gr.; Kalafka –Tr.) **3.** Eliyle belini getiren. (–Or. ve köyleri; –Ezm.; *Kalecik –Ank.)

abazan (II) [**abézan** (II)] **1.** Aç. (Birgi *Çeşme –İz.; –Es.; *Kandıra –Kc.; Hasankef *Keşap –Gr.; *Ardanuç, *Yusufeli, –Ar.) [**abézan** (II)] : (–Es.) **2.** Yoksul, çıplak. (*Ardanuç, *Yusufeli, –Ar.)

abazan (abézan) kalmak (I) Uzun zaman cinsî münasebette bulunmaktan mahrum kalmak. (–Ba.)

abazan (abézan) kalmak (II) Parasız kalmak. (–İz.; –Ba.)

abazan olmak (I) Acıkmak. (Birgi *Çeşme –İz.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Kilis –Gaz.)

abazan olmak (II) Kadına karşı istekli olmak. (*Kilis –Gaz.)

abaza tahtası Ev üzerine çakılan kısa ve ince tahta. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

abazımak **1.** ağaç kabarmak, şişmek: *Şu ağaç çok abazımış.* (Örencik *Yeşilova –Brd.) **2.** Ağaç kocamak, meyva vermez hale gelmek: *Şu ağaçtaki abazımış dalları bütün kesmeli.* (*Bozdoğan –Ay.) **3.** Yara şişmek: *Ahmedin yarası gene abazımış.* (Örencik *Yeşilova –Brd.)

abazırmak **1.** Günlerce yorucu işlerde çalışarak takatsız kalmak. (Kösten, Honaz –Dz.) **2.** İçi boşalmak, çürümek, koflaşmak: *Şu kavak ağacı abazırmış.* (*Sarayköy –Dz.)

abazıya yilmek Boşuna çabalamak. (Çayırlı *Haymana –Ank.)

abaz zabaz Abuk sabuk, ipe sapa gelmez konuşma. (Karaköy *Düzce –Bo.)

abba (I) [**apba** (I), **appa** (I)] **1.** Dede, büyükbaba. (*Biga ve çevresi, Terzialan *Çan –Çkl.; Halıdere *Karamürsel–Kc.; Çayırdere *Silivri –İst.; Çilehane *Reşadiye –To.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.; Sergen, Osmanlı

SanalBaba

*Vize –Krk.; Kadıköy, Demirler *Saray –Tk.)

[apba (I)**]** : (*Akçakoca –Bo.)

[appa (I)**]** : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Akçakoca –Bo.)

2. [→ **aba** (I) - **11**] **3.** [→ **aba** (I) **-8**] **4.** [→ **aba** (I) - **1**] **5.** Yabancı büyük kadın veya kız. (*Bünyan –Ky.)

abba (II) Çocukların giydikleri konçlu ayakkabı. (B. Kabaca *Senirkent –Isp.)

abba (III) [→ **abbak** (I) - **1**]

abbacık (I) **1.** [→ **abbak** (I) - **1**] **2.** [→ **abapaçık** - **2**]

abbacık (II) Küçük abla. (*Akyazı ve çevresi –Sk.)

abba gitmek Çocuk dilinde gezmeğe gitmek. (*Ünye –Or.)

abbağ (I) **1.** [→ **abbak** (I) **-1**] **2.** [→ **abapaçık -2**]

abbağ (II) Telâş ünlemi: *Abbağ, başıma gelenler!* (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

abbak (I) [**ababbak, abaçık, abak** (III), **abapaçık - 1, abapbacık, abappacık, abba** (III), **abbacık** (I) **-1, abbağ** (I) **- 1, abbecik, abpacıcık - 1, abpacık - 1, abpak - 1**] **1.** Bembeyaz. (Muğlasın, Bereketli *Tavas –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; –Mn.; –Ba.; *Simav, Yenice *Emet –Kü.; *Safranbolu –Zn.; Ağlı *Küre –Ks.; *İskilip, –Çr.; Taşoluk *Göksun –Mr.; Kamışlı *Karaisalı –Ada.; Köseçobanlı *Gülnar, *Silifke, Namrun *Tarsus, Belenkeşli *Mersin –İç.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[ababbak] : (*Sarayköy –Dz.)

[abaçık] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[abak (III)**]** : (Çepni *Şarkışla –Sv.)

[abapaçık -1]: (İshaklı, *Bolvadin –Af.; Yassıviran *Senirkent, *Gelendost –Isp.; Çeltikçi –Brd.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Zile –To.; –Dy.; Gökçekışla –Yz.)

[abapbacık] : (Gönen –Isp.)

[abappacık] : (Dont *Fethiye –Mğ.)

[abba (III)**]** : (–Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz.)

[abbacık(I)**-1]**: (*Dinar –Af.; *Senirkent, Çaltı *Gelendost –Isp.; *Çal –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Birgi *Ödemiş –İz.; Bağyüzü *Ayvalık, *Edremit, *Susurluk, Yeniköy –Ba.; Bozan –Es.; Çilehane *Reşadiye, Çayır *Zile –To.; *Afşin, *Göksun, –Mr.; *Dörtyol –Hat.; –Yz.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; *Silifke, Darısekisi *Mersin, Köseçobanlı *Gülnar –İç.; Yeniköy *Kaş –Ant.; Orhaniye *Marmaris, Mesudiye *Datça –Mğ.)

[abbağ (I) **-1]**: (–Gaz.; Tanır *Afşin, Eloğlu, –Mr.; –Yz.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

[abbecik] : (Yenice *Emet –Kü.; *Milâs, Yerkesik çevresi –Mğ.)

[abpacıcık -1, abpacık -1] : (–Ba.)

[abpak -1] : (–Ba.)

2. Beyaz tenli, sarışın. (–Brd.)

abbak (II) Kel, saçsız: *O, başı abbağın biridir.* (–Brd.)

abbak (III) Çocuk maması. (Teynel –Or.)

abbap Arkadaş, ahbap: *Ali benim abbabımdır.* (Dişli *Bolvadin –Af.)

abbaz Beceriksiz, çekingen, pısırık. (Bekilli *Çal –Dz.)

abbecik [→ **abbak** (I) - **1**]

abbi [→ **abli** (I)]

abbil Koyun. (–Isp.)

abbisi Darısı: *Ben oğlanı nişanladım, abbisi seninkine.* (–Gaz.)

SanalBaba

abbo, abbu İhtiyar, dede: *Sakallıya varıp da abbo mu diyeceksin.* (*Zara –Sv.)

abbō [→ **abo, abō** (I) - **1**]

abca [**abaka-1, abebuba, abıca-1, abıcı, abo** (II)**-4, abuca-1, apca, apça-1**] **1.** Amca. (Sofular *Devrek, Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Cide, *Araç –Ks.; Sorgun, Yapraklı, Alva *Şabanözü –Çkr.; Çamlı *Ayaş –Ank.)

[**abaka-1**] : (*Bergama –İz.; *Ilgın –Kn.)

[**abebuba**] : (Karahisar *Tavas –Dz.)

[**abıca -1**] : (Aziziye –Brd.; Dörtdivan *Gerede, –Bo.; *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; *Taşköprü köyleri, Karabüzey *Araç, Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Kurşunlu, Genek –Çkr.; Totak, *Haymana, Yassıören ve çevresi –Ank.)

[**abıcı**] : (Güzelsu, *Akseki –Ant.)

[**abo** (II) **-4**] : (Karakoyun *Iğdır –Kr.)

[**abuca -1**]: (Gökçesu –Bo.; *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; *Araç, *Cide, *Taşköprü, *Kargı, *Tosya –Ks.; *Şabanözü –Çkr.; Kurusaray *İskilip –Çr.; Totak *Haymana, Keşanuz –Ank.)

[**apca**] : (Keşanuz –Ank.)

[**apça -1**] : (*Cide, *Araç –Ks.; Hasanoğlan –Ank.; *Develi –Ky.)

2. [→ **aba** (I) - **1**]

abcal, abcalak Sakatlığı olmadığı halde topal gibi yürüyen. (Küçüksöğle *Elmalı –Ant.)

abcal abcal yürümek [**abıl abıl yürümek, abşal abşal yürümek**] İki yana çokça eğilerek yürümek, çocuk gibi, ördek gibi yürümek. (Ürkütlü, Devri *Bucak –Brd.; Varyanlı –Mr.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.; Eskihisar *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**abıl abıl yürümek**] : (Baklalı *Çatalca –İst.; *Gerede –Bo.)

[**abşal abşal yürümek**] : (Mençek *Ermenek –Kn.)

abcalamak Bacaklarını ayırarak yürümek: *Çocuk dün sünnet oldu, abcalıyor.* (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

abçallamak (I) **1.** Sık adımlarla yürümek. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; *Zile –To.; Kışla *Elmalı –Ant.) **2.** Büyük adımlarla yürümek. (Faralya, Dont, Ceylân *Fethiye –Mğ.)

abcallamak (II) Bocalamak, şaşırmak. (Anbarcık *Gölhisar –Brd.; *Bergama –İz.)

abcara **1.** [→ **abıç**] **2.** Sığırın karnı. (Burhaniye *Dinar –Af.)

abdak [→ **appak** (II)]

abdal (I) [**apdal** (I) **-1,2,3,4; aptal -1,2,3,4**] **1.** Çingene. (*Emirdağ, Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Uluğbey, *Senirkent, Kumdanlı, *Yalvaç, Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, *Şarki Karaağaç, Sağrak *Sütçüler, İğdecik, Tahtacı aşireti –Isp.; *Yeşilova köyleri, Devri *Bucak, Çerçin –Brd.; *Sarayköy köyleri, İsabey, Ekse *Çal, Çöplü, Sökmen, Çıtak *Çivril, Muğlasın *Tavas, Alâeddin *Acıpayam, *Buldan köyleri, Başçeşme, Çardak –Dz.; *Edremit –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Dodurga *Artova, *Zile ve çevresi, Kızılköy –To.; –Gaz.; –Mr.; *Antakya –Hat.; Karaözü *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Gürün–Sv.; –Yz.; Akkışla *Bünyan, Avşar ve

SanalBaba

Türkmen aşıretleri *Pınarbaşı –Ky.; *Mucur –Nş.; *Bor –Ng. ve köyleri; Ortaca *Akşehir, *Karaman –Kn.; –Ada.; *Silifke, *Mersin köyleri –İç.; Belkıs *Serik, –Ant.)

[apdal (I) - 1]: (Atabey –Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.; –Es.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; –Ant.)

[aptal - 1]: (Gönen –Isp.; Alanlı –Ay.; *Tire –İz.; İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; *Mudurnu –Bo.; *Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı, *Antakya köyleri –Hat.; Çöplü *Gürün –Sv.)

2. Dilenci. (Atlıhisar *Şuhut –Af.; *Gelendost –Isp.; Çerçin –Brd.; Kerem, Gömeç, *Burhaniye –Ba.; *Safranbolu –Zn.; Genek –Çkr.; *Zile çevresi –To.; Karaözü *Gemerek, Ortaköy *Şarkışla –Sv.; *Bünyan –Ky.; *Mersin köyleri –İç.)

[apdal (I) - 2]: (Atabey –Isp.)

[aptal - 2]: (Dişli *Bolvadin –Af.; *Keçiborlu –Isp.; Çepni *Gemerek –Sv.; Ortaköy *Ereğli, –Kn.)

3. Davul, zurna çalan, çalgıcı (çokça çingene). (Çiftlik *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Eziler *Buldan –Dz.; *Kilis –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, Taşoluk, *Göksun –Mr. ve çevresi; Tekerahma *Gürün –Sv.; Divanlı, Kötüboynul, Gökçekışla –Yz.; Akkışla *Bünyan –Ky.; *Hacıbektaş –Nş.; Abidiye *Ceyhan –Ada.)

[apdal (I) - 3]: (Belence *Sütçüler –Isp.)

[aptal - 3]: (Bağıllı, Sofular *Eğridir –Isp.; *Besni, *Kâhta –Adı.; –Gaz.; –Md.; Haruniye *Bahçe –Ada.)

4. Sünnetçi. (*Alucra –Gr.; –Mr. ve çevresi; –Sv.; *Sorgun çevresi –Yz.; *Bünyan –Ky.)

[apdal (I) - 4]: (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[aptal - 4]: (*Artova –To.)

abdal (II) [apdal (II) - 1] 1. Serseri. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; Kerem, Gömeç *Burhaniye –Ba.; Kızılköy –To.; Uluşiran *Şiran, Süle –Gm.; Düzenli *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Ar.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; Akkışla *Bünyan –Ky.; Yaşyer *Milas –Mğ.)

[apdal (II) -1]: (Atabey –Isp.; –To.)

2. Avâre. (*Bozdoğan –Ay.; Kerkük) **3.** Tembel. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.; *Kargı –Ks.; *Mucur –Nş.) **4.** Beceriksiz. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.; –Gaz.) **5.** Deli. (Kerkük) **6.** İtibarsız. (*Zile çevresi –To.) **7.** Kul, köle: *Abdalın olam bana kötülük etme.* (–Dy.)

abdal (III) Tamahkâr, açgözlü, cimri. (Genek –Çkr.; –Yz.; –Ng. ve köyleri)

abdal (IV) Yaşlı adam. (*Varto –Mş.)

abdallanmak Dilenmek. (Hacılar *Bahçe –Ada.)

abdalotu Esrar, afyon. (*Silifke –İç.)

abdaslık Palto, gocuk. (Çiftlik *Dinar –Af.)

abdaş 1. Kaba, çirkin. (Güneyce –Rz.) **2.** Kaba hareketli. (Güneyce –Rz.)

abdeslik [abdestlik (I), abtaslık, apdaslık, apdastlık] 1. Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (Korucu *İvrindi –Ba.)

[abdestlik (I)]: (Seki yaylası –Isp.; Yukarıboğaz *Tavas, İsabey *Çal –Dz.; İsmetiye –Brs.)

[abtaslık]: (Sofular *Eğridir –Isp.)

[apdaslık]: (Bekilli *Çal –Dz.)

[apdastlık]: (İncesu, Çapalı *Dinar –Af.)

SanalBaba

2. Banyo. (*Zile –To.)

abdestlik (I) [→ **abdeslik - 1**]

abdestlik (II) Eski din adamlarının en üste giydikleri önü açık boy elbisesi. (–İst.)

abdestsiz Korkmaz, çekinmez, senlibenli, saygısız. (Seki ve Ceylân yaylaları –Isp.)

abdıl Evlerin önündeki üstü toprak örtülü sundurma. (Devri *Bucak –Brd.; Kayapınar –Kn.)

abe (I) [**aba** (IV), **abey -2**] Teklifsiz konuşmada seslenme ve dikkati çekme ünlemi. (Çıtak *Çivril, Muğlasın *Tavas, Babadağ, Sığma, Hasköy *Sarayköy –Dz.; *Akhisar, Çepni aşireti, Çepnidere *Turgutlu, *Alaşehir –Mn.; *Susurluk, Karaçam *Savaştepe, *Edremit –Ba.; Evreşe, *Gelibolu, Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; *İznik, *Mustafakemalpaşa, Nilüfer –Brs.; *Akyazı çevresi –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; Kalafka –Tr.; Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri, –Ar.; *Lalapaşa, *Meriç, Hasköy, Taşlımüsellim, –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; *Saray köyleri –Tk.)

[**aba** (IV)] : (*Lüleburgaz köyleri –Krk.)

[**abey -2**] : (Kadıköy *Vize, Tatarlı, Ahırköy *Saray –Tk.)

abe, ābe (II) [**ābey, ābī, abiy** (II), **apey**] Ağabey. (Atabey –Isp.; *Tefenni, –Brd.; Ovacık *Tavas, *Acıpayam –Dz.; Alamut, *Bozdoğan –Ay.; *Edremit –Ba.; Hacavera *Maçka –Tr.; –Vn.)

[**ābey**] : (Akçaşar *Eğridir, *Şarki Karaağaç –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.; *Sarayköy –Dz.; *Şavşat, *Ardanuç, –Ar.; *Hozat –Tn.; *Kalecik –Ank.; *Milâs –Mğ.)

[**ābī**] : (*Karahallı –Uş.; Kızılca *Tavas, Ortaköy *Çal –Dz.; *Bergama, Falaka *Bayındır –İz.; İskele *Bigadiç –Ba.; *Akyazı –Sk.; –İst.; –Sm.; *Elbistan, *Afşin –Mr.)

[**abiy** (II)] : (Giremez *Araç –Ks.)

[**apey**] : (*Divriği –Sv.)

abe (III) Abadan yapılmış ceket. (*Kilis –Gaz.;Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

abé [→ **abo, abō** (I) - **1**]

abebuba [→ **abca - 1**]

abeci **1.** Atıcı, palavracı, yalancı, mübālağacı. (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.) **2.** [→ **abulabut - 1**]

abegā Bir sap iplik: *Hatice abla, bir abegā yeşil demseniz varsa verin.* (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)

abela Böyle, bu şekilde: *Abela oyna.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

abelek [→ **abulabut - 1**]

abemdedem Devetabanı denilen yumrulu bir ot. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

aberdal Derbeder. (–Tr. ve köyleri)

abereci Sırf buğday yolmasında kullanılan buğdaycılar. (–Gaz.)

abesi (I) Bir işin ustası. (Hırka *Tavas, *Acıpayam –Dz.)

abesi (II) **1.** Gümüş. (*Zile –To.) **2.** Kadın süs eşyası. (*Bergama –İz.)

abeş (I) **1.** Kula renkte at. (*Zile –To.; Kesim *Andırın –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; *Gürün köyleri, Çepni *Gemerek –Sv.; Divanlı –Yz.; –Nğ. köyleri; Cevdediye *Osmaniye–Ada.) **2.** Açık pembe. (İğde *Elbistan –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.) **3.** Alnı akıtmalı

SanalBaba

hayvan. (Tekerahma *Gürün –Sv.) 4. Derisi alacalı hayvan, insan. (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

abeş (II) 1. Dönek, hileci. (Karaözü *Gemerek –Sv.) 2. Çirkin, kötü. (Karaözü *Gemerek, Ortaköy, M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; Kötüboynul –Yz.) 3. Gülünç. (*Sorgun –Yz.) 4. Saçma sapan. (–Yz.) 5. Aksi, söz dinlemez. (Tekerahma *Gürün –Sv.) 6. İnsana yakın olmıyan, yabanıl. (Tutmaç –Sv.)

abeş (III) 1. [→ **abaş** (I)] 2. [→ **aba** (I) - 1]

abeşivermek Sarmaşmak, kücaklaşmak: *Haydi kardeşim abeşiver.* (Çıtak *Çivril –Dz.)

abey, abēy 1. [→ **abo, abō** (I) - 1] 2. [→ **abe** (I)]

ābey [→ **abe** (II)]

ābey olmak Denkleşmek (yalnız hububat bölüşmede kullanılır): *Harmanın sonunda yarıcı ile ābey olduk, bir tarafa hak geçmedi.* (*Merzifon köyleri –Ama.)

abézan (I) [→ **abazan** (I) - 1]

abézan (II) [→ **abazan** (II) - 1]

abezan olmak Sersemlemek, şaşalamak. (Tepe *Seben –Bo.)

abezek Bir çeşit Çerkes dansı. (Tamara, Kadıköprü *Almus –To.)

abgın [→ **ahbun** - 1]

abı (I) [→ **abo, abō** (I) - 1]

abı (II) [→ **aba** (I) - 2]

abı (III) Mavi. (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

abıca 1. [→ **abca** - 1] 2. [→ **aba** (I) - 1] 3. Fakir ve kimsesiz kadın. (İğdeli *Gemerek –Sv.)

abıcambak [→ **abılobut** (III)]

abıcı [→ **abca** - 1]

abıç [**abcara** - 1, **abış** (I) - 1, **abuş arası, apıç** (I), **apoş, apşara, apuş**] İki bacak arası, apış. (Dişliköy, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; *Gelendost, Körküler *Yalvaç, Gönen, İğdecik, Aliköy, Tahtacı aşireti–Isp.; Salda, Örencik *Yeşilova, Bunak, Yayla *Tefenni, Anbarcık, Yusufça *Gölhisar, Gökçeyaka –Brd.; Oğuz ve çevresi *Acıpayam, Kösten, Honaz –Dz.; Çepni, Çepnidere *Turgutlu –Mn.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Sivrihisar –Es.; *Zile –To.; *Bünyan –Ky.; Genezin *Avanos –Nş.; *Karaman –Kn.; Kalkan *Kaş, Güğü *Elmalı –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[**abcara-1**]: (Sobran*Nallıhan–Ank.)

[**abış** (I)-1]: (Ürkütlü *Bucak –Brd.; Muğlasın *Tavas –Dz.; Ağlı *Küre –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Gaz.)

[**abuş arası**] : (Yassıören ve çevresi –Ank.)

[**apıç** (I)] : (Çiftlik, İncesu *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Gönen –Isp.; Değirmen, Salda, Güney *Yeşilova, *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, Aziziye –Brd.; Oğuz *Acıpayam, Hadım *Çal –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; *Pınarbaşı –Ky.; Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[**apoş**] : (*Akhisar –Mn.)

[**apşara**] : (*Alaçam –Sm.)

[**apuş**] : (Burunucu *Silifke –İç.)

abıç kurmak Bağdaş kurup oturmak. (*Eğridir köyleri –Isp.)

abıçmak, ebiçmek Çocuğu arkasına almak, bindirmek. (*Eğridir köyleri –Isp.)

abıdık Beceriksiz, elinden iş gelmiyen. (Aslanköy *Mersin –İç)

abıgat [**ablakat, abugat** (I), **abukat** (I),

SanalBaba

apukat, apukot] Avukat. (–Gaz.)
[**ablakat**] : (Ölçek *Ardahan –Kr.)
[**abugat (I)**]: (–Sm.; *Şarkışla ve köyleri –Sv.; *Mucur –Nş.; *Bor –Ğğ.)
[**abukat (I)**] : (*Kandıra –Kc.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Merzifon köyleri –Ama.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)
[**apukat**] : (*Divriği –Sv.)
[**apukot**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.)
abıgın [→ **ahbun - 1**]
abığ [→ **abo, abō (I) - 1**]
abıḫ [→ **abık (IV)**]
abık (I) Çocuk ayakkabısı, patik. (*Şarki Karaağaç, B. Kabaca *Uluborlu –Isp.)
abık (II) [→ **abulabut - 1**]
abık (III) Bozuk. (*Yeşilova –Brd.)
abık (IV) [**abıḫ, apık (II)**] Taşak, yumurtaları karnının içinde bulunan veya yaradılışta taşak yumurtaları olmıyan hayvan. (Bardas *Karaman, Boyalı –Kn.; *Mut köyleri, *Silifke, *Anamur –İç.)
[**abıḫ**] : (–Dy.)
[**apık (II)**] : (Tekir, Koyunlu *Silifke, Haçdişlen *Anamur –İç.)
abı kızı Gelincik çiçeği. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)
abık sabık [**abık sapık, abık ubuk, abır zabır, abızambak (II), abızamzaḫ, abızamzak (II), abızamzak çamkavak (II), abucamcak, abucanbak, abucankak, abuḫ sabuḫ, abuk gubuk, abuk sabık, abuk sapık, abuk sapuk, abuk subuk, abur zabur, abuzambaḫ, abuzambak (I) - 1, abuzamzak kayabaşı, apıḫ sapıḫ, apık sapık, apık sapuk, apık supuk, apır sapır, apır zapır, apuk sapuk, apuk supuk, apur sabur, apur sapur**] Saçma sapan, gelişi güzel, ileri geri, boş söz. (İleydağı *Uluborlu –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; Çiğli –İz.; *Emet –Kü.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Alucra –Gr.; –Sv.; Kötüboynul –Yz.; Akkışla *Bünyan–Ky.; –Krş.; *Bor –Ğğ.; Görmel *Ermenek –Kn.; –Ada.)
[**abık sapık**] : (Aslanköy *Mersin –İç.)
[**abık ubuk**] : (Beylerli –Dz.)
[**abır zabır**] : (*Zara –Sv.)
[**abızambak (II)**] : (*Erciş –Vn.; *Gürün –Sv.)
[**abızamzaḫ**] : (–Dy.)
[**abızamzak (II)**] : (Kötüboynul ve çevresi –Yz.)
[**abızamzak çamkavak (II)**]: (*Zile –To.)
[**abucamcak, abucanbak**]: (–Ğğ.)
[**abucankak**]: (Keremköy *Burhaniye –Ba.)
[**abuḫ sabuḫ**] : (Hayati *Erbaa –To.; *Divriği köyleri –Sv.)
[**abuk gubuk**] : (*Keçiborlu ve çevresi –Isp.; Salda *Yeşilova –Brd.)
[**abuk sabık**] : (*Dinar –Af.)
[**abuk sapık**] : (–Brs.)
[**abuk sapuk**] : (Bozukkale –Rz.)
[**abuk subuk**] : (Bulkaz *Çivril–Dz.; *Bigadiç –Ba.; *Mudanya –Brs.; *Safranbolu –Zn.)
[**abur zabur**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**abuzambaḫ**] : (*Zile –To.)
[**abuzambak (I) - 1**] : (*Zile –To.; *Ünye –Or.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
[**abuzamzak kayabaşı**]: (–Sm.; *Merzifon, Ziyere –Ama.)
[**apıḫ sapıḫ**] : (Bahçeli *Bor –Ğğ.)
[**apık sapık**] : (Uluğbey, Yassıviran *Senirkent–Isp.; *Sarayköy köyleri, Bulkaz *Çivril, Bekilli *Çal –Dz.;

SanalBaba

*Eşme ve çevresi –Uş.; İsmetiye –Brs.; –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Ünye –Or.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Bünyan –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Karaman, *Ermenek ve çevresi –Kn.; Çığşar *Kadirli –Ada.; Köseçobanlı *Gülnar, Gözne ve çevresi *Mersin –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Bodrum –Mğ.)

[apık sapuk] : (–Nğ.; Belekler *Ilgın –Kn.)

[apık supuk] : (Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.)

[apır sapır] : (Falaka *Bayındır –İz.; –Ur.; *Haymana –Ank.)

[apır zapır] : (Bereketli *Tavas –Dz.; İsmetiye –Brs.; Kızılköy –To.; –Gm. köyleri; *Bismil –Dy.; *Dörtyol –Hat.; *Kozan –Ada.; Gözne ve çevresi *Mersin –İç.; *Elmalı –Ant.)

[apuk sapuk] : (Yakaköy *Gelendost, Kumdanlı, Yalvaç, Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Devri *Bucak, –Brd.; Ekse *Çal, Bulkaz *Çivril, –Dz. köyleri; Tepecik –Ay.; –Mn.; *Susurluk, *Edremit –Ba.; Evreşe *Gelibolu, Fili *Biga –Çkl.; *Düzce, *Gerede, –Bo.; Genek –Çkr.; *Alaçam –Sm.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, Kızılköy, –To.; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, *Akkuş köyleri, –Or. ve köyleri; –Gr. köyleri; Küçükhol *Of, Denizli *Vakfıkebir, –Tr. ve çevresi; *Kelkit çevresi, Harşit bucağı köyleri *Torul, –Gm. ve köyleri; *Kemaliye, –Ezc.; Keçek *Oltu –Ezm.; *Bismil –Dy.; *Arapkir –Ml.; *Dörtyol, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; Hacılyas, *Koyulhisar, *Divriği –Sv.; Gözne ve çevresi *Mersin –İç.; Güzelsu *Akseki, Bağyaka *Finike, *Elmalı –Ant.)

[apuk supuk] : (*Bandırma –Ba.)

[apur sabur] : (*Zara –Sv.)

[apur sapur] : (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Uşhum *Yusufeli –Ar.)

abık sapık [→ **abık sabık**]

abık ubuk [→ **abık sabık**]

abıla (I) **[abılla -3, abla** (I) **-5, abula-4]** **1.** [→ **aba** (I) - **1**] **2.** [→ **aba** (I) - **6**] **3.** [→ **aba** (I) - **10**] **4.** Karı, zevce. (İsabey *Çal –Dz.) **5.** Görümce. (Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Ekse *Çal –Dz.; Kamışlı *Karaisalı –Ada.)

[abılla -3] : (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.)

[abla (I) **-5]** : (Sobran *Nallıhan –Ank.)

[abula-4] : (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Anaraş, Zavli*Sürmene –Tr.) **6.** Üvey kız kardeş. (Çamköy *Gölhisar –Brd.) **7.** Koyunların sağım zamanlarında, süt sağan kadınlara çobanların hitabı. (Senir *Keçiborlu –Isp.)

abıla (II) **[abla** (III)] Umacı. (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

[abla (III)]: (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

abıla (III) Altmışaltı oyununda onlu. (–Mn.)

abıl abıl [→ **abul abul - 1**]

abı abıl yürümek [→ **abcal abcal yürümek**]

abılabıt [→ **abılobut** (I) - **2**]

abılabot [→ **abılobut** (I) - **2**]

abılabut **1.** Çirkin, gösterişsiz. (Salda

SanalBaba

*Yeşilova –Brd.) **2.** [→ **abılobut** (I) - **1**] **3.** [→ **abulabut - 1**]

abılalı Ablası olan (kimse): *Hüseyin abılalı.* (Çıtak *Çivril –Dz.)

abılan Ahlat büyüklüğünde, dalları dikenli bir çeşit ağaç ve meyvası. (*Gürün –Sv.)

abılapıt [→ **abulabut - 1**]

abıldamak [→ **abalamak** (I) - **1**]

abıldanmak Çocuk emekleme alâmeti göstermek. (Sinicikôy *Düzce –Bo.)

abıldatmak Aldatmak. (Sarımınveran –Yz.)

abıl dubul [→ **abılabut** (I) - **2**]

abılla **1.** [→ **aba** (I) - **1**] **2.** [→ **aba** (I) - **10**] **3.** [→ **abıla** (I) - **5**]

abılobut (I) **[abılabıt, abılabot, abılabut -2, abıl dubul, abır (IV), abırlobut -1,2; ablaḫ (I) -3, ablak (III) -1, abohan, abulabut -2, abulavut, abullabut -2, abullobut -2, abuloburt, abulobut - 2, 3; abur (IV) - 1, aburlobut, abustul - 2, abut (I) - 2, ābut lābut] 1.** İri, Şişman, hantal. (*Yalvaç –Isp.; Garipköy *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Gelibolu –Çkl.; Cumayanı –Zn.; *Görele köyleri –Gr.; *Zile –To.; Sobran –Gm.; –Gaz.; –Mr.; Hacılyas, Yukarıkale *Koyulhisar, –Sv.; *Sorgun, Gökçekışla, –Yz.; *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; –Kn.)

[abılabot]: (*Edremit –Ba.)

[abılabut -2] : (Akçaköy *Yeşilova –Brd.)

[abıl dubul] : (*Edremit –Ba.)

[abırlobut -1] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[ablaḫ (I)-3]: (*Akyazı çevresi –Sk.)

[ablak (III) - 1] : (Çapalı *Dinar –Af.)

[abulabut -2]: (Salda *Yeşilova –Brd.; –Brs.; –Es.; *Kandıra –Kc.; *Pınarbaşı –Ky.)

[abulavut] : (Banus *Eğridir –Isp.)

[abullabut -2] : (*Gelibolu –Çkl.)

[abullobut -2] : (*Ayaş –Ank.)

[abulobut -2] : (–Brd.; Tekkeköy –Dz.; –Mr.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; *Silifke –İç.)

[aburlobut] : (*Bozdoğan –Ay.)

[abustul-2] : (Mencilis *Keşap –Gr.)

[ābut lābut]: (*Akyazı çevresi –Sk.)

2. Obur, çok yiyen. (*Şarkışla ve çevresi –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun, Gökçekışla, Kötüboynul –Yz.)

[abılabıt]: (Çamköy*Gölhisar –Brd.)

[abır (IV)] : (Ekse *Çal –Dz.; –Brs.)

[abırlobut-2]: (*Şarki Karaağaç–Isp.)

[abohan] : (*Elbistan –Mr.)

[abuloburt] : (Çepni *Gemerek–Sv.)

[abulobut -3] : (Hırka *Tavas –Dz.; –Yz.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Çığşar *Kadirli –Ada.)

[abur (IV) -1] : (*Gelendost, Gönen –Isp.; Giremez *Araç –Ks.; Danışman *Fatsa –Or.; –Mr.)

[abut (I) -2] : (Türkbeyli *Mengen –Bo.)

abılobut (II) **[abulabut -3, abulobut -4, abur (IV) -2] 1.** Kaba, anlayışsız, vurdumduymaz. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; –Sv.; *Karaisalı –Ada.)

[abulabut - 3] : (–Af.; –Kü.)

[abulobut - 4]: (*Koyulhisar–Sv. ve çevresi; *Bor, –Nğ.; *Seydişehir –Kn.)

[abur (IV) -2] : (Dallıca *Nazilli –Ay.)

2. [→ **ababak**]

abılobut (III) **[abıcambak, abızambak (I) -2, abulobut -5]** Geveze, çenesi düşük, abuk sabuk konuşan. (Cumayanı –Zn.)

SanalBaba

[abıcambak] : (*Bor –Nğ.)
[abızambak (I) -2] : (*Erciş –Vn.)
[abulobut -5] : (*Merzifon –Ama.)

abılobut (IV) [→ **abulabut - 4**]

abılobut (V) [→ **abulabut - 1**]

abıllobut Dökesaça : *Kız abıllobut iş görüyorsun.* (–Ky.)

abınmak Düşeyazmak, yürürken ayağı kaymak. (Çilehane *Reşadiye –To.)

abır (I) [**abur (I)**] Küçük çocukların kasık ve koltuk altlarına pudra yerine sürülmek üzere nâne, mersin, kekik, gül ve cennet süpürgesi yapraklarının döğülmesinden elde edilen toz. (Uluğbey, *Senirkent –Isp.; Pazaravdan *Bucak –Brd.; İğdir *Çivril –Dz.; Armutlu *Elmalı, Belkıs *Serik –Ant.)
[abur (I)] : (Çıtak, *Çivril –Dz.; *Elmalı –Ant.)

abır (II) [**abur (II)-1**] **1.** Namus, şeref, haysiyet. (Taşburun, *Iğdır –Kr. ve köyleri; Kerkük)
[abur(II)-1]: (*Gelendost –Isp.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Şavşat köyleri, *Ardanuç ve köyleri –Ar.; Toreshev, Ölçek, *Ardahan –Kr.; Keçek *Oltu –Ezm.; –Vn.; Darısekisi *Mersin –İç.)
2. Utanma, hicap, hayâ. (*Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay, Zarşat –Kr.)

abır (III) [**abur (III)**] Kılık, kıyafet, biçim. (–Kr. ve çevresi)
[abur (III)] : (*Ardahan –Kr.)

abır (IV) [→ **abılobut - 2**]

abırcın (I) Memnun. (*Elbistan, *Göksun –Mr.; Yeniköy –Ky.)

abırcın (II) Seme, sersem. (Aşağılıca –Es.)

abırcın (III) İşte çabukluk, gayret bildirir. (Sarımınveran –Yz.)

abırcın olmak (I) Usanmak, bıkmak: *Aman, senden abırcın oldum artık.* (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

abırcın olmak (II) Misafire fazla ikram etmeğe çalışmak, parçalanmak. (A. Elmahacılı *Yerköy –Yz.)

abırdos Kötü tütün. (Aşağılıca –Es.)

abır élemek Hayâ etmek, utanmak : *Abır éle(eyle), söğe söğe herkesi gırma.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

abırlobut **1.** [→ **abılobut - 1**] **2.** [→ **abılobut - 2**]

abırsız Utanmaz, hayâsız. (Taşburun, *Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

abırsızlıḫ Hayâsızlık, arsızlık. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

abırsızlıḫ élemek Hayâsızlık etmek: *Abırsızlıḫ éleme o sustu sen de sus.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

abır zabır [→ **abık sabık**]

abısalak [→ **abulabut - 1**]

abış (I) **1.** [→ **abıç**] **2.** Bacağın diz kapağından yukarısı. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

abış (II) [**abut (II)**] Adım: *Şurayı abışla bakalım.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Ilgın köy ve aşiretleri –Kn.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[abut (II)] : (–Sn.)

abış (III) [→ **abulabut - 1**]

abışmaḫ Susmak, afallamak, şaşırmak. (*Mucur –Nş.)

abışmak [**abuşmak**] Çocuk sırta binmek: *Abışıver kızım.* (*Bucak, Aziziye –Brd.; Bağıllı *Eğridir –Isp.; Bağyaka *Finike –Ant.)
[abuşmak] :(Sarıidris*Eğridir –Isp.)

abışş [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

abıştırmak Çocuğu arkaya, sırta bindirmek. (Kuşbaba *Bucak, Çebiş, Kozluca, Kurna –Brd.)

abıy [→ **abo, abō** (I) **- 1**]

SanalBaba

abıyakavlak Eli boş, cascavlak, (–Mğ.)
abıyoḫ [→ **abo, abō** (I) - **1**]
abızambak (I) [**abızamzak çamkavak** (I)] **1.** [→ **abulabut** - **1**] **2.** [→ **abılobut** (III)] **3.** Saçma sapan, gelişi güzel konuşan. (–Es.; *Zile –To.)
[**abızamzak çamkavak** (I)] : (*Zile –To.)
abızambak (II) [→ **abık sabık**]
abızambak (III) [**abuzambak** (II)] Yaprağı astımlı hastalar tarafından sigara yapılarak içilen bir çeşit ot. (–Gaz.)
[**abuzambak** (II)]: (*Nizip, *Oğuzeli –Gaz.)
abızamzaḫ [→ **abık sabık**]
abızamzak (I) **1.** [→ **abulabut** - **1**] **2.** Bunak. (*Çerkeş –Çkr.)
abızamzak (II) [→ **abık sabık**]
abızamzak çamkavak (I) [→ **abızambak** (I) - **3**]
abızamzak çamkavak (II) [→ **abık sabık**]
abızamzalak [→ **abulabut** - **1**]
abızartlak [→ **abulabut** - **1**]
ābī [→ **abe** (II)]
abidik (I) **1.** Atak, acul. (–Isp. ve çevresi) **2.** Haylaz, külhanbeyi. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)
abidik (II) Dalavere. (–Es.)
abidik kübidik Tembellik, iş görmezlik, dalgacılık. (–Ank.)
abiḫ [→ **abo, abō** (I) - **1**]
abil [→ **abıl** (I)]
abilā [→ **aba** (I) - **1**]
abilemek Göreceği gelmek, göresimek. (*Silifke –Ant.)
abiriz [**abrez**] Aptesane, ayakyolu. (*Iğdır –Kr.)
[**abrez**] : (Taşburun *Iğdır –Kr.)
abiş Adı bilinmeyen küçük çocuklara büyüklerin umumi hitabı. (*Yeşilova –Brd.)
abiy (I) [→ **abo, abō** (I) - **1**]
abiy (II) [→ **abe** (II)]
abiy (III) Çok, fazla. (Giremez *Araç –Ks.)
abkın **1.** Atılgan, girişgen. (Sofular, Akçaşar *Eğridir –Isp.) **2.** Aç gözlü. (Sofular, Akçaşar *Eğridir –Isp.)
abla (I) **1.** [→ **aba** (I) - **2**] **2.** [→ **aba** (I) - **3**] **3.** [→ **aba** (I) - **6**] **4.** [→ **aba** (I) - **10**] **5.** [→ **abala** (I) -**5**]
abla (II) **1.** Ahlâksız kadın. (Yeniköy –İst.) **2.** [→ **ablacı** (II)]
abla (III) [→ **abıla** (II)]
ablacı (I) Ablasını çok seven. (Yayla *Tefenni –Brd.; Hamidiye *Pazar –Rz.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.)
ablacı (II) [**abalaç, abla** (II) - **2, aplacı**] Sevici kadın. (*Düzce –Bo.; *Kilis –Gaz.;*Yayladağı, *Antakya–Hat.)
[**abalaç**] : (–Ant.)
[**abla** (II) - **2**] : (Aliköy, Kayabaşı *Çaycuma –Zn.)
[**aplacı**] : (–Kn.)
abla genneş [→ **aba** (I) - **6**]
ablaḫ (I) **1.** [**aplaḫ, aplan**] Ablak. (*Zile –To.; –Gm.; *Kemaliye–Ezc.; –Ur.; Palha *Divriği –Sv.; Akkışla *Bünyan –Ky.; *Hacıbektaş –Nş.)
[**aplaḫ**] : (*Boyabat –Sn.; Tekerahma *Gürün –Sv.)
[**aplan**] : (*Karaman –Kn.)
2. Çirkin, yakışıksız. (Emirler *Ulukışla –Ng.) **3.** [→ **abılobut** (I)]
ablaḫ (II) Budaksız, düzgün ağaç. (*Divriği –Sv.)
ablak (I) **1.** Yüz hakkında güzel, parlak, yakışıklı. (Senir –Isp.; Çöplü, Karayahşiler *Çivril –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Keremköy *Burhaniye, *Edremit –Ba.; –Kü.; Bozan, –Es.;

SanalBaba

Baklalı *Çatalca –İst.; *Bartın –Zn.; *Zile ve çevresi, Dodurga *Artova, Bizeri, Kızılköy, –To.; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye –Or.; Düzköy, *Keşap, *Görele, *Tirebolu, *Bulancak, –Gr.; Denizli *Vakfıkebir, *Maçka köyleri –Tr.; Havsu *Kelkit, Haşara –Gm.; Güneyce, –Rz.; *Yusufeli –Ar.; *Refahiye –Ezc.; Ören *Akçadağ –Ml.; –Gaz.; Bozhöyük *Göksun, –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Yukarıkale, Hacılyas *Koyulhisar, Kavak *Yıldızeli, Vazıldan *Divriği, Çöplü, *Gürün, Ağrakos *Suşehri, Soğukpınar *Kangal, –Sv.; *Karaman –Kn.) 2. Sevimli. (– Gaz.)

ablak (II) 1. Çok beyaz. (–Md.) 2. Alabula, siyahlı beyazlı. (*Reyhanlı –Hat.)

ablak (III) 1. [→ **abılobut** (I) - 1] 2. [→ **abulabut** - 1]

ablak (IV) 1. Açık, geniş, belirli: *Ahmedin alnı ablaktır.* (Sofular *Eğridir –Isp.) 2. Geniş, enli: *Döşemenin ablağı makbul değildir.* (Mağura *Maçka –Tr.)

ablak (V) 1. Ceviz ağacının mobilya yapmaya yarıyan iç kısmı. (–Zn.; Hamidiye, *Pazar, *Fındıklı çevresi, Karadere, –Rz.; *Hopa –Ar.) 2. Ağaçların dayanıklı iç kısmı. (Kalafka – Tr.; Ardeşen *Pazar –Rz.) 3. Yaban armudu, ahlat. (Körküler *Yalvaç –Isp.) 4. İyice kararmamış, olgunlaşmamış üzüm. (*Kilis –Gaz.)

ablak (VI) 1. Yüzün kıllarını yolmaya yarıyan sakız, ağda. (*Bolvadin –Af.; *Gediz –Kü.) 2. Pişmaniye yapmak için koyulaştırılmış şeker, ağda. (Bozan –Es.)

ablakat [→ **abıgat**]

ablanmak [→ **abalanmak**]

ablavut [→ **abulabut** - 1]

able [→ **aba** (I) - 1]

abli (I) [**abbi**] Sönmeye yüz tutan ateşin üzerini kaplıyan beyaz kül tabakası. (*Şavşat köyleri, Bağlıca, *Ardanuç –Ar.)

[**abbi**] : (Veliköy *Şavşat –Ar.)

abli (II) [**ablo, apli**] Kayıkta yelken açıldığı zaman, yelkenin iki yana kaçmaması için serenin ucundan, dümene yakın kısmına bağlanan ipler. (*Ünye –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; Oce *Pazar –Rz.)

[**ablo**] : (–Çkl.; Oce *Pazar –Rz.)

[**apli**] : (–Or. kıyı köyleri)

ablo [→ **abli** (II)]

abo, abō (I) [**aba** (III), **abah-1, abale, abar, abaré, abarī, abarıh, abarī, abariğ, abaro, abarū, abaruh, abaruk, abarūv, abav, abay, abbo, abé, abey - 1, abı** (I), **abığ, abışş, abıy, abıyoh, abiḫ, abiy** (I), **abof, aboğ, aboh-1, 2; abov, above, abu, abū** (I) **-1,2; abuabo, abuf, abuğ** (I), **abuh -1,2; aburū -1, abuv -1, abuy -1, abuyh, aparī**] 1. Şaşma ve korku ünlemi. (*Emirdağ –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; *Gelendost, Gönen, Senir, Tahtacı aşireti –Isp.; Devri *Bucak, *Tefenni ve köyleri, Yusufçu, Anbarcık *Gölhisar, Kayadibi *Yeşilova, –Brd.; Oğuz, Kelekçi *Acıpayam, Çıtak *Çivril –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Bademler *Urla –İz.; *Alaşehir, *Akhisar, *Soma –Mn.; Kongurca *Savaştepe, Keremköy *Burhaniye –Ba.; *İznik –Brs.; Üçüyük, Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Dinek, Çaykoz, *Sivrihisar, Karatepe –Es.; *Kandıra

SanalBaba

–Kc.; Genek –Çkr.; Çayır, *Zile, Çilehane *Reşadiye, Kızılköy, –To.; Hisarüstü*Keşap–Gr.; Sobran–Gm.; *Şavşat,*Ardanuç –Ar.; *Kemaliye, *Refahiye, Ergân–Ezc.; –Dy.;–Mş.; *Arapkir, Aşudu *Darende –Ml.; *Halfeti, *Birecik, *Hilvan, *Siverek, *Suruç –Ur.; *Nizip, –Gaz.; *Göksun ve köyleri, *Afşin ve köyleri, *Elbistan ve köyleri, –Mr.; *Kırıkhan, *Hassa, *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri–Hat.; Kayalıpınar,*Yıldızeli, Palha,*Divriği, *Zara, *Gürün, Çepni *Gemerek, Soğukpınar, *Kangal, Ağrakos *Şuşehri, *Şarkışla, Hacılyas, *Koyulhisar, Tutmaç, –Sv.; –Yz. ve köyleri; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan, Şıhlı *Develi, –Ky.; *Hacıbektaş, *Avanos –Nş.; Bahçeli, *Bor –Nğ.; *Karaman, İvriz *Ereğli, Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Bican –Ada.; *Silifke, Namrun, *Tarsus, Ulaş, Gözne, Darısekisi *Mersin –İç.; Kışla, Akçaeniş, *Elmalı, *Kaş, *Finike, *Gündoğmuş –Ant.; Yakabağ, Dont *Fethiye, Mesken *Yatağan, Bozöyük –Mğ.)

[aba (III)]: (–Brs.; Bozan –Es.; *Ağın –El.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; –Sv.)

[abah -ı]: (Dinek, Çaykoz *Sivrihisar–Es.; *Reyhanlı–Hat.; Yaraşlı *Haymana, Kürtü *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Gülviran *Bünyan –Ky.)

[abale]: (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

[abar]: (*Yıldızeli köyleri –Sv.)

[abaré]: (Tomarza –Ky.)

[abarī]: (*Cide –Ks.; *Gemerek, *Şarkışla –Sv.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.)

[abarıh]: (*Cide –Ks.; *Afşin ve köyleri, *Elbistan ve köyleri –Mr.; Gülveren *Bünyan, Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[abarī]: (–Bo.; *Kurşunlu, Genek –Çkr.; Çoğulhan, *Afşin –Mr.; *Boğazlıyan –Yz.; *Kalecik –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri*Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Ürgüp –Nş.; –Nğ.)

[abariğ]: (Tanır *Afşin –Mr.; *Bünyan –Ky.)

[abaro]: (*Afşin –Mr.)

[abarū]: (*Cide –Ks.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Mucur, –Nş.; Emirler *Ulukışla, *Bor, –Nğ.; –Kn. köyleri; –Ada.; Hızırkâhya *Finike –Ant.)

[abaruḫ]: (*Cide –Ks.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

[abaruk]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[abarūv]: (Tozkovan *Gülnar –İç.)

[abav]: (Aziziye–Brd.; –Mn.; *Cide –Ks.; *Ardahan –Kr.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; B. Çaylı *Dörtyol, *Reyhanlı –Hat.; *Gürün, Karaözü *Gemerek –Sv.; Çahlı –Yz.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği*Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; *Ereğli –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.; Belkıs *Serik, Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[abay]: (*Gediz, *Simav, *Emet –Kü.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)

[abbō]: (Başpınar *Tefenni –Brd.)

[abé]: (*Cide –Ks.)

[abey, abēy -ı]: (Nilüfer –Brs.; Sofular –Zn.; *Antakya –Hat.)

[abı (I)]: (Bunak *Tefenni –Brd.; *Kandıra –Kc.; *Bartın, *Ereğli, Kapullu *Karabük, Aliköy *Çay-

SanalBaba

cuma –Zn.; Sobran *Nallıhan –Ank.)
[abığ] : (*Devrek –Zn.)
[abışş] : (Ovacık *Tavas –Dz.)
[abıy] : (Burhaniye *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Bartın, Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Cide –Ks.)
[abıyoḫ] : (Aşağılıca –Es.)
[abih] : (–Ba.)
[abiy(I)] : (*Bolvadin –Af.; Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; Giremez, Karabüzey *Araç –Ks.)
[abof] : (*Yatağan –Mğ.)
[aboğ] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Kongurca *Savaştepe –Ba.; Karabüzey, *Araç, *Taşköprü –Ks.; –Ezc. ve köyleri; Ortaköy *Şarkışla, Vazıldan *Divriği –Sv.)
[aboh -ı]: (Kozağaç *Tefenni –Brd.; Kırca *Acıpayam –Dz.; Kışla *Elmalı –Ant.; Karaçulha *Fethiye, Yerkesik çevresi –Mğ.)
[abov] : (Çuvallı *Yeşilova, Kozağaç *Tefenni –Brd.; Muğlasın *Tavas, Tahtacı aşireti *Sarayköy –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Çaybaşı *Torbalı –İz.; *Turgutlu –Mn.; *Susurluk –Ba.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Kandıra –Kc.; *Hasankale –Ezm.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin ve köyleri, Taşoluk *Göksun, Bertiz, –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Antakya –Hat.; *Kangal ve köyleri, *Divriği, Tekerahma, Çöplü, *Gürün –Sv.; Abazlı *Balâ, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Krş.; –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ. ve çevresi; *Karaman –Kn.; –Ada.; *Mut köyleri –İç.; Kışla, *Elmalı, *Kaş köyleri, *Korkuteli köyleri –Ant.; Mesken *Yatağan –Mğ.)
[above] : (Karaözü *Gemerek –Sv.)
[abu, abū (I)-ı]: (Eber, İncesu, *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Eşme köyleri, –Uş.; *Yeşilova ve köyleri, Kuşbaba, Ürkütlü *Bucak, Gölcük, Bunak *Tefenni, –Brd. ve köyleri; Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, Kumdanlı *Yalvaç, Akçaşar, Banus *Eğridir, Yassıviran *Senirkent, Nudra *Şarki Karaağaç –Isp. köyleri; Eziler *Buldan, İsabey, Ekse *Çal, Muğlasın, Garipköy, Yukarıboğaz *Tavas, *Acıpayam köyleri, *Sarayköy köyleri –Dz.; Kamışlar, Sürez, Eymir, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli, –Ay. çevresi; Falaka *Bayındır, Armutlu *Kemalpaşa, Bornova, *Çeşme –İz.; *Akhisar –Mn.; *Susurluk, *Bigadiç, Altınoluk *Edremit, –Ba. ve çevresi; *Ayvacık, *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; –Kü.; –Es.; *Kandıra –Kc.; Giremez *Araç, Gökgöz *Daday –Ks.; *Kurşunlu, *Ilgaz, Dümeli, Korgun, Çayırpınar, *Çerkeş –Çkr.; *Zile, *Almus köyleri, Kızılköy –To.; –Gm.; *Ardahan –Kr.; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Darende –Ml.; *Nizip –Gaz.; *Dörtyol, *Antakya –Hat.; Telin, *Gürün, *Divriği, Hacılyas *Koyulhisar, Karaözü *Gemerek, M. Höyük *Şarkışla –Sv.; –Nğ.; *Ermenek, Maydos *Cihanbeyli, *Ereğli, *Karaman, –Kn. çevresi; –Ada.; Hacıhamzalı, *Tarsus, *Silifke, –İç.; *Elmalı, Bağyaka, *Finike, Boztepe, *Serik, –Ant.; Karaçulha, Yakabağ, *Fethiye çevresi, *Köyceğiz, Mesken, Genek, *Yatağan, *Bodrum, *Milâs, Kızılyaka, Ula, Gülağzı, –Mğ.)

SanalBaba

[abuabo]: (Yenice *Emet –Kü.)
[abuf]: (Yukarıboğaz *Tavas –Dz.)
[abuğ(I)]: (*Tefenni –Brd.; Tavşanlı –Brs.; –Nğ.; Yaşyer *Milâs –Mğ.)
[abuh-1]: (Kemer *Eşme –Uş.; Bunak, *Tefenni, Navlu *Yeşilova, Aziziye –Brd.; *Gelendost, Yassıören Yörükleri –Isp.; Muğlasın, Bereketli *Tavas, Tekkeköy –Dz.; *Edremit –Ba.; Bahçeli *Biga –Çkl.; Domaniç *Tavşanlı –Kü.; Avşar aşireti, *Pınarbaşı, Kamber –Ky.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; –Mğ.)
[aburū -1]: (*Bor –Nğ.)
[abuv, abūv -1]: (Cumayanı –Zn.; *Zile –To.; *Gürün –Sv.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Ereğli –Kn.) .
[abuy -1]: (Hacılar –Brd.; Aydoğmuş, *Keçiborlu, Sofular, *Eğridir –Isp.; Yukarıboğaz, Ovacık *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.)
[abuyh]: (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
[aparĭ]: (Küçükyozgat –Ank.)
2. Sıkıntı, usanç, bıkkınlık ünlemi. (Aşudu *Darende –Ml.; *Elmalı –Ant.)
[aboh - 2]: (*Elmalı –Ant.)
[abu, abū (I) -2]: (*Elmalı –Ant.)
[abuh - 2]: (*Elmalı –Ant.)

abo (II) 1. [→ **aba (I) - 1] 2.** [→ **aba (I) - 2] 3.** [→ **aba (I) - 6] 4.** [→ **abca - 1]**

abof [→ **abo, abō (I) - 1]**

aboğ [→ **abo, abō (I) - 1]**

aboh 1. [→ **abo, abō (I) -1] 2.** [→ **abo, abō (I) - 2]**

abohan [→ **abılobut (I) - 2]**

abohon [→ **abulabut - 1]**

abore Değersiz, beceriksiz. (*Maçka –Tr.)

abos Parasız, bedava. (*Mesudiye–Or.; *Şebin Karahisar, *Alucra –Gr.)

abov [→ **abo, abō (I) - 1]**

above [→ **abo, abō (I) - 1]**

abovva Kınama ünlemi: *Abovva, koskoca adam küçük bir işi yapamadı.* (*Gürün –Sv.)

abpacıcık, abpacık 1. [→ **abbak (I) -1] 2.** [→ **abapaçık - 2]**

abpak 1. [→ **abbak (I) - 1] 2.** [→ **abapaçık - 2]**

abra (I) [**abara (V), abre (III) -1, 2; apra -1, 2, 3, 4; arba -1, 2, 3; arbe (I) -1, 2] 1.** Teraziyi dengeye getirmek için hafif olan kefeye konulan –taş, demir, çivi gibi –ağırlık. (Giremez *Araç –Ks.; Genek –Çkl.; İskilip –Çr. ve köyleri; *Merzifon köyleri, Buğa, Varay, –Ama.; Düzköy *Keşap –Gr.; –Gm. çevresi; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Refahiye çevresi–Ezc.; –Adı.; –Ur.; *Kilis –Gaz.; İyecik *Şarkışla, Yıldızeli, *Kangal, *Hafik, –Sv.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı, Erkilet –Ky.; –Nğ.)
[abre (III) -1]: (*Kilis –Gaz.)
[apra -1]: (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; –Ank.; Sökün *Silifke –İç.)
[arba -1]: (Tokat –Es.; Aşudu *Darende, *Göksun ve köyleri, Eldelek *Elbistan –Mr.; *Divriği, *Kangal ve köyleri, *Gürün –Sv.; –Yz.; Yaraşlı *Haymana, Üçem *Bâlâ, *Şerefli Koçhisar ve köyleri, –Ank.; *Kadirli –Ada.)
[arbe (1) -1]: (*Kilis –Gaz.)
2. Dara: *Şu kabın abrasını alıver.* (–Çr. ve köyleri; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile –To.; *Hilvan, *Suruç, *Siverek, *Birecik –Ur.; –Nğ.)
[abara (V)]: (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

SanalBaba

[abre (III) -2]: (*Kilis –Gaz.)
[apra -2]: (–Ks.; –Nğ.)
[arba -2]: (*Göksun ve köyleri –Mr.; *Divriği –Sv.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Ada.)
[arbe (I) **-2]** : (*Kilis –Gaz.)
3. Denge, muvazene: *Abrayı şaşırdı.* (*Merzifon –Ama.)
[apra -3]: (*Tosya –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.)
4. Dengesizlik, ayarsızlık (terazide): *Bu terazide abra var.* (*Bor –Nğ.)
[apra -4]: (*Bünyan, Hisarcık –Ky.)
[arba -3]: (*Gürün, *Divriği –Sv.)
5. Uçurtmanın terazisi, terazi ipi. (–Ks.)

abra (II) Mübadele edilen eşyanın üstesi. (Vona –Or.)

abra (III) **1.** Yük, angarya: *Bana abra olma!* (–Sv.) **2.** Minnet: *Ben onun abrası altına girmem.* (*Bor –Nğ.)

abra (IV) İhata, kifayet, yeterlik: *Halı bu odayı abradı.* (Çamlıköy –Gm.)

abracı İdare eden, zor durumdan kurtaran, aracı: *Biri yalancı, biri dolandırıcı, ben de abracı.* (Anadoluhisarı *Beykoz –İst.)

abrak Kum, taş ve çamur ile karışık toprak. (–Af. ve çevresi)

abralı [arbalı] **1.** Dengeli, muvazeneli (terazi). (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **2.** Ayarsız, dengesiz (terazi): *Bu terazi abralıdır.* (*Bor –Nğ.)
[arbalı] : (Çalılı –Yz.; *Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; *Kadirli –Ada.)

abramak (I) **1.** Becermek, hakkından gelmek, başarmak, üstesinden gelmek: *Ali işini iyi abrıyor.* (Yenice *Emet –Kü.; Düzköy *Ayancık –Sn.; *Zile –To.; Uzunmusa –Or.; –Tr. ilce ve köyleri; –Gm.; Soğukpınar *Kangal –Sv.) **2.** Bir şeye hâkim olmak. (Mağura *Maçka –Tr.)

abramak (II) **1.** Korumak, muhafaza etmek, kollamak. (–Es.; *Çarşamba –Sm.; Kalafka –Tr.) **2.** Zor durumdan kurtarmak. (Anadoluhisarı *Beykoz –İst.)

abramak (III) Yetişmek, büyümek, kendini koruyacak duruma gelmek, kurtarmak: *Bu çocuk kendini abramış sayılır.* (Hacavera *Maçka –Tr.)

abramak (IV) İdare etmek, kullanmak: *Ali reis iyi gemi abrar.* (–İst. gemicileri; Kalafka –Tr.)

abramak (V) **1.** Ancak yetmek, kâfi gelmek, idare etmek: *Bu un bu suyu abramadı.* (–Gm.; *Maçka köyleri –Tr.) **2.** Eksiği tamamlamak. (Bozcalı *Reşadiye –To.; –Gm. köyleri)

abran Hayvanların, yemlerinden yemeyip ayırdıkları iri saman parçaları, kesmik. (Sadak *Kelkit –Gm.)

abraş (I) **[abaş** (II), **apraş -1, 2, 3, 4]** **1.** Çilli ve çopur yüzlü, sarı saçlı, açık renk gözlü adam. (*Keçiborlu, –Isp. ; *Karşıyaka, Seyrekköy *Menemen –İz.; *Gelibolu –Çkl.; Bozan –Es. ; *Kurşunlu, Genek –Çkr. ; –Sn. ; Meydancık bucağı köyleri *Şavşat –Ar.; *Kilis, –Gaz.; –Nğ.; Ortaca, *Akşehir, –Kn.; *Mut ve köyleri –İç:)
[apraş -1] : (*Bergama –İz.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; –Ama.; –Nğ.; *Karaman –Kn.; *Mut –İç.)

SanalBaba

2. Yüzü, vücudu alaca benekli, lekeli hayvan veya adam. (Bornova –İz.; –Brs.; Baklalı *Çatalca –İst.; Eraslan –Ama.; *Maçka köyleri, Kalafka –Tr.; *Bozukkale –Rz. –Sr.; –Gaz.; *Antakya –Hat.; –Ada.; Ortakçı *Lalapaşa –Ed.; –Krk.)

[apraş -3] : (*Safranbolu –Zn.)

3. Alnındaki beyazlık alt dudağına kadar inen –at, inek, manda, köpek b.v.– hayvan. (*Dikili –İz.; Yeniköy –Ba.; *Ezine köyleri, Fili *Biga –Çkl.; *Mudanya –Brs.; *Kandıra –Kc.; *Çarşamba –Sm.; –Ama. ilce ve köyleri; *Zile, Çilehane *Reşadiye –To.; Zile *Mesudiye, Kuzköy *Akkuş –Or.; *Kangal –Sv.; *Mut köyleri –İç.; *Gazipaşa köyleri –Ant.; Kavaklı, *Meriç –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[abaş (II)] : (Keçek *Oltu –Ezm.)

4. Doru at. (Varay –Ama.) **5.** Hayvanların kıç taraflarındaki leke. (–Ky.) **6.** Alaca bulaca, karışık renkli: *Aldığın yün abraş çıktı.* (*Alaşehir –Mn.; –Gaz. köyleri; Kızıllar *Karaman –Kn.; *Silifke –İç.) **7.** İki tarafı denk gelmemiş halı. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **8.** Halıdaki alacalık, renk bozukluğu. (*Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[apraş -4]: (Karahisar, *İncesu –Ky.; *Kayalı, –Kn.)

9. Biçimsiz, çirkin. (Yeniköy *Orhangazi –Brs.; Bozan –Es.; *Mesudiye –Or.; *Maçka köyleri –Tr.; –Gm.; Önsen, Hopuru, –Mr.; Hacıilyas *Koyulhisar –Sv.; Divanlı –Yz.; –Nğ.)

[apraş -2] : (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; –Nğ.; –Kn.)

10. Çarpık, eğri. (Bozan –Es.; Uzunmusa –Or.; Kayadibi– Gr.) **11.** Şaşı: *Şu çocuk abraş bakıyor.* (*Çal –Dz.; Mencilis *Keşap –Gr.) **12.** Sert huylu, ters, kaba, muaşeret bilmez. (*Kargı –Ks.; Güneyce, *İkizdere –Rz.; Eldelek *Elbistan –Mr.) **13.** Patavatsız, sözü hoşa gitmeyen. (Bozan –Es.; Eldelek *Elbistan, –Mr.) **14.** Tedirgin edici, obur. (–Çr.) **15.** Tembel, uyuşuk, ağır canlı. (Karadere –Rz.) **16.** Pinti, hasis. (–Çr.) **17.** El ve yüzde, beyaz lekeler halinde olan bir çeşit deri hastalığı. (*Antakya köyleri –Hat.; –Nğ.) **18.** Çil. (Bozan –Es.; *Kilis –Gaz.) **19.** Yarı olmuş, iyice kararmamış üzüm. (Lohan, –Gaz.) **20.** Benekli, iyi kurumamış tütün yaprağı. (*Alaçam –Sm.) **21.** Düzgün olmıyan, pütürlü, pürüzlü deri. (–Sm.)

abraş (II) Önüne gelen taş veya toprak sebebiyle yana doğru eğilen filiz. (–Sm.)

abraş (III) Bağdaş. (Boyalıca, Çakırca *İznik –Brs.; Karaağaç–Bo.)

abraşan Sacayağı: *İki abraşanımız var.* (Kıbrıscık –Bo.)

abraş kilit Uğursuz sayılan bir at donu. (*Andırın –Mr.)

abraş kurmak Bağdaş kurmak. (İbrahimözü *Göynük –Bo.)

abraşmak (I) Olduğu yerde kalmak, kalakalmak (av tabirlerinden): *Tavşan abraştı.* (*Mudurnu –Bo.; Kayapa –Ed.)

abraşmak (II) Bacakları açmak. (*Akyazı çevresi –Sk.)

abraş oturmak Yan oturmak: *Misafirler çok, sofraya abraş oturunuz.* (–Nğ.)

SanalBaba

abraştırmak Paylaştırmak, üleştirmek: *Şu meyveleri çocuklara abraştır.* (Süle –Gm.)

abraz [arbaz (I) -1] Kısır kadın veya hayvan. (*Sungurlu –Çr.; Çamlıbel, Dodurga *Artova –To.; *Mucur –Nş.)

[arbaz (I) -1]: (Tokat –Es.; –Yz. köyleri; Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Mucur –Nş.; –Krş.)

abraza gitmek, arbaza gitmek Zıddına, inadına, dikine gitmek: *Niçin birbirinizle abraza gidiyorsunuz.* (Saraçlı *Çarşamba –Sm.)

abrazonlu Gösterişli, şatafatlı, oynak: *Fatma çok abrazonludur.* (Kocabey *Şavşat –Ar.)

abre (I) Tezgâhtan yeni çıkan kumaşı islâh etmek üzere yapılan bir ameliye: *Kumaşı abreye verdim.* (–İst.)

abre (II) Biraz daha, ha gayret anlamında: *Abre, şu yükü devirelim.* (Çağlıyan ve çevresi *Şavşat –Ar.)

abre (III) **1.** [→ **abra** (I) - **1**] **2.** [→ **abra** (I) - **2**]

abrél [→ **abrıl** (I)]

abrez [→ **abiriz**]

abrı İpekten yapılmış, beyaz renkli, çiçekli veya sade düz başörtüsü. (–Bt.)

abrıl (I) **[abil, abrél, abril -1, abrol, abrul -1, aprıl, apıril, aprul, arbıl, arbul]** Nisan. (–Ba.; Çayır, *Zile, Kızılköy –To.; *Tirebolu, –Gr. ve çevresi; Küçükhol *Of –Tr.; –Gm.; Viccialtı, Hemşin *Pazar, Güneyce –Rz.; Sosunga *Çayırlı, –Ezc.; *Göksun ve köyleri –Mr.; Kayalıpınar, Kavak, *Yıldızeli, Savrun, *Divriği, Yukarıkale, *Koyulhisar, Çepni, Karaözü *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, Ortaköy, Çepni *Şarkışla, *Suşehri, *Gürün, *Zara, –Sv. çevresi; *Sorgun, –Yz. çevresi; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Mucur, *Hacıkbektaş –Nş.; *Karaman –Kn.; *Silifke –İç.; Kıbrıs köyleri)

[abil]: (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

[abrél]: (Kızılçakçak *Arpaçay, –Kr.; –Ezm.; *Ağın, *Keban –El.; Tutmaç –Sv.)

[abril -1]: (Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *İskilip –Çr.; *Niksar, *Artova, *Erbaa, *Zile, Muhat *Almus, –To.; –Or.; –Tr. ilce ve köyleri; *Kelkit köyleri, –Gm. köyleri; *Çayeli ve köyleri, –Rz. köyleri; *Ardanuç köyleri, *Şavşat çevresi, Ersis, *Yusufeli –Ar.; Toreshev, *Ardahan –Kr.; Keçek *Oltu –Ezm.; –Bt.; *Zara, –Sv.; Gökçekışla –Yz.; *Haymana köyleri –Ank.; Gesi –Ky.)

[abrol]: (Haşhaşı –Ezc.)

[abrul -1]: (*Akhisar ve köyleri –Mn.; Evreşe, Cevizli, *Gelibolu, Yalova *Eceabat –Çkl.; –Es.; *Daday –Ks.; Ortaköy –Çr.; *Gerze, *Boyabat, *Ayancık, –Sn.; Yeniköy *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy, Ziyere, –Ama.; *Reşadiye ve köyleri, Hayati *Erbaa, Taşova, Kızılköy, –To.; Zile, *Mesudiye, Danışman *Fatsa, Karakuş bucağı köyleri, *Ünye köyleri, Arpaköy –Or.; *Alucra, Tepeköy, Küçüklü *Bulancak, *Şebin Karahisar, Nefsiköseli *Görele, *Tirebolu, –Gr. köyleri; *Kelkit çevresi, Süle –Gm.; *Refahiye –Ezc.; –Dy.; Çöplü *Gürün, Ağrakos *Suşehri, Çepni *Gemerek, Yukarıkale, Ha-

SanalBaba

cılyas, *Koyulhisar, –Sv.; *Bünyan, Akçakaya –Ky.; *Bor, –Nğ.)

[aprıl] : (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

[april] : (–Sn.; Kılbasan *Karaman –Kn.; –İç.)

[aprul] : (*Safranbolu –Zn.; –Ks.; Ortaköy *Mecitözü –Çr.; *Gerze, *Ayancık, *Boyabat –Sn.; Akviran *Vezirköprü, Balaç –Sm.; *Merzifon –Ama.; Oğuz *Vakfıkebir –Tr.)

[arbıl] : (–Ada.)

[arbul] : (Ören *Görele –Gr.;Telin *Gürün –Sv.)

abrıl (II) Nisan ayında açan sarı çiçekli bir ot. (*Eşme köyleri–Uş.)

abrılmak [abrulmak, aprılmak] 1. Birinin üzerine eğilmek, yaslanmak, abanmak. (–Çr. ve köyleri; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Kurugöl –Nş.; *Vize –Krk.)

[abrulmak] : (–Çr.; Ziyere –Ama.; *Zile –To.; *Şebin Karahisar –Gı.; *Koyulhisar –Sv.; –Nğ.)

[aprılmak] : (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

2. Bacaklarını ayırarak oturmak veya dikilmek. (Akkışla *Bünyan –Ky.)

abrış İbrik. (Gönen –Isp.)

abrışmak 1. Arkasına sarılmak, sırnaşmak, çocukça asılıp direnmek. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; –Kn.) 2. Birden hücum etmek, saldırmak. (Belekler *Ilgın –Kn.)

abrıtmak [→ **abartmak** (I) - 1]

abril 1. [→ **abrıl** (I)] 2. Mevsim fırtınası. (–Af.)

abris 1. Bravo, yaşa anlamına. (Yoncalı *Şavşat –Ar.) 2. Düğünlerde oyunları canlandırmak için oyuncuların şevk ve heyecanla çektikleri ünlemler. (*Varto –Mş.)

abrol [→ **abrıl** (I)]

abrozavanlı Temiz ve süslü gezen adam. (Veliköy *Şavşat –Ar.)

abrukaya almak Sıkıştırmak. (*Bor –Nğ.)

abrul 1. [→ **abrıl** (I)] 2. Eski martın sonunda olan ve çok soğuk yapan bir fırtına. (*Elmalı –Ant.)

abrulmak [→ **abrılmak** - 1]

abson Ateş : *Bizim abson yanıyor.* (Kapıköy *Maçka –Tr.)

absū Çocukların aşık, kaydırak oyununda başarı göstermeleri üzerine söyledikleri söz. (–Nğ.)

absut 1. Demir çemberi olmıyan kağnı tekerleği. (*İskilip –Çr.; –Sn.; –Sm.) 2. Kağnı tekerleğinin dış kısmını kaplıyan demir çember. (*Zile –To.)

abşak (I) 1. Tembel. (*Eşme –Uş.; –Ks.; Genek *Yatağan –Mğ.) 2. Beceriksiz. (Güney *Yeşilova –Brd.)

abşak (II) Paytak, apışları ayrık. (*Sarayköy –Dz.)

abşal abşal yürümek [→ **abcal abcal yürümek**].

abtaslık [→ **abdeslik** - 1]

abu, abū (I) 1. [→ **abo, abō** (I) - 1] 2. [→ **abo, abō** (I) - 2] 3. Hayır, red : *Abu, ben görmedim ki, ne söyliyeyim.* (Yaylâ *Tefenni –Brd.)

abu (II) 1. [→ **aba** (I) - 1] 2. [→ **aba** (I) - 2] 3. [→ **aba** (I) - 6] 4. [→ **aba** (I) - 8] 5. [→ **abaş** (I)] 6. Hanım, teyze anlamında. (*Terme, *Çarşamba ve köyleri –Sm.; Danışman *Fatsa –Or.) 7. Büyütme, besleme, ahretlik gibilere ailenin küçükleri tarafından söylenir. (–Sm.)

SanalBaba

abu (III) Gerdan. (–Or.)
ābu [→ **abulabut - 1**]
abuabo [→ **abo, abō** (I) **- 1**]
abuca 1. [→ **abca - 1**] **2.** [→ **aba** (I) **- 1**] **3.** [→ **aba** (I) **- 8**] **4.** [→ **aba** (I) **- 10**]
abucamcak, abucanbak [→ **abık sabık**]
abucankak [→ **abık sabık**]
abudan [→ **abulabut - 1**]
ābuda [**ābūday**] Yassı ve beyaz buğday. (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)
[**ābūday**]: (*Hacıbektaş –Nş.)
abudaḫ 1. Tembel, miskin. (Bahçeli *Bor –Nğ.) **2.** Âciz. (Bahçeli *Bor –Nğ.)
ābūday [→ **ābuda**]
abuf [→ **abo, abō** (I) **- 1**]
abugat (I) [→ **abıgat**]
abugat (II) **1.** Çok bilmiş. (*Şarkışla ve köyleri –Sv.) **2.** Kandırıcı. (*Bor –Nğ.)
abuğ (I) [→ **abo, abō** (I) **- 1**]
abuğ (II) [→ **abuk** (II)]
abuğ (III) **1.** [→ **aba** (I) **- 1**] **2.** [→ **aba** (I) **- 2**]
abuğun [→ **abulabut - 1**]
abuh 1. [→ **abo, abō** (I) **- 1**] **2.** [→ **abo, abō** (I) **- 2**] **3.** Önemsememe ünlemi: *Abuh, sende onu bir şey mi zannettin!* (*Afşin köyleri, *Elbistan köyleri –Mr.)
abuḫlamaḫ Aldatmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
abuḫlanmaḫ, abuḫlanmak [→ **abuklanmak**]
abuḫ sabuḫ [→ **abık sabık**]
abuḫun [→ **abulabut - 1**]
abuk (I) Sersem, kötü adam. (*Boyabat –Sn.)
abuk (II) [**abuğ** (II)] Umut, güven: *Sözüne abuk oldum da burada bekledim.* (–Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.)
[**abuğ** (II)]: (Ersis *Yusufeli –Ar.)
abukat (I) [→ **abıgat**]
abukat (II) Geveze. (Hisarcık* Yayladağı –Hat.)
abuk gubuk [→ **abık sabık**]
abuk kubuk Kıymetsiz. (*Çal –Dz.)
abuklanmak [**abuḫlanmaḫ, abuḫlanmak**] Güvenmek, bel bağlamak, ümidetmek: *Ona abuklandım da işim bu kadar geri kaldı.* (–Gm.)
[**abuḫlanmaḫ, abuḫlanmak**]: (Uluşiran *Şiran, –Gm.)
abuklandırmak Umutlandırmak. (–Gm. ve köyleri; Cinis *Aşkale, –Ezm.; –Ezc.)
abuk sabık [→ **abık sabık**]
abuk sapık [→ **abık sabık**]
abuk sapuk [→ **abık sabık**]
abuk subuk [→ **abık sabık**]
abul (I) Aptal. (*Zile –To.)
abul (II) Kemiksiz et. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)
abula 1. [→ **aba** (I) **- 1**] **2.** [→ **aba** (I) **- 6**] **3.** [→ **aba** (I) **- 10**] **4.** [→ **abıla** (I) **- 5**]
abulabıt [→ **abulabut - 1**]
abul abul [**abal abal, abıl abıl, apal apal, apan apan, apçal apçal, apıl apıl - 1, apınak apınak, apul apul**] **1.** Yavaş yavaş, ağır ağır. (Dişli *Bolvadin –Af.; *Senirkent, *Gelendost –Isp.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Küre –Ks.; *Alaçam –Sm.; Küçükisa, Çayır, *Zile –To.; Göbekviran *Gürün –Sv.)
[**abal abal**]: (Çaltı *Gelendost –Isp.)
[**abıl abıl**]: (*Boyabat –Sn.)
[**apal apal**]: (Uluğbey *Senirkent

SanalBaba

–Isp.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Bahçeli *Bor –Ng.; Mençek *Ermenek –Kn.)

[apan apan] : (Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Elmalı –Ant.)

[apçal apçal] : (*Eğridir köyleri –Isp.; *Elmalı –Ant.)

[apıl apıl -1] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bozan, –Es.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[apınak apınak] : (Birgi *Ödemiş –İz.)

[apul apul] : (*Şenirkent, *Uluborlu –Isp.; *Akhisar –Mn.; *Bandırma, Küçükdere *Edremit –Ba.; Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Ama.; *Ilgın –Kn.;

2. İki yana sallana sallana yürümeyi anlatan bir zarf. (Dişli *Bolvadin –Af.; *Gelendost –Isp.; İsabey *Çal, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

abulabut [**ababak, abahon - 1, abalabut, abalamut, abazambak** (I), **abazambalak, abeci - 2, abelek, abık** (II), **abılabut - 3, abılapıt, abılobut** (V), **abısalak, abış** (III), **abızambak** (I) **- 1, abızamzak** (I) **- 1, abızamzalak, abızartlak, ablak** (II) **- 2, ablavut, abohon, ābu, abudan, abuğun, abuhun, abulabıt, abulavut - 2, abullabut - 1, abullobut - 1, abulobot, abulobut - 1, abulubut, abusalak - 1, abustul - 1, abuş** (I) **- 1, abuzamzak, abzop, apabak** (II) **- 1, apık** (I) **- 1**] **1.** Ahmak, budala, sersem, aptal. (Salda, *Yeşilova –Brd.; Falaka *Bayındır –İz.; *Gelibolu –Çkl.; –Kü.; –Es.; –Gm.; –Kn.)

[ababak] : (–Çr. ve köyleri; –Yz.)

[abahon -1] : (*Sivrihisar –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Kale *Erbaa –To.)

[abazambak (I)] : (–Kü.)

[abazambalak] : (–Mn.; Zeytinli *Edremit –Ba.; *Tirebolu –Gr.)

[abeci -2] : (*Turgutlu –Mn.)

[abelek] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

[abık (II)] : (Homa *Çivril –Dz.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

[abılabut -3] : (*Bodrum –Mğ.)

[abılapıt] : (*Bodrum –Mğ.)

[abılobut (V)] : (Çuvallı *Yeşilova –Brd.; Karataş, Hasköy, Kumluca *Sarayköy –Dz.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[abısalak] : (*Bor –Ng.)

[abış (III)] : (*Bor –Ng.)

[abızambak (I)-1] : (*Gelibolu –Çkl.; –Kü.; –Es.; Şahmuratlı *Sorgun –Yz.)

[abızamzak (I)-1] : (Denizler *Çal –Dz.; *Simav –Kü.; *Gerede –Bo.; –Çr.; Kötüboynul ve çevresi –Yz.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[abızamzalak] : (*Gerede –Bo.)

[abızartlak] : (Yenice *Emet –Kü.)

[ablak (II)-2] : (Hırka *Tavas –Dz.; –Bt.)

[ablavut] : (Yeşilyurt *Keçiborlu –Isp.; Kadıköy –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; –Mn.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[abohon] : (*Sivrihisar –Es.; Karaağaç, –Bo.)

[ābu] : (*Safranbolu –Zn.)

[abudan] : (Kışlacık *Çubuk –Ank.)

[abuğun] : (–Ama.)

[abuhun] : (–Çr.; *Merzifon, Boğazköy, –Ama. çevresi)

SanalBaba

[abulabıt] : (Yusufça *Gölhisar, *Tefenni –Brd.; Garipköy *Tavas –Dz.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[abulavut -2]: (Toygar *Alaşehir –Mn.)

[abullabut -1] : (Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Sm.)

[abullobut -1] : (*Ayaş –Ank.)

[abulobot] : (*Bünyan –Ky.)

[abulobut -1] : (Yassıviran *Senirkent, Senir –Isp.; Tekkeköy –Dz.; *Bandırma –Ba.; –Ezm.; Ortaköy *Şarkışla, –Sv. çevresi; Çalış *Haymana –Ank.; *Seydişehir –Kn.; *Silifke –İç.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[abulubut] : (*Merzifon –Ama.)

[abusalak -1]: (*Bor –Nğ.)

[abustul -1]: (Mencilis *Keşap–Gr.)

[abuş (I)-1]: (*Gerede –Bo.; Savrun, *Divriği –Sv.)

[abuzamzak]: (–Çr.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[abzop]: (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[apabak (II) -1] : (*Yerköy –Yz.)

[apık (I)-1]: (Bayat *Emirdağ –Af.; *Eşme –Uş.; Yeniköy –Ba.; –Çr.; Toreshev *Ardahan –Kr.)

2. [→ **abılobut** (I) - 1] **3.** [→ **abılobut** (II) - 1] **4.** Perişan, pejmürde. (–İst.)

[abalabut]: (*Sandıklı –Af.)

[abalamut]: (Denizler *Çal –Dz.)

[abılobut]: (Kötüboynul –Yz.)

abulatya Lüfer balığı tutulan ağ. (Ereğli *Karamürsel –Kc.)

abulavut **1.** [→ **abılobut** (I) - 1] **2.** [→ **abulabut** - 1] **3.** Beceriksiz, dangalak. (*Düzce –Bo.)

abuldamak [→ **abalamak** (I) - 1]

abullabut **1.** [→ **abulabut** - 1] **2.** [→ **abılobut** (I) - 1] **3.** İki tarafına sallanarak yürüyen.(*Kandıra–Kc.)

abullobut **1.** [→ **abulabut** - 1] **2.** [→ **abılobut** (I) - 1]

abulobot [→ **abulabut** - 1]

abuloburt [→ **abılobut** (I) -2]

abulobut **1.** [→ **abulabut** - 1] **2.** [→ **abılobut** (I) - 1] **3.** [→ **abılobut** (I) - 2] **4.** [→ **abılobut** (II) - 1] **5.** [→ **abılobut** (III)] **6.** İnatçı. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **7.** Biçimsiz ve kötü giyinen, giyimine itina etmiyen. (*Boğazlıyan –Yz.; –Nğ.)

abulùbut [→ **abulabut** - 1]

abul üstü Dört ayak üstü, yere eğilmiş durumda: *Şu adam abul üstü yerden ne topluyor?* (*Küre, *İnebolu –Ks.)

abunluk Her çiftçinin tarlası kenarında ayırdığı gübreli, arpa ekmeğe mahsus yer. (*Ünye –Or.)

abunmak Dayanmak. (Bayraklı *Mesudiye –Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

abur (I) [→ **abır** (I)]

abur (II) **1.** [→ **abır** (II) - 1] **2.** Öğme, medih. (Cinis *Aşkale–Ezm.)

abur (III) [→ **abır** (III)]

abur (IV) **1.** [→ **abılobut** (I) - 2] **2.** [→ **abılobut** (II) - 1]

abur (V) Karalâhana, fasulye ve mısır unu ile yapılan bir çeşit yemek. (Hemşin *Pazar –Rz.)

abur (VI) Kekliklerin gelme zamanında ilk gelen keklikler. (–Bt.)

abura Avcıların tazılara seslenme ünlemi. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

aburga altına alınmak Himaye altına alınmak. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Bahattin –Or.)

aburgaç, aburganç Haddinden fazla yüklenme. (*Düzce –Bo.)

SanalBaba

aburgaşık (I) **1.** Dolaşık. (*Sarayköy –Dz.) **2.** Dolambaçlı. (*Sarayköy –Dz.)

aburgaşık (II) Yalancı. (*Sarayköy –Dz.)

aburlobut [→ **abılobut** (I) - 1]

aburū 1. [→ **abo, abō** (I) - 1] **2.** Acınıp, sızlanmayı anlatır ünlem. (*Bor –Nğ.)

abur zabur [→ **abık sabık**]

abusalak 1. [→ **abulabut - 1**] **2.** Yamuk yumuk yürüyen. (*Bor –Nğ.)

abuskal 1. İş. (Küçükhol *Of, –Tr. çevresi; Ağrakos *Suşehri –Sv.) **2.** Sonradan tamamlanmak üzere yarım bırakılan iş. (Mağura *Maçka, Kisarna –Tr.) **3.** İşte gözetilen sıra. (Küçükhol *Of –Tr.) **4.** Özellikle tarlalarda, belleme ve kazma sınırı: *Abuskalımı düzelteyim.* (–Rz.)

abustul 1. [→ **abulabut - 1**] **2.** [→ **abılobut** (I) - 1]

abuş (I) **1.** [→ **abulabut - 1**] **2.** Kötü huylu, hırçın, geçimsiz. (Şahmelik *Develi –Ky.)

abuş (II) **1.** [→ **aba** (I) - 1] **2.** [→ **aba** (I) - 2]

abuşak Beceriksiz, başarısız. (Güney *Yeşilova –Brd.)

abuş arası [→ **abıç**]

abuşmak [→ **abışmak**]

abut (I) **1.** İş bilmez, sersem. (Türkbeyli *Mengen –Bo.; *Zile –To.) **2.** [→ **abılobut** (I) - 2]

abut (II) [→ **abış** (II)]

abutırak Çayırlarda ve kırlarda biten bir ot. (*Ardanuç –Ar.)

ābut lābut [→ **abılobut** (I) - 1]

abutlamak Adımlarını açmak. (–Sn.)

abuv, abūv 1. [→ **abo, abō** (I) - 1] **2.** Acı bildirir bir ünlem. (*Ermenek –Kn.)

abuy 1. [→ **abo, abō** (I) - 1] **2.** Acıma, keder bildirir bir ünlem. (Kızılköy, Kırıklar *Dinar –Af.; İshaklı *Çivril –Dz.)

abuyh [→ **abo, abō** (I) - 1]

abuzambaḫ [→ **abık sabık**]

abuzambak (I) **1.** [→ **abık sabık**] **2.** Güldürücü ve tuhaf söz söyliyen, tuhaflık yapan kimse. (*Gürün –Sv.)

abuzambak (II) [→ **abızambak** (III)]

abuzamzak [→ **abulabut - 1**]

abuzamzak kayabaşı [→ **abık sabık**]

abuzayık Dangalak, kalın kafalı adam. (Aşağılıca –Es.)

abüklüm Yaprakları geriye doğru kıvrık, tadı acı ve iştah verici bir ot. (*Avanos –Nş.)

abzol Dört köşe yontulan bir ağacın hiç balta değmemiş kabuklu kısmı. (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

abzop [→ **abulabut - 1**]

aca (I) [**āce, aco** (I) -1, 2; **acu** (I)] **1.** Amca. (Sarıdris, Banus, Direskene *Eğridir –Isp.; Denizler *Çal –Dz.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Apolyont –Brs.; Fener *Silivri –İst.; *Zile –To.; İğdeli *Gemerek, Ağrakos *Suşehri –Sv.; *Kozan –Ada.; Beyazköy, Kadıköy, Tatarlı *Saray –Tk.)

[**āce**] : (Pazarcık *Bozüyük –Bil.)

[**aco** (I) -1] : (Gacar, Sirgehamitli *Eşme –Uş.; Çandarlı *Dikili –İz. göçmenleri; *Söğüt –Bil.)

[**acu** (I)] : (*Dikili –İz. göçmenleri) **2.** Abla. (*Akhisar –Mn.; Ahırköy *Söğüt –Bil.)

[**aco** (1) -2]: (Demirci *Şavşat –Ar.) **3.** Anneanne, nine. (–Dy.)

aca (II) Güçlü kuvvetli, başladığı işi başaran. (Bekilli *Çal –Dz.)

aca (III) [**acabana, acablam, acabola,**

SanalBaba

acabula, ace (I), **acebe** (II), **acebem, acebola**] Acaba. (*Görele köyleri –Gr.; Hacavera, İspelâ ve çevresi *Maçka, Akçaabat –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul, Yoncalı, Veliköy *Şavşat –Ar.)

[acabana]: (Görmel *Ermenek –Kn.)

[acablam]: (Akyoma –Gr.)

[acabola]: (*Fethiye köyleri –Mğ.)

[acabula]: (*Görele köyleri –Gr.)

[ace (I)**]**: (*Bergama –İz. göçmenleri)

[acebe (II), **acebem, acebola]**: (*Kilis –Gaz.)

āca Derelerin içinde yetişen basit yapraklı, kırmızı çiçekli, güzel kokulu, iki metre kadar boyu olan bir çalı. (İncirköy *Fethiye –Mğ.)

acabada kalmak Kararsız olmak, şüphede kalmak. (*Düzce –Bo.)

acabana [→ **aca** (III)]

acabez Bezelye. (–Ky.)

acablam [→ **aca** (III)]

acabola [→ **aca** (III)]

acabula [→ **aca** (III)]

acaca (I) **[acı** (I) **- 3]** Zeytin. (*Gemlik –Brs.)

[acı (I) **- 3]**: (Genek *Yatağan –Mğ.)

acaca (II) [→ **açalavan**]

acağaç Zurna yapmakta kullanılan, içi boş bir yabani ağaç. (Sobran –Gm.)

acak (I) Et kıymakta kullanılan satır. (Tokmacık *Yalvaç –Isp.)

acak (II) Biraz, azıcık. (*Kilis –Gaz.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

acakızı Kırlarda yetişen, yaprakları dikenli, taze iken pişirilerek yenilen lezzetli bir ot. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.)

acak nacak Ufak tefek, kırık dökük ve değersiz ev eşyası. (*Bor –Ng.)

acala Acele, çabuk. (Hocalar *Sandıklı –Af.; *Yalvaç ve köyleri –Isp.; Bekilli, *Çal, Çıtak *Çivril, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Koyundere *Ahıska –Kr.)

acal astarı Pek seyrek ve gevşek dokunmuş bez. (*Bor –Ng.)

acalavan [→ **açalavan**]

ācalık [→ **ağacalık**]

acali kişnemek Sataşmak, şer aramak, ölüme susamak: *Acali kişnediyse tarlama çift koşsun.* (*Fethiye çevresi –Mğ.)

acalma [acamuk (II), **accuk** (II), **acı ağaç - 5, acı elma, acıḫ** (II) **- 2, acık** (III) **- 1, acuk** (I) **- 1, açuk]** Dağlarda yetişen bir çeşit yabani elma. (–Bo. köyleri; Kaha, Argıthan *Ilgın –Kn.)

[acamuk (II)**]**: (*Bartın –Zn.)

[accuk (II)**]**: (Cumayanı –Zn.)

[acı ağaç -5]: (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

[acı elma]: (*Kandıra –Kc.)

[acıḫ (II) **- 2]**: (*Erciş –Vn.)

[açık (III) **- 1]**: (–Çkl.; Cumayanı –Zn.; *Tosya –Ks.; –Çr.; –Sn. ve köyleri; *Alaçam, –Sm.; *Merzifon köyleri, –Ama.; *Erbaa –To.; *Akkuş –Or.; Yukarıkale *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği –Sv.; –Ank.)

[acuk (I) **- 1]**: (Banus *Eğridir –Isp.; Cumayanı –Zn.; *Taşköprü, –Ks.; –Sn. ve ilceleri; *Çarşamba, –Sm. ve köyleri; *Gümüşhacıköy, *Taşova, *Merzifon ve köyleri, –Ama.; Sonusa *Taşova, –To. çevresi; Kelâs *Ünye –Or.; Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

[açuk]: (*Boyabat –Sn.)

acalmak (I) **1.** Fazla kullanılmaktan makine dişlileri aşınmak. (Gerdan –Ada.) **2.** Makine veya herhangi

SanalBaba

bir alet çaptan düşmek. (*Mut köyleri –İç.)

acalmak (II) [**acolmak**] Acıkmak. (*Silifke –İç.)

[**acolmak**]: (Anaraş *Sürmene –Tr.; Genek *Yatağan –Mğ.)

acama [→ **acamı - 1**]

acamı [**acama**] **1.** Toy, tecrübesiz, eli işe alışmamış. (*Dinar köyleri, Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Uluğbey, Yassıviran, *Senirkent, Yakaköy, *Gelendost, Sofular *Eğridir, İlyas, Aydoğmuş, Kozluca *Keçiborlu, Tahtacı aşireti –Isp.; Yusufçu *Gölhisar, *Yeşilova köyleri, Çerçin, –Brd.; *Çal köyleri, *Tavas köyleri, Bulkaz *Çivril, Yukarıkaraçay, Oğuz, Alâeddin *Acıpayam, Çardak, Başçeşme –Dz.; Çulhan, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; *Turgutlu –Mn.; Pelitköy, Karaağaç *Burhaniye –Ba.; Fili *Biga, Küçükkuyu *Ayvacık, *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Emet –Kü.; –Es.: Ağaköy *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma, Cumayanı –Zn.; –Ks.; Engiz *Bafra –Sm.; Zara –Ama.; *Zile –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Nefsiköseli *Görele, *Tirebolu –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; Uluşiran *Şiran, Süle –Gm.; Dülgerli, Karadere, Güneyce –Rz.; *Şavşat köyleri –Ar.; Soğukpınar *Kangal, *Zara, –Sv.; *Mut köyleri –İç.; Belkıs *Serik, *Elmalı ve köyleri –Ant.; Yaşyer *Milâs –Mğ.; *Lüleburgaz ve çevresi, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Kerkük)

[**acama**]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.) **2.** Genç, delikanlı. (Köke *Gelendost –Isp.; Yayla *Tefenni, Yusufçu *Gölhisar, Örencik *Yeşilova –Brd.; Çıtak *Çivril –Dz.; Dallıca *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; Yenice *Emet, Beyce *Simav –Kü.; *Taşköprü –Ks.; *Zile –To.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; *Zara, Akkışla *Bünyan –Ky.; *Kaş köyleri, Bağyaka *Finike –Ant.) **3.** Çırak. (Çerçin –Brd.; Cumayanı –Zn.; –Rz.; *Fethiye çevresi –Mğ.) **4.** Bir yerin yabancısı. (Dülgerli, Karadere –Rz.) **5.** Çifte alışmamış öküz veya bineğe alışmamış tay. (Bulkaz *Çivril –Dz.; Aşağılıca –Es.; Kışla, Dereköy, Güğü *Elmalı –Ant.; Yaşyer *Milâs, *Fethiye çevresi, *Köyceğiz, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

acamık Peygamber çiçeği. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.)

acamlar alması Kırmızı renkli bir çeşit elma. (Uğurlu *Ermenek–Kn.)

acamuk (I) Uzun zaman aç kaldığı için birtürlü doymak bilmiyen kimse. (*Düzce –Bo.; Becili *Silifke –İç.)

acamuk (II) [→ **acalma**]

acan biberi Acı biber. (–Brd.)

acanta Yepyeni: *Hasanın bisikleti acanta.* (Ohtap *Niksar –To.)

acaplamak [**acéblamak, aceplemek -2**] Ayıplamak, kınamak. (*Sarayköy köyleri –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce, *Gerede, Dadıç, –Bo.; *Bartın –Zn.; *İnebolu –Ks.; Korucuk –Zn.; *Zile –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Gürün –Sv.)

[**acéblamak**]: (–Bt.)

[**aceplemek -2**]: (Muallim *Gebze –Kc.; Cumayanı –Zn.; –Dy.; *Elmalı –Ant.)

SanalBaba

acar (I) **[acer -1,2; acarı (II), aceri-1,2]** **1.** Yeni. (Bayat, *Emirdağ, Uluköy, İncesu *Dinar, Dişli *Bolvadin–Af.; *Eşme –Uş.; B. Kabaca, *Senirkent, Gönen–Isp.; Kurna–Brd.; Bereketli *Tavas, Tutluca, Başçeşme, Çardak –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Bandırma, –Ba.; Sarıkavak, Karatepe, Koşmat, Bozan –Es.; Karaağaç –Bo.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Kargı –Ks.; Genek –Çkr.; Çayan, –Çr.; Sakarlı *Terme, –Sm.; Gümüşhacıköy çevresi, Varay –Ama.; Çayır, *Zile, Çilehane *Reşadiye, *Almus köyleri, Eze, Efe, –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Yaslıbahçe *Bulancak, *Şebin Karahisar –Gr.; Muradiye, Yolbaşı, Bozukkale, Güneyce, –Rz.; *Yusufeli–Ar.; Cinis *Aşkale, –Ezm.; –Ezc.; *Hozat –Tn.; Pul *Ağın –El.; Sama –Gaz.; *Göksun ve köyleri, *Afşin, Bertiz –Mr.; *Reyhanlı, *Dörtyol –Hat.; Palha *Divriği, Yukarıkale, *Koyulhisar, *Şarkışla, Ağrakos *Suşehri, Soğukpınar, *Kangal, Tekerahma *Gürün, –Sv.; Hüyükköy *Yerköy, Şıhlar *Boğazlıyan, Büyüknefes, Gökçekışla –Yz.; *Şerefli Koçhisar, Köprüköy, *Keskin, –Ank.; Köşker –Krş.; Avşar aşireti *Bünyan, *Pınarbaşı, Kızılviran, –Ky.; Budak *Mucur, –Nş.; Emirler *Ulukışla, *Aksaray, –Nğ.; Ortaca *Akşehir, *Karaman, Uğurlu, Çukurbağ, Davdas, *Ermenek, Yeniköy, Zanapa, *Ereğli, Hatip –Kn.; Kozan, *Bahçe, Şıhşamı *Kadirli, *Pozantı, Haruniye, –Ada.; Anaypazarı *Silifke, *Mut köyleri, *Tarsus, Darısekisi, Gözne, *Mersin –İç.; Kayapa –Ed.; *Lüleburgaz köyleri, –Krk.)

[acarı (II)]: (–Ezc. ve köyleri; –Nğ.)

[acer - 1]: (Haydarlı *Dinar –Af.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Karaviran, *İskilip, *Sungurlu, *Mecitözü, *Alaca köyleri, –Çr.; *Zile, *Niksar, *Turhal ve çevresi –To.; –Rz.; *Savur –Md.; Aşudu, *Darende, Eskimalatya –Ml.; *Kilis, Büyükkızılhisar, –Gaz.; *Afşin –Mr.; Amik ovası *Reyhanlı, *Kırıkhan, Gâvurdağı, Hisarcık *Yayladağı, *Antakya –Hat.; *Divriği, Telin, Çöplü, *Gürün, Maksutlu ve çevresi, *Şarkışla, Yukarıkale *Koyulhisar, Çepni, *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, Tutmaç –Sv.; Kuzayca, Kötüboynul, Çalılı –Yz.; Yaraşlı, *Haymana, *Solakuşağı, Yusufuşağı, *Şerefli Koçhisar, *Çubuk, Çelebi, *Keskin, Yeniköy, Üçem *Balâ, Sarıkızlı, Kozan, Sofular, –Ank.; –Krş.; – Ky. ilce ve köyleri; *Hacıbektaş, *Mucur, Genezin *Avanos, –Nş.; Alaca *Aksaray, Emirler *Ulukışla, Çukurkuyu, Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Ortaca *Akşehir, Atlandı *Kadınhanı, Hortu *Ereğli –Kn.; Yarpuz, *Osmaniye, Baklalı –Ada.)

[aceri - 1]: (–Hat.)

2. Taze. (Gökçekışla –Yz.; Köşker –Krş.; Avşar aşireti *Bünyan –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Ereğli –Kn.)

[acer - 2]: (Karavıran *İskilip, *Alaca köyleri, –Çr.; –Ml.; –Mr.; –Sv. aşiretleri; Çelebi *Keskin –Ank.; –Ky. ilce ve köyleri; *Bor –Nğ.)

[aceri - 2]: (–Hat.)

acar (II) **[acer (II)]** **1.** Kuvvetli, gürbüz, dinç, iriyarı. (*Dinar köyleri, Atlıhisar, Bedeş, *Şuhut, Dişli, İshaklı, –Af.; *Eşme köyleri, *Kara-

SanalBaba

hallı –Uş.; *Eğridir köyleri, Uluğbey, Yassıviran *Senirkent, *Gelendost, *Keçiborlu köyleri, Sağrak *Sütçüler, İleydağı –Isp.; Devri *Bucak, Yayla, Bunak, Gölcük *Tefenni, *Yeşilova köyleri, –Brd. ve köyleri; Muğlasın, Garipköy, Kızılcabölük, Bereketli *Tavas, Sığma, Hasköy, Karataş, *Sarayköy, İğdir, *Çivril, Moraca, İsabey *Çal, Aziziye, –Dz.; *Bozdoğan ve köyleri, Tepecik –Ay.; Birgi, *Ödemiş, *Çeşme, Tepeköy *Torbalı –İz.; Çepnidere, *Turgutlu, *Akhisar ve köyleri, *Alaşehir, –Mn.; *Bandırma, *Susurluk ve çevresi, –Ba.; *Ezine köyleri, *Gelibolu, Fili *Biga, Küçükkuyu, *Ayvacık –Çkl.; Körüstan, Hocaköy, Dereköy *İznik, *Mustafakemalpaşa, –Brs.; Kavakiçi, *Simav, Yenice *Emet, Beşkarış, *Altıntaş –Kü.; Samrı, Gümele, Barcak, *Söğüt, Yenipazar, *Gölpazarı –Bil.; Yakakayı, –Es.; *İzmit, *Kandıra –Kc.; Tepe *Seben, *Gerede, Kırbız –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Cumayanı –Zn.; *Kargı, Eşen, –Ks.; *Kurşunlu, Kalfat *Şabanözü, Genek –Çkr.; *Mecitözü, –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Almus köyleri –To.; –Gm.; –Dy.; Sama –Gaz.; Büyüknefes –Yz.; Sobran *Nallıhan, Güdül, Çanıllı *Ayaş, Üçem *Balâ, *Beypazarı çevresi, Etimesut –Ank.; Köşker –Krş.; –Ky.; Ortaca *Akşehir, Kızıllar, *Karaman, *Ermenek ve köyleri, Balı *Ereğli, –Kn. köyleri; *Pozantı –Ada.; –İç.; *Elmalı, Güzelsu, *Akseki, Yavuz *Korkuteli, Abdurrahmanlar *Serik –Ant.; Çobansa *Fethiye, *Marmaris, Yerkesik çevresi –Mğ.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; *Çorlu –Tk.)

[acer (II)]: (*Zara, Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.; Elecik –Ank.; *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.; Ortaca *Akşehir –Kn.)

2. Şişman, etli, semiz. (Bayat *Emirdağ, *Atlıhisar, *Şuhut –Af.; *Eşme –Uş.; Atabey –Isp.; –Brd.; *Buldan köyleri –Dz.; Çepnidere *Turgutlu, *Akhisar –Mn.; –Ba.; Kavakiçi, Yenice *Simav, *Emet, Alayunt –Kü.; *Söğüt ve köyleri, Dodurga *Bozüyük, Yenipazar *Gölpazarı –Bil.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; Tepe, Ortaca *Seben, *Gerede –Bo.; Bektemür –Ama.; Çayırlı *Haymana, Sobran *Nallıhan –Ank.)

acar (III) **[acarı (I), acevit -1, 2, 3; acı kara (III)] 1.** Cesur, kabadayı, atılgan, gözüpek, yiğit. (*Dinar köyleri –Af.; *Eğridir köyleri –Isp.; –Brd.; İğdir, Çöplü *Çivril, İsabey *Çal –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Bandırma –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; *Kandıra –Kc.; –Ks.; *Kurşunlu, Kalfat *Şabanözü –Çkr.; –Çr.; –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; *Hopa –Ar.; –Dy.; *Ağın –El.; Savrun *Divriği, *Koyulhisar –Sv.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; Sille –Kn.; Anaypazarı *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; *Çorlu, İnecik –Tk.)

[acevit -1]: (Akifiye *Andırın –Mr.)

2. Çalışkan, becerikli, hamarat. (*Dinar köyleri, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Sivaslı köyleri, *Eşme –Uş.; –Isp.; –Brd.; Bulkaz *Çivril, Ekse, İsabey *Çal, Başçeşme, Çardak –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; *Kurşunlu

SanalBaba

–Çkr.; Kuzköy ve Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Hopa –Ar.; *Koyulhisar –Sv.; –Ank.; *Elmalı –Ant.; Yerkesik çevresi –Mğ.; *Çorlu, İnecik –Tk.)

[acarı (I)]: (*Şarki Karaağaç –Isp.)

3. Çevik, enerjik, tezcanlı. (*Çeşme –İz.; *Akhisar –Mn.; *Bandırma, *Susurluk ve çevresi –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; –Gm.; –Tr.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[acevit -2]: (Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Göksun ve köyleri –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; Gökçekışla, –Yz.; Avşar aşireti, *Pınarbaşı, *Bünyan ve köyleri –Ky.; Faydalı *Kozan, Şıhşamı *Kadirli, *Osmaniye, Misis –Ada.)

4. Açıkgöz, zeki. (İğdir *Çivril–Dz.; –Tr.; *Keskin, –Ank.; *Elmalı –Ant.; İnecik –Tk.)

[acevit -3]: (*Göksun ve köyleri –Mr.; Gökçekışla –Yz.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Misis –Ada.)

[acı kara (III)]: (Büyükkabaca *Senirkent –Isp.)

5. Çapkın. (*Şebin Karahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.) **6.** İyi, güzel. (*Şuhut –Af.; *Eşme –Uş.; –Dz.; Birgi *Ödemiş, Yukarıbey *Bergama –İz.; *Akhisar –Mn.; *Kargı –Ks.)

acar (IV) **1.** [→ **acır - 1**] **2.** Bir çeşit zehirli ot. (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

acar (V) **1.** Keskin, sert: *Bu yıl sirkemiz çok acar oldu.* (–Brd.) **2.** Acımsı: *Aldığım peynir acar çıktı.* (–Brd.)

acar (VI) Şiddetli: *İki acar tokat attım.* (–Af.)

acar (VII) Öfke, telâş: *Babam acarla bir bağırdı.* (*Milâs –Mğ.)

acar (VIII) Damlar toprakla örtülmeden önce tavan direklerinin üzerine konulan ve toprağın aşağı dökülmemesini sağlıyan mısır sapı, geven gibi şeyler. (Kuvans –Gm.; –Kr.)

acar (IX) Peki. (–Mr.)

acara (I) Sigara. (Akkoyunlu *Dinar –Af.)

acara (II) Mısırın bir çeşidi. (Tavusker *Oltu –Ezm.)

acar almak Hayvan zehirli ot yiyerek hastalanmak veya ölmek. (Körküler, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

acar ayaklı Uzun boylu, iriyarı: *Maşallah acarayaklı gelini var.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

acara yeli Denizden gelen yel, meltem. (Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Kr.)

acarı (I) [→ **acar** (III) - **2**]

acarı (II) [→ **acar** (I) - **1**]

acarı (III) Kaynatılan bitkinin renkli ve tesirli ilk suyu. (İğdir *Çivril –Dz.)

acarıh [**acaruk-2, açağraz, açaruk**] Zayıf, cılız, hastalıklı. (–Gm. köyleri)

[acaruk -2]: (Dağınıksu –Rz.; Uchisar –Nş.)

[açağraz]: (Karaviran *Nizip –Gaz.)

[açaruk]: (–Gr.)

acarık [→ **acaruk - 1**]

acarlamak İpliği boyamadan önce yarpuz, ekşi erik, bağ ve ceviz yaprağı ile kestirmek. (*Bor –Ng.)

acarlanmak **1.** [→ **acarlaşmak** (I) **-1**] **2.** Zenginleşmek. (Yenice *Emet –Kü.)

SanalBaba

acarlaşmak (I)[**acarlanmak -1, acerlenmek -1,2; acerleşmek, açarlamak**] **1.** İnsan, hayvan veya bitki kuvvetlenmek, gürbüzleşmek, gelişmek, boy atmak. (Yassıviran *Senirkent, *Şarki Karaağaç, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Güney *Yeşilova, Devri *Bucak, Yayla, *Tefenni, Çerçin, Aziziye, –Brd.; Ekse *Çal, Çöplü *Çivril, Sığma, Hasköy, Karataş, *Sarayköy –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; Çepnidere *Turgutlu, *Alaşehir –Mn.; Sarıbeyler *Savaştepe, Yeniköy –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Gecek *Altıntaş, *Emet –Kü.; Gümele *Söğüt –Bil.; *Sivrihisar–Es.; Karaağaç –Bo.; Çanıllı *Ayaş, Sobran *Nallıhan –Ank.; Görmel *Ermenek –Kn., Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**acarlanmak -1**] : (Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; –Vn.; *Göksun ve köyleri –Mr.; –Nğ. ve köyleri)

[**acerlenmek -1**] : (*Bor, –Nğ.)

[**acerleşmek**] : (–Nğ.)

[**açarlamak**] : (Yassıören –Ank.)

2. Yenileşmek. (Muradiye –Rz.)

[**acerlenmek -2**] : (–Nğ.)

acarlaşmak (II) Terbiyeli, ağır, uslu olmak. (Sarıbeyli *Savaştepe –Ba.)

acarlı **1.** Sert, keskin: *Çamâşır külü fazla acarlı idi elimi yaktı.* (Yukarıseyit *Çal–Dz.) **2.** Yaramaz, haşarı. (*Bartın –Zn.)

acartav (I) [**acertav**] **1.** Tarlanın şubat - mart ayları içindeki sürülme tavı, zamanı. (Yayla *Tefenni –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; Varay –Ama.; Söğle *Elmalı –Ant.) **2.** Tam tav. (–Brs.) **3.** Yeni sökülmüş tarlanın ilk ekim tavı. (Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[**acertav**] : (Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

acartav (II) İnsanların en güçlü oldukları delikanlılık ve olgunluk çağı. (*Mut köyleri –İç.)

acaruk [**acarık**] **1.** Yoksul, yarı aç, çıplak, sefil. (Muğlasın *Tavas –Dz.; Şıhlar –Or.; Mencilis, Düzköy *Keşap, *Tirebolu –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[**acarık**]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Pazaravdan *Bucak –Brd.)

2. [→ **acarıḫ**]

acat **1.** Alet, aygıt: *Acatsız iş olmaz.* (Kıratlı *Dikili –İz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Afşin –Mr.) **2.** Ev eşyası. (*Afşin –Mr.; –Nğ.)

ācātıḫ Suyu iyice süzdürülmüş yoğurt. (*Hacıbektaş –Nş.)

acayeni [→ **acer yeni**]

acaza Asılzâde, soylu. (Karakoyunlu *Manavgat –Ant.)

accacık [→ **accık**]

accak [→ **açacak** (I) - **1**]

accıcık [→ **accık**]

accıg [→ **accık**]

accığ [→ **acığ** (I) - **2**]

accık [**accacık, accıcık, accıg, accımuk, accucuḫ, accuk** (I), **acçık, acı** (II), **acıcıcık, acıcıḫ, acıcık, acıcuk, acıḫ** (III), **acık** (I), **ācık, acicik, acik, acucuḫ, acucuk, acuḫ** (III), **acuk** (II), **acük, açcık, açcuḫ, açcuk, aççık, aççıkça, aççik, açıcuk**] Biraz, azıcık, pekaz. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Uluğbey, Yassıviran *Senirkent, Hisarardı, Elbengi, Körküler *Yalvaç, Nudra, *Şarki Karaağaç, Çaltı,*Gelendost, Aydoğ-

SanalBaba

muş *Keçiborlu, Gönen –Isp.; Pazaravdan, Devri, Ürkütlü, *Bucak, Karaatlı, Güney, Değirmen *Yeşilova, Söğüt *Tefenni, Anbarcık *Gölhisar, Çebiş, Kozluca –Brd.; Ovacık, Hırka, Kızılca *Tavas, Bulkaz *Çivril, Oğuz, Yeşilova, *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, İsabey *Çal –Dz.; Eymir, Çulhan, *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı, *Bergama –İz.; Kemaliye *Alaşehir, *Turgutlu, –Mn.; *Susurluk, *Gelibolu –Çkl.; Yenice *Emet –Kü.; Yakakayı –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; Cumayanı –Zn.; Giremez *Araç, –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Kalafka –Tr.; Pekün, İlâç, İskâh *Kelkit –Gm.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Cinis *Aşkale –Ezm.; –Mş.; *Hozat –Tn.; *Besni –Adı.; –Gaz. köyleri; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Soğukpınar *Kangal –Sv.; –Krş.; –Nğ.; *Karaman –Kn.; *Silifke, Darısekisi, Gözne *Mersin –İç.; *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Güzelsu *Akseki, *Kaş köyleri –Ant.; Genek *Yatağan, *Bodrum, *Fethiye köyleri, Yaşyer *Milâs, Yerkesik çevresi –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.)

[accacık]: (–Brd.)

[accıcık]: (Aziziye –Brd.; Bulkaz, Homa *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yenice *Emet –Kü.; *Elmalı –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[accıg]: (Salda *Yeşilova –Brd.)

[accımuk]: (*Taşköprü –Ks.)

[accucuḫ]: (*Arapkir –Ml.)

[accuk (I)]: (*Devrek –Zn.; *Taşköprü –Ks.; –Sm.; –Ezc. köy ve ilceleri)

[acçık]: (İncesu, *Dinar –Af.)

[acı (II)]: (–Gaz.)

[acıcıcık]: (–Ba.)

[acıcıḫ]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[acıcık]: (*Sivaslı, –Uş. ve bazı köyleri; Hazarzrat *Keçiborlu, Sofular *Eğridir, *Senirkent, Hisarardı, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Moraca *Çal, Bulkaz *Çivril –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan, Alanlı–Ay.; *Dikili –İz.; –Ba.; *Hasankale –Ezm.; –El.; –Gaz.; –Yz. köyleri; *Bünyan, Mahzemin –Ky.; *Bor –Nğ.; *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.)

[acıcuk]: (–Sm.)

[acıḫ (III)]: (*Siverek, Sürüç, *Hilvan –Ur.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.)

[acık (I)]: (*Dinar köyleri –Af.; *Karahallı köyleri, *Sivaslı köyleri –Uş.; Sarıidris, Banus *Eğridir, İnesara *Uluborlu, İlyas *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Gönen –Isp.; *Yeşilova köyleri, Çamköy *Gölhisar, Çerçin –Brd.; Kumulca, Acısu, Karakıran, Babadağ *Sarayköy, Bulkaz *Çivril, Ekse *Çal, Tekkeköy –Dz.; Çulhan, Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; *Akhisar köyleri, *Turgutlu –Mn.; *Susurluk, *Edremit, *Bandırma, Pelitköy *Burhaniye, *Bigadiç, –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; –Brs.; Yenice, Hacıkebir, *Emet, Beşkarış *Altıntaş, *Gediz –Kü.; Yakakayı, –Es.; *Kandıra –Kc.; Tepe *Seben, *Gerede –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Cumayanı –Zn.; *Tosya, Engiz *Bafra, –Sm.; *Merzifon –Ama.; Kızılköy –To.; –Or. köyleri; Hisarüstü *Keşap

SanalBaba

–Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; *Ardanuç, *Yusufeli, –Ar.; *Ardahan –Kr.; Ergân –Ezc.; –El.; Keferkâb *Halfeti, –Ur.; *Kilis –Gaz.; Eldelek, *Elbistan, *Afşin, Eloğlu, –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; M. Hüyük *Şarkışla, Çepni *Gemerek –Sv.; *Sorgun, *Yerköy –Yz.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Akkışla, *Bünyan, Şıhlı *Develi, Pazarören *Pınarbaşı, Kötüboynul, –Ky.; *Bor, –Nğ.; –Ada.; *Silifke, *Mersin –İç.; Yakabağ *Fethiye, Orhaniye *Marmaris –Mğ.; B. Evren *Keşan –Ed.)

[ācık]: (Çöplü *Çivril –Dz.; Aydınlı *Gebze –Kc.; Karacaağaç –Bo.; *İnebolu –Ks.; *Ermenek –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Fethiye çevresi –Mğ.)

[acicik]: (*Çal –Dz.; –Kü.; –Çr.; –Yz.)

[acik]: (İmranlı, *Gürün –Sv.)

[acucuḫ]: (Kızılca *Artova –To.; *Divriği –Sv.)

[acucuk]: (Cenciğe –Ezc.)

[acuḫ (III)]: (–Ml.; *Divriği –Sv.; *Hacıbektaş –Nş.)

[acuk(II)]: (*Safranbolu –Zn.; *Cide –Ks.; –Sm.; *Ünye –Or.; Süle –Gm.; *Gürün –Sv.)

[acük]: (*Safranbolu –Zn.)

[açcık]: (İlâma *Eğridir, *Senirkent, Yakaköy *Gelendost –Isp.; *Bucak –Brd.; Garipköy *Tavas, Oğuz, Alâeddin, Yukarıkaraçay, Darıveren, *Acıpayam, Ortaköy *Çal, Kıralan, Çıtak *Çivril, Kösten –Dz.; Hamzabali, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Furunlu *Bayındır –İz.; Kışla *Elmalı –Ant.)

[açcuḫ]: (*Ağın –El.)

[açcuk]: (*Bartın –Zn.; –Nğ.)

[aççık]: (İncesu *Dinar –Af.; Halıviran *Eşme –Uş.; Aliköy –Isp.; Kıralan *Çivril, Yukarıseyit *Çal –Dz.; Bademye *Ödemiş –İz.; –Nğ.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

[aççıkça]: (*Çivril köyleri –Dz.)

[aççik]: (Hasanoğlan –Ank.)

[açıcuk]: (–Yz.)

accıkdan [→ **acıktan**]

accık eşkin [→ **açık eşkin**]

accık etmek İnadetmek. (–Bt.)

accıktan [→ **acıktan**]

accık vermek [→ **acıḫ vermek**]

accımuk [→ **accık**]

accor [→ **acır - 1**]

accucuḫ [→ **accık**]

accuk (I) [→ **accık**]

accuk (II) [→ **acalma**]

accük Tatlandırılmış kaysı çekirdeği. (Kerkük)

acçık [→ **accık**]

acdı Çalma pekmez. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ace (I) [→ **aca (III)**]

ace (II) **1.** Kardeş. (*Develi –Ky.) **2.** Hala çocuğu. (*Cihanbeyli –Kn.)

ãce [→ **aca (I) - 1**]

acebe (I) Akıllı, düşünceli, zeki, muhakemeli. (Kaboğlu –Zn.)

acebe, acebem, acebola (II) [→ **aca (III)**]

acebek [acıbek] **1.** Börülce. (*Boyabat –Sn.; –Ada.; *Mersin ve çevresi –İç.)

[acıbek]: (*Reyhanlı –Hat.)

2. Fasulye. (–Ada.)

acebe kalmak Şaşakalmak, donakalmak. (–Kr. köyleri; *Kilis –Gaz.)

acéblamak [→ **acaplamak**]

acel yeni [→ **acer yeni**]

SanalBaba

acem (I) Suriyeden gelen iplik bel kuşağı. (Çıtak *Çivril –Dz.)

acem (II) Bir çeşit beyaz buğday. (*Bünyan, Kamber –Ky.)

acemçiçeği Gecesafası çiçeği. (–Md.)

acemi (I) Pekmez, un ve yağla yapılan bir çeşit helva. (–Bt.; *Varto –Mş.)

acemi (II) İri, çekirdeği tatlı kaysı. (*Kilis –Gaz.)

acemi (III) Yabancı. (Kirazlı, Güneyce –Rz.)

acemik Acı ve yapışkan bir ot. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

acemkeleri Bukalemun. (Işıklar –?)

acem ocağı Maltız, ızgaralı demir ocak. (–Kü.; Bozan, –Es.)

acem şeytanı Zayıf ve esmer adam. (Kayapa –Ed.)

acem tası İçi iki kilo kadar sıvı alabilen tas. (–Md.)

acene Tırpanın sap geçecek deliğini delmeğe yarar çelik aygıt. (Elbaşı *Bünyan –Ky.)

aceplemek 1. Şaşmak. (Muallim *Gebze –Kc.; Cumayanı –Zn.; –Çr.; –Dy.; *Elmalı –Ant.) 2. [→ **acaplamak**]

acer (I) 1. [→ **acar** (I) - 1] 2. [→ **acar** (I) - 2] 3. Taze ot, yeşillik. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Ortaköy, E. Hüyük, *Şarkışla –Sv.; Türkmenaraplısı –Yz.; Çayırlı *Haymana –Ank.; *Hacıbektaş –Nş.; Bahçeli *Bor –Ng.) 4. Duyulmamış havadis, yeni haber: *Size bir acerim var.* (*Sungurlu –Çr.)

acer (II) [→ **acar** (II) - 1]

acer (III) Hiç sürülmemiş toprak. (Çalılı –Yz.)

acer (IV) Ev yapılırken konan uzun direkler. (–Ezm.)

acergan Yenilmiyen, ince bir çeşit armut. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

aceri 1. [→ **acar** (I) - 1] 2. [→ **acar** (I) - 2]

acérik [→ **acı geyrek**]

acerlemek Yenilemek, tazelemek. (–Gaz.)

acerlenmek 1. [→ **acarlaşmak** - 1] 2. [→ **acarlaşmak** - 2]

acerleşmek [→ **acarlaşmak** - 1]

acertav [→ **acartav** (I) - 3]

acer yeni [**acayeni, acel yeni**] Yepyeni, çok yeni. (Kayapa *Lalapaşa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**acayeni**]: (Karadere –Rz.)

[**acel yeni**]: (Düzköy *Keşap–Gr.)

acevit 1. [→ **acar** (III) - 1] 2. [→ **acar** (III) - 3] 3. [→ **acar** (III) - 4] 4. Deli. (Kesim *Andırın –Mr.) 5. Yaramaz. (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.)

acıhamır [→ **acı hamur**]

acı (I) [**acı ağaç - 4**] 1. Aşısız fidan, yabani ağaç. (Moraca *Çal –Dz.; *İnegöl –Brs.; Zeytinburnu *İzmit –Kc.; Aliköy, Sandallar *Çaycuma, *Safranbolu, Balkur *Devrek, Yakademirciler –Zn.; *Kurşunlu, Dümeli –Çkr.; Çağlıyan çevresi *Şavşat –Ar.)

[**acı ağaç - 4**]: (Çağlıyan çevresi *Şavşat –Ar.)

2. Yabani gül fidanı. (*Akyazı çevresi –Sk.) 3. [→ **acaca** (I)] 4. Karamuk denilen dikenli çalının boya yapmakta kullanılan kökü: *Acılı ip iyi boya tutar.* (*Zara –Sv.)

acı (II) [→ **accık**]

ãcı Ağabey. (*İpsala, –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.)

SanalBaba

acı acı Attarların küçük sarı yongacıklar halinde sattıkları bir ağaç kabuğu. (*Bor –Nğ.)

acı ağaç **1.** Zakkum ağacı. (Tavaklı *Ezine –Çkl.) **2.** Dağ kavağı. (Zara –Ama.) **3.** Bir çeşit kayın ağacı. (Hedi, Hal, Hacısor *Keban –El.) **4.** [→ **acı** (I) - **1**] **5.** [→ **acalma**]

acı ayıt Kırlarda ve tarlalarda kendiliğinden biten ve hoş kokulu pembe çiçekleri olan küçük ağaç, hayıt. (Kemaliye, *Alaşehir –Mn.)

acıbek [→ **acebek** - **1**]

acıbuluk Piş: *Acıbuluk bir adam.* (Mençek *Ermenek –Kn.)

acıca (I) **1.** [→ **acısu** - **2**] **2.** Maden suyu kaynağı. (*Ayaş –Ank.)

acıca (II) [**acice** -**2**, **acuce**] İlkbaharda su kenarlarında kendiliğinden yetişen ve yenilen baharlı bir ot. (–Dy.)
[**acice** - **2**] : (Kesirik, –El.; Gözlü *Kadınhanı –Kn.)
[**acuce**] : (–El.)

acıcalba Öksürüğe karşı kaynatılıp içilen bir dağ otu. (İncesu, Eber, Çapalı *Dinar –Af.)

acıcıcık [→ **accık**]

acıcığ [→ **accık**]

acıcık [→ **accık**]

acıcuk [→ **accık**]

acı çiğdem Colchicum Liliaceae. (Bağlı, –Brs.)

acı çubuk [**acı omca**] **1.** Amerikan bağ çulluğu. (Ekse *Çal –Dz.; Beki *Karahallı –Uş.)
[**acı omca**] : (Irgıllı *Çivril –Dz.) **2.** Üzümü acı ve küçük olan aşısız bağ çubuğu. (Ekse *Çal –Dz.)

acıdamak Atların ağzına vurulan gem, kantarma. (–Ama. ilce ve köyleri; *Kelkit köyleri –Gm. köyleri; Bahçeli, Kemerhisar *Bor –Nğ.; Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

acı delikanlılık Erkeklerde 18-22 yaş arasındaki çağ. (*Mut köyleri –İç.)

acı duman Ateş yanarken çıkan koyu siyah duman. (Ekşe *Çal –Dz.)

acı düğlek Zeytinyağı ile karıştırılarak ağrı ve sızı olan yerlere sürülen bir ot. (*Savaştepe ve köyleri –Ba.)

acı dülek **1.** [→ **acı kavun**] **2.** Ecbalium elaterium, cucurbitaceae. (*Bergama –İz.)

acı düvelek [→ **acı kavun**]

acı düvlek [→ **acı kavun**]

acı ekşi **1.** Turunç. (Bozyazı, *Anamur –İç.; –Ant.) **2.** Limon. (*Anamur –İç.; Mahmutseydi, *Alanya –Ant.)

acı elma [→ **acalma**]

acı gara [→ **acı kara** (I) - **1**]

acı gārek [→ **acı geyrek**]

acı gavık Bir çeşit ot. (Gönen –Isp.)

acı geğrek [→ **acı geyrek**]

acı geğrik [→ **acı geyrek**]

acı geñirek [→ **acı geyrek**]

acı geñirik [→ **acı geyrek**]

acı geñrik [→ **acı geyrek**]

acı gerek [→ **acı geyrek**]

acı gerik [→ **acı geyrek**]

acı geyrek [**acérik**, **acı gārek**, **acı geğrek**, **acı geğrik**, **acı geñirek**, **acı geñirik**, **acı geñrik**, **acı gerek**, **acı gerik**, **acı keyrek**] Mide ekşimesi, hazımsızlık ve bundan ileri gelen geyirti. (*Dinar köyleri –Af.; *Keçiborlu ve köyleri –Isp.; Çerçin, –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam, Muğlasın *Tavas, Köşten, Honaz –Dz.; *Ayvacık –Çkl.; *Kandıra –Kc.; Ziyere –Ama.; *Ermenek –Kn.; Kışla *Elmalı –Ant.; *Yatağan ve köyleri –Mğ.)

SanalBaba

[acérik] : (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[acı gārek] : (Ziyere –Ama.)
[acı geğrek] : (*Tire –İz.; Ziyere –Ama.)
[acı geğrik] : (Aziziye –Brd. ; *Ermenek ve köyleri –Kn.; Karadere, *Anamur –İç.; Güzelsu *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.)
[acı geñirek] : (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
[acı geñirik] : (Eymir; *Bozdoğan –Ay.; Minnetler *İvrindi, *Savaştepe –Ba.)
[acı geñrik] : (*Eğridir köyleri –Isp.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; *Elmalı –Ant.)
[acı gerek] : (İncesu *Dinar –Af.; Bañus, Akçaşar *Eğridir –Isp.; Yayla *Tefenni, Karaatlı *Yeşilova, Çerçin, –Brd.; Garipköy *Tavas, Yukarıkaraçay, Oğuz, Karahüyükavşarı *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Tire, *Torbalı –İz.)
[acı gerik] : (Bademli *Dinar –Af.)
[acı keyrek] : (–Brd.)

acıgıcı [acıgıcı kulağı, acıgici(III), acı günek -1, acı güneyik, acıkıcı, acıkulak, acımcak (II)] **1.** Lâbada. (–Uş.; *Senirkent –Isp.; Tepecik *Emet –Kü.; *Ardahan, –Kr. köyleri) **2.** Hindiba. (–Es.)
[acı günek - 1] : (Dişli, Özburun, *Bolvadin, –Af.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Çıtak, Çöplü, Melhoş *Çivril –Dz.; Beşkarış *Altıntaş, Çavdarhisar *Emet –Kü.)
[acı güneyik] : (Burhaniye *Dinar –Af.; Sücüllü, Yalvaç –Isp.; Ortaköy *Çal –Dz.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)
[acıkıcı] : (*Şabanözü –Çkr.; Çakır *Şebin Karahisar –Gr.)
3. Kuzukulağı otu. (*Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; Ersis *Yusufeli –Ar.)
[acıgıcı kulağı] : (*Kurşunlu –Çkr.)
[acıkulak] : (–Uş.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Karataş *Sarayköy –Dz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; Minnetler *İvrindi –Ba.; –Bo.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[acımcak (II)] : (Tavşancıl *Gebze –Kc.)
4. Su teresi. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır ve çevresi –Kr.)
[acıgici(III)] : (Küçükisa *Zile –To.)

acıgıcı kulağı [→ **acıgıcı - 3**]

acıgici (I) [**acılı gicili**] Acılı, ekşili: *Acıgici, bu salatayı yerim.* (İleydağı *Uluborlu –Isp.; Yerkesik çevresi –Mğ.)
[acılı gicili] : (–Mr.)

acıgici (II) Abur cubur. (–Çr.)

acıgici (III) [→ **acıgıcı - 4**]

acıgici (IV) Vesvese, üzüntüyü mucip sebepler: *Başım, bugünler rahat, acıgici yok.* (*Mut köyleri –İç.)

acı günek **1.** [→ **acıgıcı - 2**] **2.** Kavunun delicesi. (Poyracık *Kımık –İz.)

acı güneyik [→ **acıgıcı - 2**]

acığ(I) [**accığ, acıḫ** (I)**-1,2; acık** (II)**-4,5; acoğ, acuğ -1,2**] **1.** Öc, intikam, kin, garaz. (Ağvan *Pazar –Rz.; *Yusufeli, Çağlıyan *Şavşat –Ar.)
[accığ] : (–Bt.)
[acıḫ (I)-1] : (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)
[acık (II)-4] : (Uşhum, Ersis *Yusufeli –Ar.)
2. İnat, zıddıyet, nisbet. (Ağvan *Pazar –Rz.; *Yusufeli, Çağlıyan *Şavşat –Ar.; Büyükcincirop *Ar-

SanalBaba

dahan –Kr.; *Ahlat –Bt.; –Dy.)
[acıḫ (I)-2]: (Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır ve çevresi –Kr.; Bağlıca *Ardanuç, Çavdarlı *Şavşat –Ar.; El.)
[acık (II)-5] : (*Ahlat –Bt.)
[acoğ] : (–Bt.)
[acuğ -1] : (Kerkük)
3. Keder, kahır. (Kerkük)
[acuğ -2] : (Kerkük)

acığ (II) Azık, yol yiyeceği. (Selimiye –Rz.)

acığara Siyah, esmer. (İncesu *Dinar –Af.)

acığaz Duyduğu sözü, gördüğü olayı sabredemiyerek söyliyen, boşboğaz. (Ekse *Çal –Dz.)

acığ etmek [acıḫ élemek] Küsmek, darılmak: *Ahmet acığ etti de yemek yemedi.* (*Ahlat –Bt.; –Vn.)
[acıḫ élemek] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

acıḫ (I) 1. [→ acığ (I) - 1] 2. [→ acığ (I) - 2] 3. [→ acık (II) - 3]

acıḫ (II) 1. Yerelması. (Hevek *Yusufeli –Ar.) 2. [→ acalma]

acıḫ (III) [→ accık]

acıḫ almak Öc almak, hıncını almak. (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)

acı ḫamır, acı ḫamıra [→ acı hamur]

acı hamur [acḫamur, acı ḫamır, acı ḫamura, acı ḫemire, aci hamur] Hamur mayası. (Ekse *Çal, Çöplü *Çivil –Dz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; –Vn.; –Bt.; Beyobası *Kırıkkale –Ank.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[acḫamır] : (Kerkük)
[acı ḫamır, acı ḫamıra] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)
[acı ḫamura] : (*Erciş –Vn.)
[acı ḫemire, acı ḫemre] : (*Iğdır ve çevresi –Kr.)
[aci hamur] : (–Vn.)

acı ḫamura [→ acı hamur]

acıḫcıcıḫ yapmak [→ acıḫ vermek]

acıḫ élemek [→ acığ etmek]

acı ḫemire, acıḫemre [→ acı hamur]

acıḫlandırmaḫ, acıḫlandırmak [acıḫlatmaḫ, acıklandırmak -2, acıtmak -2, acuḫlandırmaḫ] Kızdırmak, öfkelendirmek, sinirlendirmek. (*Iğdır ve çevresi –Kr.)
[acıḫlatmaḫ] : (–Ur.)
[acıklandırmak-2] : (–Ama.; *Ahlat –Bt.)
[acıtmak -2] : (*Iğdır –Kr.)
[acuḫlandırmaḫ] : (Kerkük)

acıḫlanmaḫ [acıklanmak -2, acışmaḫ, acışmak (I) -5, acuḫlanmaḫ, açuvlanmak] Kızmak, çıkışmak, öfkelenmek. (Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun, *Iğdır –Kr.)
[acıklanmak-2] : (Varay, –Ama.; *Ahlat –Bt.)
[acışmaḫ] : (*Iğdır –Kr.)
[acışmak (I) -5] : (Dambaylı, Emirhacılı *Salihli –Mn.)
[acuḫlanmaḫ] : (Kerkük)
[açuvlanmak] : ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı, *Ilgın–Kn.)

acıḫlatmaḫ [→ acıḫlandırmaḫ]

acıḫmaḫ Açlık duymak, acıkmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

acıḫtan [→ acıktan]

acıḫ vermek [accık vermek, acıḫcıcıḫ yapmak, acıkıcı etmek] Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak. (Kızılçakçak *Arpaçay, –Kr. köyleri; –Dy.)
[accık vermek] : (–Vn.; –Bt.; –Dy.; –Mş.)

SanalBaba

[acıḫcıcıḫ yapmak] : (–Ezm.)
[acıkıcı etmek] (*Ahlat –Bt.; –Mş.)

acık (I) [→ **accık**]

acık (II) **[acıḫ** (I) **-3, açuv] 1.** Keder, ıstırap, elem. (–Mn.; *Gelibolu –Çkl.; –Brs.; –Sv.; –Ky.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.) **2.** Merhamet, şefkat. (–Mn.; –Ama.) **3.** Hiddet, gazap, öfke. (–Ama.; Kerkük)
[acıḫ (I) **-3]:** (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)
[açuv]: (–Es. ve köyleri; Çilehane *Reşadiye –To.; *Ilgın –Kn.)
4. [→ **acığ** (I) - **1] 5.** [→ **acığ** (I) - **2] 6.** Sıkıntı, eziyet: *Şu işi görürken bana acık etme.* (Yoncalı *Şavşat –Ar.)

acık (III) **1.** [→ **acalma**] **2.** Yaban armudu, ahlat. (*Bergama –İz.; Cumayanı –Zn.)

acık (IV) Sumak yaprağı, nar, ceviz, palamut kabuğu, şap gibi şeylerden yapılan ve içine boyanacak bez atılan sıvı. (*Mut köyleri, Aslanköy *Mersin –İç.)

ācık [→ **accık**]

acıka Kırmızı biber ve cevizle yapılarak kahvaltıda yenilen, salça kıvamında bir yiyecek. (Develibesni *Düzce –Bo.)

acıkabalak [→ **acıkalabak**]

acıkak [açıkak] 1. Armut kurusu. (–Bt.) **2.** Ufak elma kurusu. (Peçenek *Kızılcahamam –Ank.)
[açıkak]: (Çukurbağ *Kaş –Ant.)
3. Bozulmuş elma ve armut kurusu. (*Elmalı –Ant.)

acıkalabak [acıkabalak] İlâç olarak kullanılan geniş yapraklı bir ot. (–Brs.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Çatalca çevresi –İst.)
[acıkabalak]: (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

acı kara (I) **[acı gara] 1.** Sık, yuvarlak ve küçük taneli bir çeşit ekşi üzüm. (Kozluca *Keçiborlu, Akçaşar, *Eğridir, Atabey *Isp.; Bunak, Karamanlı, *Tefenni, Akçaköy *Yeşilova, Çerçin –Brd.; Moraca *Çal, Çöplü *Çivril, Babadağ, Yeniköy, Ahallı *Sarayköy, Kösten –Dz.; Çomaklı *Korkuteli, Kışla, *Elmalı –Ant.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[acı gara]: (İlyas *Keçiborlu, –Isp.; Ürkütlü *Bucak, –Brd.; İğdir *Çivril, Moran –Dz.)
2. Bir çeşit elma. (Söğüt *Tefenni –Brd.)

acı kara (II) Ekşi: *Canım bir acı kara çorba istiyor.* (Emirler *Ulukışla –Nğ.)

acı kara (III) [→ **acar** (III) - **4**]

acı kavrama Zehirli ot yemekten ileri gelen bir hayvan hastalığı. (Muğlasın *Tavas, Işıklı *Çivril –Dz.)

acı kavruk Kırlarda yetişen ve yenen bir ot. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

acı kavun [acı dülek -1, acı düvelek, acı düvlek] Bir otun, acı suyu sarılığa ilâç olarak kullanılan ve kavuna benziyen küçük meyvası, eşek hıyarı. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.; Yeniköy –Ba.; Elbeyli, İnikli *İznik, Aksu, –Brs.; *Kandıra –Kc.; *Çatalca –İst.; Kapullu *Karabük –Zn.; Kayapa *Lalapaşa, –Ed.; Ceylânköy *Lüleburgaz –Krk.)
[acı dülek -1]: (–Dz.; Alanlı –Ay.)
[acı düvelek]: (Aksu –Brs.)
[acı düvlek]: (*Edremit –Ba.)

acıkcıcık Heves, istek. (*Sarıkamış –Kr.)

SanalBaba

acıkdan [→ **acıktan**]

acık eşkin Çok acı. (*Akyazı çevresi –Sk.)

acı keyrek [→ **acı geyrek**]

acıkıcı [→ **acıgıcı - 2**]

acıkıcı etmek [→ **acıḫ vermek**]

acıkıntıma Bahar başlangıcında görülen ilk yeşillikler. (Pazar *Kızılcahamam –Ank.)

acı kireç 1. Sönmemiş kireç. (*Kurşunlu, Genek –Çkr.; –Çr.; *Artova çevresi–To.;*Refahiye çevresi–Ezc.; *Zara, *Divriği, –Sv.; *Şerefli Koçhisar, Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Nğ.) 2. Kireç kaymağı. (*Zara –Sv.; Şerefli Koçhisar –Ank.; –Ky.) 3. Alçı. (–Nş.)

acı kirez Yabani kiraz. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

acıklamak (I) Acıkmak (hayvanlar hakkında): *Buzağı acıkladı.* (Yukarıseyit, Moraca, Medele *Çal –Dz.)

acıklamak (II) İplik ve bezi çeşitli renklere boyamadan önce, ceviz, nar kabuğu ve şap ile solmaz bir renge boyamak. (Banus *Eğridir –Isp.; *Mut, *Mersin köyleri –İç.)

acıklamak (III) Sırrını açıklamak. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

acıklandırmaḳ 1. Üzecek, can sıkacak şeyler söylemek, yapmak. (Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kurşunlu –Çkr.) 2. [→ **acıḫlandırmaḫ**]

acıklanmak [**acıksınmak** (I)] 1. Üzülmek, acımak, müteessir olmak. (*Kurşunlu –Çkr.; *Afşin –Mr.) [**acıksınmak** (I)]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Niksar –To.) 2. [→ **acıḫlanmaḫ**] 3. İnatlanmak, inat etmek. (*Ahlat –Bt.)

acı kokan Kekik otu. (Burhaniye *Dinar –Af.)

acı koruk Üzüm. (Mençek *Ermenek –Kn.)

acıksınmak (I) [→ **acıklanmak - 1**]

acıksınmak (II) Az bulmak, azsınmak: *Ne o bahşişi acıksındın?* (Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

acıktan [**accıkdan, accıktan, acıḫtan, acıkdan, ācıkdan, ācıktan, acükten, açcıktan, açıktan**] Biraz sonra, birazdan. (İshaklı *Bolvadin –Af.; İlyas *Keçiborlu, *Gelendost, Yassıviran *Senirkent, Gönen –Isp.; Kozağaç *Tefenni, Salda *Yeşilova, Kozluca, Çebiş, Çerçin –Brd.; Çıtak, Çivril, Darıveren, *Acıpayam, Ekse *Çal, Beylerli –Dz.; Çulhan *Bozdoğan, *Nazilli köyleri, –Ay. köyleri; Özbek *Urla –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Susurluk, *Edremit, –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Karatepe, Koşmat, Sarıkavak –Es.; *Gerede –Bo.; *Zile, Kızılköy –To.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; Tekerahma *Gürün, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Zara, Ortaköy *Şarkışla –Sv.; *Sorgun, –Yz. çevresi; Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Semayük, *Elmalı, Bağyaka *Finike, *Kaş köyleri, Çomaklı *Korkuteli, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[accıkdan]: (–Brd.; Kelekçi *Acıpayam –Dz.)

[accıktan]: (Bulkaz *Çivril, Bereketli *Tavas, Bekilli *Çal, *Sarayköy köyleri –Dz.)

[acıḫtan]: (–Dy.)

[acıkdan, ācıkdan]: (Yenice, *Emet –Kü.; *Ermenek –Kn.)

[ācıktan]: (*Haymana –Ank.; Bağ-

SanalBaba

yaka *Fenike, Güzelsu *Akseki, –Ant.)

[acükten] : (*Zara –Sv.)

[açcıktan] : (*Senirkent –Isp.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; Alamut, Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[açıktan] : (Gökçekışla –Yz.)

ācıktan [→ **acıktan**]

acıkulak [→ **acıgıcı - 3**]

acılama Şalgam yemeği. (Arım *Çarşamba –Sm.)

acılamak Hırpalamak, hırpalıyarak sevmek : *Çocuğu fazla acılama.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

acılanmak [acilenmek] Meraklanmak, kederlenmek. (Çıtak *Çivril –Dz.)

[acilenmek] : (Tanır *Afşin –Mr.)

acılga Dağda yetişen bir ot. (Dişli *Bolvadin –Af.)

acılı aşı Bulgur, şeker, erik kurusu ve ekşi ile yapılan bir yiyecek. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

acılı gicili [→ **acı gici** (I)]

acımak Sevmek, okşamak : *Gel evlâdım, seni acıyayım.* (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

acıman **1.** [→ **acırak** (I)] **2.** Arıların, peteğin birkaç gözüne doldurdukları acı madde. (–Kr.)

acımcak (I) [→ **acırak** (I)]

acımcak (II) [→ **acıgıcı - 3**]

acımığ [→ **acımık** (I) - 2]

acımıḫ [→ **acımık** (I) - 2]

acımık (I) **[acımığ, acımıḫ, acımuḫ -1,2; acımuk** (I) **-1, 2; acimık, acimik, acumuk** (I) **- 1, 2]** **1.** Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu. (Çiftlik, İncesu *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; Uluğbey, *Senirkent, Kumdanlı, Sücüllü, Körküler *Yalvaç, Banus*Eğridir, Senir, İlyas *Keçiborlu, *Şarki Karaağaç –Isp.; Bunak, *Tefenni, Çerçin –Brd.; Bekilli, Ekse, Ortaköy *Çal, Çıtak, Bulkaz, *Çivril, Kösten, Başçeşme, Çardak, –Dz.; Cumayanı –Zn.; Kızılköy –To.; –Ezc.; Çepni *Gemerek –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, Kötüboynul–Yz.; Hasanoğlan –Ank.; Mahzemin –Ky.; *Karaman, Doğanbey *Beyşehir, –Kn. köyleri; Güğü *Elmalı –Ant.)

[acımuḫ-1] : (Tekerahma *Gürün –Sv.)

[acımuk (I) **-1]** : (Başçeşme, Çardak –Dz.; Cumayanı –Zn.; *Çarşamba, *Terme –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Almus köyleri, Dereköy –To.; Kalekaya, –Or.; Nefsiköseli, Haydarlı *Görele, Düzköy *Keşap –Gr.; *Kelkit köyleri –Gm.; Soğukpınar *Kangal, Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

[acumuk (I) **-1]** : (Dişli *Bolvadin –Af.; Atabey –Isp.; Çerçin –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; *Ünye, Uzunmusa –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

2. Çokça buğday tarlasında biten ve delice, karamuk da denilen ot ve tohumu. (Kalfa –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Akcaşar *Eğridir –Isp.; Bunak *Tefenni, Ürkütlü *Bucak, Çerçin, Aziziye, Gökçeyaka –Brd.; Moraca, Ekse *Çal, İğdir *Çivril –Dz.; * Savaştepe ve köyleri –Ba.; Hacıkebir, *Emet, Gecek, Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Sivrihisar –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Çatalca köyleri –İst.; –Çr.; *Afşin –Mr.; Karaözü *Gemerek, E. Hüyük *Şarkışla, Çöplü *Gürün –Sv.; Çanıllı *Ayaş, Yaraşlı, Çalış *Haymana –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği

SanalBaba

*Pınarbaşı, –Ky.; *Bor, –Nğ. ve çevresi *Ermenek ve köyleri, Kıraman *Ereğli –Kn.; –Ada.; *Mut, *Mersin köyleri –İç.; Karadere *Gündoğmuş, Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı –Ant.)

[acımığ] : (–Brd.)

[acımıḫ] : (Kötüboynul –Yz.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.)

[acımuḫ -2] : (*Artova ve çevresi, Kızılköy –To.; –Gm. köyleri)

[acımuk (I)-2] : (–Bo.; *Safranbolu –Zn.; Giremez *Araç, Kuzyaka–Ks.; *Kurşunlu, –Çkr. ve köyleri; *İskilip, –Çr.; *Gümüşhacıköy –Ama.; *Niksar, –To.; Yavadı *Mesudiye –Or.; *Afşin, Eldelek *Elbistan –Mr.; *Koyulhisar –Sv.; –Nğ.; Bademağacı *Alanya –Ant.)

[acimık] : (–Vn.)

[acimik] : (*Afşin –Mr.)

[acumuk (I)-2] : (Dadıç ve çevresi, Karacaağaç –Bo.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

3. Sütleğen. (*Çarşamba –Sm.; –Sv.) **4.** Peygamber çiçeği. (Aliköy –Isp.)

acımık (II) [acımuk (III)] Merhamet. (*Ermenek –Kn.; *Mut –İç.)

[acımuk (III)] : (*Niksar –To.; Düzköy *Keşap –Gr.)

acımık (III) İnsana sımsıkı sarılan, sırnaşık kimse. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

acımık (IV) [→ **acırak** (I)]

acımıklı Merhametli, Yufka yürekli. (Kuzköy *Ünye –Or.; *Silifke, *Mut köyleri –İç.)

acımık torbası Safra kesesi. (*Yayladağı köyleri –Hat.)

acımsak [→ **acırak** (I)]

acımsırak [→ **acırak** (I)]

acımuḫ 1. [→ **acımık** (I) -1] **2.** [→ **acımık** (I) - 2]

acımuk (I) **1.** [→ **acımık** (I) - 1] **2.** [→ **acımık** (I) - 2] **3.** Tereye benzer, yenilir ekşi bir ot. (–Ama. köyleri) **4.** Hayvanların salyasını akıtan otlar. (Arpaköy –Or.) **5.** Maydanoz. (–Gr. ve köyleri) **6.** Kırlardaki yabani meyva fidanları. (Giremez *Araç –Ks.)

acımuk (II) [→ **acırak** (I)]

acımuk (III) [→ **acımık** (II)]

acınaklı Elemli, kederli, acılı. (Bayat *Emirdağ –Af.)

acınmak 1. Dert yanmak, sızlanmak: *Arif dayı oğlundan çok acınıyor.* (*Eğridir köyleri –Isp.; –Brs.; *Bor –Nğ.; Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.) **2.** [→ **acışmak** (I) - 1]

acı omca [→ **acı çubuk - 1**]

acı ot 1. Filizinin uçları yumurta veya peynirle kavrularak yenilen bir yaban otu. (*Alaşehir –Mn.; *Bodrum –Mğ.) **2.** Suda kaynatılan ve karın ağrısına ilâç olarak kullanılan bir yabani ot. (*Emet –Kü.; Subuğaz –Gaz.)

acır [acar (IV)-1, **accor, acırgıcır, acir -1, 2; acor** (1), **acur** (1) **-1, 2, 7; acure, acuruk**] **1.** Buruşuk kabuklu, üzeri ince çizgili, boz renkli bir çeşit uzun hıyar. (Çiftlik, Burhaniye, İncesu *Dinar –Af.; Yakaköy *Gelendost, Senir, İlyas *Keçiborlu, –Isp.; Çerçin, –Brd.; *Buldan ve köyleri, Ekse, *Çal, Darıveren *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, *Çivril ve çevresi –Dz.; Sürez, Alamut, Eymir, *Bozdoğan, *Nazilli, Tepecik –Ay.; Poyracık *Kınık,

SanalBaba

*Ödemiş ve çevresi –İz.; *Edremit –Ba.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; Karagöz, Kabaağaç, *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; *Zara –Sv.; *Hacıbektaş –Nş.; *Ermenek köyleri, *Karaman, Doğanbey *Beyşehir –Kn.; –Ada.; Erenyaka *Akseki, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; Yakabağ *Fethiye, *Marmaris köyleri –Mğ.)

[acar (IV) **-1]** : (Yassıviran, *Senirkent –Isp.)

[accor] : (Selâh *Kızıltepe –Md.)

[acırgıcır] : (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[acir -1] : (*Kilis –Gaz.)

[acor (I)] : (–Çr.)

[acur (I)**-1]** : (*Dinar köyleri –Af.; *Gelendost, İleydağı *Uluborlu, İlyas *Keçiborlu, Atabey, Aliköy, –Isp.; Güney, Çuvallı *Yeşilova, Akyaka –Brd.; *Çal, İğdir *Çivril, –Dz.; Sasallı *Menemen, Özbek *Urla –İz.; *Alaşehir köyleri, Dombay *Salihli, *Akhisar, *Turgutlu, –Mn.; *Edremit, –Ba. ve çevresi; Fili *Biga, *Gelibolu –Çkl.; –Brs.; –Es.; Engiz *Bafra –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, *Erbaa –To.; Bayadı –Or.; Gölve *Şebin Karahisar –Gr.; *Erciş –Vn.; –Md.; –Dy.; *Kilis –Gaz.; Güneş *Divriği, Tekerahma *Gürün, *Zara –Sv.; –Ky.; –Nğ. ve çevresi; *Ermenek, Doğanbey *Beyşehir, Sille, –Kn.; –Ada.; *Silifke, *Mersin, –İç.; *Marmaris, *Milâs –Mğ.)

[acure] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)

[acuruk] : (Sağırköy *Yalvaç –Isp.)

2. Dolması yapılan, üzeri tüylü bir çeşit küçük hıyar. (*Sürüç, *Birecik, *Siverek, *Viranşehir, –Ur.; *Kilis –Gaz.)

[acir -2] : (*Kilis –Gaz.)

[acur (I) **-2]** : (–Dy.; *Kırıkhan ve Amik Ovası köyleri –Hat.)

3. Süs için yetiştirilen bir çeşit küçük kelek. (Köşker –Krş.)

[acur (I)**-7]** : (*Niksar köyleri –To.)

acırak (I) **[acıman -1, acımcak** (I), **acımık** (IV), **acımsak, acımsırak, acımuk** (II), **acica, acice** (I), **acumuk** (II)] Az acı, acımsı. (*Eşme –Uş.; *Akhisar –Mn.; *Kandıra –Kc.; –Çr.; –Sm.; *Zile –To.; –Mr.; *Kırıkhan –Hat.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Anamur köyleri, *Mut köyleri, *Silifke –İç.; Kayapa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[acıman -1] : (Armutlu *Gölköy –Or.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[acımcak (I) **]** : (*Düzce –Bo.)

[acımık (IV) **]** : (*Senirkent –Isp.)

[acımsak]: (Hamzabali *Bozdoğan, –Ay.; –Sm.)

[acımsırak] : (Tepeköy *Torbalı –İz.)

[acımuk (II) **]** : (*Niksar –To.; –Gr. köyleri)

[acica] : (*Akyazı çevresi –Sk.)

[acice (I)**]** : (*Afşin –Mr.)

[acumuk (II)**]** : (Danışman *Fatsa, *Ünye –Or.)

acırak (II) Biraz aç, iyice doymamış: *Karnım da acıraktı.* (*Mut köyleri, *Silifke –İç.)

acırak (III) Aletlerde ve makinelerde bir delik veya yuvaya tıpatıp girmesi gereken parça ve milin biraz ince olduğundan uygun olmaması hali : *Bu çivi bu deliğe acırak geldi.* (*Mut köyleri –İç.)

SanalBaba

acırga Yabani turp. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

acır gıcır [→ **acır - 1**]

acı sakız Çam sakızı. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Çal köyleri, Garipköy *Tavas –Dz.)

acısına yutmak İlenmek, beddua etmek : *Acısına yuttuğum bardağı kırmış.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

acısu [**acıca** (I)-**1**] **1.** Maden suyu. (Yakaköy *Gelendost, Senir *Keçiborlu –Isp.; Kıralan, Çıtak *Çivril, İsabey *Çal, Kösten –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *İnegöl –Brs.; –Es.; –Bo. ve köyleri; *Akyazı çevresi –Sk.; *Safranbolu –Zn.; Giremez *Araç, *Daday, Kuzyaka, Sıçanlı –Ks.; *Gerze, –Sn. köyleri; *Vezirköprü, Virana, *Çarşamba, –Sm.; *Zile –To.; Danışman *Fatsa, Uzunmusa –Or.; *Tirebolu, –Gr. köyleri; *Maçka köyleri, Kisarna, Kalafka –Tr.; –Gm. ilce ve köyleri; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Ölçek *Ardahan–Kr. köyleri; Divir *Refahiye, –Ezc., –Bt.; –Dy.; *Hozat –Tn.; –Sv.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Genek *Yatağan –Mğ.) **2.** İçmeye elverişli olmıyan tuzlu, kireçli, kükürtlü su. (İsabey *Çal, *Sarayköy köyleri –Dz.; –Brs.; Hacılyas *Koyulhisar, *Divriği, *Zara, –Sv.; –Yz. köyleri; Yaşyer *Milâs –Mğ.; Kayapa–Ed.) [**acıca** (I)-**1**]: (–Çr.; *Divriği –Sv.) **3.** Deniz kenarından kaynıyarak çıkan tuzlu su. (Çukurbağ *Kaş –Ant.) **4.** Çıban, sivilce ve yanığın içindeki sarı su, iltihap. (Bulkaz *Çivril –Dz.) **5.** Sabunlaşma sonunda kalan kostik suyu. (Kıratlı *Dikili –İz.) **6.** Karın ağrısına iyi gelen kekik veya filiskin (Mentha Silvestris) suyu. (*Edremit –Ba.) **7.** Eskiden firengiye ilâç olarak kullanılan ve iyodür dö sodyumla yapılan bir ilâç. (*İnebolu köyleri –Ks.) **8.** Rakı. (*Edremit –Ba.)

acısulu Kengel adlı bitkinin sütünden elde edilen sakız, enger. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

acış [→ **aciş**]

acışmaḫ [→ **acıḫlanmaḫ**]

acışmak (I) [**acınmak -2, acişmah, acişmek**] **1.** Üzülmek, acı duymak, kederlenmek: *O kadar acışma, ölenle ölünmez.* (*Afşin, *Elbistan, –Mr.; *Reyhanlı, *Kırıkhan, Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; –Ky.; Bahçeli, *Bor, *Ulukışla, –Nğ. ve köyleri; –Ada.)

[**acınmak-2**]: (Aşağılıca –Es.; –To.; Çepni *Şarkışla –Sv.)

[**acişmek**] : (*Afşin,*Elbistan –Mr.) **2.** Birinin ölümüne, felâketine hep birlikte üzülmek, yanmak. (–Çkr.; –Çr.; *Afşin –Mr.; Çepni *Şarkışla –Sv.; *Bor, –Nğ.) **3.** Sızlamak, ağrımak, için için acımak. (Ersis *Yusufeli, *Şavşat köyleri –Ar.; B. Cincirop *Ardahan –Kr.; *Kırıkhan –Hat.; Solakuşağı, *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Nş.; *Bor –Nğ.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; –Ada.; İncekum, *Silifke, *Mut köyleri –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**acişmaḫ**] : (*Ardanuç köyleri–Ar.) **4.** Canı yanmak. (Eynesil *Görele –Gr.; *Kilis, –Gaz.; –Mr.; *Zara, –Sv.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; *Gazipaşa köyleri –Ant.) **5.** [→ **acıḫlanmaḫ**]

acışmak (II) Sevişmek: *Biz kızımla pek acışırız.* (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

SanalBaba

acıştırmak Acıtmak, birinin canını yakmak. (İncekum *Silifke –İç.)

acıteñek Pis, kötü. (Kaşköy *Gürün –Sv.)

acı tere Maydanoz cinsinden bir ot. (*Divriği –Sv.)

acıtiyek 1. Kavgacı, yaramaz. (–Mr.) 2. Geveze. (–Mr.)

acıtmak 1. İçlendirmek, kederlendirmek, üzmek. (–Ama.) 2. [→ **acıḫlandırmaḫ**]

acı yağ İlâç için saklanan ayı yağı. (Çamlıköy –Gm.)

acı yavşan Yavşan otu, veronica denilen ve kaynamış suyu ağrılara ilâç olarak kullanılan bir bitki. (–Uş.; Y. Bademli,*Şarki Karaağaç, *Eğridir ve köyleri, Gönen –Isp.; Pazaravdan *Bucak –Brd.; –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Reyhanlı –Hat.; Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek, *Seydişehir –Kn.; Çukurbağ *Kaş, Güzelsu *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Silifke, *Anamur, *Mut köyleri –İç.)

acı yeri Ölü evi. (Görmel *Ermenek –Kn.)

acı yeşil Koyu yeşil, yaprak yeşili. (–Sm.)

acı yonca 1. Hayvan yemi olarak kullanılan, küçük ve koyu yeşil yapraklı yabani yonca. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Ekse *Çal, *Sarayköy köyleri, Ovacık *Tavas –Dz.; *İnegöl, –Brs.; –Kü.; *Kargı –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; Dereköy –To.; *Hozat –Tn.; –El. köyleri) 2. İlk biçilen yonca. (Pazaravdan *Bucak –Brd.; *Elmalı –Ant.)

acıysam, adıysam Halbuki, oysaki. (–Kn.)

acızlıḫ Bıkkınlık, usanç. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

acız tutmak Kötü kullanmak: *Senin oğlan öküzleri çok acız tutuyor.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

āci Kimsesiz, başıboş çocuk. (–Md.)

acibicik Kışın yaylalarda biten bir ot. (Akçay *Elmalı –Ant.)

acica [→ **acırak** (I)]

acice (I) [→ **acırak** (I)]

acice (II) [→ **acıca** (II)]

aci cehre Bahçe kenarlarında yetişen ve üzümden küçük, siyah meyvası olan bodur bir ağaç. (–Vn.)

acicik [→ **accık**]

acidamak Azgın hayvanlara takılan bir çeşit gem. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

aci ekmeği Ölü evine komşu veya akrabanın gönderdiği yemek.(*Şavşat –Ar.)

acigici Acı, tatlı herşey: *Çocuklar, acigici ellerine ne geçse yiyor.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

aci hamur [→ **acı hamur**]

acik [→ **accık**]

acilenmek [→ **acılanmak**]

acimık [→ **acımık** (I) - 2]

acimik [→ **acımık** (I) - 2]

acir 1. [→ **acır - 1**] 2. [→ **acır - 2**]

aciş, acış Küs, dargın, gücenik: *Biz Ayşe ile acişiz.* (–Or.)

acişmah [→ **acışmak** (I) - 3]

acişmek [→ **acışmak** (I) - 1]

acive Sepete tane halinde basılmış hurma. (*Antakya –Hat.)

aciye Yalnız başı yıkayıp taramayı bildirir. (*Kangal ve bazı köyleri –Sv.)

aco (I) 1. [→ **aca** (I) - 1] 2. [→ **aca** (I) - 2] 3. Bacı, kız kardeş. (Demirci *Şavşat –Ar.)

SanalBaba

aco (II) Pamuk ipliğinden dokunmuş çul. (–Mr. ve çevresi)
acoğ [→ **acığ** (I) - 2]
acolmak [→ **acalmak** (II)]
acor (I) [→ **acır** - 1]
acor (II) Ağacın dip filizi. (*Erciş –Vn.)
acorranmak Kuruyan ağaç yeniden yeşermek. (*Erciş –Vn.)
acot Peygamber çiçeği, düğme çiçeği. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)
acu (I) [→ **aca** (I) - 1]
acu (II) Sert kabuklu meyva çekirdeği. (–Md.)
acuce [→ **acıca** (II)]
acucuḫ [→ **accık**]
acucuk [→ **àccık**]
acuç 1. Avuç. (*Zile –To.) 2. Bir avuç miktarı nesne. (*Zile –To.)
acuğ 1. [→ **acığ** (I) - 2] 2. [→ **acığ** (I) - 3]
acuğ vermek Küserek fit vermek. (–Bt.)
acuḫ (I) Acılık: *Mısırda acuḫ var.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
acuḫ (II) 1. Yenge. (*Divriği –Sv.) 2. Hala. (*Divriği –Sv.) 3. Teyze. (*Divriği –Sv.)
acuḫ (III) [→ **accık**]
acuḫlandırmaḫ [→ **acıḫlandırmaḫ**]
acuḫlanmaḫ [→ **acıḫlanmaḫ**]
acuk (I) [**acuk bekmezi**] 1. [→ **acalma**] 2. Yabani elmadan yapılan pekmez. (*Çarşamba, *Terme –Sm.) [**acuk bekmezi**]: (–Sm.)
acuk (II) [→ **accık**]
acuk (III) Dişilik organı. (–Ks.)
acuk bekmezi [→ **acuk** (I) - 2]
acumuk (I) 1. [→ **acımık** (I) - 1] 2. [→ **acımık** (I) - 2]
acumuk (II) [→ **acırak** (I)]
acur (I) 1. [→ **acır** - 1] 2. [→ **acır** - 2] 3. Sarı, üzeri çizgili, tohumluk büyük hıyar. (*Düzce –Bo.) 4. Sarı renkli, uzun bir çeşit kavun. (Bergaz *Ezine –Çkl.) 5. Ham kavun. (*Lalapaşa –Ed.) 6. Büyümemiş karpuz. (–Dy.) 7. [→ **acır** - 3] 8. Bir çeşit pancar otu. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
acur (II) Yemeğe konulan yağ, soğan, tuz ve benzeri şeyler. (Tekerahma *Gürün –Sv.)
acur (III) Yılların etkisiyle yıpranmış, eskimiş şey: *Sofadaki acur kilimin yerine acarını aldım.* (Töngel *Kavak –Sm.)
acur (IV) Yenilmez, yılmaz, sert adam. (Yolüstü *Ardanuç –Ar.)
acure [→ **acır** - 1]
acuruk [→ **acır** - 1]
acuva Kurumuş hurma tanesi. (Kıbrıs)
acük [→ **accık**]
acükten [→ **acıktan**]
aç 1. Yoksul. (*Ağın –El.; *Divriği –Sv.; *Tarsus –İç.) 2. Açgözlü. (*Ağın –El.; *Divriği –Sv.; *Tarsus –İç.)
āç Ağaç. (Hasanoğlan –Ank.)
açaca Yayvan. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
açacaḫ 1. [→ **açacak** (I) - 1] 2. [→ **açacak** (I) - 2]
açacak (I) [**accak, açacaḫ -1, 2; açan** (III), **açar -1, 2; açcaḫ, açcak -1, 2; aççak -1, 2; açecek, açgı** (1) **-1, 2; açgıç, açıcaḫ, açıcak, açıcek, açkaç, açkı** (1) **-1, 2; açkıç, açkır, açkış, açku** (1)]1. Anahtar. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Yakaköy *Gelendost –Isp.; Akçaköy *Yeşilova, Yayla *Tefenni –Brd.; Alâet-

SanalBaba

tin *Acıpayam –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Çıplak, Halıköy *Ödemiş –İz.; Emre *Kula –Mn.; *İznik –Brs.; –Ba.; Fili *Biga, *Bayramiç –Çkl.; Domaniç *Tavşanlı –Kü.; Sarıkavak, Şücaattin *Seyitgazi –Es.; *Kandıra –Kc.; Küçükahmet *Düzce –Bo.; Cumayanı –Zn.; *Kargı, –Ks.; İzmirli *Sungurlu, Toyhana *İskilip –Çr.; *Zile ve çevresi, *Erbaa, *Niksar, Çilehane *Reşadiye, Altuntaş –To.; *Ünye, Uzunmusa –Or.; Güneyce –Rz.; *Ardanuç ve köyleri, Yoncalı, Tepeköy, Çayağzı *Şavşat, –Ar.; Ölçek, *Ardahan –Kr.; Ergân –Ezc.; –Sr.; –Dy.; Bizmişen –El.; Karaözü *Gemerek, Ağrakos *Suşehri –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, *Çayıralan, Cihanpaşa –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, *Balâ ve köyleri, *Keskin ve köyleri, Çalış *Haymana –Ank.; Sadıkalı *Avanos, *Çiçekdağı çevresi –Krş. köyleri; –Nğ.; Atlandı, Kolukısa *Kadınhanı, Yenice *Akşehir, Osmaniye *Ilgın, Zıvarık, Camilimescitli –Kn.; Çömelek *Mut –İç.; Genek *Yatağan –Mğ.; Kayapa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz ve çevresi –Krk.)

[accak] : (Gönen –Isp.; Kösten –Dz.)

[açacaḫ -1] : (*Zile –To.; Düzenli *Şavşat –Ar.; –El.; Kürtü, *Şerefli Koçhisar –Ank.; Hatip –Kn.)

[açan (III)] : (Burhaniye *Dinar –Af.)

[açar -1] : (Emircik *Çivril –Dz.; –Mn.; Çay *Söğüt –Bil.; *Vezirköprü, *Havza, *Lâdik –Sm.; Varay, –Ama.; Irmaklar *Ardanuç, Uşhum *Yusufeli, Çağlıyan, Meydancık *Şavşat –Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır ve çevresi, *Sarıkamış, –Kr.; –Ezm.; –Ağ.; Tutmaç –Sv.; –Nğ.; *Kozan köyleri –Ada.)

[açcaḫ] : (*Akhisar –Mn.; *Kaman –Ank.)

[açcak -1] : (Alâettin, Yeşilyuva *Acıpayam, Işıklı *Çivril –Dz.)

[aççak -1] : (Kızılhisar *Acıpayam –Dz.; *İznik –Brs.; –Nğ.; Kayapa –Ed.)

[açeçek] : (Reşadiye *Çivril –Dz.)

[açgı (I) -1] : (*Karşıyaka –İz.; Yeniköy –Ba.; *Kandıra –Kc.; –Nğ.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[açgıç] : (Çarşamba –Dy.; Karaözü *Gemerek –Sv.; –Nğ.)

[açıcak] : (Kavak *Yeşilova –Brd.; –Gr. köyleri; Kayapa –Ed.)

[açıcek] : (Hacılar –Brd.)

[açkaç] : (–Kn. ve çevresi)

[açkı (I)-1] : (Salihler *Emirdağ –Af.; Hamidiye, Hamallar *Keçiborlu –Isp.; Başçeşme –Dz.; Kızılcaören –Kü.; Pazarcık *Bozöyük –Bil.; Altunzade *Karamürsel, Tuzla *Gebze –Kc.; Kozlukadı *Devrek, Ortaköy *Ereğli, Cumayanı, –Zn.; *Cide –Ks.; Gölpazarı *Kurşunlu –Çkr.; –Dy.; –Nğ.; Karakuyu *Saimbeyli, *Kadirli, *Kozan köyleri, Değirmenocağı *Osmaniye, Şıhşamı, Akçalıuşağı –Ada.; –Ed.; Kadıköy, Sofular, Tatarlı *Saray –Tk.)

[açkıç] : (–Brs.; Ballı *Malkara –Tk.)

[açkır] : (*Kurşunlu, *Ilgaz, –Çkr. köyleri; –Nğ.)

[açkış] : (Çilehane *Reşadiye –To.)

[açku (I)] : (*Gerze –Sn.)

2. Kalem açacağı. (–Kü.; *Taşköprü, *Cide –Ks.; *Zile çevresi, Kızık

SanalBaba

*Artova –To.; *Ağın –El.; *Kırıkhan, *Hassa –Hat.; *Divriği, *Zara, Yukarıkale *Koyulhisar, –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Ada.; –İç.)

[açacaḫ -2] : (Hayati *Erbaa –To.; –El.)

[açcak -2] : (–Kü.)

[aççak -2] : (–Kü.)

[açgı (I)-2] : (Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

[açıcaḫ] : (Hayati *Erbaa –To.)

[açkı (I)-2] : (Uluköy *Dinar –Af.; Aziziye –Brd.; Çırpılar *Bayramiç –Çkl.; –Ks.; *Antakya –Hat.; Totak, Yaraşlı, İkizce *Haymana –Ank.)

3. Tirbuşon, ingiliz anahtarı ve tornavida gibi açıcı aletler. (*Antakya –Hat.)

[açar -2] : (Kerkük)

açacak (II) Bilmece. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

āçagatıh Yağsız ve süzülmüş yoğurttan yapılan peynir. (*Mucur –Nş.)

açağız Boşboğaz, ukalâ. (Kozağaç *Tefenni –Brd.)

açağraz [→ acarıḫ]

açaḫ Açık, kápalı olmıyan. (–Bt.)

açal Yeni doğmuş erkek buzağı. (Mapavri ve köyleri –Rz.)

aç alavan [**acaca** (II), **ac alavan, aç ezber, aç tağsır, aç tāsır**] Aç açına, açken: *Aç alavan çapa vurulmaz.* (Çepnidere *Turgutlu –Mn.; Hacıahmet, *Düzce –Bo.; Çalış *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; *Nizip, *Kilis –Gaz.)

[**acaca** (II)]: (Yayla *Tefenni –Brd.)

[**acalavan**] : (–Gaz.; *Şerefli Koçhisar –Ank.)

[**aç ezber**] : (*Divriği –Sv.)

[**aç tağsır**] : (Güney *Yeşilova –Brd.)

[**aç tāsır**] : (–Ed.)

āçalık İş yaparken giyilen uzun ve geniş don. (–Es.)

açamak Mısır unundan yapılıp üstüne tereyağı dökülen yemek. (–Ay.)

açan (I) **1.** Ne zaman ki, –diği vakit. (–Es.; –Tr. ilce ve köyleri; Dağınıksu, –Rz.; Ceylânköy *Lüleburgaz –Krk.) **2.** Madem, madem ki. (–Tr. ilce ve köyleri; Kadıköy, Tatarlı, Osmanlı, Ahırköy *Saray –Tk.)

açan (II) Ne yazık: *Açan, ben gelinceye kadar ölmüş.* (İsmetiye –Brs.)

açan (III) [→ **açacak** (I) - **1**]

açar **1.** [→ **açacak** (I) - **1**] **2.** [→ **açacak** (I) - **3**]

açarlamak [→ **acarlamak** (I) - **1**]

açaray Nisan: *Açaray yağmurları başladı.* (–Dy.)

açaruk [→ **acarıḫ**]

açasına Açık olarak, açık durumda. *Bezi açasına ser.* (*Zara –Sv.)

açasıya Açıncıya kadar, açmadan önce: *Paket açasıya yırtıldı.* (*Zara –Sv.)

aç boğaz (I) Aç gözlü, gözü doymaz. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

aç boğaz, aç buğaz (II) Yiyip içmesi kendine ait, yemeksiz tutulan gündelikçi. (*Merzifon, –Ama.)

açcaḫ [→ **açacak** (I) -**1**]

açcak **1.** [→ **açacak** (I) - **1**] **2.** [→ **açacak** (I) - **2**]

açcık [→ **accık**]

açcıktan [→ **acıktan**]

açcuḫ [→ **accık**]

açcuk [→ **accık**]

SanalBaba

aççak 1. [→ **açacak** (I) - 1] 2. [→ **açacak** (I) - 2]
aç çardak Helâ. (Karakuş *Ünye –Or.)
aççık [→ **accık**]
aççıkça [→ **accık**]
aççi etmek Vurmak, döğmek, dayak atmak (çocuk dilinde). (–Gaz.)
aççik [→ **accık**]
açecek [→ **açacak** (I) - 1]
aç ezber [→ **aç alavan**]
açgı (I) [**açkı** (1) -3] 1. [→ **açacak** (I) - 1] 2. [→ **açacak** (I) - 2] 3. Demircilerin, baltanın deliğini açıp, genişletmek için kullandıkları aygıt. (–İst.)
[**açkı** (I) -3]: (–İst.)
açgı (II) [**açım** (I), **açkı** (II), **açku** (II), **açma** (III) -1] Oklava ile açılmış hamur, yufka. (*Alaşehir –Mn.; –Sm.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)
[**açım** (I)]: (–Sm.)
[**açkı** (II)]: (*Turgutlu –Mn.; –Sm.; *Ünye –Or.; *Tirebolu, *Görele –Gr.; *Antakya –Hat.; Kıbrıs)
[**açku** (II)]: (Mencilis *Keşap, *Tirebolu –Gr.)
[**açma** (III) -1]: (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)
açgı (III) [**açkı** (III)] Kilim, halı gibi yaygı, sergi. (–Gaz.)
[**açkı** (III)]: (–Gaz.)
açgıcı [**açkıcı**] Yufka açan, yufkacı. (*Alaşehir –Mn.)
[**açkıcı**]: (*Tire –İz.; *Alaşehir –Mn.; –Brs.; *Antakya –Hat.)
açgıç [→ **açacak** (I) - 1]
açgöz Aç gözlü. (İncesu *Dinar –Af.; İsabey *Çal –Dz.; Aslanköy *Mersin –İç.)
açıcaḫ [→ **açacak** (I) - 1]
açıcak [→ **açacak** (I) - 1]
açıcek [→ **açacak** (I) - 1]
açıcuk' [→ **accık**]
açıgaz Çocukların atlı karınca denilen eğlence aracı. (–Ur.)
açığırak Açıkça renkli: *Badana açığırak olmuş.* (*Silifke –İç.; *Afşin –Mr.)
açıḫ [→ **açık** (I)]
açıḫ ekmek Pide. (–Ur.)
açıḫlıḫ [→ **açkı tahtası**]
açık (I) [**açıḫ**] Uzak, ırak: *Bu su evden çok açık.* (Adatepe *Devrek, Cumayanı –Zn.; *Alaçam, –Sm.; *Zile –To.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Kelkit çevresi –Gm.; *Ardahan –Kr.; *Zara –Sv.; Kıbrıs)
[**açıḫ**]: (–Dy.)
açık (II) [**açkut**] Orman içindeki ağaçsız, çıplak yer: *Sığırı, büyük gürgendeki açığa al.* (Zara –Ama.)
[**açkut**]: (Kaptanpaşa *Çayeli–Rz.)
açık (III) Kahve cezvesi. (Karakuzu *Menemen –İz.; Dere –Mn.)
açık (IV) Kızlığı bozulmuş: *Kızcağızı açıktır diye babasına geri göndermişler.* (*Bor, –Ng.)
açık ağız [**açık ağızlı** -1, 2] 1. Boşboğaz, geveze. (İlyas *Keçiborlu, Banus *Eğridir –Isp.; Örencik *Yeşilova –Brd.; Moraca *Çal, Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Alamut, *Bozdoğan –Ay.; –Or.; –Gm.; Kışla, *Elmalı –Ant.)
[**açık ağızlı** -1]: (Dişli *Bolvadin –Af.; Kumdanlı *Yalvaç, Senir, Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, *Gelendost, Tahtacı aşireti –Isp.; Salda, Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Ekse, İsabey, Bekilli *Çal, Çıtak *Çivril, Bereketli *Tavas, *Sarayköy –Dz.; –Mn.; Ömer-

SanalBaba

köy, Demirkapı, *Susurluk, –Ba.; Fili *Biga, Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Bozan –Es.; –Bo.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Alaçam –Sm.; Çilehane *Reşadiye, Çayır, *Zile, Kızılköy –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Denizli *Vakfıkebir, Küçükhol *Of, –Tr.; Süle –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Ardahan –Kr.; Ergân –Ezc.; Keçek *Oltu –Ezm.; Karaözü *Gemerek, Çöplü *Gürün –Sv.; Gökçekışla –Yz.; –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.; *Saray –Tk.)

2. Aptal, salak. (Danışman *Fatsa –Or.; Güneyce –Rz.)

[açık ağızlı -2] : (*Bandırma, –Ba.; Bozan –Es.; –Gr. köyleri; Süle –Gm.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

açık ağızlı 1. [→ **açık ağız - 1**] **2.** [→ **açık ağız - 2**] **3.** Tembel. (*Bergama –İz.)

açıkak [→ **acıkak - 2**]

açık ayak Tulumbacı yürüyüş deyimlerinden. (–İst.)

açık börek Ortası açık bırakılarak pişirilen börek. (*Fethiye –Mğ.)

açıkcı Beleşçi, bedavadan geçinen. (*Mersin, *Tarsus –İç.; –Ada.)

açık düşmek Pehlivanlıkta göbek yarı görünmek. (Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.)

açık ekmek [açma (III) -2] 1. Pide, ince tandır ekmeği. (*Zile –To.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; Süle –Gm.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Sr.; *Nazimiye, *Hozat –Tn.; –Ml.; –Gaz.; –Mr.; *Antakya –Hat.; Şahin *Divriği, *Gürün, Karaözü *Gemerek, –Sv.)

[açma (III) -2] : (–Ama.)

2. Yufka ekmeği. (Sosunga *Çayırlı –Ezc.; Şahin *Divriği, Karaözü *Gemerek –Sv.)

açık el Cömert. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bandırma –Ba.)

açık eşkin [accık eşkin] Atın sık ve çevik adımlarla yürüyüşü. (Pazaravdan *Bucak, Aziziye –Brd.; Irgıllı *Çivril –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Pelitköy *Edremit –Ba.; –Kü.; *İnegöl, –Brs.; Bozan –Es.; *Çatalca –İst.; *Kandıra –Kc.; Genek –Çkr.; *Merzifon –Ama.; *Kilis –Gaz.; *Göksun ve köyleri –Mr.; *Divriği, *Şarkışla ve çevresi –Sv.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.; *Avanos köyleri –Nş.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Uğurlu *Ermenek, *Hadım ve köyleri –Kn.; *Mut köyleri –İç.; –Ant.)

[accık eşkin] : (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

açık kapı 1. Misafiri bol ev. (Karadere, Kayabaşı, *İkizdere –Rz.)

2. Herkese açık olan misafirhane. (Çepni *Şarkışla –Sv.)

açık köşe Misafir odası. (*Bergama –İz.)

açıklar alayı İşsiz güçsüz, boş gezenler zümresi : *Kardeşiniz ne iş yapıyor? Açıklar alayındandır.* (*Bor, –Nğ.)

açık seçik 1. İyice belli, belirli. (*Düzce –Bo.) **2.** Açık saçık. (*Afşin *Elbistan –Mr.)

açıktan [→ **acıktan**]

açık yiv 1. Üst dudakta bıyıkların ortasında, burna doğru uzanan çukurluk. (Senir *Keçiborlu –Isp.; *Lâpseki –Çkl.) **2.** Elbiselerin dikiş yeri. (Sarıidris *Eğridir –Isp.)

SanalBaba

açıl yumul böceği Tesbih böceği. (*Oğuzeli –Gaz.)

açım (I) [→ **açgı** (II)]

açım (II) Her tütün denginde sırasiyle "daban", "mezar" ve "kapak" adlı dizilerin üzerine yerleştirilen en iyi cins sekiz sıra. (–Sm. ve çevresi)

açımlı Yufkası kolay açılabilen özlü hamur. (*Bor –Ng.)

açım vermek Kıvamında yoğrulduğu ve özlü olduğu için hamurun yufkası kolay açılmak. (*Bor –Ng.)

açınmak Açılmak, görünmek : *Eli görür açınır, beni görür kaçınır.* (*Bor –Ng.; *Zara –Sv.; Bekilli *Çal –Dz.)

açıntı [→ **açma** (I)]

açikir Buruşuk, büzülmüş, kıvrılmış. (–Bt.)

aç kabadayı 1. Kabadayılık yapan yoksul kimse. (Çiftepınar *Mersin –İç.) 2. Yoksul olduğu halde şuna buna yardım eden. (Çiftepınar*Mersin –İç.)

açkaç [→ **açacak** (I) - 1]

açkı (I) [**açkı çubuğu, açkı makinesi**] 1. [→ **açacak** (I) - 1] 2. [→ **açacak** (I) - 2] 3. [→ **açgı** (I) - 3] 4. Tahtaları birbirine eklemek için kullanılan bir marangoz aleti. (Yakaköy *Gelendost –Isp.) 5. Tabaklanmış derinin yüzünü parlatmaya yarıyan kalın camdan, silindir şeklinde bir alet. (*Ezine –Çkl.; –Brş.; –Ed.)

[**açkı makinesi**] : (–İst.)

6. Oklava. (Cumayanı –Zn.; Dağınıksu –Rz.; *Antakya –Hat.; –Yz.)

[**açkı çubuğu**] : (*Görele –Gr.)

açkı (II) [→ **açgı** (II)]

açkı (III) [→ **açgı** (III)]

açkı (IV) Cilâ, perdah. (–Brs.)

açkı açmak Yufka açmak. (*Tirebolu –Gr.)

açkıcı [→ **açgıcı**]

açkıcılık Derileri parlatma sanatı. (–Mğ.)

açkıç [→ **açacak** (I) - 1]

açkı çubuğu [→ **açkı** (I) - 6]

açkılık 1. Yufka açmak için kullanılan un, nişasta v.b., uğra. (–Brd.; Darısekisi, Gözne *Mersin –İç.) 2. Hamur açmağa elverişli özlü un. (Dalhca *Nazilli –Ay.; *Tire –İz.; –To.; *Görele, *Tirebolu, *Keşap, *Bulancak –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; *Aktakya –Hat.)

açkı makinesi [→ **açkı** (I) - 5]

açkır [→ **açacak** (I) - 1]

açkı sofrası [→ **açkı tahtası**]

açkış [→ **açacak** (I) - 1]

açkı tahtası [**açkı sofrası, açıhlıh**] Üzerinde yufka açılan yahut hamur işleri yapılan uzun veya yuvarlak tahta. (*Görele –Gr.; *Bayburt köyleri –Gm.; Kıbrıs)

[**açkı sofrası**] : (–Or. ve köyleri)

[**açıhlıh**] : (–Dy.)

açku (I) [→ **açacak** (I) - 1]

açku (II) [→ **açgı** (II)]

açkun Fıçıların içini temizlemekte kullanılan yassı bir alet. (Çataldere *Çayeli –Rz.)

açkut [→ **açık** (II)]

açma (I) [**açıntı**] 1. Orman içinde veya fundalıkta yakılarak, köklenerek açılan tarla. (Sığma *Sarayköy –Dz.; Yeniköy,–Ba.; *İnegöl, –Brs.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kandıra –Kc.; Bayındır *Göynük, *Düzce, –Bo. ve dağ köyleri; Aliköy, Çaycuma, *Bartın –Zn.; –Sn. çevresi; –Sm. köyleri; –Ama.; –Tr. köyleri;

SanalBaba

*Şavşat köyleri, Bağlıca, *Ardanuç –Ar.; Beydili *Nallıhan –Ank.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[açıntı] : (Muğlasın *Tavas –Dz.) **2.** Aslında mera olan bir yeri sürerek tarla haline getirme. (–Yz. köyleri)

açma (II) Erik ve kayısı kurusu. (*Bayburt köyleri –Gm.; Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç, Ersis, Peterek *Yusufeli –Ar.; –Kr. köyleri; Tavusker *Oltu, *Tortum –Ezm.)

açma (III) **1.** [→ **açgı** (II)] **2.** [→ **açık ekmek - 1**]

açma (IV) **1.** Atın hızını arttırma, hızlandırma : *Atın açılmışı, yiğidin seçilmişi bizim ildedir.* (*Zara –Sv.) **2.** Avdan yılmış olan atmaca, keklik gibi av hayvanlarını tekrar ava alıştırma. (*Mut köyleri –İç.)

açma (V) Atın karnını özengiyle kanatıp yara yapma. (*Zara –Sv.)

açma (VI) Sabahtan öğleye kadar devam eden kadın hamamı: *Hamama gideceksen açmadan şaşma.* (–Sv.)

açma (VII) Bakraç. (Büyükkabaca *Senirkent –Isp.)

açma börek 1. [→ **açma makarna - 2**] **2.** Hamuru çok ince açılan, bir çeşit börek. (–Ky.)

açma makarna [açma börek-1] 1. Yufkadan kesilen ev makarnası, erişte. (Cumayanı –Zn.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.) **2.** Su böreği. (*Zile –To.; Zile *Mesudiye, Uzunmusa –Or.; *Tirebolu –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[açma börek -1] : (*Tirebolu –Gr.)

açmeğun Eşek arısı. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

açril Kesilmiş süt. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

aç tağsır [→ **aç alavan**]

aç tāsır [→ **aç alavan**]

açu bakan Falcı. (–Rz. ve çevresi)

açuk [→ **acalma**]

açuv [→ **acık** (II) - **3**]

açuvlanmak [→ **acıḫlanmaḫ**]

açuvlu Kızgın, öfkeli. (Çilehane*Reşadiye, *Zile –To.)

ad Anılacak değer, önem : *Bir baş soğanın da adı mı olurmuş?* (*Bor –Ng.)

ada İçi, düden, bataklık ve sazlıklarla, kenarları kovalık ve çayırlarla kaplı otlaklar. (Apa, Darıveren *Acıpayam –Dz.)

adā Üzüntü ile karışık şaşma bildirir, eyvah : *Ada ne yaptın, sütü devirdin.* (–Brd.; Ortaca *Akşehir –Kn.)

āda 1. Koyu pekmez. (Ürkütlü *Bucak, Karahisar, Garipköy *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Es.; –Çkr.; –El.; *Şerefli Koçhisar –Ank.) **2.** Armuttan yapılan pekmez. (*Kaş köyleri –Ant.)

ādā Ağabey : *Ādā pazara gitti.* (Kavakiçi, Yenice *Simav –Kü.)

ada düdüğü 1. Ağaçtan yapılmış uzun kaval. (Çepni *Gemerek –Sv.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, –Ank. çevresi; –Krş.) **2.** Söğüt dalından yapılmış düdük. (–Ank. çevresi) **3.** Ney. (–Çkr.)

adagöde İnsan ve hayvan vücudunun aşırı derecede şiştiğini anlatır: *Arı sokunca çocuğun yüzü adagöde şişmiş.* (Çerçin –Brd.; *Keçiborlu ve çevresi –Isp.; –Brs.; Alayunt –Kü.; Bozan, –Es.; Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Bahçeli, *Bor, –Ng.)

SanalBaba

adağa [adağı] Tavlanmış, ekin ekilecek duruma gelmiş toprak. (Mencilis *Keşap –Gr.; *Kozan, Mansurlu –Ada.)

[adağı] : (Kuyuluk, *Kozan –Ada.)

adağı [→ **adağa**]

adağlamaḫ Bir kızı birine nişanlamak. (Kerkük)

adağlanmaḫ, adaḫlanmaḫ Kız nişanlanmak. (Kerkük)

adağlı [→ **adaklı - 2**]

adaḫ Adak, nezir. (*Zile –To.; Tekke –Gm.; *Divriği, Karaözü *Gemerek –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Emirler *Ulukışla –Ng.)

adaḫlamaḫ [→ **adaklamak**]

adaḫlı 1. [→ **adaklı - 1**] **2.** [→ **adaklı - 2**]

adak (I) **1.** Yağlı çörek. (Eber *Dinar –Af.) **2.** El büyüklüğünde küçük ekmek. (Örencik *Yeşilova –Brd.) **3.** Küçük çocuklara, çokça perşembe günü dağıtılan şeker, üzüm, badem içi v.b. çerez. (Bademli *Dinar –Af.; Aziziye –Brd.)

adak (II) Çocuğun ilk adımları. (*Turhal –To.)

adak adak Azar azar. (*Ünye –Or.)

adak etmek 1. Adamak, vadetmek. (*Senirkent –Isp.; *Tefenni –Brd.; *Sarayköy köyleri, Çardak –Dz.; *Akhisar köyleri –Mn.; *Kurşunlu –Çkr.; *Ersis, *Yusufeli –Ar.; –Kr.; *Kilis –Gaz.; Eldelek *Elbistan, *Çoğulhan, *Afşin –Mr.; *Reyhanlı, *Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı –Hat.) **2.** Adağı yerine getirmek. (Yaylâ *Tefenni –Brd.) **3.** Hayır yaparak öksüz ve yoksulları doyurmak. (Hocalar *Sandıklı –Af.)

adaklamak [adaḫlamaḫ] Küçük çocuk yeni yürümeğe başlamak. (Sofular *Eğridir –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; *Ahlat –Bt.; *Ermenek –Kn.; *Silifke, –İç.; Yerkesik çevresi –Mğ.)

[adaḫlamaḫ] : (*Taşburun, *Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

adaklı [adağlı, adaḫlı - 1, 2; aday] 1. Nezredilmiş, varlığı kutsal bir şey uğruna feda edilmiş, adanmış. (*Dinar–Af.; *Şarki Karaağaç–Isp.; *Sarayköy köyleri –Dz.; –Ba. ve çevresi; *Ayvacık, *Gelibolu, *Bayramiç, *Çan –Çkl.; –Kü.; *Zile –To.; *Kurşunlu –Çkr.; –Sm.; –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; *Reyhanlı, *Antakya –Hat.; *Koyulhisar –Sv.; *Silifke –İç.; Genek *Yatağan –Mğ.; Kayapa –Ed.)

[adaḫlı - 1] : (*Divriği –Sv.)

2. Nişanlı kız. (Kınık –Kü.; –Bo.; *Iğdır –Kr.; Kerkük "Karapapak Türkleri")

[adağlı] : (Kerkük)

[adaḫlı - 2]: (*Iğdır –Kr.; Kerkük)

[aday] : (*Akyazı çevresi –Sk.; Eldelek *Elbistan –Mr.; –Kn. köyleri)

3. Adak adamış olan: *Annem üç gün oruca adaklı.* (Çamlıbel *Artova –To.)

adal Erkek dana. (Kaptanpaşa bucağı köyleri *Çayeli –Rz.)

adalamak (I) Münakaşa etmek, tartışmak. (Hasanoğlan *Silifke –İç.)

adalamak (II) Bir yerin etrafı yağmur sulariyle dolarak ada haline gelmek. (Hurma *Silifke –İç.)

ada leyleği 1. Irmak kenarlarında bulunan siyah bir kuş. (*Bünyan köyleri –Ky.) **2.** Çok uzun boylu adam. (Atabey –Isp.; –Ezm.)

SanalBaba

adam aldadan kuşu Tarla kuşu. (*Iğdır köyleri –Kr.)

adamalı Adamakıllı, iyice. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

adamıça İnsanca, insana yakışır şekilde. ("Karaçaycadan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

adamık [→ **adamlıklı - 1**]

adamıklı **1.** [→ **adamlıklı - 1**] **2.** [→ **adamıklı - 2**] **3.** Aklı başında, oturaklı adam. (Kabaklar *Çameliğ –Dz.)

adamıksız [**adamlıksız, adamuksuz**] İnsaniyetsiz, kıymet bilmez. (Bademli *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent, Akçaşar *Eğridir –Isp.; Ağlı *Küre –Ks.; Cibistas *Ardeşen –Rz.; *Bodrum, Genek *Yatağan –Mğ.)

[**adamlıksız**] : (Pazaraydan, Devri *Bucak, Aziziye –Brd.; Ekse *Çal, *Sarayköy köyleri –Dz.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon –Ama.; –Yz.; Yaraşlı *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Bor –Nğ.; Görmel *Ermenek –Kn.)

[**adamuksuz**] : (–Sm.)

adamlık (I) Bağ belleme günlük ölçüsü, bir adamın bir günde belliyebileceği yer. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

adamlık (II) [**adamlığ**] İyilik, insaniyet. (Tahtacı aşireti –Isp.; *Merzifon köyleri –Ama.)

[**adamlığ**] : (Kerkük)

adamlak [→ **adamlık** (I) **- 1**]

adamlığ [→ **adamlık** (II)]

adamlıḫ [→ **adamlık** (I) **- 1**]

adamlıḫlı [→ **adamlıklı - 1**]

adamlık (I) [**adamlak, adamlıḫ**] **1.** Düğün veya bayramlarda giyilen elbise, yabanlık. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.; *Akhisar –Mn.; –Ba. köyleri; İsmetiye –Brs.; –Kü.; Çayırdere *Silivri –İst.; *Alaçam –Sm.; Bizmişen –El.; *Silifke –İç.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[**adamlak**] : (*Gelendost –Isp.)

[**adamlıḫ**] : (*Gürün –Sv.)

2. İçi pamuklu erkek hırkası. (Karasenir *Boğazlıyan –Yz.)

adamlık (II) **1.** Evlerde erkeklerin oturduğu yer, sedir. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **2.** Misafir odası. (–Ba.)

adamlıklı [**adamık, adamıklı -1, 2; adamlıḫlı, adamloḫli, adamuhlu, adamuklu -1**] **1.** Hatır, gönül sayan, insaniyetli. (Çiftlik *Dinar, Dişli *Bolvadin –Af.; Senir *Keçiborlu, Yakaköy *Gelendost –Isp.; Devri *Bucak, Akçaköy, Örencik *Yeşilova, Yayla *Tefenni –Brd.; Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Bartın –Zn.; –Ks.; *Merzifon köyleri, Varay –Ama.; *İskilip –Çr. ve çevresi; *Zile ve çevresi, Kızılköy –To.; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, Şıhlar, Uzunmusa –Or.; –Gm. ilce ve köyleri; –Ezc.; –Vn.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; Kayalıpınar *Yıldızeli, *Zara, Tutmaç –Sv.; *Sorgun, –Yz. ve köyleri; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Bor –Nğ.; Çukurbağ, Görmel, *Ermenek –Kn.; *Karaisalı –Ada.; Gözne ve çevresi *Mersin –İç.; Kışla *Elmalı, Güzelsu *Akseki, Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[**adamık**] : (Çaltı *Gelendost –Isp.)

[**adamıklı -1**] : (Yassıviran *Senir-

SanalBaba

kent, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Kızılköy –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Cibistas *Ardeşen –Rz.)

[adamlıḫlı] : (*Erciş –Vn.)

[adamloḫli] : (–Bt.)

[adamuhlu] : (Kızılköy –To.)

[adamuklu -1] : (–Sm.; –Or.; –Gr. köyleri; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

2. Terbiyeli. (*Merzifon köyleri –Ama.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[adamıklı-2] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.) **3.** Konuk sever. (Cumayanı –Zn.; *Zara, Tutmaç –Sv.)

adamlıksız [→ **adamıksız**]

adamloḫli [→ **adamlıklı - 1**]

adam otu Mandragora officinalis. (Kozak *Bergama –İz.)

adamsınmak Adam yerine konmak. (*Kırıkhan,Amik ovası, Gâvurdağı –Hat.)

adamuhlu [→ **adamlıklı - 1**]

adamuklu 1. [→ **adamlıklı - 1**] **2.** Cana yakın, sıcak kanlı. (–Or.)

adamuksuz [→ **adamıksız**]

adana Ormancılıkta bir kereste çeşidi. (*Silifke –İç.)

adanak [→ **adanat**]

adanat [**adanak**] Ekin demetlerini arabaya yüklemekte kullanılan üç çatallı alet, dirgen, anadut. (*Dinar köyleri –Af.; Kurna, Çerçin –Brd.; Ekse *Çal, İshaklı *Çivril, *Acıpayam, –Dz. köyleri)

[adanak] : (Gökçeyaka *Yeşilova –Brd.; Sığma *Sarayköy –Dz.)

adar (I) Olgunluk, erginlik. (*Boyabat –Sn.)

adar (II) Müddet, mühlet, zaman: *Bizim paranın adarı doldu.* (*Çarşamba –Sm.; –Kn.)

adar (III) Taraftar, omuzdaş: *Adarlarını al, karşıma çık.* (Tepelice *Bozkır –Kn.)

adar (IV) Mart ayı. (–Bt. ve köyleri)

adarı yetmek Kemale ermek, olgunlaşmak. (*Boyabat –Sn.)

adarsız Müddeti dolmamış, vakitsiz: *Bı kuzu adarsız doğdu.* (*Çerkeş –Çkr.)

adasız, adaysız Çok ağlıyan, huysuz küçük çocuk. (*Silifke –İç.)

ada soğanı Urginea maritima, liliaceae. (Tokca *Çivril –Dz.; Örencik *Yeşilova –Brd.; –İst.)

adaş [**adeş-1, 2**] **1.** Dost, arkadaş. (İncesu *Dinar –Af.; Senir *Keçiborlu, İlegüp *Uluborlu, Körküler *Yalvaç, Banus *Eğridir, *Gelendost, Sağrak *Sütçüler, Yassıviran *Senirkent, *Şarki Karaağaç –Isp.; Gökçeyaka, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; İğdir *Çivril, Kızılca *Tavas, Kösten –Dz.; Evreşe *Gelibolu, Fili *Biga –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Sivrihisar –Es.; *Düzce –Bo.; Cumayanı –Zn.; Hacavera *Maçka –Tr.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Ardahan –Kr.; –Ezc. köyleri; *Divriği köyleri –Sv.; *Bor –Ng.; *Karaman –Kn.; Tece *Mersin –İç.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.; –Ed.)

[adeş -1] : (*Dinar –Af.; Hacılar, Akkaya –Brd.; Ortaköy *Çal –Dz.; *Elmalı –Ant.)

2. Kardeş, kardeş edinilmiş olan. (Geresin *Keçiborlu –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Cumayanı –Zn.; *Zile, –To.; Hacavera *Maçka –Tr.; –Ezm.; *Ereğli –Kn.)

[adeş -2] : (Yenice *Emet –Kü.)

SanalBaba

adaşmak Çocuklar, oyunda ad seçerek eş olmak. (*Ünye –Or.; *Gürün –Sv.)

aday [→ **adaklı - 2**]

ada yavrusu Bir çifte küçük balıkçı kayığı. (*İzmit –Kc.; –Isp.)

ad çekici **1.** İftiracı, müzevvir. (İncirköy *Fethiye –Mğ.) **2.** Yaygaracı. (İncirköy *Fethiye –Mğ.)

ad çekmek Bir kişi veya bir aile için kötü şeyler söylemek. (*Elmalı –Ant.)

adda budda Tektük, seyrek, orada burada. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

addamaç [**addamaş**] Dere veya çay içine bir adım aralıkla konulmuş geçit taşları, atlamaç. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**addamaş**] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; Tutmaç –Sv.)

addamaş [→ **addamaç**]

addeysa [→ **adıysa**]

addım (I) Meşhur, ünlü. (*Erciş–Vn.)

addım (II) Adım. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

addıraç Sac üzerindeki yufkayı çevirmeğe yarıyan tahta aygıt.(–Brd.)

addırık Orospu, kahpe .(Hacılar–Brd.)

addırmak **1.** Bir sıvıyı fışkırtmak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **2.** Küçük çocuklar sidiği ileri doğru fışkırtarak işemek. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

adduracak Ormanlarda, yüksek yamaçlardan tomruk kaydırılan yer. (Giremez *Araç –Ks.)

ade **1.** Abla. (*Demirci –Mn.; Koru *Yalova –İst.; Karahisar, *İncesu, *Develi, Bürüngüz *Bünyan –Ky.; Sabır *Ürgüp –Nş.; Çukurkuyu *Bor –Nğ.) **2.** Baba. (*Ağın –El.; Kaledere, *Gürün, Karak *Yıldızeli, –Sv.) **3.** Anne.(*Develi –Ky.)

adece Kuyruğu çok küçük ve cılız koyun. (*Bodrum –Mğ.)

adel adel Tek tek, kelime kelime (konuşma hakkında): *Konuşmanız bizim evde adel adel duyulur.* (Aslanköy *Mersin –İç.)

adem Kusur, hata. (Kızılca *Tavas –Dz.)

adese Bir cins siyah üzüm ve bu üzümün ekşi pekmezi. (*Ünye–Or.)

adeş **1.** [→ **adaş - 1**] **2.** [→ **adaş - 2**] **3.** Adaş, adı bir. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Hacılar, Akkaya –Brd.; Darıveren, *Acıpayam, Garipköy *Tavas –Dz.; Furunlu *Bayındır, Özbek *Urla –İz.; Yenice *Emet –Kü.)

adgı (I) Uçları iki duvar üstüne gelmek üzere damı örtmek için kullanılan direk. (–Brd.)

adgı (II) Vergi. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ad goşmak Ad koymak. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

adı (I) Serseri, ahmak. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; *İmranlı –Sv.)

adı (II) Küçük çocuk. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

adı (III) İnsan içine girmiyen, yabani. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

adı (IV) Acı anlatan ünlem. (Çandır *Sütçüler –Isp.; *Kaş köyleri –Ant.)

adı batası Köstebek de denilen çıban, kemik veremi, sıraca. (Akkışla *Bünyan–Ky.)

adı batasıca [**adı batmış, adı kalasıca, adın addara kala, adın bata, adını eller alsın**] **1.** İlenç. (–Gaz. ve çevresi)

[**adı batmış**] : (–Kr. köyleri)

SanalBaba

[adı kalasıca] : (Değirmen *Yeşilova –Brd.)
[adın addara kala] : (*Erciş –Vn.)
[adın bata] : (–Kr. köyleri)
[adını eller alsın] : (*Acıpayam –Dz.)
2. Müzmin yara. (Kuzuculuk *Dörtyol –Hat). **3.** Oğlanlık da denilen ateşli bir çocuk hastalığı. (Baklalı –Ada.) **4.** Yılan. (–Gaz.; *Andırın, *Elbistan, *Pazarcık, *Göksun, –Mr.; Kuzuculuk *Dörtyol –Hat.)
[adı batmış] : (*Iğdır –Kr.)
5. Akrep. (–Gaz.; *Karaman, –Kn. ve köyleri; –Ant.) **6.** Domuz. (*Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri, *Andırın, *Pazarcık –Mr.)

adı batmış [→ **adı batasıca - 4**]

adı belli (I) Adamakıllı, iyi: *Yaptığın iş adı belli bir şeye benzese bari.* (–Es.; *Silifke –İç.)

adı belli (II) Aşikâr, açık, belli. (*Düzce –Bo.)

adı belli (III) Tamamen, başlıbaşına, temelli, bari oldu olacak : *Adı belli sen al, ben almıyayım.* (*Silifke, Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

adı belli olmak Bir şeyin miktar veya değeri belli olmak, bilinmek: *Fiyatına bir şey de de adı belli olsun.* (Köseçobanlı *Gülnar, *Silifke –İç.)

adı bellisiz Verem. (*Gülnar –İç.)

adı çekilmek Bir kız veya kadının adı çıkmak, hakkında söz söylenmek, dedikodusu yapılmak: *Şu kızın Ahmetle adı çekildi.* (Çiftlik *Dinar –Af.; Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Y. Bademli *Şarki Karaağaç –Isp.; Yayla *Tefenni, Salda *Yeşilova, Anbarcık *Gölhisar–Brd.; Çıtak *Çivril, Kösten –Dz.; Süreç, Eymir, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; *Tire –İz.; –Es.; Cumayanı –Zn.; *Zile –To.; Sobran, –Gm.; Tutmaç –Sv.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; Bağyaka *Finike –Ant.; İncirköy *Fethiye, *Köyceğiz –Mğ.)

adıgıyın atmak Tıpış tıpış yürümek: *Yeri yavrum yeri, adıgıyın at da gel.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

adı kalasıca [→ **adı batasıca -1**]

adıkmak İyi veya kötü ad ile şöhret bulmak, ünlenmek. (Şehirveren *Taşköprü –Ks.; –Çr.; *Yıldızeli –Sv.; İsmil –Kn.)

adı kötü Yengeç. (Gökçekışla –Yz.)

adıla gödüle Çok şişmanlamış kimse. (–Brd.)

adılısam, adılsa [→ **adıysa**]

adıma vurmak Bir yeri adımlıyarak ölçmek. (Çıtak *Çivril –Dz.)

adımını tek atmak Tedbirli davranmak. (*Bandırma –Ba.)

adım sekitmek **1.** Durduğu yerden sıçrayıp uzaklaşmaya kalkışmak. (*Bor –Nğ.) **2.** Durduğu yerden sıçrayıp uzaklaşmasına meydan vermek. (*Bor –Nğ.)

adın addara kala [→ **adı batasıca - 1**]

adın bata [→ **adı batasıca - 1**]

adını eller alsın [→ **adı batasıca - 1**]

adını getirememek Adını hatırlıyamamak. (*Sivrihisar –Es.)

adınmak [→ **ardınmak**]

adır, ādır Ateş. (–Tn. ve ilceleri)

adıradan Arkadan, arkasından, gizlice. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ādırık çödürük Tahterevalli. (Hasanoğlan –Ank.)

ādırıklı Dengesiz, bir tarafa eğik: *Çuvalı eşeğe ādırıklı sarmayın.* (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

SanalBaba

ādırık olmak Birine yük olmak. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ādırmaḫ Bir yöne çekmek, çevirmek, fikrini çelmek. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ādırmak **1.** Bir yana meyletmek, ağır gelmek (yük hakkında). (Ürkütlü *Bucak –Brd.; İsabey *Çal –Dz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; İncirköy *Fethiye –Mğ.) **2.** Çökertmek. (Hasanoğlan –Ank.)

adışık Süse, gösterişe düşkün. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

adıyaman **1.** Adının söylenmesinde sakınca görülen şeyler için kullanılır. (–Gaz.) **2.** Şeftali. (Dişli *Bolvadin –Af.; Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Sağırköy, Sücüllü, *Yalvaç –Isp.; –Brs.; –Ks.; –Sn. köyleri; *İskilip, *Osmancık, Hacıhamza, –Çr.; *Merzifon köyleri, Varay, Ziyere –Ama.; *Zile –To.; Karaözü *Gemerek –Sv.; –Krş.) **3.** Badem. (–İz.; –Ezc.; –Ky. ve köyleri) **4.** İncir. (–Gaz.) **5.** Havuç, deper otu. (Köprücek *Emet, Eğirler *Simav –Kü.) **6.** Ayı. (–Çkr.) **7.** Domuz. (*Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.) **8.** Etle deri arasındaki mor leke. (*Bolvadin –Af.) **9.** Bir çeşit yara. (Dişli *Bolvadin –Af.)

adıysa [addeysa, adılısam, adılsa, adıysam, adīsa, adīse] Halbuki, oysaki, haniya. (*Dinar köyleri, –Af.; –Uş. köyleri; Akçaşar *Eğridir, Yassıviran *Senirkent –Isp.; İğdir *Çivril, Çardak –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Tepecik –Kü.; *Gerede –Bo.; Görmel, *Ermenek –Kn.; İbradı *Akseki –Ant.; *Milâs –Mğ.)

[addeysa] : (Yenice *Emet –Kü.)

[adılısam, adılsa] : (Alanlı –Ay.)

[adīsa] : (–Ur.)

[adīse] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)

[adıysam] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Sığma, Hisar, Babadağ *Sarayköy, Ovacık, Muğlasın *Tavas, Yeşilyuva, *Acıpayam, Medele *Çal –Dz.; Eymir,*Bozdoğan–Ay.; *Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri –İz.; İsmetiye, *Alaşehir –Mn.; –Es.; *Ermenek –Kn.; *Milâs –Mğ.)

adıysam [→ **adıysa**]

adik, edik Fotin. (*Ereğli –Kn.)

adile (I) Yemeği yapılan bir bitki. (Emirerli *Çivril –Dz.; *Yalova –İst.)

adile (II) Sofraya son olarak konan tatlı. (*Bergama –İz.)

adilimit İnce kabuklu, güzel kokulu bir çeşit beyaz üzüm. (*Bor–Nğ.)

adīsa [→ **adıysa**]

adīse [→ **adıysa**]

adiş Dargın, küsülü, gücenik : *Biz Ayşe ile adişiz.* (–Or.)

adiyle Kendi kafasına göre hareket eden, söz dinlemiyen kız. (Bekilli *Çal –Dz.)

adlamak Ayıklamak: *Şu çiçeğin otunu adla.* (Çıtak *Çivril –Dz.)

adleştirmek Ayırmak, çözmek. (Hacılar –Brd.)

adlım (I) **[adlı sanlı]** Meşhur, ünlü. (*Yusufeli –Ar.; –Kr. köyleri;*Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.; –Mş.)

[adlı sanlı] : (–Sm.)

adlım (II) Adım. (*Kemaliye –Ezc.; *Ağın –El.)

adlı sanlı [→ **adlım** (I)]

ādmak Yükletmek, sırtına vurmak. (*Bozdoğan –Ay.)

adna **1.** Perşembe. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; Mengeser –Ağ.)

SanalBaba

2. Cuma. (Gürcistan göçmenleri, Selim Karapapakları *Sarıkamış –Kr.)

adol İlkbaharda biten bir otun çift sürülürken tarlada çıkan ve soyularak yenen, küçük patates büyüklüğündeki yumru kökü. (–To. köyleri; *Ardanuç köyleri, *Şavşat köyleri –Ar.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Büyükcincirop, *Ardahan, –Kr. ve köyleri; –Ezm.)

ados Asma ve meyva ağaçlarını budamak için demir veya çelikten yapılmış ucu eğri bıçak. (Ersis, Peterek, Erkinis *Yusufeli –Ar.)

adostum kuşu Kumru. (–Brd.)

ad san Şöhret, ün. (–Sm.; *Silifke –İç.)

adu Mısır, darı. (Gönen –Isp.)

af Av. (İncekum *Silifke –İç.)

afa (I) Kabile, devlet. (*Tire, –İz. ve çevresi)

afa (II) Gönül, iç: *Tatlı tatlı konuşmasından afam açıldı.* (*Bodrum –Mğ.)

afaangı artmak Ateşi artmak, harareti yükselmek. (Çıkrık *Mecitözü –Çr.)

afacan [afıcan] 1. Bir şeyin zehir gibi acı olduğunu anlatmakta kullanılır. (Bademli, İncesu *Dinar –Af.; Kozluca *Keçiborlu –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.; Çitli *Mecitözü –Çr.; –Tr. çevresi; *Antakya –Hat.)

[**afıcan**] : (Kavak *Yeşilova –Brd.)

2. Bir şeyin çok keskin olduğunu anlatmakta kullanılır: *Baltanın yüzü afacan gibi.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.) 3. Heyecan, telâş. (Tekkeköy –Dz.)

afacan ölümü [afakan ölümü, afilcan ölümü] Âni ölüm. (Yavuz *Şavşat –Ar)

[**afakan ölümü**] : (Baf, Kıbrıs)

[**afilcan ölümü**] : (Güneyce –Rz.)

afafiye [afaya] 1. Lüzumsuz, beyhude, boşuna. (Bereketli *Tavas –Dz.; *Zile –To.; Mollaveyis *Pazar –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Keçek *Oltu –Ezm.; *Erciş –Vn.)

[**afaya**] : (Korucu *İvrindi –Ba.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

2. Bedava. (Çamlıköy –Gm.)

afagan rüzgârı [→ **afakan - 1**]

afağan 1. [→ **afakan - 3**] 2. [→ **afakan - 1**]

afaḫan 1. [→ **afakan - 1**] 2. [→ **afakan - 2**]

afakan [afagan rüzgârı, afağan -1,2; afaḫan -1,2; afān, afarak, afgan (I) -1,2; afgon, afıgan -1,2; afıkan, afkan, afkon -1,2; afokon, afukon] 1. Yürek oynaması, çarpıntı, helecan, tasa, iç sıkıntısı, hafakan. (Çiftlik *Dinar, İshaklı *Bolvadin–Af.; *Eşme köyleri –Uş.; *Keçiborlu, Yakaköy *Gelendost, *Senirkent –Isp.; Bekilli *Çal,*Buldan köyleri, Kösten –Dz.; Korucu *İvrindi –Ba.; –Brs.; Yenice, Hacıkebir *Emet –Kü.; –Es.; *Bor –Nğ.; *Elmalı –Ant.; *Fethiye–Mğ. çevresi)

[**afagan rüzgârı**] : (–Ezm.)

[**afağan - 2**] : (Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *Taşköprü –Ks.; –Çr.; –Ama.; *Bor –Nğ.)

[**afaḫan -1**] : (–Ezm.)

[**afān**]: (–Çr.)

[**afgan (I)-1**] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; –Kü.)

[**afgon**] : (*Tefenni –Brd.)

[**afıgan-1**] : (*Eğridir –Isp.; –Brd.)

SanalBaba

[afıkan] : (–Brd.)
[afkan] : (Banus *Eğridir, *Gelendost –Isp.; Güney *Yeşilova, Gökçeyaka–Brd.; *Acıpayam –Dz.)
[afkon -1] : (Yayla, Gölcük *Tefenni, Örencik *Yeşilova –Brd.; Darıveren, Alâeddin, Kelekçi *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Zile –To.; –Mğ.)
[afokon] : (Beylerli –Dz.; Çukurbağ *Kaş –Ant.)
2. Öfke, sinir. (İncesu, Çapalı, Eldere *Dinar –Af.; *Keçiborlu ve köyleri –Isp.; Pazaravdan *Bucak, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Yukarıseyit, Bekilli *Çal –Dz.; –Brs.; Yenice, Hacıkebir *Emet –Kü.; –Es.; Akçaeniş, Kışla *Elmalı –Ant.; Ceylân *Fethiye –Mğ.; Kıbrıs)
[afaḫan -2] : (–Ezm.)
[afarak]: (–Nş.)
[afgan (I) -2] : (Navlu *Yeşilova –Brd.)
[afıgạn -2] : (–Brd.)
[afkon -2] : (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)
[afukon] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.)
3. Nefesi kesen sürekli öksürük. (Bulkaz *Çivril –Dz.; Sarı *Merzifon –Ama.)
[afağan - 1] : (Bulkaz *Çivril–Dz.; Sarı *Merzifon –Ama.)

afakanlanmak [**afakan tutmak, afaraklanmak, afatlamak -2, afkanı kalkmak**] Kızmak, sinirlenmek, öfkelenmek. (–Brd.; Kışla *Elmalı –Ant.)
[**afakan tutmak**] : (İncesu *Dinar –Af.)
[**afaraklanmak**] : (–Nş.)
[**afatlamak -2**] : (Güney *Yeşilova –Brd.; Tekkeköy –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Maçka köyleri, Kalafka –Tr.)
[**afkanı kalkmak**] : (Banus *Eğridir –Isp.)

afakan ölümü [→ **afacan ölümü**]

afakan tutmak [→ **afakanlanmak**]

afal [**afala** (II), **afalak -1, afıca, afızombak, aflak -1**] Aptal, sersem, şaşkın. (Çandır *Sütçüler, Çaltı *Gelendost –Isp.; –Brs.; Hacavera *Maçka –Tr.)
[**afala** (II)] : (*Zile –To.)
[**afalak -1**] : (Akçaşar *Eğridir –Isp.; *Düzce –Bo.; –Çr.; *Zile –To.; *Afşin –Mr.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.)
[**afıca**] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)
[**afızombak**] : (Zeyve *Söğüt –Bil.)
[**aflak -1**] : (–Çr.; Çepni *Şarkışla –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, *Çayıralan, Mamure *Çekerek, –Yz.; Tuzhisar *Bünyan, Mahzemin –Ky.)

afala (I) 100 - 200 kilo ağırlığında yunus balığı. (Görece –İz.; Büyüktaşhana *Çayeli –Rz.)

afala (II) [→ **afal**]

afalak **1.** [→ **afal**] **2.** İriyarı, sallapati adam. (–Ama. köyleri)

afalamak (I) Ufalamak, avuç içinde ezerek ufak parçalara ayırmak. (İncesu *Dinar –Af.)

afalamak (II) [**afarlamak** (I)] Afallamak. (*Gelendost, Atabey –Isp.; Harşit bucağı köyleri –Gm.)
[**afarlamak** (I)] : (Varay –Ama.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Gülnar –İç.)

afalsız Akılsız, beyinsiz. (Karahüyükafşarı *Acıpayam –Dz.; Bozhane *Beykoz –İst.; *Zile –To.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

SanalBaba

afān [→ **afakan - 1**]

afana Bereketsiz (çokça beyaz ekmek hakkında). (*Zile –To.; Denizli *Vakfıkebir, Oksi –Tr.)

afana etmek Çarçur etmek, ziyan etmek: *Parayı afana etti gitti.* (–Tr. ve çevresi)

afana tufana çevirmek Allak bullak etmek, alt üst etmek. (*Ödemiş –İz.)

afanta 1. Avanta. (–Bt.) 2. Bedava, beleş. (–Bt.)

afar (I) Ispanak ve benzeri sebzelerle yapılan börek, pide. (–Brs.)

afar (II) [→ **afara - 2**]

afar (III) Diş diplerine biriken sert kir, tartre. (–Gaz.)

afara [**afar** (II), **affara**] 1. Harman yerindeki hububatın taş ve toprakla karışık kalıntısı. (Çepnidere *Turgutlu, Dambaylı *Salihli –Mn.; *Viranşehir, *Akçakale, *Siverek, *Hilvan, *Suruç, *Birecik, Bozova, –Ur.; *Kilis, –Gaz.; *Göksun köyleri, Eldelek *Elbistan, Kötüre, *Afşin, –Mr. ve çevresi; Başlamış *Dörtyol, Türkmen aşireti, Amik ovası, *Reyhanlı, Gâvurdağı, *Kırıkhan, Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Mercin *Ceyhan, –Ada.) 2. Bahçe ve bostanlardaki kalıntı, bir şeyin en son kalan döküntüsü. (Başlamış *Dörtyol, Türkmen aşireti, Amik ovası, *Reyhanlı, Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

[**afar** (II)] : (–Ada.)

[**affara**] : (*Antakya –Hat.)

3. Tütün tozu, ufalanmış tütün. (*Turgutlu –Mn.)

afaracı [**afarozcu, affaracı**] 1. Harman yerlerindeki hububat döküntülerini toplıyan adam. (*Tire –İz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Kilis –Gaz.; Eldelek *Elbistan, –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, Amik ovası, Gâvurdağı, *Kırıkhan, *Reyhanlı –Hat.)

[**afarozcu**] : (Furunlu *Bayındır –İz.)

2. Bağ, bahçe ve zeytinliklerde kalan döküntüyü toplıyan adam. (Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Antakya ve çevresi –Hat.)

[**affaracı**] : (*Antakya –Hat.)

3. Harman işçisi. (Eskimalatya –Ml.; –Gaz.)

afarak [→ **afakan - 2**]

afaraklanmak [→ **afakanlanmak**]

afaralamak [**afarlamak** (II) **-1, 2**] 1. Harman yerinde kalan tozlu, topraklı hububatı toplamak. (*Kilis –Gaz.; *Reyhanlı –Hat.; Cebelibereket –Ada.; Civanyayla –İç.)

[**afarlamak** (II) **-1**]: (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

2. Bahçede kalan döküntü meyvaları toplamak. (*Antakya köyleri –Hat.)

[**afarlamak** (II) **-2**]: (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

3. Bir şeyin irisini, ufağını ayırmak, seçmek. (*Göksun –Mr.)

afarayıp küfüremek [→ **afatlamak-1**]

afarızlamak (I) [**afartmak -3, afıroz etmek, afsunlamak, afuruzlamak**] Hırsızlık etmek, aşırmak, çalmak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

[**afartmak -3**] : (Yolbaşı –Rz.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**afıroz etmek**] : (*Kemaliye–Ezc.)

[**afsunlamak**] : (Alamut *Bozdoğan –Ay.)

[**afuruzlamak**] : (Bahçeli *Bor–Nğ.)

SanalBaba

afarızlamak (II) Soğuk almış hayvanları tedavi etmek. (Aslanköy *Mersin –İç.)

afarlamak (I) [→ **afalamak** (II)]

afarlamak (II) **1.** [→ **afaralamak - 1**] **2.** [→ **afaralamak - 2**]

afarna Yunus balığı. (*Perşembe, *Fatsa, *Ünye, –Or.)

afarozcu [→ **afaracı - 1**]

afarozman kesilmek Tehditle karışık hiddet göstermek, zorbalık yapmak. (*Ünye –Or.)

afartmak [afurtmak] **1.** Mübalağa etmek, ofartmak, şişirmek. (*Bolvadin, –Af.; Yayla *Tefenni, Ürkütlü *Bucak, Aziziye –Brd.; Çıtak *Çivril, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Falaka *Bayındır–İz.; Nilüfer –Brs.; Cumayanı –Zn.; *Ermenek köyleri –Kn.; *Silifke –İç.)

[afurtmak] : (*Silifke –İç.)

2. Aldatmak, kandırmak. (Kösten –Dz.) **3.** [→ **afarızlamak** (I)]

afat Haylaz, yaramaz çocuk. (–Çkr.)

afatlamak [afarayıp küfüremek, affatmak, afırmak, afur küfür etmek] **1.** Öfkeyle ağzına geleni söylemek, küfretmek, bağırıp çağırmak, paylamak. (Ovacık, Garipköy *Tavas, Karataş *Sarayköy –Dz.; Sürez, Hamzabali, *Bozdoğan, Alanlı–Ay.; *Kurşunlu –Çkr.; *Maçka köyleri, Kalafka –Tr.; *Ardahan –Kr.; *Antakya –Hat.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Genezin *Avanos –Nş.)

[afarayıp küfüremek] : (*Perşembe –Or.)

[affatmak] : (–Vn.)

[afırmak] : (Aslanköy *Mersin–İç.)

[afur küfür etmek] : (*Mesudiye köyleri –Or.; *Ağın –El.)

2. [→ **afakanlanmak**] **3.** Çok korkutmak, fazla sıkıştırmak. (Çepni *Şarkışla –Sv.) **4.** Birini, bir kimsenin aleyhine kışkırtmak, fitlemek. (Çobanbeyli *Afşin –Mr.) **5.** Yakmak, acıtmak: *Biber ağzımı afatladı.* (*Gürün –Sv.)

afatlatmak Sövmeğe, ağzını bozmağa mecbur etmek. (Sarımahmutlu *Buldan –Dz.)

afaya [→ **afafiye - 1**]

afdaha [aftafa, aftaka, aftefa] İbrik. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[aftafa] : (*Iğdır ve köyleri, Karakoyunlu –Kr.)

[aftaka] : (Gülesor –Ağ.)

[aftefa] : (*Iğdır –Kr.)

aferim Yerelması. (Hisarardı *Sücüllü, *Yalvaç –Isp.; *Zile –To.)

affara [→ **afara - 2**]

affaraca [→ **afaracı - 2**]

affatmak [→ **afatlamak - 1**]

afgan (I) **1.** [→ **afakan - 1**] **2.** [→ **afakan - 2**]

afgan (II) Cerahat, irin. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

afganlı Sinirli, delice hareketleri olan (kimse). (Çamköy *Gölhisar –Brd.)

afgon [→ **afakan - 1**]

afgun İnsan pisliği, bok. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

afgurmak Köpek havlamak. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

afguru Düz (yol hakkında). (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

afıca [→ **afal**]

afıcan [→ **afacan** (I)]

afıgan **1.** [→ **afakan - 1**] **2.** [→ **afakan - 2**]

afıgannı Helecanlı, iç sıkıntısı olan (kimse). (–Brd.)

SanalBaba

afı kafı yutmak [afı küfü yemek] Pisboğazlık etmek, silip süpürürcesine yemek. (*Zara –Sv.)

[afı küfü yemek] : (Tepeköy *Torbalı –İz.)

afıkan [→ **afakan - 1**]

afıkan olmak Bunalmak, yüreği oynamak, sinirlenmek. (–Isp.)

afı küfü yemek [→ **afı kafı yutmak**]

afıl afıl [afıl uful -1, 2; aful uful -1, 2] 1. Yorgun argın. (Karapınar *Çaycuma –Zn.) **2.** Tatlı tatlı, serin serin (rüzgârın esişi hakkında). (Uluşiran *Şiran –Gm.) **3.** Nefes nefese, çabuk çabuk, şapır şupur. (Karapınar, Aliköy *Çaycuma –Zn.)

[afıl uful -1] : (–Brd.; –Brs.; –Kü.; *Kandıra –Kc.; –Çr.; *Düzce –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; –Mr.)

[aful uful-1]: (Kadıköy *Saray–Tk.) **4.** Yalan yanlış, baştan savma, saçma sapan, abuk sabuk. (Karapınar *Çaycuma –Zn.)

[afıl uful-2] : (Yakaköy *Keçiborlu –Isp.; Bozalan, Sarımahmutlu *Buldan, Ovacık *Tavas –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; *Düzce –Bo.; *Saray köyleri –Tk.; Tepeköy *Keşap –Gr.; *Zile –To.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[aful uful -2] : (Giremez *Araç –Ks.; *Merzifon –Ama.)

afıl uful 1. [→ **afıl afıl-3**] **2.** [→ **afıl afıl-4**]

afır [afur -1,2] 1. Ahırlardaki hayvan yemliği. (İğneciler *Mudurnu, –Bo.; Balıkhisar *Şiran –Gm.; –Bt.; *Varto –Mş.; *Kırıkhan, Amik ovası, Gâvurdağı –Hat.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

[afur -1] : (*Mudurnu ve köyleri, Tepe *Seben –Bo.; *Bartın, Şamlar *Ereğli –Zn.; *İnebolu, Peşman, *Daday, *Taşköprü, *Devrekâni, Abana ve köyleri, –Ks. ve köyleri; *İskilip, –Çr. ve çevresi; Osmaniye –Sn.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye–Or.; Mencilis *Keşap –Gr.)

2. Ahır. (*Kandıra –Kc.; Ziyere –Ama.; Hayati *Erbaa –To.; Ulubey –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.)

[afur -2] : (–Sm.; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; *Zile –To.; Sarıhalil, *Ünye –Or.; Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

afırmak [→ **afatlamak - 1**]

afıroz etmek [→ **afarızlamak** (I)].

afızombak [→ **afal**]

afilcan Ansızın, birdenbire. (Güneyce –Rz.)

afilcan ölümü [→ **afacan ölümü**]

afin Tehlike, alarm: *Afin işareti yaptı.* (Baf, Kıbrıs)

afinti Oynak, fıkırdak. (*Nazilli –Ay.)

afiş nefiş Nevale, yenilip içilecek şeyler, çerez. (*Bor –Ng.)

afit (I) Üzüm suyu çıkarılan yer, şırahane. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

afit (II) Çok yaman, atılgan, gözüpek. (*Dörtyol –Hat.)

afiyet Gelin olan bir kızı baba evinden alırken verilen para. (Aslanköy *Mersin –İç.)

afkalamak (I) **[afkırlamak] 1.** Hırpalamak, dövmek: *Çocuğu afkalama.* (*Eşme köyleri –Uş.; Devri *Bucak, *Tefenni –Brd.; *Acıpayam –Dz.; *Ermenek –Kn.)

[afkırlamak] : (Sofular *Eğridir –Isp.)

2. Dayaktan sersemlemek, sarsılmak, afallamak. (Evreşe *Gelibolu –Çkl.)

SanalBaba

afkalamak (II) **1.** Karıştırmak, alt üst etmek, kabartmak: *Fazla afkalama, içini dışına çıkardın.* (İleydağı, İnesara *Uluborlu, –Isp.; Güney *Yeşilova, Devri *Bucak, *Tefenni –Brd.; *Acıpayam –Dz.; *Savaştepe ve köyleri, Yeniköy –Ba.; –Gr. ve köyleri) **2.** Örselemek, buruşturmak, hırpalamak. (*Akhisar –Mn.; Yeniköy –Ba.; Dodurga *Bozöyük –Bil.; Uğurlu *Ermenek –Kn.) **3.** Ovalamak: *Şu benim çamaşırları da afkalayıver.* (Çardak –Dz.)

afkalanmak **1.** Sersem edilmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.) **2.** Isırılmak. (Yassıviran *Senirkent -Isp.)

afkan [→ **afakan - 1**]

afkanı kalkmak [→ **afakanlanmak**]

afkın [→ **ahbun - 1**]

afkırı [→ **avhuru**]

afkırlamak [→ **afkalamak** (I) **- 1**]

afkırmak [**afkırtmak -3, afkurmak -1,2; afsanlamak**] **1.** Köpek havlamak, ürümek. (Bademli *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Yeniköy –Ba.; *Düzce –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Zile –To.; –Or.)

[**afkurmak -1**] : (*Kandıra –Kc.; –Sm.; *Ünye, –Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap, *Tirebolu, –Gr.; *Of, –Tr.; –Gm. ve köyleri; *Ardeşen köyleri, Güneyce, –Rz.; *Ardanuç –Ar.; Kayapa –Ed.)

2. İnek, öküz, at gibi hayvanlar aksırıp tıksırmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.) **3.** Birinin yüzüne karşı, edepsizce bağırmak, haykırmak. (Hisar *Sarayköy –Dz.; *Düzce –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Çarşamba –Sm.; *Zile –To.; Arpaköy –Or.; Süle –Gm.)

[**afkurmak -2**] : (–Sm.; –Or. ve köyleri; –Gr.; *Of, –Tr.; –Gm. ve köyleri;*Ardeşen köyleri, Selimiye–Rz.; *Ardanuç –Ar.)

4. Okuyup üflemek, üfürmek. (Bademli *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Kılkış, Selânik)

[**afkırtmak -3**] : (Kılkış, Selânik)

[**afsanlamak**] : (Tepeköy *Torbalı –İz.)

afkırtmak **1.** Bir şeyi gizlice, kurnazlıkla almak, aşırmak. (Güney *Yeşilova, Söğüt *Tefenni –Brd.) **2.** Şaşırtmak, oyalamak. (*Acıpayam –Dz.) **3.** [→ **afkırmak - 4**]

afkon **1.** [→ **afakan - 1**] **2.** [→ **afakan - 2**]

afku Kızılağaç kabuğunun sıcak ve tuzlu suda kaynatılmasiyle elde edilen ve çarık derilerini boyamakta kullanılan boya. (*Görele ve köyleri –Gr.)

afkun [→ **ahbun - 1**]

afkur Çok yaramaz çocuk. (*Hopa –Ar.)

afkurmak **1.** [→ **afkırmak - 1**] **2.** [→ **afkırmak - 3**]

aflagat Avukat. (İrişli, Bayburt*Sarıkamış –Kr.)

aflak **1.** [→ **afal**] **2.** Tembel. (Tuzhisar *Bünyan –Ky.)

aflaka almak Etrafını çevirmek, kuşatmak. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

aflakçı Yalancı, dubaracı, düzenci. (Yeniköy *Ereğli –Kn.; *Mut–İç.)

aflaz Âlâ, güzel. (Yuntdağı köyleri *Alaşehir, *Salihli –Mn.; *Afşin –Mr.)

aflim İç çamaşırı. (*Eğridir –Isp.)

afo Obur. (*Refahiye –Ezc.)

afofcu Kendine acındıran adam. (–Kü.)

SanalBaba

afokon [→ **afakan - 1**]

afsanlamak [→ **afkırmak** (II)]

afsız Habersiz: *Ahmet akşam eve afsız geldi.* (İsabeyli *Nazilli –Ay.)

afsunlamak [→ **afarızlamak** (I)]

afsut **1.** Kağnı tekerleğinin parçaları, ispit. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; –Nğ.) **2.** Kağnı tekerleklerinin üst kısmına takılan demir çember. (Varay –Ama.)

afşar (I) Bir şeyin zıddı, aksi. (*Eskipazar –Çkr.)

afşar (II) Çabuk iş gören, çevik. (Hani *Lice –Dy.; –Sv.; Aziziye *Ereğli, Haremî Yörükleri *Ilgın –Kn.)

afşarı Bel bıçağı, kama. (*Iğdır köyleri –Kr.)

afşarsız Gelişi güzel. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aftafa [→ **afdaḥa**]

aftaka [→ **afdaḥa**]

aftefa [→ **afdaḥa**]

afukon [→ **afakan - 2**]

aful uful **1.** [→ **afıl afıl - 3**] **2.** [→ **afıl afıl - 4**]

afun tufun Alelacele, çarçabuk, yalan yanlış. (*Düzce –Bo.)

afur **1.** [→ **afır - 1**] **2.** [→ **afır - 2**]

afurcu Samana fazla düşkün olan hayvan. (–Ks.)

afur küfür etmek [→ **afatlamak - 1**]

afurtmak [→ **afartmak - 1**]

afuruzlamak [→ **afarızlamak** (I)]

aga [**agabek, age, ago, āgu, ağa** (I) **-1, 2; ağacı** (II), **ağacık** (II), **ağadadaş, ağe, ağey, ağiş** (II), **ağo** (I) **-1**] **1.** Ağabey, büyük erkek kardeş. (Bektaş *Sandıklı, Karakuyu *Dinar, Bayat, *Emirdağ –Af.; *Karahallı köyleri, *Eşme ve köyleri –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Hazarzrat *Keçiborlu, *Gelendost, *Sütçüler köyleri, Sofular *Eğridir, Gönen, –Isp.; Pazaravdan *Bucak, Çeltek, Güney, Değirmenköy *Yeşilova, Akyaka, Çine –Brd.; *Acıpayam köyleri, Medele, Belevi, Ekse *Çal, Kıralan, Çıtak *Çivril, *Tavas köyleri, Kösten, Gozacı, Tekkeköy –Dz.; Beşeylül *Nazilli, Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Bandırma –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Kandıra –Kc.; Hocaköy, Sermi, *Düzce –Bo.; *Bartın –Zn.; Karabüzey, Aşağıgüney *Araç –Ks.; *Çarşamba çevresi, Gümenüz *Alaçam, Engiz *Bafra, –Sm. köyleri; *Ünye, Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, –Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap, Harava, *Tirebolu, –Gr.; Anaraş *Sürmene, Kalafka, –Tr.; –Gm. ve köyleri; Kirazlı, Güneyce, Selimiye, –Rz. ve çevresi; Kızılçakçak, *Arpaçay –Kr.; *Kemaliye –Ezc.; *Nazimiye –Tn.; *Elbistan –Mr.; Yeniçubuk *Gemerek, Pürk, *Suşehri, *Divriği –Sv.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Gülnar, İncekum *Silifke, Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; *Elmalı ve köyleri, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Kavacık, Hamidiye, Kurtbey *Uzunköprü, –Ed.; *Saray köyleri, –Tk.; Ceylânköy *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[agabek] : (–Ezm.)

[age] : (Vazıldan *Divriği –Sv.)

[āgu] : (Drama Türkmenleri *Bergama –İz.)

[ağa (I)-1]: (*Emirdağ, Eber, Çiftlik, Burhaniye *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Karahallı köyleri, Hardallı *Eşme –Uş.; İleydağı, İnasara

SanalBaba

*Uluborlu, Sarıidris, Bağıllı *Eğridir, *Gelendost, İlyas *Keçiborlu, *Yeşilova köyleri, *Bucak, –Brd. köyleri; *Acıpayam, Karahisar, Yukarıboğaz *Tavas, Çöplü *Çivril, *Çal ve köyleri –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Özbek *Ur a, Ulamış *Seferihisar –İz.; Hacıaliler *Alaşehir, *Akhisar ve köyleri –Mn.; Pelitköy *Burhaniye, –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Cumalıkızık –Brs.; Yakakayı, –Es.; *Düzce, *Gerede –Bo.; Giremez *Araç, *Taşköprü köyleri, Kuzyaka–Ks.; Çitli *Mecitözü, –Çr.; *Boyabat –Sn.; B. Kızoğlu *Lâdik –Sm.; *Merzifon ve köyleri, Zara –Ama.; *Zile, Necip *Turhal, Kunduzağılı, Heris *Artova –To.; *Arapkir –Ml.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; *Boğazlıyan–Yz. köyleri; Yassıören –Ank.; *Bünyan, *Sarız –Ky.; *Mucur köyleri –Nş.; –Nğ.; *Mut köyleri, *Silifke ve köyleri, *Gülnar köyleri, *Anamur köyleri –İç.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[ağacı (II)]: (Kayapa *Lalapaşa –Ed.; *Çorlu –Tk.)

[ağacık (II)]: (*Ulukışla –Nğ.)

[ağadadaş]: (–Ezm. ve çevresi)

[ağe]: (–Ur.; *Kilis –Gaz.)

[ağey]: (Amik Ovası, *Reyhanlı –Hat.; Galın *Divriği –Sv.)

[ağış (II)]: (*Gazipaşa köyleri –Ant.)

[ağo (I) -1]: (Çilehane, *Almus, *Niksar –To.; *Kilis –Gaz.; –Ed.)

2. Baba. (*Çarşamba çevresi –Sm.; Başağrı, Zile *Mesudiye –Or.; Harava *Tirebolu –Gr.; Tekke –Gm.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; Yalın, Sincan *Divriği –Sv.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Köprüköy *Balâ, –Ank.)

[ago]: (Çamova *Divriği –Sv.)

[ağa (I) -2]: (*Düzce –Bo.; Çitli *Mecitözü, –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile, *Reşadiye köyleri, Kunduzağılı, Heris *Artova –To.; Havsu *Kelkit, *Bayburt köyleri –Gm.; –Ar. çevresi; Sapkara *Ardahan, –Kr. ve çevresi; Cenciğe –Ezc.; –Ezm. çevresi; Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin –Mr.; *Gürün ve köyleri, *Koyulhisar, M. Hüyük *Şarkışla, *Divriği köyleri, Çepni *Gemerek –Sv.; Aldemirci *Çayıralan, Sarıhamzalı *Sorgun, *Boğazlıyan, Cihanpaşa, Gökçekışla –Yz.; Kürtü *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Bünyan, *Sarız –Ky.; *Mucur köyleri, –Nş.; *Bor, –Nğ.)

agabek [→ **aga - 1**]

agabince İstediğin gibi, arzu ettiğin gibi. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

aga çıkarmak Temize çıkarmak. (*Zile –To.)

aga çıkmak Temize çıkmak. (*Zile –To.)

agada [→ **ağu (I) - 1**]

agadaş Büyük ağabey. (–Ezc. ve çevresi)

agof Boncuk oyununda, oyuncunun oyun sonuna kadar kullandığı yuvarlak, süslü meşe. (Kızılbahçe *Urla –İz.)

agala (I) Kil yerine kullanılan beyaz toprak. (Ağdar *Yusufeli –Ar.)

agala (II) Hayvan üzerinde buğday sapı taşımak için kullanılan ve sahra denilen bir aletin çatallı parçası. (Lohan –Gaz.)

agalama Tahta kürek, sıyırgı. (Kalafat –Çkr.)

SanalBaba

agalyan Bir postal (ayakkabı) çeşidi. (Ortaköy *Çal –Dz.)

agam bucuk Küçükleri severken kullanılan bir söz. (Zeyve *Çal –Dz.)

agamum Arıların kovanlardaki aralıkları tıkamak için dışarıdan taşıdıkları maddeler. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

agaş [agena, agilik, ağoş] Kardeş, arkadaş. (Senir *Keçiborlu –Isp.)

[agena]: (*Nazilli çevresi –Ay.)

[agilik]: (*Alaçam –Sm.)

[ağoş]: (*Birecik –Ür.)

agazlık [→ **ağızlık** (I) - 2]

agca gatık Tuzlanıp deri içinde saklanan yoğurt. (Aydoğmuş *Yeşilova –Isp.)

agcağız Gövdesi taze iken yenen ve marul tadında olan yabani bir bitki. (*Reyhanlı, *Kırıkhan –Hat.)

agdarmak 1. Tarlayı sürmek. (–Brd.) 2. Altını üstüne getirmek. (–Brd.) 3. Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere koymak. (–Brd.)

agdırma Kağnı, araba, saban, döven v.b. gibi rençber takımlarını koymak için yapılan üstü örtülü yer, sundurma. (–Ama.)

agdırmak 1. [→ **ağmak** (I) - 1] 2. [→ **ağdırmak** (I) - 2]

age [→ **aga** - 1]

agemek Alıp gelmek, getirmek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

agena [→ **agaş**]

agganak Yaprağı tüylü, kesilen yerinden akan sütten sakız yapılan bir bitki. (Uzuncaburç *Silifke –İç.)

aggın Az meyilli ve arızasız olan toprak. (*Bor –Ng.)

aggıt [agıt, ağıt (III)] Angıt denilen, ördeğe benzer bir kuş. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

[agıt]: (Salda *Yeşilova –Brd.)

[ağıt (III)]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

aggū [aggucuk, ağu (III), ağucuk] Ağlıyan küçük çocukları susturmak veya güldürmek için söylenir. (*Alaşehir –Mn.)

[aggucuk]: (*Edremit ve çevresi –Ba.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[ağu (III)]: (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; *Silifke –İç.; Kayapa –Ed.)

[ağucuk]: (*Düzce –Bo.; *Silifke –İç.)

aggucuk [→ **aggū**]

agıbat [agubat -1,2] 1. Çok bilmiş, bilgiç. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[agubat -1]: (*Tirebolu köyleri, –Gr.) 2. Avukat. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[agubat -2]: (Bizeri, *Zile, Kızılköy –To.; *Tirebolu köyleri, Mencilis *Keşap, –Gr.)

agıdalı Nerium oleander apocynaceae. (*Bergama –İz.)

agılı Bir nevi pamuk, akala. (Başmakçı *Dinar –Af.)

agıltı Sulu ayran. (Eynesil *Görele –Gr.)

agım Ayak tarağının üst tarafındaki çıkıntı, tümsek. (Dodurga *Artova –To.)

āgın [→ **ağdık** (III) - 1]

ağıñhu Yeni doğan çocukların konuşma öğrenirken çıkardıkları ses. (Güney *Yeşilova –Brd.)

agıt [→ **aggıt**]

agız [→ **ağuz** (I) - 1]

agızmak Taneli şeyleri –fasulye, nohut, buğday gibi –akıtmak. ("Karaçaycadan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

SanalBaba

agız tüfeği Kuru tehdit, blöf. (–Ama.)
agilik [→ **agaş**]
agit [**ağo** (I) **-3**] Kuvvetli kişi, yiğit. (–Gaz.)
[**ağo** (I) **-3**] : (–Dy.)
agitmek Alıp gitmek, götürmek. (Anaraş *Sürmene –Tr.)
agkın Yüksek, muvazenesi bozuk denk, yük. (*Silifke –İç.)
aglamak (I) Temizlemek, ayıklamak. (–Brd.)
aglamak (II) Bir yerden, bir arktan atlamak. (–Brd.)
aglık Odun yığılan yer, odunluk. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)
agma Reçine. (–Brd.)
agmaz dönmez Zengin, kuvvetli, kudretli, bir kararda giden, işini aksatmıyan. (–Ama. köyleri)
agnamak Anlamak. (*Akyazı çevresi –Sk.; *Zile –To.; *Kilis –Gaz.)
agnaşmak Anlaşmak. (*Akyazı çevresi –Sk.)
agnatmak Anlatmak. (*Akyazı çevresi –Sk.)
ago [→ **aga - 2**]
agos Sabanın açtığı iz, çizgi. (Ersis, *Yusufeli –Ar.; Ergân –Ezc.)
agrı Ateş. (*Diyadin –Ağ.)
agu [→ **ağu** (I) **- 1**]
āgu [→ **aga - 1**]
aguban Çağrılan kimsenin verdiği karşılık. (–Ml.)
agubat **1.** [→ **agıbat - 1**] **2.** [→ **agıbat - 2**]
agunduruk Başak vermiyen mahsul. (Mençek *Ermenek –Kn.)
agurt etmek Surat etmek. (*Boyabat –Sn.)
agür Çanak, çömlek v.s. yapılan kil. (Kocabey *Şavşat –Ar.)
ağ (I) **1.** Ak, beyaz. (Tahtacı aşireti –Isp.; İğdir *Çivril, Eziler *Buldan –Dz.; –Kü.; Yakakayı, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; Cumayanı –Zn.; Varay –Ama.; Çamlıbel, Dodurga *Artova, *Zile, –To.; –Or.; *Bayburt köyleri, Çamlıköy –Gm.; Erkinis *Yusufeli, Çayağzı, *Şavşat, Bağlıca, *Ardanuç, –Ar.; *Iğdır ve köyleri, Kızılçakçak *Arpaçay, Koyundere *Ahıska, Ölçek *Ardahan –Kr. köyleri; –Bt.; –Dy.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Reyhanlı, *Antakya –Hat.; *Kangal ve köyleri, *Şarkışla ve köyleri, *Gemerek ve köyleri, *Divriği –Sv.; *Çayıralan, –Yz. ve köyleri; Keşanuz, Hasanoğlan –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky. ve köyleri; –Nğ. köy ve aşiretleri; *Karaisalı, *Kadirli –Ada.; *Silifke –İç.; Belkıs, Küruş *Serik, Akçaeniş *Elmalı –Ant.; Kerkük) **2.** Başörtüsü, namazbezi, tülbent. (Eskimalatya –Ml.; *Kangal ve köyleri, Vazıldan *Divriği –Sv.; *İncesu –Ky.; –Nğ.) **3.** Kaput bezi. (*Iğdır ve köyleri –Kr.) **4.** İlkbaharda, böceklerin meyva ağaçları üzerinde yaptıkları pamuk. (*Karahallı –Uş.) **5.** [→ **ağartı** (I) **- 1**] **6.** Göze inen perde, ak. (–Çr.; Ersis *Humhal, *Yusufeli, Çavdarlı, Çayağzı *Şavşat –Ar.; Ölçek *Ardahan –Kr.)
ağ (II) [**ağal** (II), **ağşak** (III)] **1.** Ay ağılı, hale. (Karamanlar –Ba.)
[**ağal** (II)] : (Keremköy *Burhaniye –Ba.)
[**ağşak** (III)] : (*Bor –Nğ.)
2. Ara, iç : *Ahmet nerde? Buralarda köyün ağında gezip durur.* (Çukur-

SanalBaba

bağ, Arnova *Ermenek –Kn.) **3.** Donun lâstik geçirilen, şalvarın bele gelen yeri. (–Ky. ve köyleri)

ağ (III) **[ağn] 1.** Tarla sınırı. (*Eşme köyleri –Uş.; *Senirkent –Isp.; Çuvallı, Salda, Güney *Yeşilova, –Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; –Kü.; *Zile –To.; Eldelek *Elbistan –Mr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; Köşker –Krş.; Darboğaz *Ulukışla, –Nğ.; Yegren *Beyşehir –Kn.; Yerkesik –Mğ.)

[ağn]: (*Kaş köyleri –Ant.)

2. Tarlaları sınırlıyan dikenli ağaç, çit. (–Brs.) **3.** Tel örgü. (*Akyazı çevresi –Sk.) **4.** Eklem, mafsal: *Koyunun ön bacağı ağından kırılmış.* (Yaşyer *Milâs –Mğ.) **5.** Büyük kapılara, içerden kapatmak için takılan mandal. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

ağ (IV) **[ağböce, ağ böcü, ağ dalak** (I), **ağı** (I), **ağı böceği, ağı böcesi, ağı böcüsü, ağı kurdu -1, ağılı böcü, ağılı kurt, ağ kurdu -1, ağu** (II) **-1, ağu kurdu] 1.** Ağaç ve çalılarda yuva yapıp yaprak yiyen tırtıl. (*Senirkent, Körküler *Yalvaç, *Keçiborlu ve köyleri, Yakaköy *Gelendost, *Şarki Karaağaç, Sarıidris *Eğridir –Isp.; Karamanlı *Tefenni, Güney *Yeşilova –Brd.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[ağ böce]: (*Yatağan köyleri, –Mğ. köyleri)

[ağ böcü]: (Uğurlu *Ermenek–Kn.)

[ağdalak (I)**]:** (Akçaşar, Direskene, Bağıllı *Eğridir –Isp.)

[ağı(I)]: (Uluköy *Dinar, *Bolvadin, –Af.; Akçaşar *Eğridir, Hamidiye, Hamallar, Kozluca *Keçiborlu–Isp.; Karaatlı, Kavak, Kayadibi *Yeşilova, Devri *Bucak, –Brd. köyleri; Ekse *Çal, Garipköy, Bereketli *Tavas, İğdir *Çivril, *Buldan köyleri, Başçeşme –Dz.; Davutlar *Kuşadası –İz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; Çavdarhisar, Eğrigöz *Emet, –Kü.; *Sivrihisar –Es.; Güdül *Ayaş, Göl *Kalecik, Çalış *Haymana, Hasanoğlan –Ank.; *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Mut köyleri, Çiftepınar *Mersin, *Silifke –İç.; *Elmalı, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; Yakabağ, Dont *Fethiye –Mğ.)

[ağı böceği]: (Yukarıkaraçay, *Acıpayam –Dz.)

[ağı böcesi]: (Honaz bucağı köyleri –Dz.)

[ağı böcüsü]: (Aslanköy *Mersin –İç.)

[ağı kurdu -1]: (*Eşme köyleri –Uş.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril, Kösten –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; İnönü *Bozöyük –Bil.; Çaparkaya *Şabanözü–Çkr.; Otacı *Kızılcahamam, Sobran, *Nallıhan –Ank.)

[ağılı böcü]: (Pazaravdan *Bucak –Brd.; *Silifke –İç.)

[ağılı kurt]: (Ekse *Çal –Dz.; İskele *Bigadiç –Ba.; Konurlar *İnegöl –Brs.)

[ağ kurdu -1]: (Hisarardı *Yalvaç –Isp.)

[ağı kurdu]: (*Silifke –İç.)

[ağu (II) **-1]:** (Yazıköy *Safranbolu –Zn.; Sirkeli *Çubuk –Ank.)

[ağu kurdu]: (*Tefenni –Brd.)

2. [→ **ağu** (I) **- 1**]

ağa (I) **[ağababa -2, ağbaba -1] 1.** [→ **aga - 1**] **2.** [→ **aga - 2**] **3.**

SanalBaba

Kayınbirader. (Bademli *Dinar –Af.; Darıveren *Acıpayam, Muğlasın *Tavas, Kösten –Dz.; *Merzifon –Ama.; Kürtü *Şerefli Koçhisar –Ank.) **4.** Kayınbaba, kaynata. (Tekke –Gm.; Yaylacık, Kapıköy, Ustalar *Ardanuç –Ar.)

[ağababa -2]: (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Gelibolu –Çkl.)

[ağbaba -1]: (Gelibolu –Çkl.)

ağa (II) **1.** Şeyh. (–Ba.) **2.** Seyit, peygamber sülâlesine mensup kimse. (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

ağa (III) Sevgili. (–Brd.)

ağababa [ağbaba -2] 1. Büyükbaba. (Rumeli, Demirhisar göçmenleri, *Bergama –İz.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Samanlı, Kazıklı, Ağköy –Brs.; *Çatalca köyleri –İst.; Cumayanı –Zn.; Uzunmusa –Or.; Sobran, –Gm.; *Erciş –Vn.; *Divriği, Tekerahma *Gürün, Karaözü *Gemerek –Sv.; –Ed.; Beyazköy, Göçerler *Saray –Tk.; Kerkük)

[ağbaba -2]: (–Brs.; –Ama.; –Sm.; –Sv.; Kayapa –Ed.; Alpullu *Babaeski –Krk.)

2. [→ **ağa** (I) **- 4**]

ağabbag [→ **ağabbak**]

ağabbaḫ [→ **ağabbak**]

ağabbak [ağabbag, ağabbaḫ, ağabbecik, ağablak, ağapbaḫ, ağappağ, ağappaḫ, ağappak, ağca -1, ağça (I) **-1]** Bembeyaz, çok beyaz. (Yenice *Simav –Kü.; *Mut köyleri –İç.)

[ağabbag]: (Çobanbeyli *Afşin–Mr.)

[ağabbaḫ]: (*Iğdır –Kr.)

[ağabbecik]: (Alamut *Bozdoğan –Ay.; Kavakiçi, Yenice *Simav –Kü.)

[ağablak]: (Devri *Bucak –Brd.)

[ağapbaḫ, ağappağ, ağappaḫ, ağappak]: (*Iğdır ve köyleri, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr. köyleri)

[ağca -1]: (*Zile ve çevresi –To.; *Koyulhisar –Sv.)

[ağça (I) **-1]:** (Kuzyaka –Ks.)

ağabbecik [→ **ağabbak**]

ağablak [→ **ağabbak**]

ağaca 1. Köpek. (Honaz –Dz.) **2.** Bir kuş adı. (–Nğ. ve köyleri)

ağacalık (I) **[ācalık, ağalık -1, ağcalık] 1.** Bir iş yapana ücretinden başka verilen şey, para. (*İskilip, –Çr. ve köyleri; Akpınar *Merzifon, Varay, –Ama.; *Göksun ve köyleri –Mr.; *Boğazlıyan köyleri, Çalılı –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Çalış, *Haymana –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; Çukurkuyu *Bor –Nğ.)

[ācalık]: (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

[ağalık -1]: (Sofular *Eğridir –Isp.; Pazaravdan *Bucak –Brd.; Yenice *Emet –Kü.; –Ks. köyleri; *İskilip –Çr.; Koyulhisar –Sv.; Uğurlu, Görmel, *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[ağcalık]: (–Çr.)

2. Çobanların, hizmetkârların pazarlıklı hizmet sürelerini doldurduktan sonra, bedava olarak çalıştıkları birkaç haftalık zaman. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

ağacalık (II) Gelinin erkek kardeşine oğlan evi tarafından yapılan elbise. (–Çr. ve köyleri)

ağaca mavi Çok açık mavi, gök mavisi. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Mr.)

ağacat Tabut. (Kürtaraposman *Şarkışla –Sv.)

ağacı (I) **[ağan ağacı, ağcı, ağcık,**

SanalBaba

ağı ağacı, ağıcık, ağı çalısı, ağı çiçeği, ağı dalı, ağılcık, ağu ağacı] Zakkum. (*Fethiye çevresi –Mğ.)

[ağan ağacı] : (*Kadirli –Ada.)

[ağcı] : (*Bodrum –Mğ.)

[ağcık] : (*Reyhanlı, *Kırıkhan –Hat.)

[ağcı ağacı] : (*Mut köyleri –İç.; *Bodrum –Mğ.)

[ağırcık] : (*Kırıkhan, *Reyhanlı –Hat.)

[ağı çalısı] : (*Antakya –Hat.)

[ağı çiçeği] : (*Gazipaşa –Ant.)

[ağı dalı] : (Kıratlı *Dikili, Poyracık *Kınık –İz.; Horozköy –Mn.; Zeytinli *Edremit –Çkl.)

[ağılcık] : (*Kilis –Gaz.; Gâvurdağı, –Mr.)

[ağu ağacı] : (*Kandıra –Kc.)

ağacı (II) [→ **aga - 1**]

ağacık (I) İşte, şurada. (Yeniköy –Ba.)

ağacık (II) [→ **aga - 1**]

ağaç Tarak genişliği 1,5 metre olan kilim dokuma tezgâhı. (*Kandıra –Kc.)

ağaçalık [→ **ağıçalık**]

ağaç balı [ağaç pisi, ağaç püsü] Kayısı, erik, badem gibi ağaçların gövde ve dallarından sızan zamk. (*Eşme köyleri –Uş.; Garipköy *Tavas, *Sarayköy köyleri –Dz.; Eymir, Hamzabali, *Bozdoğan –Ay.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Kurşunlu –Çkr.; Çamlıbel *Artova –To.; *Hozat –Tn.; *Ağın –El.; –Gaz.; Solakuşağı, *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Nğ.; –Kn.; *Milâs –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.)

[ağaç pisi] : (*Arapkir –Ml.)

[ağaç püsü] : (–Dz.)

ağaç delen [ağaç gaganası-1, ağaş delen] Ağaçkakan kuşu. (Çiftlik *Dinar, İshaklı, Dişli *Bolvadin –Af.; Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran, Uluğbey, *Senirkent, Çaltır, *Gelendost, İğdecik –Isp.; *Yeşilova köyleri, Yayla *Tefenni, Anbarcık *Gölhisar, –Brd. köyleri; İsabey, Baklan bucağı köyleri *Çal, Alâeddin *Acıpayam, Çıtak, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy, Garipköy, Bereketli *Tavas –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; *Alaşehir –Mn.; Karacaağaç –Bo.; Cumayanı –Zn.; –Çr.; Çiftlik *Reşadiye, *Zile, Kızılköy, Bizeri, –To.; Uzunmusa –Or.; Küçükhol *Of –Tr.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; *Refahiye, Ergân, –Erz.; –Sr.; *Divriği, Ağrakos *Suşehri, Hacıilyas, Yukarıkale *Koyulhisar, Kayalıpınar *Yıldızeli, Tekerahma *Gürün –Sv.; –Yz. ve köyleri; Sarıvadi *Ermenek –Kn.; *Bor –Nğ.; Darısekisi *Mersin –İç.; Bademağacı *Alanya, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Bodrum –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.)

[ağaç gaganası-1] : (Kalafka –Tr.)

[ağaş delen] : (Salda *Yeşilova –Brd.; Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ağaç gaganası 1. [→ **ağaç delen**] 2. Geveze. (Kalafka –Tr.)

ağaç göğsü Köknar ağacında biten ve yemeği yapılan bir çeşit mantar. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

ağaç kabardan Ilık bahar rüzgârı. (Cumayanı –Zn.; –Kn.)

ağaç kabartan Ağaç kabuklarını un haline getiren bir kurt. (*Elmalı –Ant.)

SanalBaba

ağaç kulak 1. Kara sabanın yanlarına takılan ve toprağı iki tarafa atan ağaç. (*Sarayköy köyleri –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; –Sn.) 2. Semerin ön ve arkasında bulunan ve hayvana yük yükletilirken ipleri geçirmeye yarıyan çıkıntılar. (–Brs.) 3. Öküz arabalarında yokuşa veya inişe geçileceği zaman uzatılıp kısaltılan kayışın bağlandığı iki kulak. (–Sm.)

ağ açmak Kadınlar âdet gördükten sonra hamama gidip temizlenmek. (*Zara –Sv.)

ağaç öresi avı Karaca avcılığının bir bir çeşidi. (–Ant.)

ağaç pisi [→ **ağaç balı**]

ağaç püsü [→ **ağaç balı**]

ağaç üzümü Dut. (*Milâs –Mğ.)

ağadadaş [→ **aga - 1**]

ağadayı Kaynananın erkek kardeşi. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

ağadırmaḫ [→ **ağmak** (I) - **1**]

ağağbet İyi, hayırlı son: *Ağağbetli olasın.* (*Erciş –Vn.)

ağal (I) [**ağıla** (I), **ağıl** (I)-**1**] Gece, kırda yatırılan koyun sürüsünü korumak için yapılan çitle çevrili yer, açık ağıl. (Keremköy *Burhaniye –Ba.; İsmetiye –Brs.; Hayati *Erbaa–To.; Zile *Mesudiye, *Akkuş köyleri, Uzunmusa –Or.; Seyit –Gr.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Geben, Çokak, Akifiye *Andırın –Mr.; Sarıhamzalı *Sorgun, –Yz. köyleri; *Bor –Nğ.; –Ada.)

[**ağıla** (I)]: (Kalkan –Kü.)

[**ağıl** (I) -**1**]: (*Senirkent –Isp.; *Gürün –Sv.)

ağal (II) [→ **ağ** (II) - **1**]

ağalamak Zenginleşmek. (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

ağalanmaḫ Ağalık tavrı takınmak. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ağalık 1. [→ **ağacalık** (I)] 2. Düğün zamanı, kız babasına oğlan tarafının verdiği para. (*İpsala köyleri, *Uzunköprü –Ed.; *Saray köyleri –Tk.) 3. Hamamlarda zenginlerin soyunacağı, kafesle çevrili bir kişilik bölme. (*İskilip –Çr.)

ağalık etmek Bahşiş vermek, ikramda bulunmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Kırıkhan –Hat.)

ağalık taslamak Böbürlenmek. (Güneyce –Rz.)

ağaltı 1. [→**ağartı -1**] 2. [→ **ağartı -3**]

ağamsı [**ağca -2, ağımsı**] Beyazımsı, beyaza yakın. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[**ağca -2**]: (Sulusaray *Artova –To.; *Dörtyol –Hat.; –Sv.)

[**ağımsı**]: (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

ağan [→ **ağuz** (I) -**1**]

ağan ağacı [→ **ağacı** (I)]

ağanak Gebe ineklerin fercinden akan su. (*Mut köyleri –İç.)

ağanene Büyükanne. (Karakoyun, Taşburun *Iğdır –Kr.)

ağantı Sütün üstünden toplanan kaymak. (*Bozdoğan –Ay.)

ağapbaḫ, ağappağ, ağappaḫ, ağappak [→ **ağabbak**]

ağar (I) [**ağzan**] Ağaç gövdesinden oyulan su yalağı. (Bulkaz *Çivril –Dz.)

[**ağzan**]: (Hemşin bucağı köyleri, Mapavri –Rz.)

ağar (II) [**ağır** (II)-**2, ağor, ağrıl**] Ahır. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

[**ağır** (II) -**2**]: (B. Evren *Keşan –El.)

SanalBaba

[ağor] : (Kocabey *Şavşat –Ar.)
[ağrıl] : (–Ank.)

ağar (III) Ağır, yavaş. (Akkışla *Bünyan –Ky.)

ağara Avare, işsiz, boş gezen. (Cumalıkızık –Brs.)

ağaran 1. [→ **ağartı - 1**] **2.** [→ **ağartı - 3**]

ağaranlık [**ağran -1**] Koyun, keçi gibi süt veren hayvan. (*Bor –Ng.)
[ağran -1] : (Bereketli *Tavas –Dz.; *Zile –To.; Arısama *Karapınar –Kn.)

ağarantı 1. [→ **ağartı - 1**] **2.** [→ **ağartı-3**]

ağara yatırmak [**ağura yatırmak**] Daldırma yapmak, soğuktan müteessir olan veya kök salması istenen sürgünleri toprağa gömmek. (*Divriği –Sv.)
[ağura yatırmak] : (–Ur.)

ağardanlıḫ Üzüm suyunun daha çabuk ve daha kolay durulması için, içine konulan beyaz toprak veya ufaltılmış taş kırıntıları. (–Ur.)

ağāre Kağnı tekerleğinin ve mazının hareket ederken kaymasına engel olmak için, kağnı okunun üzerine konulan ağaç parçası. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ağargan 1. Uçuk renkli, ağarmış, solmuş. (*Ünye –Or.) **2.** Ağarmaya, solmaya yüz tutmuş. (*Ünye –Or.)

ağarı (I) [→ **ağartı - 1**]

ağarı (II) **1.** [→ **ağrı** (II) **- 1**] **2.** [→ **ağrı** (I) **- 2**]

ağarıberi [**ağari beğari**] Öteberi, ufak tefek şey. (–Çr. köyleri)
[ağari beğari] : (–Dz. köyleri)

ağarım Uçurum, yar. (Keremköy, *Burhaniye –Ba.; *Zile –To.; Teyneli –Or.)

ağarınca Ağırlığınca anlamına: *Ağarınca altın verseler gene kızı vermem onlara.* (–Sm.; *Zara –Sv.)

ağarıntı 1. [→ **ağartı - 1**] **2.** Rüzgârla kabaran denizdeki köpüklü beyazlık. (Ardeşen *Pazar –Rz.)

ağari beğari [→ **ağarıberi**]

ağarlama 1. [→ **ağırlama - 1**] **2.** [→ **ağırlama - 2**]

ağarma [→ **ağrı** (II) **- 4**]

ağarmak Ekinler olgunlaşmak. (Genek –Çkr.)

ağarnı Sırt, arka. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ağarsımak [**ağırsamaḫ, ağırsamak, ağırsımak, ağrımak - 2, ağumak**] Yiyecek kokmaya, bozulmaya yüz tutmak. (Cumayanı –Zn.; –Sn.; –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, *Niksar, *Taşova –To.; *Zara, Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; *Karaman –Kn.; *Anamur –İç.)
[ağırsamaḫ] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)
[ağırsamak] : (Sofular *Eğridir –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; *Kandıra –Kc.; *Gerede, –Bo.; *Kargı –Ks.; –Çr. ve çevresi; Korucuk, –Sn.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Taşova, –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; *Ağın –El.; *Sorgun –Yz.; Çanıllı, *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Ng.; Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Anamur –İç.)
[ağırsımak] : (–Çr.; *Boyabat –Sn.; *Merzifon –Ama. köyleri; *Zile –To.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; *Mut köyleri –İç.)
[ağrımak -2]: (Bozan –Es.; Ortaköy

SanalBaba

–Çkr.; Çitli *Mecitözü –Çr.; –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

[ağumak] : (*Gölköy –Or.)

ağartı [ağ (I) -5, ağaltı, ağaran, ağarantı -1, 2; ağarı (İ), ağarıntı -1, ağartu, ağaru, ağdaam, ağıltı, ağırtı, ağran -2, ağrantı, ağrıntı, ārtı] **1.** Süt, yoğurt, ayran v.b. ürünler. (*Eşme köyleri, –Uş.; Nudra. *Şarki Karaağaç, Sofular *Eğridir –Isp.; Çerçin –Brd.; İğdir *Çivril –Dz.; Karahayıt, –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Edremit, Kadıköy *Bigadiç, Yeniköy –Ba.; *Bayramiç,*Lâpseki, *Çan, Tavaklı *Ezine, *Ayvacık –Çkl.; Devecikonağı *Mustafakemalpaşa –Brs.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan –Es.; Gaipler *Kandıra –Kc.; Koru *Yalova –İst.; *İskilip, *Sungurlu, –Çr. ve köyleri; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba, *Bafra, Karakoğuk –Sm.; *Merzifon köyleri, –Ama. köyleri; Yatmış, Altuntaş *Artova, *Zile ve çevresi, *Reşadiye, *Taşova, Sanusa *Erbaa, Muhat *Almus, –To. ve köyleri; Zile, Faldaca *Mesudiye, Çavdar *Ünye, –Or.; Piraziz –Gr.; –Gm. ilce ve köyleri; Hemşin, Ortaköy *Pazar –Rz.; Erkinis, Ersis, *Yusufeli, *Şavşat ve köyleri, *Ardanuç –Ar.; *Göle, *Posof, Ölçek, *Ardahan, Kızılçakçak *Arpaçay, Karakoyun, Taşburun *Iğdır –Kr.; *Refahiye çevresi, –Ezc. ve köyleri; Keçek *Oltu, *Pasinler –Ezm.; –Mş.; *Ağın, –El.; *Halfeti –Ur.; *Kilis ve köyleri, –Gaz.; Çoğulhan, Sevin, *Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri, Bertiz, Eloğlu –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Soğukpınar *Kangal, *Koyulhisar, Mursal, Palha, Savrun *Divriği, Telin, *Gürün, Ağrakos *Suşehri, E. Hüyük *Şarkışla, Karaözü *Gemerek, *Zara, Tutmaç, –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, Divanlı, Büyükincirli –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan ve köyleri, –Ky. köyleri; *Bor, –Nğ.; *Kozan –Ada.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ağ (I) - 5] : (Düzenli, Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

[ağaltı] : (Yakaköy *Gelendost –Isp.; Arpaköy –Or.; –Gr. köyleri)

[ağaran] : (Uluğbey *Senirkent, *Şarki Karaağaç, *Gelendost,*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri –Isp.; Güney, Akçaköy *Yeşilova, Devri *Bucak, Aziziye, Çerçin –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Karataş *Sarayköy, İsabey *Çal, Kızılyer, Kösten –Dz.; *Mudurnu –Bo.; –Rz.; *Erciş, –Vn.; *Ahlat –Bt.; –Ml.; *Kilis, Lohan –Gaz.; Dağhalilince, *Kalecik –Ank.; –Ky.; Genezin *Avanos –Nş.; Çukurkuyu, *Bor, Emirler *Ulukışla –Nğ.; *Karaman, Çavuşcu *Ilgın, Yeniköy *Ereğli –Kn.; *Mut köyleri, *Mersin köyleri –İç.; *Marmaris köyleri –Mğ.)

[ağarantı -1]: (Ürkütlü, Pazaravdan *Bucak, Aziziye, Çerçin –Brd.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Kışla *Elmalı –Ant.; *Yatağan köyleri –Mğ.)

[ağarı (I)]: (Bağıllı, Yılanlı *Eğridir –Isp.; Yenice, *Emet –Kü.; Bozan –Es.)

[ağarıntı - 1] : (Çerçin –Brd.)

SanalBaba

[ağartu] : (*Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri –Ama.; Hayati *Erbaa, Dodurga *Artova –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Akkuş köyleri –Or.; *Iğdır –Kr.; *Hozat –Tn.)
[ağaru] : (Karakuş bucağı köyler *Ünye –Or.; Bozçalı *Reşadiye–To.)
[ağdaam] : (Armutlu *Gölköy –Or.)
[ağıltı] : (Harşit bucağı köyleri*Torul –Gm.)
[ağırtı] : (–Çr.)
[ağran] : (Çepni *Gemerek –Sv.; *Ulukışla –Nğ.)
[ağrantı] : (Ürkütlü *Bucak, –Brd. köyleri)
[ağrıntı] : (Karaoğlan *Mustafakemalpaşa –Brs.)
[ārtı] : (*Şerefli Koçhisar –Ank.; *Hacıbektaş –Nş.)

2. Sarımsaklı yoğurt. (*İskilip,–Çr.) **3.** Uzaktan ancak seçilebilen hafif beyazlık, ışık. (Nudra, *Şarki Karaağaç, Yassıviran, *Senirkent, Aydoğmuş *Keçiborlu, *Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri, Hisarardı *Yalvaç, Atabey –Isp.; Salda *Yeşilova *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, Çerçin –Brd.; Darıveren *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, Eziler *Buldan –Dz.; Çulhan, Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Bergama –İz.; *Turgutlu, *Alaşehir –Mn.; Yeniköy –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Emet, –Kü.; Yakakayı –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; *Cide, *İnebolu –Ks.; *Zile, Taşova –To.; Erkinis, *Yusufeli –Ar.; Ölçek *Ardahan, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Erciş –Vn.; –Mş.; *Ağın –El.; –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; Hacılyas, *Koyulhisar, Göbekviran, *Gürün –Sv.; Çamlı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor, *Ulukışla, *Çamardı, –Nğ. ve köyleri; Görmel, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; Karadere*Gündoğmuş, *Serik, *Kaş –Ant.; Yaşyer *Milâs; *Fethiye ve çevresi –Mğ.; Kayapa –Ed.)
[ağaltı] : (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.)
[ağaran] : (Varay –Ama.; *Zile –To.; *Milâs –Mğ.)
[ağarantı -2] : (İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bo.)
[ağartu] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Hozat –Tn.)

4. Dutta ilk olgunlaşma belirtisi, ben: *Mayıs dedi mi dutlara ağartı düşer.* (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Ağın –El.) **5.** İltihaplanan yara ve çıbanın üzerindeki beyazlık. (Cumayanı –Zn.)

ağartma **1.** Turşulara konulan sarımsak, tuz, zeytinyağı ve ekşi karışımı. (Eymir, *Bozdoğan –Ay.) **2.** Çörek fırına verilmeden önce üzerine sürülen zeytinyağı, süt veya yoğurt karışımı. (Korucu *İvrindi –Ba.) **3.** Dokumacıların kullandığı ağ iplik. (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **4.** Ağartılmış deri. (–Ada.)

ağartmak **1.** Dokunan bezleri sığır, inek veya manda mayısına koyduktan sonra suda çalkalıyarak beyazlatmak. (Pazaravdan*Bucak –Brd.; –Rz.; Zığlıspir, Ersis, Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Kemaliye –Ezc.; *Ağın –El.; –Ml.; –Nğ.; Çukurbağ, Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.) **2.** Yünden dokunmuş başörtülerini kükürt buhariyle beyazlatmak. (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **3.** Kumaş ve dokuma ipliğini kireç

SanalBaba

kaymağı ile beyazlatmak. (–Brs.; *Mut köyleri –İç.) **4.** Derileri sepiliyerek beyazlatmak. (*Hozat –Tn.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Nğ.; Akçayaka –Ant.; Yerkesik çevresi –Mğ.) **5.** Siyah pekmezi çarparak beyazlatmak. (–Ky.) **6.** Ham keresteyi rendelemek. (Mesken *Yatağan–Mğ.)

ağartu 1. [→ **ağartı -1**] **2.** [→ **ağartı -3**]

ağaru [→ **ağartı -1**]

ağaş [**ağeş** (I), **ağıç**] Ağaç. (Ovacık *Dinar –Af.; Karakoyunlu aşireti –Kr.;Kesirik –El.)

[**ağeş** (I)]: (Hisarardı *Yalvaç –Isp.)

[**ağıç**] : (Örencik *Yeşilova –Brd.)

ağaşak [→ **ağrışak**]

ağaş delen [→ **ağaç delen**]

ağat (I) [→ **ağıt**]

ağat (II) Bilye oyunu. (*Pasinler, –Ezm.)

ağatçı Ağıtçı, mersiyeci. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ağausta Eski sepici teşkilâtının başı. (–İst.)

ağaz (I) [→ **ağız** (I)]

ağaz (II) Ağız. (*Akkuş köyleri –Or.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ağaz (III) [→ **ağuz** (I) - **1**]

ağaz (IV) [→ **ağız** (IV)]

ağaz bağa [→ **ağız bağı** (I) - **1**]

ağazlık [→ **ağızlık** (I) - **14**]

ağba Sazlık, bataklık. (Yolgeçen –Ada.)

ağbaba 1. [→ **ağa** (I) - **4**] **2.** [→ **ağababa - 1**]

ağ baht [**ağıbaht -1**] İyi talih. (–Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**ağıbaht -1**]: (Bereketli*Tavas–Dz.; *Zile –To.; *Elbistan –Mr.; Çandırlar *Feke –Ada.)

ağ bakla [**ağcebek -1, ağlövlez, ağ paḫla, ağ pakla -1**] Beyaz kuru fasulye. (Bereketli *Tavas –Dz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; –Çr. ve köyleri; Dodurga *Artova, *Zile ve çevresi –To.; *Afşin –Mr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; *Sorgun, Divanlı –Yz.; –Ky.; –Nğ.)

[**ağcebek -1**] : (Rumkuş *Karaisalı –Ada.)

[**ağlövlez**] : (–Ezc. ve köyleri)

[**ağ paḫla**] : (*Zile –To.; *Mucur köyleri, –Nş.)

[**ağ pakla -1**] : (–Çr.; Cumayanı –Zn.; Zile *Mesudiye –Or.; *Gürün –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. köyleri; Şıhlı *Develi, *Bünyan ve köyleri –Ky.)

ağbalanmak [**ağdurulmak**] Bir şeyin üzerine abanmak, yüklenmek. (Emirler *Ulukışla –Nğ.)

[**ağdurulmak**] : (Kuzyaka *Safranbolu –Zn.)

ağbaldır Toprak altında 40-50 cm. uzunluğunda beyaz bir sapı olan ve ilkbaharda toplanıp yemeği yapılan bir ot. (Güney ova köyleri –Gaz.)

ağbaş (I) **1.** Alnı veya başı beyaz hayvan. (Çayağzı, *Şavşat, *Ardanuç, Humhal, Ersis, Erkinis *Yusufeli, –Ar.; Büyükcincirop *Ardahan –Kr.; Malakis *Oltu –Ezm.) **2.** Kel, saçsız. (Ericek *Afşin –Mr.)

ağbaş (II) Ekine tane tutturmayan bir çeşit ekin hastalığı. (Ovasaray, –Çr.)

ağbat karabat Toprağa göre renk değiştiren bir cins kertenkele. (*Kilis –Gaz.)

ağbaz ağbaz Küme küme, kafile kafile: *Yükseğine çıktım seyran eyledim –Ağbaz ağbaz göçü gider gözelin.* (*Kozan –Ada.)

SanalBaba

ağbeñ Taze antep fıstığının etli kabuk kısmı beyaz olanları. (Hiyam *Nizip –Gaz.)

ağ bez Beyaz patiska, kâğıt bezi. (Tilafşin *Afşin –Mr.)

ağbıkeri Bir çeşit üzüm. (Kesirik –El.)

ağbırçekli [ağmirçek] Saçı sakalı ağarmış insan. (–Vn.)

[ağmirçek]: (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

ağbin [→ **ahbın**]

ağ böce [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağ böcü [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağbörek Main şekilli motiflerle süslenmiş bir çuval dokuması. (Berit ve *Gâvurdağı göçebeleri –Mr.)

ağ bulut [ağca bulut] 1. Kışın görülen yağmur bulutu. (Cumayanı –Zn.; –Çr.; Çilehane *Reşadiye, *Zile –To.; Zile *Mesudiye, Saray *Perşembe, Uzunmusa –Or.; *Tirebolu, Mencilis *Keşap –Gr.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; *Kelkit çevresi –Gm.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; Ergân –Ezc.; Çöplü *Gürün –Sv.; –Yz. köyleri) **2.** Kışın kar eriten beyaz bulut. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

[ağca bulut]: (*Ünye –Or.)

ağbun [→ **ahbun** - **1**]

ağca [ağça(I)-2] 1. [→ **ağabbak**] **2.** [→ **ağaması**] **3.** Siyahlı beyazlı, alaca. (Karaözü *Gemerek –Sv.; Akkışla *Bünyan –Ky.) **4.** Pamuk ipliğinden dokunmuş çul. (*Göksun ve köyleri, –Mr.; Avşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.)

[ağça (I) -2]: (Kirmit *Ceyhan –Ada.)

ağca ağaç Beyaz gövdeli, parlak ve dayanıklı kerestesi olan bir ağaç. (–Çr.; *Zile ve çevresi, Döllük, Kızılköy –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Çakırköy *Şebin Karahisar –Gr.; –Ezc.; Yukarıkale, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ağcababa Yuvasını kayaların derin kovuklarına yapan bir kuş. (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

ağcabeğ, ağcabey [→ **ağcabek**]

ağcabek [ağcabeğ, ağcebek -2] Börülce. (Yeşilköy *Dörtyol –Hat.)

[ağcabeğ, ağcabey]: (–Mr.)

[ağcebek -2]: (–Ada.)

ağcebek 1. [→ **ağ bakla**] **2.** [→ **ağcabek**]

ağca bey (I) Bir beye akrabalığı olan. (*Halfeti –Ur.)

ağca bey (II) **1.** Teni beyaz adam. (Palha *Divriği –Sv.) **2.** Kansız, renksiz adam. (Palha *Divriği –Sv.)

ağca bulut [→ **ağ bulut - 2**]

ağcaca Baharda tarlalarda biten ve yemeği yapılan bir ot. (Savrun *Divriği –Sv.)

ağca ferik Bir bar çeşidi. (–Kr.)

ağcağız Yaprakları beyaz benekli bir diken. (Güney ova köyleri –Gaz.)

ağcakanat Tatarcık. (*Kilis –Gaz.)

ağcalık [→ **ağacalık** (I)]

ağcı [→ **ağacı** (I)]

ağcık [→ **ağacık** (I)]

ağcıl Beyazlı, beyazı çok. (Yazırlı *Nazilli –Ay.; –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Zile –To.; *Şavşat köyleri –Ar.; –Ezc.; *Kilis –Gaz.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Antakya –Hat.; Çöplü *Gürün –Sv.; *Kadirli –Ada.)

ağça (I) 1. [→ **ağabbak**] **2.** [→ **ağca - 4**]

ağça (II) Yassı hububat. (Ambar *Ereğli –Kn.)

ağdaam [→ **ağartı - 1**]

SanalBaba

ağda çiçeği Çuha çiçeği. (Düzköy *Keşap –Gr.)

ağdalak (I) [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağdalak (II) Yol kenarlarında çalılar arasında biten bir çeşit ısırgan otu. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

ağdalamak Yüzdeki tüyleri ağda ile almak. (* Bor – Nğ.; * Karaman –Kn.)

ağdalanmak Böbürlenmek, kendini naza çekmek, ağır satmak. (Ekse *Çal –Dz.; *Afşin –Mr.)

ağdalık **1.** Üzüm sıkılan ve pekmez yapılan yer, şırahane. (*Elmalı –Ant.) **2.** Pekmez yapmaktan başka işe yaramıyan üzüm. (*Elmalı – Ant.)

ağdamak Yaranın üzerini sıcak bir şeyle bastırmak. (Yeniköy – Ba.)

ağ darı Beyaz mısır. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Ur.; *Kilis, –Gaz.)

ağdeş Zayıf, cılız (hayvan yavrusu veya çocuk hakkında). (Çerçin – Brd.; * Çivril –Dz.)

ağdıḫmak Donun, pantolonun bacak arasına parça eklemek. (* Bor –Nğ.)

ağdık (I) [**ağsar**] **1.** Yaramaz, sırnaşık, münasebetsiz, densiz, nâdan. (Suvermez * Emirdağ – Af.; Ekse *Çal –Dz.; Bozan –Es.; –Çr.) **2.** Ters, aksi. (Köseçobanlı * Gülnar – İç.) **3.** Yanlış, değişik: *Ayakkabıyı ağdık giymişsin.* (* Senirkent –Isp.) **4.** Hatalı, kusurlu, eksik: *İnsanın daima ağdık tarafını ararlar.* (Yenice *Emet –Kü.; Yeniköy, –Ba.)

[**ağsar**] : (* Bor –Nğ.)

5. Yakışıksız, yersiz (söz). (*Alaşehir –Mn.; Yeniköy –Ba.; *Mut, Köseçobanlı *Gülnar, –İç.)

ağdık (II) **1.** [→ **ağman** (I) - **1**] **2.** Minnet : *Kimsenin ağdığı altında değiliz.* (–Çr.) **3.** Kötülük. (*Merzifon –Ama.)

ağdık (III) [**āgın, ağdırık** (I), **ağdırıklı** (I), **ağgın** (I), **ağmalı, ağmanlı**] **1.** Dengesiz, eğik, bir yana devrik (yük). (–Ba.; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; –Çr.; *Ermenek ve köyleri, Akçalar *Seydişehir –Kn.)

[**āgın**] : (Bahçeli * Bor, – Nğ.)

[**ağdırık** (I)] : (Çepnidere * Turgutlu –Mn.; *Ezine ve köyleri –Çkl.)

[**ağdırıklı** (I)]: (*Eşme –Uş.; Moraca, Yukarıseyit * Çal, İğdir, Çöplü *Çivril, *Sarayköy köyleri, Muğlasın *Tavas, Çardak – Dz.; *Şabanözü, *Çerkeş –Çkr.; *İskilip –Çr.; Çanıllı, *Ayaş, * Beypazarı – Ank.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[**ağgın** (I)] : (*Bor, –Nğ.)

[**ağmalı**] : (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.)

[**ağmanlı**] : (Yusufuşağı * Şerefli Koçhisar –Ank.; Genezin *Avanos –Krş.; Avşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.)

2. Ağır, fazla: *Vapur ağdık eşya almıyor.* (Gevgeli göçmenleri Kumbağ –Tk.)

ağdık (IV) [→ **ağrık** (I) - **2**]

ağdık (V) Ağır, pis (koku hakkında). (*Karacabey –Brs.)

ağdık ağdık konuşmak Yüksek sesle, bağıra bağıra konuşmak. (–Ba.)

ağdık boğaz Obur, pisboğaz. (Yukarıkaraçay * Acıpayam – Dz.)

ağdık gelmek Yüksek gelmek: *Yastığım ağdık geldi.* (Aşağılıca –Es.)

ağdır çöğdür yürümek Topallıyarak yürümek. (İğneciler * Mudurnu – Bo.)

SanalBaba

ağdırık (I) [→ **ağdık** (III) - **1**]

ağdırık (II) [→ **ağman** (I) - **1**]

ağdırık (III) [**ağmaç**] Tepenin arkası, tepenin görünmiyen yeri. (*Mudurnu –Bo.)

[**ağmaç**] : (Zeyve *Söğüt –Bil.)

ağdırık (IV) Şımarık, ne oldum delisi, kibirli. (–Bo.)

ağdırıklı (I) [→ **ağdık** (III) - **1**]

ağdırıklı (II) Aksak, sarsak, topallıyarak yürüyüş. (Yukarıseyit *Çal, Hisar ve çevresi * Sarayköy –Dz.)

ağdırık olmak Bir kimse başkasına yük olmak. (Sığma *Sarayköy –Dz.; Bayındır –Kn.)

ağdırış eğdiriş [**ağdırmaç çöğdürmeç, ağdırma çöğdürme**] Tahterevalli oyunu. (*Mudurnu, –Bo.)

[**ağdırmaç çöğdürmeç**] : (–Kü.)

[**ağdırma çöğdürme**]: (Zeyve *Söğüt –Bil.; –Ks.)

ağdırma [**ağduma**] Yağmur veya güneşten korumak için evin bir tarafına yapılan ve arkası duvara verilen çatı, sundurma (*Merzifon –Ama.)

[**ağduma**] : (*Merzifon –Ama.)

ağdırmaç çöğdürmeç [→ **ağdırış eğdiriş**]

ağdırma çöğdürme [→ **ağdırış eğdiriş**]

ağdırmak (I) [**agdırmak - 2, ağmannandırmak, ağmek**] **1.** [→ **ağmak** (I) - **1**] **2.** Bir şeyi eğmek, meylettirmek, çekmek. (*Kilis –Gaz.; Eldelek, *Elbistan, *Afşin –Mr.; *Bor, –Nğ. ve köyleri)

[**agdırmak - 2**] : (*Akyazı çevresi –Sk.)

[**ağmannandırmak**] : (–Krş.)

[**ağmek**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

3. Topallamak, aksamak. (Kösten –Dz.)

4. Ağır basmak, çökertmek, mat etmek, bozmak. (–Kü.; –Çr.) **5.** Suçu başkasının üzerine atmak. (İncesu *Dinar –Af.)**6.** Yükseltmek, havaya doğru kaldırmak, omuza almak. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.; *Silifke –İç.; Minnetler *İvrindi –Ba.) **7.** Dolaştırmak, gezdirmek. (*Sivrihisar –Es.) **8.** Sürüyü bir yamaca doğru salıvermek. (İğdir *Çivril –Dz.; Bozan –Es.; *Marmaris köyleri –Mğ.)

ağdırmak (II) **1.** Pişirilen bir şeyi koyulaştırmak, ağdalaştırmak. (Bornova –İz.) **2.** Beyazlatmak. (*Bandırma –Ba.) **3.** Börttürmek. (*Bandırma –Ba.)

ağdirmit Çok tatlı, kokulu, iri salkımlı bir çeşit üzüm. (–Nğ.)

ağ duğaklı Düğünde gelini güveyi ile tanıştıran kadın. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

ağduma [→ **ağdırma**]

ağduma taşı [**ağdurma**] Hayvana yüklenen bir yükün dengesini sağlamak için bir tarafa konulan taş. (–Sm.)

[**ağdurma**] : (Kızılköy –To.)

ağdurma [→ **ağduma taşı**]

ağdurmak **1.** Yöneltmek, tevcih etmek. (–Sm.) **2.** [→ **ağmak** (I) - **1**]

ağdurulmak [→ **ağbalanmak**]

ağdük Şaşı. (*Zile –To.)

ağe [→ **aga - 1**]

ağeççik Ortasına ayak basacak tahta çakılan ve bu tahtanın üzerine çıkıldıktan sonra, koltuk altında tutularak yürünen bir buçuk metre uzunluğunda ağaç. (İlyas * Keçiborlu –Isp.)

ağense Kuzu. (Bereketli *Tavas –Dz.; *Zile –To.; *Malkara –Tk.)

ağeş (I) [→ **ağaş**]

SanalBaba

ağeş (II) Ateş küreği. (Hayati *Erbaa –To.)

ağey [→ **aga - 1**]

ağger, āğer Boynuzunun dibinden ağzına kadar beyazı olan keçi. (* Kelkit köyleri, Söfker * Şiran, Tekke – Gm.; *Refahiye çevresi –Ezc.)

ağgın (I) [→ **ağdık** (III) - **1**]

ağgın (II) [**ağgun**] Çok, fazla. (–Nğ.) [**ağgun**]: (Şıhlar –Or.)

ağgun [→ **ağgın** (II)]

ağı (I) [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağı (II) [**ağu** (I) -2] Zehirli ot. (Eğrigöz *Emet –Kü.)

[**ağu** (I) -2]: (Yolbaşı, Muradiye –Rz.)

ağı (III) Kırağı. (–Çr.)

ağı ağacı [→ **ağacı** (I)]

ağıbaht 1. [→ **ağbaht**] 2. Talihsiz. (*Bergama –İz.)

ağı bardağı Çok yaramaz, haşarı, afacan çocuk. (*Bor –Nğ.)

ağı böceği [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağı böcesi [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağıcık [→ **ağacı** (I)]

ağı böcüsü [→ **ağ** (IV) - **1**]

ağıç [→ **ağaş**]

ağıçalık [ağaçalık] Köy kadınlarının iş yaparken giydikleri, uçkurlu, geniş ağlı ve uzun paçalı don, şalvar. (İshaklı * Bolvadin – Af.; Dallıca *Nazilli –Ay.; –Kü.; – Es. ve çevresi; – Ank. çevresi)

[**ağaçalık**]: (Denizli * Vakfıkebir – Tr.)

ağı çalısı [→ **ağacı** (I)]

ağı çalmak 1. [→ **ağılanmak**] 2. Zehirleşmek, acılaşmak. (*Senirkent–Isp.) 3. Zehir sürmek. (*Senirkent –Isp.)

ağı çiçeği [→ **ağacı** (I)]

ağıda [**ağuda -2**] Pekmez, şeker gibi tatlılardan yapılan koyu sıvı, ağda. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

[**ağuda -2**]: (*Zile –To.)

ağı dalı [→ **ağacı** (I)]

ağı düğü [**ağu düğü**] 1. Evde erzak olarak bulundurulan öteberi, acı tatlı, ufak tefek yiyecekler. (Senir * Keçiborlu, Yassıviran, Uluğbey * Senirkent, Gelegermi, Körküler, *Yalvaç, Çaltı, Yakaköy *Gelendost –Isp.; Çerçin – Brd.; – Es.; * Zile, Bizeri – To.; *Bor –Nğ.; Ararım *Beyşehir, *Karaman –Kn.)

[**ağu düğü**]: (–To.)

2. Zehir zıkkım: *Şu yemeği ağı düğü ettiniz.* (Çukurbağ, Mençek *Ermenek–Kn.; *Gazipaşa köyleri –Ant.; –Kü.; *Bor –Nğ.; Kıbrıs)

3. Karın ağrısına ilâç olarak kullanılan sarı bir ot. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ağı kurdu [**ağ kurdu -2**] 1. [→ **ağ** (IV) - **1**] 2. Arı kovanlarına dadanarak, bal ve petekleri yiyen bir çeşit kurt. (Sığma, Karataş * Sarayköy –Dz.; Sürez, Hamzabali *Bozdoğan – Ay.)

[**ağ kurdu -2**]: (Ekse *Çal –Dz.; * Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; Evreşe * Gelibolu –Çkl.; Kayapa, –Ed.; *Saray çevresi –Tk.)

ağıla (I) [→ **ağal** (I)]

ağıla (II) Daldırma suretile dikilen bağ çubuğu. (* Çermik ve çevresi – Dy.)

ağılanmak [**ağı çalmak -1**] Zehirlenmek. (*Emirdağ –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; *Tefenni – Brd.; Ekse, Bekilli, Moraca *Çal, Oğuz *Acıpayam,

SanalBaba

*Sarayköy köyleri –Dz.; Alanlı –Ay.; *Alaşehir –Mn.; –Ur.; –Yz.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Bor –Ng.; Çukurbağ, Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

[ağı çalmak -ı] : (*Senirkent –Isp.)

ağılcık [→ ağacı (I)]

ağılcın Tam olgunlaşmamış, yarı ham meyva veya sebze. (*Elmalı –Ant.)

ağıl dutmak 1. Tarlayı dikenli bitkiler v.s. ile çevirmek, sınırlamak. (*Silifke –İç.) 2. Hayvanlar için açık havada barınacak yer hazırlamak. (*Silifke –İç.)

ağılı böcü [→ ağ (IV) - ı]

ağılı kurt [→ ağ (IV) - ı]

ağılı pöy Örümcek. (*Antakya –Hat.)

ağıllamak (I) Koyun, keçi gibi hayvanları sağmak üzere ağıla koymak. (İncesu, Çapalı *Dinar –Af.; Gelegermi *Yalvaç – Isp.; Güney, Gökçeyaka, Örencik *Yeşilova –Brd.; İsmetiye –Brs.; *Mut köyleri –İç.; Semayük *Elmalı –Ant.)

ağıllamak (II) İkram etmek, ağırlamak: *Misafiri ağılladık.* (İğneciler *Mudurnu – Bo.; *Zile –To.)

ağıllanmak Akıllanmak. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

ağıllanmak (I) 1. Çıbanın etrafı çember şeklinde kızarmak. (*Eğridir köyleri –Isp.) 2. Bir yere toplanmak, toplu halde bulunmak. (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

ağıllanmak (II) İzzet ikram görmek, ağırlanmak. (–Es.)

ağılmak Ünlenmek, anılmak, şöhret bulmak. (*Zara –Sv.)

ağılpa Yıkılan ahırın harabesi. (Celikanyurt *Gürün –Sv.)

ağıltı [→ ağartı - ı]

ağıl yapmak Biçilen mısırları üstüste koyup ay şeklinde yerleştirmek. (*Tefenni –Brd.)

ağımsı [→ ağamsı]

ağın (I) [→ ağuz (I) - ı]

ağın (II) İhtiyar, yaşlı. (*Düzce –Bo.)

ağın (III) Daha fazla. (*Düzce –Bo.)

ağın (IV) Aşk, sevda. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

ağınce Çember, yazma, yemeni. (Afşar *Hadım –Kn.)

ağındıruk Reçine, çam sakızı. (*Taşköprü –Ks.)

ağınmak (I) Yuvarlanmak, debelenmek. (Çepnidere *Turgutlu, Kender *Kula –Mn.; *Düzce –Bo.; *Zile –To.)

ağınmak (II) 1. Soğuktan donan ve birdenbire sıcağa tutulan eller çok sızlamak. (–Es. köyleri) 2. Açlıktan ölmek. (Görmel *Ermenek –Kn.) 3. Rengi uçmak, benzi solmak: *Çocuk korkudan ağındı.* (*Dörtyol –Hat.)

ağır (I) [ağır akıllı] 1. Olgun, terbiyeli, oturaklı, aklı başında. (Devri *Bucak – Brd.; – Ks.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Tekke – Gm.; *Şavşat ve köyleri – Ar.; –Mr.; Çepni *Şarkışla –Sv.; *Mut köyleri –İç.; *Bor –Ng.)

[ağır akıllı] : (*Kilis –Gaz.)

2. İtibarlı, hatırı sayılır (kimse). (*Bor –Ng.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy – Ama.) 3. Kıymetli eşya, para: *Evde ağırın, dağda davarın olsun.* (*Zara –Sv.) 4. Beyaz, mor veya başka renk çizgili kumaştan yapılan kadın elbisesi. (Bozan –Es.) 5. Kâbus: *Bu gece beni ağır bastı.* (Yenice *Emet –Kü.)

ağır (II) 1. Çeşme yalağı. (*Eşme köyleri – Uş.; Hortuna *Torbalı

SanalBaba

–İz.; Yenikyö –Ba.) **2.** [→ **ağar** (II)]

ağır ağsak Yavaş yavaş, düzensiz. (*Bor –Ng.)

ağır akıllı [→ **ağır** (I) - **1**]

ağır almak Kulağı az işitmek. (*Bor –Ng.)

ağır ayak 1. [**ağır ayaklı, ağır canlı, ağırlıklı, ağır daban, ağır taban**] Gebe, yüklü, doğurması yakın. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; Aydınlı *Gebze –Kc.; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba –Sm.; –Çr.; *Zile ve çevresi, –To.; Danışman *Fatsa –Or.; –Gm. ilce ve köyleri; Yolbaşı, Muradiye –Rz.; Ersis *Yusufeli, Çayağzı, Ciritdüzü *Şavşat, *Ardanuç ve köyleri –Ar.; Keçek *Oltu –Ezm.; Ergân, –Ezc.; *Bismil –Dy.; *Hozat –Tn.; Tekerahma *Gürün, *Zara, –Sv.)

[**ağır ayaklı**] : (*Maçka –Tr.)

[**ağır canlı**] : (–Or. ve köyleri; Mencilis *Keşap –Gr.; *Hasankale –Ezm.)

[**ağırlıklı**] : (Uluğbey *Senirkent – Isp.; – Ba.; *Alaçam – Sm.; *Zile –To.; *Bismil –Dy.; *Ermenek ve köyleri – Kn.; Kayapa *Lalapaşa, –Ed.)

2. Tembel, ağır canlı, vurdum duymaz. (Körküler *Yalvaç – Isp.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Çilehane *Reşadiye –To.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye –Ezc.; –Vn.; *Zara –Sv.; *Bor –Ng.)

[**ağır daban**] : (Bulkaz *Çivril –Dz.)

[**ağır taban**] : (İsabey *Çal –Dz.)

3. Yavaş yavaş, ağır ağır. (–Brs.; *Çarşamba –Sm.; –Çr.; Danışman *Fatsa –Or.; Divanlı –Yz.)

ağır ayak gün [**ağır gün**] Mübarek gün: *Bu ağır ayak gün sizi dövmekten vazgeçtim!* (Navlu *Yeşilova –Brd.)

[**ağır gün**] : (Genek *Yatağan –Mğ.)

ağır ayaklı [→ **ağır ayak - 1**]

ağır bar Bir bar çeşidi. (–Kr.)

ağır canlı [→ **ağır ayak - 1**]

ağır daban [→ **ağır ayak - 2**]

ağırdamak 1. Eskimek, köhneleşmek: *Şu ev ağırdamış.* (Korucuk, Bostancılı –Sn.) **2.** Düşündüğünü anlatamamak. (*Bozdoğan –Ay.)

ağır dolu Kürekleri suya derince daldırarak yavaş yavaş ve vücut hamlesiyle çekiş için kullanılır. (–Tr.; –Rz.)

ağır elli Borcunu geç ödeyen, elinden kolay kolay para çıkmıyan. (*Çarşamba –Sm.; *Gemerek, *Şarkışla –Sv.)

ağır engini Nezle. (Akyaka –Brd.)

ağır gün [→ **ağır ayak gün**]

ağır hastalık [→ **ağrı** (II) - **3**]

ağırık [→ **ağrık** (I) - **2**]

ağırlama [**ağarlama -1, 2**] **1.** Halay oyununda bir musiki usulü, havası. (Hacıkebir * Emet – Kü.; Kızık *Artova –To.; Hacılyas *Koyulhisar – Sv.; Kötüboynul, – Yz.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[**ağarlama -1**] : (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

2. Halay oyununun üç bölümünden biri. (* Şarkışla, * Divriği, – Sv.; *Sorgun, – Yz. ve köyleri)

[**ağarlama -2**] : (*Zara –Sv.)

3. Samah denilen halk oyununda söylenen son kıt'a. (Tahtacı aşireti –Isp.)

ağırlık bitirmek Düğünden önce kız ve oğlan tarafı bir araya gelerek,

SanalBaba

yapılacak işler hakkında konuşmak, anlaşmaya varmak. (Çerçin –Brd.)

ağırlıklı [→ **ağır ayak - 1**]

ağırluḫ **1.** Bütün ev eşyası. (*Ardanuç köyleri –Ar.) **2.** Yaylâya çıkarılan bütün eşya. (*Ardanuç köyleri – Ar.)

ağırma [→ **ağrı** (II) **- 4**]

ağırmak (I) Bağırmak, sesli sesli ağlamak. (Danışman * Fatsa – Or.)

ağırmak (II) Ağrımak. (Kocabey * Şavşat – Ar.)

ağırrak Az ağır, ağırca, ağır sayılabilen. (Gökçeburun, *Silifke –İç.)

ağırsaḫ Aksak koyunlardan ibaret sürü: *Sen önden git, ben ağırsaḫı arḫadan getiririm.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

ağırsak Koyunların doğurmasına yakın şişen memesi. (Kızılköy *Dinar –Af.)

ağırsamaḫ [→ **ağarsımak**]

ağırsamak [→ **ağarsımak**]

ağırsınmak [**ağrınmak -3, ağrısınmak**] **1.** Bir işi ağır bulmak, yüksünmek, yük saymak, angarya saymak. (*Düzce – Bo.; Zara – Ama.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Pınarbaşı –Ky.; Kocabey –Krş.; –Nğ.; * Silifke – İç.)

[**ağrınmak**] : (*Bor –Nğ.)

[**ağrısınmak**] : (– Nğ.)

2. Hakaret saymak, ağırına gitmek, alınmak: *Ben bu sözü ağırsınıyorum.* (Çardak –Dz.) **3.** Hoş karşılanmamak, istiskal olunmak : *Ağırsanacağım yere hiç misafir olmam.* (* Merzifon ve köyleri – Ama.)

ağırşaḫ [**ağışaḫ, ağışak -1**] **1.** Yün, iplik eğirilen iğin altına takılan yuvarlak ağaç parçası, ağırşak. (Çayağzı, Yavuzköy * Şavşat – Ar.)

[**ağışaḫ**] : (– Gm.)

[**ağışak -1**] : (Ersis, * Yusufeli – Ar.)

2. İp bükmeğe yarıyan iğ, ağırşak. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ağırşak [**ağışak -2, ağşak** (I) **-4,10**] **1.** Kağnı arabasında tekerlekler üstüne konulan ağaçların gerdirilmesi için kullanılan parça. (Hacılar *Sandıklı –Af.) **2.** El değirmeninde iki taş arasına yatay olarak konulan tahta veya demir. (* Merzifon –Ama.; E. Hüyük *Şarkışla –Sv.; *Bor –Nğ.)

[**ağşak** (I)**-4**] : (*Bor –Nğ.)

3. Memenin etli, şişkin kısmı. (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

[**ağışak -2**] : (Yumrutaş * Acıpayam –Dz.)

4. Bir çeşit elma. (– Bo.) **5.** Kır menekşesi. (–Çr. köyleri)

[**ağşak** (I) **-10**] : (*İskilip –Çr.)

ağırşaklanmak [**ağşaklanmak**(I)] **1.** Çıban kızararak sertleşmek, katılaşmak. (Tekke *Çivril – Dz.; – Es.; –Nğ.)

[**ağşaklanmak** (I)] : (*Bor –Nğ.; *Mut köyleri – İç.)

2. Meme belirmeye, büyümeye başlamak : *Göğsü ağırşaklanmış.* (–Nğ.; Tekke *Çivril – Dz.)

ağır taban [→ **ağır ayak - 2**]

ağır tav Çamuru çokça, toprağı sabana yapışacak kadar yaş olan tarla. (Görmel *Ermenek –Kn.)

ağırtı [→ **ağartı - 1**]

ağısını almak **1.** Acısını gidermek, sızısını dindirmek. (* Bor – Nğ.) **2.** At ve eşek yem yemediği zaman üst dudağından kan almak. (*Zara –Sv.)

ağış (I) Gümeçten bal çıkarmakta kullanılan alet. (Bornova – İz.; – Ed.)

SanalBaba

ağış (II) [→ **aga** - 1]

ağışaḫ [→ **ağırşaḫ** - 1]

ağışak 1. [→ **ağırşaḫ** - 1] 2. [→ **ağırşak** - 3]

ağışmak Topluca hücum etmek, sürü halinde koşmak. (*Maçka köyleri, *Akçaabat köyleri, *Vakfikebir köyleri –Tr.)

ağıştırmak [**ağnaşdurmak** -1, **ağnaştırmak**] Üstü kapalı anlatmak, hissettirmek, dolayısiyle duyurmak. (Danışman *Fatsa –Or.; *Zara –Sv.)

[**ağnaşdurmak**] : (*Merzifon –Ama.)

[**ağnaştırmak**] : (*Perşembe, –Or. ve köyleri)

ağıt (I) [**ağat** (I), **avut** (II) -1] 1. Ölen bir kimsenin iyi hallerini ve ölmesinden duyulan acıları sayıp dökmek üzere söylenen ezgi, ezgi ile mersiye söyliyerek ağlama. (İncesu *Dinar, *Bolvadin –Af.; Yassıviran *Senirkent, *Gelendost, Eski Geçeli *Yalvaç, Senir, Tahtacı aşireti –Isp.; Akçaköy, Elden –Brd.; *Eşme'nin Kaçar, Kozan, Kızılkeçili aşiretleri –Mn.; Narlıdere –İz.; Bereketli *Tavas, Eziler *Buldan – Dz.; Keremköy *Burhaniye, –Ba.; *Safranbolu –Zn.; –Ks.; –Ama. köyleri; –Çr.; *Zile –To.; Mahmudiye *Sivrihisar, Bozan, Yakakayı –Es.; Kıbrısköyü, –Ank.; *Pınarbaşı Avşarları –Ky.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri; *Gürün, *Koyulhisar, *Zara, – Sv.; –Krş.; Sarılar *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; *Karaman –Kn.; *Kiği –Ezc.; –Ezm.; Aşudu *Darende, Ören *Akçadağ –Ml.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Silifke, *Mut köyleri, Çukur –İç.; Gâvurdağı, *Kadirli – Ada.; Çoğulhan, *Afşin –Mr.; *Kilis, –Gaz.; –Mr.; – Hat. ilce ve köyleri; Trakya il ve ilceleri)

[**ağat** (I)] : (*Afşin, *Elbistan – Mr.; *Kangal ve köyleri –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; –Ada.)

[**avut** (II) -1] : (*Geyve –Kc.; Sulusaray *Artova –To.; *Gürün –Sv.)

2. Gelin olan bir kızın arkasından meziyetlerini sayıp dökerek ağlama. (Elvanlar *Eşme –Uş.; *Bor –Nğ.)

ağıt (II) İki tarlayı birbirinden ayıran set. (Narlıdere –İz.)

ağıt (III) [→ **aggıt**]

ağıtçı 1. Ağıt söyliyen, ağıt söyliyerek cenaze sahiplerini ağlatan. (Yazıköy *Safranbolu –Zn.; Çakal *Eşme – Uş.; *Zile – To.; *Pınarbaşı Avşarları – Ky.; – Yz.; Ören *Akçadağ –Ml.; *Silifke –İç.; Çoğulhan *Afşin, Kesim *Andırın, *Elbistan –Mr.; *Kilis, – Gaz.; *Reyhanlı –Hat.) 2. Gelin olan kızın etrafındaki topluluğa söylediği ağıtlarla hüzün veren, onları ağlatan (kimse). (Yazıköy *Safranbolu – Zn.; Çakal *Eşme –Uş.)

ağıt etmek [**ağıt koparmak, ağıt tutmak**] Bir ölüm dolayısiyle sürekli şekilde ağlamak : *Babası öldüğünde çok ağıt etti.* (*Mut köyleri – İç.)

[**ağıt koparmak**] : (– Sv.)

[**ağıt tutmak**] : (Güney *Yeşilova – Brd.; Çardak – Dz.; Çiftepınar *Mersin –İç.)

ağıt koparmak [→ **ağıt etmek**]

ağıtlamak El, kol, vücut hareketleriyle karşısındakini sakındırmak. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.)

SanalBaba

ağıtmak (I) Ölünün meziyetlerini sayıp dökmek. (–Çkr.)

ağıtmak (II) Hiç görmediği ve bilmediği bir çevrede yalnızlıktan ve hayretten doğma bir şaşkınlıkla dikilerek sağa sola bakınmak.(*Çal –Dz.)

ağıt tutmak [→ **ağıt etmek**]

ağıt yakmak Yeni bir ağıt düzmek, söylemek. (Çiftepınar *Mersin –İç.; Çığşar, *Kadirli –Ada.)

ağıt yitirmek Acı bir işi veya olayı ağlıya ağlıya anmak. (*Bor –Ng.)

ağız (I) [**ağaz** (I)] **1.** Sefer, defa, kere. (*Eşme köyleri –Uş.; –Brd.; Yenice *Emet, –Kü.; *Cide, –Ks.; –Sm.; *Merzifon – Ama.; *Zile – To.; –Bt.; *Hozat –Tn.; *Kilis –Gaz.; *Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı, *Antakya – Hat.; *Zara – Sv.; *Bor, – Ng.; *Karaman – Kn.; – Ada.; *Silifke –İç.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[**ağaz** (I)]: (–Sm.; –Sv.; –Ed.)

2. Pekmez kaynatılırken tavaya konulan bir kaynatmalık şıra: *Üç ağız pekmez kaynattık.* (Uluğbey *Senirkent, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; *Mut köyleri –İç.) **3.** Ekmekçilikte fırına her seferde atılan ekmek. (*Bucak – Brd.; Hemşin *Pazar –Rz.; *Bor –Ng.) **4.** Bir bel ağzının açtığı arktan akan su. (–Ng.)

ağız (II) [**ağo** (II)] **1.** Ormandan açılmış boz tarla. (Buhari *Fatsa –Or.)

[**ağo** (II)]: (Kocabey *Şavşat –Or.)

2. Ortasında suların toplandığı bir toprak bulunan çepeçevre dağların bu toprağa bakan yamaçları, aklan, koyak. (–Kü.; Alansa *Kelkit –Gm.) **3.** Ekin biçilirken orakçı, tırpancının ilk başladığı yer veya bu şekilde tarla içinde açılmış yol. (*Merzifon köyleri –Ama.) **4.** Birkaç tarlanın bir arada bulunduğu tarım bölgesi. (Saylâv *Ünye –Or.)

ağız (III) **1.** Uç, kenar, başlangıç: *Bizim ev köye girince hemen ağızdadır.* (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; *Zara –Sv.) **2.** Budanan bağ çubuğunun ucundan göze kadar kuruyan kısmı. (–Isp.)

ağız (IV) [**ağaz** (IV)] **1.** Ezgi, musiki makamı: *Urfa ağzı.* (–Gaz.) **2.** Şive, bir bölgenin özel konuşma ve söyleme tarzı: *Gaziantep ağzı.* (–Çkr.) **3.** Öğüt, nasihat: *Ağzımı tut, ağzın yanmaz.* (*Zara –Sv.)

[**ağaz** (IV)]: (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ağız (V) Yavaş, ağır. (Karabörk *Görele –Gr.)

ağız (VI) [→ **anız**]

ağız ağıza vermek Çene yarıştırmak: *Kim seninle ağız ağıza verir.* (*Erciş –Vn.)

ağıza ip ölçmek [**ağız avlamak, ağız ellemek, ağızlamak** (I)-**9, ağız yoklamak**] Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek. (–Ng.)

[**ağız avlamak**]: (–Brs.)

[**ağız ellemek**]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

[**ağızlamak** (I)-**9**]: (Ekse *Çal –Dz.)

[**ağız yoklamak**]: (Yenice *Emet –Kü.)

ağız almak Meme çocukları bir çeşit ağız hastalığına yakalanmak. (*Senirkent –Isp.)

SanalBaba

ağız avlamak [→ **ağıza ip ölçmek**]

ağız ayırmak Aptal aptal bakmak : *Ne ağız ayırıyorsun, yoluna gitsene!* (–Ky.)

ağız bağı (I) [**ağaz-bağa**] **1.** Çuval ağzı bağlamakta kullanılan ip, sicim. (Çiftlik *Dinar, İshaklı, Dişli *Bolvadin –Af.; * Yalvaç, Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Yeşilova köyleri –Brd.; Oğuz, Alâeddin *Acıpayam, İsabey, Ekse, Bekilli *Çal, Çöplü, Bulkaz, Çıtak *Çivril, Bereketli *Tavas, Beylerli, Başçeşme –Dz.; Alibeyli * Bergama – İz.; – Kü.; Bozan –Es.; Dadıç, –Bo.; Cumayanı – Zn.; – Çr.; * Merzifon köyleri, Varay – Ama.; * Zile, Çilehane *Reşadiye, Dodurga *Artova, Hayati *Erbaa, –To.; Zile *Mesudiye, – Or.; Nefsiköseli * Görele – Gr.; Sobran –Gm.; Keçek * Oltu –Ezm.; * Refahiye – Ezc.; * Ağın – El.; Taşoluk * Göksun – Mr.; Ağrakos *Suşehri, *Şarkışla ve çevresi, *Yıldızeli, *Zara, *Divriği ve çevresi, Tekerahma*Gürün, Yukarıkale * Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Tutmaç, –Sv.; *Sorgun, – Yz. ve köyleri; Avşar aşireti * Pınarbaşı, * Bünyan ve köyleri –Ky.; *Mucur –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; *Karaman –Kn.)

[**ağaz bağa**] : (Bektaşlı * Boğazlıyan –Yz.)

2. Çift sürülürken, öküzlerin ot yememeleri için ağızlarına takılan ip veya telden örülmüş bağ. (Ekse *Çal –Dz.) **3.** Güreşlerde devenin ağzını bağlamakta kullanılan ip. (*Ayvacık –Çkl.)

ağız bağı (II) **1.** Yalancı şahitlik yapacak kimseye verilen rüşvet. (–Çr.) **2.** İstenilen bir kızın verilmesine razı olmıyan, zorluk gösteren akraba ve dostlarına erkek tarafından verilen hediye. (Arah *Halfeti – Ur.) **3.** Düğün gecesi gelini konuşturmak için damadın verdiği hediye. (*Varto –Mş.)

ağız dabışdısı [**ağız davırı, ağız davıştısı, ağız davrı, ağız tavrı**] Anlatış, ifade tarzı, konuşma tarzı. (Yenice *Emet –Kü.)

[**ağız davırı**] : (*Mut köyleri, *Silifke, –İç. köy ve aşiretleri)

[**ağız davıştısı**] : (* Şarki Karaağaç –Isp.; *Silifke –İç.)

[**ağız davrı**] : (Giremez *Araç –Ks.; * Silifke – İç.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**ağız tavrı**] : (* Sarayköy köyleri – Dz.; Alamut * Bozdoğan – Ay.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon –Ama.; Orhaniye *Marmaris, *Milâs, Yerkesik çevresi –Mğ.)

ağız dadı (I) [**ağız tadı -ı**] **1.** Nişan veya düğünde oğlan tarafından kız evine gönderilen şeker, tatlı, yemiş gibi hediyeler. (*Şuhut –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; Pazaravdan, Ürkütlü *Bucak –Brd.; *Sarayköy –Dz.; Hamzabali, *Bozdoğan –Ay.; Kümbet *Seyitgazi –Es.; *Kargı –Ks.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; *Ayaş, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Gaziler *Hadım, *Ermenek – Kn.; Karadere * Gündoğmuş –Ant.)

[**ağız tadı -ı**] : (Sığma * Sarayköy – Dz.; * Alaşehir – Mn.; Beşkarış

SanalBaba

*Altıntaş –Kü.; Bozan –Es.; –Nğ.) 2. Bayramlarda nişanlının, oğlan tarafına gönderdiği giyecek ve yiyecek. (Çanılh * Ayaş – Ank.) 3. Ölüm günü, ölü evine gelen kadınlara yedirilen helva-ekmek, şerbet, peynir - ekmek gibi şeyler. (*Bor –Nğ.)

ağız dadı (II) 1. Dirlik, düzenlik, rahatlık, huzur, afiyet, sağlık, şenlik. (Yukarıkaraçay * Acıpayam, Tekkeköy –Dz.; Eymir *Bozdoğan – Ay.; * Mesudiye köyleri – Or.; –El.; *Bor, –Nğ.; Yerkesik çevresi –Mğ.; Kayapa –Ed.) 2. Bıkkınlık, usanç : *Yeter artık, yaptığın iş ağız dadı verdi.* (Ekse *Çal –Dz.)

ağız dağıtmak Küfretmek, ağıza geleni söylemek, ağız bozmak. (Kapıdere * Elbistan – Mr.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

ağız dalaşı [ağız talaşı] Söz kavgası, kırıcı sözlerle tartışma. (*Taşköprü – Ks.; * Haymana – Ank.; * Bor –Nğ.)

[ağız talaşı] : (– Tr. ve ilceleri)

ağızdan ağıza düşmek Dile düşmek, herkes tarafından duyulmak. (*Arapkir –Ml.)

ağızdan gububuk akmak Çok çirkin, iğrenç lâflar söylemek. (*Bor –Nğ.)

ağız davırı [→ **ağız dabışdısı**]

ağız davıştısı [→ **ağız dabışdısı**]

ağız davrı [→ **ağız dabışdısı**]

ağızdıḫ 1. [→ **ağızdırık**] 2. [→ **ağızlık** (I) - 2] 3. [→ **ağızlık** (I) - 14]

ağızdırık [**ağızdıḫ** -1, **ağızlaḫ**] Ağızlık, sigara takımı. (*Antakya – Hat.)

[ağızdıḫ -1] : (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[ağızlaḫ] : (– Bt.)

ağız eğmek [ağız eymek, ağız ökünmek, ağız yañışlamak, ağız yañşalamak, ağız yaslamak, ağız yassılamak, ağız yaşalamak, ağzına okunmak, ağzına ökünmek, ağzını gegelemek -1, ağzını gevelemek -1, ağzını kesmek, ağzını lōlanmak, ağzını yansılamak, ağzını yanşalamak] Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak. (*Silifke, Aslanköy –İç.)

[ağız eymek] : (*Düzce – Bo.)

[ağız ökünmek] : (*Kilis – Gaz.)

[ağız yañışlamak] : (Kemaliye * Alaşehir – Mn.)

[ağız yañşalamak] : (*Elmalı – Ant.)

[ağız yaslamak, ağız yassılamak] : (*Sivrihisar – Es.)

[ağız yaşalamak] : (*Tefenni – Brd.)

[ağzına okunmak] : (*Şarkışla ve çevresi – Sv.)

[ağzına ökünmek] : (Şıhlı *Develi – Ky.)

[ağzını gegelemek -1]: (*Dinar –Af.; Edin * Yeşilova – Brd.; Alâeddin * Acıpayam – Dz.; * Zile – To.; Çepni * Gemerek – Sv.; Çalış *Haymana –Ank.; Yakabağ *Fethiye – Mğ.)

[ağzını gevelemek -1] : (Garipköy *Tavas, Denizler *Çal –Dz.)

[ağzını kesmek] : (*Ermenek –Kn.)

[ağzını lōlanmak] : (*Sorgun çevresi –Yz.)

[ağzını yansılamak] : (Doğanbey *Beyşehir – Kn.)

[ağzını yanşalamak] : (*Acıpayam – Dz.)

ağız ellemek [→ **ağıza ip ölçmek**]

ağız eskisi Ağız ağrısı, bir çeşit ağız yarası. (Özbek * Urla, Tepeköy

SanalBaba

* Torbalı – İz.; – Mn.; Yenice *Emet, Üçüyük –Kü.; *Zile –To.)

ağız eskitmek Boşuna çene yormak: *Şu kadarcık işimizi görmedi, boşuna ağız eskittik.* (* Merzifon köyleri – Ama.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

ağız etmek Gerçeği saklamak, samimi konuşmamak. (– Sm.; – Ks.; – Ky.)

ağız eymek [→ **ağız eğmek**]

ağız gevelemek Sözü cesaretle, tam olarak söyliyememek. (İskele –Vn.)

ağız kavafı (gavafı) Geveze, çalçene. (* Bor – Nğ.)

ağız kabağı Testiye su koymak için huni yerine kullanılan su kabağı. (Sarımahmutlu *Buldan –Dz.)

ağız kavaflığı Gevezelik. (*Bor –Nğ.)

ağız kirası Ramazanda yemek veren kimsenin, davetlilere yemeğin sonunda verdiği para, diş kirası. (–Ks.)

ağız kokusu Küfür, kötü, iğrenç söz. (*Bor –Nğ.)

ağızlā 1. [→ **ağızlık** (I) - **19**] **2.** [→ **ağızlık** (I) - **14**]

ağızlaḫ [→ **ağızdırık**]

ağızlama Tarlayı kazarken, kazılan yerle kazılacak yer arasındaki genişlik: *Ağızlamanı geniş al.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

ağızlamak (I) [**ağızlatmak** (I) - **2**] **1.** Bir işe başlayıp kolaylamak, işi sonuna getirmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Brd.; –Gaz.; * Ermenek – Kn.; * Anamur, – İç. köyleri) [**ağızlatmak** (I)-**2**] : (Yassıviran *Senirkent – Isp.; Pazaravdan * Bucak – Brd.; * Gelibolu – Çkl.; – Çr.) **2.** Birine bir iş başlamak. (*Ermenek –Kn.; *Mut köyleri, *Anamur –İç.) **3.** İşe başlatmak: *İşçileri ağızladım.* (*Zile –To.; –Çr.; *Ermenek –Kn.) **4.** Hazırlamak, hazır etmek. (Uğurlu *Ermenek –Kn.) **5.** Yolcu etmek, uğurlamak. (İğneciler *Mudurnu – Bo.; Çukurbağ, Uğurlu, * Ermenek – Kn.; * Mut köyleri, * Silifke, * Anamur – İç. köyleri) **6.** Sürüyü otlağa, yaylaya sürmek, göndermek: *Sürüyü yaylaya doğru ağızladım.* (İğneciler * Mudurnu – Bo.; Çepni * Şarkışla – Sv.; * Mut köyleri – İç.) **7.** Suyu başka bir yöne çevirmek, yöneltmek: *Suyu bizim bahçeye ağızladım.* (–Kü.; * Kurşunlu, Saray –Çkr.; * Zile –To.) **8.** Gerekli şeyleri söylemek, öğüt, talimat vermek. (Çepni *Şarkışla, *Zara –Sv.) **9.** [→ **ağıza ip ölçmek**]

ağızlamak (II) Yemeğin üstünden yemek. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)

ağızlamak (III) Bir şeyin ağız kısmını onarmak. (*Ünye –Or.)

ağızlamak (IV) Bitki yeşermek, çıkmaya, büyümeye başlamak: *Ekinin ağızlamış mı?* (*Sarayköy köyleri –Dz.)

ağızlanmak Ot yeni yeni bitmek, büyümek. (İbek * Mecitözü – Çr.)

ağızları bir Anlaşmış, söz birliği etmiş kimseler. (* Arapkir – Ml.)

ağızlaşmak 1. Sözleşmek, anlaşmak: *Evvelden ağızlaşmışlar, ikisinin ağzı da bir.* (Yassıviran *Senirkent –Isp.) **2.** İş kolaylaşmak, sonuna yaklaşmak. (* Şarki Karaağaç – Isp.; * Bor – Nğ.) **3.** Zamanı, sırası gelmek: *Havalar ısındığı için bağ, bahçe işleri de birden ağızlaştı.* (*Bor – Nğ.)

SanalBaba

ağızlatmak (I) **1.** Denk getirmek, yoluna koymak: *Vapur iskeleyi ağızlatamadı, çarptı.* (*Gelibolu –Çkl.; Pazaravdan *Bucak –Brd.; Kayapa – Ed.; *Vize – Krk.) **2.** [→ **ağızlamak** (I) - 1]

ağızlatmak (II) [**ağız vermek** (III)] Kesici bir aletin ağzına yeniden çelik koydurtmak: *Baltayı ağızlatmağa gönderdim.* (Humhal *Yusufeli – Ar.)

[**ağız vermek** (III)] : (*Yusufeli –Ar.)

ağızlık (I) [**agazlık, ağazlık, ağızdıḫ -2, 3; ağızlā -1, 2; ağız taşı**] **1.** Bir şeyin başladığı yer. (Yassıviran *Senirkent, *Eğridir köyleri, Gönenköy –Isp.; Çuvallı *Yeşilova – Brd.; Ekse, İsabey, Bekilli *Çal, Yeşilyuva *Acıpayam, Kösten –Dz.; Büyükyenice *Osmaneli – Bil.; *Merzifon ve köyleri – Ama.; İbradı *Akseki –Ant.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Alaşehir –Mn.; *Ayaş –Ank.) **2.** Huni. (Çulhan *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; *Merzifon –Ama.; Çilehane * Reşadiye, Çamlıbel *Artova, *Niksar –To.; Zile * Mesudiye, Arpaköy, – Or.; Mencilis * Keşap, Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Gm. ilce ve köyleri; –Kr.; *Refahiye çevresi –Ezc.; –Sr.; *Arapkir –Ml.; –Ur.; *Kilis, –Gaz.; Tanır, *Afşin, Bertiz, –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, –Hat.; Ortaköy *Şarkışla, Karaözü *Gemerek, Ağrakos *Suşehri, Hacılyas *Koyulhisar, Tekerahma *Gürün, Avşarcık ve çevresi *Divriği, Tutmaç –Sv.; Kötüboynul, İğdecik – Yz.)

[**agazlık**] : (Çandır –Gr.)

[**ağızdıḫ -2**] : (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

3. Su için ölçü birimi. (*Bor – Ng.; *Karaman –Kn.) **4.** Yayık çömleğinin ağzına bağlanan deri kapak. (*İvrindi –Ba.; İbradı *Akseki –Ant.) **5.** Süt süzerken huni içine konan ince bez. (Kayabaşı *Keşap –Gr.) **6.** Çift sürerken, hayvanların bir şey yemelerine engel olmak için, ağızlarına takılan tel, ip, kendir, sazdan örülen veya çuvaldan yapılan torba. (Medele, Moraca *Çal –Dz.; *Bozdoğan köyleri, Yazırlı *Nazilli –Ay.; –Gaz.; *Milâs –Ng.) **7.** Kuzu ve oğlakların süt emmemeleri için ağızlarına takılan tel kafes. (–Yz.) **8.** İneklerin kendi kendilerini emmemeleri için ağızlarına takılan tel veya kirpi dikeninden yapılan kafes. (–Yz.) **9.** Kuyu ağzına konan yuvarlak, delikli taş. (–Brd.; Yeniköy –Ba.; Bozan –Es.)

[**ağız taşı**] : (*Bor –Ng.)

10. Emzik. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.) **11.** Sepet veya küfe ağzını kapatmak için konulan ot, dal. (Aydınlı *Gebze –Kc.; –Gaz.) **12.** Ekmek pişirilirken fırının ağzına konan bir miktar odun. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Bozan –Es.) **13.** Kağnı, kanat başlarına kadar dolduktan sonra en üste yüklenen deste. (Çiftlik *Dinar –Af.) **14.** Su arkının sulanan yerlere açılan kısmı, ark başı, arklardan sulanacak tarlaya açılan su yolu. (Hisarardı, Sücüllü, *Yalvaç –Isp.; Çuvallı, Salda, Değirmen *Yeşilova –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.; Özbek, *Urla –İz.; Alaşehir –Mn.; İskele

SanalBaba

*Bigadiç, *Bandırma –Ba.; –Kü.; Bozan, – Es.; * Taşköprü – Ks.; –Çr. ve çevresi; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; Çamlıbel *Artova, *Zile, Kızılköy, Bizeri, –To.; * Zile, * Mesudiye – Or.; * Kelkit çevresi –Gm.; –Dy.; *Gürün –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. köyleri; – Nş.; Bahçeli, * Bor, * Ulukışla, –Nğ.; * Karaman, –Kn.; *Elmalı –Ant.; Ceylan *Fethiye, *Yatağan – Mğ.; Kıbrıs)

[ağazlık] : (*Zile –To.)

[ağızdılı -3] : (*Iğdır köyleri – Kr.)

[ağızlā -2] : (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

15. Kirizme yapılırken, bağ, bahçe bellenirken belin açtığı derinlik, ilk çukur, hendek. (Yassıviran *Senirkent, Gönen – Isp.; İsabey, Bekilli * Çal – Dz.; Zara – Ama.; Uğurlu * Ermenek – Kn.; * Mut köyleri –İç.; Yakabağ, Ceylan *Fethiye –Mğ.) **16.** Fidan dikmek için açılan yer. (İshaklı *Bolvadin –Af.) **17.** Kütüğü parçalarken açılan yarık. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; * Bor – Nğ.) **18.** İki bağın arasındaki yol. (–Ank.) **19.** Dokuma tezgâhında mekiğin işlemesi için bırakılan çözgü aralığı. (Kalfa –Uş.; Pazaravdan *Bucak, –Brd.; Bekilli *Çal, Kadıköy *Buldan –Dz.; İskele *Bigadiç, *Bandırma –Ba.; – Brs.; Büyükyenice, *Osmaneli – Bil.; *Kandıra – Kc.; * Safranbolu – Zn.; – Ks.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Arpaköy – Or.; Hacılyas *Koyulhisar – Sv.; Kötüboynul – Yz.; * Ulukışla, * Bor – Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş – Ant.; Ceylan * Fethiye, Yerkesik çevresi – Mğ.; – Ed.)

[ağızlā -1] : (Yenice * Emet –Kü.) **20.** Çözgü dolaplarında ipliğin muntazam gidişini sağlıyan araç. (–Çr. çevresi) **21.** Hazırlık : *Baban ağızlığını yaptı mı?* (* Ermenek köyleri – Kn.) **22.** Dam çevrilir veya örtülürken, çevrilmekte veya örtülmekte olan açık kısım. (Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

ağızlık (II) **1.** Beş çile ipliğin hepsi. (* Buldan – Dz.) **2.** İp veya yün yumağının onda biri. (– Brd.)

ağızlık (III) **1.** [→ **ağuz** (I) - **1**] **2.** İneğin doğurduktan sonra sağılan sütünden yapılan yemek. (Güney * Yeşilova – Brd.) **3.** Kavunun çekirdekli kısmından kesilip alınan yüzbeği. (–Çr.)

ağızlık (IV) Lâf etme, düzgün konuşma: *İyi ağızlık öğrenmişsiniz.* (Alâeddin * Acıpayam – Dz.)

ağızlık (V) Sıra, düzen: *Şöyle ağızlıkla gidelim.* (Büyükyenice * Osmaneli –Bil.; Ziyere –Ama.; Kötüboynul, İğdecik –Yz.)

ağızlık açmak Bir şeye başlangıç yapmak. (* Tefenni – Brd.; – Çr.)

ağızlık almak Tarlaya, tavalara su yolu açmak: *Ahmet tarlaya ağızlık aldı.* (*Gümüşhacıköy –Ama.)

ağızlık değneği Dokumacılıkta arışları ayırmak için kullanılan tahta. (– Brs.; – Çr.)

ağızlık eğrisi Dokuma tezgâhında ipliğin bir tarafının gerilip diğer tarafının gevşemesi. (İğneciler *Mudurnu – Bo.)

ağızlıklamak Doğru yolu göstermek. (Küflek *Havza – Sm.)

SanalBaba

ağız öğretmek Öğüt vermek : *Ona ağız öğreten var.* (Alanlı *Bozdoğan –Ay.)

ağız ökünmek [→ **ağız eğmek**]

ağız sallamak Oyalanmak, boş vakit geçirmek. (*Bor –Ng.)

ağızsız Söz söylemesini beceremiyen. (Demirkapı *Susurluk – Ba.)

ağız sütü [→ **ağuz** (I) - **1**]

ağız tadı **1.** [→ **ağız dadı** (I) - **1**] **2.** Göz aydınına, tebriğe gelenlere tutulan şeker. (– Brs.) **3.** En çok sevilen ve yenmesi sona bırakılan yemek: *O yumurtayı ağız tadı ayırdım.* (–Ed.)

ağız tadı ile satmak Uygun fiyatla satmak. (Karabüzey *Araç – Ks.)

ağız tadı vermek İyi bir şey vaad etmek. (–Çr.)

ağız talaşı [→ **ağız dalaşı**]

ağız taşı [→ **ağızlık** (I) - **9**]

ağız tatlılığı Nişan töreninden sonra oğlan tarafından davetlilere içirilen şerbet veya kahve. (* Boğazlıyan – Yz.)

ağız tavrı [→ **ağız dabışdısı**]

ağız tutmak Sır saklamak. (– Sv.)

ağız vermek (I) **1.** Akıl vermek, öğütlemek, kışkırtmak. (Devri *Bucak, Çerçin, – Brd.; Bozan – Es.; *Kurşunlu, Genek –Çkr.; –Ama.; Kalafka – Tr.; Sobran, – Gm.; * Refahiye çevresi, – Ezc.; – El. ve köyleri; –Gaz.; *Divriği –Sv.; Bektaşlı, *Boğazlıyan –Yz.; Mahzemin –Ky.; Bahçeli, *Bor –Ng.; *Çukurbağ, Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş – Ant.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **2.** Söz vermek, vaatte bulunmak. (Kesirik –El.; –Gaz.; –Ns.; * Mut köyleri – İç.) **3.** Büyüğe karşı gelmek, karşılık vermek. (*Ağın – El.) **4.** Sır vermek, açığa vurmak. (– Brd.; * Ünye – Or.)

ağız vermek (II) Bitkilerin köküne toprak doldurmak. (* Ünye – Or.)

ağız vermek (III) [→ **ağızlatmak** (II)]

ağız yañışlamak [→ **ağız eğmek**]

ağız yañşalamak [→ **ağız eğmek**]

ağız yapmak Köye, şehirden dönen bir kimse düzgün dille konuşmak. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)

ağız yaslamak, ağız yassılamak [→ **ağız eğmek**]

ağız yaşalamak [→ **ağız eğmek**]

ağız yoklamak [→ **ağıza ip ölçmek**]

ağit Yiğit. (Karacurun *Nizip –Gaz.)

ağ konak Büyük ev. (Çalılı – Yz.)

ağ kurdu **1.** [→ **ağ** (IV) - **1**] **2.** [→ **ağı kurdu** - **3**]

ağla, ağlā [**ağlağu, ağlavu**] **1.** Hayvanların girmemesi için, tarla veya bahçe kenarına ağaç dalları ve çalı çırpı ile yapılan çit, parmaklık. (Aliköy, Yakademirciler, Karapınar * Çaycuma, * Bartın ve çevresi, *Devrek –Zn.; *Cide –Ks.)
[**ağlağu**] : (Yatmış *Artova –To.)
[**ağlavu**] : (Ağlı * Küre – Ks.) **2.** Kazıklara, yatay durumda uzun sırıklar çakılarak yapılan sınır. (*Düzce, Berk –Bo.)

ağlaç **1.** [→ **ağlak** (I) - **1**] **2.** [→ **ağlak** (I) - **2**]

ağlağan (I) **1.** [→ **ağlak** (I) - **1**] **2.** [→ **ağlak** (I) - **2**]

ağlağan (II) Fazla yağış yüzünden olgunlaşamıyan tahıl ve bunların unundan yapılan, pişkin olmıyan ekmek. (*Yusufeli –Ar.)

ağlağu [→ **ağla** - **1**]

ağlalı [→ **ağlak** (I) - **4**]

SanalBaba

ağlak (I) **[ağlaç -1,2; ağlağan** (I) **-1, 2; ağlaḫ, ağlamsek, ağlamsuk, ağlamuk, ağlarca -2, ağlarcı, ağlaz -1,2]** **1.** Vara yoğa ağlıyan, sulu gözlü: *Aman, ne ağlak çocuk.* (–Brs.; Tavşancıl *Gebze, *Kandıra –Kc.; –Çr.; *Merzifon köyleri –Ama.; Kalealtı *Elbistan –Mr.)

[ağlaç - 1]: (*Gürün –Sv.)

[ağlağan (I) **- 1]:** (–Ama. Azerî köyleri)

[ağlamsek]: (*Nazilli –Ay.)

[ağlamsuk]: (Karaköy *Düzce –Bo.; Zara –Ama.)

[ağlumuk]: (–Sm.)

[ağlarca - 2]: (*Fethiye köyleri –Mğ.)

[ağlarcı]: (*Gerede –Bo.)

[ağlaz - 1]: (–Ezc.)

2. Oyun bozan, mızıkçı. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[ağlaç - 2]: (*Gürün –Sv.)

[ağlağan (I) **- 2]:** (–Ama. Azerî köyleri)

[ağlaz - 2]: (Çamlıbel *Artova, *Zile, –To.; Cinis *Aşkale –Ezm.; –Ezc.; *Zara, –Sv.)

3. Asma budanırken, çubuğun kesilen yerinden akan su, özsuyu: *Ağlak başladı, bağları budamıyalım.* (*Senirkent –Isp.; Yukarıseyit, *Çal –Dz.; –Çr.) **4.** Nemli (yiyecekler hakkında): *Mutfaktan getirdiğin tuz ağlak.* (*İnegöl köyleri –Brs.; Bağlıca *Adanuç, *Şavşat köyleri, Büyükcincirop *Ardahan –Kr.)

[ağlaḫ]: (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

ağlak (II) **1.** Issız, tenha, boş. (*Akhisar – Mn.; Bayralar *Elmalı – Ant.; *Fethiye köyleri – Mğ.) **2.** Açık: *Bizim bostanın dört yanı ağlakta bekliyor.* (Süle – Gm.) **3.** İşsiz, boş gezen: *Ağlaksan gel, şu işleri yapalım.* (*Fethiye köyleri – Mğ.)

ağlamak (I) Kesilen bağ çubuğunun budanan yerinden özsuyu akmak: *Budamalar bu yıl çok ağladı.* (Zara –Ama.; *Bor –Nğ.)

ağlamak (II) Tarlayı çitle çevirmek. (– Brs.)

ağlamsamak [ağlamsı olmak, ağlayımsı olmak] Ağlıyacak gibi olmak, ağlamaklı olmak. (*Bandırma –Ba.)

[ağlamsı olmak]: (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[ağlayımsı olmak]: (Türkmenaraplısı – Yz.)

ağlamsek [→ **ağlak** (I) - 1]

ağlamsı [ağlamsur] Ağlıyacak hale gelmiş, ağlamaklı. (İğdir * Çivril –Dz.)

[ağlamsur]: (*Mesudiye köyleri–Or.)

ağlamsı ağlamsı Ağlamaklı ağlamaklı: *Doğru söyle bir şey mi var? Niçin gözlerin ağlamsı ağlamsı?* (*İnebolu –Ks.; *Elmalı –Ant.)

ağlamsı olmak [→ **ağlamsamak**]

amlamsuk [→ **ağlak** (I) - 1]

ağlamsur [→ **ağlamsı**]

ağlamuk [→ **ağlak** (I) - 1]

ağlarca (I) **1.** Olduğundan az gösterip, acındıran kimse. (Baklalı –Ada.) **2.** [→ **ağlak** (I) - 1] **3.** Tenha yerlerde yaşadığına ve ağladığına inanılan görüntü, şeytan. (*Fethiye köyleri – Mğ.)

ağlarcı [→ **ağlak** (I) - 1]

ağlat Dağlarda yetişen ve meyvası yenen bir çeşit ağaç, ahlat. (*Zile –To.)

SanalBaba

ağlavu [→ **ağla - 1**]

ağlayan Dolu yağmadan 4-5 dakika önce duyulan ses, uğultu. (Balıklıçeşme *Biga –Çkl.)

ağlayımsı olmak [→ **ağlamsamak**]

ağlaz 1. [→ **ağlak** (I) - 1] 2. [→ **ağlak** (I) - 2]

ağlazlamak Mızıkçılık ederek ağlamaklı olmak. (*Zile, –To.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

ağlazlanmak Mızıkçılık etmek. (*Zile –To.; *Zara –Sv.)

ağlazlık Mızıkçılık, oyun bozanlık. (*Zile –To.; *Zara, Tutmaç, –Sv.)

ağlek Hayvanların toplandığı yer, ağıl. (*Afşin –Mr.)

ağlenmek Beklemek, durmak, oyalanmak. (Zara –Ama.; *Elbistan, *Afşin –Mr.)

ağlesüt Bir çeşit üzüm. (–To. köyleri)

ağlık 1. Pudra, düzgün, aklık. (İncecikler * Bergama – İz.; Bozan –Es.; –Çr.; –Ama.; –Gm. köyleri; * Kilis, – Gaz.; – Mr. ve çevresi; Avşar aşireti * Pınarbaşı –Ky.) 2. Üstübeç. (–Çr.)

ağlövlez [→ **ağbakla**]

ağluk Kadınların önlerine kuşandıkları peştamal. (Kapıköy * Maçka –Tr.)

ağma (I) Akan yıldız. (– Sm.)

ağma (II) Âmâ, doğuştan kör. (Sarıhamzalı * Sorgun – Yz.)

ağmaç [→ **ağdırık** (III)]

ağma dağma Eğri büğrü, engebeli tarla. (Kocabey * Şavşat – Ar.)

ağmağa Hastalıklı, iyi görmiyen göz. (Zile *Mesudiye –Or.)

ağmağeni Çam ağacına benziyen bir çeşit ağaç. (Kaptanpaşa bucağı köyleri * Çayeli – Rz.)

ağmak (I) [**agdırmak -1, ağadırmaḫ, ağdırmak** (I) **-1, ağdurmak -2, ağmalamak, ağmanlamak, ağmanlanmak, ağmanmak, ağmannamak, ağmaşmak -1, 2; ağsamak -7, anmak** (II), **aydırmak, avmak** (I)] 1. Aşağı inmek, yük veya terazide denge bozularak bir yanı ağır gelmek. (*Dinar köyleri, –Af.; Nudra *Şarki Karaağaç, Söbüova aşireti * Gelendost –Isp.; –Brd.; Kızılhisar *Acıpayam –Dz.; Falaka *Bayındır, Tepeköy *Torbalı, İnecikler *Bergama –İz.; –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Sivrihisar, –Es.; *Kandıra –Kc.; * Gerede – Bo.; * İnebolu, *Cide –Ks.; –Sn.; Irmarsırtı *Çarşamba, –Sm.; *Merzifon ve köyleri – Ama.; Kızılca * Artova – To.; *Mesudiye köyleri, Arpaköy –Or.; *Alucra –Gr.; *Kilis, –Gaz.; –Mr. ve çevresi; Çepni *Gemerek, *Divriği, *Zara, *Gürün –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun, Bektaşlı *Boğazlıyan, Kötüboynul –Yz.; *Avanos, Köşker, –Krş.; Avşar ve Türkmen aşiretleri*Pınarbaşı, *Bünyan, *Develi – Ky.; * Mucur – Nş.; * Bor – Ng. ve köyleri; Kızıllar, * Karaman, Koraşı * Akşehir, * Ereğli –Kn.; *Elmalı –Ant.; –Ed.)

[**agdırmak -1**] : (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.)

[**ağadırmaḫ**] : (Sarıhamzalı * Sorgun – Yz.)

[**ağdırmak** (I) **-1**] : (* Dinar köyleri, İshaklı * Bolvadin – Af.; * Eşme köyleri –Uş.; Banus, Akçaşar *Eğridir, Körküler, Hisarardı *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, Yassıviran, *Senirkent, Hamidiye, Hamallar, İlyas

SanalBaba

* Keçiborlu – Isp.; Karamanlı, *Tefenni, Navlu, Çuvallı *Yeşilova, Pazaravdan *Bucak, Çerçin, –Brd.; Eziler *Buldan, Garipköy *Tavas, Bekilli, *Çal, İğdir *Çivril, *Sarayköy köyleri, Kösten –Dz.; Hamzabali, Eymir * Sürez, * Bozdoğan – Ay.; Orhanlı * Seferihisar – İz.; *Alaşehir, *Turgutlu, *Akhisar ve köyleri – Mn.; Minnetler * İvrindi, Pelitköy * Burhaniye, * Savaştepe köyleri, –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; * İnegöl, –Brs.; Yenice *Emet, *Simav –Kü.; *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan – Es.; Tavşancıl * Gebze – Kc.; – Bo.; * Safranbolu –Zn.; Giremez *Araç –Ks. ve çevresi; * Kurşunlu, Genek – Çkr.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or.; * Bayburt köyleri, –Gm. köyleri; Emirli *Afşin –Mr.; *Divriği, –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, Çalılı –Yz.; Sobran *Nallıhan – Ank.; Avşar köyleri * Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; *Ermenek ve köyleri, Doğanbey *Beyşehir –Kn.; *Mut, * Silifke –İç.; Çomaklı * Korkuteli –Ant.; *Bodrum, Yerkesik çevresi – Mğ.)

[ağdurmak - 2] : (* Niksar – To.)

[ağmanlamak] : (Karaözü *Gemerek – Sv.)

[ağmanlanmak] : (Demirayak *Şerefli Koçhisar – Ank.; * Avanos – Krş.)

[ağmannanmak] : (– Ky.)

[ağsamak-7] : (Karakuş bucağı köyleri * Ünye – Or.; * Elmalı – Ant.)

[añmak (II)] : (Göbekviran *Gürün – Sv.; Yenice * Tarsus – İç.)

[avdırmak] : (* Bozdoğan – Ay.)

[avmak (I)] : (*Bozdoğan – Ay.; Gavraz, Bolaman – Or.; * Ilgın – Kn.)

2. Aşmak: *Ben tüfeği ateşleyene kadar tepeyi ağdı.* (Cumalıkızık – Brd.; Bulkaz * Çivril, * Tavas, Honaz – Dz.; Yenice * Emet, – Kü.; Dodurga * Bozöyük – Bil.; Keskin, Bozan – Es.; – Bo.; Afşar *Taşköprü – Ks.; Ökse * Çarşamba – Sm.; * Niksar – To.; Zile * Mesudiye, * Ünye, Bahattin, Uzunmusa – Or.; * Merzifon – Ama.) **3.** "Yağmur" inmek, düşmek. (* Kandıra – Kc.; *Taşköprü – Ks.; *Ulukışla, *Bor – Ng.) **4.** Yıldız, yılan v.b. kaymak: *Gökten bir yıldız ağdı.* (Keskin – Es.) *Yılan deliğine ağdı gitti.* (Irmaksırtı *Çarşamba – Sm.; – Ng.) **5.** Toplanmak, üşüşmek: *Yemeğe karıncalar ağmış.* (– Brd.; Yassıviran * Senirkent – Isp.; Kemaliye, * Alaşehir – Mn.; – Mr. ve çevresi; Çepni *Şarkışla – Sv.; *Bor – Ng. ve köyleri) **6.** Güneş batmak : *Gün ağdı.* (– Kü.) **7.** Çömelmek, oturmak : *Yanına ağıver.* (– Kü.) **8.** Yatıp yuvarlanmak, debelenmek : *Bu gece yatakta ağdım döndüm.* (* Sivrihisar – Es.) **9.** Bir kimsenin üzerine yüklenmek, çullanmak, asılmak: *Üzerime fazla ağma.* (* Nizip – Gaz.)

[ağmaşmak -2] : (Tekkeköy – Dz.; * Elmalı – Ant.)

10. Yükselmek, yukarı çıkmak : *Gönülsüz namaz, göklere ağmaz. Sürü yamaca ağdı.* (İncesu *Dinar – Af.; * Eşme çevresi – Uş.; Körküler *Yalvaç, *Gelendost köyleri, Yassıviran * Senirkent, Senir, Y. Bademli *Şarki Karaağaç, Sübüova, Yakaköy, – Isp.; Çandır, Karaman-

SanalBaba

lı, *Tefenni, Örencik, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Kelekçi *Acıpayam ve köyleri, Ekse, Dedeköyü *Çal, Çıtak, Bulkaz *Çivril, *Buldan ve köyleri, *Sarayköy köyleri, Honaz –Dz.; Eğridere *Kuyucak, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı, İncecikler, Bölcek *Bergama –İz.; Minnetler *İvrindi –Ba.; Yenice *Emet, –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; –Bo.; *İnebolu köyleri – Ks.; *Çerkeş, –Çkr.; –Çr.; İnaltı, *Ayancık –Sn.; *Bafra –Sm.; *Merzifon ve köyleri – Ama.; *Zile –To.; *Mesudiye köyleri, Danışman, * Fatsa, Uzunmusa –Or.; –Tr.; –El.; *Halfeti, –Ur.; *Gürün –Sv.; Küçükboynul –Yz.; *Ayaş –Ank.; Sarılar *Avanos –Krş.; *Ulukışla, *Bor –Nğ.; Amuva, Sarıvadi, *Ermenek, Engili *Akşehir, – Kn.; *Kadirli, *Karaisalı –Ada.; *Anamur, Tekeler, *Silifke, –İç. köyleri; Karadere *Gündoğmuş, *Akseki, Sidek *Kaş, Güzelsu *Elmalı, *Gazipaşa köyleri –Ant.; Gölcük –Mğ.; – Ed.)

[**ağmalamak**] : (*Karaisalı –Ada.; *Mut –İç.)

[**ağmanmak**] : (Çeltek * Yeşilova, Gökçeyaka – Brd.)

[**ağmaşmak -1**] : (Pazaravdan *Bucak – Brd.; Tekkeköy – Dz.; Çepnidere * Turgutlu – Mn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.; Kabaağaç *Fethiye, * Marmaris –Mğ.)

11. Hayvanlar çiftleşmek. (Bulkaz *Çivril –Dz.; Yenice *Emet –Kü.)

ağmak (II) Anmak, birisinden söz etmek: *Seni dün akşam çok ağdık.* (Cumayanı * Devrek – Zn.)

ağmak (III) **1.** Delirmek. (Akçaeniş *Elmalı, – Ant.) **2.** Ahmak, salak. (Kösten – Dz.; Kireçhane – Rz.)

ağmak ıslıyan İnce ince, sürekli yağan yağmur, ahmak ıslatan. (Ceylan *Lüleburgaz – Krk.)

ağmalamak [→ **ağmak** (I) - **10**]

ağmalaşmak Şaka yollu güreşmek. (Karaözü *Gemerek – Sv.)

ağmalı [→ **ağdık** (III) - **1**]

ağman (I) [**ağdık** (II) - **1, ağdırık** (II), **ağmant - 1, 2; ağsar - 2**] **1.** Kusur, hata, eksik taraf, kabahat, ayıp, örgensel kusur, hastalık: *Ağmansız adam olmaz.* (Kumdanlı, Sücüllü * Yalvaç, Yassıviran * Senirkent, * Şarki Karaağaç – Isp.; – Brd.; Bozan – Es.; * Eskipazar, Genek – Çkr. ve çevresi; –Sn.; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; *Zile –To.; Keşanuz –Ank.; * Bor –Nğ.; * Ermenek ve köyleri, Kızıllar, * Karaman, Ortaca * Akşehir, Doğanbey * Beyşehir, Belekler, –Kn.; * Mut köyleri, * Silifke, * Anamur, Civan yaylası –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**ağdık** (II) - **1**] : (Çerçin –Brd.; Kızılca *Tavas –Dz.; –Mn.; –Çr.)

[**ağdırık** (II)] : (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[**ağmant - 1**] : (– Brd.; Bozan –Es.; *Elmalı –Ant.)

[**ağsar - 2**] : (*Bor –Nğ.)

2. Sebep, fırsat, bahane : *Bir ağman bulupta gelemedim.* (–Kü.)

[**ağmant -2**] : (–Brd.; Keskin – Es.)

3. Belâ, engel, yük: *Sen bana ağman olma.* (Zile *Mesudiye, Şıhlar *Ulubey –Or.)

ağman (II) **1.** Ağırlık, ağır taraf. (Körküler *Yalvaç –Isp.; *Yıldızeli – Sv.; – Ky.) **2.** Bir yükün hafif

SanalBaba

olan tarafı: *Ağman tarafına taş koy.* (Erkilet –Ky.)

ağmanlamak [→ **ağmak** (I) - 1]

ağmanlanmak [→ **ağmak** (I) - 1]

ağmanlı [→ **ağdık** (III) - 1]

ağmanmak [→ **ağmak** (I) - 10]

ağmannamak [→ **ağmak** (I) - 1]

ağmannandırmak [→ **ağdırmak** (I) - 2]

ağmant 1. [→ **ağman** (I) - 1] 2. [→ **ağman** (I) - 2]

ağ mantar Bir çeşit mantar. (Dodurga *Artova – To.)

ağmarı Bir çeşit üzüm. (*Çemişkezek –Tn.; Kesirik –El.)

ağmaşmak 1. [→ **ağmak** (I) - 10] 2. [→ **ağmak** (I) - 9]

ağmek [→ **ağdırmak** (I) - 2]

ağmirçek [→ **ağbırçekli**]

ağn [→ **ağ** (III) - 1]

ağnağaz 1. Gün aşırı öğütülen zahire, harman zamanı veya ilkbaharda un kalmadığı vakit azar azar öğütülen zahire. (*Bayburt köyleri –Gm.) 2. Çok az, azıcık. (Cinis *Aşkale –Ezm.)

ağnaḫ [→ **ağnak** (II) - 1]

ağnak (I) 1. At, eşek gibi hayvanların debelendikleri tozlu, topraklı yer. (Banus *Eğridir –Isp.; Güney * Yeşilova, Pazaravdan * Bucak – Brd.; * Sarayköy köyleri, – Dz. köyleri; Tepeköy * Torbalı – İz.; Keremköy * Burhaniye – Ba.; Bozan – Es.; Giremez * Araç – Ks.; –Çr.; *Alaçam –Sm.; Harşit bucağı köyleri * Torul, – Gm.; Karadere, Dülgerli –Rz.; *Afşin –Mr.; Hisarcık * Yayladağı – Hat.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; * Çayıralan, Cihanpaşa –Yz.; *Haymana –Ank.; * Bünyan –Ky.; Çukurkuyu, Bahçeli, *Bor, –Ng.; Çukurbağ, Uğurlu * Ermenek, Hatunsaray, Belekler, –Kn.; Güzelsu * Akseki, Karadere * Gündoğmuş –Ant.) 2. Keklik, tavuk gibi hayvanların eşindikleri yer ve bu yere dökülen kumlu toprak. (Bulkaz, Süngüllü *Çivril, Kösten –Dz.; *Afşin –Mr.; Civanyayla * Mersin – İç.; – Ant.) 3. Eşinip debelenmekten çukurlaşan tozlu yer: *Kapının önünü iki gündür sulamadım da ağnağı çıktı.* (*Bor –Ng.) 4. Sıcak kum. (*Kula – Mn.) 5. Mandanın yattığı su birikintisi, gölcük. (Kızılhisar, *Acıpayam – Dz.; Sölöz * Orhangazi –Brs.; Oymaklı – Ada.) 6. Balıkların yumurtalarını bırakmak üzere, suyun dibinde sürtünerek meydana getirdikleri çukurlar. (Yenice bucağı köyleri, Pazar bucağı köyleri *Eğridir –Isp.) 7. Balığın gölde yüzmek için seçtiği kısım. (Güneyce –Rz.)

ağnak (II) [**ağnaḫ**] 1. Anlayışlı: *Ne ağnak çocuk.* (Zeyne *Gülnar –İç.) [**ağnaḫ**] : (Kızılca * Artova – To.) 2. Anlayış, idrak: *Ağnağı eksik adamdır.* (– Sv.)

ağnak (III) Eğik: *Direk ağnak duruyor.* (Bizmişen –El.; Kayapa –Ed.; *Vize, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Saray köyleri –Tk.)

ağnak (IV) Yeni doğan hayvanlar üzerindeki yapışkan madde. (Civanyayla *Mersin –İç.)

ağnak (V) Balıkların yumurta dökme mevsimi: *Ağnak zamanı geldi.* (Yenice bucağı köyleri, Pazar bucağı köyleri *Eğridir –Isp.)

ağnak vermek Av hayvanı iz karıştırmak, iz kaybetmek: *Tavşan*

SanalBaba

burada ağnak vermiş, nereye gittiği belli değil. (Süngüllü *Çivril –Dz.)

ağnalamak [→ **ağnamak** (I) -1]

ağnam Hayvan vergisi. (Karadere * Gündoğmuş, * Elmalı – Ant.)

ağnamak (I) [**ağnanmak** (I) -1, **analamak, ānamaḫ, anamaḳ, ānamak** (I)-1, 2; **ānanmak, añdırmak** (II), **angalamak, angalanmak** -1, **anglamak, anğnanmak, añlamak**(I), **anlanmak** (I), **añmak** (III), **annamak** (I), **annandırmak** (III), **annanmak** -1, **anramak** (II), **anranmak**] 1. Hayvanlar toprakta yatıp yuvarlanmak. (İncesu * Dinar – Af.; Yayla * Tefenni, Anbarcık * Gölhisar, * Yeşilova köyleri – Brd.; Garipköy * Tavas, * Çal köyleri, * Acıpayam köyleri, * Sarayköy köyleri, Beylerli, Çardak, Başçeşme –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan, *Nazilli –Ay.; *Akhisar köyleri –Mn.; –Ba.; İsmetiye –Brs.; –Bo.; Cumayanı – Zn.; * Çarşamba – Sm.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon –Ama.; Çilehane * Reşadiye, * Zile – To.; Kuzköy * Akkuş, Zile * Mesudiye, Akpınar –Or.; Denizli *Vakfıkebir, Küçükhol *Of –Tr.; Havsu *Kelkit – Gm. ve köyleri; Karadere, Dülgerli, –Rz.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Erciş, –Vn.; *Ahlat –Bt.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Ağrakos *Suşehri, Yukarıkale, Hacılyas * Koyulhisar, Diktaş *Divriği, *Gemerek, *Şarkışla, Tutmaç –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, – Yz.; Ömerhacılı * Kaman – Krş.; Avşar aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Kızıllar *Karaman, Koraşı *Akşehir –Kn.; * Kadirli – Ada.; * Serik, * Elmalı –Ant.; *Milas, *Bodrum, Yerkesik çevresi –Mğ.; * Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**ağnanmak** (I) -1]: (–Uş. köyleri; Yakaköy *Gelendost –Isp.; Gökçeyaka * Yeşilova, Devri * Bucak – Brd.; * Bozdoğan – Ay.; Tepeköy * Torbalı – İz.; – Mn.; – Ba. ve çevresi; Küçükkuyu * Ayvacık – Çkl.; Dodurga *Bozüyük –Bil.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Gerede, *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu –Zn.; *Taşköprü, Aşağıkayı *Tosya, *Küre, *İnebolu, *Cide, –Ks.; – Çkr.; *İskilip, – Çr. ve çevresi; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy, Ziyere, Varay – Ama.; * Zile, * Taşova – To.; * Maçka köyleri, –Tr. ve çevresi; *Bayburt köyleri, * Kelkit köyleri –Gm.; *Andırın –Mr.; *Yayladağı –Hat.; Sarıhamzalı, *Sorgun, Kötüboynul, –Yz.; Çayırlı, *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Çanıllı, *Ayaş –Ank.; Güzelsu *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Milâs –Mğ.)

[**anamak, ānamak** (I) -1]: (Garipköy, Bereketli *Tavas –Dz.; *Alaçam –Sm.; *Niksar –To.; Düzköy *Keşap, Sınır *Tirebolu –Gr.; Gözne ve çevresi –İç.; Gülağzı –Nğ.)

[**analamak**]: (–Or.)

[**ānamaḫ**]: (*Mucur –Nş.)

[**ānanmak**]: (*Bartın, *Safranbolu –Zn.; –Ks.; *Gümüşhacıköy –Ama.; Hayati *Erbaa –To.; Anaraş *Sürmene –Tr.)

[**angalamak**]: (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

SanalBaba

[angalanmak, añgalanmak-1]: (*Elmalı –Ant.; *Fethiye çevresi –Mğ.)

[anglamak] : (Cumayanı – Zn.)

[anğnanmak] : (Kozluca * Keçiborlu – Isp.)

[anlamak, añlamak (I)] : (Kuşbaba *Bucak –Brd.; *Çal –Dz.; Mulaka * Maçka – Tr.; * Ermenek köyleri –Kn. köyleri; *Silifke, *Mut köyleri, Köseçobanlı *Gülnar, – İç.; Çomaklı * Korkuteli, * Gazipaşa köyleri –Ant.)

[anlanmak, añlanmak (I)] : (Dikici, Çiftlik * Dinar – Af.; Eber * Keçiborlu, Yakaköy *Gelendost –Isp.; Güney, Örencik *Yeşilova, Çamlık * Bucak, * Tefenni, – Brd.; Homa * Çivril, * Buldan köyleri – Dz.; *Demirci –Mn.; Minnetler *İvrindi –Ba.; Bergaz *Ezine –Çkl.; Cumalıkızık – Brs.; Yakakayı, – Es.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; * Ermenek –Kn.; *Mersin köy ve aşiretleri –İç.; Kalkan, *Kaş –Ant.)

[añmak (III)] : (Zarşat –Kr.)

[annamak, añnamak (I)] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Yukarıseyit *Çal –Dz.; Ulukışla *Bor –Nğ.)

[annandırmak (I)] : (Ortaklar *Germencik –Ay.; –Bil.)

[añnanmak, annanmak -1] : (*Eşme köyleri,–Uş.; İlyas *Keçiborlu–Isp.; Hacılar –Brd.; *Çivril köyleri –Dz.; Dallıca *Nazilli, Eğridere *Kuyucak, Alamut, Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; Kurucu bucağı çevresi *İvrindi, –Ba.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; Yenice, *Emet, Murathanlar, –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Sivrihisar –Es.; Tepe *Seben, İğneciler *Mudurnu, *Düzce, –Bo.; Bertiz –Mr.; Sobran *Nallıhan, –Ank.)

[anramak, añramak (II)] : (–Nğ.; *Kadirli –Ada.)

[anranmak] : (–Kü.; Karadere–Rz.)

2. Balık kendine has hareketler yapmak. (Güneyce –Rz.) **3.** Sevinçten coşup oynamak. (Güneyce –Rz.) **4.** Duvar, direk veya yük eğilmek, bel vermek, yana meyletmek. (*Mustafakemalpaşa, Nilüfer –Brs. ; –Rz.; Paşaköy *İpsala, Kıyık –Ed.; Ceylân *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Hayrabolu –Tk.)

[ānamak (I) -2] : (*Susurluk –Ba.; Çayırdere *Silivri –İst.; *Meriç–Ed.)

[añdırmak (II)] : (Solakuşağı, *Şerefli Koçhisar –Ank.)

ağnamak (II) [ānamak (II)] Anlamak. (*Devrek –Zn.; *Merzifon köyleri –Ama.; Kızılca *Artova, *Zile –To.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Zara –Sv.; –Yz. köyleri)

[ānamak (II)] : (–Brs. ve köyleri; *Bartın –Zn.; *Taşköprü –Ks.; –Çr.; *Tirebolu, Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Çöplü *Gürün –Sv.; –Yz.; Hasanoğlan –Ank.)

ağnamaksız Anlayışsız. (Mencilis *Keşap –Gr.)

ağnanmak (I) **1.** [→ **ağnamak (I) - 1]** **2.** Yatakta uyanık olarak iki tarafa dönmek, yerde yuvarlanmak. (–Ba. ve çevresi; *İnebolu –Ks.) **3.** Üzerine çullanmak, çökmek. (–Çr.) **4.** Ferah bulmak. (–Çr.)

ağnaşdurmak **1.** [→ **ağıştırmak]** **2.** Açıkça anlatmak, açıklamak. (*Merzifon –Ama.)

ağnaşılmak Anlaşılmak. (*Bor –Nğ.)

SanalBaba

ağnaştırmak [→ **ağıştırmak**]

ağnaz [→ **ağnağaz - 1**]

ağnık **1.** Odun yığını, odunların yığın yapıldığı yer. (*Acıpayam –Dz.; Salda *Yeşilova –Brd.) **2.** İki tarla arasındaki sınır taşı. (Ekse *Çal –Dz.)

ağo (I) **1.** [→ **aga - 1**] **2.** Köyün ileri gelen zengini, ağa. (Çilehane, *Almus, *Niksar –To.) **3.** [→ **agit**]

ağo (II) [→ **ağız (II) - 1**]

ağo (III) [→ **ağu (I) - 1**]

ağor [→ **ağar (II)**]

ağoş [→ **agaş**]

ağoz [→ **ağuz (I) - 1**]

ağ paḅla [→ **ağ bakla**]

ağ pakla **1.** [→ **ağ bakla**] **2.** Kabuğu ayrılmış, temizlenmiş bakla. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ağpun [→ **ahbun - 1**]

ağ pürçekli İhtiyar kadın. (Çalılı –Yz.)

ağrahti [→ **ağrışak**]

ağraltı Gölge, karaltı: *Bir ağaç ağraltısına otursak da, dinlensek.* (–Es.)

ağraltı olmak Engel olmak: *Kimseye ağraltı olma.* (–Kü.; –Es.)

ağramak (I) Geğirmek. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

ağramak (II) Ulaşmak, erişmek: *Ahmet maksadına ağradı.* (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

ağran **1.** [→ **ağaranlık**] **2.** [→ **ağartı - 1**]

ağrantı [→ **ağartı - 1**]

ağrap [**ağrep**] Akrep. (–El. köyleri *Pütürge –Ml.; *Divriği –Sv.)

[**ağrep**]: (–El. köyleri)

ağre Kağnıda mazının yerinde durmasını sağlıyan eğri ağaç. (*Sorgun çevresi, –Yz. köyleri)

ağrek **1.** Koyun, keçi ve sığırların yaylımda dinlendikleri yer. (Dodurga *Artova, Kızılköy –To.; *Refahiye –Erc.; Pazarcık –Mr.; Kayalıpınar *Yıldızeli, Yukarıkale, Hacılyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri –Sv.; –Yz. köyleri; Girveli *Bünyan –Ky.) **2.** İşsiz, avare kimselerin toplandığı yer, delikanlılar meclisi. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

ağrem Yeni açılmış tarla. (*Zile –To.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Viçe *Hopa –Ar.)

ağrep [→ **ağrap**]

ağret Ahret. (*Nazimiye –Tn.)

ağrı (I) [**ağarı (II) -1,2; ağri**] **1.** Yönünden, tarafından, –den doğru, –ya doğru, –nın boyunca: *Üç güzel geliyor bağlardan ağrı, taramış zülfünü gerdana doğru.* (–Çr.; *Safranbolu –Zn.; *Cide, *Taşköprü, –Ks.; *Kurşunlu, *Ilgaz, –Çkr.; *Vezirköprü –Sm.; *Merzifon ve köyleri, Zara –Ama.; Alihoca, Çayır, *Zile, *Taşova, –To.; Meydan *Ünye, Zile *Mesudiye, Şıhlar, Ulubey –Or.; Parak *Alucra, Nefsiköseli *Görele, *Şebin Karahisar, Piraziz –Gr.; Alagâvur *Vakfıkebir –Tr.; Manastır *Torul –Gm.; *Bozdoğan –Ay.; Emiralem *Menemen –İz.; Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; –Mr.; Menteşe *Yıldızeli, *Koyulhisar, –Sv.; *Sorgun, –Yz. ve köyleri; Demirayak *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşiretleri *Pınarbaşı, Şıhlı *Develi –Ky.; –Nğ. ve köyleri; Uğurlu, Çukurbağ, *Ermenek, *Karaman, –Kn. ve köyleri; *Karaisalı –Ada.; Namrun *Tarsus, *Mut köyleri, *Silifke, *Anamur –İç.; Karadere *Gündoğmuş, Bağyaka *Finike,

SanalBaba

*Serik–Ant.; Eldirek *Fethiye–Mğ.)

[ağarı (II)-1] : (–Gaz.; İbradı *Akseki –Ant.)

[ağri] : (*Daday –Ks.)

2. –den beri, –den sonra, –den itibaren: *Deminden ağrı ne iş yapıyordun?* (–Sm.; *Şebin Karahisar, Parak *Alucra –Gr.; Dikilitaş –Nğ.)

[ağarı (II)-2] : (Kayapa *İvrindi –Ba.; *Bor –Nğ.; İbradı *Akseki –Ant.)

3. Dolayı, ötürü, dolayısiyle: *Ali babamdan ağrı akrabam oluyor.* (*Taşköprü –Ks.; *Düzce –Bo.; *Boyabat –Sn.; –Or.; *Zara –Sv.; –Nğ. köyleri; –Kn. köyleri; *Silifke –İç.)

ağrı (II) [ağarma, ağır hastalık, ağırma, ağrıter] **1.** Soğuktan ileri gelen bir çeşit hastalık. (Giremez *Araç –Ks.) **2.** Yara, çıban gibi hastalıklara verilen ad: *Çocuğun yüzünü ağrı bürümüş.* (Hasanlar *Milâs –Mğ.) **3.** Tifo. (*Gerede –Bo.; *Safranbolu –Zn.; Ağlı *Küre, –Ks.; Öşek *Boyabat –Sn.; Güdül *Ayaş, Şıhlar *Kızılcahamam –Ank.)

[ağır hastalık] : (–Dz.; Eğrigöz *Emet, –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Cumayanı –Zn.)

[ağrıter] : (–Ks.)

4. Sığır ve koyunlarda sıcak ve yağlılıktan ileri gelen bir hastalık. (–Çr.; Çepni *Şarkışla –Sv.; *Boğazlıyan –Yz.)

[ağarma] : (*İskilip köyleri –Çr.; –Ky.)

[ağırma] : (*İskilip köyleri –Çr.)

[ağrıma] : (Bozan –Es.; *Kurşunlu, –Çkr.; *Çarşamba, *Terme –Sm.; *Şarkışla, *Gemerek –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli *Bor–Nğ.)

ağrı (III) Eğri. (*Afşin –Mr.)

ağrıcak Gözde sürekli çapak yapan bir göz hastalığı : *Gözünde ağrıcak var.* (*Bor –Nğ.)

ağrıcaklanmak [ağrıklanmak] Hastalanmak (göz hakkında) : *Çok ağlama gözün ağrıcaklanır.* (*Bor –Nğ.)

[ağrıklanmak]:(Karagöz*Afşin–Mr.)

ağrıcaklı [ağrıḫlı, ağrıklı -1, ağrılı, ağrılıklı, ağrımık (I), **ağruḫlu]** **1.** Hastalıktan kurtulamıyan kimse, hastalıklı, ağrılı sızılı. (Devri *Bucak –Brd.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Sarılar *Avanos –Krş.; *Bünyan –Ky. ve köyleri; *Ürgüp ve köyleri, –Nş. ve köyleri; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

[ağrıḫlı] : (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[ağrıklı -1] : (Pazaravdan, Kuşbaba *Bucak –Brd.; İshaklı, *Çivril –Dz.; *Bandırma –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; *Kandıra –Kc.; *Çarşamba, *Terme, –Sm.; –Ama.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or.; *Şarkışla, –Sv. ve köyleri; –Ky.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ağrılı] : (–Ks.)

[ağrılıklı] : (–Vn.)

[ağrımık (I)**]** : (*Ünye –Or.)

[ağruḫlu] : (*Zara –Sv.)

2. Hastalıklı hayvan. (Sarılar *Avanos –Krş.; *Ürgüp ve köyleri –Ky. ve köyleri; –Nş. ve köyleri; Bahçeli *Bor –Nğ.) **3.** Gözü hastalıklı kimse. (*Bor, –Nğ.)

ağrıce Hıdırellezin ilk günü olan mayısın altıncı günü. (Divanlı –Yz.)

ağrıḫlı [→ **ağrıcaklı - 1**]

ağrık (I) **[ağdık** (IV), **ağırık]** **1.** Eşya, yük, yolculukta önden gönderilen

SanalBaba

eşya, göç zamanı dönünce alınmak üzere bir yere bırakılan fazla eşya, ağırlık. (Dişli *Bolvadin, Bayat *Emirdağ –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Yakaköy *Gelendost, Yılanlı *Eğridir –Isp.; İğdir, *Çivril –Dz.; Çayır *Zile –To.; Sevin *Afşin, *Göksun ve köyleri –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz. köyleri; Akkışla *Bünyan–Ky.; *Ulukışla–Nğ.; *Ermenek, Pirlerkondu –Kn.; *Karaisalı, –Ada.; *Mut, Orhana *Anamur, Belenkeşli *Mersin –İç.; Karadere *Gündoğmuş, Yuva *Elmalı, Töngüç aşireti *Serik, *Kaş köyleri, Çomaklı *Korkuteli, *Gazipaşa –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Yatak, yorgan gibi şeylerin konulduğu yer, yüklük. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[ağırık] : (Karaözü *Gemerek –Sv.) **3.** Angarya iş, mânevi yük: *Çocuğu bırak, ağrık etme.* (*Gelendost, *Senirkent –Isp.; Yapraklı, Korgun, Dümeli *Şabanözü, –Çkr.; *Merzifon köyleri –Ama.; –Yz. köyleri; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Krş.; *Bor –Nğ.; *Ermenek, –Kn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[ağdık (IV)**]** : (–Çr.)

4. Engel, mâni: *Bağa gidecektim, önüme bir sürü ağrık çıktı.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ağrık (II) **1.** Ağrı, sancı, yel: *Belime bir ağrık yerleşti.* (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; –Bt.) **2.** Hastalık: *Köyün sığırlarında ağrık var.* (–Gm. ilce ve köyleri) **3.** Sürüde yürüyemiyecek veya zor yürüyebilecek durumda olan keçi ve koyun: *Ağrıkları dışarı çıkarsanız.* (Bahçeli *Bor, –Nğ.) **4.** Koyunun yünü. (Karahisar *İncesu –Ky.)

ağrık (III) Düşkün, müptelâ: *Evdekilerin hepsi de boğaz ağrığı.* (–Çr.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

ağrık (IV) Kokmaya, bozulmaya yüz tutmuş yiyecek, et. (Armutlu *Gölköy, –Or.)

ağrıklanmak [→ **ağrıcaklanmak**]

ağrıklı **1.** [→ **ağrıcaklı - 1**] **2.** Saraya benzer bir çeşit sinir hastalığına tutulmuş kimse. (Bekilli *Çal –Dz.) **3.** Belâlı, çileli: *Ne ağrıklı bir başım varmış.* (*Bor –Nğ.)

ağrıl [→ **ağar** (II)]

ağrılı [→ **ağrıcaklı - 1**]

ağrılıklı [→ **ağrıcaklı - 1**]

ağrıma [→ **ağrı** (II) **- 4**]

ağrımak **1.** Hayvanlar sıcağın etkisiyle bir çeşit hastalığa yakalanmak. (Kaçar, Harmandalı *Eşme –Uş.; Bozan –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; İbik *İskilip –Çr.; Bektaşlı, *Boğazlıyan –Yz.; –Nğ.) **2.** [→ **ağarsımak**]

ağrımık (I) [→ **ağrıcaklı - 1**]

ağrımık (II) Kirden arınmış eşya: *Ağrımık çamaşırları çamaşır selesine doldurdum.* (*Ünye –Or.)

ağrını yenlitmek Kendini küçük düşürmek, onurunu kırmak: *Ahmet Ağadan araba isteyip de ağrını yenlitme, vermez.* (Ağlı *Küre, Peşman *Daday –Ks.)

ağrıñ alam [ağrıñ alēm, ağrın alım] Yalvarma ve yakarmada "senin yerine ben hasta olayım" anlamında kullanılır: *Ay balam, ağrın alam.* (Azerî köyleri –Ama.)

[ağrıñ alēm] : (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

SanalBaba

[ağrın alım]: (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ağrıñ alēm [→ **ağrıñ alam**]

ağrın alım [→ **ağrıñ alam**]

ağrıngın, ağrıngın Dargın, küskün: *O adam bana ağrıngın evime gelmez.* (Karain *Ürgüp –Nş.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

ağrınıp incinmek [→ **ağrınmak -1**]

ağrınmak [ağrınıp incinmek] 1. İncinmek, gücenmek, kırılmak. (–Brd.; –Brs.: Bozan –Es.; *Kilis, –Gaz.; *Zara –Sv.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[ağrınıp incinmek]: (*Senirkent –Isp.; –Es.; Eloğlu, –Mr.; –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Silifke –İç.)

2. Bir şeyden incinerek sızlanmak, yakınmak: *Ağa! Hasan'ın ücretini az vermişsin bana ağrınıverdi.* (Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.) **3.** [→ **ağırsınmak - 1**]

ağrıntı [→ **ağartı - 1**]

ağrıntı olmak Birisine yük olmak: *Size ağrıntı olduğumuz yeter, müsaade edin de gidelim.* (Beşkarış *Altıntaş –Kü.)

ağrısınmak [→ **ağırsınmak - 1**]

ağrış Bir evin ihtiyacı olan erzak: *Bu gün ağrışları köye getirdik.* (Dont *Fethiye –Mğ.)

ağrışak [ağaşak, ağrahti, ağrşak, ağşak (I)-1] Ağırşak, yün bükeceği, iğin ucuna takılan yarım küre şeklindeki cisim. (–Tr. çevresi; Güneyce –Rz.; *Yusufeli –Ar.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Ed.)

[ağaşak]: (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

[ağrahti]: (Kıbrıs)

[ağrşak]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Ar.)

[ağşak (I) -1]: (Kadıköy *Bigadiç –Ba.; Evreşe *Gelibolu, Yörük köyleri *Ezine –Çkl.; *Çarşamba –Sm.; *Zile –To.; Civrişan *Alucra, Eynesil, Karabörk *Görele, *Tirebolu –Gr.; Mersin *Perşembe, –Or.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Beyoba –Ank.; *Bor –Nğ.; *Hadım, –Kn.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı –Ant.; *Bodrum, *Milâs –Mğ.; Kayapa –Ed.)

ağrıter [→ **ağrı (II) - 3**]

ağrıtmak Arıtmak, temizlemek: *Çamaşırları zorla ağrıtabildim.* (*Ünye –Or.)

ağrı tutmak Sara hastalığına yakalanmak. (*Kangal –Sv.)

ağrıya yatmak (I) Çekiştirmek, yermek, aleyhte bulunmak: *Sen her zaman benim ağrıma yatırsın.* (Sarıveliler *Ermenek –Kn.)

ağrıya yatmak (II) Tifo hastalığına tutulmak. (Bozan –Es.; Kargı *Tosya –Ks.)

ağri [→ **ağrı (I) - 1**]

ağrşak [→ **ağrışak**]

ağruḫ Kızgın, öfkeli, içerlemiş. (*Zara –Sv.)

ağruḫlu [**ağrıcaklı - 1**]

ağrunk Yıkıntı, döküntü, ormanlarda işe yaramıyan ağaç kütüğü. (Zara –Ama.)

ağsak 1. Topal, hafifçe topallayan, aksak. (Yassıviran *Senirkent, *Gelendost, *Yalvaç –Isp.; Çamköy *Gölhisar –Brd.; Çıtak *Çivril, Bereketli, Ekse, İsabey *Çal –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; –Brs.; –Kü.; Bozan –Es.; –Bo.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Zara –Ama.; Çayır, *Zile –To.; Çandır –Gr.; –Gm. köy-

SanalBaba

leri; Yoncalı *Şavşat –Ar.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Vn.; –Ml.; Emirli *Afşin, –Mr.; Çepni *Gemerek, Sincan *Divriği, –Sv.; –Yz. köyleri; –Ank.; –Krş.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Akkışla *Bünyan –Ky.; *Ulukışla ve köyleri, *Bor, Dikilitaş, Aşlama –Nğ.; Davdas, Sarıvadi, Çukurbağ *Ermenek, Çavuşçu, Belekler, *Ilgın, *Karaman –Kn.; *Silifke, *Mut köyleri, *Mersin, –İç.; *Elmalı –Ant.; Kayapa, –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** Eksik, yarım, iyi gitmiyen (iş hakkında). (*Merzifon ve köyleri, Zara –Ama.; Belekler *Ilgın –Kn.)

ağ sakgallı Muhtar ve köy yönetim kurulu. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ağsak oğlağı Sarımsaklı yoğurt üzerine yağ konularak yapılan yemek. (*Çıldır –Kr.)

ağsak tümsek İnişli çıkışlı. (*Bor –Nğ.)

ağsamak [ağsımak] **1.** Topallamak, aksamak. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Körküler *Yalvaç, Yakaköy *Gelendost, Yassıviran, Uluğbey *Senirkent, *Şarki Karaağaç, Tahtacı aşireti –Isp.; Çuvallı, Eden *Yeşilova –Brd.; Çardak –Dz.; *Bergama –İz.; –Mn.; Bozan –Es.; Karabüzey *Araç, –Ks.; Çitli *Mecitözü, *Sungurlu, –Çr.; Üçhanlar *Kavak –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile ve çevresi –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Çandır –Gr.; Çakırlar *Ardanuç, *Şavşat köyleri –Ar.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Dy.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; *Şarkışla ve çevresi –Sv.; –Yz. ve köyleri; Çayırlı *Haymana –Ank.; Türkmen aşireti, Girveli *Bünyan, Avşar aşireti *Pınarbaşı, –Ky.; *Ulukışla, *Bor, –Nğ.; Çukurbağ, Sarıvadi, Uğurlu *Ermenek, *Karaman, Belekler *Ilgın –Kn.; –Ada.; *Mut köyleri, *Anamur, *Mersin köy ve aşiretleri –İç.; *Elmalı –Ant.; Kayapa –Ed.; Hamitabat *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ağsımak]: (Bozlar –Brd.; Çayır *Zile –To.; Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.; –Yz. köyleri; *Anamur –İç.; Çavdır, Bağyaka *Finike –Ant.) **2.** İş gereği gibi yürümemek, geri kalmak: *Ahmedin vaziyeti çok ağsadı.* (Karabüzey *Araç –Ks.; Bahçeli *Bor, –Nğ.) **3.** Yavaşlamak, azalmak: *Sabahleyin yağmur yağıyordu, şimdi ağsadı.* (Çaltı *Gelendost –Isp.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **4.** Basmak, dayanmak, yerleşmek: *Ot kökünün üstüne ağsar.* (*Bor –Nğ.) **5.** Eğilmek, meyil göstermek: *At görür ağsar, su görür susar.* (–Sm.; *Zile ve çevresi –To.; *Bor –Nğ.; *Elmalı –Ant.) **6.** Ahlâkı bozulmak: *Artık bu kadın ağsadı, boşaman lâzım.* (*Elmalı –Ant.) **7.** [→ **ağmak** (I) - 1]

ağsar **1.** [→ **ağdık** (I) - 4] **2.** [→ **ağman** (I) - 1]

ağsımak [→ **ağsamak** - 1]

ağsınmak **1.** Kibirlenmek. (Armutlu *Gölköy –Or.) **2.** Sakınmak, korkmak. (Güney *Buldan –Dz.)

ağsırmak Aksırmak. (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; –Çr.; Emirli *Afşin –Mr.)

ağsu Süt. (–Isp.)

ağsuğa Duvar sıvamak için kullanılan kireç. (Dodurga *Artova –To.)

SanalBaba

ağsuğata Alışveriş. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ağsüntere Bir cins buğday. (Kızılca, Sulusaray *Artova –To.)

ağşādın [ağşağadun, ağşa kadın] Ayşe kadın fasulyesi. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[ağşağadun]: (Zazara –To.)

[ağşa kadın]: (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

ağşağadun [→ ağşādın]

ağşak (I) **1.** [→ ağrışak] **2.** Herhangi bir cismin dönmesi için takılan ağırca demir parçası: *Bu taş dönmüyor, ağşak getirelim.* (Vazıldan *Divriği –Sv.) **3.** Hayvan nallarını delmekte kullanılan çelik parça. (Güdül *Ayaş –Ank.) **4.** [→ ağırşak - 2] **5.** Zımba ile beraber kullanılan ve çivi delmeye yarıyan bir kalaycı aleti. (–Ank.) **6.** Koyunların kuyruk altında tüylerine yapışarak kuruyan pislik parçaları. (Bahçeli *Bor –Nğ.) **7.** Tavı geçmiş tarladaki kesekler: *Ağşakları saban da ezmiyor.* (Bahçeli *Bor –Nğ.) **8.** Çıbanın altındaki sertlik. (*Bor –Nğ.) **9.** Sarı renkte, iri taneli bir çeşit üzüm. (Ekse *Çal –Dz.) **10.** [→ ağırşak - 5]

ağşak (II) Alçak: *Osmanın evi çok ağşak.* (Balıca *Düzce –Bo.)

ağşak (III) [→ ağ (II) - 1]

ağşa kadın [→ ağşādın]

ağşaklanmak (I) [→ ağırşaklanmak - 1]

ağşaklanmak (II) Ayın etrafında hale meydana gelmek, ağıllanmak. (*Bor –Nğ.)

ağşam Akşam. (Devri *Bucak –Brd.; *Orhaneli –Brs.; –Sm.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Ermenek –Kn.; –Ada.)

ağşam bazarı Akşam pazarı. (*Bor –Nğ.)

ağşamlamak Ay geç doğmak. (*Bor –Nğ.)

ağşamlı zabahlı (sabahlı) Pek yakında, kısa bir zaman içinde (doğum hakkında): *Bu doğum ağşamlı zabahlıdır.* (*Bor –Nğ.)

ağşar [ağşer] 1. Küllü su. (*Kargı, *Tosya –Ks.; –Çr.)

[ağşer]: (–Çr.)

2. Çamaşırda kullanılan bir çeşit toprak, kil. (*Kurşunlu –Çkr.)

ağşarlamak Küllü su ile sarı boya boyamak. (*Mut köyleri –İç.)

ağşarlanmak Ocaklı, okumaya yetkili birisi tarafından okunmak. (–Brs.)

ağşarlı, ağşerli Hastalık veya nazar gibi şeylere okumaya yetkili kimse. (–Brs.)

ağşayık Kırda yetişen bir çeşit ot. (*Ilgın –Kn.)

ağşer [→ ağşar - 1]

ağşermek Aşermek. (Çerkez aşireti, Engiz *Bafra –Sm.)

ağşiş 1. Üremi. (*Erciş –Vn.) **2.** Şeker hastalığı. (*Erciş –Vn.)

ağterme Dermansız, bitkin: *Zavallı çocuğu döve döve ağterme etmişler.* (*Nazimiye –Tn.)

ağtop Bir çeşit buğday. (–To.)

ağtoprak [ağtorpaḫ, ağtorpak -1, 2] 1. Badana yapmakta kireç yerine kullanılan bir çeşit beyaz toprak. (*Bayburt köyleri –Gm. köyleri; –Gaz.; Cihanpaşa –Yz.; Mahzemin –Ky.)

[ağtorpaḫ]: (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[ağtorpak - 1]: (–Gaz.)

2. Pekmez yapılırken üzümün ekşi-

SanalBaba

sini almak için kullanılan toprak. (–Gaz.)
[ağtorpak - 2] : (–Gaz.)

ağtorpaḫ [→ **ağtoprak - 1**]

ağtorpak 1. [→ **ağtoprak - 1**] 2. [→ **ağtoprak - 2**]

ağu (I) [**agada, agu, ağ** (IV) - 2, **ağo** (III), **ahı** (II)] 1. Zehir. (Kılkış Bornova –İz.; *Akhisar –Mn.; *Bandırma –Ba.; *Düzce –Bo.; Yeniköy –İst.; *Cide –Ks.; Bektemur, Ziyere –Ama.; Kızılca *Artova –To.; Arpaköy –Or.; *Tirebolu –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; Tekke, –Gm.; *Pazar, Selimiye, Yolbaşı, Muradiye, –Rz.; Düzenli, Çavdarlı *Şavşat, Erkinis, Ersis *Yusufeli, *Ardanuç, *Hopa –Ar.; Taşburun, *Iğdır, *Ardahan, *Göle çevresi –Kr. köyleri; –Ezm. ve ilceleri; *Erciş, –Vn.; –Bt.; Hani *Lice, –Dy.; –Mş.; *Hozat –Tn.; *Ağın –El.; Karaözü *Gemerek, Vazıldan, *Divriği, *Yıldızeli, *Gürün, –Sv.; Kuşçu *Yerköy –Yz.; –Ank. ve çevresi; Bahçeli *Bor –Nğ.; Büyükmanika *Saray –Tk.)
[agada] : (*Şarki Karaağaç,*Yalvaç –Isp.)
[agu] : (*Akyazı çevresi –Sk.; –Bt.)
[ağ (IV) -2] : (Eldelek *Elbistan –Mr.; –Yz. ve köyleri)
[ağo (III)] : (–Vn.)
[ahı (II)] : (*Silifke –İç.)
2. [→ **ağı** (II)]

ağu (II) 1. [→ **ağ** (IV)] 2. Susam tarlada iken dadanan tırtıl. (*Köyceğiz –Mğ.)

ağu (III) [→ **aggū**]

ağu ağacı [→ **ağacı** (I)]

ağu bardağı Sinirli, aksi, titiz. (*Arapkir –Ml.)

ağuda 1. Pekmez pişerken üstte toplanan sarı köpüklü sıvı. (Haşhaşı, Cenciğe, Ergân, –Ezc.) 2. [→ **ağıda**]

ağu düğü [→ **ağı düğü** (I) - 1]

ağucuk [→ **aggū**]

ağu kurdu [→ **ağ** (IV) - 1]

ağul (I) 1. [→ **ağal** (I)] 2. Eve yakın bir yerde, etrafı çevrili ufak sebze bahçesi. (Danışman *Fatsa –Or.)

ağul (II) Göçebe. (*Hopa –Ar.)

ağul (III) Allah. (*Mersin köyleri –İç.)

ağulamak Zehirlemek. (*Kandıra –Kc.; Anaraş *Sürmene –Tr.; –Gm.; Kesirik –El.)

ağulanmak Zehirlenmek. (*Eşme –Uş.; Pazaravdan *Bucak –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Bornova –İz.; *Gelibolu –Çkl.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; Güney *Taşköprü, *İnebolu, *Kargı –Ks.; *İskilip –Çr.; *Merzifon –Ama.; Kızılca *Artova, *Taşova –To.; Arpaköy –Or.; *Alucra, *Tirebolu –Gr.; –Tr. ve çevresi; –Gm. ve köyleri; Hamidiye *Pazar, Yolbaşı, Kızıltoprak, Muradiye, –Rz.; *Şavşat ve köyleri, Ersis *Yusufeli, *Ardanuç çevresi –Ar.; –Rz.; Taşburun, *Iğdır –Kr.; *Refahiye çevresi –Ezc.; –Vn.; –El. köyleri; –Bt.; *Zara –Sv.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

ağumak [→ **ağarsımak**]

ağun 1. Buğday unu. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) 2. Buğday, arpa, ıza, çavdar karışımının unu. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ağunduruk Başakları boş buğday. (Mençek *Ermenek –Kn.)

ağunmak Dişi köpek gebe kalmak, çiftleşmek. (Kalafka –Tr.)

SanalBaba

ağu otu Baldıran. (*Bandırma –Ba.; –Tr.)

ağur (I) **1.** Hayvanların yem kabı. (*Kelkit –Gm.) **2.** Kağnı izi. (–Vn.)

ağur (II) Ağ r. (Genek *Yatağan –Mğ.)

ağura yatırmak [→ **ağara yatırmak**]

ağure Hıyar, salatalık. (*Gelendost –Isp.)

ağurt etmek Bir kimsenin aleyhinde söz söylemek. (Ula –Mğ.)

ağustos alması Yumuşak ve mayhoş bir çeşit elma. (–Ks.)

ağustoslamak Un, bulgur, tarhana gibi yiyecekler yaz aylarında acımak. (Büyükyenice*Osmaneli–Bil.)

ağuş Asma filizi. (–Mş.)

ağut Ağlama, ağıt. (*Gürün –Sv.)

ağurt **1.** Ağzın içi, avurt. (Cumayanı –Zn.) **2.** Çene. (Yaşyer *Milas –Mğ.)

ağuz (I) [**agız, ağan, ağaz** (III), **ağın** (I), **ağızlık** (III) **-1, ağız sütü, ağoz, avız** (IV)**-1, avur** (II), **avuz**] **1.** Yeni doğurmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt, ağız. (Güney *Yeşilova –Brd.; Mengencik *Düzce, *Gerede –Bo.; Aliköy, Karapınar *Çaycuma, *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; *Kargı, *İnebolu, –Ks.; *Merzifon ve köyleri–Ama.; Çilehane*Reşadiye, *Artova köyleri, Çayır, *Zile, Kızılköy, –To.; Zile *Mesudiye, Danışman *Fatsa, Arpaköy, –Or.; *Görele ve köyleri, *Tirebolu ve köyleri –Gr.; Denizli *Vakfıkebir, Anaraş *Sürmene, *Maçka köyleri –Tr.; *Kelkit çevresi, Sobran –Gm.; Hemşin bucağı köyleri *Pazar, Güneyce –Rz.; Ersis, Erkinis *Yusufeli, *Ardanuç ve köyleri, *Şavşat köyleri –Ar.; Taşburun, *Iğdır, –Kr. köyleri; –Ezm. ve ilceleri; Sosunga *Çayırlı, *Kemaliye, *Refahiye ve çevresi, –Ezc.; *Ahlat, –Bt.; –Dy.; –Mş.; *Nazimiye, *Hozat –Tn.; *Harput, Kesirik –El.; –Ml.; Hacıilyas, Yukarıkale *Koyulhisar, Palha *Divriği, *Gürün ve köyleri, Kayalıpınar, *Yıldızeli, Soğukpınar *Kangal, Karaözü *Gemerek, Tutmaç, –Sv.; *Kızılcahamam –Ank.; *Bünyan ve köyleri –Ky.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Kerkük)

[**agız**] : (Sofular *Eğridir, Aliköy –Isp.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

[**ağan**] : (*Kangal ve köyleri –Sv.; –Yz. köyleri)

[**ağaz** (III)] : (Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; –Ada.)

[**ağın** (I)] : (Uluköy *Dinar –Af.; İkipınar, *Mihalıççık, –Es. köyleri; *Göksun ve köyleri –Mr.; *İskenderun, *Reyhanlı –Hat.; İğdeli *Gemerek –Sv.; Yeniköy *Ereğli –Kn.)

[**ağızlık** (III) **-1**] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Acıpayam, Ortaköy *Çal –Dz.)

[**ağız sütü**] : (*Sarayköy –Dz.; Mahmutlar *Turgutlu –Mn.)

[**ağoz**] : (Ersis *Yusufeli –Ar.)

[**avız** (IV) **-1**] : (Sobran *Nallıhan –Ank.)

[**avur** (II)] : (–To.)

[**avuz**] : (Hacıahmet *Düzce, –Bo.; Binbirdirek –İst.; *Bartın, *Safranbolu, –Zn.; Giremez *Araç, *Taşköprü, Peşman *Daday, –Ks.; *Kurşunlu, –Çkr.; *Boyabat, –Sn.; *Çarşamba köyleri –Sm.; *Merzifon köyleri, *Gümüşhacıköy, Zara, –Ama.; *Erbaa, *Turhal, *Zile

SanalBaba

ve köyleri, *Niksar, *Taşova –To. ve köyleri; *Mesudiye, *Ünye ve köyleri, *Akkuş ve köyleri –Or.; *Keşap, *Görele, *Tirebolu, *Alucra, *Şebin Karahisar –Gr. ve köyleri; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Süle –Gm.; *Kemaliye –Ezc.; Celikanyurt *Gürün, *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, *Gemerek –Sv.; *Ayaş –Ank.; –Ky.; Güzelsu *Akseki –Ant.; –Mğ.)

2. Yeni doğurmuş bir hayvanın ilk sütünden yapılan bir çeşit yiyecek. (–İst.; Engiz *Bafra –Sm.; –Ama.; Düzköy *Keşap –Gr.; Mağura, Kapıköy, *Maçka, Beşikdüzü –Tr.; –Gm.; Erkinis, Ersis *Yusufeli –Ar.; Berne *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.; –Ezm. ve ilceleri;–Ezc.; –Vn.; –Bt.; *Varto –Mş.; Palha, *Divriği –Sv.)

3. Yeni doğurmuş bir hayvanın sütünden yapılan tatlı, yağlı peynir. (*Ardanuç, *Şavşat, *Yusufeli, *Artvin –Ar.) **4.** Yeni doğurmuş bir hayvanın ilk sütüyle yapılan ekmek. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.) **5.** Yeni doğurmuş bir hayvanın ilk sütünden yapılan yoğurt. (*Erciş –Vn.)

ağuz (II) Namuslu. (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

ağüz Beyaz yüz: *Ağüze ben yaraşır.* (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ağüzüm **1.** Beyaz renkte bir çeşit üzüm. (Kuşbaba *Bucak –Brd.; İsabey *Çal –Dz.) **2.** Yeşilimsi beyaz renkte bir çeşit üzüm. (Bereketli *Tavas –Dz.; *Erciş –Vn.)

ağ vurmak Karpuz yaprağı bir çeşit bitki hastalığı ile buruşup kurumak. (*Iğdır köyleri –Kr.)

ağyatan Toprağın çukur yerlerine biriken yağmur suyu. (–Ada.)

ağyel **1.** Güney doğudan esen yel. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Taşova –To.; *Mesudiye –Or.) **2.** [→ **akyel - 1**]

ağ yemşen Yabani bir ağacın beyaz renkli, yuvarlak, tatlı ve kuşburnuna benziyen meyvası. (*Erciş –Vn.)

ağ yonca **1.** Yer yoncası, toprak üstüne yayılan, kısa boylu bir çeşit yonca. (–Brs.) **2.** Açık yeşil yaprakları olan, küçük beyaz çiçekli bir çeşit yabani ot. (Dereköy –To.)

ağzaçık (I) [**ağzı açık** (III)] Peynir, kıyma veya mercimekle yapılan bir çeşit börek. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

[**ağzı açık** (III)] : (–Af.; –Ur.)

ağzaçık (II) [**ağzı açık** (I) **-1,2; ağzı boş** (II), **ağzı bozuk, ağzı cıvık, ağzı gara - 4, ağzı gevşek, ağzı haltak, ağzı kalabalık, ağzı kara -2, ağzı keşli -2**] **1.** Boşboğaz, geveze, sır tutmaz. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[**ağzı açık** (I) **-2**] : (–Krk.)

[**ağzı boş** (II)] : (*Yusufeli, *Ardanuç, –Ar.)

[**ağzı bozuk**] : (İleydağı, İnesara *Uluborlu –Isp.; Falaka *Bayındır –İz.)

[**ağzı cıvık**] : (*Sivrihisar –Es.; *Göksun ve köyleri –Mr.; –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.)

[**ağzı gara -4**] : (–El. köyleri)

[**ağzı gevşek**] : (*Senirkent –Isp.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Ermenek –Kn.)

[**ağzı haltak**]: (Mencilis *Keşap–Gr.)

[**ağzı kalabalık**] : (*Merzifon –Ama.; *Zile –To.)

SanalBaba

[ağzı kara -2] : (İncesu *Dinar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; *Eğridir köyleri –Isp.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Bozan –Es.; Genek –Çkr.)

[ağzı keşli -2] : (Taşbaşı *Bozkır, *Kadınhanı köyleri, Tuzlukçu, Turgut *Ermenek –Kn.; *Akseki –Ant.) 2. Avanak, şaşkın, aptal. (Çandır *Sütçüler –Isp.; Dodurga *Artova –To.)

[ağzı açık(I)-1] : (*Dinar–Af.; Hırka *Tavas –Dz.; –Mn.; *Zile ve çevresi –To.; *Mesudiye köyleri –Or.; Çayağzı, *Şavşat, *Ardanuç ve köyleri, *Yusufeli, –Ar.; –El.; Tutmaç –Sv.)

ağzaçık (III) [ağzı açık (II)-1] 1. Kapaksız duvar dolabı. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; *Zile –To.)

[ağzı açık (II) -1] : (Gesit *Ilgın, *Ereğli, *Karaman, *Bozkır, –Kn.) 2. Dolap. (Sille –Kn.) 3. Kapaksız çinko su kabı. (–Sv.)

ağza gomak Yemek : *Üç gündür ağzına bir şey gomadı.* (*Bor –Ng.)

ağzan [→ ağar (I)]

ağzı açık (I) 1. [→ ağzaçık (II) - 2] 2. [→ ağzaçık (II) - 1] 3. Hırsız. (*Varto –Mş.)

ağzı açık (II) [ağzı boş (I)] 1. [→ ağzaçık (III) -1] 2. Kerpeten. (–Ba.)

[ağzı boş (I)] : (*Ünye –Or.)

ağzı açık (III) [→ ağzaçık (I)]

ağzı açmak İftar etmek: *Ağzı zeytin veya tuzla açmak sünnettir.* (–Sm.)

ağzı ala Geçimsiz, aykırı. (Çobansaray *Yıldızeli –Sv.)

ağzı astarlı Ağzı sıcağa dayanıklı. (–Ks.)

ağzı aşa Kadının tenasül organı, ferç. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

ağzı ayrılmak Bir şeyi hayran hayran dinlemek veya seyretmek. (Aslanköy –İç.)

ağzı bağlı Büyülü. (*Mesudiye köyleri –Or.)

ağzı bek [→ ağzı pek]

ağzı berk [→ ağzı pek]

ağzı boş (I) [→ ağzı açık (II) - 2]

ağzı boş (II) [→ ağzaçık (II) - 1]

ağzı boşa seğirtmek Tazı avlanmak istememek (avcılıkta). (–Ng.)

ağzı boşuna Faydasız, boş yere, boşuboşuna: *Ağzı boşuna yorulup durma bu iş olmıyacak.* (*Bor –Ng.)

ağzı bozuk [→ ağzaçık (II)-1]

ağzı büyük Yayın balığı. (–Sm.)

ağzı cıvık [→ ağzaçık (II) - 1]

ağzı dolu (I) [ağzı kara -5, ağzı pis, ağzı püsür, ağzı yelli -1] Kaba konuşan, söven, sövmeyi huy edinmiş. (*Sarayköy köyleri –Dz.; Yeniköy –Ba.)

[ağzı kara -5] : (*Sarayköy köyleri –Dz.; *Gelibolu –Çkl.; *Boğazlıyan –Yz.)

[ağzı pis] : (İleydağı *Uluborlu –Isp.; *Pasinler –Ezm.; *Ahlat –Bt.; *Divriği –Sv.)

[ağzı püsür] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[ağzı yelli-1] : (Küçükisa *Zile –To.) 2. Lâfı bitmemiş, söyliyecek sözü olan kimse. (Yeniköy –Ba.; Süle –Gm.) 3. Akıllı, mantıklı kimse. (*Hopa –Ar.)

ağzı dolu (II) Teneke kesmeye yarıyan bir çeşit makas. (–Çkl.)

ağzı esenli Ağzından dua eksik olmıyan, tatlı dilli kimse. (–Kn.)

ağzı gara 1. [→ ağzı kara - 10] 2. [→ ağzı kara - 11] 3. [→ ağzı kara

SanalBaba

- 3] 4. [→ **ağzaçık** (II) - 1] 5. [→ **ağzı kara** - 8] 6. [→ **ağzı kara** - 13]

ağzı gevşek [→ **ağzaçık** (II) - 1]

ağzı gırağlı [**ağzı yelli** -2] Yüksekten atan, övünen. (*Bor –Ng.)

[**ağzı yelli** -2]: (Küçükisa *Zile –To.)

ağzı göğe değmek Hayvan baharda ilk defa taze ot yemek. (–Krş.)

ağzı güzel Kibar, terbiyeli konuşan. (*Göksun ve köyleri –Mr.)

ağzığerik [**ağzığerik basmacık**, **ağzığerik nazlı**] Kilim ve heybelerde kullanılan bir motif. (Orhana *Anamur –İç.)

[**ağzığerik basmacık**]: (Orhana *Anamur –İç.)

[**ağzığerik nazlı**]: (Orhana *Anamur –İç.)

ağzığerik basmacık [→ **ağzığerik**]

ağzığerik nazlı [→ **ağzığerik**]

ağzı haltak [→ **ağzaçık** (II) - 1]

ağzı havalı Gururlu, kendini beğenmiş: *Onun bu günlerde ağzı havalı.* (Çayırlı *Haymana –Ank.)

ağzı kalabalık [→ **ağzaçık** (II) - 1]

ağzı kapalı Oruçlu. (*Kilis –Gaz.)

ağzı kara [**ağzı gara** - 1, 2, 3, 5, 6; **ağzıllı**, **ağzı kıllı**, **ağzı kızıl**] 1. Ara bozucu, dedikoducu, kovcu. (*Eşme köyleri –Uş.; Senir –Isp.; Anbarcık *Gölhisar, Kavacık, *Yeşilova, Çerçin –Brd.; İsabey *Çal, Dereçiftlik –Dz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; Bozan –Es.; *Taşköprü –Ks.; *Zile –To.; –Ng.; Mençek *Ermenek, *Karaman, Çakırlar –Kn.; Karadere *Gündoğmuş, Süleymaniye *Akseki –Ant.) 2. [→ **ağzaçık** (II) - 1] 3. Kötü, kara haber vermekten hoşlanan kimse. (Anbarcık *Gölhisar –Brd.; –Brs.; *Taşköprü –Ks.; –Çr.; –Gm. ilce ve köyleri; *Erciş –Vn.; Çepni *Şarkışla –Sv.; –Ng.)

[**ağzı gara** -3]: (–El. köyleri)

4. Kavgacı, dövüşken. (*Boğazlıyan –Yz.) 5. [→ **ağzı dolu** (I) - 1] 6. Yalancı. (Mursal *Divriği –Sv.) 7. İftiracı. (Çepni *Şarkışla –Sv.) 8. Bekâr, bülûğ çağında olup evlenmemiş kimse. (İleydağı, İnesara *Uluborlu –Isp.; Akçaköy, *Yeşilova, Yayla *Tefenni, –Brd.; *Sarayköy köyleri, –Dz.; *Edremit, –Ba.; –Bo.; *Gemerek –Sv.)

[**ağzı gara** -5]: (İncesu *Dinar –Af.)

[**ağzı kızıl**]: (*İnebolu, *Cide –Ks.; *Boyabat –Sn.)

9. Toy, olgunlaşmamış çocuk. (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Kozluca, Hacılar –Brd.; *Edremit –Ba.)

[**ağzıllı, ağzı kıllı**]: (–Ky.)

10. Yabancı. (–Brd.; Falaka *Bayındır –İz.; *Eşme köyleri –Uş.; Bozan –Es.; Kızılbaş köyleri –Ama.; –Dy.; –Gaz.; *Bor –Ng.)

[**ağzı gara** -1]: (Yeşilova, Bedeli, Hacılı *Salihli –Mn.; *Bor –Ng.)

11. Tarikatten olmıyan kimse. (Kozluca, Hacılar, –Brd.; Manastır –Isp.; Kızılbaş köyleri –Ama.; –Dy.)

[**ağzı gara** -2]: (Yeşilova, Bedeli, Hacılı *Salihli –Mn.)

12. Softa, mutaassıp. (*Ağın –El.; *Ermenek –Kn.) 13. Toprağın yüzündeki yarık ve çukurlarda biriken sular. (Ezin *Dörtyol –Hat.; Bahçeli *Bor –Ng.; Oymaklı –Ada.; –İç. köyleri) 14. Köpek. (Sinemilli aşireti *Gürün –Sv.)

[**ağzı gara** -6]: (–El. köyleri)

ağzı kara olmak Bozulmak, susturulmak, utandırılmak: *Ali'nin dün*

SanalBaba

ağzı kara oldu. (Ağrakos *Suşehri –Sv.)

ağzı kenetli [→ **ağzı kilitli** (I)]

ağzı keşli **1.** Yerli yersiz konuşan, tatsız lâflar eden, can sıkıcı şeyler söyliyen (kimse). (–Brd.; *Çal –Dz.; –Ama. köyleri; –Sv.; *Elmadağ, *Çankaya, *Keskin –Ank.; –Krş.; *Hadım, *Ereğli, Taşbaşı *Bozkır, –Kn.) **2.** [→ **ağzaçık** (II) - 1] **3.** Beceriksiz, budala. (–Krş.; *Ereğli –Kn.) **4.** Konuşurken ağzının iki yanında tükürük toplanan kimse. (Taşbaşı, Çat *Bozkır –Kn.) **5.** Bir hastalık sebebiyle ağzında keşe benzer beyazlıklar olan kimse. (*Hadım –Kn.)

ağzı kılavlı Sert konuşan (kimse). (–Ama. köyleri)

ağzı kızıl [→ **ağzı kara** - **8**]

ağzı kilit [→ **ağzı kilitli** (I)]

ağzı kilitlenmek Söz söyliyememek, konuşamamak: *Ağzın mı kilitlendi niye konuşmuyorsun?* (Çardak –Dz.)

ağzı kilitli (I) [**ağzı kenetli, ağzı kilit, ağzı kilitli, ağzı kinetli** (I), **ağzı kitli**] Alt ve üst dudağı beyazlı at. (*Senirkent –Isp.; Devri, Pazaravdan *Bucak, *Sarayköy köyleri, Muğlas n *Tavas, Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Kürse –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Cumalıkızık –Brs.; Bozan –Es.; *Kargı –Ks.; –Çr.; *Merzifon–Ama.; *Zara, –Sv.; Köşker –Krş.; –Ky. çevresi; –Nğ.; *Mut köyleri –İç.)

[**ağzı kenetli**] : (*Dinar –Af.; Emirler *Balâ –Ank.)

[**ağzı kilit**] : (–Gm. çevresi)

[**ağzı kinetli** (I)] : (–Brd.)

[**ağzı kitli**] : (*Antakya –Hat.)

ağzı kilitli (II) [→ **ağzı pek**]

ağzı kinetli (I) [→ **ağzı kilitli** (I)]

ağzı kinetli (II) [→ **ağzı pek**]

ağzı kitli [→ **ağzı kilitli** (I)]

ağzı kulağına yakın Uyanık, aklı başında, anlayışlı (kimse). (*Gürün –Sv.)

ağzı liman Ağzına kadar dolu : *Bardağı ağzı liman doldur.* (*Kavak –Sm.)

ağzıllı, ağzı kıllı [→ **ağzı kara** - **9**]

ağzı mühürlü **1.** Alt dudağında, kendi renginden başka renkte işaret olan hayvan. (–Ks.) **2.** Damağında siyah leke bulunan at, kedi, köpek. (*Zara –Sv.; –Ky. çevresi)

ağzına başa, ağzına başañı Başına buyruk. (*Silifke –İç.)

ağzına deve tepmek Bir tartışmada gereken karşılığı verememek, susmak: *Ne susuyorsun? Ağzına deve mi tepti?* (*Maçka, –Tr.)

ağzına düşmek Haddine düşmek, yapabilmek: *Ağzına mı düşmüş? O, bana karşı gelemez.* (*Bor –Nğ.)

ağzına okunmak [→ **ağız eğmek**]

ağzına ökünmek [→ **ağız eğmek**]

ağzın fal ola Geleceğe ait söylenen bir sözün doğru çıkması için yapılan temenni : *–Senin işin olacağa benzer. –Ağzın fal ola.* (–Çr.)

ağzını bağlatmak Büyülemek. (*Mesudiye köyleri –Or.)

ağzını bozmak (I) Her şeyi açığa vurmak. (Tekkeköy –Dz.)

ağzını bozmak (II) At gemine aldırış etmeden istediği yere gitmek. (Yeniceköy *Emet –Kü.)

ağzını bozmak (III) Tatlının üzerine ekşi yemek. (Bağlıca *Ardanuç, Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

ağzını gegelemek **1.** [→ **ağız eğmek**] **2.** Kekelemek. (*Zile –To.)

SanalBaba

ağzını gevelemek 1. [→ **ağız eğmek**] 2. [→ **ağzını geveletmek**]

ağzını geveletmek [**ağzını gevelemek -2, ağzını gezeletmek, ağzını öğelemek**] Lâf karıştırmak, sözü gevelemek: *İşin aslını söyleşene, niye ağzını geveletip duruyorsun.* (*Mesudiye köyleri –Or.)

[**ağzını gevelemek -2**] : (*Erciş –Vn.; –El.)

[**ağzını gezeletmek**] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**ağzını öğelemek**] : (–Kü.)

ağzını gezeletmek [→ **ağzını geveletmek**]

ağzını kesmek [→ **ağız eğmek**]

ağzını lölanmak [→ **ağız eğmek**]

ağzını öğelemek [→ **ağzını geveletmek**]

ağzını sanıtmak Şaşkın şaşkın iki tarafa bakınmak. (*Bor –Ng.)

ağzını silmek, ağzını yıkamak Bir konu hakkında söz söylememeye, bir işe karışmamaya karar vermek. (*Bor –Ng.)

ağzını yansılamak [→ **ağız eğmek**]

ağzını yanşalamak [→ **ağız eğmek**]

ağzını yaymak Fazla ve gereksiz konuşmak. (*Ağın –El.)

ağzın soğuya Öl, geber anlamında ilenç olarak kullanılır. (Tekke –Gm.)

ağzı pek [**ağzı bek, ağzı berk, ağzı kilitli** (II), **ağzı kinetli** (II), **ağzı perk, ağzı yumuk -2, ağzı yumulu -2, ağzı yüñlü -2**] Sır vermiyen, ketum (kimse). (*Eşme –Uş.; *Senirkent, *Şarki Karaağaç –Isp.; –Brd.; –Dz.; Hamzabali*Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; Yeniköy –Ba.; Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Brs. ve çevresi; *Altıntaş –Kü.; Bozan –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; Baklalı *Çatalca, Yeniköy –İst.; *İnebolu –Ks.; *Çerkeş, Genek –Çkr.; *İskilip, –Çr.; –Sm.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile –To.; –Or.; Kalafka, –Tr.; –Gm. köyleri; –Mr.; *Reyhanlı –Hat.; *Koyulhisar, *Divriği, –Sv.; *Ayaş –Ank.; *Bor, –Ng.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; –Ada. çevresi; Namrun *Tarsus, *Mut köyleri, *Silifke, *Anamur –İç.; Yerkesik çevresi –Mğ.; –Ed.)

[**ağzı bek**] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**ağzı berk**] : (*Göksun ve köyleri –Mr.; Amik, Gâvurdağı *Kırıkhan –Hat.)

[**ağzı kilitli** (II)] : (–Çr.; –Sv.; –Ng.; Kayapa –Ed.)

[**ağzı kinetli** (II)] : (–Bo.)

[**ağzı perk**] : (*Ardanuç –Ar.)

[**ağzı yumuk -2**] : (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Mesudiye köyleri –Or.)

[**ağzı yumulu -2**] : (Bozan –Es.)

[**ağzı yüñlü -2**] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ağzı perk [→ **ağzı pek**]

ağzı pis [→ **ağzı dolu** (I)]

ağzı püsür [→ **ağzı dolu** (I)]

ağzı unnu Haklı olduğu halde susan. (Aslanköy *Mersin –İç.)

ağzı yaş Ağzı salyalı olan ve konuşurken etrafa tükürük sıçratan kimse. (Aşağıurmak *Ardanuç –Ar.)

ağzı yelli 1. [→ **ağzı dolu** (I)] 2. [→ **ağzı gırağlı**]

ağzı yokarı Pazarlığı yukarıdan tutan, malına çok para istiyen. (–Ama. köyleri)

SanalBaba

ağzı yomlu Ağzı uğurlu, sözü uğurlu (kimse). (*Erciş –Vn.)

ağzı yumlu [**ağzı yumuḫ** (I), **ağzı yumulu - 1**, **ağzı yüñlü - 1**] Sıkılgan, söz söylemez. (Çaltı, *Gelendost –Isp.; Çilehane *Reşadiye, *Zile –To.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Kızıllar *Karaman –Kn.)

[**ağzı yumuḫ** (I)] : (–To.)

[**ağzı yumulu - 1**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; İsabey *Çal –Dz.; Bozan –Es.)

[**ağzı yüñlü 2**] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ağzı yumuḫ (I) [→ **ağzı yumlu**]

ağzı yumuḫ, (yumuk) (II) İçi kıymalı bir çeşit börek. (–Ur.)

ağzı yumuk **1.** Sessiz, sakin, geçimli. (*Merzifon köyleri –Ama.) **2.** [→ **ağzı pek**]

ağzı yumulu **1.** [→ **ağzı yumlu**] **2.** [→ **ağzı pek**]

ağzı yüñlü **1.** [→ **ağzı yumlu**] **2.** [→ **ağzı pek**]

ah, aḫ (I) **1.** Çoban köpeklerini çağırmak için kullanılan seslenme ünlemi. (Dereli *Gölpazarı –Bil.; Eldelek *Elbistan –Mr.; –Nğ.) **2.** Hayır, yok anlamında kullanılır. (Çayağzı, Çavdarlı, *Şavşat, Erkinis *Yusufeli –Ar.) **3.** Kadınların kocalarına seslenme ünlemi: *Ah, buraya gelir misin?* (Karaağaç *Şavşat, Tosunlu *Ardanuç –Ar.)

aḫ (II) **1.** Kadınların başlarına örttükleri beyaz tülbent. (*Kemaliye –Ezc.; *Arapkir –Ml.; Savrun, *Divriği –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **2.** Beyaz, ak. (*Arapkir –Ml.; Şavrun *Divriği –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.) **3.** Ağ, şalvarın topuklara kadar sarkan apış arası kısmı. (–Ml.)

aha,aḫa [**ahabaḫ, ahaca, ahacana, ahacığına, ahacık, ahacıka, ahacım, ahacına, ahacuh, ahacuk, ahah** (I) **- 1,2; ahahah - 1,2; ahahan, ahaki, aham, ahan - 1,2; ahana, ahanak** (I), **ahanaka, ahancıha, ahancık, ahancuk, ahandır, ahane, ahanek, ahanik, ahaniya, ahanya, ahha - 1, 2; aho** (II)] **1.** İşte, orada, hemen şurada, bu. (*Bolvadin, Sinanpaşa – Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Hisarardı, *Yalvaç, Yakaköy *Gelendost, Hazarzırat, Senir *Keçiborlu, Gönen –Isp.; Kayadibi *Yeşilova, Gökçeyaka, –Brd.; *Buldan köyleri, Alâeddin *Acıpayam, Bekilli *Çal, Bulkaz, *Çivril, Bereketli *Tavas –Dz.; Alamut *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Kıratlı *Dikili, Kozak –İz.; *Kırkağaç –Mn.; *Savaştepe ve çevresi, *Edremit ve çevresi, *Bandırma, *Bigadiç, *Susurluk, –Ba.; Fili *Biga, Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Brs. ve çevresi; Üçüyük *Altıntaş, Yenice, *Emet, –Kü.; *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; Yumrukaya –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Aliköy * Çaycuma, *Bartın, Cumayanı –Zn.; *İnebolu, *Cide, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr. köyleri; –Çr.; *Boyabat, –Sn.; *Havza, Aşağıkaramanlı, *Çarşamba, *Alaçam –Sm.; *Taşova, *Gümüşhacıköy ve köyleri, *Merzifon ve köyleri, –Ama. köyleri; Çayır, *Zile, Hayati *Erbaa, *Artova köyleri, –To.; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, *Ünye, Bayadı –Or.; Karabörk *Görele, *Tirebolu, *Alucra, –Gr. ve köyleri;

SanalBaba

Denizli *Vakfıkebir, *Maçka köyleri, Kalafka, –Tr.; Uluşiran *Şiran, Harşit bucağı köyleri, *Torul –Gm. ve köyleri; Kaptanpaşa *Çayeli –Rz. ve çevresi; *Ardanuç köyleri, Erkiniz *Yusufeli, *Hopa, *Şavşat köyleri –Ar.; Ölçek *Ardahan, *Iğdır, –Kr.; *Oltu –Ezm.; Sosunga, *Çayırlı, Ergân, Cimin –Ezc.; *Erciş –Vn.; –Bt.; *Nazimiye –Tn.; *Ağın, *Besni, *Çemişkezek –El.; –Ml.; *Kilis ve köyleri, –Gaz.; *Göksun ve köyleri, *Afşin, *Elbistan, Bertiz, –Mr.; *Dörtyol, *Kırıkhan çevresi, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve köyleri, –Hat.; Hacılyas *Koyulhisar, Ağrakos * Suşehri, Telin, * Gürün, * Divriği, –Sv.; * Sorgun, –Yz. ; Avşar aşiretleri * Pınarbaşı –Ky.; *Mucur –Nş.; *Bor, –Ng.; Atlandı, *Kadınhanı, Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Haruniye *Bahçe, Kümbet *Kadirli –Ada.; Korum, Gözne *Mersin –İç.; *Elmalı,–Ant.; *Milâs, *Fethiye köyleri, *Yatağan –Mğ.; Kıbrıs köyleri)

[ahabah] : (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

[ahaca] : (Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Bayadı –Or.; –Ng.)

[ahacana] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[ahacığma] : (–Çr.)

[ahacık] : (*Dinar köyleri –Af.; *Eşme köyleri, –Uş.; Kuşbaba *Bucak, Hacılar, –Brd.; *Çal ve köyleri, *Sarayköy köyleri, Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; *Bergama –İz.; *Salihli köyleri –Mn. ve köyleri; –Brs.; –Kü.; *Sivrihisar köyleri, Yakakayı, –Es.; *Kandıra, *Akyazı –Kc.; *Kargı –Ks.; Dedeköy *Şabanözü –Çkr.; –Çr. ve çevresi; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Kilis ve köyleri –Gaz.; *Göksun ve köyleri, *Afşin, Bertiz, –Mr.; *Yayladağı köyleri, *Reyhanlı, Amik, Gâvurdağı *Kırıkhan, *Antakya –Hat.; Kayalıpınar *Yıldızeli, *Şarkışla, *Gemerek ve köyleri, –Sv.; *Boğazlıyan, Büyükincirli, –Yz.; Çayırlı *Haymana, Beydili *Nallıhan –Ank.; Kocabey –Krş.; *İncesu –Ky.; Bahçeli *Bor, Karahacılı aşireti, –Ng.; Dont *Fethiye, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[ahacıka] : (*Buldan köyleri –Dz.)

[ahacuh] : (–To.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[ahacuk] : (–Sm.; Ağlı *Küre –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Küçükisa, *Zile –To.; *Ünye çevresi –Or.; Karaköy *Düzce –Bo.; *Zara –Sv.)

[ahacım] : (–Ng.)

[ahacına] : (–Çr.; –Mr.; *Karaisalı çevresi –Ada.)

[ahah (I)-1] : (Kozluca –Brd.; *Akhisar ve köyleri –Mn.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; *Cide –Ks.; –Çr.; *Perşembe, –Or. ve köyleri; –Gm. köyleri; *Pazar –Rz.; –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Antakya –Hat.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; Bahçeli *Bor–Ng.; Kümbet, *Kadirli–Ada.; Yuva *Elmalı –Ant.)

[ahahah -1] : (Yenice *Emet –Kü.)

[ahahan] : (Kalafka –Tr.)

[aham] : (*Şebin Karahisar, *Alucra, *Tirebolu –Gr.)

[ahan, ahān -1] : (Kalafka, Anaraş *Sürmene –Tr.; *Zile –To.; –Gm.; Hemşin *Pazar, Güneyce –Rz.; *Şavşat köyleri, Ersis *Yusufeli

SanalBaba

–Ar.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Ardahan, *Iğdır ve çevresi, Bireşik –Kr.; Tavusker *Oltu, *Hasankale –Ezm.; –Ezc. ve köyleri; –Vn.; –Bt.; –Dy.; *Hozat –Tn.; *Besni, *Çemişkezek –El. ve köyleri; –Ml.; –Mğ.)

[ahana] : (Fındıcak *Daday –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Kızılçakçak *Arpaçay, Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır, Bireşik –Kr.)

[ahanak (i)] : (Fındıcak *Daday –Ks.; *Tarsus köyleri –İç.; Macar *Gazipaşa –Ant.)

[ahanaka] : (Macar *Gazipaşa–Ant.)

[ahancıha] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[ahancuk] : (Küçükisa *Zile –To.)

[ahane] : (*Erciş –Vn.)

[ahancık] : (Kocabey –Krş.)

[ahandır] : (–Ezm.)

[ahanek] : (*Cide –Ks.)

[ahanik] : (*Cide, *İnebolu –Ks.)

[ahaniya] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

[ahanya]: (Tutmaç –Sv.)

[ahha -1] : (*Ardanuç köyleri –Ar.; *Antakya –Hat.)

[aho (II)] : (*Şavşat köyleri –Ar.) **2.** Hayret, korku, keder, sevinç, kızgınlık, alay bildiren ünlem. (Hazarızrat, Senir, *Keçiborlu, Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.; Çerçin, Akyaka –Brd.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Edremit ve çevresi –Ba.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Ardanuç köyleri –Ar.; *Iğdır, Ölçek, *Ardahan –Kr.; –Ezm. ve çevresi; *Antakya –Hat.; *Karaisalı –Ada.)

[ahah (I) -2] : (Uluğbey *Senirkent, İleydağı *Uluborlu, Sücüllü *Yalvaç, Kozluca –Isp.; Kozluca –Brd.; –Çr.; *Çarşamba ve çevresi –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ardanuç –Ar.; –Mr.; *Kırıkhan, *Antakya –Hat.; *Divriği –Sv.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[ahahah -2] : (Yenice *Emet –Kü.)

[ahaki] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[ahan -2] : (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm. ve çevresi; *Varto –Mş.; *Hozat –Tn.; *Besni, *Çemişkezek –El.; –Ml.)

[ahha -2] : (*Ardanuç köyleri –Ar.) **3.** Evet anlamında. (–Brs. ve çevresi)

ahaba, aḫaba [aḫlantı] İniş aşağı, bayır aşağı, eğik: *Damı ahaba yap, su göllenmesin.* (*Afşin, *Elbistan, Önsen, –Mr.; Bekirli *Ceyhan–Ada.)

[aḫlantı] : (*Şavşat köyleri –Ar.)

ahabaḫ [→ **aha - 1**]

ahabbağ [→ **akabbak**]

ahabil Kırlangıç kuşu. (İskele *Bigadiç –Ba.)

ahabpah [→ **akabbak**]

ahaca [→ **aha - 1**]

ahacana [→ **aha - 1**]

ahacığına [→ **aha - 1**]

ahacık [→ **aha - 1**]

ahacıka [→ **aha - 1**]

ahacım [→ **aha - 1**]

ahacına [→ **aha - 1**]

ahacuh [→ **aha - 1**]

ahacuk [→ **aha - 1**]

ahah (I) **1.** [→ **aha - 1**] **2.** [→ **aha - 2**]

ahah (II) **1.** Akak, su yatağı. (–Gm.; *Şavşat köyleri, Humhal *Yusufeli –Ar.) **2.** Suyun akış yönü. (Humhal *Yusufeli –Ar.)

ahahah **1.** [→ **aha - 1**] **2.** [→ **aha - 2**]

ahahan [→ **aha - 1**]

ahaki [→ **aha - 2**]

SanalBaba

aḫal aḫal Üzgün, kederli bakış. (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

aḫalak Bir çeşit kara üzüm. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

aḫalek Döveni boyunduruğa tuttturan, iki başı delik odun. (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

aham [→ **aha - 1**]

ahampak [→ **akabbak**]

ahan **1.** [→ **aha - 1**] **2.** [→ **aha - 2**] **3.** Bir şeyi hatırlamak istendiği zaman söylenir: *Ahan, adın ne idi ki?* (Tutmaç –Sv.)

ahana [→ **aha - 1**]

ahanak (I) [→ **aha - 1**]

ahanak (II) [→ **ahah** (II) **- 1**]

ahanaka [→ **aha - 1**]

ahanat Hınç, kin. (–Gaz.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

ahancıha [→ **aha - 1**]

ahancık [→ **aha - 1**]

aḫancık [→ **aha - 1**]

aḫandır [→ **aha - 1**]

ahanē [→ **aha - 1**]

ahanek [→ **aha - 1**]

ahanik [→ **aha - 1**]

ahaniya [→ **aha - 1**]

ahanya [→ **aha - 1**]

ahapça [→ **akabbak**]

ahar, aḫar (I) [**ahır** (I) **- 1, 2, 3, 4; aḫırlıḫ, ahor, ahur - 1, 2, 3; ahura** (I), **aḫurluḫ**] **1.** Hayvanların su içtiği taş veya ağaç yalak, çeşme yalağı. (Karahallı, –Uş.; *Eğridir köyleri, Sağrak *Sütçüler, Kozluca, Senir *Keçiborlu –Isp.; *Yeşilova köyleri, Bunak, *Tefenni, Anbarcık *Gölhisar, Kurna, Lengüme, Sala, Hacılar, Çerçin –Brd.; Garipköy, *Tavas, Gökmen, Karayahşiler *Çivril, *Buldan köyleri, *Sarayköy köyleri, Moraca *Çal, Darıveren, Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Alamut, Hamzabali *Bozdoğan, Yazırlı *Nazilli –Ay.; Tepeköy *Torbalı, *Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri, Poyracık *Kınık –İz.; Çepnidere *Turgutlu, *Eşme ve çevresi, *Alaşehir, Saruhanlı, –Mn.; –Ba. ve çevresi; Kirazlı –Brs.; Eğrigöz, Yenice, Örencik *Emet –Kü. köyleri; –Es.; *Zile –To.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[ahır (I) **-1]:** (*Emirdağ –Af.; Yeşilkavak *Eşme –Uş.; Yakaafşar *Eğridir, *Keçiborlu ve çevresi –Isp.; Yayla *Tefenni, Pazaravdan, Devri *Bucak, Sala, Çebiş, Kozluca –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, İsabey *Çal, Çıtak *Çivril, *Tavas köyleri, Hisar *Sarayköy, Çardak, Başçeşme, Beylerli –Dz.; Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Özbek *Urla, Tepeköy *Torbalı, Sasallı *Menemen, Bornova –İz.; Afşar *Alaşehir, *Turgutlu, Sancaklığdecik, Sancaklıboz, –Mn.; Demirkapı, *Susurluk, *Sındırgı –Ba.; Evreşe, *Gelibolu, Kuzköy –Çkl.; Karaoğlan *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Zile –To.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; Karadere *Gündoğmuş, –Ant.; Orhaniye *Marmaris, *Fethiye ve köyleri, *Yatağan köyleri, –Mğ.)

[ahur -1]: (*Sarayköy köyleri –Dz.; –Ay.)

2. Hayvanların barındığı yer, ahır, tavla. (Hisarardı, Sücüllü *Yalvaç, *Gelendost, Gönen –Isp.; Kayadibi, Güney *Yeşilova, *Tefenni ve köyleri, –Brd.; Bereketli *Tavas –Dz.; Bozan –Es.; *Ardanuç ve köyleri, Çandarlı *Şavşat –Ar.; *Çıl-

SanalBaba

dır, *Ardahan köyleri –Kr.; –Bt.; *Karaisalı –Ada.; Dont *Fethiye, *Milâs –Mğ.)

[ahor]: (*Artova –To.; *Şavşat köyleri –Ar.)

[ahur - 2]: (*Kargı –Ks.; Kürt aşireti, Çomar –Çr.; Zara –Ama.; Danışman *Fatsa –Or.; Sobran, –Gm.; Gare *Pazar –Rz.; *Ardahan, –Kr. köyleri; –Ezm.; *Kemaliye –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Hozat –Tn.; *Ağın, –El. köyleri; Ağrakos *Suşehri, *Gürün –Sv.; Kerkük)

[ahura (I)]: (Kalkan *Simav –Kü.; Küçükçayır –Rz.)

3. Hayvan yemliği. (*Keçiborlu köyleri –Isp.; Alâeddin *Acıpayam –Dz.; –Mn.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Hacıkebir, Eğrigöz *Emet –Kü.; –Es.)

[ahır (I) - 2]: (Bekilli, İsabey *Çal –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Turgutlu, Sancaklığdecik, Sancaklıboz –Mn.; Sölözmüslüm *Orhangazi, –Brs.; Bozan –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ahırlıḫ]: (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[ahur - 3]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Uluşiran *Şiran, Tekke –Gm.; Kerkük)

[aḫurluḫ]: (–Kr. köyleri)

4. İçi oyuk ağaç dibek. (Dirmil *Tefenni –Brd.)

[ahır (I) - 3]: (–Brd.)

5. Demirci ocağı yanındaki oyma yalak. (Dirmil *Tefenni –Brd.)

[ahır (I) - 4]: (*Bozdoğan –Ay.; –Ant.)

ahar (II) [ahır (I) - 5] **1.** Çay, dere, akarsu. (İncesu *Dinar, –Af.; –Dy.; –Gaz.; Mehre *Elbistan –Mr.; Kemerhisar *Bor, –Ng.) **2.** Su arkı, ince kanal, akak. (–Dy.; *Hacıbektaş –Ns.) **3.** Pınar. (–Dy.) **4.** Çeşme. (*Birecik –Ur.) **5.** Çeşme oluğu. (Örencik –Kü.; –Gaz.)

[ahır (I) - 6]: (İğdeli *Gemerek –Sv.)

ahar (III) **1.** Bir çeşit kâğıt ve bez cilâsı. (*Kilis –Gaz.; –Kn.) **2.** Tutkal yerine kullanılmak üzere pişirilen şekersiz nişasta peltesi. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

ahar (IV) [aher] **1.** Gurbet, dışarı yer: *Ali ahardan gelmedi.* (Zara –Ama.; –Gm. köyleri; Yerkesik çevresi –Mğ.)

[aher]: (Zara –Ama.)

2. Yabancı, yerli olmıyan: *Bu akşam bizim evde ahar köylüler var.* (Humhal *Yusufeli –Ar.)

ahar (V) Obur, gereğinden çok yiyen. (Kozluca *Keçiborlu –Isp.)

aḫarbaḫar **1.** Aklantı, suların akış meyli. (*Şavşat –Ar.) **2.** Toprağın meyile göre ayrılışı. (*Şavşat –Ar.)

aharbakar **1.** Eğiklik, meyil. (–Vn.) **2.** Şaşı. (*Zara –Sv.)

aharca Daima akan yara. (İncesu *Dinar –Af.; *Boyabat –Sn.; *Zara –Sv.)

aḫarı İlk çocuğa verilen ad: *Ayağın uyuşunca üzerine bir aharıyı bastır, hemen geçer.* (Çataklıhoca *Çayeli –Rz.)

aharlamak Yumurta akı ile kağıdı cilâlamak. (–Kü.)

aḫartı [aḫartu] Süt, yoğurt, ayran gibi maddelere verilen ad. (*Arapkir –Ml.)

[aḫartu]: (*Kemaliye –Ezc.)

aḫartu [→ **aḫartı**]

SanalBaba

ahat Kendi kendine verilen söz, ahit : *Kızımı vermede ahatımı yerine getirdim.* (Dişli *Bolvadin –Af.)

ahayt Üstünlük bildiren ünlem : *Ahayt diye bir bağırdım hepsi korkudan dağılıverdi.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

aḫbar Orta yaşlı bir kimseye alay etmek için söylenen söz : *Merhaba aḫbar, nasılsın?* (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ahbaz Göreneğe aykırı derecede çıplak giyinen, açık saçık giyinen kadın. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

ahbın, aḫbın [ağbin, ahpın - 2, ahpum] 1. [→ **ahbun - 1**] 2. Gübreli toprak, tarla. (Güneyce –Rz.)

[ağbin] : (*Nazimiye –Tn.)

[ahpın - 2] : (–Rz.)

[ahpum] : (*Mesudiye –Or.)

ahbin [→ **ahbun - 1**]

ahbinlemek [→ **ahbunlamak**]

ahbinlik [→ **ahbunluk**]

ahbin tarla Gübrelenmiş tarla, toprağı kuvvetli tarla. (*Hozat –Tn.)

ahbuğday, aḫbuğday Sonbaharda ekilen kabuğu beyaz, yumuşak bir çeşit buğday. (–Dy.; *Reyhanlı –Hat.)

ahbum [→ **ahbun - 1**]

ahbun [abgın, abıgın, afkın, afkun, ağbun, ağpun, ahbın - 1, aḫbın, aḫbin, ahbum, ahmın, ahpın - 1, aḫpon, ahpu, ahpun, akben, akbun - 1, akmın - 1, akmun, akpın, akpun, apgın, apkın (I) - 1] 1. Gübre, fışkı. (–Ama. köyleri; *Artova ve köyleri, Çayır, *Zile, *Reşadiye, *Almus, –To. ve çevresi; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye –Or.; *Alucra, Mesudiye –Gr.; Hacavera *Maçka, Kalafka, –Tr.; *Kelkit çevresi, Uluşiran *Şiran, Süle, –Gm. ve köyleri; *Şavşat ve köyleri, Uşhum, *Yusufeli, –Ar.; *Ardahan, Kızılçakçak, –Kr.; Cinis *Aşkale, Karaz, –Ezm. ve ilceleri; *Refahiye ve çevresi, –Ezc. ve köyleri; *Ağın, *Keban, Kesirik, –El.; *Arapkir –Ml.; Çöplü, *Gürün, *Zara, *Yıldızeli, Soğukpınar *Kangal, Ağrakos, *Suşehri, Çepni *Gemerek, *Hacılyas, *Koyulhisar, Savrun, *Divriği, Tutmaç, –Sv.; Gerdan –Ada.)

[abgın] : (*Şarkışla –Sv.)

[abıgın] : (Banus *Eğridir –Isp.)

[afkın] : (Eskipazar –Or.; Darı –Gr.)

[afkun] : (–Or. ve köyleri *Şebin Karahisar, *Tirebolu köyleri –Gr.; *Akçaabat –Tr.)

[ağbun] : (Havza *Kelkit –Gm.)

[ağpun] : (Kaptanpaşa bucağı köyleri *Çayeli –Rz.)

[ahbın, aḫbın - 1] : (Karkıncık *Artova –To.; –Kr. köyleri; –Ezc.; *Erciş –Vn.; Aşudu *Darende, Barguzu–Ml.; Göbekviran *Gürün –Sv.)

[aḫbin] : (Anaraş *Sürmene –Tr.; –Rz.; *Kemaliye –Ezc.)

[ahbum] : (–Gm.)

[ahmın] : (–Dy.; *Darende –Ml.; *Afşin çevresi –Mr.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Akkışla bucağı ve köyleri *Bünyan –Ky.)

[ahpın - 1] : (–Tr.; Dağınıksu, Muradiye, Yolbaşı, Karayemiş –Rz.; Ergân –Ezc.)

[aḫpon] : (Çataklıhoca, Limanköy *Çayeli –Rz.)

[ahpu] : (Güneyce –Rz.)

[ahpun] : (*Artova, Ficek, Çilehane *Reşadiye, *Zile –To. ve çevresi;

SanalBaba

–Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; Tekke, –Gm.; Peterek, Erkinis, *Yusufeli, *Ardanuç köyleri, *Şavşat köyleri –Ar.; Keçek * Oltu –Ezm; Mirangi –Ağ.; *Harput, –El.; *Gürün, Çepni *Gemerek, Kayakl pınar *Yıldızeli, Ortaköy *Şarkışla, *Divriği, *Zara, *Koyulhisar, –Sv.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[akben] : (–Sv.)

[akbun - 1] : (*Almus, *Reşadiye, Kızıl, –To.; *Tortum –Ezm.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; Vazıldan, *Kangal köyleri –Sv.)

[akmın - 1] : (*Alaca –Çr.; *Afşin, İğde, Efsus, *Elbistan, Çardak *Göksun –Mr.; Telin, Tıhmın *Gürün –Sv.)

[akmun] : (İğdeli *Gemerek –Sv.)

[akpın] : (Zencidere –Ky.)

[akpun] : (–To.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Maçka –Tr.; *Şarkışla ve çevresi –Sv.)

[apgın] : (*Gemerek ve köyleri, *Şarkışla –Sv.; Alâmettin *Çayıralan –Yz.)

[apkın (I)] : (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

ahbunlamak, aḫbunlamak [ahbinlemek, ahpunlamak] Toprağı gübrelemek, gübre dökmek. (*Zile –To.; Kalafka –Tr.; –Gm.; *Şavşat köyleri –Ar.; *Divriği, –Sv.)

[ahbinlemek] : (*Hozat –Tn.)

[ahpunlamak] : (–Tr. çevresi; *Alucra –Gr.; Kazağaç *Şiran, –Gm.; Bağlıca, *Ardanuç, *Yusufeli, *Şavşat, –Ar.; *Ardahan –Kr.; –Ezc. köyleri; –El.; *Gürün –Sv.)

ahbunluk, aḫbunluk [ahbinlik, ahpunluk -1] Gübre konulan yer, gübrelik. (*Şebin Karahisar –Gr.; Kalafka –Tr.; Haşara, Hayekse, Canca, –Gm.; Hacılyas *Koyulhisar, *Divriği, –Sv.)

[ahbinlik] : (*Hozat –Tn.)

[ahpunluk -1] : (–Gm. köyleri; *Ardanuç ve köyleri, *Şavşat ve köyleri, *Yusufeli, –Ar.; *Refahiye çevresi, *Kemah ve çevresi, Ergân –Ezc.; *Ağın –El.; *Koyulhisar –Sv.)

aḫbun otu Gübreliklerde yetişen, sarı çiçekli bir ot. (*Ağın, *Keban –El.)

ahca, aḫca **1.** Beyaz: *Benim defter seninkinden ahca.* (Gökçeyaka *Yeşilova –Brd.; Çitli *Mecitözü –Çr.) **2.** Oldukça beyaz, akça: *Bu gün ahca bir güvercin tuttum.* (–Kr.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ahca mercimek İri mercimek. (–Es.)

ahcıkatık, ahçıkatık Yoğurttan yapılan bir çeşit peynir. (–Brd.)

ahcil Rengini atmış, soluk. (*Boyabat –Sn.)

ahça, aḫça **1.** Akça, para: *Ahça sayış öğretir, elbise giyiş öğretir.* (İncesu *Dinar –Af.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Karaisalı –Ada.) **2.** Kıymetli, değerli: *Senin yıkık ev o kadar ahça mı?* (İncesu *Dinar –Af.)

ahçı Çoğu zaman yanık yanık ah çeken kimse. (Bekilli *Çal –Dz.)

aḫda İğdiş edilmiş erkek hayvan. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

aḫdafa İbrik. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

ahdam Beyaz mısır. (Muğlasın *Tavas –Dz.)

ahdana Evin zemin katındaki temel üstü duvarı: *Evin ahdanası yıkıldı.* (–Or.)

aḫdaracaḫ [aḫdaracak, ahdaraç, ah-

SanalBaba

taracak, ahtaraç -1, ahtarağaç, ahtıraçak] Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (Dodurga *Artova, *Zile –To.; *Divriği –Sv.)

[**aḫdaracak**] : (*Gürün –Sv.)

[**ahdaraç**] : (Dambaylı *Salihli –Mn.)

ahtaracak] : (*Zile, *Artova, Kızılköy, –To.; Aşudu *Darende –Ml.; *Divriği –Sv.)

[**ahtaraç -1**]: (Cumayanı –Zn.; Karkıncık *Artova, Kızılköy –To.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Kuruçay, Armudan *Refahiye –Ezc.; Polat *Akçadağ, *Darende –Ml.; Hacılyas, *Koyulhisar, Ortaköy *Şarkışla, *Kangal ve köyleri, *Divriği, *Zara, *Gemerek, Çöplü *Gürün –Sv.)

[**ahtarağaç**] : (*Şebin Karahisar –Gr.; –Ur.; *Gürün –Sv.)

[**ahtıraçak**] : (Gökçeyaka *Yeşilova –Brd.)

aḫdaracak [→ **aḫdaracaḫ**]

ahdaraç, aḫdaraç [→ **aḫdaracaḫ**]

ahdar güdar etmek Altüst etmek, karıştırmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

aḫdarı Beyaz, parlak ve kaygan tanelerinin kabuklarını ayırdıktan sonra çorbası ve yemeği yapılan bir bitki. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

aḫdarmaḫ, aḫdarmak [**aḫtarmak** (I) **-1, 2, 3, 8, 9, 11, 12**] **1.** Devşirmek, toplamak. (–Ks.) **2.** Karıştırmak, altüst etmek, çevirmek. (–Ks.; *Boyabat –Sn.; *Zile –To.; –Kr. köyleri; Ortaköy *Şarkışla –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Girveli *Bünyan –Ky.)

[**aḫtarmak** (I) **- 1**]: (Yakakayı –Es.; *Boyabat –Sn.; Varay –Ama.; Çamlıbel *Artova –To.; *Alucra –Gr.; Tekke –Gm.; Ersis, *Yusufeli –Ar.; –Dy.; *Hozat –Tn.; *Divriği –Sv.; Saray *Yerköy, Sarıhamzalı *Sorgun, Çalılı –Yz.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.)

3. Dolu olan bir şeyi boşaltmak. (*Boyabat –Sn.; *Zile –To.; –Gaz.; Girveli *Bünyan –Ky.)

[**aḫtarmak** (I) **- 2**] : (Varay –Ama.; Çamlıbel *Artova, Çilehane *Reşadiye –To.; –Gaz.; *Elbistan –Mr.; *Zara –Sv.)

4. Baştan sonuna kadar okuyup bitirmek, hatmetmek. (*Zile –To.; –Gaz.; Girveli *Bünyan –Ky.)

[**aḫtarmak** (I) **- 3**] : (*Sivrihisar –Es.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; –Ng.)

5. Aramak, araştırmak, soruşturmak. (Taşburun, *Iğdır, Koyundere *Ahıska, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[**aḫtarmak** (I) **- 8**] : (Ortaköy *Çal –Dz.; *Alucra –Gr.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; *Lice, –Dy.; Bakülü *Hafik, –Sv.; Kerkük)

6. Arayıp bulmak. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

[**aḫtarmak** (I) **- 9**] : (–Kr.)

7. Çağırmak: *Ahmedi ahdar, buraya gelsin.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.) **8.** Tarlayı ilk defa sürmek. (Girveli *Bünyan –Ky.)

[**aḫtarmak** (I) **- 11**] : (İncesu *Dinar –Af.)

9. Tarlayı ikinci veya üçüncü defa sürmek. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**aḫtarmak** (I) **- 12**] : (*Reşadiye köyleri –To.)

ahde Boşuboşuna, yok yere : *Ahde çalıştığın ne oldu ya?* (*Gelendost –Isp.)

SanalBaba

ahdıman [ahtıman] Kuvvetli istek: *Şu maden işinde ahdımanım kaldı.* (–Ba.)

[ahtıman]: (–Ba.)

ahdırık Denge durumu bozuk, eğik: *Yüklü eşekleri ahdırıklı ahdırıklı ine getirdim.* (Sofular *Eğridir –Isp.)

āḫe [ahiy] Arkadaş, kardeş: *Gel seninle āḫe olalım.* (Büyükcincirop *Ardahan –Kr.)

[ahiy]: (–Mr. ilce ve köyleri)

ahenk yeri Oyun yeri. (*Bergama –İz.)

aher [→ **ahar** (IV) - 1]

ahet Pazar günü. (*Kilis, –Gaz.)

ahgabak Turşusu yapılan, beyaz renkli bir cins kabak. (Sarıbeyli *Çivril –Dz.)

ahgın İşlenmesi kolay, engebesiz, düz: *Ovada çift çubuk sürülür, çünkü ahgındır.* (Muğlasın *Tavas –Dz.)

ahha 1. [→ **aha** - 1] 2. [→ **aha** - 2]

aḫı (I) 1. Oysa ki: *Ahı ben sana gitme demiştim.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.) 2. Oh olsun anlamında kullanılır: *Ahı iyi oldu, sen misin söz dinlemiyen.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

ahı (II) [→ **ağu** (I) - 1]

ahı baba [ahu baba - 1] Sevimli ihtiyar adam. (Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.)

[ahu baba]: (İshaklı *Bolvadin –Af.)

ahı gitmek Tazeliği, yeniliği, gençliği kaybolmak: *Ahı gitmiş, vahı kalmış.* (*Bor –Ng.)

ahıl [ahil] Görmüş geçirmiş, yaşlı kimse. (*Varto –Mş.)

[ahil]: (Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç –Ar.)

ahılamak Zehirlemek. (*Silifke –İç.)

ahılgan, aḫılgan [ahılkan, ahındırık, ahındıruk, ahınduruk, ahma (I), **ahmak]** Çamsakızı, reçine. (–Çr. köyleri; *Merzifon ve köyleri –Ama.)

[ahılkan]: (*Merzifon –Ama.)

[ahındırık]: (Ağrakos *Suşehri–Sv.)

[ahındıruk]: (*Alucra –Gr.)

[ahınduruk]: (*Şebin Karahisar –Gr.)

[ahma (I)**]:** (İncesu *Dinar –Af.; Muğlasın *Tavas, Çardak –Dz.)

[ahmak]: (İncesu *Dinar –Af.)

ahılkan [→ **ahılgan**]

aḫıl teherrenmek Baş dönmek, zihin bulanmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ahım, aḫım (I) Eğim, meyil. (Muğlasın *Tavas –Dz.; –Gm.)

ahım (II) Sanki. (–Bt.)

ahındırık [→ **ahılgan**]

ahındıruk [→ **ahılgan**]

ahınduruk [→ **ahılgan**]

ahır (I) 1. [→ **ahar** (I) - 1] 2. [→ **ahar** (I) - 3] 3. [→ **ahar** (I) - 4] 4. [→ **ahar** (I) - 5] 5. [→ **ahar** (II) - 5] 6. İçinde üzüm çiğnenen ağaç tekne, şırahane. (Çerçin –Brd.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

aḫır (II) **[ahırında]** 1. Sonunda, sonra. (*Iğdır –Kr.; –Mş.)

[ahırında]: (Zile *Mesudiye –Or.) 2. Ötürü, dolayı. (*Iğdır ve çevresi –Kr.) 3. Geçmiş, öncesi. (*Iğdır, –Kr.) 4. Söyle bakayım anlamında: *Ahır, niçin böyle yaptın?* (Kerkük)

ahırak [aḫırıh, ahırık, ahlık (II), **ahmuk, ahruh, ahuruh** - 2] Balgam. (Dişli *Bolvadin –Af.)

[aḫırıh]: (*Zara –Sv.; *Şerefli Koçhisar –Ank.)

SanalBaba

[ahırık] : (*Şebin Karahisar –Gr.; *Afşin –Mr.)

[ahlık (II)] : (*Afşin –Mr.)

[ahmuk] : (–Ama. köyleri)

[ahruh] : (*Savur –Md.)

[ahuruh - 2] : (*Zara –Sv.)

ahıraklı Balgamlı. (Dişli *Bolvadin –Af.)

ahır aktarması [ahır hergi, ahur aktarması] İlkbaharda tarlanın sürülmesi: *Kaç dönüm ahır aktarması yaptın?* (Çayırlı *Haymana, Güdül, Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[ahır hergi] : (Çayırlı *Haymana –Ank.)

[ahur aktarması] : (*Hozat –Tn.)

ahıraltı, aḫıraltı Ahırın ön kısmı: (Muradiye –Rz.)

aḫıra yatırmak [ahra geçmek, ahra yatırmak] Daldırma yapmak, bağ çubuğunu gövdeden ayırmadan toprağın içine batırıp, biraz ileriden çıkarmak. (–Gaz.)

[ahra geçmek] : (*Sivrihisar –Es.)

[ahra yatırmak] : (–Gaz.)

ahırev Köy evlerinde ahıra bitişik olan oda. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

ahır güz Kasım ayı. (*Kavak –Sm.)

ahır hergi [→ **ahır aktarması**]

aḫırıh [→ **ahırak**]

ahırık [→ **ahırak**]

ahırlamadık Ahıra alışık olmıyan hayvan: *Aldığım beygir ahırlamadık çıktı, zayıfladı.* (*Ermenek –Kn.)

ahırlamak [ahurlamak -1, 2] **1.** Herhangi bir hizmet hayvanını kış süresince ahırda beslemek. (*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri –Isp.; Yukarıseyit *Çal, Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.)

[ahurlamak - 1] : (*Kargı –Ks.; –Çr.; *Gazipaşa –Ant.)

2. Hayvan ahıra alışmak. (Yayla *Tefenni –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Mut köyleri –İç.) **3.** Hayvan uzun zaman ahırda kalarak hamlaşmak: *Hayvana ara sıra bin ki ahırlamasın.* (*Sarayköy köyleri –Dz.; *Kilis –Gaz.; Karandere *Şerefli Koçhisar –Ank.)

[ahurlamak -2] : (*Kargı –Ks.; *Akhisar –Mn.)

4. Uzun zaman ahırda kalan hayvan zayıflamak: *Ahırlayan hayvanları uzun zaman kırlarda otlatmalı.* (*Sarayköy çevresi –Dz.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **5.** Uzun zaman ahırda kalan hayvan yabanileşmek, hırçınlaşmak: *Bizim at ahırlamış, kimseyi yanına yaklaştırmıyor.* (*Kilis –Gaz.; *Antakya –Hat.; Karandere *Şerefli Koçhisar –Ank.) **6.** Uzun zaman ahırda kalmış bir hayvan, havalar ısınmadan otlağa çıkarıldığında hastalanmak. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

ahırlanmak Evcilleşmek: *Bu tay henüz ahırlanmadığı için huysuz.* (*Elmalı –Ant.)

ahırlatmak Hayvanı ahıra alıştırmak. (Aslanköy –İç.)

ahırlı Ahıra alışkın olan at ve kısrak. (Mesken *Yatağan –Mğ.)

aḫırlıḫ [→ **ahar (I) - 3**]

aḫırmak Anırmak. (*Gürün –Sv.)

ahır nadası İlkbaharın başında yapılan nadas. (Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Bozan –Es.)

aḫır olmak Sona ermek, bitmek: *Ev yapıyordun ahır oldu mu?* (*Ardanuç –Ar.)

ahırotu Papatyaya benziyen sarı çiçekli bir bitki. (*Silifke –İç.)

SanalBaba

ahır sekisi, aḫır sekisi [ahor sekisi, aḫur odası, aḫur sekisi, ahur seküsü] Kışın, sıcaklığından faydalanarak oturmak için ahırın bir yanına set halinde yapılan, yüksekçe ve sofa genişliğinde oda: *Oturduğu yer ahır sekisi, çağırdığı padişah türküsü.* (Yayla *Tefenni –Brd.; Bozan –Es.; Domu *Alaca –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; –Gm. kasabaları; –Kr. köyleri; Cinis *Aşkale –Ezm.; –El.; *Arapkir –Ml.; *Gemerek, *Şarkışla, *Zara, *Yıldızeli, –Sv.; –Yz. köyleri; Çayırlı *Haymana, Kürtü *Şerefli Koçhisar –Ank.; Kocabey –Krş.; *Pınarbaşı –Ky. ve köyleri; –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Alkaran *Çumra, –Kn.)
[ahor sekisi]: (*Artova, Çamlıbel –To.)
[aḫur odası]: (–El.; *Erciş –Vn.)
[aḫur sekisi]: (–Ezm.; *Hozat –Tn.; Kesirik, –El.)
[ahur seküsü]: (*Erciş –Vn.; *Arapkir –Ml.; *Zara –Sv.)

ahırsız Hiç ahıra bağlanmamış beygir. (*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri –Isp.)

ahırşak Ağırşak, yün bükmeye yarıyan tahta alet. (–Ank. ve çevresi)

ahır tarlası İlkbaharda sürülüp ekime hazırlanan tarla. (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

ahırvan [→ **ahırven**]

ahırven [ahırvan] Tabakhanede deri temizlemeye mahsus çukur. (–Ur.)
[ahırvan]: (*Taşköprü –Ks.)

aḫıs 1. Ters, aksi. (Uluşiran *Şiran –Gm.) 2. Uğursuz. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

aḫısga Akasya ağacı. (Mehmetbeyli *Sorgun –Yz.)

ahıska barı Bir bar çeşidi. (–Kr.)

ahıt 1. Salça. (Küçükkızılcık *Göksun –Mr.) 2. Şekerle yapılan koyu şerbet, ağda. (–Mr.)

ahıtma (I) **[aḫutma]** Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyazlık. (*İskilip, –Çr.; *Zile –To.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Erciş, –Vn.; *Ağın, *Keban –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Ur.; –Gaz.; *Afşin –Mr.; Savrun *Divriği, *Kangal ve köyleri, *Zara –Sv.; –Yz.; –Ky.; *Bor, –Nğ.)
[aḫutma]: (*Reyhanlı –Hat.)

ahıtma (II) 1. Saç üzerinde veya tepside pişirilen çörek, ekmek. (Fili *Biga –Çkl.; *İskilip –Çr.; *Ağın, *Keban –El.; Hasköy *Gürün –Sv.) 2. Saç üzerinde pişirilen ve yassı kadayıfa benziyen bir çeşit tatlı. (–Gm.; *Arapkir –Ml.; –Ur.)

aḫıtmak Küçük çocuk çiş etmek. (–Çr. köyleri; *Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan, –Ky.)

aḫıtma bilezik Enli ve uzun altın çubukların arası altın zincirle örülmüş bilezik. (*Siverek –Ur.)

aḫıtmalı Alnından burnuna doğru beyaz leke olan hayvan. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aḫıtmalı köfte Kıyma ve bulgurla yapılan bir çeşit köfte. (–Gaz.)

ahibaba Tabak esnafının başı. (–Ank.)

ahide İp. (Arık *İmranlı –Sv.)

ahil [→ **āhıl**]

ahiy [→ **āḫey**]

ahkırık Balgam çıkarırken boğazdan gelen hırıltılı ses. (–Çr.)

SanalBaba

ahkulamak Kızılağaç kabuğu ile çarığı boyamak. (Karabörk *Görele –Gr.)

aḫla anmak Akla gelmek: *Durup dururken aḫlıma andı.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ahlak Bir çeşit armut. (Lök –Yz.)

aḫlan Derenin hızlı akan kısmı: *Bir çocuk aḫlana kapılmış gidiyordu, zor kurtarıldı.* (Babalı *Sorgun–Yz.)

aḫlantı [→ **ahaba**]

ahlat (I) **1.** Kaba, bilgisiz, duygusuz, biçimsiz adam [argo]. (Yassıviran *Uluborlu –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Sm.; *Zile –To.; –Kü.) **2.** Ufak tefek (kimse). (Yenice *Emet –Kü.)

aḫlat (II) **1.** Bir çeşit tarla otu. (Kapıköy *Maçka –Tr.) **2.** Ham. (–Bt.)

ahlat kurusu Uzun boylu, zayıf, aptal kimse. (–Brs.; –Krk.)

ahlek gezmek Boş vakit geçirmek, aylak gezmek. (Yayla *Tefenni –Brd.)

ahlet, aḫlet Ahlat, yaban armudu. (Uluşiran *Şiran, Tekke, Haşara, –Gm.; Genek *Yatağan –Mğ.)

ahlı **1.** Duygulu, içli kimse. (Karaözü *Gemerek –Sv.) **2.** Ah almış, ilençli, bedduahı kimse. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aḫlıḫ [**ahlık** (I)] Aklık, pudra, allık. (*Divriği –Sv.)

[**ahlık** (I)] : (*Divriği –Sv.)

ahlık (I) [→ **aḫlıḫ**]

ahlık (II) [→ **ahırak**]

aḫlı karalı Dertli, kederli: *Aḫlı karalı ne günler geçirdik.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aḫlo Oklava. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ahma (I) [→ **ahılgan**]

ahma (II) **1.** Kadınların süs eşyası olarak kullandıkları altın dizisi. (*Hozat –Tn.; *Harput köyleri, Kesirik, –El.) **2.** Zenginlik: *Ahması tahması yerinde, neye ihtiyacı var.* (*Hozat –Tn.)

ahmak [→ **ahılgan**]

ahmak hölüden [**ahmak yaşartan**] **1.** İnce ve sürekli yağan yağmur: *Bu günlerde yağan yağmur da tam ahmak hölüden.* (Zile *Mesudiye –Or.)

[**ahmak yaşartan**] : (Hisarcık *Yayladağı, *Antakya köyleri –Hat.) **2.** Güneş varken yağan hafif yağmur. (Başlamış *Dörtyol –Hat.)

ahmak sarı Sarı renkli bir kuş. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

ahmak yaşartan [→ **ahmak hölüden -1**]

ahman Koç katımında koyunların gece yattığı üstü açık, etrafı kapalı olan yer. (Çavuşcu *Sungurlu –Çr.)

ahmedbey Bir çeşit tatlı üzüm. (–Çr.)

ahmediye Fesin etrafına sarılan renkli sargı. (–Ezm.)

ahmın [→ **ahbun -1**]

ahmuk [→ **ahırak**]

aḫn Herhangi bir yüzeyin kenarı, çoğu zaman tarlaları birbirinden ayıran sınır. (Sarıkavak –Es.)

ahnak Atın, eşeğin debelendiği yer. (–Ada.)

ahnamak Hayvan yerde yatıp yuvarlanmak. (–Ada.)

aḫnaz Güçsüz, kuvvetsiz: *Bu öküz çok ahnaz, ne eti yenir, ne de koşulur.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ahnıt (I) **1.** Sakat, hasta, kötürüm, zayıf. (Hartma *Acıpayam –Dz.;

SanalBaba

*Göksun ve köyleri –Mr.; *Develi –Ky.; Doğanbeyli *Saimbeyli, Akçalıuşağı *Kozan –Ada.) **2.** Akılsız, aptal. (Doğanbeyli *Saimbeyli –Ada.)

ahnıt (II) Otlaklarda yetişen veçeşitli renklerde çiçekleri olan, acı kabuklu bir ağaç. (Zara –Ama.)

aḫo (I) Ormanda, fundalık arasında açılan tarla. (Aşağırmak ve çevresi *Ardanuç, *Şavşat köyleri –Ar.)

aḫo (II) [→ **aha - 1**]

aḫor [→ **aḫar** (I) - **2**]

aḫorak [**aḫurik**] İlkbaharda, çift sürerken öküzlerin otlamaması için ağızlarına takılan, ince dallardan örülmüş bir alet. (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)

[**aḫurik**] : (Zıglıspir *Yusufeli –Ar.)

aḫor sekisi [→ **ahır sekisi**]

ahpa, akpa Mutfakta kullanılan büyük kıyma bıçağı. (Hızıruşağı *Avanos –Krş.)

ahpahla [→ **ak bakla**]

ahpın **1.** [→ **ahbun - 1**] **2.** [→ **ahbın - 2**]

ahpin Sebze v.s. ekilen küçük tarla. (*Varto –Mş.)

aḫpon [→ **ahbun - 1**]

ahpu [→ **ahbun - 1**]

ahpum [→ **ahbın - 2**]

ahpun, aḫpun [→ **ahbuṇ - 1**]

ahpun arabası Gübre arabası. (–Ezm.)

aḫpuncu Gübreyi sırtında bir sepette taşıyan kimse. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

ahpun çekmek Gübreyi tarlaya taşımak: *Tarlam uzak olduğundan, ahpun çekmek için, iki adam tuttum.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

ahpunlamak [→ **ahbunlamak**]

ahpunluk, aḫpunluk **1.** [→ **ahbunluk**] **2.** Gübreliğe yakın olan tarla: *Ahpunluk tarla verimlidir.* (*Refahiye çevresi –Ezc.)

ahraç, aḫraç Sığır ve davar sürülerinin yazın açıkta yattıkları yer. (*Şebin Karahisar, *Mesudiye –Gr.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Mahzemin –Ky.)

ahra geçmek [→ **aḫıra yatırmak**]

ahrap, aḫrap **1.** Akrèp. (Tahtacı aşireti –Isp.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Ortaköy *Şarkışla, *Zara –Sv.; Karakoyunlu *Serik –Ant.) **2.** Örümceğe benziyen ve ısırdığı zaman zehirliyen bir böcek. (Çepni *Gemerek –Sv.)

ahras [→ **ahraz - 1**]

ahra yatırmak [→ **aḫıra yatırmak**]

ahraz [**ahras, ahres**] **1.** Dilsiz, sağır ve dilsiz. (*Gerede –Bo.; Ağlı *Küre, Karabüzey *Araç, –Ks.; İmat *Alaca, Çıkrık *Mecitözü, *Osmancık, –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Reşadiye, *Kavak, *Çarşamba, *Ladik, *Havza –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy –Ama.; Kızık *Artova, *Zile–To.; Zile *Mesudiye–Or.; –Gaz.; –Mr.; Kayalıpınar *Yıldızeli, Çepni *Gemerek, *Zara, –Sv.; Güdül *Ayaş –Ank.; *Mucur –Krş.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan, Yahyalı *Develi –Ky.; *Ulukışla, *Bor, –Ng.; Davdas *Ermenek, Şabanlı *Karapınar –Kn.; İncirlik –Ada.; *Silifke, –İç. köyleri)

[**ahras**] : (*Silifke –İç.; –Md.)

[**ahres**] : (*Marmaris –Mğ.)

2. Akılsız, ahmak. (*Sivrihisar –Es.; –Ks.; Hatip –Kn.)

ahren Yaşıt, aynı yaşta olan. (Karaözü *Gemerek –Sv.; –Yz.)

ahres [→ **ahraz - 1**]

SanalBaba

ahretlik Kendinden geçmiş adam. (Söğüt –Dz.)

ahretlik yoklaması Bir çeşit kan kardeşliği. (–Ank.)

ahrında [→ **ahır** (II) - **1**]

ahrıyan Merhametsiz. (*Maçka –Tr.)

ahruh [→ **ahırak**]

aḫsata [**ahsete**] Alış veriş: *Benimle aḫsata etme.* (–Gm.)

[**ahsete**] : (–El.)

ahsete [→ **ahsata**]

aḫsıl Dişbudağa benziyen bir ağaç. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

aḫsil Yaprakları kızılcık yaprağına benziyen, meyvasız bir ağaç. (*Yusufeli –Ar.)

aḫşalamak, aşḫalamak Sıcak suya soğuk su katarak ılıklaştırmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

aḫşam [→ **aşam** (I)]

aḫşamacan Akşama kadar. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

aḫşam çağı Akşam üstü, akşam vakti. (*Iğdır –Kr.)

ahşer mahşer Çok kalabalık: *Pazar yeri bu gün ahşer mahşerdir.* (*Bor –Nğ.)

aht, aḫt Köy nikâhı. (Düzenli *Şavşat, *Ardanuç köyleri –Ar.; Ölçek *Ardahan –Kr.)

aḫta İğdiş, iğdiş manda. (*Iğdır ve çevresi –Kr.; –El.)

aḫtar Enenmemiş erkek katır. (Humhal *Yusufeli –Ar.)

ahtaracak, aḫtaracak [→ **aḫdaracaḫ**]

ahtaraç **1.** [→ **aḫdaracaḫ**] **2.** Fırın küreği. (Karkıncık *Artova –To.)

aḫtar ağacı Ayakkabının içini dışına çevirmeye yarayan bir aygıt. (*Kemaliye –Ezc.)

ahtarağaç [→ **aḫdaracaḫ**]

ahtarılmak, aḫtarılmak **1.** Devrilmek, yıkılmak. (Adacami –Rz.) **2.** Altüst edilmek. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ahtarmak, aḫtarmak (I) **1.** [→ **aḫdarmaḫ - 2**] **2.** [→ **aḫdarmaḫ -3**] **3.** [→ **aḫdarmaḫ - 4**] **4.** Devirmek, yıkmak. (*Susurluk köyleri –Ba.; *Hozat –Tn.) **5.** Yenmek. (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **6.** Tavuk veya horoz toprak, çöp eşelemek. (Mağura *Maçka –Tr. ve çevresi) **7.** Mide bulanmak. (*Sivrihisar –Es.) **8.** [→ **aḫdarmaḫ - 5**] **9.** [→ **aḫdarmaḫ - 6**] **10.** Tohum ekmeden, tarlayı sürüp nadasa bırakmak. (Muğlasın *Tavas –Dz.; Çilehane *Reşadiye –To.; Ağın *Keban –El.; *Arapkir –Ml.; *Şerefli Koçhisar –Ank.) **11.** [→ **aḫdarmaḫ - 8**] **12.** [**aḫdarmaḫ - 9**]

ahtarmak (II) Beslemek, yiyip içeceğini vermek. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)

ahtetmek Nikâh kıymak. (*Şavşat köyleri –Ar.)

ahtıman [→**ahdıman**]

ahtıraçak [→ **aḫdaracaḫ**]

aḫ tüf [→ **ah tüḫ**]

ah tüḫ [**aḫ tüf**] Acıma bildirir ünlem: *Ah tüḫ ne oldu?* (Küçükisa *Zile –To.)

[**aḫ tüf**] : (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ahu (I) **1.** Geceleri öten bir çeşit kuş. (İleydağı *Uluborlu–Isp.) **2.** Sevimli hayvan: *Şu hayvan ahu gibi.* (*Gelendost, *Şarki Karaağaç –Isp.)

ahu (II) **1.** Ak sakallı, saygı değer yaşlı adam. (*Akhisar –Mn.) **2.** Sevgili, sevimli kimse. (Zara –Ama.)

ahubaba **1.** [→ **ahıbaba**] **2.** Eskiden esnaf birliğine başkanlık eden ve yargıları esnaflar tarafından mut-

SanalBaba

lak yerine getirilen kimse ki, Kırşehirde yatan "Ahîören,, tekkesinin şeyhi veya illerdeki vekili. (–Çkr.)

aḫunt Acemlerin din adamı, bilgini. (–Kr.)

ahur, aḫur **1.** [→ **ahar** (I) - 1] **2.** [→ **ahar** (I) - 2] **3.** [→ **ahar** (I) - 3] **4.** Saksı. (*Sarayköy köyleri –Dz.)

ahura (I) [→ **ahar** (I) - 2]

ahura (II) Bağlardaki kuvvetli üzüm çubuğu. (*Osmaniye –Ada.)

aḫur aktarması [→ **ahır aktarması**]

aḫur ḫamı **1.** Kış süresince ahırda kalıp, ayakları tutulan hayvan. (*Erciş –Vn.) **2.** Kışın besiye çekilmiş olan hayvan. (*Erciş –Vn.)

ahur havuzu Kışı ahırda geçiren hayvanların, içinde su içtikleri, taştan oyulmuş havuz. (*Erciş –Vn.)

aḫurik [→ **aḫorak**]

ahurlamak **1.** [→ **ahırlamak** - 1] **2.** [→ **ahırlamak** - 3]

aḫurluḫ [→ **ahar** (I) - 3]

ahurmak, ahırmak Tükürmek, balgam çıkarmak. (*Zara –Sv.)

aḫur odası [→ **ahır sekisi**]

ahur sekisi [→ **ahır sekisi**]

aḫur seküsü [→ **ahır sekisi**]

ahuruh **1.** Öksürük. (*Zara –Sv.) **2.** [→ **ahırak**]

aḫutma [→ **ahıtma** (I)]

ahuyul Yüzü buz tutup altından su akan dere. (Çilehane *Reşadiye –To.; Hamidi, Umrani –Kn.)

ah üzüm Ak üzüm. (–Nğ.)

aınlı, ağınlı Uzun. (Hasanoğlan *Silifke –İç.)

a'ırotu Çiçekleri papatyaya benziyen, kabukları soyulunca sapı yenebilen, güzel kokulu, bozumsu yeşil renkli bir ot. (*Silifke köyleri –İç.)

ainle Büyük iğne. (Körküler *Yalvaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.; Kızılca *Tavas –Dz.)

ainevi Ayna. (*Gelendost –Isp.)

aj Aç, tok değil. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

ajala Acele, çabukluk, tezlik. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

ajbun Gübre. (*Divriği, *Kangal –Sv.)

ajdama Mutfak. (–Ezc.)

ajık Kızgınlık, öfke, hiddet. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

ak (I) [**akbez -1, akcakatık -3, ahlık** (I) **-5**] **1.** Tülbent, baş örtüsü, beyaz yaşmak. (*Şarki Karaağaç, *Yalvaç –Isp.; *Bor –Nğ.; Darlaz *Ereğli, Sille –Kn.)
[**akbez 1**] : (Sofular *Eğridir –Isp.; Falaka *Bayındır –İz.; –Brs.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; *Zile –To.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)
2. İç çamaşırı. (Zara –Ama.) **3.** Ayran. (–Sm.; –Ml.)
[**akcakatık -3**] : (Örencik *Yeşilova –Brd.; *Zile –To.)
4. Göz bebeğine inen beyaz leke, boz. (*Bor –Nğ.)
[**aklık** (I) **-5**] : (*Akyazı çevresi –Sk.)

ak (II) Sevgi ile karışık yalvarış: *Ak oğlum şu odunu kırıver.* (–Kn.)

aka (I) [**akey, akga, akka -1, 2**] **1.** Baba. (*Bayburt –Gm.)
[**akga**] : (*Iğdır köyleri –Kr.)
[**akka -2**] : (Pungu *Develi –Ky.)
2. Ağabey, büyük kardeş. (*Emirdağ ve köyleri –Af.; –Dz.; Akköy *Söğüt –Bil.; Yalamalar *Göynük –Bo.; –Sm.; –Or. ve köyleri; *Tirebolu köyleri –Gr.; Kisarna, Mağura *Maçka –Tr. ve köyleri; Çamlıköy –Gm.; *Göksun ve köy-

SanalBaba

leri –Mr.; –Krş.; –Kn.; *Manavgat, Demirtaş *Alanya –Ant.)
[akey] : (*Birecik –Ur.)
[akka - 1] : (*Birecik –Ur.; *Yerköy –Yz.; Şahmelik *Develi –Ky.)
3. Kabadayı. (–Tr. ve çevresi)

aka (II) Akan dam: *Bu dam eski-denberi akadır.* (*Gülnar ve köyleri –İç.)

akaba 1. İniş, meyilli yer. (Merkepçikışlacığı, –Ama.; *Zile –To.; *Afşin –Mr.; Kuzuculu, Başlamış *Dörtyol –Hat.; –Yz. köyleri; Faydalı, Tepecikören *Kozan, Bozdoğan, Kesmeburun, Karacovar *Osmaniye –Ada.) 2. İki dağ arasındaki geçit. (–Md.)

akabacık [→ **akabbak**]

akabat Sonunda, nasıl olsa, bir gün: *Ölüm akabat senin de başına gelecek.* (*Fethiye çevresi –Mğ.)

akabbacık [→ **akabbak**]

akabbağ [→ **akabbak**]

akabbak [**ahabbağ, ahabpah, ahampak, ahapça, akabacık, akabbacık, akabbağ, akambicik, akapağ, akapak, akapça, akappak, akbacak** (II), **akbacık, akbak, akcacık, akçacık, akobbah, akpacık, akpak, akpakça**] Bembeyaz, çok beyaz, tertemiz. (Yakaköy *Gelendost, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Kavak, Salda *Yeşilova –Brd.; Denizler *Çal –Dz.; Bozan –Es.; –Çr.; *Karaman, Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.; *Elmalı –Ant.)
[ahabbağ] : (–Çr.)
[ahabpah] : (*Divriği –Sv.)
[ahampak] : (Bahçeli *Bor, –Nğ.)
[ahapça] : (–Çr.)
[akabacık] : (Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.)
[akabbacık] : (*Ermenek –Kn.)
[akabbağ] : (–Çr.)
[akambicik] : (Çandır *Sütçüler –Isp).
[akapağ] : (–Çr.)
[akapak] : (*Gelendost –Isp.)
[akapça] : (–Çr.)
[akappak] : (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)
[akbacak (II)] : (Karadere *Gündoğmuş –Ant.)
[akbacık] : (Cumalıkızık –Brs.; Akçalar *Seydişehir, Doğanbey *Beyşehir, Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)
[akbak] : (*Ayvalık, –Çkl.; *Sivrihisar –Es.; Yassıören –Ank.; Doğanbey *Beyşehir, Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)
[akcacık] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Taşköprü –Ks.)
[akçacık] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[akobbah]: (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)
[akpacık] : (Karaoğlan, *Mustafakemalpaşa –Brs.; Emirler *Ulukışla –Nğ.)
[akpak] : (*Bandırma –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; –Brs.; –Kü.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Cide –Ks.; *Alaçam –Sm.; *Bodrum –Mğ.; *Silifke –İç.; Kadıköy, Sofular, Tatarlı *Saray –Tk.)
[akpakça] : (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Kadıköy, Sofular, Tatarlı, *Saray –Tk.)

akaca [→ **akarca** (I) - 3]

aka çıkarmak Temize çıkarmak. (*Zile –To.)

SanalBaba

akagan [→ **akak** (II)]

akak (I) [**akanak**(I)-1,2; **akgın** (II)-1,2; **akılgan** (I) -2, 3; **akıntı** (I)-2, **akıntılı** (I)-1, **akırgan** (II) -1,2; **akkın** (II) - 1, 2; **aklam** (I) -1, **aklan** (I) -2, 3, 4; **akmaç, aknak**] 1. Mecra, yatak, kuru sel yarıntıları, dere yatağı. (Senir *Keçiborlu –Isp.; Evreşe*Gelibolu –Çkl.; İcilli, Düzköy *Keşap –Gr.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**akanak** (I) -1] : (Erkinis *Yusufeli –Ar.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği, *Pınarbaşı –Ky.; *Ermenek köyleri –Kn.)

[**akılgan** (I) -2] : (Çalış *Haymana –Ank.)

[**akırgan** (II) -1] : (*Kilis –Gaz.)

[**aklan** (I) - 2] : (–Ba.; Çayır, *Çaycuma, Himmetoğlu, Yakademirciler, Olukyanı –Zn.; Evci –Yz.; Tuzhisar *Bünyan –Ky.; –Nğ. ve köyleri; *Karapınar –Kn.)

[**aknak**] : (Çakalkuyusu –Ada.)

2. [→ **akar** - 1] 3. Çağlayan, ırmak veya derede suyun hızlı aktığı yer: *Akakta yüzme.* (*Çal –Dz.; Bolatlı *Perşembe –Or.)

[**akanak** (I) - 2] : (*Eğridir köyleri –Isp.; *Göksun ve köyleri –Mr.; –Nğ.; Çukurbağ *Ermenek, Gaziler *Hadım, Belekler *Ilgın –Kn.)

[**akgın** (II) - 1]: (Çeltikçi *Anamur –İç.)

[**akılgan** (I) - 3] : (Akbaşlı, –Ky.)

[**akıntı** (I) - 2] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Rz.)

[**akkın** (II) - 1] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Elmalı –Ant.)

[**aklan** (I) - 3] : (*Antakya ve çevresi –Hat.; *Ermenek –Kn.)

[**akmaç**] : (Dereköy –To.)

4. Eğimi, inişi fazla olan yer, meyilli, eğimli. (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**akgın** (II) - 2] : (Gölcük, *Tefenni çevresi –Brd.)

[**akıntılı** (I) - 1] : (*Eğridir köyleri –Isp.; Yayla *Tefenni, –Brd.; Hamzabali *Bozdoğan–Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; *Kurşunlu –Çkr.; Süle –Gm.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.; Çepni *Gemerek, *Zara, *Gürün –Sv.; –Yz. köyleri; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor –Nğ.; *Mut köyleri–İç.)

[**akkın** (II) - 2] : (*Eğridir köyleri –İsp.; Çebiş, Çeltikçi, Kozluca –Brd.; *Sarayköy, Tekkeköy –Dz.; *Sivrihisar –Es.; Görmel *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mersin köyleri–İç.; *Milâs –Mğ.)

[**aklam** (I) - 1] : (Ahmetçe *Ayvacık, Yalova *Eceabat –Çkl.; *Taşova –To.)

[**aklan** (I) -4] : (Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Ortaca *Akşehir, Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; *Meriç –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

5. Cereyan, akıntı. (–Kr.)

[**akırgan** (II) - 2] : (–Ank.)

6. [→ **akarca** (I) - 3]

akak (II) [**akagan, akılgan** (III) -1] Çabuk meyleden, sebatsız, maymun iştahlı. (*Eşme –Uş.; Aşağıdana *Safranbolu –Zn.)

[**akagan**] : (–Hat.)

[**akılgan** (III) -1] : (*Düzce –Bo.; Tanır *Afşin –Mr.)

akalma [**akelma**] Bir çeşit yuvarlak elma. (Yaka *Dinar –Af.)

[**akelma**] : (–Sm.)

akalıç Dağlarda yetişen yabani ve dikenli bir ağacın meyvası, alıç.

SanalBaba

(Ekse *Çal –Dz.)

akambicik [→ **akabbak**]

akamat İşlenmiyen, verimsiz toprak. (Hacavera *Maçka –Tr.)

akan (I) **1.** [→ **akar - 1**] **2.** [→ **akar -2**] **3.** Ekin yığınlarını yağmurdan korumak için yığının üst tarafına yapılan hilâl şeklindeki cetvel. (Saraycık *Gümüşhacıköy –Ama.)

akan (II) Bakayım, göreyim anlamında: *Mehmet gel akan!* (Gölcük *Tefenni –Brd.)

akana [**akcana**] **1.** Nine, büyük anne. (*Dinar –Af.; *Keçiborlu, –Isp.; *Beyşehir, –Kn.)

[**akcana**] : (*Bartın –Zn.)

2. Üvey anne, analık. (Sofular *Eğridir, *Gelendost –Isp.) **3.** Amca karısı, yenge. (Atabey –Isp.; Balkande *Beyşehir –Kn.)

akanak (I) **1.** [→ **akak** (I) **- 1**] **2.** [→ **akak** (I) **- 3**]

akanak (II) Sakız elde edilen kök: *O akanak benim, sakızını sen toplama.* (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

akanak (III) Kayanak oyununda "pardon" anlamında kullanılan bir söz. (–Nğ.)

akanca [→ **akar - 1**]

akanda Ağın bütün halkalarının sudan kurtulduğunu bildiren "tamam" anlamında bir balıkçı sözü. (–Tr.)

akani [**akdeş, ākıdeş, ākideş, akraç** (III)] Arkadaş: *Biraz dur akani, bir şey soracağım.* (Çamköy *Gölhisar –Brd.)

[**akdeş**] : (*Gelendost –Isp.; Karaatlı *Yeşilova, Hacılar –Brd.)

[**ākıdeş**] : (*Buldan –Dz.)

[**ākideş**] : (–Dz.)

[**akraç** (III)] : (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

akapağ [→ **akabbak**]

akapak [→ **akabbak**]

akapça [→ **akabbak**]

akappak [→ **akabbak**]

akar [**akak** (I) **-2, akan** (I) **-1,2; akanca, akarca** (II) **-1,2; akılgan** (I) **-4, aklan** (I) **-5, aklantı -2**] **1.** Irmak, dere, çay, küçük akarsu. (*Bolvadin –Af.; Yakaköy, *Gelendost –Isp.; –Brd.; –Brs.; Köprüören *Tavşanlı –Kü.; Ayvalı, *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan –Es.; Berk, Aşağısoku, –Bo.; Kapullu *Karabük –Zn.; *Zile –To.; Muradiye, Yolbaşı –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Ezc.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Çöplü *Gürün, M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; Elecik –Ank.; Türkmen aşireti, Akkışla *Bünyan, –Ky.; –Nş.; *Ulukışla, –Nğ.; Durlaz, *Ereğli, Hoyran *Beyşehir, Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Kıbrıs)

[**akak** (I) **-2**] : (*İnegöl köyleri –Brs.; –Ed.; Pirinççeşme *Malkara –Tk.)

[**akan** (I) **-1**] : (Muradiye –Rz.)

[**akanca**] : (Horcinas –Zn.)

[**akarca** (II) **-1**] : (Türkmenli *Bayramiç –Çkl.; Balkur *Çaycuma –Zn.)

[**akılgan** (I) **-4**] : (Yerebakan –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.)

[**aklan** (I) **-5**] : (Narlıdere –İz.; Çayır *Çaycuma, Yenice *Bartın, Kaboğlu, Cumayanı –Zn.; Bertiz –Mr.; Kızıllar *Karaman –Kn.; Karamezar *Ceyhan –Ada.)

[**aklantı -2**] : (*Kandıra –Kc.)

2. Çeşme, pınar, kaynak, su oluğu. (–Brd.; –Dz.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan –Es.; *Düzce

SanalBaba

–Bo.; –Sm.; Mağura, Kisarna *Maçka –Tr.; *Birecik –Ur.; Afşar –Ant.)

[**akan** (I) - 2] : (Çobanlar *Yıldızeli –Sv.)

[**akarca** (II) - 2] : (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

3. Çeşme yalağı. (–Dz.; Mağura, Kisarna *Maçka –Tr.) **4.** Suni ipekli, âdi kumaş. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **5.** [→ **akarca** (I) -3]

akar akıllı İradesiz, dönek, duygusiyle hareket eden. (*Sarayköy köyleri –Dz.; –Mn.; –Kn.)

akaralık Kalabalık, sürü. (*Bartın –Zn.)

akarap Siyahlı beyazlı, alacalı. (Güneyce –Rz.)

akar bakar Bakışımlı (mütenazır) toprak meyli, haddıfasıllar. (Hemşin Bucağı köyleri *Pazar –Rz.; *Borçka,*Şavşat köyleri –Ar.;–Vn.)

akarca (I) [**akaca, akak** (I) - **6, akar** - **5**] **1.** Kemik veremi. (Sirgehamitli *Eşme –Uş.; Kumdanlı *Yalvaç, *Senirkent –Isp.; –Brd.; Bereketli *Tavas –Dz.; –Ba.; –Kü.; –Es.; *Taşköprü –Ks.; –To. ve çevresi; Çepni *Gemerek, –Sv.; –Yz.; Avşar aşireti, *Pınarbaşı, –Ky.; *Bor –Ng.; *Ereğli, *Karaman –Kn.) **2.** Bulaşıcı beyin hastalığı (hayvanlarda). (–Isp.) **3.** Daima akan çıban, sıraca, fistül. (Yakaköy *Gelendost, *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.;–Ba. ve çevresi; Beşkarış *Altıntaş,–Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Safranbolu, Balkur *Çaycuma –Zn.; *Taşköprü –Ks.; *İskilip, –Çr.; *Kurşunlu, Dümeli *Şabanözü, *Çerkeş, –Çkr.; *Vezirköprü, –Sm.; *Gümüşhacıköy,*Merzifon –Ama.; *Artova, *Taşova, *Zile –To.; Karaözü *Gemerek, –Sv.; Büyükincirli, *Boğazlıyan –Yz.; Çamlı, *Ayaş, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı,–Ky.; Ortaköy, Bahçeli, * Bor, –Ng.; –Ns.; Güvere *Silifke, *Mut köyleri –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**akaca**] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

[**akak** (I) -**6**] : (*Eşme –Uş.; Aşağıdana *Safranbolu –Zn.)

[**akar** -**5**] : (Tahtacı aşireti –Isp.; –Kü.; *Zile –To.; *Elmalı –Ant.) **4.** Deri veremi, cüzam. (*Çeşme –İz.; –Es.; *Taşköprü –Ks.; Belekler *Ilgın –Kn.) **5.** Belsoğukluğu. (–Kü.; –Sn.; –Ky.) **6.** Köstebek denilen bir hastalık. (Akçaköy *Yeşilova –Brd.; *Çeşme –İz.; –Ba. ve çevresi; *Akyazı çevresi –Sk.) **7.** Akıntılı ve öldürücü bir hayvan hastalığı. (Aydınlı *Gebze –Kc.; Büyüklü *Çarşamba –Sm.; Güvere *Silifke –İç.)

akarca (II) **1.** [→ **akar** - **1**] **2.** [→ **akar** - **2**] **3.** Kaplıca. (–Brs. köyleri)

akarca (III) Bir çeşit kuş. (*Afşin –Mr.)

akarcalı **1.** Başkasının malına zarar veren kimse. (Bağıllı *Eğridir –Isp.) **2.** Bünyece zayıf, hastalıklı kimse. (Sofular *Eğridir –Isp.)

akarcık Küçük sivilce. (İskele *Bigadiç –Ba.)

akarina Eğimli, yatık yer, toprak. (Kalafka –Tr.)

akar hokar (kokar) Bozulabilen, çürüyebilen şeyler : *Akar hokarı bekletmiye gelmez.* (*Bor –Ng.)

SanalBaba

akārı bekeri Ufak tefek şeyler. (–Kn. ve çevresi)

akarısta Bir çeşit yumuşak buğday. (*Elbistan –Mr.)

akarmak Beyazlanmak. (İsmetiye –Brs.)

ak arpa Bir çeşit beyaz arpa. (Ekse *Çal –Dz.)

akarsu (I) **1.** Altın veya gümüşten yapılmış bilezik. (*Senirkent –Isp.; –Brd.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; Gürcüköyü *Kızılcahamam –Ank.; *Elmalı –Ant.) **2.** Altın veya gümüş üzerine elmas işlemeli gerdanlık. (–Mn.; –Kü.; –Es.; Baklalı *Çatalca –İst.; –Sm.; –Krk.) **3.** İnci ile işlenmiş bir baş süsü. (*Akyazı çevresi –Sk.; *Bor, –Nğ.; –Kn.)

akarsu (II) Eskiden kullanılan bir çeşit kadın kumaşı. (–Sm.)

akar takar Baş aşağı, tepetaklak. (Çamlıköy –Gm.)

akasma Bir çeşit beyaz çardak gülü. (*Bandırma –Ba.)

akaş **1.** Sütlâç. (–Af.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Osmaniye *Ilgın –Kn.; Kavacık, Hamidiye *Uzunköprü –Ed.; Kadıköy, Tatarlı, Sofular *Saray –Tk.) **2.** Pirinç pilâvı. (–Brd.; Genek *Yatağan –Mğ.)

akay Adam, erkek. (*Bandırma –Ba.; –Brs.)

akbaba [akbabacca, akbabaç, akbabaçça, akbabaçya, akbaş (I) **-1, akbaşlı** (I) **-2, akbaşlık** (I) **-1, akbubacca, akbubaç, akbubaçya, akbubaşça, akbubatça, akbubecci -1, akbubecik, akbubeşce -1, akbubetçe, akbuleşce, akçababaş, akçıbaba -1, akmubatça, akpopatça]** Papatya. (Güllü *Eşme –Uş.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Kaklıç *Menemen –İz.; *Bayramiç –Çkl.; Bozan –Es.; Alemdar –Bo.; Muradiye –Rz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Ky.)

[akbabacca]: (Söğüt *Tefenni –Brd.)

[akbabaç]: (Ayasköy –İz.)

[akbabaçça]: (Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.)

[akbabaçya]: (İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Kandıra –Kc.; Teke, *Gazipaşa –Ant.)

[akbaş (I) **-1]:** (*Emirdağ –Af.; Kalafat –Çkr.; Damlapınar *Beyşehir –Kn.)

[akbaşlı (I) **-2]:** (Yenice *Emet –Kü.)

[akbaşlık (I) **-1]:** (Körküler, *Yalvaç –Isp.)

[akbubacca]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

[akbubaç]: (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[akbubaçya]: (–Brd.)

[akbubaşça]: (Akçaköy, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Ovacık *Tavas, Beylerli –Dz.; Sürez *Bozdoğan, Sinekçiler–Ay.;Dont *Fethiye–Mğ.)

[akbubatça]: (Çiftlik *Dinar –Af.; Senir *Keçiborlu, Çaltı *Gelendost –Isp.; Değirmenköyü *Yeşilova –Brd.; İsabey *Çal –Dz.; Emiralem *Menemen –İz.; *Karaman –Kn.; Kışla *Elmalı –Ant.; İncirköy *Fethiye –Mğ.)

[akbubecci - 1]: (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

[akbubecik]: (Mesken *Yatağan –Mğ.)

[akbubeşce, akbubeşca - 1]: (Gökçeyaka, Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

[akbubetçe]: (*Elmalı –Ant.)

SanalBaba

[akbuleşçe] : (Karaatlı *Yeşilova –Brd.)

[akçabaş] : (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[akçıbaba -1] : (Kadıköy *Sarayköy –Dz.)

[akmubatça] : (Sarıdris *Eğridir –Isp.)

[akpopatça] : (Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

akbabacca [→ **akbaba**]

akbabaç [→ **akbaba**]

akbabaççа [→ **akbaba**]

akbabaçya [→ **akbaba**]

akbacak (I) 1. Çiy olarak yenilen bir ot. (–Brs.; *Karaman –Kn.) 2. İyi cins bamya tohumu. (Zara –Ama.)

akbacak (II) [→ **akabbak**]

akbacık [→ **akabbak**]

akbadılcan Yeşil domates. (Orhana –Ant.)

akbak [→ **akabbak**]

akbakal Karatavuk soyundan kahverengi tüylü bir kuş. (*İnebolu –Ks.)

akbakan Beceriksiz, budala. (*Savaştepe –Ba.)

ak bakla [**ahpahla, akböğrülce, akbörülce - 1, akleyvaz - 1, aklöylez, akpakla, alaca bakla - 2**] Beyaz, kuru fasulye. (–İz. çevresi; İğneciler *Mudurnu, Dadıç –Bo.; *Sivrihisar –Es.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Taşköprü, –Ks.; Osmancık, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –To.; –Yz. köyleri; *Bor, –Nğ.)

[ahpahla] : (*Boyabat –Sn.; –To.; Uçhisar –Nş.)

[akböğrülce] : (Yakaköy *Gelendost –Isp.; Gökçeyaka *Yeşilova –Brd.)

[akbörülce -1] : (İshaklı *Bolvadin –Af.; Yassıviran *Senirkent, Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, Senir, İlyas *Keçiborlu–Isp.; *Yeşilova köyleri, Yayla *Tefenni, –Brd. ve köyleri; Ekse *Çal, Yukarıkaraçay, Oğuz *Acıpayam, Bereketli* Tavas, Bulkaz *Çivril –Dz.; Cumayanı –Zn.; *Zile –To.; –Kn. ve çevresi; Bağyaka, Çavdır *Finike, *Kaş köyleri –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[akleyvaz -1] : (*Kemaliye –Ezc.)

[aklöylez] : (–Ezc. ve köyleri)

[akpakla] : (*Safranbolu –Zn.; *İnebolu –Ks.; Genek –Çkr.; –Çr.; –Sn.; *Vezirköprü –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Bor, –Nğ. ve çevresi; *Ereğli –Kn.; Y. Yirikler *Karaisalı –Ada.)

[alaca bakla - 2] : (*Bartın, Cumayanı, Yakademirciler, –Zn.; Veliköy –Tr.; *Şavşat –Ar.)

akbal 1. Bir çeşit tatlı. (Körküler *Yalvaç –Isp.) 2. Yoğurt. (*Bor –Nğ. Rumeli göçmenleri)

akbaldır [**akbaldıran**] Tarlada yetişen ve yenen bir çeşit ot. (Ortaköy *Çal –Dz.)

[akbaldıran] : (*Devrek –Zn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

akbaldıran [→ **akbaldır**]

akbalık [**akçabalık - 1,2**] 1. Bir cins tatlı su balığı. (İncesu *Dinar –Af.; *Şarki Karaağaç, Y. Bademli –Isp.; *Beykoz –İst.; –Sm.; *Antakya –Hat.; Akçalar *Seydişehir –Kn.)

[akçabalık - 1] : (Hacıkebir *Emet –Kü.)

2. Geçici balık. (*Beykoz –İst.)

[akçabalık - 2] : (Hacıkebir *Emet –Kü.)

SanalBaba

akballıbaba Lamium album, labiatae. (–İst.)

akbambalak [**akkabak** (II)] Beyaz tenli ve etine dolgun kadın veya kız. (*Elmalı –Ant.)

[**akkabak** (II)]: (Uzunmusa –Or.)

akbambul Zehirsiz, beyaz başlı bir çeşit böcek. (Tahtacı aşireti –Isp.)

akbar 1. Üstübeç. (–İst.) 2. Peynir, turşu, sirke gibi şeylerin üzerinde biriken beyaz köpük. (Zara –Ama.)

akbardak [→ **akçabardak** - 1]

ak basmak Gözlere beyaz leke inmek, boz inmek. (–İst.)

akbaş (I) 1. [→**akbaba**] 2. [→ **akbaşlı** (I) - 1] 3. Karnabahar. (Çulhan *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; –İz. ve çevresi) 4. Tane tutmamış ekin başağı. (–Çr.; Yaraşlı *Haymana, Emirler *Balâ, Hisarlı *Polatlı –Ank.; İsgöbü –Ky.; –Kn.) 5. Bir çeşit beyaz buğday. (*Kelkit köyleri, –Gm. köyleri; Kuşçu *Yerköy –Yz.) 6. [→ **akbuğday**] 7. Ekine tane tutturmıyan bir bitki hastalığı. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Emirler *Balâ, Çiftlik *Kalecik –Ank.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

akbaş (II) Şahinden büyük bir av kuşu. (–Ant.)

akbaşak 1. [→ **akbuğday**] 2. [→ **akbaşlı** (I) - 1]

akbaşık Kireç. (Karaçay –Es.)

akbaşlı (I) [**akbaş** (I) -2, **akbaşak** -2] 1. İnce ve sık yapraklı, beyaz çiçekli bir yabani ot, ayvadana. (Moraca *Çal –Dz.; –Brs.; *Simav, Şaphane *Gediz, Köprücek, *Emet –Kü.)

[**akbaş** (I)-2]: (Körküler *Yalvaç –Isp.; Kıralan *Çivril –Dz.; Kasımlar *Gölpazarı –Bil.)

[**akbaşak** -2]: (–Brs.)

2. [→ **akbaba**]

akbaşlı (II) Küfür olarak kullanılır. (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

akbaşlı (III) Düğün sırasında hediyeleri kız tarafına götürecek kafilede ilâhi okuyanın arkasında bulunan yaşlı kadın. (–Dy.)

akbaşlık (I) 1. [→ **akbaba**] 2. Beyaz yünden örülen baş atkısı, şal. (–Yz. köyleri)

ak bekmez [**ak bulama** -3] Elle çarpılmış, yumurtalı katı pekmez, bulama. (–Çr.; –Sm.)

[**ak bulama** - 3]: (–Çr.)

akben [→ **ahbun** - 1]

akberdi Bataklıklarda yetişen ve hasır dokumaya yarıyan bir çeşit ot. (İncesu *Dinar –Af.)

ak bez 1. [→ **ak** (I) - 1] Kaput bezi. (Yenice *Emet –Kü.)

akbın Salma su ile sulanan tarla. (–Ezm.)

akbıtırak Tarlalarda yetişen zararlı ve dikenli bir ot. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.)

akbilek Tosuncuk, fazla iri doğan çocuk. (–Kü.)

akbili [**akpili**] Darısı başına anlamında. (*Antakya –Hat.)

[**akpili**]: (*Kilis –Gaz.)

akboğan Muşmula çekirdeği. (–Tr.)

akböğrülce [→ **ak bakla**]

akbörül Yuvarlak sık taneli beyaz üzüm. (–Es.)

akbörülce [**akleyvaz** -3] 1. [→ **ak bakla**] 2. Karnıkara, börülce. (Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**akleyvaz** - 3]: (*Kemaliye –Ezc.)

akbuba [**akbubecci** -2, **akbuva, akçababa**] Akbaba. (İncesu *Dinar –Af.;

SanalBaba

Kösten –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[**akbubecci - 2**] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

[**akbuva**] : (Burhaniye *Dinar–Af.; Yemice *Emet –Kü.)

[**akçababa**] : (*Şebin Karahisar–Gr.)

akbubacca [→ **akbaba**]

akbubaç [→ **akbaba**]

akbubaçya [→ **akbaba**]

akbubaşca [→ **akbaba**]

akbubatça [→ **akbaba**]

akbubecci 1. [→ **akbaba**] 2. [→ **akbuba**]

akbubecik [→ **akbaba**]

akbubeşce, akbubeşca 1. [→ **akbaba**] 2. Tarla sarmaşığı. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

akbubetçe [→ **akbaba**]

akbudama Kasımpatı. (İsabey *Çal –Dz.)

akbuğday [**akbaş** (I) **- 6, akbaşak -1, akbuldey, akbuydey**] Sonbaharda ekilen, kabuğu beyaz, yumuşak bir çeşit buğday. (*Dinar köyleri, Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Sağrak *Sütçüler, *Senirkent, *Şarki Karaağaç, Yakaköy *Gelendost, Kozluca, Senir *Keçiborlu –Isp.; *Tavas ve köyleri, Darıveren *Acıpayam, Bulkaz *Çivril –Dz.; Falaka *Bayındır –İz.; Fili *Biga –Çkl.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; –Ks.; *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma, Cumayanı –Zn.; *Alaçam köyleri,–Sm.; Çilehane *Reşadiye –To.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; –Ezc.; *Doğubayazıt –Ağ.; –Gaz.; Koyunbaba *Kalecik, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Zencidere –Ky.; Kocabey –Krş.; –Nğ.; *Karaman, *Ermenek köyleri –Kn.; Güzelsu *Akseki, *Kaş köyleri, *Elmalı –Ant.)

[**akbaş** (I) **- 6**] : (*Zara –Sv.)

[**akbaşak -1**] : (Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Brs. ve çevresi; *Çatalca köyleri, –İst.; *Zara –Sv.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.)

[**akbuldey**] : (–Es.)

[**akbuydey, akbuyday**]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Acıpayam –Dz.; *Safranbolu –Zn.)

ak bulama 1. Beyaz kabuklu, büyük kışlık kavun, beyaz divlek. (Sarıcaeli –Çkl.) 2. Beyaz üzüm pekmezi. (*Bergama –İz.) 3. [→ **ak bekmez**]

akbuldey [→ **akbuğday**]

akbuleşce [→ **akbaba**]

akbulgar Büyük salkımlı, iri yuvarlak taneli beyaz üzüm. (Gedelek *Orhangazi –Brs.)

ak bulgur Buğday bulguru. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

akbulut 1. Bulutlu havalardaki bunaltıcı sıcaklık. (Zara –Ama.) 2. Pamuk bulutları. (Gülesur *Doğubayazıt –Ağ.; Alibeyhüyüğü *Çumra –Kn.)

akbun [**akmın oku**] 1. [→ **ahbun - 1**] 2. Su basan, gübreli, verimli tarla. (Zile *Mesudiye –To.)

[**akmın oku**] : (*Elbistan –Mr.)

ak burun Burnu beyaz olan köpek. (*Kaş köyleri –Ant.)

akbuva [→ **akbuba**]

akbuydey, akbuyday [→ **akbuğday**]

akbülgül Çavuş üzümü. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

akbürçek [**akpürçekli**] İhtiyar kadın. (Çepni *Gemerek –Sv.)

SanalBaba

[akpürçekli] : (Mahzemin –Ky.)

akca (I) **[akça (I)-1, aklan (III)-1]** Beyazca, beyaza yakın. (*Keçiborlu, *Gelendost –Isp.; İsabey, Bekilli *Çal –Dz.; *Bartın –Zn.; Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Ks.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

[akça (I)-1] : (Yakaköy *Gelendost, Sağrak *Sütçüler, Gönen –Isp.; Kavak, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Kozak –İz.; İsmetiye –Brs.; Aliköy *Çaycuma, Çayırköyü –Zn.; Giremez *Araç, *Taşköprü –Ks.; –Sn.; *Alaçam, –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, –To.; –Gr. köyleri; *Dörtyol –Hat.; –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz.; *Ayaş –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Gözne *Mersin –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[aklan (III)-1] : (*Mut köyleri –İç.)

akca (II) **[→ akca armut]**

akca ağaç [akcaç, akça ağaç-1] Beyaz gövdeli ve dayanıklı kerestesi olan kayın ağacı. (Zile *Mesudiye –Or.; *Yıldızeli –Sv.)

[akcaç] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[akça ağaç -1] : (*Senirkent –Isp.)

akca armut [akca (II), akcarmıt, akça (II), akça armıt] Erken olgunlaşan, şeker armudu da denilen, sulu ve tatlı bir çeşit armut. (Denizler *Çal –Dz.; Falaka *Bayındır –İz.; *Alaşehir köyleri –Mn.; Eğrigöz *Emet –Kü.; –Nğ.; *Kaş köyleri –Ant.)

[akca (II)] : (Senir *Keçiborlu –Isp.; *Nevşehir –Nğ.)

[akcarmıt] : (Yenice *Emet –Kü.)

[akça (II)] : (Yayla *Tefenni –Brd.; *Bandırma –Ba.)

[akça armıt] : (*Nevşehir –Nğ.)

akca badas yapmak İhtiyaç halinde öğütülmek üzere dövenin altından buğday alıp savurmak: *Un yoktu, akca badas yaptık öğüttük.* (Beşkarış *Altıntaş –Kü.)

akcacık **[→ akabbak]**

akcaç **[→ akca ağaç]**

akca hacı [akça kanat (I)-1] **1.** Leylek. (*Bergama –İz.) **2.** Beyaz kartal. (Karakuyu –Ada.)

[akça kanat (I)-1]: (*Bergama –İz.)

akcakatık [akkatık-1] **1.** Kışa saklanmak üzere kurutulan, yağlı, süzülmüş yoğurt. (Eber *Dinar, *Sandıklı –Af.; Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

[akkatık -1] : (Kızılköy, İncesu *Dinar, Dişli *Bolvadin, *Emirdağ –Af.; *Yalvaç, *Gelendost –Isp.; Cumayanı –Zn.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

2. **[→ akçakatık]** **3.** **[→ ak (I) - 3]**

akca kavak Bir çeşit kavak. (*Gelendost –Isp.)

akcalı Beyaz tenli insan. (Yayla *Tefenni –Brd.)

akcana **[→ akana - 1]**

akcarmıt **[→ akca armut]**

akcayel **[→ akyel - 1]**

akcıl [akçıl] Beyaza yakın, beyazı çok, rengini atmış, solmuş (kumaş vs. hakkında). (Körküler *Yalvaç, Yassıviran *Senirkent, Sofular, *Eğridir, Aliköy –Isp.; Anbarcık *Gölhisar –Brd.; Çıtak *Çivril –Dz.; –Es.; –Ama. köyleri; –Ada.; *Silifke –İç.)

[akçıl] : (İshaklı *Bolvadin, *Dinar –Af.; Karahisar *Tavas –Dz.; *Lâpseki –Çkl.; *Sivrihisar –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *İnebolu, –Ks.;

SanalBaba

*Alaca –Çr.; *Merzifon, –Ama.; Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; Aslanköy –İç.)

akcilim [akkaya] Su geçirmiyen, gri renkli,killi toprak, kaolen. (Arpaköy –Or.; –Gr.)

[akkaya] : (Navlu *Yeşilova –Brd.)

akça (I) **1.** [→ **akca** (I)] **2.** Beyaz ve boz renkli öküz. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

akça (II) [→ **akca armut**]

akça (III) Kadınların süs eşyasında kullandıkları madenî, parlak ve ortası delik, yassı pul. (Eğrigöz *Emet –Kü.)

akça ağaç 1. [→ **akca ağaç**] **2.** Dağlarda yetişen ve keçiler tarafından yenilen, beyaz gövdeli bir ağaç. (Bereketli *Tavas, Ortaköy *Çal –Dz.) **3.** Küçük yapraklı, gevrek ve içi beyaz bir çeşit ağaç. (Fili *Biga –Çkl.) **4.** Meyvasız bir çeşit orman ağacı. (*Elmalı –Ant.)

akça armıt [→ **akca armut**]

akçababa [→ **akbuba**]

akçababaş [→ **akbaba**]

akçabağ Ağaçlara sarılan, küçük yapraklı bir çeşit sarmaşık. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

akçabalık 1. [→ **akbalık - 1**] **2.** [→ **akbalık - 2**]

akçabardak [akbardak] 1. Karçiçeği, kardelen, çiğdem. (Yeniköy –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Demirdere *Mustafakemalpaşa –Brs.; Danamandıra, Çayırdere *Silivri –İst.; Danişment *Uzunköprü –Ed.; Çengelli *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Saray –Tk.)

[akbardak] : (*Susurluk –Ba.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

2. Bir çeşit saplı, beyaz kabak. (*Bergama –İz.)

akçabaş Çivi, ağaç çivi. (*Bergama –İz.; Doma *İnegöl –Brs.; *Zile –To.)

akçaböceği Tesbih böceği. (*Oğuzeli –Gaz.)

akçabudak Kerestesi sert ve sağlam olan bir ağaç, karaağaç. (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

akça buğday Beyaz, kılçıksız bir çeşit buğday. (Kavakiçi *Simav –Kü.)

akçacık [→ **akabbak**]

akça elma Bir çeşit elma. (–Kü.)

akçagatık [→ **akçakatık**]

akçagurun Büyükçe eşek. (Paşaköy –Bo.)

akça kanat (I) **[ak ganat, ak kanat** (I) **- 3] 1.** [→ **akca hacı - 2**] **2.** Tatarcık. (*Kilis, –Gaz.)

[ak ganat] : (–Es.)

[ak kanat (I) **- 3]** : (*Ayvacık –Çkl.; Görmel *Ermenek –Kn.)

akça kanat (II) Güneyden esen ve çok defa kar getiren yel. (–Mr.)

akçakatık[akcakatık - 2, akçagatık] Yağlı ve süzülmüş yoğurttan yapılan ve kışa saklanan bir çeşit peynir. (Eber, Burhaniye *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu, Sücüllü *Yalvaç, Sofular *Eğridir, Senir, Büyükhacılar –Isp.; Ürkütlü *Bucak, Doğanbaba *Yeşilova, Aksu –Brd.; Bereketli *Tavas –Dz.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Mucur –Krş.; –Kn. çevresi; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.)

[akcakatık - 2] : (Sofular *Eğridir –Isp.; *Yeşilova köyleri –Brd.; *Zile –To.)

[akçagatık] : (*Yalvaç ve köyleri –Isp.)

SanalBaba

akca kavak Gövdesi ve yaprakları kavağa benziyen bir çeşit ağaç, beyaz kavak. (Alanlı –Ay.; –Kü.)

akça kerkez Kartal cinsinden, başı beyaz, kanatlarının uçları siyah bir çeşit kuş. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

akça kesme [akçe kesme] Dağlarda yetişen ve keçiler tarafından yenilen çalı. (Ulupınar *Yeşilova, Ürkütlü *Bucak –Brd.; Çomaklıdere *Korkuteli –Ant.; *Fethiye köyleri, *Marmaris, –Mğ.)

[akçe kesme]: (Tekkeköy –Dz.)

akçakoca Saçı, sakalı beyazlaşmış ihtiyar. (–Sn.)

akçalaşmak Pazarlık etmek. (Karayılanlı –Hat.)

akçalı 1. Dalları yassı olan bir çeşit çalı. (İsmetiye –Brs.) 2. Çit yapılan bir çeşit diken, çalı. (Hasanoğlan –Ank.)

akçalıbasan Bir çeşit buğday. (–Kü.; Koyunbaba *Kalecik –Ank.)

akçalık Okul çocuklarının taktıkları beyaz yaka: *Akçalığım evde kalmış.* (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

akça mercimek İri taneli bir çeşit mercimek. (*Bünyan –Ky.)

akçamuk 1. Tamamen açılmış pamuk kozası. (Kuzyaka *Safranbolu –Zn.) 2. Saçkırana benziyen bir çeşit saç hastalığı. (Abana –Ks.)

akça örüzger [→ akyel - 2]

akça pakça Beyaz, temiz, güzel: *Akça pakça bir çocuk.* (*Alaşehir –Mn.; Pelitköy *Burhaniye –Ba.; –Kü.; *Taşköprü –Ks.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Bor –Nğ.; *Elmalı –Ant.)

akçarados Bir çeşit beyaz buğday. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

akça rüzgâr [akyel-4] 1. [→ akyel - 2] 2. Kuzey batıdan esen yel. (Sarımahmutlu *Buldan –Dz.)

[akyel-4]: (Hadım *Çal –Dz.)

akçatutuk Sığırlardaki idrar tutukluğu hastalığı. (Kadısusuz *Gerede –Bo.)

akçavak 1. Su kenarlarında yetişen, beyaz yapraklı bir ağaç. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.) 2. Beyaz renkli, çevik hareketli bir çeşit ırmak balığı. (Keşanuz *Ayaş –Ank.)

akçavdar Bir çeşit çavdar. (Hamitli *Uzunköprü –Ed.)

akçayazlık Martta ekilen yazlık buğday. (*Daday –Ks.)

akça yel 1. [→ akyel-2] 2. Kuzeyden esen yel. (*Çal –Dz.) 3. Güney doğudan esen yel. (*Emet –Kü.)

akçe kesme [→ akça kesme]

akçıbaba 1. [→ akbaba] 2. İri bir çeşit kuş. (*Sarayköy köyleri –Dz.)

akçıl [→ akcıl]

akçiçek [akısga] Akasya ağacı. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

[akısga]: (Hasanoğlan –Ank.)

akçilli Şalvar. (–Ank.)

akçiş Anahtar. (–Af. köyleri)

akçit Beyazı çok olan basma. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

akdamar Tütün yapraklarında görülen bir çeşit hastalık. (*Dikili –İz.; –Sm.)

akdamla Süt, yoğurt. (*Kurşunlu –Çkr.)

akdara Erkekler tarafından oynanan bir oyun. (–İst.)

akdaracak [→ akdıraç]

akdaraç [→ akdıraç]

akdar dönder etmek [→ akdarmak]

akdargaç [→ akdıraç]

akdarı 1. Beyaz mısır. (*Dinar ve

SanalBaba

köyleri –Af.; *Eşme –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; *Sarayköy köyleri, *Buldan ve köyleri, Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; *Bozdoğan, –Ay.; *Alâşehir –Mn.; *Bandırma, Yeniköy –Ba.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Karakuş köyleri *Ünye, *Perşembe, –Or. ve köyleri; *Tirebolu –Gr.; Uluköy *Torul –Gm.; –Dy.; *Zara –Sv.; Görmel *Ermenek –Kn.; *Milâs ve köyleri, –Mğ.) **2.** Küçük, beyaz mısır, patlak mısır. (*Eşme –Uş.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.; İbradı *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.) **3.** Mısır cinsinden küçük taneli bir tahıl. (Ürkütlü *Bucak –Brd.; İsabey *Çal –Dz.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kilis –Gaz.; Güzelsu *Akseki, *Finike, –Ant.; Orhaniye *Marmaris, *Milâs, *Bodrum –Mğ.) **4.** Beyaz küçük taneli un yapılan darı, Arnavut darısı. (*Reyhanlı, *Antakya –Hat.)

akdarılmak Karşı tarafa geçmek, kayıp gitmek: *Yılan beni görünce çukura doğru akdarıldı gitti.* (*Elmalı –Ant.)

akdarmaḫ [→ **akdarmak**]

akdarmak [**akdar dönder etmek, akdarmaḫ, akdört etmek, aktar dönder etmek, aktar kutar etmek**] **1.** Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak, devretmek, hatmetmek, çevirmek. (İshaklı, *Bolvadin –Af.; *Senirkent ve köyleri, Kozluca *Keçiborlu ve köyleri, Yeniköy *Gelendost –Isp.; *Yeşilova ve köyleri, Çerçin, *Tefenni –Brd.; Bereketli *Tavas, *Sarayköy köyleri, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Sürez, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; İskele *Bigadiç –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık, Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Yenice *Emet –Kü.; Bozan, –Es.; *Kandıra –Kc.; Dadıç –Bo.; *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; –Sm.; Çilehane *Reşadiye, *Zile, –To.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; Sobran –Gm.; Keçik *Oltu –Ezm.; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye, –Ezc.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; Hacılyas *Koyulhisar, Göbekviran, *Gürün, Çepni *Gemerek, Tutmaç –Sv.; *Sorgun, Küçükboynul –Yz.; *Bünyan ve çevresi –Ky.; *Ulukışla, *Bor, –Nğ.; Sarıvadi *Ermenek, *Karaman –Kn.; Gözne, Darısekisi –İç.; Karadere *Gündoğmuş, *Elmalı, *Finike ve köyleri –Ant.) **[akdar dönder etmek]**: (Yenice *Emet –Kü.)

[akdarmaḫ]: (*Mucur –Nş.)

[akdört etmek]: (Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Dodurga *Bozüyük –Bil.; *Elmalı –Ant.)

[aktar dönder etmek]: (İncirköy *Fethiye –Mğ.)

[aktar kutar etmek]: (–Çr.)

2. Tarlayı sürerek toprağı kabartmak. (İskele *Bigadiç –Ba.; *Safranbolu, *Bartın –Zn.) **3.** İletmek, göndermek. (*Gelendost –Isp.)

akdarmalık Kuran'ı hatmeden öğrencinin hocaya verdiği hediye. (–Nğ.)

akdene **1.** Bir çeşit fasulye. (Atabey –Isp.) **2.** Çorba için iri öğütülen arpa. (Giremez *Araç –Ks.)

akdeş [→ **akani**]

SanalBaba

akdıraç [akdaracak, akdaraç, akdargaç, akdıreç, akdırgeç, aktaracak - 2, aktaraç, aktarağacı - 2, aktıraç, aktıraş - 1, aktıreç] Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, Kösten –Dz.)

[akdaracak]: (*Zile –To.; –Ml.)

[akdaraç]: (–Isp.)

[akdargaç]: (*Marmaris köyleri –Mğ.)

[akdıreç]: (–Brd.; *Çivril –Dz.)

[akdırgeç]: (Kozluca *Keçiborlu –Isp.)

[aktaracak - 2]: (–Sm.; *Almus, *Zile, Cincife *Turhal, –To.; *Zara, –Sv.)

[aktaraç]: (Bademli *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; –Brd. köyleri; İsabey *Çal, Honaz ve çevresi –Dz.; Muratlar *Bayramiç –Çkl.; Baklalı *Çatalca –İst.; –Sv.; Bezirhane *Balâ, Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Ereğli, –Kn.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[aktarağacı -2]: (–Ur.)

[aktıraç]: (Aydoğmuş –Isp.; Kösten –Dz.)

[aktıraş -1]: (Yaka *Keçiborlu –Isp.)

[aktıreç]: (Çiftlik *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; İshaklı *Çivril –Dz.)

akdıreç [→ **akdıraç**]

akdırgeç [→ **akdıraç**]

akdiken Crataegus, rosaceae. (–İst.)

akdikmeler Kireçli topraktaki muntazam sel yarıntıları. (*Mut köyleri –İç.)

akdimlit [akdirmit] Beyaz, küçük taneli bir çeşit üzüm. (Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

[akdirmit]: (–Nğ.)

akdirmit [→ **akdimlit**]

akdoğan Yırtıcı bir kuş. (Kireli *Tire –İz.)

akdoğu Beyaz renkli, küçük ve kıvrık kulaklı keçi. (Geyren –Isp.; *Kargı, *Tosya –Ks.)

akdon 1. Soğuk gecelerde yağan çiğin donması, kırağı. (Yaşyer *Milâs –Mğ.) 2. İç pantolonu. (Yusufca *Tefenni –Brd.)

akdoncak İç pantolonu ile, yarı giyinik. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

akdört 7 - 8 cm. uzunluğunda dört ağaç parçasiyle oynanan bir ev oyunu. (İğneciler *Mudurnu, *Gerede –Bo.)

akdört etmek [→ **akdarmak**]

akdudu Sarımtırak renkli bir çeşit kuş. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

ak dut Beyaz dut. (*Perşembe, –Or. ve köyleri)

ak düşmek Üzümler olmaya başlamak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

akebe Yokuşlu, inişli, dönemeçli yol. (–Md.)

akekin Beyaz, iri taneli, kırmızı başaklı bir çeşit kılçıklı buğday. (Rumeli göçmenleri)

akelma [→ **akalma**]

aker Sigara ağızlığında biriken kir, zifir. (–Md.)

akere Duvar içinde sıra sıra, pencere gibi açılan ve arkadan yem vermeye elverişli olan öküz yemliklerinden herbiri. (*Kilis, –Gaz.)

akey [→ **aka - 2**]

akfaşar Balıkçılara verilen isim. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

akfatma 1. Lor tatlısı. (*Bergama –İz.) 2. Yağ, yumurta ve kül suyu

SanalBaba

ile yapılan, üzerine ılık şerbet dökülen tatlı, şekerpare. (Davutpaşa –İst.)

akfiğ [→ **akfiy**]

akfiy [**akfiğ**] Bezelye. (Senir –Isp.; *Taşköprü –Ks.; *Alaçam –Sm.; *Mucur köyleri –Nş.)
[**akfiğ**] : (*Mucur köyleri –Nş.)

akga [→ **aka** - 1]

akganak Kökü kesildiği zaman çıkan sütünden sakız yapılan, yaprakları tüylü bir çeşit ot. (İncesu *Dinar –Af.)

ak ganat [→ **akça kanat** (I) - 2]

ak gaş Kaşları beyaz insan. (Giremez *Araç –Ks.)

akgatık Lorla karıştırılarak kurutulmuş yoğurt. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

akganüstü gelmek Sırtı yere gelmek, güreşte yenilmek. (Tepe *Seben –Bo.)

akgavık Beyaz yünden yapılan ve fese benziyen bir çeşit şapka. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

ak geçi Tiftik keçisi: *Ak geçiyi gören içi dolu yağ sanır.* (*Bor –Ng.)

akger [**akker**] Tüyleri alacalı kıl keçisi. (Geyran –Isp.; Ürkütlü *Bucak –Brd.; Ovacık *Tavas –Dz.; *Eşme ve köyleri –Mn.; Cumalıkızık –Brs.; Akköy *Söğüt –Bil.; *Kargı,*Tosya –Ks.; Buğabağı –Çr.; Ovacık *Vezirköprü –Sm.; Mahzemin –Ky.; Uğurlu, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)
[**akker**] : (Gölcük *Tefenni –Brd.; *Avanos –Krş.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

akgernaz, akgernez [**akkermaz**] Bir çeşit beyaz buğday. (Balkı *Ilgın –Kn.; Ormana *Akseki –Ant.)
[**akkermaz**] : (*Aksaray –Ng.)

akgesse Pişmiş hamurun arasına ceviz, peynir koyup üzerine yağ ve tatlı dökülerek yapılan yemek. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

akgevrek Beyaz, sert kabuklu, gevrek bir çeşit üzüm. (Evciler –Ks.)

akgın (I) **1.** [→ **akkın** (I) - 1] **2.** [→ **akkın** (I) - 3] **3.** [→ **akkın** (I) - 5]

akgın (II) **1.** [→ **akak** (I) - 3] **2.** [→ **akak** (I) - 4] **3.** [→ **akım** (I)] **4.** [→ **akılgan** (I) - 1] **5.** Hızlı, kıvrak: *Bizim at akgın yürür.* (İncesu *Dinar –Af.)

akgız Beyaz renkli inek veya buzağı. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

akglik Küçük, sarı meyvalı, boz renkli bir çeşit ağaç. (İncesu *Dinar –Af.)

ak gök **1.** İyi kötü, yarı olmuş yarı olmamış sebze veya meyva. (Dişli *Bolvadin –Af.; Alâeddin *Acıpayam, Çıtak *Çivril –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Yakabağ *Fethiye, Yaşyer *Milâs –Mğ.) **2.** Bir çeşit incir. (Senir –Isp.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **3.** Çeşitli sebze. (Garipköy *Tavas –Dz.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

akgötüren Yabanın büyüğü. (–Ed.)

akgöz [**akgözlü, akközlü**] **1.** Korkak, budala, ahmak. (Kızılköy *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent, Banus *Eğridir –Isp.; *Sarayköy köyleri, *Tavas köyleri, Ekse *Çal, Yukarıkaraçay, Darıveren *Acıpayam, Tekkeköy –Dz.; Hamzabali, Eymir *Bozdoğan –Ay.; Yenice *Emet, –Kü.; * Sivrihisar –Es.; Beydili *Nallıhan –Ank.; *Karaman, *Er-

SanalBaba

menek köyleri –Kn.; *Anamur, Aslanköy –İç.; Karadere *Gündoğmuş, *Gazipaşa –Ant.; *Fethiye köyleri, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
[akgözlü] : (Kuşbaba *Bucak –Brd.)
2. Açgözlü, herşeyde gözü olan. (*Şarki Karaağaç –Isp.)
[akközlü] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)
3. Fesat, hırçın. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ak gözleme Yağsız ekmek, pide. (Dişli *Bolvadin –Af.; Bereketli *Tavas –Dz.; *Devrekâni –Ks.)

akgözlü [→ **akgöz - 1**]

akgut İri taneli, güzel kokulu bir çeşit beyaz üzüm. (*Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; –Kn.)

akguyruk İyi cins çay. (*Bor –Nğ.)

ak gül Beyaz gül. (*Bolvadin –Af.)

ak gün Mesut ve mutlu gün. (*Mesudiye köyleri –Or.)

akgünek Kırda yetişen ve yenen bir çeşit ot. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

akhaba Yünden dokunmuş bir çeşit kilim. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

akı (I) [aki] Kardeş. (Ekse *Çal –Dz.; *Mustafakemalpaşa –Brs.)
[aki] : (Mudam *Mustafakemalpaşa –Brs.)

akı (II) Yumurtanın beyazı. (Kayapa –Ed.)

akıbat (I) Avukat. (Uluköy *Dinar –Af.; Çukurkuyu *Bor –Nğ.)

akıbat (II) Göz göre göre, bile bile. (Çalı *Çal, *Tavas –Dz.)

akıd [akıda (II), akıdak -1, akıdık (I) -1, akıt (I), akta] Sidik. (*Boğazlıyan –Yz.; Mahzemin –Ky.)
[akıda (II)] : (*Zile –To.)
[akıdak -1] : (Bahçeli *Bor –Nğ.)
[akıdık (I) -1] : (*Yalvaç –Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.; *Zile –To.; –Yz.; –Ky.; –Kn.)
[akıt (I)] : (Devri *Bucak –Brd.; –Bo.; *Bor –Nğ.)
[akita] : (*Zile –To.)

akıda (I) [akıt (II) -2] 1. Helva, şeker, pekmez. (Mençek, Uğurlu *Ermenek –Kn.) 2. Çoğu kaynatmak suretiyle akideleşmiş şeker, pekmez, koyu pekmez. (*Anamur, *Silifke, *Gülnar, *Mut ve köyleri –İç.)
[akıt (II) -2] : (–Ml.; –Ur.; *Kilis, *Nizip –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)
3. Pekmezle karıştırılmış incir. (*Alanya –Ant.)

akıda (II) [→ **akıd**]

akıdak 1. [→ **akıd**] 2. Lâzımlık, oturak. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ākıdeş [→ **akani**]

akıdık (I) 1. [→ **akıd**] 2. Her yere işiyen kimse. (Uluğbey, *Senirkent –Isp.)

akıdık (II) Kararsız, ikiyüzlü, sebatsız, dönek. (Küçükkabaca *Uluborlu, Yassıviran, Uluğbey –Isp.)

akıdmak [→ **akıtmak** (I) - 1]

akık Kadınların ve kız çocuklarının boyunlarına taktıkları üçgen şeklindeki kırmızı boncuk. (İleydağı *Uluborlu, Bağıllı *Eğridir –Isp.)

akıla zarar, akıllara zarar Olağan üstü, tahminin üstünde : *Bu sene buğdaylar öyle bol ki, akıllara zarar.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

akılbalıg, akılbaloğ [akılbali, akılbāliği, akılbalik, akılbaluğ, akırbalık, akilbāle] Erinlik, baliğ olma, bülûğa erme. (–Bt.)
[akılbali] : (Ortaköy *Çal –Dz.; *Merzifon –Ama.)
[akılbāliği] : (*Merzifon –Ama.)

SanalBaba

[akılbalik] : (Mahzemin –Ky.)
[akılbaluğ, akılbuluğ] : (Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç –Ar.)
[akırbalık] : (Çamköy *Gölhisar –Brd.)
[akilbāle] : (Çuvallı *Yeşilova –Brd).

akılbali [→akılbalıg]

akılbāliği [→ akılbalıg]

akılbalik [→ akılbalıg]

akılbaluğ, akılbuluğ [→ akılbalıg]

akılbāliğ olmak Erinlik çağına gelmek. (*Silifke –İç.)

akılcı Akıl veren. (Bahçeli *Bor–Nğ).

akıldak (I) Aynı akılda olan, kafa dengi. (Ekse, *Çal –Dz.)

akıldak (II) Küçük su toplumu çizgisi, su çatı. (*Avanos –Krş.)

akıl delisi Zeki fakat çok yaramaz çocuk. (*Merzifon köyleri –Ama.)

akıl ermezlik Cahillik. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

akılgan (I) [akgın (II) -4, akılkan -1, akıntılı (I) -2, akkın (II) -4, aklan (I) -6, aknal -1] 1. Akıntılı, hızlı akan su, akıntılı su kanalları. (Hıyam *Nizip, Lohan –Gaz.)
[akgın (II) -4] : (*Sarayköy köyleri –Dz.)
[akılkan -1] : (Lohan –Gaz.)
[akıntılı (I) -2] : (Muradiye ve köyleri –Rz.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.)
[akkın (II) -4] : (Yeniköy –Ba.; Bozan –Es.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Elmalı –Ant.; Dalaman, Mesken *Yatağan, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
[aklan (I) - 6] : (*Antakya –Hat.)
[aknal -1] : (Gaziler *Hadım –Kn.)
2. [→ akak (I) - 1] 3. [→ akak (I) - 3] 4. [→ akar - 1] 5. [→ akım (I)]

akılgan (II) 1. Ağacın kabuğu ile gövdesi arasındaki ince tabaka. (–Çr.) 2. [→ akma (I) - 1]

akılgan (III) 1. [→ akak (II)] 2. Bilgiç, çok bilmiş: *Hadi sen de akılganlık satma.* (Tanır *Afşin–Mr.)

akılkan 1. [→ akılgan (I) - 1] 2. [→ akma (I) - 1]

akım (I) [akgın (II) - 3, akılgan (I) - 5, akıntı (I) - 3, akkın (II) - 3, aklam (I) - 2, aklantı - 1, aklım, aknal - 2] Meyil, suya akış imkânı veren eğim: *Bu damın akımı yok.* (*Dinar köyleri –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Taşköprü –Ks.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; –Gm. ve çevresi; *Iğdır ve çevresi –Kr.; Çamlı *Ayaş –Ank.; –İç.)
[akgın (II) - 3] : (*Mut köyleri –İç.)
[akılgan (I) - 5] : (*Kilis –Gaz.)
[akıntı (I) - 3] : (–Brs.; –Ks.; Mahzemin –Ky.)
[akkın (II)- 3] : (Mesken *Yatağan –Mğ.)
[aklam (I) - 2] : (*Gelibolu –Çkl.)
[aklantı - 1] : (*Kandıra –Kc.; –Sn.)
[aklım] : (*Ünye –Or.)
[aknal -2] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)

akım (II) Ayağın üstü. (*Doğubayazıt –Ağ.)

akım çatağı Küçük sellerin birleşerek büyük bir sel meydana getirdikleri yer. (Uzuncaburç *Silifke –İç.)

akın Ekin, harmandan alınan buğday: *Bu yıl 200 çinik akınımız çıktı.* (Yeniçubuk *Gemerek, *Kangal ve köyleri –Sv.)

akıncak Bayır, tepe, yamaç. (Cumayanı –Zn.; Karabörk *Görele, Yaslıbahçe *Bulancak –Gr.; –Rz.; Harşit bucağı köyleri –Gm.)

akındırık [→ akma (I) - 1]

SanalBaba

akıngan Su yürümüş ağaç. (Kazmasökü –Sn.)

akını akını gitmek Sürüne sürüne, yüzüstü gitmek. (Akpınar –Or.)

akınmak [akkınmak] **1.** Özenmek, meyletmek, gönül vermek, sevmek. (*Bartın –Zn.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Görmel, *Ermenek –Kn.; Şıhşamı *Kadirli –Ada.; *Silifke –İç.)

[akkınmak]: (*Silifke –İç.) **2.** Kaymak: *Dağlardan akınarak geldim.* (Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Arpa –Or.; Karabörk *Görele –Gr.; *Ermenek –Kn.)

akıntı (I) **1.** Yağmur ve kar suyu. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Çal köyleri –Dz.; –Rz.) **2.** [→ **akak** (I) - 3] **3.** [→ **akım** (I)]

akıntı (II) [→ **akma** (I) - 1]

akıntı (III) Bir işin normal gidişi: *İşleri akıntıya bindirdik.* (Uluğbey *Senirkent, Körküler *Yalvaç –Isp.; *Mesudiye –Or.)

akıntı (IV) Kadınlarda aybaşı olayı. (Görmel *Ermenek –Kn.)

akıntılı (I) **1.** [→ **akak** (I) - 4] **2.** [→ **akılgan** (I) - 1] **3.** [→ **akkın** (I) - 2] **4.** [→ **akkın** (I) - 4]

akıntılı (II) [→ **akkın** (III) - 1]

akıprık Su içmeye mahsus kalaylı ibrik. (*Dinar ve köyleri –Af.)

akır (I) Ateş. (*Karlıova köy ve aşiretleri –Bn.)

akır (II) Ahır. (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

akırap [→ **akrap** (II) - 1]

akıraz [akırazgı] Beyaz üzüm. (Yazıköy *Safranbolu –Zn.; *Ilgın –Kn.)

[akırazgı]: (*Şarki Karaağaç –Isp.)

akırazgı [→ **akıraz**]

akırba Hısım, akraba. (Kızılca, Karahisar *Tavas –Dz.)

akırbale gelmek Erinlik, bülûğ çağına gelmek. (Karahisar *Tavas –Dz.)

akırbalık [→ **akılbalığ**]

akırdak Kalın dilme, direk. (Karayılanlı *Antakya –Hat.)

akırgan (I) Tomruğun içinden çıkan yağlı çam. (Giremez *Araç –Ks.)

akırgan (II) **1.** [→ **akak** (I) - 1] **2.** [→ **akak** (I) - 5]

akırhergi Vakitsiz yapılan nadas: *10 dönüm akırhergi yaptım.* (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

akırtmaç [akıtmaç (I) -2] Deve yeni doğurduğu zaman alınan sütüne un katılarak yapılan yemek. (Yeniköy *Ereğli –Kn.)

[akıtmaç (I) -2]: (–Kn.)

akıs (I) **[akış]** Köpek. (Elden *Yeşilova –Brd.)

[akış]: (İleydağı *Uluborlu –Isp.; Navlu *Yeşilova –Brd.)

akıs (II) Otomobil aksı. (*Kandıra –Kc.)

akısga [→ **ak çiçek**]

akış [→ **akıs** (I)]

akış akış Akın akın, toplu olarak. (*Bor –Nğ.)

akış akış gitmek Akın akın, küme küme, toplu olarak gitmek. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

akışkı Akınca: *Musluktan su akışkı bana haber ver. Elimi bıçak kesti, kan akışkı korktum.* (Senir *Keçiborlu –Isp.)

akışmak (I) Bir yöne hep birden, toplu olarak yürümek, üşüşmek. (Yassıviran *Senirkent, *Şarki Karaağaç –Isp.; Kuşbaba, Devri *Bucak, Güney *Yeşilova –Brd.; Ga-

SanalBaba

ripköy *Tavas, *Çivril, Honaz –Dz.; Alamut, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Yenice *Emet –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Kilis –Gaz.; *Kırıkkale –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; *Bor, –Nğ.; Doğanbey *Beyşehir, *Ermenek ve köyleri –Kn.; *Silifke, Çiftepınar *Mersin –İç.; *Elmalı –Ant.)

akışmak (II) Toprak dam yağmurda akmak. (Sofular *Eğridir –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.)

akışmak (III) Anlaşmak, kaynaşmak, arkadaş olmak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

akıt (I) [→ **akıd**]

akıt (II) **1.** Salça. (–İst.; –Mr. ve çevresi) **2.** [→ **akıda** (I) - **2**]

akıt (III) Taş kemer, kubbemsi taş tavan: *Tavanları akıt evler soğuk olur.* (*Ahlat –Bt.)

akıtma (I) [**akıtma işi**] **1.** Mısır ununa haşhaş, yağ veya pekmez karıştırılarak tepside pişirilen bir çeşit ekmek. (İshaklı, Dişli *Bolvadin –Af.; *Senirkent, Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **2.** Tepside pişirilen yumurtalı veya yağlı ekmek. (Sofular, Akçaşar *Eğridir, *Senirkent –Isp.; *Yeşilova köyleri –Brd.) **3.** Hamuru saç üzerine dökülerek pişirilen bir çeşit ekmek, pide, çörek. (Sofular *Eğridir –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; Garipköy, Karahisar, Bereketli *Tavas, *Sarayköy, Bozkurt –Dz.; Ulucak *Menemen, *Torbalı köyleri, Falaka *Bayındır, Kazanlı, Balabanlı *Ödemiş, *Bergama –İz.; –Mn.; Minnetler *İvrindi, Yeniköy –Ba.; İsmetiye –Brs.; Hacıkebir *Emet, Gecek *Altıntaş –Kü.; *Safranbolu, *Bartın –Zn.; *Yatağan –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; Şahinköy *Malkara –Tk.) [**akıtma işi**]: (*Susurluk –Ba.) **4.** Hamuru yağda kızartarak yapılan bir çeşit ekmek veya tatlı. (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; *Dikili –İz.; *Turgutlu, –Mn.; Demirkapı *Susurluk, *Bandırma, –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; –Sm.; –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.) **5.** Hamuru, yassı kadayıf gibi saç üzerine dökerek yapılan bir çeşit tatlı. (Alanlı –Ay.; *Susurluk ve çevresi –Ba.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; Çayırdere *Silivri, Yeniköy, *Yalova –İst.; *Elmalı –Ant.; Şeref *Yatağan –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa, –Ed.; Ceylanköy *Lüleburgaz, –Krk.) **6.** Hamuru, saç üzerinde pişirildikten sonra tepsiye alınıp, üzerine et suyu veya tatlı dökülerek yapılan bir çeşit yemek. (Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Ant.) **7.** Mısır unundan yapılan ekmek. (*Turgutlu –Mn.; Doma *İnegöl –Brs.; Köprücek *Emet –Kü.) **8.** Bir çeşit sucuk. (*Kilis –Gaz.) **9.** [→ **akma** (I) - **1**] **10.** Bir ottan toplanan süt sakızı. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

akıtma (II) [**akıtmaç** (II)] Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyaz leke. (Kıratlı *Dikili, Poyracık *Kınık –İz.; Hacıkebir *Emet –Kü.; Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; –Çkr.; –Ama.; –El.; –Ml.; Keret *Nizip, Lohan –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; Kötüboynul –Yz.; *Haymana –Ank.; Çığşar *Kadirli –Ada.; *Mut köyleri –İç.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.;

SanalBaba

*Meriç –Ed.)

[**akıtmaç** (II)]: (*Avanos –Krş.)

akıtma (III) **1.** Alçıdan yapılan tavan süsleri. (–Çkr.) **2.** Bir çeşit nakış. (*Mut köyleri –İç.) **3.** Enli bilezik. (*Siverek –Ur.; *Nizip, *Kilis –Gaz.; *Pazarcık köyleri –Mr.) **4.** Birkaç dizi enli gerdanlık. (*Kilis –Gaz.)

akıtma (IV) **1.** Susamın sapları karışmadan tanelerini bir yere toplama. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **2.** Tarlanın, yalnız ekilecek kısımlarını gübreleme. (*Kilis –Gaz.)

akıtmacık Kilim, yün çorap ve heybelerde kullanılan bir çeşit motif. (Orhana *Anamur –İç.)

akıtmaç (I) **1.** Saç üzerinde pişirilen yumurtalı hamur yemeği. (Bademli *Dinar –Af.) **2.** [→ **akırtmaç**] **3.** Sulu, su kıvamında, cıvık. (Üründü *Serik –Ant.)

akıtmaç (II) [→ **akıtma** (II)]

akıtma işi [→ **akıtma** (I) - 3]

akıtmak (I) [**akıdmak**] **1.** İşemek. (*Dinar köyleri, Hocalar *Sandıklı, Dişli, *Bolvadin –Af.; *Eşme –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Hisarardı, *Yalvaç, Gönen, –Isp.; *Tefenni çevresi, Kayadibi *Yeşilova –Brd. ve köyleri; *Sarayköy, Çöplü *Çivril, Çardak –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; *İznik –Brs.; Yenice *Emet, Çal –Kü.; *Sivrihisar –Es.; –Ks.; Alvaz, *Şabanözü, *Eskipazar, *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Zile ve çevresi –To.; Kalafka –Tr.; Süle –Gm.; –Rz. ve köyleri; *Kilis –Gaz.;–Mr.; Çepni *Gemerek, *Zara, –Sv.; –Yz. köyleri; –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ. ve çevresi; *Ermenek ve köyleri, –Kn.; *Anamur, *Silifke –İç.; *Elmalı, *Kaş, –Ant.)

[**akıdmak**]: (–Brd.; Yakaköy *Gelendost –Isp.; –Es.) **2.** Hayvan sulamak. (*Karahallı –Uş.; Sarımahmutlu *Buldan, Bulkaz *Çivril –Dz.)

akıtmak (II) **1.** Meylettirmek, çekmek, çevirmek: *Kızın gönlünü akıtmak lâzım.* (Körküler *Yalvaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova, –Brd.) **2.** Düşürmek: *Kalemi cebimden akıtmışım.* (Yenice *Emet –Kü.)

aki [→ **akı** (I)]

ākideş [→ **akani**]

akidiye Akide şekeri. (–Ezm.)

akilbāle [→ **akılbalığ**]

akilik (I) Omurilik. (Dişli *Bolvadin –Af.; *Senirkent –Isp.; *Lâpseki –Çkl.; –Es.; Cumayanı –Zn.; *Taşköprü –Ks.; –Nğ.; –Kn.)

akilik (II) Beyaz düğme. (*Gelendost –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy köyleri, İsabey, Ekse *Çal –Dz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

akilitiri Bir çeşit beyaz erik. (*Bor –Nğ.)

akîr (I) **1.** Eritilen yağın dibinde biriken tortu. (*Zile –To.; –Gaz.; Isgın *Elbistan, *Afşin –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; Karatoruk *Gürün –Sv.) **2.** Yağ ve yoğurt gibi maddelerin ekşi tortusu. (*Kilis –Gaz.) **3.** Bir sıvının dibindeki birikinti, tortu. (*Kilis, *Nizip –Gaz.)

akîr (II) Hakaret anlamında. (*Nizip –Gaz.)

akisi Aksi, söz dinlemiyen. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

akita [→ **akıd**]

SanalBaba

akitin Yiğit, cesur. (–Dy.)

akiye [akya] Orkinos balığı. (*Marmaris –Mğ.)

[akya]: (Bozburun *Marmaris, –Mğ.)

akka 1. [→ **aka** (I) - 2] 2. [→ **aka** (I) - 1]

ak kabak (I) İnce uzun, beyaz renkli bir çeşit kabak, helvacı kabağı. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; –Sm.;*Merzifon köyleri –Ama.)

ak kabak (II) [→ **akbambalak**]

ak kadın barmağı Büyük salkımlı, uzun taneli bir çeşit beyaz üzüm. (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

akkadina Papatyaya benzer sarı çiçekli bir ot. (Kıbrıs)

akka dukka Bir çeşit oyun. (Yarıkkaya *Emirdağ –Af.)

akkakık Kırmızı, gevrek: *Bu ekmekler akkakık olmuş.* (Navlu *Yeşilova –Brd.)

ak kanat (I) 1. Kuyruğu ve yelesi beyaz olan at. (–Isp.; *Mut köyleri –İç.) 2. Beyaz kanatlı küçük bir kuş. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.) 3. [→ **akça kanat** (I) - 2] 4. Uçak. (Ekse *Çal –Dz.)

akkanat (II) Ürün vermiyen mısır bitkisi. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

akkanat (III) Eski askeri örgüte göre muvazzaf, ihtiyat, rediften sonra gelen yaşlılar. (–Ama. köyleri)

akkanat alayı Saçı sakalı ağarmış ihtiyarlar. (–Çr.)

akkanat bulutu Yağmur bulutu. (–Ant.)

akkap 1. Yazı kâğıdı. (*Ayvacık –Çkl.) 2. Beyaz tabak. (*Bergama –İz.)

akkaş (I) Lâkap, şöhret. (*Sarayköy köyleri –Dz.; Giremez *Araç –Ks.)

akkaş (II) Haşhaş, afyon. (Gürnes *Akşehir –Kn.)

akkatık 1. [→ **akcakatık** - 1] 2. Yağlı sütten yapılan yoğurt. (İshaklı *Bolvadin –Af.) 3. Yoğurdun üzerinden alınıp bir yerde biriktirilen kaymak. (*Şerefli Koçhisar –Ank.) 4. Süt. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

akkavak Populus alba, salicaceae. (–Brs.; –İst.)

akkaya [→ **akcilim**]

akkaya bülbülü Muaşeret adabını bilmiyen, kaba adam: *Akkaya bülbülü geldi.* (–Ed.)

akkayacık Yuvasını kayaların derin kovuklarında yapan, kanatları siyah tüylü küçük bir kuş. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

akkayşak Bir çeşit mantar. (*Çerkeş –Çkr.)

akker [→ **akger**]

akkerkes Kartal cinsinden, başı beyaz, kanatlarının uçları siyah bir kuş. (*Ulukışla, *Bor –Ng.; Kızılca *Hadım –Kn.)

akkermaz [→ **akgernaz**]

akkın (I) [**akgın** (I) -1, 2, 3; **akıntılı** (I) -3, 4; **aklam** (II), **aklan** (II)-2] 1. Az meyilli, düzgün, engebesiz yol veya toprak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Brd. köyleri; *Çal, *Buldan köyleri, Garipköy *Tavas, Tekkeköy –Dz.; Yeniköy –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; Bahçeli *Bor –Ng.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; Genek *Yatağan, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[akgın (I) - 1]: (Devri *Bucak –Brd.; Yenice *Emet –Kü.; *Mut köyleri –İç.)

SanalBaba

2. Sürülmesi ve çalışılması kolay tavlı toprak. (Garipköy *Tavas –Dz.; Yeniköy –Ba.; Sarıcaeli –Çkl.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[akıntılı (I) - 3] : (Sücüllü *Yalvaç, –Isp.)

3. Yolunda, yoluna girmiş, olurunda (iş hakkında). (–Af.; *Eğridir köyleri, –Isp.; –Brd. ve köyleri; *Buldan köyleri, İğdir *Çivril, *Sarayköy –Dz.; –Ba.; Bozan, –Es.; –Nğ.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; *Milâs –Mğ.)

[akgın (I) - 2] : (Devri *Bucak –Brd.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Yenice *Emet –Kü.)

[aklam (II)] : (Ahmetçe *Ayvacık –Çkl.; Kemal –Ed.)

4. Kolaylıkla yapılan, çabuk ilerliyen, akıcı (iş hakkında). (*Eğridir köyleri, –Isp.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; –Ba.)

[akıntılı (I) - 4] : (*Eğridir köyleri –Isp.)

5. İşlenmesi kolay, pürüzsüz, düzgün, budaksız ağaç veya tahta. (Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç –Isp.; –Brd.; *Çal –Dz.; Bozan –Es.)

[akgın (I) - 3] : (Bademli *Dinar –Af.; Yenice *Emet –Kü.)

[aklan, aklañ (II) - 2] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.; Korucu *İvrindi –Ba.; Takanlı, Aslanköy *Mersin, *Mut köyleri –İç)

akkın (II) **1.** [→ **akak** (I) - 3] **2.** [→ **akak** (I) - 4] **3.** [→ **akım** (I)] **4.** [→ **akılgan** (I) - 1]

akkın (III) **[akıntılı** (II)] **1.** İstekli, eğinik, gönüllü, tutkun. (*Senirkent –Isp.; Marabuz *Afşin –Mr.; –Nğ.) **[akıntılı** (II)] : (Büyükkabaca *Senirkent –Isp.)

2. Anlayışlı. (–Brd.)

akkın (IV) İştahla, istiyerek yenen yemek. (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

akkınmak [→ **akınmak**]

ak kır Bütüniyle beyaz olan at, süt kırı. (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; –Ant.)

akkırkaz (kerkez) Kartal cinsinden, kanatlarının ucu siyah bir kuş. (–Kn.)

akkız 1. Killi ve nemli toprakta yetişen, uzun yapraklı, tüylü mor çiçekli bir çeşit diken olup sapları soyularak yenir. (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Dikili –İz.; Pelitköy *Burhaniye –Ba.; Gözne, Civanyaylağı, Darısekisi *Mersin –İç.) **2.** Genger otunun tazesi, şevketibostan. (*Bergama –İz.) **3.** Yaylalarda yetişen ve kuruyunca içi boş kamış haline gelen ot. (Yukarıyirikler *Karaisalı –Ada.)

akkila çift Akala pamuğunun iki çenekli olan kapçığı. (Ekse *Çal –Dz.)

akko, akku Saksağan, alasakça. (–Dy.)

akkozak (I) **1.** Beyaz renkli afyon çiçeği. (İsabey *Çal –Dz.) **2.** Mısır koçanı. (İğdir *Çivril –Dz.) **3.** Fıstık çamından yapılan kereste. (*Bergama –İz.) **4.** Beyaz olan tahtası yapılarda kullanılan bir çeşit ağaç. (Hartlap –Mr.)

akkozak (II) Taşlarla oynanan bir oyunda kullanılan söz. (–Ky.)

akköse Sonbaharda ekilen, soğuğa dayanıklı bir çeşit buğday. (*Hadım –Kn.)

akközlü [→ **akgöz** - 2]

akkulak 1. Beyaz mantar. (*Ber-

SanalBaba

gama –İz.) **2.** Sütü kurutularak güzel kokulu sakız yapılan bir çeşit ot. (Hemşin, Ortaköy *Pazar –Rz.; Yukarıkale *Koyulhisar, –Sv.;*Bozkır –Kn.)

akkulut Yeşil renkli, iri taneli bir çeşit üzüm. (Cimin –Ezc.)

akkunduz Geniş ve kıvrık yapraklı bir çeşit ot. (*Şebin Karahisar, *Tirebolu –Gr.)

akkur Tertemiz, bembeyaz. (Kavak *Yeşilova –Brd.; Engilli *Akşehir –Kn.)

akkuş [akmaca] Leşle geçinen büyük ve yırtıcı bir kuş, atmaca. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Ekse *Çal, Kızılca *Tavas –Dz.)

[akmaca]: (Bekilli *Çal –Dz.)

ak kuşak Elde örülmüş beyaz yün kuşak. (Yayla *Tefenni –Brd.)

akkuyruk Tavuk yiyen bir çeşit kuş. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

akla almak, akla dakmak, akla goymak Bir şeyi sabit fikir haline getirmek, karar vermek. (*Bor –Ng.)

aklabacı Kızağa ot yükleneceği zaman, ön kısmına konulan 1 - 1,5 metre yüksekliğindeki kazık, sırık. (*Ardanuç köyleri –Ar.)

akla dammak, akla damlamak Akla gelmek, sezmek, tahmin etmek: *Bu işin olmıyacağı daha başında aklıma dammıştı.* (*Bor –Ng.)

aklağı Akan suyun yatağında oyduğu çukur. (Karahöyük *İncesu –Ky.)

aklahna üzümü İri yuvarlak taneli, kalın kabuklu, dayanıklı bir çeşit beyaz üzüm. (Sarıcaeli –Çkl.)

aklam (I) **1.** [→ **akak** (I) - 4] **2.** [→ **akım** (I)]

aklam (II) [→ **akkın** (I) - 3]

aklamak, āklamak [aklemek] 1. Toplamak, ayıklamak, devşirmek: *Soğan otu akladık.* (Eber *Dinar –Af.; *Gelendost –Isp.; *Tefenni ve çevresi, *Yeşilova köyleri, Kurna, –Brd.; Hadım *Çal, Darıveren, Alâeddin, *Acıpayam, *Sarayköy, Kadıköy *Buldan, *Tavas köyleri, Çardak –Dz.; Dallıca *Nazilli, Sürez, Hamzabali, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Poyracık *Kınık –İz.; *Alaşehir –Mn.; Sobran –Gm.; Cenciğe –Ezc.; Sarıvadi, Çukurbağ, *Ermenek –Kn.)

[aklemek]: (*Acıpayam–Dz.; *Alaşehir –Mn.; –Ba.; İsmetiye –Brs.; –El. ve çevresi)

2. Temizlemek: *Yarın arık aklamağa gideceğiz.* (*Tefenni ve çevresi, Kurna, –Brd.; Ekse *Çal –Dz.) **3.** Atlamak: *Çaydan akladım.* (Karamanlı *Tefenni –Brd.) **4.** Ağartmak, yıkamak. (Ekse *Çal, Kadıköy *Buldan –Dz.; *Düzce –Bo.; Güney *Taşköprü –Ks.) **5.** Terbiye etmek. (*Düzce –Bo.) **6.** Haklamak, başarmak. (Büyükmanika *Saray –Tk.)

aklan, aklañ (I) **1.** Su arkı. (Büyükfindos –Isp.; Çayır *Çaycuma, Hacıkadıoğlu, Yukarıdemirciler, Sofular –Zn.) **2.** [→ **akak** (I) - 1] **3.** [→ **akak** (I) - 3] **4.** [→ **akak** (I) - 4] **5.** [→ **akar** - 1] **6.** [→ **akılgan** (I) - 1]

aklan (II) **1.** [→ **akma** (I) - 1] **2.** [→ **akkın** (I) - 5] **3.** Yeşil kabuğu kolay soyulan iyi cins ceviz. (*Mersin köyleri –İç.)

aklan (III) **1.** [→ **akca** (I)] **2.** Tombul, beyaz: *Aklan yüzlü çocuk.* (İsa-

SanalBaba

bey, *Çal –Dz.) **3.** Uzun boylu, yakışıklı delikanlı. (Yukarıseyit *Çal –Dz.) **4.** Olgun, aklı başında adam. (Takanlı *Mersin–İç.)

aklantı **1.** [→ **akım** (I)] **2.** [→ **akar - 1**] **3.** Saçak oluğu. (–Sn.;–Tr.)

aklap Dağ armudu, ahlat. (Küçükkabaca *Uluborlu, Sücüllü, Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Argıthanı *Ilgın –Kn.)

akla takla Altüst, karışık, dağınık: *Her taraf akla takla oldu.* (*Zile ve çevresi –To.)

aklemek [→ **aklamak - 1**]

akleyvaz **1.** [→ **ak bakla**] **2.** Ayşekadın fasulyesi. (–Ml.) **3.** [→ **akbörülce - 2**]

aklık (I) [**aklık kızıllık**] **1.** Pudra, düzgün. (*Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; –Isp.; Çerçin, –Brd.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Karşıkaya –İz.; *Alaşehir, –Mn.; Yeniköy –Ba.; *İnegöl, *İznik –Brs.; Yenice *Emet, Beşkarış, *Altıntaş, –Kü.; Bozan, –Es.; Fevziye *Geyve –Kc.; –İst.; *Bartın, *Çaycuma, *Safranbolu –Zn.; *Kargı, –Ks.; *Çerkeş, *Eskipazar, *Kurşunlu –Çkr.; –Çr. ve çevresi; Karadere –Rz.; *Boğazlıyan –Yz.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç.; Kayapa, Hıdırağa –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[**aklık kızıllık**] : (*Boyabat –Sn.) **2.** Deri hastalığı ilâçlarında kullanılan beyaz renkli toz. (–Sn. ve çevresi) **3.** Tebeşir. (Erkilet *Pınarbaşı, –Ky.) **4.** Kadınlarda veya erinlik çağındaki kızlarda görülen akıntı. (Söğüt *Marmaris –Mğ.) **5.** [→ **ak** (I) - **4**]

aklık (II) **1.** [→ **ak yıldız**] **2.** Samanyolu (Güzelsu *Akseki –Ant.)

aklık kızıllık [→ **aklık** (I) - **1**]

aklım [→ **akım** (I)]

akli baliğ Aklı başında, düşünceli. (*Bandırma –Ba.)

aklöylez [→ **ak bakla**]

akma (I) [**akılgan** (II) - **2**, **akılkan - 2**, **akındırık**, **akıntı** (II), **akıtma** (I) - **9**, **aklan** (II) - **1**, **akunduk**, **akunduruk**] **1.** Çamsakızı, reçine. (Dikici, Çiftlik *Dinar, –Af.; *Eşme ve aşiretleri –Uş.; Sofular *Eğridir, Kozluca, Giresin, İlyas *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler –Isp.; Ürkütlü, Devri *Bucak, *Yeşilova köyleri, *Tefenni ve çevresi, –Brd. ve köyleri; *Sarayköy köyleri, İsabey, Bekilli *Çal, Darıveren, *Acıpayam, *Buldan köyleri, Yukarıboğaz, *Tavas, Bulkaz, İğdir *Çivril, Honaz, Çardak, Başçeşme, –Dz.; Hamzabali, Sürez *Bozdoğan, Yazırlı *Nazilli –Ay.; Kıratlı *Dikili –İz.; Sarıcaeli –Çkl.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Bağyaka *Finike, Yelten *Korkuteli –Ant.; *Bodrum, *Fethiye köyleri, *Milâs ve köyleri, *Marmaris ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

[**akılgan** (II) - **2**] : (Sarı *Merzifon, Zigere –Ama.; –To.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**akılkan - 2**] : (*Merzifon –Ama.)

[**akındırık**] : (Zile *Mesudiye, Bayadı, Arpaköy –Or.; –Gr.)

[**akıntı** (II)] : (Zevker *Refahiye –Ezc.)

[**akıtma** (I) - **9**] : (*Milâs köyleri, –Mğ.)

[**aklan** (II) - **1**] : (Yukarıkale *Ko-

SanalBaba

yulhisar –Sv.; Ortaca, Çakırlar *Akşehir –Kn.)

[akunduk]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[akunduruk]: (–Or. ve köyleri; *Tirebolu, Nefsiköseli *Görele, –Gr.; Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

2. Çokça meyva ağaçlarının gövde ve dallarında olan zamk. (*Eşme –Uş.) **3.** Katran. (–Uş.)

akma (II) Tepe ve yarlardaki kaya parçaları. (Sarıcaeli –Çkl.)

akma (III) Aldanma, gönül verme. (–Yz. köyleri)

akma (IV) Bir çeşit kumaş. (–Sv.)

akmaca [→ **akkuş**]

akmaç [→ **akak** (I) - **3**]

ak mahsul Tahıl. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

akmak (I) Ağaçlara su yürümek: *Söğütler akmış.* (Hisarardı *Yalvaç –Isp.)

akmak (II) Ekmek (yiyecek). (Yeniçubuk *Gemerek, *Kangal ve köyleri –Sv.)

akmaltak Boz renkli, beyaza yakın. (*Çarşamba –Sm.)

akman **1.** Temiz, beyaz, güzel. (*Taşköprü, Abana, –Ks.; *Meriç –Ed.) **2.** Alnı beyazlı sığır. (*Taşköprü –Ks.) **3.** İhtiyar. (*Şebin Karahisar –Gr.)

akmandır Sütünden sakız yapılan ot, sakızlık. (Medele, Ekse *Çal –Dz.)

akmaral Büyük geyik. (Kadıçiftliği *Yalova –İst.)

akmaz Bir yere akıntısı olmıyan küçük göl. (Haydarlı *Görele–Gr.)

akmelek Ak toprak. (Çandır *Serik –Ant.)

akmeri Bir çeşit beyaz üzüm. (*Ağın –El.)

akmık Atmık, sperma. (*Kandıra –Kc.)

akmın **1.** [→ **ahbun** - **1**] **2.** Gübre ve benzerini taşımak için kağnının yanlarına konan tahta mahfaza. (Taşoluk *Göksun –Mr.)

akmın oku [→ **akbun** - **2**]

akmubatça [→ **akbaba**]

akmun [→ **ahbun** - **1**]

aknak [→ **akak** (I) - **1**]

aknal **1.** [→ **akılgan** (I) - **1**] **2.** [→ **akım** (I)]

ako [akob] Deli, serseri. (*Zile –To.)

[akob]: (Beylerli –Dz.)

akob [→ **ako**]

akobbah [→ **akabbak**]

akos [akoz] Saban, pulluk veya traktörün toprakta açtığı iz, çizgi. (*Zile –To.; Ölçek *Ardahan –Kr.; Niğzivan –Ar.; *Ahlat –Bt.)

[akoz]: (Bağlıca, Aşağırmaklar *Ardanuç, Çavdarlı, *Şavşat, Erkinis, *Yusufeli –Ar.; *Ardahan –Kr.; *Ahlat –Bt.)

akova Bir çeşit yumuşak buğday. (–Ba.)

akoz [→ **akos**]

akoz etmek Haber vermek, ihbar etmek [argo]. (–Sm.)

akpa Mutfakta kullanılan büyük kıyma bıçağı. (Hızıruşağı *Avanos –Krş.)

akpacık [→ **akabbak**]

akpaflak [akşaplak] Beyaz ve şişman yüzlü kimse. (*Alaçam –Sm.; Görmel, Uğurlu, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Çukurbağ *Mut –İç.)

[akşaplak]: (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

SanalBaba

akpak [→ **akabbak**]
akpakça [→ **akabbak**]
akpakla [→ **ak bakla**]
akpaklak **1.** Beyaz kabarcıklı yanık: *Ahmedin eli akpaklak olmuş.* (Kayadibi *Yeşilova –Brd.) **2.** Patlamış mısır: *Mısırı kavurunca akpaklak oldu.* (Kayadibi *Yeşilova, Hacılar –Brd.)
akpampul [**aktopaç** (I)] Güzel ve beyaz çocuk. (Kösten, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; –Kü. aşiretleri; –İz. çevresindeki aşiretler; Cumayanı –Zn.) [**aktopaç** (I)]: (Hırka *Tavas –Dz.)
akpancar Ispanak gibi yenilen lezzetli, yabani bir ot. (*Bayburt köyleri –Gm.)
akpapa Beyaz saçlı (kimse). (*Divriği, *Zara köyleri –Sv.)
akpaze Su, nişasta ve pekmezden yapılan bir tatlı. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)
ak pelit Ak meşe. (–Sm. ve çevresi)
akpın [→ **ahbun - 1**]
akpili [→ **akbili**]
akpopatça [→ **akbaba**]
akpullu Kenarı işlemeli çevre, baş örtüsü. (Ekse *Çal –Dz.)
akpun [→ **ahbun -1**]
akpusa [**akpusanık**] Bir çeşit beyaz buğday. (–İz. çevresi; –Mn. çevresi) [**akpusanık**]: (Gölmarmara *Akhisar –Mn.)
akpusanık [→ **akpusa**]
akpürçekli [→ **akbürçek**]
akraç (I) Su kabı. (Çaltı *Gelendost –Isp.)
akraç (II) Derelerin büklüm, dönemeç yeri. (Cumayanı –Zn.; Kırmıt *Osmaniye –Ada.)
akraç (III) [→ **akani**]
akrap (I) [**akrep -1, 2**] **1.** Hayvanların yularlarında, yanak kısmına takılan ve hayvanın hızlı yürümesini sağlıyan üç veya dört dişli demir parçası. (Senir –Isp.; *Acıpayam köyleri, *Sarayköy köyleri, Kızılca *Tavas –Dz.; Hamzabali, Eymir *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Evreşe *Gelibolu, –Çkl.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; İğneciler *Mudurnu–Bo.; Gaziler *Hadım –Kn.; Milâs –Mğ.) [**akrep -1**]: (Kurna –Brd.; Ovacık *Tavas –Dz.; Alanlı –Ay.; Işıklar –İz.; –Ba. çevresi; *İnegöl –Brs.; Bozan –Es.; Baklalı, *Çatalca –İst.) **2.** Kurt ve köpekler tarafından boğulmasını önlemek için köpeklerin boynuna takılan sivri madeni gerdanlık, tasma. (Çomaklı *Korkuteli –Ant.) [**akrep -2**]: (Kurna –Brd.)
akrap (II) [**akırap**] **1.** Akrep. (Eymir *Bozdoğan –Ay.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Kargı –Ks.; Kızılköyü –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Md.; Karaözü *Gemerek –Sv.; İbradı *Akseki –Ant.) [**akırap**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **2.** Siyah renkli bir çeşit kertenkele. (Dişli *Bolvadin –Af.) **3.** Çıyan. (–Gaz.)
akrap (III) Kahveye benzer yemişleri olan bir çeşit bitki. (Süle –Gm.)
akraz Dilsiz. (–Gaz.; *Boğazlıyan –Yz.)
akren Yaşıt, denk, akran: (*Dinar –Af.; İsabeyli *Nazilli –Ay.; *Afşin –Mr.; Mesken *Yatağan –Mğ.)
akrep **1.** [→ **akrap** (I) - 1] **2.** [→ **akrap** (I) - 2] **3.** Kır güvercini. (*Emirdağ –Af.)

SanalBaba

akri Kırmızı ve dayanıklı kerestesi olan bir çeşit orman ağacı. (Çayağzı, Yavuzköy *Şavşat, *Ardanuç –Ar.)

akrol İnce ve yuvarlak bir çeşit tandır ekmeği. (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)

akrtın Yavaş. ("Karaçayca'dan,, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

akrut Düzenci, bilgiç, kurnaz: *Seni gidi akrut...* (Baf, Kıbrıs)

aksak (I) Koyunun tırnağı arasında meydana gelen ve çakı ile kesilerek yerine tuz basılan şişkinlik, çıban. (Gülesur *Doğubayazıt –Ağ.)

aksak (II) Mercimek ufağı. (Şambayadı *Besni –Ml.)

aksakal Evliya, ermiş. (Mençek *Ermenek –Kn.)

aksakarca Dağ tepelerinde görülen beyaz bulut. (Dumanlı *Kurşunlu –Çkr.)

aksarhan [aksavran] Bir çeşit tohumluk buğday. (Genek *Yatağan –Mğ.)

[aksavran] : (Şeref *Yatağan –Mğ.)

aksavran [→ **aksarhan**]

aksaya 1. Beyaz gömlek: *Aksaya giyer ilikli, sandığı altın kilitli.* (*Sivrihisar –Es.; Körüstan, Elbeyli *İznik –Brs.; Ulaş *Tarsus –İç.) 2. Gemici gömleği. (–Brs.) 3. Yakası, kol ağzı ve eteği işlemeli bir çeşit beyaz ceket. (–Ama. köyleri)

akse Yüz, surat (yerme anlamında): *Aksesi pis herif.* (*Antakya –Hat.)

akser Başakları koyu sarı renkte olan bir çeşit sert buğday. (Korucu *İvrindi –Ba.)

ak serçe Boz renkli, beyaz benekli ve serçe büyüklüğünde bir kuş. (Emirşahlar *Anamur –İç.)

aksesine gülmek Alay etmek. (*Antakya –Hat.)

akseta [aksuata, aksuvata] Alışveriş. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[aksuata] : (Küçükisa *Zile –To.; *Çumra, *Ermenek, –Kn.)

[aksuvata] : (*Haymana –Ank.; *Bor, –Nğ.)

aksımak 1. İtiraz, aksilik: *Mustafa çok aksımak etti.* (Mençek *Ermenek –Kn.) 2. Topallamak. (Güneyce –Rz.)

aksısam Beyaz ve iri taneli bir çeşit buğday. (*Dikili –İz.)

ak sıva Beyaz badana. (İlyas *Keçiborlu, Nudra *Şarki Karaağaç, Yakaköy, *Gelendost, –Isp.; Anbarcık *Gölhisar –Brd.; Alâeddin *Acıpayam, İşaret *Çal, Kösten, Honaz –Dz.; –Kü.; Bozan, –Es.; Cumayanı –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; *İskilip –Çr.; Ziyere –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Dy.; *Zara –Sv.; Akçalar *Seydişehir, Gaziler *Hadım, Çukurbağ, Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Kıbrıs)

aksik atak Eksik etek, kadın, genç kız. (Kertmeağcamescit *Kangal –Sv.)

aksirke Bir çeşit üzüm. (Şarli –Tr.)

akson Değirmen çarkını döndüren mil. (–Isp.)

aksoymuk Dalgaların denizde meydana getirdiği beyazlık: *Deniz aksoymuk oldu.* (*Cide –Ks.)

aksu (I) Kayalardan sızan tatlı ve berrak su. (*Kargı –Ks.; *Vezirköprü –Sm.; *Ermenek –Kn.)

aksu (II) Olmadı, kabul etmem anlamına gelen bir çocuk oyunu deyimi. (–Nğ. ve köyleri)

SanalBaba

aksuata [→ **akseta**]

aksulu Bir çeşit armut. (–Ks.)

aksuna Su altında felce uğrayıp dışarı çıkan dalgıcın, iyileşmesi için tekrar indirilmesi gereken ayni su derinliği. (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

aksuvata [→ **akseta**]

aksünter Sonbaharda ekilen, kışa dayanıklı yumuşak bir çeşit buğday. (–Brs.)

akşamcık kuşu [**akşam kuşu**] Yarasa. (Domaniç *Tavşanlı –Kü.; İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[**akşam kuşu**]: (İğdir *Yeşilova –Brd.)

akşam darı [**akşam otu**] Akşam ezanının 15-20 dakika öncesinden başlayan ve ezanla biten süre: *Akşam darında su içmek günahtır.* (*Ardadanuç –Ar.)

[**akşam otu**]: (Çiftlik *Dinar –Af.; Darıveren *Acıpayam, Ortaköy*Çal –Dz.)

akşam kuşu [→ **akşamcık kuşu**]

akşamlok, akşamlık Akşam yemeği. (–Bt.)

akşam otu [→ **akşam darı**]

akşam oturu Akşam üzeri. (*Nazilli –Ay.)

akşam sabah [**akşam sabah güzeli**] Bir çeşit çiçek. (Bekilli *Çal –Dz.)

[**akşam sabah güzeli**]: (Körküler *Yalvaç –Isp.)

akşam sabah güzeli [→ **akşam sabah**]

akşap Ahşap, tahtadan yapılmış. (*Gelendost –Isp.)

akşaplak [→ **akpaflak**]

akşekeri Sarı renkli, tatlı bir çeşit armut. (Bahçeli *Bor –Ng.)

akşi hamur Ekinlerin içinde yetişen ve yemeği yapılan bir çeşit ot. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

akşiş Boyunda çıkan bulaşıcı bir çeşit çıban. (Dişli *Bolvadin –Af.)

akşit Kutlu. (–İz. ve çevresi)

akt Nikâh: *Ayşeyle Mehmedin aktını yaptık.* (*Şavşat köyleri –Ar.)

aktafa Güğüm, ibrik. (Zaim *Sarıkamış –Kr.)

aktahal Buğday. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

aktan karadan Evet veya hayır, iki şeyden biri: *Aktan karadan bir şey söyle de gideyim.* (–Çkr.; *Zara –Sv.)

aktaracak 1. Dirgen: *Akratacağı harmana gönderiver.* (Karataş *Sarayköy –Dz.) 2. [→ **akdıraç**]

aktaraç [→ **akdıraç**]

aktarağacı 1. Yemenicilikte, yemenileri çevirmek için kullanılan uzun ve yuvarlak bir ağaç. (*Gerze–Sn.; *Bor –Ng.) 2. [→ **akdıraç**]

aktar değneği Dikişli ayakkabıları çevirmeye yarıyan tahta aygıt. (*Ermenek –Kn.)

aktar dönder etmek [→ **akdarmak**]

aktar gudar, aktar güdar [**aktar güdel, aktar gülder - 2**] Karmakarışık, altüst: *Dolapları aktar gudar ettim.* (*Yusufeli, Yavuzköy *Şavşat–Ar.)

[**aktar güdel**]: (*Merzifon –Ama.)

[**aktar gülder - 2**]: (–To.)

aktar güdel [→ **aktar gudar**]

aktar gülder 1. Çocukların, hotik oyununda kullandıkları bir deyim: *Aktar gülder, alttan gelen güdek güder.* (–To.) 2. [→ **aktar gudar**]

aktarılıp inmek Bayılıp düşmek: Ali *bu haberi duyunca, aktarılıp indi.* (Sarımahmutlu, Bozalan *Buldan –Dz.)

SanalBaba

aktarılmak Devrilmek, altüst olmak. (Bayburt *Emirdağ –Af.)

aktar kutar etmek [→ **akdarmak**]

aktarma (I) **1.** Havale etme, baştan savma. (–Kü.) **2.** Çalma. (–Ks. köyleri) **3.** Ganimet. (Barak, Akçaköy *Nizip –Gaz.)

aktarma (II) Tavla ve domino gibi oyunlarda kullanılan bir söz: *Oyun iki parti, birde aktarma olur.* (–Or. çevresi)

aktarma (III) Kepenek: *Dükkânın aktarmasını indir.* (*Afşin –Mr.)

aktarma (IV) Ekin kaldırılan tarlayı ilkbaharda sürme zamanı: *Aktarmada bir öküz daha alacağız.* (Mahzemin –Ky.)

aktarmaç Yollarda birdenbire çıkan dönemeçler. (Aşağulıca –Es.)

aktaş **1.** Kilometre taşı. (Kızılköy *Dinar –Af.) **2.** Mermer, kireç taşı. (Yassıviran *Senirkent, *Uluborlu –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; –İst.; *Kurşunlu –Çkr.; Orhaniye *Marmaris–Mğ.; Küçünlü, Kayapa–Ed.)

ak tavuk **1.** Güvercin büyüklüğünde bir kuş. (Çeltek *Yeşilova –Brd.) **2.** Çiğdeme benziyen ve ilkbaharda açan bir çeşit beyaz çiçek. (*Göynük, –Bo.)

aktı Götürü iş için verilen ücret, el emeği. (*Akhisar –Mn.)

aktıraç [→ **akdıraç**]

aktıraş **1.** [→ **akdıraç**] **2.** Saçı sakalı ağarmış adam. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

aktıreç [→ **akdıraç**]

aktop (I) Kartopu. (Dişli *Bolvadin –Af.)

aktop (II) [**aktopaç** (II)] Bir çeşit buğday. (İsabey *Çal –Dz.; *Alaçam –Sm.; –To.; Hacılyas *Koyulhisar, *Zara –Sv.)

[**aktopaç** (II)]: (Ficek *Reşadiye –To.; Soğukpınar *Kangal –Sv.)

aktopaç (I) [→ **akpampul**]

aktopaç (II) [→ **aktop** (II)]

aktoprak **1.** Toprak evleri sıvamak için kireç yerine kullanılan beyaz toprak. (Çiftlik, İncesu *Dinar –Af.; *Gelendost –Isp.; *Yeşilova köyleri, –Brd. köyleri; Bereketli *Tavas, Bulkaz *Çivril, *Acıpayam köyleri, *Çal köyleri, *Buldan ve köyleri –Dz.; Dallıca, *Nazilli –Ay.; Özbek *Urla –İz.; Karaveliler, Camili *Eşme,–Mn.; *Susurluk –Ba.; Yenice *Emet, *Gediz –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli–Bil.; Bozan, –Es.; Çayırdere *Silivri–İst.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Merzifon köyleri –Ama.; –Kr.; *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; Sarıcaeli, *İpsala –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **2.** Pekmez yapılırken içine katılan toprak. (*Senirkent –Isp.; Oğuz *Acıpayam, İsabey, Bekilli *Çal –Dz.; Özbek *Urla –İz.; *Safranbolu –Zn.; –Ks.; –Çr.; *Merzifon köyleri –Ama.; –Mr.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **3.** Killi, kireçli beyaz toprak: *Aktopraklı tarlaya arpa ektik.* (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Alaçam –Sm.; –Or.; *Doğubayazıt –Ağ.; *Antakya çevresi –Hat.; –Sv.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

aktutma Albümin hastalığı. (*Ermenek, Gaziler *Hadım –Kn.; *Akseki –Ant.)

akuçka Camekân, camevi. (*Arda-

SanalBaba

nuç, *Borçka, *Şavşat, *Yusufeli –Ar.)

akuka Suyun, duvar veya temele zarar vermesini önlemek için yapılan boru, künk. (*Ahlat –Bt.; –Vn.)

akukul çökmek Dizler yere değmeden çömelmek: *Ahmet akukul çökmüş.* (Okar *Yusufeli –Ar.)

akumet Kuru otları altüst etmeye yarıyan ucu çatallı odun, sopa. (Kirazlı *İkizdere –Rz.)

akunduk [→ **akma** (I) - 1]

akunduruk [→ **akma** (I) - 1]

akunduz Yaylalarda yetişen otsu gövdeli, geniş yapraklı, dalsız bitki. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

akunkaa Kurbağa. (Bereketli *Tavas –Dz.)

akur (I) Kudurmuş: *Akur gibi üzerime saldırdı.* (*Akyazı çevresi –Sk.)

akur (II) [**akuru**] **1.** Yamaçlara yapılan düz ve yan yol. (Kilimli –Zn.) [**akuru**] : (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Ağlı *Küre –Ks.) **2.** Düz, doğru. (*Ereğli –Zn.) **3.** Hayvan yemliği. (–Sn.) **4.** Çokluk ve yer anlamında: *Orası taş akuru (çok taşlık) bir yerdir.* (–Ama. köyleri)

akuru, ākuru [→ **akur** (II) - 1]

akuşgan Kibrit. (*Iğdır –Kr.)

akuşka 50×65 cm. çapında küçük pencere. (*Sarıkamış, *Iğdır –Kr.)

aküre Taşlı tarla. (*Birecik –Ur.)

ak üzüm Sık taneli, büyük salkımlı bir çeşit beyaz üzüm. (*Bor –Ng.; *Elmalı –Ant.)

akva Bir çeşit küçük hançer. (Seyitgazi, –Ky.)

akya [→ **akiye**]

akyağ Eritilmiş inek yağı. (Genek *Yatağan –Mğ.)

akyalavuş Tatlı dilli, cana yakın. (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.)

ak yağmur Dolu: *Ak yağmur meyveleri ve ekinleri batırdı.* (Adatepe *Devrek –Zn.; *Zile –To.)

akyamır İri taneli ve hızlı yağan yağmur. (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

akyañış Yalnız kilimlerde kullanılan bir motif. (Orhana *Anamur –İç.)

akyannaz [→ **akyarnaz**]

akyar Toprağı kireçli yamaç. (Giremez *Araç –Ks.)

akyarnaz [**akyannaz**] Bir çeşit beyaz ve yumuşak buğday. (*Ereğli, Sille, –Kn.; *Mut köyleri, Buluklu *Mersin –İç.)

[**akyannaz**] : (Bahçeli, *Bor –Ng.)

ak yaşmak [**ak yazma**] Dört köşe, beyaz renkli baş örtüsü, tülbent. (Dişli *Bolvadin –Af.; Senir, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Fili *Biga –Çkl.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; Zile *Mesudiye –Or.; Ağrakos *Suşehri, –Sv.; Salkuma –Ky.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**ak yazma**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.)

akyavan Lüzumundan fazla konuşan, münasebetsiz kimse: *Bırak canım, akyavanın biri...* (Yenice *Emet –Kü.)

akyavaş (I) [**akyaveş**] **1.** Sinsice hareket eden insan veya hayvan. (Bademli *Dinar –Af.; Karataş*Sarayköy –Dz.; *Alaçam, *Bafra–Sm.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[**akyaveş**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.) **2.** Ağır kanlı, tembel kimse. (Bademli *Dinar –Af.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Çamlı *Ayaş –Ank.;

SanalBaba

*Mut köyleri –İç.) **3.** Bit. (*Boyabat –Sn.; *Vize –Krk.)

akyavaş (II) Çırası az olan çam odunu: *Bu gün bir yük akyavaş getirdim.* (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

akyaveş [→ **akyavaş** (I) - **1**]

akyavşan Karın ağrılarında ilâç olarak kullanılan bir çeşit kokulu ot, acı yavşan. (Hasanoğlan –Ank.)

akyazlık Kellesi dört sıra olarak olgunlaşan sarı buğday. (Karahisar *Tavas –Dz.; Çilehane *Reşadiye –To.)

ak yazma [→ **ak yaşmak**]

akyel [ağyel, akca yel, akce yel, akça örüzger, akça rüzgâr - 1, akça yel -1] 1. Lodos, güneyden esen yel. (Çiftlik *Dinar –Af.; Yalova *Eceabat, Ortaköy *Gelibolu, Fili *Biga –Çkl.; Yörükobası *İnegöl –Brs.; Yuvacık –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Çaybaşı *Tosya, Sada –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Ladik, *Çarşamba ve çevresi –Sm.; *Ünye köyleri –Or.; *Koyulhisar –Sv.; Elecik, Çiftlik *Kalecik –Ank.; Haliliye *Ceyhan –Ada.; Hamitli *Uzunköprü, Kayapa *Lalapaşa –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ağyel]: (*Merzifon köyleri, Eraslan –Ama.)

[akca yel]: (Çöplü *Çivril –Dz.)

[akce yel]: (Karaatlı *Yeşilova –Brd.) **2.** Batıdan esen yel. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Güdül *Ayaş –Ank.)

[akça örüzger]: (*Eşme ve köyleri –Mn.)

[akça rüzgâr - 1]: (*Eşme köyleri –Mn.)

[akça yel -1]: (Üçkuyu, Moraca *Çal –Dz.; *Alaçam köyleri –Sm.; Çilehane *Reşadiye –To.) **3.** Doğudan esen yel. (–Brd.; İskele *Bigadiç –Ba.) **4.** [→ **akça rüzgar - 2**] **5.** Kuzeyden esen, dondurucu, soğuk yel: *Akyel esti esti, dananın, eşeğin kökünü kesti.* (*Çal ve köyleri –Dz.) **6.** Poyraz, kuzey doğudan esen yel. (*Şebin Karahisar –Gr.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

akyem Oltalarda yem olarak kullanılan izmarit, istavrit ve uskumru balıkları. ("Balıkçılar arasında" *Beykoz –İst.)

akyıldız [**aklık** (II) -1] Akşama yakın doğan parlak yıldız, çoban yıldızı, sabah yıldızı. (Bereketli *Tavas –Dz.; Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Kargı –Ks.; Satıyüzü *İskilip–Çr.; Cinis *Aşkale –Ezc.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Dont *Fethiye –Mğ.; –Ed.)

[aklık (II)**-1]:** (–İst.)

akyüz [→ **akyüzlük**]

akyüzlü Temiz, namuslu, doğru adam. (–Sv.)

akyüzlük [**akyüz**] İffet, namus, şeref. (Senir *Keçiborlu –Isp.; Dallıca *Nazilli –Ay.; –Sm.; *Zile–To.; Zile *Mesudiye– Or.; Havsu *Kelkit –Gm.; Yoncak *Şavşat –Ar.; Ölçek *Ardahan –Kr.; Çöplü *Gürün –Sv.)

[akyüz]: (Boz –Mn.)

akzahran Bir çeşit buğday. (Ovacık *Tavas –Dz.)

ak zuval Beyaz kızılcık. (–Sm.)

al (I) **[alcıkarı -1, algelini] 1.** Hile, tuzak: *Haydin arkadaşlar al oldu bize, Sılanın dikenleri gül oldu bize.* (Feselek *Reşadiye, *Zile, Dodur-

SanalBaba

ga, *Artova, –To.; *Mesudiye köyleri, Karakuş köyleri *Ünye –Or.; Nefsiköseli *Görele, *Keşap köyleri –Gr.; –Tr.; –Ks.; Çitli, Sarıdere *Mecitözü –Çr.; –Sm.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon köyleri –Ama.; Bayat *Emirdağ –Af.; Salda *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Sarayköy köyleri, *Tavas çevresi, Oğuz *Acıpayam, Bekilli *Çal –Dz.; İnceakan *Nazilli, *Bozdoğan–Ay.; *Bergama –İz.; *Akhisar –Mn.; Tepecik *Emet –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Refahiye –Ezc.; Taşoluk *Göksun, Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Mr.; Çepni *Gemerek, Telin, Çöplü *Gürün, *Koyulhisar, Vazıldan, *Divriği, Soğukpınar *Kangal–Sv.; Gürcü *Kızılcahamam, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana, *Ayaş –Ank.; Akkışla, *Bünyan, Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.; Zıvarık, *Cihanbeyli, *Karaman –Kn.; *Elmalı –Ant.; Ortaca *Köyceğiz, Karaçulha *Fethiye –Mğ.) **2.** Lohusa kadınların üstüne çökerek onları boğduğu sanılan görüntü. (Hıyam *Nizip –Gaz.; *Silifke –İç.)

[alcıkarı -1] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[algelini] : (Çepni *Gemerek –Sv.) **3.** Kadınlardan başka, bir kimsenin üstüne çökerek onları boğduğu sanılan görüntü. (–Or. köyleri; *Kırıkhan, Amik ve Gâvurdağı çevresi –Hat.)

al (II) **1.** Düğünde güveyin boynuna atılan mendil büyüklüğünde kırmızı bez. (Y. Bademli *Şarki Karaağaç –Isp.) **2.** Kadınların alınlarına bağladıkları, yeşilli kırmızılı ipek örtü. (Tahtacı aşireti –Isp.) **3.** Gelinlerin başına örtülen uzun, kırmızı örtü, duvak. (Çandır *Sütçüler, Nudra *Şarki Karaağaç, Bağıllı *Eğridir –Isp.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)

al (III) Ön, ön taraf. (Çilehane *Reşadiye –To.; "Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

āl Ağıl. (Arpaköy –Or.; *Afşin –Mr.; Hasanoğlan –Ank.; *Hacıbektaş –Nş.)

ala (I) **[alabele - 1, 2; alabula - 1, alaca** (III) **- 1, 2; alaca belece - 1, alaca bulaca, alacalı - 1, 2; alacalı beleceli - 1, alacalı bolacalı, alacalı bulacalı - 1, 2; alacik, alaç, alalı bulalı, alaş** (II) **- 4, alaşan bulaşan - 1, 2; alaş bulaş, alca - 3, alca belce, ale** (I)**, alıceli beliceli] 1.** Siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı. (İshaklı, Dişli *Bolvadin, İncesu, Çiftlik *Dinar –Af.; Sağrak *Sütçüler, *Keçiborlu köyleri, Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Uluğbey *Senirkent, Tahtacı aşireti –Isp.; *Tefenni çevresi, *Yeşilova köyleri, Çerçin –Brd.; İğdir, Bulkaz *Çivril, *Buldan ve köyleri, Denizler, İsabey, Ekse *Çal –Dz.; Sürez *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak, Dallıca *Nazilli –Ay.; Ödemiş, *Kiraz köyleri –İz.; Çepni aşireti, Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; Tepe *Seben, –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Giremez *Araç –Ks.; *Alaçam –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; Hayati *Erbaa, *Zile, Çilehane,

SanalBaba

*Reşadiye, Karakaya, –To.; Zile *Mesudiye, *Akkuş köyleri, –Or.; Karadere *Görele, *Tirebolu, Düzköy *Keşap, –Gr. köyleri; Güneyce –Rz.; Ölçek *Ardahan –Kr.; –Ezc.; –Dy.; *Hozat –Tn.; *Reyhanlı, *Dörtyol–Hat.; Vazıldan *Divriği, Çöplü, Telin *Gürün, Kayalıpınar *Yıldızeli, Hacılyas * Koyulhisar –Sv.; –Yz. köyleri; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Bor –Ng.; Kıran *Ereğli, *Karaman, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Çiftepınar *Mersin –İç.; Bağyaka, Çavdır *Finike, *Elmalı köyleri, Bademağacı –Ant.; Orhaniye, Bayır *Marmaris, Dont *Fethiye –Mğ.)

[alaca (III)-2]: (Hamzabali, Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Tokat, Bozan –Es.; Sulusaray *Artova –To.; Kalafka –Tr.; *Kelkit, –Gm.; Karadere, Dülgerli –Rz.; *Zara, Palha, Diktaş *Divriği, Hacılyas, * Koyulhisar –Sv.; –Yz. köyleri; Dont *Fethiye, Yaşyer *Milâs –Mğ.)

[alacalı-2]: (Taşoluk *Göksun –Mr.)

[alacalı bulacalı -2]: (*Perşembe, –Or. ve köyleri)

[alaç]: (Karaözü *Gemerek –Sv.; İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

[alaşan bulaşan -1]: (Mençek *Ermenek –Kn.)

[alaş (II) -4]: (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

2. Kahverengi ile kırmızı arası bir renk. (Hisarardı * Yalvaç –Isp.; *Düzce –Bo.; *Zile, –To.; Kalafka –Tr.)

[alabele -2]: (–Kn.)

3. Açık kahverengi, elâ (göz hakkında). (–Brd.; Ekse*Çal–Dz.; *Bergama –İz.; *Düzce –Bo.; Yeniköy –İst.; Giremez *Araç, –Ks.; *Zile –To.; Sobran –Gm.; *Muradiye köyleri –Rz. köyleri; Kızılçakçak *Arpaçay, Karakoyunlu *Iğdır, *Ardahan –Kr.; *Erciş –Vn.; Subuğaz, –Gaz.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve çevresi –Hat.; *Silifke, *Mut köyleri, –İç.)

[ale (I)]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yenice *Emet –Kü.; Ağın *Keban, Kesirik –El.; Bahçeli *Bor –Ng.)

4. Kekliğin boynundaki siyah halka: *Palazın alaları çıktı.* (Bulkaz *Çivril –Dz.) **5.** Çok renkli, karışık renkli: *Ala kilim eskimiş.* (Kuzca *Sütçüler –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Yörük aşireti *Torbalı –İz.; Minnetler *İvrindi –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; *Düzce –Bo.; *Taşköprü –Ks.; Genek –Çkr.; *Boyabat –Sn.; Hayati *Erbaa –To.; Karakuş, *Ünye köyleri, Danışman *Fatsa, Arpaköy –Or.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Gaz.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz.; Beydili *Nallıhan, *Kırıkkale –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan, Hacılar, Mahzemin –Ky.; Hüsniye *Ulukışla –Ng.; Davdas *Ermenek –Kn.; *Fethiye köyleri, –Mğ.)

[alabele -1]: (Dişli *Bolvadin, Burhaniye *Dinar –Af.; Hisarardı *Yalvaç, Yassıviran *Senirkent, Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Karaatlı *Yeşilova, Yayla, Karamanlı, *Tefenni, –Brd. ve köyleri; Yeşilyuva *Acıpayam, *Tavas çevresi, İğdir, Çöplü, *Çivril, *Çal köyleri, Çardak, Kösten –Dz.; –İz. ve çevresi; *Eşme ve çevresi, Yeniköy

SanalBaba

–Ba.; Kavakiçi, Yenice *Simav –Kü.; Bozan –Es.; *Düzce, *Mudurnu –Bo.; *Taşköprü –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Boyabat –Sn.; Şabanözü, *Polatlı, Köprü *Keskin, Beydili *Nallıhan, Çamlı *Ayaş –Ank.; Akkışla, *Bünyan –Ky.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[alabula -1] : (*Dinar–Af.; Ürkütlü, Devri *Bucak –Brd.; –Brs.; –Kü.; –Ks.; *İskilip, –Çr.; Dodurga *Artova, Hayati *Erbaa, *Taşova, *Zile –To.; Ziğere, Varay –Ama.; Karakuş köyleri, *Ünye, Kuzköy *Akkuş, Arpaköy, –Or.; *Tirebolu, *Görele, Düzköy, Mencilis *Keşap –Gr.; Harşit köyleri, *Torul –Gm.; *Ardahan –Kr.; Akçaköy *Nizip –Gaz.; *Kilis, Çoğulhan *Afşin, *Göksun ve köyleri. –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, –Hat.; *Divriği, Kılıççı *Şarkışla, Ağrakos *Suşehri, *Gürün, *Kangal, *Zara –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun, *Boğazlıyan, –Yz.; *Şerefli Koçhisar, Ahırlı *Haymana –Ank.; Avşar köyleri *Pınarbaşı, Akkışla *Bünyan –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; –Nş.; Görmel, Çukurbağ *Ermenek, –Kn. köyleri; –Ada.; *Silifke, *Mut, –İç.; Kışla, *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[alaca (III) -1] : (Yeşilyurt *Keçiborlu –Isp.; Bornova, Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; –Brs.; Beşkarış *Altıntaş, Yenice *Emet –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Düzce –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kargı. –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; Engiz *Bafra –Sm.; Karakuş köyleri *Ünye, Danışman *Fatsa –Or.; Hacavera *Maçka –Tr.; Çamlıköy, Süle –Gm.; –Rz. köyleri; *Şavşat köyleri, Uşhum, Ersis *Yusufeli, *Ardanuç köyleri –Ar.; Ölçek, *Ardahan, *Iğdır ve çevresi –Kr.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; *Kilis –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri –Mr.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, Cihanpaşa –Yz.; *Haymana –Ank.; –Ky.; –Nğ.; *Milâs, *Yatağan –Mğ.; *İpsala köyleri –Ed.; *Saray köyleri –Tk.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

[alacalı -1] : (*Hozat –Tn.; *Antakya –Hat.; –Krk.)

[alaca belece -1] : (–Uş.; İlyas *Keçiborlu, Nudra *Şarki Karaağaç, Yukarıbademli –Isp.; Garipköy *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Eşme ve çevresi. –Mn.; *Simav –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli–Bil.; *Mudurnu –Bo.; *Taşköprü –Ks.; –Çr.; *Merzifon köyleri –Ama.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[alaca bulaca] : (İleydağı *Uluborlu –Isp.; *Edremit –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; *Kandıra –Kc.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Bartın –Zn.; Kalafka –Tr.; *Ardanuç köyleri, Ersis *Yusufeli, –Ar.; Cenciğe –Ezc.; –Mş.; *Afşin –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya–Hat.; Telin *Gürün –Sv.; *Silifke, Köseçobanlı *Gülnar –İç.; *Bodrum –Mğ.)

[alacalı beleceli -1] : (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin –Af.; Sağrak *Sütçüler, Yassıviran, *Senirkent, Kozluca *Keçiborlu, *Şarki Kara-

SanalBaba

ağaç, Yakaköy, Çaltı *Gelendost, *Yalvaç –Isp.; Çuvallı, Kayadibi, Gökçeyaka *Yeşilova, –Brd.; *Acıpayam köyleri, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy köyleri, Bekilli *Çal, *Buldan köyleri –Dz.; *Bozdoğan, Yazırlı *Nazilli –Ay.; Falaka *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir –Mn.; Demirkapı *Susurluk, Yeniköy –Ba.; Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; –Kü.; *Sivrihisar, Bozan, Tokat –Es.; *Mudurnu, Dadıç–Bo.; –Ks.; *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile, –To. köyleri; *Alucra –Gr.; Şarlı *Vakfıkebir –Tr.; Muradiye –Rz.; Ağrakos *Suşehri, Hacılyas *Koyulhisar, Çöplü *Gürün –Sv.; *Karaman –Kn.; –Ada.; *Mersin –İç.; Güzelsu *Akseki, *Elmalı –Ant.)

[alacalı bolacalı] : (*Antakya–Hat.)

[alacalı bulacalı-1] : (Anbarcık *Gölhisar –Brd.; *İnebolu –Ks.; *Alaçam –Sm.; Çilehane *Reşadiye,–To.; *Maçka köyleri, Denizli, *Vakfıkebir, –Tr. ve çevresi; Sobran –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; –Krk.)

[alacik] : (*Arapkir –Ml.)

[alalı bulalı] : (–Krş.)

[alaşa] : (Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Bor, –Nğ.)

[alaşan bulaşan -2] : (Mençek *Ermenek –Kn.)

[alaş bulaş] : (*Bor –Nğ.)

[alca -3] : (Pelitköy *Burhaniye –Ba.)

[alca belce] : (Sürez*Bozdoğan–Ay.)

[alıceli beliceli] : (Karaatlı *Yeşilova –Brd.)

6. Beyaz rengi çok olan şey, kirli bez. (*Boyabat –Sn.; Kızılca *Artova, *Zile –To.; –Tr. çevresi; –Sv.; –Yz.) **7.** Açık al, doru ile al arası bir at donu. (*Erciş –Vn.)

ala (II) **[alaca gök, alaca kır] 1.** Olgunlaşmamış, ham kavun, karpuz, meyva. (Kozluca*Keçiborlu –Isp.; –To.)

[alaca gök] : (Körküler *Yalvaç –Isp.)

[alaca kır] : (*Gelendost –Isp.)

2. [→ **alaca** (I) - **1**] **3.** Yarı, yarım: *Ala çiğ. Ala şulu.* (Minnetler *İvrindi –Ba.; –Yz.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke –İç.) **4.** Sulanan tarlada kuru kalan yer. (*Mersin köyleri –İç.) **5.** Tarlada sabanın atladığı yer, sürülmemiş toprak. (Şıhlar, Ulubey, Arpaköy –Or.; *Zara –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Güzelsu *Akseki –Ant.) **6.** Siyah, beyaz lekeli bir çeşit deri hastalığı. (–Çr.; –Sm.; *Afşin –Mr.)

ala (III) **[alaca** (II) **-1, 6; alca -2, aleca, alıca -1, 2] 1.** Sergi eşyası olarak kullanılan bir çeşit pamuklu dokuma. (Bahçeli, *Bor, Hüsniye *Ulukışla, –Nğ.; –Nş.) **2.** Yerlilerin el tezgâhlarında dokudukları renkli pamuklu bez. (*Mersin köyleri –İç.)

[alaca (II) **-1]** : (*Dinar ve köyleri, Çiftlik *Bolvadin –Af.; *Karahallı –Uş.; Sücüllü * Yalvaç, *Eğridir köyleri, İleydağı, *Uluborlu, * Keçiborlu köyleri, Sarımehmetler * Sütçüler, * Senirkent, * Şarki Karaağaç, –Isp.; Devri *Bucak, Güney, Navlu *Yeşilova –Brd. ve çevresi; *Sarayköy köyleri, Garipköy *Tavas, *Çal ve çevresi, Karahacılar *Çivril,–Dz.;*Bozdoğan –Ay.; *Urla, Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; *Bigadiç, Yeniköy,

SanalBaba

–Ba.; *Orhaneli köyleri –Brs.; Beşkarış *Altıntaş, Yenice*Emet, –Kü.; Bozan, Tokat –Es.; *Bartın –Zn.; Giremez *Araç, –Ks. ve köyleri; –Ur.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri –Mr.; Husançı –Yz.; *Haymana –Ank.; *Bor –Ng.; *Karaman, *Ermenek ve köyleri, Doğanbey *Beyşehir, –Kn.; Çığşar *Kadirli –Ada.; *Mut köyleri, *Silifke, –İç.; *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Bodrum, *Marmaris, *Yatağan, Dont *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Kıbrıs)

[alca-2]: (–Isp.; Değirmenköyü *Yeşilova, –Brd.; *Tavas çevresi –Dz.)

[aleca]: (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[alıca - 2]: (Senir *Keçiborlu, *Eğridir –Isp.; Çeltek *Yeşilova, –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.)

3. Kareli bezden yapılmış ekmek bohçası: *Acıktıysan alada ekmek var, al ye.* (*Serik köyleri –Ant.) **4.** Önlük, kırmızı peştemal.(*Develi –Ky.) **5.** Siyah, beyaz iplikten dokunan ve çobanlar tarafından kullanılan üstlük. (Kıbrıs) **6.** Keklik avında kullanılan, çeşitli renklerle boyanmış bez tuzak. (İğne *Emet –Kü.; *Zile –To.; *Kilis –Gaz.; *Antakya ve çevresi –Hat.; Hacılar, –Ky.; –Krş.; *Bor –Ng.; *Ermenek köyleri, *Hadım köyleri–Kn.; Araplar –Ada.; *Silifke, *Mut köyleri, Çiftepınar *Mersin –İç.)

[alaca (II) - 6]: (*Eğridir köyleri, *Uluborlu –Isp.; –Brd. ve çevresi; Emirler *Bigadiç –Ba.; Karaoğlan, *Mustafakemalpaşa –Brs.; Kızılcaören –Kü.; –İst.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; Ziğdi *Erbaa, *Zile –To.; *Yusufeli –Ar.; Mamure *Çekerek –Yz.; Güdül *Ayaş –Ank.; Çakallık *Serik –Ant.)

[alıca -1]: (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

ala (IV) **1.** Şaşma, hayret bildirir ünlem. (Bornova –İz.; *Ünye köyleri, Karakuş –Or.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.) **2.** Al, al ya, al sana, al işte anlamlarında: *Kalemini buldum, ala bir daha kaybetme.* (Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Bt.; –Gaz.)

ala (V) Hala. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

ala (VI) Küçük heykel yapılabilen bir çeşit beyaz toz. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

ala (VII) [→ **alabacak** (II)]

ala (VIII) Avcıların, av hayvanlarını yuvalarından çıkarmak veya çevrelerine toplamak için kullandıkları müzik aleti. (–Ada.)

ala (IX) Emekli. (–Ks.)

āla Çit. (*Bartın –Zn.; –Ada.)

alā Belki: *Alā Ahmet gelir.* (*Zile –To.)

alaabak **1.** Kabak sarısı renginde, alacalı, kargaya benzer bir çeşit kuş. (*Silifke –İç.) **2.** Alakarga (eti yenir). (*Osmaniye –Ada.)

alaaç Yarı aç: *Aç buldu da alaaç mı kaldı.* (*Silifke –İç.)

ala ağız **[alaaz, alagaz (I), alagizir, alagız, alaguz, alağaz - 1, alağız, alağızcı, alağızlı, alağuz, alavaz, alavuz (I), alaz (VII), algaz]** Ara bozucu, boşboğaz, geveze, ikiyüzlü, dönek: *Bırak şu ala ağız herifi.* (*Karaman –Kn.; Banus *Eğridir –Isp.)

[alaaz]: (Çepni *Gemerek –Sv.)

[alagaz (I)]: (Bereketli *Tavas, *Sarayköy köyleri, Ekse *Çal –Dz.;

SanalBaba

Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Zile –To.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz.)

[alagız] : (Kaşıkçı –Tk.)

[alagizir] : (Ağlı *Küre –Ks.)

[alaguz] : (–Bo.; –Ks.; Suhara *Çıldır –Kr.)

[alağaz - 1] : (İlyaslar *Kırkağaç, *Kula –Mn.; *Simav –Kü.; *Afşin –Mr.; Karaözü, Çepni *Gemerek, –Sv. ve çevresi; Sarıhamzalı *Sorgun, Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri; Akkışla köyleri, *Bünyan, –Ky. ve köyleri; Çukurbağ, Sarıveliler *Ermenek –Kn.)

[alağız] : (*Emirdağ –Af.; Yakaköy *Gelendost, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yayla, Bunak, *Tefenni, Çerçin –Brd.; *Acıpayam köyleri, Sarımahmutlu *Buldan, Çöplü *Çivril, Muğlasın, Ovacık *Tavas, Ekse *Çal –Dz.; Yazırlı *Nazilli, Sürez *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Falaka *Bayındır –İz.; Dambaylı *Salihli, *Eşme köy ve aşiretleri, Çepnidere *Turgutlu–Mn.; *Mustafakemalpaşa, Cumalıkızık, –Brs.; Yenice *Emet, Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; *Boğazlıyan –Yz.; –Krş.; *Bünyan, Mahzemin –Ky.; *Bor –Nğ.; Çukurbağ, Civler *Ermenek, Alibeyhüyüğü *Çumra, –Kn.; *Silifke, Korucuk *Gülnar –İç.; Yenidamlar *Alanya, *Elmalı, Çavdır, Bağyaka, *Finike –Ant.)

[alağızcı] : (*Alanya –Ant.)

[alağızlı] : (Çelebibağı *Erciş –Vn.)

[alağuz] : (–Ks.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[alavaz] : (Marabuz *Afşin –Mr.)

[alavuz (I)] : (Aşağılıca –Es.; Genek, Maruf –Çkr.; Kumru *Fatsa –Or.; *Bulancak, *Tirebolu, Kayadibi –Gr.)

[alaz (VII)] : (Tahtayazı *Çubuk, –Ank.)

[algaz] : (Aslanköy *Mersin –İç.)

ala ala bakmak 1. Aptal, alık alık, bön bön bakmak. (–Bt.; *Fethiye köyleri –Mğ.) 2. Çaresizlik içinde yalvararak bakmak. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

ala ala hey Yuha anlamında ünlem [argo]. (–Sm.)

alaarga Tüyleri renkli ve süslü bir cins karga. (Ağrakos *Şuşehri–Sv.)

ala avcılığı Bir çeşit keklik tuzağı olan ala ile yapılan avcılık. (*Karaman –Kn.)

ala ayaş Siyahlı beyazlı ve iri taneli bir çeşit üzüm. (Hasanoğlan –Ank.)

alaaz [→ **ala ağız**]

alababa Akbaba. (Aziziye –Brd.; *Buldan köyleri –Dz.)

ala bacak (I) 1. Bacakları benekli, beyaz renkli hayvan. (Sağrak *Sütçüler, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Ürkütlü *Bucak –Brd.; Oğuz *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, Muğlasın *Tavas –Dz.; Yeniköy –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Tokat –Es.; Genek –Çkr.; –Çr.; –Or.; *Divriği –Sv.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği, *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri, –İç.; Güzelsu *Akseki, Çomaklı *Korkuteli –Ant.) 2. Dört ayağının bilekten yukarı kısmı beyaz at. (–Nğ. ve köyleri)

alabacak (II) 1. Şeftali. (Körküler *Yalvaç –Isp.) 2. Biber. (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.)

SanalBaba

alabacak (III) [**ala** (VII), **alabaş** (III) **-2, alabele -5, alaca** (III) **-3**] Ahlâksız, ara bozucu, dönek, uğursuz adam: *Alabacaklık edip de buişi bozma.* (Devri *Bucak, Horzum *Tefenni –Brd.; *Şerefli Koçhisar köyleri –Ank.; Uğurlu, Çukurbağ, *Ermenek, –Kn.; *Mut köyleri –İç.; Akçainiş, *Elmalı –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Orhaniye, Bayır *Marmaris –Mğ.)

[**ala** (VII)]: (*Mut köyleri –İç.)

[**alabaş** (III) **-2**]: (Bunak *Tefenni –Brd.)

[**alabele -5**]: (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

[**alaca** (III) **-3**]: (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; –Çr.; –Sm.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; –Gr. köyleri; Yoncalı *Şavşat, *Ardanuç köyleri –Ar.; –Gaz.; Dastarlı *Ayaş –Ank.; *Yatağan, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

alabacak (IV) Bir kişinin değnekle, koşarak oynadığı bir çeşit oyun. (*Susurluk –Ba.)

alabada Sulak ve verimli toprakta yetişen ve yaprağından dolma yapılan bir çeşit tohumlu bitki. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.)

alabağarsak Gizli dert, sır, üzüntü: *Ustaca konuşursan, o sana alabağarsağını dökecektir.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

alabahar İlkbaharın ilk günleri, baharın geldiğini hissettiren günler: *Bu yıl alabahar yaylaya çıktım.* (*Mut köyleri, *Mersin köy ve aşiretleri –İç.)

alābahta Üveyik kuşu. (–Ama.)

alābak Saksağana benzer bir çeşit kuş. (*Silifke, *Mersin köyleri–İç.; *Elmalı ve köyleri –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

alabakar Turuncu, kırmızıya çalar renk: *Alabakar kilim dokuttum.* (*Zara –Sv.)

alabalık Eti beyaz ve lezzetli, az kılçıklı, kırmızı ve siyah benekli sazan cinsinden tatlısu balığı. (Sirge *Eşme –Uş.; *Eğridir –Isp.; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; *İnegöl, –Brs.; Abant, Sünet *Göynük –Bo.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı –Sk.; Gerze *Devrek, *Safranbolu –Zn.; –Ks.; –Sm.; *Taşova –To.; –Or.; *Alucra –Gr.; Büyükliman –Tr.; Harşit köyleri *Torul, Sobran, –Gm.; Hamidiye *Pazar, –Rz. köyleri; Pilarget *Arhavi, Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri, Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve çevresi; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye çevresi –Ezc.; *Doğubayazıt –Ağ.; *Hozat –Tn.; –El.; *Kilis –Gaz.; –Sv. ve çevresi; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; Maden *Çamardı –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Silifke–İç.; *Finike –Ant.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

alabanda [**alabandı - 1, 2**; **alavanda** (I) **- 1, 2, 3**] **1.** Gürültü, patırtı, şamata: *Bir alabanda var.* (Çaltı *Gelendost –Isp.; Tokat –Es.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Ortabereket *Ayaş –Ank.)

[**alabandı - 1**]: (–Sv.)

[**alavanda** (I) **- 1**]: (*Elbistan –Mr.)

2. Şiddetli paylama, haşlama, tekdir. (*Senirkent, *Uluborlu –Isp.; –Ml.; –Adı.; *Antakya ve çevresi –Hat.)

[**alabandı - 2**]: (*Antakya ve çevresi –Hat.)

[**alavanda** (I) **- 2**]: (*Elbistan –Mr.)

SanalBaba

3. Kibir, gösteriş : *Şu geçen adamın alabandasına bak.* (*Karacasu –Ay.; *Merzifon ve köyleri –Ama.)

[alavanda (I) - **3]** : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

4. Acele. (*Silifke –İç.)

alabandı 1. [→ **alabanda** - **1] 2.** [→ **alabanda** - **2]**

alabanı 1. Cömert, eli açık : *Veli amca çok alabanı adam.* (–Yz. köyleri) **2.** Açık kalbli. (Hortu *Ereğli –Kn.)

alabarak Palamut yiyen bir kuş. (*Eşme ve çevresi –Mn.)

ala bastırmak Tarlada kuru kalan yerleri yeniden sulamak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

alabaş (I) **1.** Başı benekli hayvan. (Bademli *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; Gölcük, *Tefenni çevresi –Brd.; Ortaköy *Çal, *Sarayköy köyleri, Yukarıboğaz *Tavas, Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bartın, *Safranbolu –Zn.; *Kargı, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Merzifon –Ama.; Kızılca *Artova –To.; –Tr. köyleri; *Torul çevresi –Gm.; *Ardanuç köyleri –Ar.; Taşburun *Iğdır –Kr. köyleri; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Zara, *Gürün –Sv.; Sarıhamzalı, *Sorgun –Yz.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor –Ng.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç.; Kışla, Yuva *Elmalı –Ant.; Yaşyer *Milâs –Mğ.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **2.** Sürüyü idare eden erkek kıl keçisi. (–Ank.) **3.** Vücudunun yarısı beyaz, yarısı siyah olan kıl keçisi. (Genek –Çkr.) **4.** Baş tüyleri karışık renkli bir çeşit kuş. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Dirmil *Gölhisar –Brd.) **5.** At ve eşeklerde bulunan bir çeşit sinek. (Hiyam *Nizip –Gaz.)

alabaş (II) Yaprakları lâhanaya benziyen, kökü şalgamdan daha büyük olan ve yemeği yapılan bir çeşit bitki. (*Lâpseki –Çkl.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Beşiktaş –İst.; –Ks. köyleri; –Kn.; –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

alabaş (III) **1.** Karısının başkalariyle ilgisine göz yuman adam. (Bunak *Tefenni –Brd.; *İskilip –Çr.) **2.** [→ **alabacak** (III)] **3.** Ahmak, sersem, aptal. (Kusara *Maçka, Kalafka, –Tr.; Ağın *Keban –El.; *Elbistan –Mr.)

alabaşlı (I) Etrafa saldıran, azgın köpek: *Alabaşlı it gibi onu bunu dalayıp duruyor.* (–Mr.)

alabaşlı (II) Yarım, bitmemiş durumda: *Hastalanınca her işim alabaşlı kaldı.* (Sayağzı, *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.)

alabecit Acele, düzensiz ve çabuk: *Alabecit eşyaları toplayıverdim.* (*Bor –Ng.)

alabele 1. [→ **ala** (I) - **5] 2.** [→ **ala** (I) - **2] 3.** Çiçek bozuğu veya çilli yüz. (Büyükkabaca *Uluborlu–Isp.; –Brd.; Bozan –Es.; *Ayaş, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.) **4.** Belli belirsiz, az çok, yarım yamalak: *Alabele gözüm seni ısırıyor.* (Güney *Yeşilova –Brd.; Tekkeköy –Dz.; Yenice *Emet –Kü.) **5.** Eksik, düzensiz ve acele (iş hakkında) : *Tarlayı alabele sürmüş.* (Kozluca, Çebiş, Çeltikçi –Brd.) **5.** [→ **alabacak** (III)]

alabellengez Üstünkörü, baştan sav-

SanalBaba

ma: *Evin duvarı alabellengez yapılmış.* (*Silifke –İç.)

alabıcık (I) Alacalı dana. (Cinis *Aşkale –Ezm.)

alabıcık (II) Kulübe. (*Silifke –İç.)

alabık İkiyüzlü, ara bozan kimse (çocuk oyunlarında). (–Gr.)

ala bulanık [ala bulanık -2] Yarı berrak, bulanık su. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[ala bulanık - 2]: (Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Anamur –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

alā'bış Bir çeşit saksağan. (*Gazipaşa –Ant.)

alabicik Memesi beyazlı hayvan. (Aslanköy *Mersin –İç.)

ala bişik Yarı pişmiş (yemek): *Bugün pilâvı ala bişik yedik.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

ala boḫlu [→ **ala boklu**]

ala boklu [ala boḫlu] Yarım yamalak, yarı kirli, işe yaramaz halde (iş hakkında): *Elindeki işi ala boklu bıraktın.* (Tuzhisar *Bünyan –Ky.; –Yz.; Akçalar *Seydişehir, *Karaman, Uğurlu, Görmel, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; *Kaş köyleri –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[ala boḫlu]: (–Ky.)

alaboku Oyunda eşsiz kalan ve iki tarafla oynıyabilen çocuk. (–Sm.)

alaboncuk İyi veya kötü halleriyle heryerde tanınan kimse: *O alaboncuktur, tanımıyan yoktur.* (İncesu *Gürün –Sv.)

alaboz 1. Benekli hayvan. (*Çarşamba –Sm.) 2. Ekildiği halde her tarafı yeşermiyen tarla, yarı karlı toprak: *Bu yıl tarla alaboz kaldı.* (Taflancık *Keşap –Gr.)

ala böğrülce [ala börülce, alaca pakla] Siyah benekli bir çeşit fasulye. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Dodurga *Artova –To.)

[ala börülce]: (Eden *Yeşilova –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.)

[alaca pakla]: (*Safranbolu –Zn.)

ala börtme 1. Çok az pişmiş: *Etin ala börtmesi yenmez.* (Medele *Çal –Dz.) 2. Külbastı, kebap. (Sorkun *Beypazarı –Ank.; Bayır *Marmaris –Mğ.)

ala börtük Güneşten bir tarafı yanmış sebze veya meyva: *Bu domatesler ala börtük.* (*Elmalı –Ant.)

ala börülce [→ **ala böğrülce**]

alabuçuk Baştan savma, yarım yamalak, yarı başlı: *Toprağı ala buçuk belleyiverip kaçmış.* (Bahçeli *Bor –Ng.; Aslanköy *Mersin –İç.; Tokat –Es.)

alabula 1. [→ **ala** (I) - 5] 2. Kırmızımsı ve karamsı renkli eşya. (*Silifke –İç.) 3. Bulanık, biçimsiz, başka şekilde: *Gözlerim alabula görmeğe başladı.* (*Silifke –İç.; *Bor –Ng.; *Karaman –Kn.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) 4. Baştan savma, acele, yarım yamalak. (*Silifke –İç.; *Fethiye köyleri –Mğ.) 5. İkiyüzlü, iki taraflı, şüpheli adam veya iş: *Kadın lâfı alabula söylüyor.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Ks.; *Tirebolu, *Görele, Düzköy *Keşap –Gr.; Mençek *Ermenek –Kn.; *Mut –İç.)

ala bulanık 1. Hasta yüzlü, renksiz: *Yüzün ala bulanık, hasta mısın?* (*Sarayköy köyleri –Dz.) 2. [→ **ala bılanık**]

ala bulaşık Yarım, tamamlanmamış, kirli: *İşini temiz yap, ala bulaşık bırakma.* (Uğurlu *Ermenek, *Ilgın, *Akşehir, *Beyşehir köyleri –Kn.;

SanalBaba

Köseçobanlı *Gülnar –İç.; *Elmalı –Ant:)

alabut Buğdayın kötü olması ve biçerken başından çalınması. (Eldelek *Elbistan –Mr.)

alâbut Yazın mandaları serinletmek için üzerlerine su atmaya yarıyan, ağaçtan yapılmış çukur kürek, çömçe. (–Bo.)

ala bulut 1. Gökte yer yer toplanan beyaz, kaba bulutlar. (Körküler *Yalvaç –Isp.; *Çivril –Dz.; *Merzifon köyleri –Ama.; Ziğana *Torul –Gm.; Keleriç –Ezc.; *Göksun –Mr.; *Zara –Sv.) 2. Yağmur bulutu. (*Kelkit –Gm.; Aslanköy *Mersin –İç.)

alaca (I) [**ala** (II) - 2, **alca** -1, **alıca** -3] 1. Üzüme düşen ben. (Bademli, Eber *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; *Uluborlu, *Senirkent ve çevresi, –Isp.; *Tefenni ve çevresi, Güney *Yeşilova, –Brd. ve çevresi; *Sarayköy köyleri, *Buldan köyleri, Garipköy *Tavas, *Çal köyleri, Çöplü, İğdir *Çivril –Dz. köyleri; Hamzabali *Bozdoğan, –Ay.; Falaka *Bayındır, *Menemen ve köyleri, *Urla, –İz.; Çepnidere *Turgutlu, *Demirci –Mn.; Yeniköy –Ba.; Elbeyli *İznik –Brs.; *Sivrihisar –Es.; *Kargı –Ks.; –Çr. ve çevresi; *Zile –To.; *Erciş, –Vn.; –Mş.; *Arapkir –Ml.; –Ur.; Bertiz –Mr.; Çepni, Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz. köyleri; Çamlık, *Ayaş, Beydili *Nallıhan, Macun –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri, *Silifke –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**ala** (II) -2] : (Devri, Ürkütlü *Bucak –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.; *Silifke –İç.)

[**alıca** -3] : (–Brd.)

2. Ben düşmüş üzüm, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. (*Sivrihisar –Es.; *Kilis, Lohan, –Gaz.; *Bünyan –Ky.; *Bor, *Nevşehir, –Nğ. ve çevresi; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[**alca** -1] : (–İsp.; –Brd.; *Acıpayam –Dz.)

3. Meyvalara düşen ben. (–Gm. çevresi; –Mş.; –Nğ.; –Ada.) 4. Bir ağaçta ilk olgunlaşan yemiş : *Bu incirin alacasını ben yedim.* (Kıratlı *Dikili –İz.;*Bünyan–Ky.)

alaca (II) 1. [→ **ala** (III) - 2] 2. Kıldan dokunmuş sergi, bir çeşit kilim. (–Çr.) 3. Heybe. (Dodurga *Bozüyük –Bil.) 4. Kenarları işlemeli büyük baş örtüsü. (*Bor –Nğ.) 5. Kadın donu. (Danışman *Fatsa –Or.) 6. [→ **ala** (III) - 6]

alaca (III) 1. [→ **ala** (I) - 5] 2. [→ **ala** (I) - 1] 3. [→ **alabacak** (III)]

alaca (IV) 1. At ve eşeklerin ağzında olan bir çeşit hastalık. (*Eğridir –Isp.) 2. Sıraca hastalığı. (*Zile –To.; *Hadım –Kn.) 3. Bir çeşit hastalık. (*Fethiye köyleri –Mğ.) 4. Çiçek bozuğu, çopur yüz. (*Bigadiç –Ba.)

alaca (V) [**alaçı**] 1. Tahta parmaklıklı ağıl, bostan, bahçe kapısı. (Karakaya *Ilıç, *Refahiye çevresi –Ezc.; Kayalıpınar *Yıldızeli, Soğukpınar *Kangal, Ağrakos *Şuşehri, *İmranlı, *Zara, Vazıldan *Divriği, Çepni *Gemerek –Sv.)

[**alaçı**] : (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

2. Hapishane. (–Çr.)

SanalBaba

alaca aş [alaca aşı, alcaş] **1.** Bir çeşit yemek, türlü. (Dişli *Bolvadin –Af.; *Sarayköy köyleri –Dz.) **2.** Aşure. (Dişli *Bolvadin, –Af.; Babadağ *Sarayköy, Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Epçeler –Brs.; Kürtköy *Altıntaş, *Emet –Kü.; –To.)

[alaca aşı]: (Körküler *Yalvaç –Isp.)

[alcaş]: (Karahüyük *Acıpayam –Dz.)

3. Pirinç ve bulgurdan yapılan bir çeşit yemek, pilâv. (*Kargı –Ks.; Yerkesik çevresi –Mğ.) **4.** Bulgurla mercimekten yapılan biraz sulu pilâv, lâpa. (*Çerkeş –Çkr.)

alaca aşı [→ **alaca aş - 2**]

alaca avı Bir çeşit kara avı. (–Ant.)

alaca bakla **1.** Beyaz börülce. (*Bergama –İz.) **2.** [→ **ak bakla**]

alaca bandak Yarım yamalak, tektük, seyrek: *Soğanı alaca bandak ekmişler.* (Körküler *Yalvaç –Isp.)

alaca basma Çok renkli bir çeşit basma. (Bulgaristan göçmenleri)

alaca belece **1.** [→ **ala** (I) **- 5**] **2.** Siyahla beyaz karışık yer. (Karabüzey *Araç –Ks.)

alaca belece görmek Az görmek, bulanık görmek: *Gözüm ince yazıları alaca belece görüyor.* (–Ba.)

alaca bez Yerli pamuklu dokuma. (*Ağın –El.)

alaca bulaca [→ **ala** (I) **- 5**]

alacacı El tezgâhında, alaca denilen bir çeşit pamuklu dokuyan usta. (–Gaz.)

alacacı çorba Bütün mercimek ve pirinçle pişirilen bir çeşit çorba. (*Kilis –Gaz.)

alaca düşmek [ala düşmek (I) **- 1,2; alca düşmek]** **1.** Üzümlere ben düşmek, üzüm ermeye başlamak: *Bağa alaca düşmeğe başladı.* (İncesu *Dinar –Af.; Uluğbey, Yassıviran *Senirkent, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Çerçin –Dz.; *Çal köyleri, Alâeddin, *Acıpayam, Kösten, Honaz –Dz.)

[ala düşmek (I)**-1]:** (Dişli *Bolvadin –Af.; *Gelendost, Kumdanlı *Yalvaç, Gönen, Aydoğmuş –Isp.; Anbarcık *Gölhisar, Çerçin –Brd.; Bereketli *Tavas, İsabey *Çal –Dz.; A. Kızılca *Mustafakemalpaşa –İz.; *Susurluk –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; Kızılköy –To.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Akkışla *Bünyan –Ky.; Akçalar *Seydişehir, *Karaman, Görmel, Uğurlu –Kn.; *Silifke –İç.; Karadere *Gündoğmuş, *Elmalı –Ant.; Dont *Fethiye–Mğ.)

[alca düşmek]: (Salda *Yeşilova –Brd.)

2. Meyvalar olgunlaşmaya başlamak, benlenmek. (*Kemaliye –Ezc.)

3. Karlar erimeye başlayınca, yer yer toprak görünmek. (Mencilis *Keşap –Gr.; *Hozat –Tn.)

[ala düşmek (I) **- 2]:** (Y. Bademli –Isp.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; –İç.)

alaca garga [alaca gergen, alaca karga - 2, ala garga (I) **- 1, alağarga - 2, ala karga - 1]** Saksağan. (*Safranbolu, *Bartın –Zn.)

[alaca gergen]: (Bekilli *Çal –Dz.)

[alaca karga - 2]: (–Mn.; Minnetler *İvrindi, Yeniköy –Ba.; Genek –Çkr.; *Tirebolu –Gr.; –Gm. çevresi; *Ardanuç, *Yusufeli, *Hopa –Ar.; Zevker *Refahiye –Ezc.; –El.; *Zara, *Gürün, –Sv.)

SanalBaba

[ala garga (I) - 1] : (İncesu *Dinar –Af.; *Taşköprü –Ks.; Yaraşlı *Haymana –Ank.)
[alağarga - 2] : (–Yz.)
[ala karga - 1] : (Akçaşar *Eğridir, *Senirkent, –Isp.; Bunak *Tefenni –Brd.; Moraca *Çal –Dz.; –Kü.; *Sivrihisar, –Es.; *Kandıra –Kc.; *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma –Zn.; Giremez *Araç, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Taşova –To.; Arpaköy –Or.; –Kr. ve köyleri; –Bt.; *Gürün, –Sv. ve köyleri; Büyükincirli –Yz.; Çayırlı *Haymana –Ank.; Avşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Kozan –Ada.)

alaca gergen [→ **alaca garga**]

alacagök [→ **ala** (II) - **1**]

alaca güneş Güneşin ağaç yaprakları arasından süzülmesiyle yarı aydınlanan yer: *Alaca güneşte kuruyan meyvenin rengi açık olur.* (*Bor –Nğ.)

alacak **1.** Biçilmiş ekini kaldırmaya yarıyan üç dişli aygıt. (Kırca, İshaklı *Bolvadin –Af.) **2.** Ağaçtan meyva toplamaya yarıyan ucu çatallı sırık. (Haşara –Gm.; Celikanyurt *Gürün –Sv.)

alaca kar [**alaca kışlık**] Karın yer yer eriyerek toprağın görünmeye başladığı zaman. (–Çr.)
[**alaca kışlık**] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alaca karga **1.** Karakuş. (*Sarayköy köyleri –Dz.) **2.** [→ **alaca garga**] **3.** Çok renkli bir çeşit karga. (Yenice *Emet –Kü.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Burunkaya –Zn.; –Ks.; –Tr. ve çevresi)

alacakır [→ **ala** (II) - **1**]

alaca kışlık [→ **alaca kar**]

alacalanmak Eriyen karlar arasından yer yer toprak görünmek: *Tarlalar alacalandı.* (*Kurşunlu –Çkr.; *Ardanuç, *Yusufeli, *Şavşat –Ar.)

alacalı **1.** [→ **ala** (I) - **5**] **2.** [→ **ala** (I) - **1**] **3.** Cümbüşlü. (Dont *Fethiye –Mğ.)

alacalı beleceli **1.** [→ **ala** (I) - **5**] **2.** İkiyüzlü, dönek adam. (–Ks.)

alacalı bolacalı [→ **ala** (I) - **5**]

alacalı bulacalı **1.** [→ **ala** (I) - **5**] **2.** [→ **ala** (I) - **1**]

alacalığ [→ **alacalık** (I) - **1**]

alacalık (I) [**alacalığ**] **1.** İlkbaharda karların eriyerek, tarlaların biraz kar, biraz toprak görünen yerleri. (Yeniköy –Ba.; Kalafka –Tr.; Korzaf *Şiran –Gm.; *Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç, Uşhum, *Yusufeli –Ar.; *Ardahan, –Kr.; Yağlı *İspir, –Ezm.; *Refahiye çevresi –Ezc.; Göbekviran *Gürün, *Koyulhisar –Sv.; Beydili *Nallıhan, Yaraşlı *Haymana –Ank.)
[**alacalığ**] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)
2. Ekilmiş tarlada tohumun yeşermediği yerler. (Yeniköy –Ba.) **3.** Değişik renklilik. (*Kandıra –Kc.; Göbekviran *Gürün –Sv.)

alacalık (II) **1.** Döneklik, ikiyüzlülük. (*Şavşat köyleri –Ar.; –Mr.) **2.** Bozgun, kargaşalık. (–Mr.)

alacalık (III) Alaca denilen pamuklu dokuma ipliği, direzi. (*Ermenek köyleri –Kn.)

alacama Loğusalara musallat olan alkarısının çocuklarda beliren şekli (bu hastalık nazardan olur). (–Gaz.)

SanalBaba

alacan Arı kovanlarında bulunan mum kurdu. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

alacanlı [alaçakır - 2, aladiri - 1, 2] 1. Yarı canlı, ölmek üzere bulunan: *Aman sen de, alacanlıyı öldürürsün.* (*Silifke –İç.; *Bor –Nğ.)
[aladiri -1] : (Eldirek *Fethiye–Mğ.)
2. Yarı pişmiş: *Yemek alacanlı olmuş, az daha kaynasın.* (–Es.)
[alaçakır -2] : (*Eğridir köyleri –Isp.)
[aladiri -2] : (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alaca ot Susuz yerlerde yetişen geniş yapraklı, dikenli bir çeşit ot. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

alaca pakla [→ **ala böğrülce**]

alaca şöra Bulgur veya döğülmüş buğday ile mercimekten yapılan bir çeşit çorba. (–Gaz.)

alaca tane [alaca tene] Bulgurla mercimekten yapılan pilâva benzer bir çeşit yemek. (–Uş.)
[alaca tene] : (*Karahallı, –Uş.; Bulkaz *Çivril –Dz.)

alacatav Çok kurumuş toprak, hölü (nemi) kaçmış toprak : *Bizim tarlanın alacatavı kaçmış.* (*Mustafakemalpaşa –Brs.)

alacatek İyice olmıyan ekin. (–Ank.)

alaca tene [→ **alaca tane**]

alaca üzüm Erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. (*Kilis –Gaz.)

alaceher [alacehir, alaciğir, alaciyir] Meyvası yenmiyen, bodur ve dikenli bir ağaç. (*Şenkaya –Ezm.)
[alacehir] : (İncesu*Dinar –Af.; Yakaköy *Gelendost –Isp.)
[alaciğir] : (Sarıidris *Eğridir –Isp.)
[alaciyir] : (May *Çumra, Çukurbağ *Ermenek, *Bozkır –Kn.)

alacehir [→ **alaceher**]

alacehre Bir çeşit sarı boya. (–Kn.)

alâcığı, alacığı Bütünü, hepsi: *Mahkemede alacığı da doğru söyledi.* (–Mr. ve çevresi)

alaçıḫ [→ **alacık - 1**]

alacık [alacıḫ, alacuk -1,2; alaçak, alaççık, alaçığ, alaçık -1, alaçik, alaçuḫ, alaçuk, alançık, alapçık, alavçuk, alaycık, alayçık, alecük, aleçik, alençik, alevçik, aleyçik-1, alıcık] 1. Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak : *Bağı beklemek için alacık yapıyoruz.* (Çiftlik *Dinar –Af.; Aydoğmuş, *Keçiborlu, Yassıviran, Uluğbey, *Senirkent, Senir, Tahtacı aşireti –Isp.; Dengere, Kozacı, Bunak *Tefenni, Çamköy, Anbarcık *Gölhisar, *Yeşilova köyleri –Brd.; *Acıpayam, İsabey *Çal, Söğüt, Honaz, Çardak –Dz.; Aşağıkayı, Ağlı *Küre, *Tosya–Ks.; *Boyabat –Sn.; *Zile –To.; –Vn.; *Dörtyol –Hat.; Hacılyas, *Koyulhisar, *İmranlı, *Yıldızeli, Sincan *Divriği, E. Hüyük *Şarkışla, –Sv. ve köyleri; *Yerköy –Yz. köyleri; Cemele–Krş.; Papak *Osmaniye–Ada.; Bağyaka, Çavdır *Finike, *Elmalı ve köyleri, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; *Fethiye köyleri, –Mğ.)
[alacıḫ] : (*Mucur –Nş.)
[alacuk-1] : (Keremköy *Burhaniye –Ba.; *Ilgaz, *Kurşunlu –Çkr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)
[alaçak] : (–Nğ.)
[alaççık] : (*Beyşehir köyleri –Kn.)
[alaçığ] : (Bayat *Emirdağ –Af.)
[alaçık -1] : (*Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Dinar köyleri, Yakasinek *Bolvadin –Af.; İğdecik –Isp.; Devri *Bucak, Karakent –Brd.; Kara-

SanalBaba

kuyu –Mn.; Ildızın –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Ama.; Çamlıbel *Artova, *Zile, –To.; *Şebin Karahisar –Gr.; Cinis *Aşkale, Keçek, Tavusker *Oltu, –Ezm. ve çevresi; Taşlıçay *Diyadin –Ağ.; –Vn.; –Ml.; Büyükkızılcık *Göksun, Hunu *Afşin –Mr.; Çepni, Yeniçubuk *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Şarkışla, Göbekviran *Gürün, Ulaş, Tutmaç –Sv.; Türkmenaraplısı –Yz.; *Haymana, Çanıllı *Ayaş, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Avanos, Köşker –Krş.; *Develi, Hisarcık, –Ky.; Alaca *Aksaray, Çukurkuyu, –Nğ.; Kayacık –Kn.; –Ada.; Civanyayla *Mersin –İç.; *Kaş köyleri –Ant.)

[alaçik]: (Çalılı –Yz.; Kal'a* İncesu, *Develi –Ky.)

[alaçuḫ]: (Çamlıbel *Artova –To.)

[alaçuk]: (Yukarısölöz *Orhangazi –Brs.; –To.; *Şebin Karahisar –Gr.; Hacılyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, –Sv.; –Mğ.)

[alançık]: (*Alucra –Gr.)

[alapçık, alapçuk]: (Celikanyurt *Gürün –Sv.)

[alavçuk]: (–Sv.)

[alaycık]: (Telin *Gürün, M. Hüyük *Şarkışla, –Sv.)

[alayçık]: (Bayat –Af.; Kızık *Artova –To.; *Göksun, Varyanlı, –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Kadirli, Misis –Ada.)

[alecük]: (*Boyabat –Sn.)

[aleçik]: (Dereköy *Develi –Ky.)

[alençik]: (*Bünyan –Ky.)

[alevçik]: (İğdeli *Gemerek –Sv.)

[aleyçik -1]: (*Emirdağ –Af.; Ortaköy *Şarkışla –Sv.; *Kadirli, *Karaisalı, Boynuyoğun –Ada.)

[alıcık]: (Yassıviran, *Senirkent –Isp.; Kayadibi *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni, Yarı –Brd.; –Dz.) **2.** Çul veya keçeden yapılan çadır. (Bunak *Tefenni –Brd.; Yakabağ, Dont, Ceylan *Fethiye –Mğ.) **3.** Göçebe çadırlarının üzerine konan eğri ağaç, eğilmesi kolay ağaç sürgünü. (Kızılca *Hadım –Kn.; Karadere *Anamur –İç.) **4.** Bostan korkuluğu. (Şabanözü *Polatlı –Ank.) **5.** Ormandaki küçük düzlük, ağaçsız yer: *Davarı ormandaki alacıkta otlattım.* (*Ünye –Or.)

[alacuk -2]: (*Ünye –Or.) **6.** Vücuttaki çok küçük leke: *Bu ala sayılmaz, bir alacık.* (*Afşin –Mr.)

alaciğer Evin içi: *Alaciğerimi görüyor.* (–Kü.)

alaciğir [→ **alaceher**]

alacik [→ **ala** (I) - 5]

alaciyir [→ **alaceher**]

alacuk **1.** [→ **alacık - 1**] **2.** [→ **alacık - 5**]

alaç [→ **ala** (I) - 1]

alāç İlâç. (–Gaz.)

alaça (I) Ucuz ve kötü bir çeşit basma. (Hırka *Tavas –Dz.)

alaça (II) Yarı olmuş üzüm. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

alaça (III) **[alaçağ, alaçav -1, alaçön]** Yazın bol yağmurlardan sonra ekinleri ve ağaç yapraklarını sarartan yakıcı güneşli durgun hava. (*Bayramiç –Çkl.; Solaklar –Kc.)

[alaçağ]: (–Brs.; *Mengen, *Gerede –Bo.; Balkur *Devrek –Zn.)

[alaçav -1]: (*Gerede –Bo.)

[alaçön]: (Giremez *Araç –Ks.)

alaçağ [→ **alaça** (III)]

alaçak [→ **alacık - 1**]

SanalBaba

alaçakır **1.** Yarı olgunlaşmış sebze veya meyva (çokça domates ve karpuz hakkında): *Domatesleri alaçakır toplamışlar.* (*Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent, *Eğridir köyleri, Yakaköy *Gelendost –Isp.; Akçaköy *Yeşilova, Çerçin –Brd.; İsabey *Çal, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Yenice *Emet –Kü.; –Yz. ve köyleri; Görmel *Ermenek –Kn.; Demirtaş *Alanya, Akçaeniş, *Elmalı, Karadere * Gündoğmuş –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** [→ **alacanlı - 2**] **3.** Gece gökyüzünün yarı bulutlu hali: *Bu gece hava alaçakırdı.* (*Eğridir köyleri –Isp.) **4.** Yeşile yakın bir renk. (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.) **5.** Yarı aç, yarı tok: *Karnım alaçakır doydu.* (Pazaravdan *Bucak –Brd.) **6.** İlkbaharda dağlardan buzların çözülmesiyle, içinde buz parçaları karışık olarak akan az bulanık su: *Hayvanı alaçakır suya sürme, bacaklarını buz keser.* (Zile *Mesudiye –Or.; Çepni *Gemerek –Sv.; Kızılca *Hadım –Kn.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) **7.** Şöyle böyle: *Bugün keyfim alaçakır.* (–Ky.; Mençek *Ermenek –Kn.)

alaçalpoy İlkbaharda, karın erimeye ve yer yer toprağın görünmeye başladığı zaman: *Alaçalpoyda ilk defa bizim tarla açıldı.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alaçam Bir çeşit büyük bıçak. (Güneyce –Rz.)

alaçaprak [**alaçarpaḫ, alaçarpak, alaçarpaz - 2**] Yağmurla karışık kar, sulu sepken. (*Sasun –Sr.; –Dy.)

[**alaçarpaḫ**]: (*Erciş –Vn.)

[**alaçarpak**]: (–Vn.; *Ahlat –Bt.)

[**alaçarpaz - 2**]: (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

alaçarpaḫ [→ **alaçaprak**]

alaçarpak [→ **alaçaprak**]

alaçarpaz **1.** Kekliğin göğsündeki kınalı tüyler. (*Erciş –Vn.) **2.** [→ **alaçaprak**]

alaçav **1.** [→ **alaça** (III)] **2.** Seyrek yapraklı ağaç gölgesi, yarı gölge: *Efendi orası alaçav, hele sen şu gölgeye gel.* (–Sm.)

alaçavuş Hüthüt, ibibik, taraklı denilen kuş. (–İz. ve çevresi –Ant.)

alaççık [→ **alacık - 1**]

alaçı [→ **alaca** (V) - **1**]

alaçığ [→ **alacık - 1**]

alaçık **1.** [→ **alacık - 1**] **2.** Apaçık, açık: *Evin üstü alaçık kalmış.* (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Kilis –Gaz.)

alaçiçek **1.** Güneşli, açık hava: *Bugün hava alaçiçek.* (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **2.** Baharda her yerin çiçeklerle bezenmiş hali: *Dağlar alaçiçek olmuş.* (*Ardanuç köyleri –Ar.)

alaçik [→ **alacık - 1**]

ālaçko Sık sık ağlıyan, mızmız çocuk. (Yugoslavya göçmenleri)

alaçön [→ **alaça** (III)]

alaçuḫ [→ **alacık - 1**]

alaçuk [→ **alacık - 1**]

alaçul Kilim. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

alad [→ **aladı** (I) - **1**]

alada (I) Güllerin en bol açtığı zaman: *Bu gün güllerin aladası.* (Atabey, –Isp.)

alada (II) [→ **aladı** (I) - **1**]

alada etmek [**aladı etmek, aladımak, aladlamak, alaklamak - 3, alatlamak** (I), **alatmak**] Acele etmek. (–Bo. çevresi)

SanalBaba

[aladı etmek] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[aladımak] : (–Ba.)

[aladlamak] : (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

[alaklamak -3] : (*Sarayköy köyleri –Dz.; Sürez, Alamut, *Bozdoğan, –Ay.; Balçuva –İz.; *Demirci –Mn.; –Ba.)

[alatlamak (I)] : (*Buldan köyleri, *Sarayköy köyleri, Solmaz *Tavas, Kelekçi *Acıpayam, *Çivril, Kale –Dz.; Bayat *Emirdağ –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; *Bozdoğan, Burhaniye *Nazilli, Yenipazar, Ortaklar –Ay.; *Tire, *Bergama, Kazanlı *Ödemiş –İz.; *Eşme köy ve aşiretleri –Uş.; Körez *Kula, *Alaşehir, –Mn.; Minnetler *İvrindi, *Edremit, *Sındırgı, –Ba.; Bolayır, *Gelibolu, Gök *Lâpseki –Çkl.; *Mustafakemalpaşa, Yarhisar, Gökçesu *Yenişehir, Cumalıkızık –Brs.; Çavdarhisar, Hacıkebir, Yenice *Emet, Domaniç, Gürağaç *Tavşanlı, Tepecik *Simav, Alayunt –Kü.; Kurşunlu *Gölpazarı, Gömele, *Söğüt, Oklubalı *Bozüyük –Bil.; Yakakayı, Bozan –Es.; Pelitcik *Göynük, –Bo. çevresi; Çayırdere *Silivri –İst.; *Alaçam –Sm.; Bizmişen –El.; –Yz. göçmenleri; Kuzucular, *Nallıhan –Ank.; –Kn.; Taşlımüsellim *Lalapaşa, *Meriç, *İpsala, Kayapa, Medrese –Ed.; *Vize, *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.; Muratlı *Çorlu, *Saray çevresi, İnecik, –Tk.)

[alatmak] : (–Ba. ve çevresi)

alada gelmek Aceleye gelmek: *O iş çok alada geldi.* (Kavakiçi, Yenice *Simav –Kü.)

aladana **1.** Peynir, soğan ve yufka ekmekle yapılan bir çeşit yiyecek. (Kızılköy *Dinar –Af.) **2.** Yoğurtlu pekmez: *Pekmezi getirin de aladana yapalım.* (İsabey *Çal –Dz.) **3.** Bir çeşit fasulye. (*Elmalı –Ant.) **4.** Yaz aylarında avlanan, sırtı renkli ve kılçıklı bir çeşit balık. (*Perşembe, –Or. çevresi) **5.** Sebzeleri kökünden yiyen bir çeşit kurt. (*Elmalı –Ant.) **6.** Tanelerinin bir kısmı siyah olan mısır koçanı. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aladarbız Yarı ıslak, yarı kuru, az tavlı toprak: *Bizim tarla daha aladarbız.* (Taşoluk *Göksun, Önsen –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Yalak *Pınarbaşı –Ky.)

aladeli Yarı deli, budalaca. (*Mersin köyleri –İç.)

aladı (I) **[alad, alada** (II), **alat** (I)] **1.** Acele, ivedi, çabuk: *Çok aladı işim var.* (Bayat, *Emirdağ, –Af.; Armutlu *Tefenni –Brd.; Honaz *Bozdoğan –Ay.; –Mn.; Yeniköy –Ba.; *Çan, *Bayramiç, *Biga –Çkl.; Domaniç *Tavşanlı, Beşkarış, *Altıntaş, Yenice *Emet –Kü.; –Es. köyleri; İğneciler *Mudurnu, *Göynük –Bo.; –Krş.; Afgan –Kn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz köyleri –Krk.; Rumeli göçmenleri)

[alad] : (Garipköy *Tavas –Dz.; –Kü.)

[alada (II)] : (Tepeköy *Torbalı –İz.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Çoban *Tavşanlı –Kü.; Ağlı *Küre –Ks.)

[alat (I)] : (Salda *Yeşilova –Brd.; Ekse *Çal, *Sarayköy, Karahisar *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; *Tire –İz.; –Ba. ve çevresi; Çaykoz, Sadıkbağı, *Sivrihisar,

SanalBaba

Yakakayı,Bozan –Es.; –Kü. çevresi)

aladı (II) İlk ürün: *Ahmet ağa aladı kaldırmış.* (Bayat *Emirdağ –Af.)

aladı (III) **[alat (III) - 2]** İpek böceklerinin koza yapmalarından bir hafta, on gün önce, çok yaprak yeme devresi: *Bizim böcekler aladada.* (Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Çan, *Bayramiç, *Biga –Çkl.; –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Mğ.; *Meriç –Ed.)

[alat (III) - 2]: (*Tire –İz.)

aladı etmek [→ **alada etmek**]

aladımak [→ **alada etmek**]

aladı şappak [alap şalap, alapşap] Çok acele, çabucak: *Yemeğimi aladı şappak yedim.* (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

[alap şalap]: (*Edremit –Ba.; *Cide –Ks.)

[alapşap]: (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Karacasu, *Bozdoğan –Ay.; *Eşme köy ve aşiretleri –Uş.; Baklalı *Çatalca –İst.; Namrun *Tarsus, Köseçobanlı *Gülnar –İç.; Yerkesik çevresi –Mğ.)

aladirgen Harmanı dirgenle yarım aktarma. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aladiri 1. [→ **alacanlı - 1**] 2. [→ **alacanlı - 2**]

aladiriz Ala renkli, gevrek ve dayanıklı bir çeşit üzüm. (Alibeyhüyüğü *Çumra, –Kn.)

aladlamak [→ **alada etmek**]

aladovşan Az kullanılmış. (–Ada.)

alad semet [alasemet, alat basırat, alat kasamat, alat kasat, alat kıpırt, alat samat, alat semet] Yarım yamalak, çok acele, çabucak. (Garipköy *Tavas –Dz.)

[alasemet]: (Genek –Çkr.)

[alat basırat]: (Sadıkbağı, *Sivrihisar –Es.)

[alat kasamat]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[alat kasat]: (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

[alat kıpırt]: (Tepeköy *Torbalı –İz.)

[alat samat]: (Akçalar *Seydişehir, Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[alat semet]: (Sağrak *Sütçüler –Isp.; *Buldan köyleri, Garipköy *Tavas, *Sarayköy, Tekkeköy –Dz.; *Eşme köyleri –Mn.; *Manyas –Ba.; Bozan, –Es.; *Devrek –Zn.; Akçalar *Seydişehir, Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş, Güzelsu *Akseki –Ant.)

ala düşmek (I) 1. [→ **alaca düşmek - 1**] 2. [→ **alaca düşmek - 2**] 3. Vücud veya yüz leke olmak: *Adamın yüzüne ala düşmüş.* (İsabey *Çal –Dz.) 4. Saç ağarmak. (Çilehane *Reşadiye –To.)

ala düşmek (II) Tuzağa, hileye düşmek: *Ahmet beni ala düşürdü.* (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.; –Dz.; Zile *Mesudiye –Or.; *Elbistan –Mr.; M. Hüyük *Şarkışla, Vazıldan *Divriği –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Yaşyer *Milâs –Mğ.)

ala eğri Kabuğunu, çobanların kavallarına geçirdikleri küçük bir ağaç. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alaf (I) **[alav (I), alavi, alef, alov (II)]** 1. Alev. (Hocalar *Sandıklı, *Dinar köyleri –Af.; *Karahallı, *Eşme köy ve aşiretleri –Uş.; *Senirkent –Isp.; Devri *Bucak, *Yeşilova köyleri, Yayla, *Tefenni –Brd.

SanalBaba

köyleri; *Çal köyleri, Garipköy *Tavas, Çöplü, Irgıllı *Çivril, *Sarayköy köyleri, *Buldan köyleri, *Acıpayam köyleri –Dz.; *Bozdoğan ve köyleri, Alanlı –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Furunlu *Bayındır, *Ödemiş ve *Kiraz köyleri –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu –Mn.; *Çan ve *Bayramiç köyleri –Çkl.; *İznik, –Brs.; –Ba.; Kavakiçi, Yenice *Simav, Yenice *Emet, Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Söğüt –Bil.; Alpanos *Seyitgazi, *Sivrihisar, Bozan, –Es.; *Mudurnu ve köyleri –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Taşköprü –Ks.; Saray –Çkr.; Çıkrık *Mecitözü, *Kargı, –Çr.; *Gümüşhacıköy ve köyleri, *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; Kızılca, Kunduzağılı *Artova, *Zile –To.; –Gm. köyleri; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Bt.; Aşudu *Darende –Ml.; Çoğulhan, Nişanit *Afşin, *Göksun, –Mr.; *Kırıkhan, *Reyhanlı, Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; *Kangal ve köyleri, Karaözü, *Gemerek, M. Hüyük, *Şarkışla, *Gürün ve köyleri –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, Büyükincirli, –Yz.; *Şerefli Koçhisar köyleri, Çamlı *Ayaş, Çalış, Yaraşlı *Haymana, Beydili *Nallıhan, Hasanoğlan –Ank.; Kocabey –Krş.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Akkışla *Bünyan, –Ky. ve köyleri; *Nevşehir, Bahçeli, *Bor, –Ng.; Uğurlu, Çukurbağ, *Ermenek –Kn.; *Karaisalı çevresi –Ada.; *Silifke, *Mut köyleri, –İç.; Güzelsu *Akseki, Belkis, *Serik, Bağyaka *Finike, Yuva, *Elmalı –Ant.; Ceylan *Fethiye, *Yatağan köyleri, Orhaniye, Bayır *Marmaris, *Bodrum –Mğ.)

[alav (I)]: (Dişli *Bolvadin –Af.; –Kü.; –Ks.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Kocabey, Çavdarlı *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Ezc.; *Erciş, –Vn.; –Ur.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Antakya –Hat.; Ortaköy *Şarkışla, *Zara, –Sv.; *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

[alavi]: (*Ardanuç –Ar.)

[alef]: (–Ba. ve çevresi; Nilüfer –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli–Bil.; Tavşancıl *Gebze –Kc.)

[alov(II)]: (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

2. Telâş, korku: *Ahmet bize bir alaf salıverdi.* (*Ermenek –Kn.)

alaf(II) [alafa(I)-2, alafı-1, alıf] 1. Hayvanların kışlık yiyeceği, saman, ot, mısır sapı v.b.: *Bu yıl alaf bol, sığırlar semiz olur.* (*Eğridir köyleri –Isp.; Karaköy, Söğüt *Tefenni –Brd.; Gökçesu *Yenişehir, Karaoğlan, *Mustafakemalpaşa, Nilüfer –Brs.; Karabayır *Balya, Yeniköy –Ba.; Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Mudurnu ve köyleri, Sandallar –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Çatak *Ereğli, Karapınar, Aliköy *Çaycuma, Karahasan *Ulus –Zn. köyleri; Kamana *Azdavay, *Bozkurt köyleri, Peşman *Daday, Ağlı *Küre, *Cide, *İnebolu, *Taşköprü, Keloğlan –Ks.; *Sungurlu, *Kargı –Çr.; *Boyabat, –Sn. ve köyleri; Irmaksırtı, *Çarşamba, Kocalı *Terme –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Or. köy ve ilceleri; *Görele, *Tirebolu, *Bulancak ve köyleri, *Şebin Karahisar, –Gr. köyleri; –Tr. çevresi; –Gm. köy ve ilceleri; Karadere –Rz.; Ersis, *Yusufeli, *Şavşat ve köyleri, *Ardanuç köyleri –Ar.; Taş-

SanalBaba

burun, Alkaner, *Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay, *Sarıkamış, *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi, –Kr.; *Hınıs, *Şenkaya, Cinis *Aşkale, *Horasan, –Ezm.; Sosunga *Çayırlı, *Kemaliye, Zevker *Refahiye, –Ezc. ve köyleri; *Diyadin, *Tutak –Ağ.; *Erciş –Vn.; *Hozat –Tn.; *Ağın, *Keban, –El.; *Arapkir–Ml.; Nişanit, *Afşin, *Göksun–Mr.; *Kangal ve köyleri, *Şarkışla, *Divriği ve köyleri, *Zara, *Gürün ve köyleri, *Suşehri –Sv.; Büyükincirli –Yz.; *Kalecik, Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Uğurlu, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz köyleri –Krk.; *Saray köyleri, Kozyörük *Malkara –Tk.)

[alafa(I)-2] :(*Şavşat köyleri –Ar.)

[alafı - 1] : (*Şavşat köyleri –Ar.)

[alıf] : (–Bt.; *Varto –Mş.)

2. Suyu çekilmiş, yarı kurumuş buğday veya haşhaş. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **3.** Hayvan yemi satıcısı. (–Bt.) **4.** Hayvanlara yedirilen yeşil yaprak ve dallar: *Sığırlara biraz alaf topla gel.* (*Görele, *Bulancak, *Tirebolu ve köyleri, Düzköy *Keşap, –Gr.; Kalafka –Tr.; *Pazar ve *Çayeli köyleri, Aşıklar –Rz.) **5.** Taş, kerpiç veya ağaçtan yapılmış hayvan yemliği: *Koyunların alafında ot kalmamış.* (Yuva, Armutlu, *Elmalı, *Kaş ve köyleri –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **6.** Hayvanların su içtikleri yer, yalak. (Büyükincirli –Yz.; *Kaş–Ant.; Dodurga *Fethiye –Mğ.) **7.** Süprüntünün yüze gelen iri kısmı, çalı çırpı: *Bahçenin alafını ateşe verdim.* (*Ermenek ve köyleri –Kn.)

alafa (I) **1.** Sumaklanmış, yani teteri denilen tanenli bitki suyuna batırılmış deri. (–Brd.) **2.** [→ **alaf** (II) - **1**]

alafa (II) Düğünün ertesi günü gelinin bakire olup olmadığını anlamaya gelen kimseler. (Karadere –Rz.)

alafa çıkmak Ot biçmeye gitmek: *Yarın köycek alafa çıkılacak.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

alafaka [→ **alafakı** - **1**]

alafakı [alafaka, alıfaka, alıfakı] 1. Uzman, bir işin ehli, usta: *Bir işi alafakısına sormalı.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Tahtacı aşireti –Isp.; Ürkütlü *Bucak –Brd.; Yukarıseyit *Çal, Ovacık *Tavas, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; –Kn.; *Silifke –İç.; Kuz, Yuva *Elmalı, Kasaba *Kaş –Ant.)

[alafaka] : (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.)

[alıfaka] : (Bozan –Es.)

[alıfakı] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

2. Şuursuz. (Dişli *Bolvadin –Af.)

alafalak (I) **[alafarlak]** Palamut ve çokça mısır yiyen alacalı bir çeşit kuş. (Bademli *Dinar –Af.; Banus, Sofular *Eğridir, Yakaköy *Gelendost, Çandır *Sütçüler, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Örencik *Yeşilova, Ürkütlü *Bucak, Bunak *Tefenni –Brd.; Karadere, *Gündoğmuş, *Korkuteli köyleri, –Ant.)

[alafarlak] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

alafalak (II) Alelacele, düzensiz. (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.: –Kn.)

SanalBaba

alafalmak [alaflanmak - 1, alavlanmak] **1.** Kızmak, öfkelenmek, telâşlanmak, heyecanlanmak. (Bademli *Dinar –Af.; Muğlasın *Tavas –Dz.; Yazırlı *Nazilli –Ay.)

[alaflanmak - 1]: (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Oğuz, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Salarha köyleri –Rz.)

[alavlanmak]: (–Ks.; Kocabey *Şavşat –Ar.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Zara –Sv.; –Kn.)

2. Başı dara gelmek, zor duruma düşmek. (*Tefenni –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, Bulkaz *Çivril –Dz.) **3.** Alev almak, tutuşmak. (Bulkaz *Çivril –Dz.)

alafarlak [→ **alafalak** (I)]

alafat Çok büyük: *Dün alafat bir yılan gördüm.* (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

alaf bağı Mısır dallarından, yapraklardan yapılan demet. (–Or., köyleri)

alafdar [alaftar] Her çeşit hububat satıcısı, zahireci. (*Harput, Kesirik –El.; *Arapkir –Ml.)

[alaftar]: (*Sarıkamış –Kr.; –Ezc.)

alaf getirmek Suyu çekilmek, yarı kurumak: *Haşhaş alaf getirmiş.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

alafı **1.** [→ **alaf** (II) - 1] **2.** Pişmiş fakat boyanmamış deri. (–Mğ.)

alafır **1.** Pişmiş fakat boyanmamış derinden yapılan ayakkabı astarı. (*Senirkent –Isp.) **2.** Baştan savma, acele yapılan iş: *Çapayı alafır yapıp geçmişler.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **3.** [→ **alavur**] **4.** Seyrek çıkan tohum: *Sizin buğday alafır çıkmış.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

alafirik Yarı kuru, yarı yaş: *Bu mısır alafirikmiş.* (*Göksun ve köyleri –Mr.)

alaflama Yüzde çıban şeklinde çıkan bir hastalık. (*Dinar –Af.)

alaflamak (I) Hayvana yem, kuru ot, saman vermek, yemlemek: *Ben koyunları alaflamaya gidiyorum.* (Gölcük, Kozağaç *Tefenni, Anbarcık *Gölhisar –Brd.; Keremköy, *Burhaniye –Ba.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı çevresi –Sk.; Çayırdere *Silivri –İst.; Cumayanı –Zn.; Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.; *Niksar, Çilehane, Gökköy *Reşadiye –To.; Karakuş köyleri *Ünye, Zile *Mesudiye, Salman *Akkuş, Danışman *Fatsa –Or.; *Görele, *Tirebolu, *Bulancak ve köyleri, –Gr. çevresi; İstama *Maçka –Tr.; *Kelkit çevresi –Gm.; Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.; Yoncalı *Şavşat, *Ardanuç köyleri –Ar.; Ölçek *Ardahan, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr. köyleri; Ergân, –Ezc. ve köyleri; –Dy.; *Divriği, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; *Beyşehir –Kn.; Muratlı *Çorlu –Tk.; –Ed.; –Krk.)

alaflamak (II) **[aleflemek, alışdırmaḫ, alıştırmaḫ, alıştırmak - 3]** **1.** Kışkırtmak: *Ayıracağın yerde, kavgayı alaflıyorsun.* (Çerçin –Brd.; –Kü.) **2.** Alevlemek, yakmak, tutuşturmak, ateşe vermek. (Bulkaz *Çivril, Ortaköy *Çal, Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Akhisar, Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Dodurga *Artova, *Zile –To.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri)

[aleflemek]: (Zara –Ama.)

[alışdırmaḫ, alışdırmak]: (Taşburun *Iğdır –Kr.)

[alıştırmaḫ]: (*Divriği –Sv.)

SanalBaba

[alıştırmak-3] : (*İnebolu–Ks.; Yapraklı *Çerkeş, Alva *Ilgaz, Genek –Çkr.; –Sn.; *Merzifon –Ama.; *Zile, *Artova –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Arpaköy –Or.; Kalafka –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm. köyleri; Bağlıca *Ardanuç, *Yusufeli köyleri–Ar.; –Ezm.; –Vn.; –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Ur.; –Gaz.; *Göksun ve köyleri, Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; *Kangal ve köyleri, –Sv. ve çevresi; *Şerefli Koçhisar, Beydili *Nallıhan –Ank.; –Nğ.)

alaflanmak 1. [→ **alafalmak - 1**] 2. Kızışmak: *Gübre alaflanmış.* (*Mudurnu ve köyleri –Bo.)

alaflı [**alavlı - 2**] 1. Ateşli, alevli. (Bereketli *Tavas –Dz.; *Gürün –Sv.) 2. Kızgın, öfkeli, istekli, arzulu. (Bereketli *Tavas, Kelekçi *Acıpayam –Dz.)

[**alavlı - 2**] : (*Bor –Nğ.)

alaflık 1. Ateşi kolay yakmaya yarıyan çalı çırpı, kuru ot: *Çok üşüdüm, bir alaflık getirde ısınıvereyim.* (Örkenez *Yalvaç –Isp.) 2. Kuru ot, saman gibi hayvan yemi konulan yer. (Ergân –Ezc.) 3. Yorgunluk gidermek için yenilen, içilen, meyva, sebze, şerbet v.b. : *Çok yorulduk, alaflığınız yok mu?* (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

alafora Öfke ve kızgınlıkla sövme. (*Antakya çevresi –Hat.)

alafsa Karga. (Cihangazi *Bozüyük –Bil.)

alaftar [→ **alafdar**]

alag Tepelerde rüzgâr gören açık yerler. (Dereköy –Çkr.)

ala gabak [**alağabak - 1, 2; alağabış, ala kabak** (I) **- 1, 2, 5**] 1. Saksağan. (Hocalar *Sandıklı –Af.)

[**alağabak, alağabış - 1**] : (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**ala kabak** (I) **- 5**] : (Hediyeli *Kandıra –Kc.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

2. Siyalı beyazlı güvercin büyüklüğünde bir kuş. (Salda *Yeşilova –Brd.)

[**ala kabak** (I) **- 1**] : (Çiftlik *Dinar –Af.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Bereketli *Tavas, Bulkaz *Çivril, Oğuz *Acıpayam, Bekilli *Çal –Dz.; Yazırlı *Nazilli –Ay.; Özbek *Urla –İz.; Hartlap –Mr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; Göğben *Fethiye –Mğ.)

3. Palamut, mısır yiyen ve sesleri taklit eden bir çeşit kuş. (Alâeddin *Acıpayam, Ortaköy, Bekilli *Çal, Kösten –Dz.)

[**alağabak - 2**] : (*Mersin köyleri–İç.)

[**ala kabak** (I) **- 2**] : (Salda *Yeşilova –Brd.; Ekse, Moraca *Çal, İğdir, *Çivril–Dz.; Alanlı, Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Savaştepe –Ba.; Kasımlar *Gölpazarı –Bil.; *Ermenek –Kn.; Bostanlar *Bahçe –Ada.; *Silifke, *Mut köyleri, Buluklu *Mersin –İç.)

ala gabış [**ala kabış - 1, ala kabak** (I) **- 4, ala kaşık, alarga** (II)] Alaca karga. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**ala kabış - 1**] : (*Ermenek –Kn.; Mahmutseydi *Alanya –Ant.)

[**ala kabak** (I) **- 4**] : (Sarılar –İz.; Muratlar *Bayramiç –Çkl.; *Ermenek –Kn.)

[**ala kaşık**] : (Beydili *Nallıhan –Ank.)

SanalBaba

[**alarga** (II)] : (Zile *Mesudiye –Or.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ala ganat Beyaz kanatlı yabani güvercin. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alaganta Domates. (–Sm.)

alagaranı [**alağarañı, alağaranlık, alakaran**] Alacakaranlık. (Karacaören *Dinar –Af.)

[**alağarañı**] : (Görmel *Ermenek –Kn.)

[**alağaranlık**] : (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

[**alakaran**] : (Yayla *Tefenni –Brd.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Kazmasökü –Sn.)

ala garga (I) **1.** [→ **alaca garga**] **2.** Kargaya, saksağana benziyen bir çeşit kuş. (İsabey *Çal –Dz.; Nefsiköseli *Görele –Gr.) **3.** Tavuk yumurtalarını yiyen bir kuş. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

ala garga (II) Boşboğaz, ara bozucu. (Yenice *Emet –Kü.)

alagaz (I) [→ **ala ağız**]

alagaz (II) Kömür yanarken çıkan gaz, karbondioksit. (*Zara –Sv.)

alageçik Çoban kulübesi. (Karakütük *Tarsus –İç.)

alagenevür Siyahlı beyazlı yılan. (Akçalar *Seydişehir –Kn.)

alager **1.** Kır renkli keçi. (Söğüt *Tefenni –Brd.) **2.** Olgunlaşmamış, yarı olmuş. (*Mudurnu ve köyleri –Bo.; Çeltikçi *İnegöl –Brs.; *Marmaris köyleri –Mğ.)

ala getirmek (I) Yaşlanan hayvanın kılları beyazlaşmak : *Bizim at ala getirdi.* (*Zara –Sv.)

ala getirmek (II) Hileye getirmek, tuzağa düşürmek: *Ala getirdiler de öldürdüler.* (*Zara –Sv.)

alagır Saçları yeni ağarmaya başlamış, kuvvetli adam. (İncesu *Dinar –Af.)

alagırık (I) Kurnaz, şakacı kimse. (Kösten –Dz.)

alagırık (II) Alacalı köpek. (Kösten –Dz.)

alagız [→ **ala ağız**]

alagiren Yarı açık, yarı bulutlu hava. (*Kargı, *Tosya –Ks.)

alagizir [→ **ala ağız**]

alagöbek Karaağaçlarda çıkan ve yemeği yapılan bir çeşit büyük mantar. (*Düzce –Bo.)

alagönen Yarı kuru, yarı yaş, nemli. (Çayırlı *Haymana –Ank.)

alagöz (I) **1.** Cesur, yiğit. (*Maçka –Tr.) **2.** Korkak. (Mençek –Kn.) **3.** Elâ göz. (–Sv. ilce ve köyleri)

alagöz (II) Küçük taneli, ekşice bir çeşit üzüm. (*Erciş –Vn.)

alagun Gürültü. (*Merzifon –Ama.)

alaguru [→ **alakuru - 2**]

alaguşluk Öğleden evvelki zaman : *Alaguşluk çıktık, öğleye vardık.* (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

alaguz [→ **ala ağız**]

alaguzu Kirpi. (Gökçeburun *Silifke –İç.)

alagücük (I) Baştan savma, yarım : *Mehmet yaptığı işi alagücük eder.* (*Göksun ve köyleri –Mr.)

alagücük (II) Kısa ve boz renkli yılan. (Kasımlar *Eğridir –Isp.)

alagüdük Bir cins köpek. (Mençek *Ermenek –Kn.)

alagülük Kuduz olanlara yedirilen bir böcek, zehirli buğday böceği. (Kızılviran –Kn.)

alagün **1.** Yazın güneş buluta girdiği zamanki gölgeli hava : *Alagünde koyun iyi otlar.* (*Mudurnu ve köy-

SanalBaba

leri, –Bo.; –Sv.) **2.** Yarı açık, yarı bulutlu hava. (*Elbistan, *Afşin –Mr.)

alagüneş Yarı güneşli, yarı gölgeli yer. (Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

ala günler Ağustos ayında sam yelinin estiği günler. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

alağabak, alağabış, ala kabak **1.** [→ **ala gabak - 1**] **2.** [→ **ala gabak - 3**]

alağabaş, alağabak Tüyü, siyahlı beyazlı ve tepeli bir kuş. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

alağancık 1 - 3 cm. boyunda, kahverenkli, vücutta gezdiği zaman ısıran böcek. (Bahçeli *Bor, –Nğ.)

alağara Siyahı çok olan bir kilim motifi: *Kızıma bir çift alağara kilim verdim.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

alağarañı [→ **alagaranı**]

alağaranlık [→ **alagaranı**]

alağarga **1.** Alaca renkli bir kuş. (Dodurga *Artova –To.) **2.** [→ **alaca garga**]

alağaz **1.** [→ **ala ağız**] **2.** Atılgan çocuk. (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

alağazlık [alağızlık] Boşboğazlık, gevezelik, ara bozuculuk. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Büyükincirli –Yz.; Emirler *Balâ –Ank.)

[alağızlık]: (Alâeddin *Acıpayam, Ekse *Çal, –Dz.; –Yz.; Görmel *Ermenek –Kn.; Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.)

alağbak Siyahlı beyazlı, güvercin büyüklüğünde bir kuş. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

alağeçi Siyahlı beyazlı kıl keçisi. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

alağelmek, alıgelmek Alıp gelmek, getirmek: *Mangalı alağel.* (*Bor–Nğ.)

alağır **1.** Orta yaşlı adam. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.) **2.** Siyahlı beyazlı, kır düşmüş saç, sakal, tüy. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

alağız [→ **ala ağız**]

alağızcı [→ **ala ağız**]

alağızlı [→ **ala ağız**]

alağızlık [→ **alağazlık**]

alağöbeli Çokça, taze su kabağı ve bulgurla pişirilen bir çeşit yemek. (Kuskan *Gülnar –İç.)

alagönen Suyunu iyice almamış toprak: *Yağmur yağsa da, daha toprak alagönen.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

alağöt Tembel, iş tutmaz adam. (Köseçobanlı, *Gülnar –İç.)

alağra Pamuk ipliği ile dokunan bir çeşit halı. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

alağuş etmek, alavuş etmek Telâşlandırmak, heyecanlandırmak. (*Çal –Dz.)

alağuz [→ **ala ağız**]

alağuz etmek Sobayı hafif yakmak. (–Ks.)

alaḫ Tarladaki zararlı bitkiler: *Bu yıl tarlayı alaḫ kaplamış.* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

alaḫ almaḫ Tarladaki zararlı bitkileri ayıklamak. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

alahanav Yarı kuru, yarı yaş toprak. (*Ahlat –Bt.)

alahar Yarı suyunu çekmiş, yarı kurumuş, yarı kızarmış nesne. (*Ahlat –Bt.)

alahaşhaş Çok ve karışık renk (alay anlamında). (–Gm.)

alahēy Düğün, şenlik gibi kalabalık yerlerde sevinç, alay anlatan ünlem. (Hiyam *Nizip, –Gaz.)

SanalBaba

alahinta Karışık buğday. (*Şiran köyleri –Gm.)

alahta Büyük yapraklı bir çeşit bitki. (*Maçka –Tr.)

alahüllü Yarı pişmiş: *Kebabın alahüllü pişmişi iyi olur.* (*Bünyan –Ky.)

alaja cücük Küçük yaşta ev geçim sorumluluğu alan kimse. (Ağın *Keban –El.)

alajik Çok renkli. (Ağın *Keban–El.)

alak (I) [**alaka**] **1.** Bataklık yer. (Çamköy *Gölhisar –Brd.) **2.** Köşk. (–Brs.) **3.** Bağ, bahçe kulübesi. (*Kartal –İst.; Aşağıdana, Kirpe *Safranbolu –Zn.; Süzey *Araç, Peşman *Daday, Uzunkavak *Taşköprü, Kuzkaya, –Ks.; *Gerze –Sn.) **4.** Sığır konulan, üstü açık kenarı çitle çevrili yer. (Uzunkavak *Taşköprü –Ks.) **5.** İniş yerlerde kızağın hızını kesmek için önüne bağlanan ağaç. (Çayağzı, Kirazlı *Şavşat–Ar.) [**alaka**] : (Veliköy *Şavşat –Ar.) **6.** At eğeri. (Kızılviran –Kn.)

alak (II) **1.** Oyunlarda aynı taraftaki eş, bir guruba katılan kimse: *Bizim alak nereye gitti.* (Yayla, *İnebolu, Abana –Ks.) **2.** Şaşkın, sersem, alık (bakış): *Alak alak, ne bakıyorsun?* (Devri *Bucak –Brd.; Yaraşlı *Haymana –Ank.)

alak (III) **1.** Kızana gelmiş köpek. (Bereketli *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Yakacık, Çobansa *Fethiye, Bozburun, *Marmaris, *Milâs, *Bodrum, *Yatağan köyleri, –Mğ. köyleri) **2.** Karışık tüylü. (*Bergama –İz.)

alak belek Bulanık, karışık (görmek hakkında). (Yerkesik çevresi –Mğ.)

alaka [→ **alak** (I) - 5]

ala kabak (I) [**ala kakan, ala takaç, ala takalak, alhatak**] **1.** [→ **ala gabak - 2**] **2.** [→ **ala gabak - 3**] **3.** Ağaçkakan kuşu. (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Hisar *Tavşanlı –Kü.) [**ala kakan**] : (Dallıca *Nazilli –Ay.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.) [**ala takaç**] : (Ağaköyü *Bartın –Zn.; Peşman *Daday –Ks.; Akpınar, Arpaköy, Bayadı –Or.) [**ala takalak**] : (Cumayanı –Zn.) [**alhatak**] : (Gerze *Devrek –Zn.) **4.** [→ **ala gabış**] **5.** [→ **ala gabak - 1**] **6.** Tahminen 8 kilo ağırlığında, alaca renkli, yuvarlak bir çeşit kabak. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Küçükboynul –Yz.; Bahçeli *Bor –Ng.)

alakabak (II) [**alakabış - 2**] **1.** Boşboğaz, sözünde durmaz. (Mençek *Ermenek –Kn.) [**alakabış - 2**] : (Mençek *Ermenek –Kn.) **2.** Serseri, işsiz güçsüz, boş gezen. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

alakabış **1.** [→ **ala gabış**] **2.** [→ **ala kabak** (II) - 1]

alakakaç Gelincik çiçeği. (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

ala kakan [→ **ala kabak** (I) - 3]

ala kanat Büyük ve boz renkli yaban güvercini. (Bunak *Tefenni –Brd.; –Bo. köyleri; Giremez *Araç, –Ks.; Apsarı –Çkr.; Eze, Efe, –To.; Sobran *Nallıhan –Ank.)

ala kangalı Yaprakları geniş ve benekli, kenarları dikenli, yenilebilen bir çeşit ot. (Suboğaz –Gaz.)

alakant Şekerli su üzerine konulan ve iki renkli görünen çay. (*Zara –Sv.)

SanalBaba

ala kar Yarı karlı. (Taşoluk *Göksun –Mr.)

alakara 1. Hile, kötülük. (Lohan –Gaz.) 2. Deve yününden dokunan kilim. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alakaran [→ **alagaranı**]

ala karga 1. [→ **alaca garga**] 2. Tüyleri birkaç renkli olan ve saksağandan küçük bir kuş. (Ekse *Çal –Dz.; İsmetiye, Aksu –Brs.; –Ks.; Gönüllü *Keşap –Gr.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.) 3. Çeşitli sesler çıkaran zararlı bir kuş. (Fili *Biga –Çkl.;–Ks.; Karaözü *Gemerek–Sv.)

alakarlı Karların erimesiyle yer yer görünen toprak. (*Mut köyleri –İç.)

ala kaşık [→ **ala gabış**]

alakavun otu Ezildiği zaman kavun gibi kokan bir çeşit ot. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

ala kaz Üstünde siyah benekler bulunan beyaz kanatlı, tavuk büyüklüğünde, uçar, eti yenir, ayakları perdeli yaban ördeği. (*Silifke –İç.)

alak belek Şöyle böyle, belli belirsiz, yarım yamalak: *Ekilen soğan alak belek çıkmış.* (Güney *Yeşilova –Brd.; Solmaz *Tavas, Moraca, İsabey *Çal –Dz.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

alak bulak [allaḫ bullaḫ, allak pullak] 1. Karmakarışık, altüst: *Her tarafı alak bulak ettin.* (*Eşme –Uş.; İğdir *Çivril, Sarayköy köyleri –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yayla *Karaburun –İz.;–Mn.; –Brs.; –Or.; –Tr. çevresi; –Nğ.; Kayapa –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **[allaḫ bullaḫ]** : (Hayati *Erbaa, *Zile –To.; *Ardahan –Kr.; –Dy.; *Arapkir –Ml.; *Divriği köyleri –Sv.; Küçükboynul –Yz.; *Mucur –Nş.) **[allak pullak]** : (Salda *Yeşilova –Brd.; Alâeddin *Acıpayam, Bekilli *Çal –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; *Kurşunlu –Çkr.; –To. ve çevresi; *Ardanuç köyleri, Ersis *Yusufeli –Ar.) 2. Bulanık, silik, hayalmeyal (görmek hakkında): *Gözüm alak bulak görüyor, seni bilemedim.* (*Eğridir köyleri, İğdecik –Isp.; Devri *Bucak, Yayla *Tefenni, Çerçin –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Ağlı *Küre –Ks.; *Elmalı –Ant.)

alakeçi Ara bozucu, boşboğaz : *Hasan çok alakeçilik yapıyor.* (Mençek *Ermenek –Kn.)

alakepir (I) Yarı aç, yarı tok. (–Ky.; *Silifke –İç.)

alakepir (II) Taşlık ve fundalık yer. (Burunucu *Silifke –İç.)

alakesa İnsan sesine benzer şekilde öten bir orman kuşu. (Küçükisa *Zile –To.)

alakese Alaca karga. (*Zile, –To.)

alakeyf Çakırkeyf, neşeli, az sarhoş. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

alak falak Yarım yamalak, karmakarışık: *Eşyaları alak falak etmişsin.* (*Senirkent –Isp.)

alakırık 1. Kanun dışı evlilikten doğan çocuk, piç. (Kösten –Dz.) 2. Açıkgöz, işini bilir. (Kösten –Dz.)

alakış Az yağışlı, yarı güneşli hava : *Bu gün hava alakışlı geçti.* (Sofular *Eğridir –Isp.)

alakıtay Bir çeşit basma. (Kadıçiftliği *Yalova –İst.)

ala kilim Renkli keçeden sergi, yaygı. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

alakimek Oyun bozanlık etmek :

SanalBaba

Oyunda alakimek olmaz. (Alanlı –Ay.)

alakise (I) Saksağana benzer bir kuş. (–Ama. köyleri)

alakise (II) Yarı olmuş, yarı olmamış. (–Çr.)

alakişik Karga büyüklüğünde renkli bir kuş, alakarga. (Küçüklü –Gr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

alakiştik Alaca renkli kedi. (Çilehane *Reşadiye –To.)

alak katak Karmakarışık, dağınık: *Zihnim alak katak oldu.* (İcilli –Gr.)

alaklamak **1.** Çalmak, aşırmak: *Elmaları hemen alaklamışlar.* (İshaklı *Bolvadin –Af.) **2.** Karıştırmak, dağıtmak: *Çocuklar her tarafı alakladılar.* (İleydağı *Uluborlu –Isp.) **3.** [→ **alada etmek**]

alaklaşmak Yüzük oyununda eşler aralarında ad çekişmek. (*Safranbolu –Zn.)

alakmak **1.** Dişi köpek erkek istemek. (Kımık *Fethiye –Mğ.) **2.** Açlıktan mide sancımak, kazınmak: *Midem alakıyor.* (Civanyayla *Mersin –İç.)

alak malak [**alat malat**] **1.** Belli belirsiz, hayalmeyal: *Gözlerim alak malak görüyor.* (Yelten *Korkuteli –Ant.; *Çivril köyleri –Dz.)

[**alat malat**]: (*Yatağan –Mğ.) **2.** Altüst, karmakarışık: *Çocuklar bahçede alak malak oluyorlar.* (–Gm. köyleri)

alakoruk Yarı olmuş üzüm: *Üzümlerin yenecek yeri yok, hepsi alakoruk.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

alaktırıcı Ortalığı birbirine katan, ara bozucu. (*Senirkent –Isp.)

alaktırmak **1.** Dedikoduyla ortalığı karıştırmak, ara bozmak. (*Senirkent –Isp.) **2.** Döküp saçmak, dağıtmak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

alakuduru Baştan savma, üstünkörü: *Saatimi alakuduru onartma.* (Kıbrıs)

alakuru [**alaguru**] **1.** Yarı tavlı toprak. (İlyas *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.; *Kurşunlu –Çkr.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Bozan –Es.; Himmetoğlu *Göynük –Bo.; Giremez *Araç –Ks.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.) **2.** Yarı kuru, yarı yaş. (*Elbistan –Mr.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Çukurbağ *Ermenek, –Kn.; *Silifke –İç.)

[**alaguru**]: (Ürkütlü *Bucak –Brd.) **3.** Atların kışın hem yayılarak, hem de saman yiyerek beslenme şekli: *Kış geldi, atları ala kuru besleyeceğiz.* (*Ünye –Or.)

alakuş (I) Yaygaracı, palavracı. (*Karahallı –Uş.; –İç.)

alakuş (II) Baş örtüsü. (*Çerkeş –Çkr.)

ala kuşak [**albeñli, albez -1, alemir, aleyim zahman, algım salgım, algurşak, alguşak - 1, alım yeşilim** (II), **alınan emir, alkım, al kuşak, allemir, allı gelin** (I), **allım yaşıl, allım yeşil, allım yeşillim - 2, allı yeşil, allı yeşilli, alyeşil, alyeşil kuşak**] Alâimisema, gök kuşağı. (Sağrak *Sütçüler –Isp.; Kemaliye, *Alaşehir –Mn.; Gülesur –Ağ.; –Bt.; Bağyaka *Finike –Ant.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[**albeñli, alibeñli**]: (Tepe *Seben –Bo.)

[**albez - 1**]: (Gökeyyup *Salihli –Mn.)

SanalBaba

[alemir] : (Kayalar *Balya –Ba.; Zeyve, Barcak *Söğüt –Bil.)
[aleyim zahman] : (İlama *Keçiborlu –Isp.)
[algım salgım] : (–Bo. ve çevresi)
[al gurşak] : (Çardak –Dz.)
[al guşak - 1] : (Bekilli *Çal –Dz.)
[alım yeşilim (II)] : (Mezitli *Mersin –İç.)
[alınan emir] : (Yenice *Simav –Kü.)
[alkım] : (*Susurluk –Ba.)
[al kuşak] : (*Karahallı –Uş.; Yeşilyuva *Acıpayam, Bekilli, Üçkuyu *Çal –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Sünnetçiler *Akhisar –Mn.; *İznik –Brs.; Bozan –Es.; *Kurşunlu –Çkr.)
[allemir] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.)
[allı gelin (I)] : (*Yalvaç, *Uluborlu –Isp.)
[allım yaşıl] : (Saçıkaralı aşireti *Osmaniye –Ada.)
[allım yeşil] : (*Anamur –İç.; Kadere *Gündoğmuş –Ant.)
[allım yeşillim-2] : (Sökün, *Silifke, *Gülnar ve köyleri, *Mut köyleri, –İç.)
[allı yeşil] : (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)
[allı yeşilli] : (*Senirkent –Isp.)
[alyeşil] : (Yılanlı *Eğridir –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan, –Es.; Kızılköy –To.; Faraşlı *Kalecik –Ank.; Sarıvadi *Ermenek –Kn.)
[alyeşil kuşak] : (Çiftlik *Dinar–Af.; *Tavas –Dz.)

alalanmak Dağlarda yer yer kar erimek: *Ketir kırının karı alalanmış.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

alaleşiş, aleşiş Hindi. (Kerkük)

alalı [alavırlı] Çeşitli, karışık: *Bu buğday alalı.* (Çamlıköy –Gm.)
[alavırlı] : (Hocalar *Sandıklı –Af.)

alalı bulalı [→ **ala** (I) - 5]

alalmak [→ **alarmak** (I) - 1]

alaluvuç Kertenkele. (Mursal, *Divriği –Sv.)

alama [alampa, alıma, alımpa, allampa, allıma] 1. El ile tutulup atılabilecek büyüklükteki taş parçası : *Dünkü kavgada bir alama da bana geldi.* (Karamıkkaracaviran *Bolvadin, *Dinar köyleri, Balçıkhisar –Af.; Bozkuş –Uş.; Sofular *Eğridir, Aydoğmuş *Keçiborlu, Gönen, Senir, –Isp.; Kuzköy *Bucak, Dereköy, Akçaköy *Yeşilova, Yayla, Kozağaç, *Tefenni, Çerçin, –Brd.; *Çal köyleri, Yukarıkaraçay, *Acıpayam, İğdir, Bulkaz *Çivril, *Buldan köyleri, –Dz. köyleri; *Tire, –İz.; Lohan –Gaz.; –Mr.; –Kn. köyleri; Karadere, *Anamur –İç.; *Elmalı, Kalkan *Kaş, Çanakçı *Serik, Bağyaka *Finike –Ant.; Müskebi *Bodrum, *Fethiye köyleri, *Marmaris ve köyleri, Hasanlar *Milâs, –Mğ. ve köyleri)
[alampa] : (*Sandıklı –Af.; Karahöyük –Kn.; *Milâs ve çevresi, Mesken *Yatağan –Mğ.)
[alıma] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.; Karahisar *Tavas –Dz.; –Mğ.)
[alımpa] : (Mesken *Yatağan –Mğ.)
[allampa] : (Ula –Mğ.)
[allıma] : (Karahisar *Tavas –Dz.)
2. Sert ağaçtan yapılan, üzeri oyma işlemeli ve gece gezerken taşınan sopa. (Aziziye –Brd.)

alamaç [alamaş, alambaç, alambaş, alanbaç, alavaç, alavış (II)] 1. Yüksek

SanalBaba

alev, çalı, ot ateşi : *Haydi alamaçlı ateş yakalım.* (Yaraşlı *Haymana, Solakuşağı, *Şerefli Koçhisar, Ceritkale *Keskin –Ank.; Sadıkalı *Avanos, –Krş.; *İncesu, Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; *Ürgüp –Nş.; Sille –Kn.; İsahacılı –Ada.; *Eşme aşiretleri –Mn.; Tokat –Es.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; Küçükboynul –Yz.)

[**alamaş**] : (–Gaz.)

[**alambaç**] : (*Bor –Nğ.; Hortu *Ereğli –Kn.)

[**alambaş**] : (*İslâhiye –Gaz.; *Andırın –Mr.; *Kadirli, *Osmaniye, *Bahçe –Ada.)

[**alanbaç**] : (*Sungurlu –Çr.)

[**alavaç**] : (Güvenç –Kn.)

[**alavış** (II)] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)

2. Yarısı yanmış odun parçası. (–Ba.)

alamadı Kasırga, fırtına. (Karataş *Sarayköy –Dz.; Cimin –Ezc.)

alâmak [→ **alarmak** (I) - 1]

alaman **1.** Büyük, iri, kocaman. (Ekse, İsabey *Çal –Dz.; *Bergama –İz.; –Bt.) **2.** Alaca renkli koyun, inek, öküz v.b. (Büyüklü *Çarşamba –Sm.; *Akkuş köyleri –Or.) **3.** Her kuzuya süt veren koyun.(–Sv.; Karahoca *Haymana –Ank.) **4.** Çökelekle karışık peynir. (–Or. ve köyleri)

alamana, alaman **1.** Seyrek örgülü balık ağı. (–Gr.; Dağınıksu –Rz.) **2.** Gözleri aynı boyda olan, üç katlı palamut ve torik ağı. (Ereğli *Karamürsel –Kc.; Küçüklü *Bulancak –Gr.)

alamançık Kanarya kuşu. (Kayışlı –Ada.)

alaman çıplağı Bir çeşit tabanca. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

alaman gaşığı Tahtadan yapılmış oluk: *Çeşmenin alaman gaşığı kırılmış.* (Burhaniye *Dinar –Af.)

alamanda **1.** Hiddetli azar, paylama. (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** Komut. (Sarıveliler *Ermenek –Kn.)

alamanı Erkekçe, mertçe : *Alamanı konuş, döneklik istemem.* (*Zara –Sv.)

alaman kınası Bir çeşit kına. (Bekilli *Çal –Dz.)

alamanlı Olgun, anlayışlı kimse. (–Yz.)

alamarmak [→ **alarmak** (I) - 1]

alamaşa, alamaş [→ **alamaç** -1]

alamat Şamata, yaygara. (Abana–Ks.)

alambaç [→ **alamaç** -1]

alambaş [→ **alamaç** -1]

alamecek [**alamencik**] Kanatlarının üstü ve boynu kırmızı renkli küçük bir kuş. (*Afşin –Mr.)

[**alamencik**] : (Taşoluk *Göksun –Mr.)

alamedi İplik sarmakta kullanılan çıkrığın pervanesi. (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

alamelek [**alamelik**] Bir yanı kırmızı bir yanı sarı, iri taneli kiraz. (Ersis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç –Ar.)

[**alamelik**] : (*Ardanuç ve köyleri, *Yusufeli –Ar.)

alamelik [→ **alamelek**]

alamencik [→ **alamecek**]

alamerdinli Bir çeşit güvercin.(*Merzifon –Ama.)

alameremet Çok acele, çabucak: *Kamyon gidiyormuş, alameremet ha-*

SanalBaba

zırlandım geldim. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alameşlek Yüze gülüp, arkadan konuşan adam, ikiyüzlü. (*Boyabat –Sn.)

alamık [alamuk-2] Rüzgârlı ve bulutlu havada güneşin arasıra görünmesi, az açık hava. (İcilli –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[alamuk -2] : (–Or.; *Tirebolu, Gebeme *Mesudiye, Hisargeriş –Gr.)

alâmit Pamuk ipliğini sarmaya yarıyan el çıkrığı. (–Or. ve köyleri)

alampa [→ **alama - 1**]

alâmsız Habersiz, ansızın: *Alamsız yanıma oturdu da korktum.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

alamşat 1. Ara bozucu, ikiyüzlü: *Sen o alamşadın ağzına bakma.* (*Bor –Nğ.; Tepelice *Bozkır –Kn.)

2. Yılışarak sevgisini gösteren: *Hadi ordan alamşatlık etme.* (*Bor –Nğ.)

alam taram olmak [alan taran olmak] Darmadağınık, karmakarışık olmak, perişan olmak, dağılmak, ayrılmak: *Köy sıtma yüzünden alam taram oldu.* (*Gelibolu –Çkl.; *Alaçam –Sm.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; –Nğ.; *Ermenek köyleri, Belekler *Ilgın, –Kn.)

[alan taran olmak] : (Sofular *Eğridir –Isp.)

alamuk 1. Bulutlu, durgun ve çok sıcak hava. (*Çarşamba köyleri, *Terme köyleri, Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, Samur, Arpaköy, –Or.; Düzköy *Keşap, Eynesil bucağı köyleri, *Görele, *Tirebolu –Gr.; Harşit bucağı köyleri, Ziğana *Torul –Gm.; *Kızılcahamam–Ank.)

2. [→ **alamık**]

alan, alañ [alanlık] 1. Açıklık, düzlük yer: *Atlar alanda yayılıyor.* (Burhaniye, *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Karahallı, *Eşme, Susuzviran –Uş.; *Eğridir köyleri, Yassıviran *Senirkent, Senir *Keçiborlu, *Gelendost, Y. Bademli, –Isp.; *Tefenni çevresi, Devri *Bucak, –Brd.; *Sarayköy köyleri, *Buldan köyleri, Moraca, Ekse *Çal, Darıveren *Acıpayam, Güney, Kızılcabölük, –Dz.; Hacıbeyli, Burhaniye *Nazilli, *Bozdoğan, Germencik, Karahayıt, Umurlu, Hamzabali, –Ay.; Görece –İz.; *Kula, *Demirci, Süleymanlı *Akhisar, *Eşme aşiretleri, İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; Minnetler *İvrindi –Ba.; Evreşe *Gelibolu, Fili *Biga, Saraycık –Çkl.; Elbeyli *İznik, Gökçesu *Yenişehir –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; Kasımlar *Gölpazarı, Gümele, Dudaş, *Söğüt –Bil.; Bozan, –Es.; *Düzce –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Yeniköy –İst.; Ağlı, *Küre –Ks.; Saray –Çkr.; *Alaçam –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile, Çamlıbel, *Artova, –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; –Gr. ve köyleri; Hacavera *Maçka, –Tr.; *Kelkit –Gm.; *Erciş –Vn.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Kömürçukuru *İskenderun –Hat.; Hacılyas, *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, –Sv.; –Yz. köyleri; Çanıllı, *Ayaş, Hisarlıkaya *Polatlı, Eğrigöz –Ank.; Zencidere –Ky.; Salur *Ürgüp –Nş.; Postallı *Ulukışla –Nğ.; *Bozkır, Bucakışla, Kızıllar, *Karaman, Kıraman *Ereğli, *Ilgın, *Akşehir, *Ermenek ve köyleri, –Kn. ve köyleri; *Karaisalı çevresi, Yolgeçen, –Ada.; *Silif-

SanalBaba

ke ve köyleri, *Gülnar ve çevresi, *Mut köyleri, *Anamur köyleri, Köy, Cebel, –İç.; *Kaş köyleri, Güzelsu *Akseki, *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Apturrahmanlar *Serik, Bağyaka *Finike, Taşağıl –Ant.; İncirköy, Kaya, Dont *Fethiye, Genek, Şeref, *Yatağan, *Milâs, Kızılkaya, –Mğ.; *Babaeski, *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **2.** Etrafı tepelerle çevrili çukur yer, koyak. (İncesu *Dinar –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.) **3.** Orman içindeki düz ve ağaçsız yer. (İshaklı *Bolvadin –Af.; –Brd.; –Ay. Yörükleri; –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; *Söğüt köyleri –Bil.; Numanoluk *Seyitgazi, Yakakayı, Bozan –Es.; Yuvacık *İzmit –Kc.; *Gerede –Bo.; Tukyani –Zn.; Daday, *Cide –Ks.; –Sn.; –Sm.; Estiğin, –To.; Zile *Mesudiye, Karahasan –Or.; *Şebin Karahisar, –Gr. köyleri; Araz *Vakfıkebir –Tr.; Beytarla, *Torul, –Gm.; *Kilis –Mr.; –Sv.; Faraşlı *Kalecik –Ank.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Yağbasan *Saimbeyli, Hasanbeyli *Bahçe –Ada.; *Elmalı –Ant.; Pazarlı *Vize, *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.; *Saray çevresi, B. Karakarlı *Hayrabolu –Tk.)

[alanlık] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Brs.; Peşman *Daday –Ks.; *Silifke –İç.; –Ed.; *Vize –Krk.; Bulgaristan göçmenleri)

4. İki tarla arasındaki sınır. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Hisarcık, Turan –Ky.) **5.** Kır, ova: *Alañlar yeşermeye başlamış.* (Nudra, *Şarki Karaağaç –Isp.; –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; –İz. ve çevresi; Havran –Ba.; *Simav, Hisarköy, Domaniç –Kü.; Gümele *Söğüt –Bil.; Bozca *İncesu –Ky.; Bahçeli *Bor –Ng.; Hotamış, Şabanlı –Kn.; *Silifke köyleri, *Anamur köyleri –İç.; *Elmalı, Bağyaka *Finike –Ant.) **6.** Dışarı, açık, ortalık yer: *Aldığını yerine koy, alanda bırakma.* (Çamlık *Bucak –Dz.; Derbent *Alaşehir –Mn.; –Kü.; *Mut köyleri, *Silifke–İç.; *Elmalı –Ant.; Eldirek, İncirköy *Fethiye, Liva –Mğ.) **7.** Çayır, çimenlik. (–Mn.; –Tr.; *Elmalı –Ant.) **8.** Ufuk. (–Bo.) **9.** Ekilen tarlalarda tohumun bitmediği yerler: *Bu yıl ekinlikler hep alañ kaldı.* (*Daday –Ks.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.) **10.** Yıkılmış veya yarım bırakılmış ev. (Hisarlıkaya *Polatlı, Keşanuz –Ank.) **11.** Değirmende tahılın ilk döküldüğü yer. (Yukarımaden–Ar.)

alanbaç [→ **alamaç -1**]

alancık, alañcık Küçük düzlük: *Sizin öküzleri öteyüzde alañcıkta görgördüm.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.; Meler *Çal –Dz.)

alançık [→ **alacık - 1**]

alanda kalmak Açıkta kalmak: *Tohumlar alanda kalmış.* (Fadıl *Orhaneli –Brs.)

alan dolan [→ **alan talan - 1**]

alan felen Açık, eski, dökülmeye yüz tutmuş: *Evin üstü alan felen oldu.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alangöz İri gözlü. (*Serik –Ant.)

alanı Şeftali, kayısı, armut gibi meyvaların ceviz ve şeker karıştırılıp ipe dizilen ve güneşte kurutulan ezmesi. (*Iğdır –Kr.)

SanalBaba

alañız Yaramaz, mızıkçı : *Alañız çocuğu da hiç sevmem.* (*Mucur –Nş.; *Kırıkkale –Ank.)

alankese Saksağan. (*Gerze köyleri –Sn.)

alanlık [→ **alan - 3**]

alan palan **1.** Yer yer, parça parça : *Bu yıl buğdaylar alan palan bitti.* (Mencilis *Keşap –Gr.) **2.** Yılbaşı gecesi çocukların ev ev dolaşarak yiyecek toplama adeti : *Çocuklar alan palana çıktılar.* (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

alanpur Salıncak. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

alan talan [**alan dolan, alañ talañ, alan taran, alan tulan, alan turan, alasan garasan, alasan talasan**] **1.** Karmakarışık, darmadağınık, altüst: *Her yer alan talan olmuş.* (Güney *Yeşilova, –Brd.; Vakıf *Tavas –Dz.; *Eğridir köyleri –Isp.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir –Mn.; Yakakayı –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; Kalafka, Şarlı *Vakfıkebir –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul, –Gm.; *Şavşat köyleri, Bağlıca, *Ardanuç –Ar.; Cinis, *Aşkale –Ezm.; *Arapkir –Ml.; *Divriği –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.; *Ermenek –Kn.; –Ed. çevresi)

[**alan dolan**] : (*Vakfıkebir –Tr.)

[**alañ talañ**] : (–Brd.)

[**alan taran**] : (–Uş.; *Şarki Karaağaç, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.; Çardak –Dz.; *Gelibolu –Çkl.; Baklalı *Çatalca, –İst.; *Çarşamba –Sm.; *Yusufeli, *Ardanuç, –Ar.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[**alan turan**] : (Kirazlı, Güneyce –Rz.; *Yusufeli, *Ardanuç, –Ar.)

[**alasan garasan**] : (–Es.)

[**alasan talasan**] : (–Çkr.)

2. Yağma : *Çocuklar bizim meyveleri alan talan etmişler.* (*Şavşat köyleri –Ar.)

[**alan tulan**] : (–Sm.)

alañ talañ [→ **alan talan - 1**]

alan talan etmek, alen telen etmek [**alan taran etmek**] **1.** Altüst etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek: *Çocuk her yeri alan talan etmiş.* (Yassıviran, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Alâeddin, Oğuz, *Acıpayam, *Sarayköy köyleri –Dz.; Yazırlı *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; Çilehane *Reşadiye –To.; Danışman *Fatsa –Or.; Mencilis *Keşap –Gr.; Kalafka –Tr.; –Gm. köyleri; Uşhum *Yusufeli, Yoncalı *Şavşat –Ar.; –Dy.; Ağın *Keban –El.; Kırıkhan, Gâvurdağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; *Zara, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; *Karaman, Görmel *Ermenek–Kn.; *Elmalı –Ant.; –Ed.)

[**alan taran etmek**] : (Evreşe *Gelibolu –Çkl.)

2. Yağma etmek, kapışmak: *Adam ölünce malını alan talan ettiler.* (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Merzifon –Ama.)

alan taran [→ **alan talan - 1**]

alan taran etmek [→ **alan talan etmek - 1**]

alan taran olmak [→ **alam taram olmak**]

alantın Gürgenlerin dibinde veya alan yerlerde biten, sütlü, beyaz

SanalBaba

renkli ve yemeği yapılan bir çeşit mantar. (Erküt *Cide –Ks.)

alan tulan [→ **alan talan - 2**]

alan turan [→ **alan talan - 1**]

alanyazı [**alayazı**] Göz alabildiğine geniş düzlük, ova : *Alanyazıda tek başına kalmış.* (*Bor, –Ng.; Çalış *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Buldan, *Sarayköy köyleri –Dz.; *Göksun ve köyleri, Çoğulhan *Afşin –Mr.)

[**alayazı**] : (*Bor –Ng.)

alaoğlak [**ala pakla**] Beyaz ve kahverenkli bir çeşit fasulye. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[**ala pakla**] : (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

alāoküz Başı siyahlı beyazlı, serçe büyüklüğünde bir kuş. (*Silifke –İç.)

alaöş [**alayoş, alayöş**] Sabah ezanından biraz önceki zaman. (Kırıklı –Ada. ; *Mersin köy ve aşiretleri –İç.)

[**alayoş**] : (Banus *Eğridir –Isp.; Pazaravdan, Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**alayöş**] : (Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Anamur, Köseçobanlı *Gülnar, *Mut köyleri, *Silifke–İç.)

alapaça Ayakları beyaz renkli at. (*Ardanuç köyleri –Ar.)

ala pakla [→ **alaoğlak**]

ala palaz Gagası ve ayakları yeni kırmızılaşmaya başlamış keklik yavrusu. (Aslanköy *Mersin –İç.)

ala pancar Baharda görülen ve yemeği yapılan bir çeşit bitki. (Aslanköy *Mersin, Uzuncaburç *Silifke –İç.)

alapara Baharda karların yer yer eriyip toprak görünmesi hali : *Dağlar alapara oldu.* (Yayla köyleri *Mersin –İç.)

alapartıcı Savruk, baştan savma iş yapan. (Yeniköy –Ba.)

alapata Yaprakları marula benzer bir çeşit ot. (İsmetiye –Brs.)

alapçık, alapçuk [→ **alacık**]

ala pilâv Mercimek ve pirinçle yapılan bir çeşit pilâv. (*Gerede –Bo.)

alapo Akasya ağacına benzer bir çeşit ağaç. (Güneyce –Rz.)

alap şalap [→ **aladı şappak**]

alapşap [→ **aladı şappak**]

alaptan Lâpa lâpa yağan kar. (*Şebin Karahisar –Gr.)

alara Bir çeşit kilim, çul. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

alarga, alarğa (I) **1.** Orman içindeki açıklık yerler. (Anbarcık *Gölhisar –Brd.; Çöğürler –Kü.) **2.** Kenar, köşe : *Şöyle bir alargaya çekilip oturdum.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.) **3.** Açıklık, düzlük, boşluk : *Öküzler boşanmış alargada geziyor.* (*Ardanuç köyleri –Ar.; Belekler *Ilgın –Kn.) **4.** Açık, örtülmemiş (yapı) : *Evi yaptım üstü alarğa kaldı.* (Zığlıspir, Erkinis *Yusufeli –Ar.) **5.** Delikanlıların oyun oynamak veya eğlence yapmak için meydana getirdikleri halka, daire : *Atın şunu alargadan dışarı.* (Ortabereket *Ayaş –Ank.)

alarga (II) [→ **ala gabış**]

alarga etmek Çekilmek, kenara durmak : *Alarga edin kamyon geliyor.* (*Hopa –Ar.)

alarka Odanın sobaya veya ocağa uzak olan yeri : *Alarkada oturma beri gel.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alarlamak Bulutlu hava bir açılıp bir

SanalBaba

kapanmak : *Hava bugün alarladı.* (*Divriği –Sv.)

alarmak (I) [**alalmak, alāmak, alamarmak**] **1.** Kızarmak : *Kirazlar alarmağa başladı.* (Hisarardı *Yalvaç, *Şarki Karaağaç –Isp.; Güney *Yeşilova, Çerçin –Brd.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Minnetler *İvrindi –Ba.; –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; Giremez *Araç, –Ks.; Saray –Çkr.; –Çr.; *Zile –To.; Düzköy *Keşap –Gr.; *Zara –Sv.; Çukurbağ *Ermenek, Doğanbey *Beyşehir –Kn.; *Mut köyleri, –İç.; *Saray –Tk.)

[**alalmak**] : (*Erciş –Vn.)

[**alāmak**] : (Kemaliye *Alaşehir–Mn.)

[**alamarmak**] : (*Bor –Nğ.)

2. Tahıl veya meyva olgunlaşmaya başlamak. (Mencilis *Keşap –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.) **3.** Tam yanmamış kömürden gaz çıkmak: *Mangaldaki ateş alarıyor, üzerini külle.* (*Gürün –Sv.) **4.** Şafak sökmek, ışımak : *Ortalık alarmağa başladı.* (*Bor –Nğ.; *Karaman, Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

alarmak (II) [**alartmak**] Gözleri açarak, dik dik bakmak. (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

[**alartmak**] : (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

alartma Ara sıra açılan yağmurlu yeya karlı hava : *Vakit geçti ama ikindi alartmasında gideyim.* (Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

alartmak [→ **alarmak** (II)]

alartu Alacakaranlıktaki belirti, karaltı: *Şu karşıda bir alartu var.* (*Mesudiye köyleri –Or.)

alasabbah [**ala şafak**] Şafak vakti, alacakaranlık. (*Erciş –Vn.)

[**ala şafak**] : (Giremez *Araç –Ks.)

alasahça [→ **alasakça**]

alasakça [**alasahça**] Saksağan. (–Mr.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ereğli –Kn.)

[**alasahça**] : (–Nğ.)

alasaksağan **1.** İspinoz. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Senir –Isp.; *Şebin Karahisar–Gr.) **2.** Güvercin büyüklüğünde, uzun kuyruklu, eti yenmez bir çeşit kuş. (Dişli *Bolvadin –Af,) **3.** Siyahlı beyazlı bir çeşit kuş. (Dodurga *Artova –To.)

alasaksoğar Uzun kuyruklu ve beyaz kanatlı bir çeşit kuş. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

alasan (I) **1.** Bağ yapraklarında olan bir çeşit hastalık. (Zara –Ama.) **2.** Olgunlaşmaya başlamış buğday: *Buğdaya alasan düştü.* (Zara–Ama.)

alasan (II) Allahı seversen anlamında yalvarma veya soru edatı. (Yayladağı köyleri *Antakya –Hat.; Kerkük)

alasan (III) Gürültü: *Alasan etme, babam uyuyor.* (*Akşehir –Kn.)

alasan garasan [→ **alan talan - 1**]

alasan talasan [→**alan talan -1**]

alasarık Kötü, dönek adam. (*Eğridir köyleri –Isp.)

alaseme Yarı uyur, yarı uyanık, uykudan gürültüyle uyanıp sersemleşme hali: *Sesi duyunca alaseme kapıya koştum.* (*Bor –Nğ.)

alasemet [→ **alad semet**]

alasefiye [**alaseviya**] Ardını önünü düşünmeden, gelişigüzel : *Alasefiye konuşma!* (Mencilis *Keşap –Gr.)

SanalBaba

[alaseviya] : (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

alaseviya [→ **alasefiye**]

alası Alacak. (Karaköy *Düzce –Bo.)

ala sığırcık Beyaz renkli sığırcık. (Ekse *Çal –Dz.)

alası olmak Almak istemek, almaya istekli olmak : *Şu elmadan alasım vardı.* (*Bor –Ng.)

alasit üzümü İnce kabuklu, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm. (Dereköy –To.)

alasulu **1.** Yeni olmaya başlamış meyva. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çeliş, –Brd.; *Çal köyleri, İğdir *Çivril –Dz.; *Afşin –Mr.; –Yz. köyleri; Yaraşlı *Haymana, *Ayaş –Ank.; *Bor –Ng.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.; *Mut köyleri, *Silifke, –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Yerkesik çevresi –Mğ.) **2.** İyi pişmemiş, yarı sulu yemek. (Banus *Eğridir, Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç –Isp.; –Brd. ve çevresi; Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; –Yz. köyleri; –Ank.; *Bor –Ng.; *Karaman, Çukurbağ *Ermenek, Doğanbey *Beyşehir –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.) **3.** Uluorta, yersiz söz söyliyen. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Ortaköy *Çal –Dz.; –Ank.; Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

alaş (I) **1.** Sıcak su. (Beşeylül *Nazilli –Ay.) **2.** Pis su. (Beşeylül *Nazilli –Ay.)

alaş (II) **1.** Büyük ve siyahlı beyazlı bostan köpeği. (–Bo.; *Kargı, *Taşköprü, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Akkuş köyleri, –Or.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; –Krş;) **2.** Yeşil başlı erkek ördek. (Muscalı, *Çarşamba –Sm.; Tekkiraz bucağı köyleri*Ünye –Or.) **3.** Kula at. (*Ardahan –Kr.) **4.** [→ **ala** (I) - **1**]

alaş (III) **1.** İkiyüzlü, ara bozucu. (*Kargı –Ks.) **2.** Obur, çok yiyen. (Divanlı –Yz.)

alaş (IV) Köpekleri uyarmada kullanılan bir çağrı. (Takanlı *Mersin –İç.)

alaşa (I) Zayıf ve çelimsiz at. (Yeniköy, Özbey *Torbalı –İz.; Küpeli, Ayrancı –Ama.; –Gm.) **2.** Ağzı ve burnu beyaz olan at. (Aşağırmak *Ardanuç –Ar.) **3.** Beygir, erkek at, iğdiş olmıyan huysuz at. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) **4.** Semere alışmış hayvan. (–Ank.; Çeşmekolu *Lüleburgaz –Krk.) **5.** Her kuzuyu emziren koyun. (Bahçeli *Bor –Ng.; Hortu *Ereğli –Kn.) **6.** Azgın köpek, boğa, at v.b. (Çamlıköy, –Gm.; Muradiye –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kn.) **7.** Leş. (*Bor –Ng.)

alaşa (II) **[alaşo]** **1.** Kötü kadın, orospu, oynak, cilveli. (Şıhlar, Ulubey –Or.; Haydarlı *Görele, *Keşap ve köyleri –Gr.; *Maçka köyleri, Kalafka –Tr.; Çayağzı, Çavdarlı *Şavşat, Ersis, *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Bahçeli *Bor –Ng.)

[alaşo] : (Karadere, Dülgerli –Rz.) **2.** Çok süslü, allı pullu. (*Şavşat köyleri –Ar.) **3.** Herkesçe beğenilen, hoş görülen, yakışıklı kimse. (Selimiye –Rz.) **4.** İkiyüzlü, ara bozucu, yaltaklık eden. (Tokat –Es.; Haydarlı *Görele –Gr.; Abişho *Pazar –Rz.; Totak, Yaraşlı *Haymana, *Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; –Krş.; Kala *İncesu –Ky.;

SanalBaba

Kurugöl –Nş.; Bahçeli *Bor, Eskinuz *Aksaray –Nğ.; Hortu *Ereğli, *Karaman, Zıvarık, –Kn.; *Mut köyleri, Bozkır –İç.; *İpsala ve *Uzunköprü köyleri –Ed.) **5.** Alçak, engin, basık: *Duvar da çok alasaymış.* (Kadıçiftliği *Taşköprü –Ks.; Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **6.** Çok aceleci, her işte acele eden. (Sarıkavak, Topkaya, Karatepe –Es.; Kala *İncesu –Ky.) **7.** Yaramaz, hırçın, yaygaracı. (Zile *Mesudiye, –Or. köyleri; Kalafka –Tr.; Uluşiran *Şiran, Çamlıköy, –Gm.; Çayağzı, Yoncalı, *Şavşat –Ar.; Ölçek *Ardahan –Kr.; Diktaş *Divriği –Sv.; Eskinuz *Aksaray –Nğ.; Bardas *Karaman –Kn.)

alaşa (III) **1.** [→ **ala** (I) - **5**] **2.** Bir çeşit deri hastalığı, çil. (*Bor, –Nğ.)

ala şafak [→ **alasabbah**]

alaşağa [**alaşağı**] Bayburt barlarından olan Sıksaray oyununda söylenen bir söz. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.) [**alaşağı**] : (Güneyce –Rz.)

alaşağı [→ **alaşağa**]

alaşali Oynak, cilveli (hayvanlar hakkında). (Anaraş *Sürmene –Tr.)

alaşan bulaşan **1.** [→ **ala** (I) - **1**] **2.** [→ **ala** (I) - **5**]

alaşar Yüzü beyaz lekeli adam. (Gürcü *Kızılcahamam –Ank.; –Kn.)

alaşav Çeşitli renkler. (Aliefendi *Alanya –Ant.)

alaşık **1.** Eğreti, geçici: *Evi alaşık örttüm.* (*Ahlat –Bt.) **2.** Yaylalarda sütü korumak veya kaymak dondurmak için kamıştan yapılan çit, çadır. (Bahçeli *Bor –Nğ.; Şahviran *Kadınhanı –Kn.) **3.** Üzeri çulla örtülü ve çadır yerine kullanılan, 16 çubuktan yapılmış barınak. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

alaş bulaş [→ **ala** (I) - **5**]

alaşka Alay, şaka. (Selimiye –Rz.)

alaşlamak İhtiyarlamak. (Çöplü *Gürün –Sv.)

alaşman Karışık, melez. (Vona–Or.)

alaşo [→ **alaşa** (II) - **1**]

alaşur Bulut sıcağı, sıkıcı, boğucu hava: *Alaşur bastı.* (–Bo.)

alat (I) [→ **aladı** (I) - **1**]

alat (II) **1.** Bez dokuma tezgâhı. (*Boyabat –Sn.) **2.** Sarıya veya kırmızıya boyanmış yün iplik. (Mençek *Ermenek –Kn.) **3.** Elbise. (–Yz. köyleri)

alat (III) **1.** Azgın, tehlikeli köpek. (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.) **2.** [→ **aladı** (III)] **3.** Bir çeşit çam ağacı. (*Akçaabat –Tr.) **4.** Karanfil, zencefil, tarçın gibi baharların karışımı. (–Bt.) **5.** Düğünlerde pilâvın üzerine konulan söğüş et. (*Divriği –Sv.) **6.** Bulaşık. (Yeniköy –Tk.)

alata (I) **1.** Karışık, toplama. (Güneyce –Rz.) **2.** Karışık maddelerle yapılan bir çeşit ekmek. (Güneyce –Rz.)

alata (II) **1.** Uçurum : *Alatadan aşağı yuvarlandı.* (Önsen, Pazarcık –Mr.; Susanoğlu *Silifke –İç.) **2.** Yüksek : *Arabaya alata yük vurmuş.* (–Mr.)

alata (III) [**alıta, alta, aluta** (II)] **1.** Sürüye katılmayan zayıf, hasta hayvan. (Maraba –Mr.; *Divriği –Sv.; Gazi *Develi, –Ky. Türkmenleri; Çökek *Ürgüp –Nş.; Kıraman *Ereğli, Görmel *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri, Keben *Silifke, –İç.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

[alıta] : (Kuşu *Hekimhan –Ml.; *Silifke çevresi –İç.)
[alta] : (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)
[aluta (II)] : (*Divriği –Sv.)
2. Nekahat devresindeki iştahlılık. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

alatakaç [→ **ala kabak** (I) - **3**]

alatakalak [→ **ala kabak** (I) - **3**]

alataras **1.** Toprağı tavlıyacak kadar yağan yağmur. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.) **2.** Yarı nemli, tavlı toprak. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

alatatavu [→ **alatay** - **2**]

alatav [**alatatavu, alatavlı** -**1,2**] **1.** Yarı yaş, yarı kuru toprak, az tavlı yer: *Çavdara alatav iyi geliyor.* (Muğlasın, Garipköy *Tavas, Karataş, *Sarayköy –Dz.; *Dinar köyleri –Af.; *Eşme –Uş.; Aliköyü –Isp.; Kozağaç, *Tefenni, *Bucak köyleri, Çerçin –Brd.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Falaka *Baymdır –İz.; *Edremit ve köyleri, Minnetler *İvrindi, *Savaştepe, Yeniköy, –Ba.; Tepecik *Emet –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; –Ks.; *Kurşunlu, *Şabanözü köyleri, Genek –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Deveciköy –Ama.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç.; Karadere *Gündoğmuş, Pirhasanlar *Elmalı –Ant.; Orhaniye *Marmaris, Yerkesik çevresi –Mğ.)
[alatavlı -1] : (Bunak *Tefenni –Brd.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; –Es.; *Gerede –Bo.; *Bor –Nğ.; Görmel *Ermenek –Kn.; *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.)
2. İyice pişmemiş yemek : *Yemek alatav ama tadı iyi.* (*Eşme –Uş.)
[alatatavu] : (–Nş.)
[alatavlı - 2] : (*Bor –Nğ.; *Çumra –Kn.)
3. Az kızdırılmış demir : *Demir alatav döğülürse dağılıverir.* (–Ba.) **4.** Az sıcak. (–Ant.) **5.** Çok pişmiş yemek. (*Şabanözü köyleri –Çkr.)

alatavlı **1.** [→ **alatav - 1**] **2.** [→ **alatav - 2**]

alatavşan üzümü Sarı renkli ve çilli bir çeşit üzüm. (Ekse *Çal –Dz.)

alatavuk Dağlarda yaşıyan bir çeşit kuş. (Kızılca *Tavas –Dz.)

alat basırat [→ **alad semet**]

alatçık **1.** Çadır direği. (–Ant.) **2.** Çingene çadırı. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

alatene **1.** Bulgur ve mercimekle yapılan bir çeşit yemek. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.) **2.** Çavdarla karışık buğday : *Bu yıl 50 gülek alatenem çıktı.* (Kışla *Elbistan –Mr.)

alatengirek Kısa boylu, benekli ve zehirli bir yılan. (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

alat kasamat [→ **alad semet**]

alat kasat [→ **alad semet**]

alat kıpırt [→ **alad semet**]

alatlamak (I) [→ **alada etmek**]

alatlamak (II) Yeni doğmuş bebekleri, al denilen görüntünün kötü etkisinden korumak için alcı denilen kimselere atlatmak. (–Or.)

alatmak [→ **alada etmek**]

alat malat [→ **alak malak** - **1**]

ala torba, alato'ra Çeşitli renkte yünlerden dokunan saplı torba. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

SanalBaba

alatsamak Acele ettirmek, acele etmeyi istemek. (–İç.)

alat samat [→ **alad semet**]

alat semet [→ **alad semet**]

alatu İpek mendil. (–Ank.; *Silifke Türkmenleri –İç.)

alatura Bir çeşit kırmızı üzüm. (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

ala tutmak Gözünü boyamak, hile yapmak, karışıklığa getirmek : *Beni ala tuttun da yendin.* (*Sivrihisar –Es.)

alav (I) [→ **alaf** (I) - **1**]

alav (II) Hayret bildirir ünlem : *Alav, bu nasıl iş?* (–Kn.)

alavaç [→ **alamaç**]

alavalmak Aşırı kıskançlık ve arzu duymak. (*Bor –Ng.)

alavanda (I) **1.** [→ **alabanda** - **1**] **2.** [→ **alabanda** - **2**] **3.** [→ **alabanda** - **3**]

alavanda (II) Fındık bahçelerinde, ağaç sıralarının arası: *Bu alavanda genişmiş.* (Yenicehisar *Keşap –Gr.)

alavant etmek Surat asmak, terslemek, başa kakmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alavantı Telâş ve hiddet : *Bir alavantı ile geldi.* (*Kilis –Gaz.)

alavartacı Palavracı, mübalâğacı. (–İz.)

alavat Huni. (*Reşadiye –To.)

alavatlık Şiddetli rüzgâr, fırtına : *Alavatlıklı bir günde tarlaya gittim.* (Çobanisa –Isp.)

alavaz [→ **alaağız**]

alavçan Sert mizaçlı. (–Uş.)

alavçuk [→ **alacık**]

alaverdi, alaverti Toprak içinde uzunluğuna yayılmış çok kuvvetli ağaç kökü. (*Ardanuç –Ar.)

alavere [**alevere, alver**] **1.** Alışveriş, alım satım, ticaret, ilgi : *Bundan sonra sizinle alavere yok.* (Ömerköy *Susurluk –Ba.; –Brd.; Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Kandıra –Kc.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Mesudiye köyleri –Or.; –Sv.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; Köseçobanlı *Gülnar, Yenice *Tarsus, Aslanköy *Mersin –İç.; *Elmalı –Ant.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[**alevere**] : (*Afşin –Mr.)

[**alver**] : (*Iğdır ve köyleri –Kr.; *Varto –Mş.; Kerkük)

2. Karışıklık, kargaşalık. (*Bandırma –Ba.) **3.** Emme basma tulumba. (*Bandırma –Ba.) **4.** Yüzük oyununda, yüzüğü ilk bulacak tarafı seçmek için oyundan önce yapılan başlangıç. (*Safranbolu –Zn.)

alavere yapmak Ticaret yapmak. (Yenice *Tarsus –İç.)

alavgaz [→ **alavur**]

alavır [→ **alavur**]

alavırlı [→ **alalı**]

alavırt **1.** [→ **alavur**] **2.** Su kabı olarak kullanılan bir çeşit kabak. (Ceylan, Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

alavış (I) [**alavun**] **1.** Gürültü, patırtı, şamata, boğuşma, yaygara. (Zeytinlik –İz.; *Mut, –İç.; Yerkesik çevresi –Mğ.)

[**alavun**] : (*Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri –Ama.)

2. Mübalâğa. (*Ermenek –Kn.)

alavış (II) [→ **alamaç**]

alavız talavız Öfkeli öfkeli, hiddetli (konuşma hakkında). (Aşağılıca –Es.)

alavi [→ **alaf** (I) - **1**]

alaviresiye Boşuna, boş yere: *Çocukla alaviresiye uğraşıyor.* (Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.)

SanalBaba

alavlanmak [→ **alafalmak - 1**]

alavlı **1.** Kıskanç. (*Bor –Ng.) **2.** [→ **alaflı - 2**]

alavlık Ekmek pişirilirken fırının ağzına konan bir miktar odun. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alavun [→ **alavış** (I) **- 1**]

alavur [**alafır -3, alavgaz, alavır, alavırt -1, alavurt -1**] Az tavlı, yarı kuru, yarı yaş toprak. (*Gelendost, Gönen –Isp.; İnar –Brd.; Süngüllü *Çivril –Dz.)

[**alafır -3**] : (*Senirkent –Isp.)

[**alavgaz**] : (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

[**alavır**] : (Körküler *Yalvaç, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova, *Çerçin –Brd.)

[**alavırt-1**] : (Kavıncı *Tefenni, Hadım *Çal, Bulkaz *Çivril, *Acıpayam, Uzunpınar, Bereketli *Tavas –Dz.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**alavurt-1**] : (Çerçin –Brd.; Çöplü *Çivril, Kızılhisar *Acıpayam, Üçkuyu –Dz.)

alavura Başa örtülen şal. (Galata *Gelibolu –Çkl.)

alavurt [**alavut**] **1.** [→ **alavur**] **2.** Su kabağı. (Fığla –Ant.; *Fethiye –Mğ.) **3.** İnce, uzun saplı bir çeşit kabaktan yapılan su kabı. (Orhaniye *Marmaris, *Fethiye köyleri –Mğ.)

[**alavut**] : (Orhaniye *Marmaris–Mğ.)

alavuş Tehdit yollu bağırma. (–İç.)

alavut **1.** Arabaya saman doldurmaya yarıyan aygıt, dirgen. (*Mustafakemalpaşa –Brs.) **2.** Mandalara su verilen tahta kab. (–Bo.) **3.** [→ **alavurt - 3**]

alavuz (I) [→ **alaağız**]

alavuz (II) Isınacak kadar yakılan ateş, alev. (Giremez *Araç, –Ks.; Kuzköy *Ünye –Or.)

alavuz etmek [**alavuzlamak**] Alevlendirmek, yalaza vermek. (–Ks.)

[**alavuzlamak**] : (Kuzköy *Ünye –Or.)

alavuzlamak [→ **alavuz etmek**]

alavzada [→ **alaza**]

alay (I) [**aley-2**] **1.** Arka. (Karataş *Sarayköy –Dz.; –Ba.) **2.** Kına gecesinde ve duvak gününde kadınların oturdukları yüksekçe yer. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **3.** Düğünden sonra, gelinle beraber giden kız tarafına ait kadın ve kızlar. (Bozukkale, –Rz.) **4.** Gelini almaya giden topluluk. (*İpsala köyleri, *Uzunköprü köyleri, B. Evren *Keşan –Ed.) **5.** Hep, bütün : *Onların alayını tanırım.* (Gâvurdağı –Gaz.; *Gürün –Sv.; *Bünyan ve köyleri –Ky.; *Bor –Ng.)

[**aley -2**] : (–Gaz.)

6. Halay. (*Kurşunlu –Çkr.; –Ng.)

alay (II) Acı, keder ünlemi. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

alayalı Köylerde şarkı söyliyerek dolaşan çingeneler. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

alayaş Yarı kuru, yarı yaş. (İncekum, *Silifke –İç.)

ala yaşlı Orta yaşlı adam : *Adamcağız ala yaşlı iken öldü.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

alayazı [→ **alanyazı**]

alay bıñdallısı Kadife üzerine sırma ve kılaptan işlemeli kaftan. (*Merzifon –Ama.)

alay bozan Bir düzeni, veya kararı bozan. (*Maçka köyleri, –Tr.)

alay bozmak Kararlaşmış bir işi bozmak. (*Maçka –Tr.)

alaycı Gelin getiren erkekler. (Gelenbe *Kırkağaç –Mn.)

SanalBaba

alaycık [→ **alacık**]

alay çekmek Halay çekmek. (*Bor –Nğ.)

alayçık [→ **alacık**]

àlâ'yek Alâ'bış da denilen bir çeşit saksağan. (Direvli *Gazipaşa –Ant.)

alay günü Düğünden altı gün sonra, güveyin arkadaşlarının köy meydanında toplanıp, tüfek, tabanca atarak eğlendikleri gün. (Ziğere –Ama.)

alayı [alayısı] Hepsi, bütünü : *Evdeki ekmeğin alayı bu işte!* (–Sm. çevresi; *Merzifon köyleri –Ama.; *Tirebolu ve köyleri –Gr.; –Gaz.; –Mr.; *Antakya –Hat.; Telin çevresi *Gürün, –Sv. ve çevresi; Sarıhamzalı *Sorgun, Kuşçu, –Yz.; Üçem *Balâ, *Keskin –Ank.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; –Nğ.; *Kozan –Ada.)

[alayısı] : (*Ladik çevresi –Sm.; –Gaz.)

alayı bazarlık Toptan pazarlık. (*Hozat –Tn.)

alayımka Bir çeşit ekmek. (Mençek *Ermenek –Kn.)

alayısı [→ **alayı**]

alaylı **1.** Çalımlı yürüyüş. (Banus *Eğridir –Isp.; *Sarayköy köyleri –Dz:) **2.** Düğüne veya bayrama gidenlerin toplu yürüyüşü. (*Senirkent –Isp.; Çebiş, Çeltikçi –Brd.) **3.** Göz alıcı, geniş etekli elbise, kıyafet. (*Sarayköy köyleri –Dz.; –Brs.; –Sm.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.) **4.** Bilgiç kadın. (–Ks.)

alaylıklı Şatafatlı, gösterişli. (–Ezm.; *Vize –Krk.)

alay malay Olduğu gibi, gelişigüzel : *Düzeltmeden alay malay getirin.* (Haçavera *Maçka –Tr.)

alayoş [→ **alaöş**]

alayöş [→ **alaöş**]

alaysa Kayığın ortasında su biriken yer. (Yeşilada *Eğridir –Isp.)

alayyallı Köylerde dolaşan gezici satıcı, çerçi. (Kösten çevresi, Honaz bucağı köyleri –Dz.)

alaz (I) **[alazlık]** **1.** Seyrek bitmiş ekin, ot, ağaç. (*Dinar köyleri –Af.; Bozan, Tokat –Es.; *Zile –To.; Ağın *Keban –El.; Lohan –Gaz.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Ahırlı –Ank.; –Krş.; Çakırlar *Akşehir –Kn.) **2.** Ağaçsız, açıklık yerler : *Karşıki alazda koyunlar yayılıyor.* (Banus *Eğridir –Isp.; Eğridere *Kuyucak –Ay.; Parsa –İz.; Bozan, Tokat –Es.; *Zile –To.; *Göksun ve köyleri, Önsen –Mr.; *Zara, Çöplü *Gürün, Karaözü *Gemerek –Sv.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Faydalı *Kozan, Değirmen ocağı *Osmaniye, *Kadirli, Doğanbeyli *Saimbeyli, Feke, Karakuyu, –Ada.; *Gazipaşa köyleri –Ant.)

[alazlık] : (İncesu *Dinar –Af.) **3.** Yarı karlı toprak. (Ağın *Keban –El.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Haymana –Ank.; Fariske *Ermenek –Kn.) **4.** Saç çıkmıyan baş, kel. (*Kemaliye –Erz.) **5.** Yarımyamalak, üstünkörü. (Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

alaz (II) **[aloz** (II)**]** **1.** Soğuk ve don etkisiyle sebze ve meyvaların donması, don vurmuş sebze ve meyva: *Dünkü soğuktan bahçelere alaz inmiş.* (*Eşme köyleri –Uş.) **2.** Yazın birden çıkan yel, hızlı esen yel. (Kuşçu *Yerköy –Yz.)

[aloz (II)**]** : (Gökçekışla –Yz.)

SanalBaba

alaz (III) [**alazı** (I), **aloz** (I)] **1.** Alev: *Ocağı alazlayıver.* (*Eşme köyleri –Uş.; *Edremit –Ba.; –Kü.; Bozan, Tokat –Es.; *Karamürsel, İnebeyli *İzmit –Kc.; *Düzce, Kürkçüler –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Safranbolu, Cumayanı –Zn.; *Taşköprü, *İnebolu –Ks.; Yapraklı –Çkr.; Çıkrık *Mecitözü, –Çr. köyleri; *Merzifon köyleri, –Ama.; *Zile –To.; *Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; Çepni *Gemerek, *Koyulhisar –Sv.; Kuşçu *Yerköy, *Sorgun, –Yz.; *Ceyhan ve köyleri –Ada.; *Silifke –İç.)

[**alazı** (I)] : (*Yalvaç –Isp.)

[**aloz** (I)] : (Gökçekışla –Yz.)

2. Ucu ateşli odunun sallanmasiyle meydana gelen ışıklı çizgi. (Zile *Mesudiye, –Or.)

alaz (IV) Cümbüş, eğlence, oyun. (*Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.; *Maçka köyleri, –Tr.; Çamlıköy, –Gm.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

alaz (V) [**alaz armırt, alaz armudu, alaz armut**] Yabani armut, ahlat. (Ekse *Çal –Dz.)

[**alaz armırt**] : (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.)

[**alaz armudu**] : (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

[**alaz armut**] : (Çerçin –Brd.)

alaz (VI) Bir çeşit cilt hastalığı. (Çamlıbel *Artova –To.; *Gürün –Sv.; –Nğ.)

alaz (VII) [→ **alaağız**]

alaza [**alavzada, alazada, alazı** (II), **alazlama** (II)] Dökülen tohumlarla ertesi yıl kendiliğinden çıkan tahıl, soğan v.b. (*Eşme köyleri –Uş.; Aydoğmuş *Keçiborlu, İğdecik –Isp.; *Alaşehir –Mn.; Yeniköy –Ba.; *Karabük –Zn.; Zencidere –Ky.; Kışla *Elmalı –Ant.)

[**alavzada**] : (*Bozkır –Kn.)

[**alazada**] : (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**alazı** (II)] : (Horzum *Tefenni –Brd.)

[**alazlama** (II)] : (İleydağı *Uluborlu –Isp.; Görece –İz.; Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

alazada [→ **alaza**]

alazağar Boşboğaz, geveze. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

alaz alaz 1. Dalga dalga, yol yol, yer yer : *Yağmur alaz alaz yağmış.* (Mahzemin –Ky.; *Düzce –Bo.) **2.** Alev alev : *Çocuğun yüzü alaz alaz yanıyor.* (*Düzce –Bo.)

alaz armırt [→ **alaz** (V)]

alaz armudu [→ **alaz** (V)]

alaz armut [→ **alaz** (V)]

alaz ataz [**alaz daraz -1**] Baştan savma, acele. (*İnebolu –Ks.)

[**alaz daraz -1**] : (*Alaşehir –Mn.)

alaz belez [**alaz bulaz -1**] **1.** Yarı karlı toprak. (Bozan –Es.)

[**alaz bulaz -1**] : (Küçükboynul -Yz.)

2. Şöyle böyle, bulanık : *Yoldan geçeni alaz belez görüyorum.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

alaz bulaz [**alaz malaz -1, alaz ulaz**] **1.** [→ **alaz belez -1**] **2.** Seyrek, yer yer, tektük : *Tarla alaz bulaz yeşeriyor.* (Küçükboynul –Yz.)

[**alaz malaz -1**] : (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**alaz ulaz**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

alazdamak Alevlenmek, yakmak, ateşlemek. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

SanalBaba

alazdanmak Alevlenmek, yanmak. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

alaz daraz 1. [→ **alaz ataz**] **2.** Renkte ve dokumada alacalık, seyreklik. (–Gaz.)

alazdımak [→ **alazımak**]

alaz etmek Biraz ateş yakmak: *Bir alaz etsene.* (–Yz.)

alazı (I) [→ **alaz** (III) - **1**]

alazı (II) [→ **alaza**]

alazılamak [→ **alazlamak** (I)- **1**]

alazımak [**alazdımak, alazıtmak - 1**] Yağmur, kar dinmek, hava açılmak: *Yağmur biraz alazıdı.* (*Mesudiye –Or.; Mencilis *Keşap –Gr.; Kabalı *Hafik Sv.)

[**alazdımak**]: (*Şebin Karahisar –Gr.)

[**alazıtmak -1**] : (Arpaköy, –Or.)

alazıtmak 1. [→ **alazımak**] **2.** Aydınlatmak, şavklandırmak. (Şumnu, Bulgaristan)

alazlama (I) [**alazma**] **1.** Yüzde ve vücutta çıkan çıbanlar, kızartılar. (–Uş.; –Es. köyleri; *Kandıra –Kc.; *Akyazı çevresi –Sk.; –Ks.; Hüseyinli, Orta –Çkr.; Çıkrık *Mecitözü, –Çr. çevresi; –Or.; –Tr.; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Yıldızeli, *Hafik, –Sv.; Küçükboynul –Yz.; Çamlı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Akşehir köyleri –Kn.)

[**alazma**] : (*Çarşamba –Sm.)

2. El, ayak ve yüzün kızarıp şişmesiyle meydana gelen hastalık, yılancık. (İğdecik, Sancaklı –Mn.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Tepe *Seben –Bo.; *Bartın –Zn.; Genek –Çkr.; –Sn.; –Sm.; Kör *Merzifon –Ama.) **3.** Yeni buzağılayan ineğin memeleri şişerek süt veremez hale gelmesi ve sığırlarda karın şişmesi. (*Bor –Ng.)

alazlama (II) [→ **alaza**]

alazlama (III) **1.** Kâğıt, çalı veya otla yakılan ateş. (*Düzce –Bo.; –Yz. köyleri) **2.** Birdenbire yanıp geçiveren kaba alev. (–Ng. ve köyleri) **3.** Köpek nefesiyle pislendiği addedilen kabları su ile yıkadıktan sonra, bunların içinde çaput, kâğıt, çakmaktaşı yakarak etrafımızda çevirme. (*Hasankale –Ezm.)

alazlamak (I) [**alazılamak, alazlama olmak**] **1.** Bir şeyi ateşe tutup çekmek, alev yalamak, hafifçe yakmak: *Çocuk elbiseyi ateşe düşürmüş alazlamış:* (Bornova –İz.; *Eşme aşiretleri –Mn.; Bozan, Tokat –Es.; –İst.; *Kurşunlu –Çkr.; *Ardanuç köyleri, Pınarlı *Şavşat –Ar.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Ezm.; Kertme-ağcamescit, *Kangal –Sv.; Kuzgun, –Yz.; Hisarlıkaya *Polatlı, Çamlı, *Ayaş –Ank.; –Ada.; *Mut köyleri, *Silifke, *Mersin ve köyleri –İç.; Kerkük)

[**alazılamak**] : (Bayat *Emirdağ –Af.)

2. Ateş yakmak, çalı çırpı tutuşturmak. (*Bandırma –Ba.; *Düzce –Bo.; *Cide –Ks.; Kozlu *Erbaa, *Niksar –To.; –Yz.; *Silifke, Civanyayla *Mersin –İç.) **3.** Alazlama hastalığına tutulmak. (*Bandırma –Ba.; *Zara –Sv.)

[**alazlama olmak**] : (–Tr.)

4. Alazlama hastalığını ateşle veya kızgın bir şeyle tedavi etmek. (Bozan, Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; Karabüzey *Araç, *İnebolu, –Ks.; Kızık, Çamlıbel *Artova –To.; Davdas *Ermenek

SanalBaba

–Kn.) **5.** Dövmek, korkutmak, can yakmak: *Ahmedi iyice alazladım.* (Karabüzey *Araç –Ks.; Ersis *Yusufeli, Kocabey, Düzenli *Şavşat –Ar.)

alazlamak (II) Özentisiz, baştan savma iş yapmak. (–Ky.)

alazlama olmak [→ **alazlamak** (I) -3]

alazlanmak 1. Vücut sıcaktan kızarmak. (Bornova –İz.; Gölcük, *Yenişehir –Brs.) **2.** Hafifçe ısınmak: *Bir ateş yak da alazlanalım.* (Kartal, Aşağıoba *Araç –Ks.; Büyükincirli–Yz.) **3.** Yanmak, kavrulmak. (*Şavşat köyleri –Ar.; *Ardahan, *Göle –Kr.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; –Nğ.) **4.** Alevlenmek, tutuşmak. (*Bor –Nğ.)

alazlatmak Alazlama hastalığını tedavi ettirmek. (–Bo.)

alazlık [→ **alaz** (I) - 2]

alazma [→ **alazlama** (I) - 1]

alaz malaz 1. [→ **alaz bulaz - 2**] **2.** Yarı su basmış tarla. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

alaz ulaz [→ **alaz bulaz - 2**]

albaba Beddua. (Ladik *Niksar –To.)

albadılcan Domates. (–Ezc. köyleri)

albağ Kadınların alınlarına bağladıkları bir çeşit yazma. (Kerkük)

al bağlamak 1. Gelinin başına kırmızı bir örtü bağlamak. (*Eşme, –Uş. köyleri) **2.** Sevinmek, murada ermek: *Oğlan doğuran al bağlar.* (Cumalıkızık –Brs.; –Çr.; –Sv.; *Silifke –İç.)

albaḫ Yuvarlak ve dolgun yüzlü, ablak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

albalı Vişne. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

al basma (I) **[al bastı -3,4; algömlek -2] 1.** Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması : *Aman loğusayı yalnız bırakmayın al basar.* (–Uş.; –Brd. çevresi; * Gelibolu –Çkl.; –Kü.; *Kandıra, –Kc.; Yeniköy –İst.; –Çr. ve çevresi; *Merzifon ve çevresi, –Ama.; –Or.; Harşit bucağı köyleri, Süle *Torul, –Gm. köyleri; *Şavşat köyleri –Ar.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; *Divriği, Çepni *Şarkışla –Sv.; –Yz. köyleri ; Yaraşlı, *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Mersin köyleri –İç.; *Korkuteli ve *Elmalı köyleri –Ant)

[al bastı -3]: (*Safranbolu –Zn.; –Ks.; Tuzla –Sv.; –Krk.)

2. Loğusa olmıyan kimselerde al denilen görüntünün uyku arasında verdiği boğucu sıkıntı, kâbus. (*Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı –Hat.; Kırka –Es.; Ersis *Yusufeli –Ar.)

[al bastı -4] : (*Kadirli –Ada.)

3. Üzüntü ve kederden bayılma. (Bahçeli *Bor –Nğ.) **4.** Sara hastalığı. (*Bor –Nğ.) **5.** Kızıla benzer bir çeşit hastalık. (*Kurşunlu –Çkr.)

[algömlek -2] : (–Brs.; *Kurşunlu –Çkr.)

al basma (II) Sonradan görmelerdeki gurur, kibir, şımarıklık. (*Sarayköy köyleri –Dz.)

al basmak 1. Loğusalık sırasında, hasta kötü bir ruh tarafından boğucu ve öldürücü krizlere maruz kalmak. (–Ba. çevresi; Tokat, Bozan –Es.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon köyleri –Ama.; Çamlıbel, Kızılca *Artova –To.; –Gm.; *Yusufeli –Ar.; –Gaz.; *Bor –Nğ.) **2.** Kâbus

SanalBaba

basmak. (*Ardanuç köyleri, *Yusufeli –Ar.)

al bastı 1. Çok ağla masonundaki bayılma hali : *Fatma al bastı olmuş.* (İğdir *Çivril –Dz.) 2. [→ **algömlek - 1**] 3. [→ **al basma** (I) - 1] 4. [→ **al basma** (I) - 4]

albe Teraziyi dengeye getirmek için hafif tarafa konulan ağırlık. (Güney Anadolu)

albemek [albermek, alberimek, alıgelmek] Getirmek. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

[albermek] : (*Tosya –Ks.; Orta, Karacaviran –Çkr.; *Boyabat –Sn.; *Alanya –Ant.)

[alberimek] : (–Ks.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

[alıgelmek] : (İshaklı *Bolvadin –Af.; Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

albeni Cazibe, güzellik, sevimlilik. (*Edremit, –Ba.; *Bayramiç, *Çan, *Gelibolu –Çkl.; *İnegöl, *Mustafakemalpaşa, *İznik –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; Yeniköy –İst.; –Ant.; –Ed.)

albeni kıvrak İşgüzar, hamarat. (*Elmalı –Ant.)

albeñli, alibeñli [→ **ala kuşak**]

alber, alver Getir. (–Çkr.; –Ant.)

alberger Bir şey çekmeye yarıyan ve gelberi denilen aygıt. (Mastavra –Ba.)

alberimek [→ **albemek**]

albermek [→ **albemek**]

albez 1. [→ **ala kuşak**] 2. Kırmızıya boyanmış bez, bayraklık bez.(*Şavşat köyleri –Ar.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; Aslanköy *Mersin –İç.) 3. Kayınvalide tarafından örtülen bez. (–Ba.)

albez tartmak Kayın valide bez örtmek. (–Ba.)

albır [albur] Nisan ayı : *Sakın albır beşinden, camızı ayırır eşinden.* (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

[albur] : (Palha *Divriği –Sv.; Aldemirci *Çayıralan –Yz.)

albız Şeytan. (*Uzunköprü –Ed.)

albuḫara Sarı erik kurusu. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

albur [→ **albır**]

albustan Kırmızı ve ufak taneli bir çeşit buğday. (*Hacıbektaş –Nş.)

albüm Solucan : *Çocukta albüm var.* (*Gelendost –Isp.)

alca 1. [→ **alaca** (I) - 2] 2. [→ **ala** (III) - 2] 3. [→ **ala** (I) - 5]

alca belce [→ **ala** (I) - 5]

alca düşmek [→ **alaca düşmek - 1**]

alcaş [→ **alaca aş - 2**]

alcı Alevî mezhebinden olan. (*Turgutlu –Mn.)

alcık Kuyu çıkrığını çevirmeye yarıyan kol. (Kıralan *Çivril –Dz.)

alcıkarı 1. [→ **al** (I) - 2] 2. Şirret, edepsiz kadın. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

alça (I) **[alsa]** 1. Alın. (Horzum *Tefenni –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; Bingi *Çeşme –İz.; Bağyaka, Çavdır *Finike, Eğmir, *Elmalı, *Kaş, –Ant.; Eldirek *Fethiye, *Marmaris köyleri, *Datça –Mğ.) 2. Ayakkabı kalıplarının ön tarafına konulan üç köşeli mukavva, vaketa veya meşin parça. (–Ba.; –To.;–Nğ.)

[alsa] : (*Zile –To.)

alsa (II) Erik. (*Iğdır köyleri –Kr.; *Erciş, –Vn.)

alça (III) Erkeğin nişanlısına verdiği hediye. (Çıtak *Çivril –Dz.)

SanalBaba

al çabıdı Loğusa hummasına tutulan, al basan kadınlara (tedavi veya korunmak için) verilen efsunlu bez. (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.)

alçacık Tarlada ekin arasında biten, beyaz çiçekli bir ot. (Kıbrıs)

alçak Dere boyu, düz otlak yer, vadi : *Hayvanları alçakta gördünüz mü?* (Karapınar *Çaycuma –Zn.)

alçalamak Sindirmek, hakaret etmek, yenmek : *Benim horoz seninkini alçaladı.* (–Brd. ve çevresi)

alçelme Türkmen kızlarının baş örtüsü üzerine alından bağladıkları katlanmış örtü. (*Dinar köyleri –Af.)

al çevre Erkeklerin kullandıkları büyük kırmızı mendil. (Kerkük)

alçı Aşık kemiğinin dikine bir yüzü. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Kızılçakçak *Arpaçay, *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi, –Kr.; Başköy –Ezc.)

alçım (I) Sert, sarp : *Onların işi alçıma sarmış.* (–Mn.)

alçım (II) Çeşit, tür : *Alçım alçım sürme olsam –Yar kaşına sürse beni.* [*Karacaoğlan*] (–İst.)

alda Bir çocuk oyunu. (Kıbrıs)

aldak [→ **aldanca**]

aldak buldak [**aldak saldak**] Aldatarak, kandırarak : *Çocuğu aldak buldak getirebildim.* (Çerçin –Brd.) [**aldak saldak**] : (*Fethiye köyleri –Mğ.)

aldak saldak [→ **aldak buldak**]

aldamak Aldatmak, kandırmak. (*Düzce –Bo.; –Çr.; *Zile –To.; –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul, Süle –Gm.; –Rz. köyleri; Gürcü *Kızılcahamam –Ank.)

aldanat Arabaya sap koymak için kullanılan, üç çatallı tahta dirgen. (*Acıpayam –Dz.)

aldanca [**aldak, aldancak, aldangaç, aldangeç** (II), **aldangıç** -2, **aldanguç**] Avutacak, kandıracak, gönül alacak şey, söz : *Üzüntülü günlerimde bir aldanca bulamadım.* (–Ed.; Çilehane *Reşadiye, *Zile, Kızılköy –To.)

[**aldak**] : (Tokat –Es.; İcilli –Gr.; Çoğulhan, *Afşin –Mr.; Kerkük)

[**aldancak**] : (Eğridere *Kuyucak –Ay.)

[**aldangaç**] : (–Mr.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[**aldangeç** (II)] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.; *Bozdoğan –Ay.)

[**aldangıç -2**] : (*Bozdoğan –Ay.; *Kurşunlu –Çkr.; Ortaköy *Mecitözü –Çr.; *Karaisalı –Ada.; *Mut köyleri –İç.)

[**aldanguç**] : (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

aldancak [→ **aldanca**]

aldancık Tuzak olarak hazırlanmış kar çukuru. (Mençek *Ermenek –Kn.)

aldanç Çabuk aldanan, uysal adam. (–İst.)

aldangaç [→ **aldanca**]

aldangeç (I) İlkbaharda kırlarda yetişen ve patatesin küçüğüne benziyen yenebilir bir çeşit bitki. (İğdir *Çivril –Dz.)

aldangeç (II) [→ **aldanca**]

aldangıç **1.** Üzeri ot veya kumla örtülmüş çukur, tuzak, hile. (Eymir *Bozdoğan –Ay.) **2.** [→ **aldanca**] **3.** [→ **aldil**] **4.** Yavrusu ölen ineğin

SanalBaba

sütünü almak için yapılan, içi samanla doldurulmuş buzağı derisi. (–Sm.)

aldangıçlık Aldanma, yanılma : *Katırı değiştim, biraz aldangıçlık oldu ya zararı yok.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

àldanguç [→ **aldanca**]

aldauk Yalan. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aldaukçu Yalancı. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aldavut Faraş biçiminde, tahtadan yapılmış, süprüntü veya su boşaltmada kullanılan aygıt. (Ereğli *Karamürsel –Kc.)

aldıç Alıç. (*Antakya –Hat.)

aldırayaz 1. Her yanı açık, soğuk olan yer : *Amcamın evi aldırayazmış.* (*Taşköprü –Ks.; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba, –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy, Zara –Ama.; Kızılca *Artova, –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Sv.) 2. Çırılçıplak, giyimi bozuk adam : *Adamcağız aldırayaz ortada kalmış.* (Boyacılı, *Çarşamba –Sm.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.) 3. Yıldızlı, açık gece: *Bu gece hava aldırayazdı.* (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

aldırık Şımarık. (*Gerede –Bo.)

aldırmak (I) 1. Yüklü hayvanın bir yanı hafif, bir yanı ağır gelmek, meyletmek : *Hayvan aldırıyor, tutta düzeltelim.* (Kuşbaba *Bucak –Brd.; İshaklı *Bolvadin –Af.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.) 2. Hamlatmak, yormak: *Hayvanı çok sürdük, aldırmışız.* (Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.) 3. İki parçayı birbirine uygun hale getirmek, alıştırmak. (*Afşin –Mr.)

aldırmak (II) Bir türkü veya şarkıyı kendi kendine söylemek, tutturmak : *Kız bir türkü aldırmış gidiyor.* (*Düzce –Bo.)

aldil [aldangıç] Kurnazlık, hile: *Beni aldille söyletti, yoksa söylemezdim.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) **[aldangıç]** : (–Ba. ve çevresi –Sm.)

aldimnit Pembe renkli bir çeşit üzüm. (–Brd.)

aldurmak Kendini beğenmek, kibirlenmek : *Evlenince alduruverdi.* (*Gerede –Bo.)

alduruk Kendini beğenmiş, kibirli. (*Gerede –Bo.)

ale (I) [→ **ala** (I) - 3]

ale (II) Hayret, şaşma ünlemi : *Ale! Şu at ne iyi koşuyor.* (Karaağaç *Şavşat –Ar.; Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

alē Bütünü, hepsi. (–Mr. ve çevresi)

āle Sonra : *Āle ne oldu.* (*Kandıra –Kc.)

aleca [→ **ala** (III) - 2]

alecük [→ **alacık** - 1]

aleçik [→ **alacık** - 1]

alef [→ **alaf** (I) - 1]

alefe İmam, çoban gibi kimselere belli bir süre için verilen ücret. (–Tr. çevresi)

alefet Saçı başı dağınık. (*Silifke –İç.)

alefi Deri cilâlamakta kullanılan mermer tozu. (–Isp.)

aleflemek [→ **alaflamak** (II) - 2]

alefte İffetsiz, kötü kadın. (–Brd.)

alegöz Gelincik. (İskele *Bigadiç –Ba.)

aleh Davarı çağırmak için çıkarılan ses, çağrı ünlemi. (Başköy –Ank.)

alehéy Tahkir, alay anlamında bir

SanalBaba

ünlem. (Sarıköy *Merzifon –Ama.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; –Sv. ve çevresi)

ālek Hayvanların toplandığı yer. (Tanır *Afşin –Mr.)

alele Heyecan bildirir ünlem. (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

alelemek Hürmet, ikram etmek, hatır saymak. (*Elbistan, *Afşin –Mr.)

aleleyip asartmak Besleyip büyütmek: *Çok aleleyip asarttık da şimdi bize bakmıyor.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ālemde Haniya, ah keşke: *Canım sıkılıyor, ālemde sigaram olsaydı.* (*Yusufeli –Ar.)

aleme [→ **alemida**]

alemet Yüksek alevli ateş: *Bağdan inerken alemet yakacağız.* (–Ky.)

alemida [**aleme, alemidi, alemit, alemli, alemne**] İplik çilelerini çözgü kalemlerine sarmaya yarıyan çark, dolap. (Selimiye –Rz.)

[**aleme**]: (İnebeyli *Karamürsel –Kc.)

[**alemidi**]: (*Çayeli köyleri, –Rz. köyleri)

[**alemit**]: (*Perşembe, –Or. ve köyleri; Kalafka –Tr.)

[**alemli**]: (Balibey *Şile –İst.)

[**alemne**]: (–Ba.; Yağcılar –Kc.)

alemidi [→ **alemida**]

aleminas Herkes, bütün insanlar, çoğunluk. (*Ardanuç –Ar.)

alemir [→ **ala kuşak**]

alemit [→ **alemida**]

alemli [→ **alemida**]

alemne [→ **alemida**]

alemşat [**alevelek**] Ara bozucu, ikiyüzlü. (*Bor –Ng.)

[**alevelek**]: (–Ba.)

alençik [→ **alacık - 1**]

alen telen etmek [→ **alan talan etmek - 1**]

alerik Boynu siyahlı beyazlı, küçük bir kuş. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

aleste (I) Yalancı. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

aleste (II) Bakir olmıyan kız. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

aleste (III) İyi. (Mençek *Ermenek –Kn.)

aletmek [**algetmek, algitmek, alıgitmek, alitmek**] **1.** Hile etmek, aldatmak: *Sen bana bu işte alettin.* (Sürez *Bozdoğan –Ay.; –To.) **2.** İletmek, götürmek, alıp gitmek. (–Sn.)

[**algetmek**]: (*Kilis köyleri –Gaz.)

[**algitmek**]: (–Çkr.; –Gaz.)

[**alıgitmek**]: (*Bor –Ng.)

[**alitmek**]: (Gümenüz *Alaçam –Sm.)

alevçik [→ **alacık - 1**]

alevelek [→ **alemşat**]

alevere [→ **alavere - 1**]

alevir Kiraz kabuğundan yapılan halka bilezik: *Kaval yarılmadan bir alevir geçirelim.* (*Keçiborlu –Isp.)

alevlet Alıçtan büyük, bir yabani meyva. (Sobran –Gm.)

alevrez Eylül ayında çok görülen ibikli bir kuş. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

alev torbası Kâğıt fener. (Ayranci *Ereğli –Kn.)

aley **1.** Soy sop, sülâle: *Onların aleyi çoktur.* (Yenice *Emet –Kü.) **2.** [→ **alay** (I) - 5]

aleyçik **1.** [→ **alacık - 1**] **2.** İçinde kaymak tutturmak için ağaç dallarından veya ince tahtadan yapılan kulübe. (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

SanalBaba

aleyçin Çiçeği dökülmüş çiğdem. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

aleyim zahman [→ **ala kuşak**]

aleyli Küme küme, yer yer: *Buğday aleyli bitmiş.* (Yenice *Emet –Kü.)

alfat [**alhat**] Yabani armut, ahlat. (Gölcük *Tefenni –Brd.; Çandarlı *Bergama –İz.; Pelitköy, Karaağaç *Burhaniye –Ba; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Kandıra –Kc.)

[**alhat**]: (*Edremit Yörük köyleri –Ba.; Kunderen –Kü.; Bozan –Es.; Akçakavak *Düzce, –Bo.; Çayırdere *Silivri –İst.)

alfel Kötülük, fesatlık, hile. (Akyaka –Brd.; *Bor –Ng.)

algaç [→ **alkaç**]

algan (I) İhtiyaç halinde elle çekilen buğday unu. (Burhaniye *Dinar –Af.)

algan (II) Fatih. (*Saray –Tk.)

algar **1.** Bıldırcın tutmaya yarıyan, ucunda ağ bulunan aygıt. (*İnebolu –Ks.; *Gerze –Sn.) **2.** Ateş veya dal çekmeye yarıyan araç, gelberi. (Taflı *Çarşamba –Sm.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

algarısı Çocukları korkutmak için uydurulmuş görüntü. (Kesirik–El.)

algarna Kayıkta, halatları çekmekte kullanılan makara. (–Tr.)

algay Bulanık: *Gözlerin algay algay olmuş.* (*Menemen –İz.)

algaz [→ **ala ağız**]

algelini [→ **al** (I) - **2**]

algemre Güvez renkte, dayanıklı bir çeşit üzüm. (*Acıpayam, Kale, Kepez –Dz.)

algetmek [→ **aletmek** - **2**]

algı (I) [**alğı** (I), **alğı bıçağı**] **1.** Haşhaş kozasını çizip akan sütü almaya yarıyan aygıt. (*Dinar köyleri, İshaklı *Bolvadin, Hocalar *Sandıklı, Bedeş, –Af.; *Keçiborlu köyleri, Uluğbey, Yassıviran, *Senirkent, İnesara, İleydağı, *Uluborlu, İğdecik –Isp.; *Yeşilova köyleri, Ürkütlü *Bucak, *Tefenni, Gökçeyaka, –Brd.; İsabey *Çal –Dz.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; –Çkr.)

[**alğı bıçağı**]: (İshaklı *Bolvadin –Af.)

2. Haşhaştan alınan afyon sütü: *Sarıyerde yarım dönüm algım kaldı.* (Dişli *Bolvadin, –Af.)

[**alğı** (I)]: (İshaklı *Bolvadin –Af.)

algı (II) [**algı vergi, alğı** (II) - **2, alığı, alım** (III) - **1**] **1.** Kazanç, alacak: *Bir evin algısı, vergisine denk olmalı.* (Hadım *Çal –Dz.; Bahçeli, *Bor, –Ng.; *Milâs –Mğ.; –Ed.) **2.** Rüşvet, ganimet. (Lohan –Gaz.; *Develi –Ky.) **3.** Vergi: *Yol algısını verdim.* (Dişli *Bolvadin –Af.; Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Çaltı, *Gelendost –Isp.; –Brd.; *Acıpayam, Çıtak *Çivril –Dz.; *Akhisar –Mn.; Pelitköy, *Susurluk ve köyleri –Ba.; *Bayramiç, *Çan, *Biga –Çkl.; Cumalıkızık –Brs.; –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Cumayanı –Zn.; –Or.; Lohan –Gaz.; *Develi –Ky.; *Bor, –Ng.; *Ermenek köyleri –Kn.; *Silifke, *Anamur, –İç.; *Elmalı, Güzelsu, *Akseki –Ant.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.; –Ed.)

[**algı vergi**]: (*Sarayköy köyleri –Dz.)

[**alğı** (II) - **2**]: (Bozan –Es.; *Afşin –Mr.; Akkışla *Bünyan –Ky.)

SanalBaba

[alığı] : (Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)

[alım (III) - 1] : (Minnetler *İvrindi –Ba.)

algıcı Tahsildar, alımcı. (*Susurluk köyleri –Ba.; *Bor –Ng.; –Mğ. Yörükleri)

algıç etmek Yok etmek, saklamak : *Arkadaşın kitabını algıç ettim.* (Hüyüklü *Yalvaç –Isp.)

algım salgım [→ **ala kuşak**]

algın (I) [**alğın - 1, 2, 3; alğun** (II) **-1, alkın - 1,2**] **1.** Renksiz, cılız, zayıf, hastalıklı, yılgın. (*Eşme köyleri –Uş.; İleydağı *Uluborlu, Yakaköy, *Gelendost, Yassıviran *Senirkent, Kozluca, Aydoğmuş, Senir *Keçiborlu, Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Ekse, Yukarıseyit *Çal, Çöplü *Çivril, *Sarayköy köyleri, Tekkeköy –Dz.; *Gelibolu –Çkl.; Yenice *Emet, –Kü.; *Sivrihisar, Keskin –Es.; Genek, –Çkr.; –Çr.; Kızık *Artova, *Zile –To.; –Dy.; *Nizip, –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, *Elbistan, *Göksun –Mr.; *Reyhanlı –Hat.; *Gürün köyleri, Karaözü, Çepni *Gemerek, *Şarkışla –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri; Bayram *Ayaş, Yaraşlı *Haymana, *Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; –Krş.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; *Mucur köyleri –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Ng.; Akçalar *Seydişehir, Çukurbağ, Görmel, *Ermenek –Kn.; İncirgediği, Y. Yırikler *Karaisalı, *Kadirli –Ada.; *Mut, *Silifke –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Eldirek *Fethiye –Mğ.; *Çorlu –Tk.)

[alğın - 1] : (Tokat, Bozan –Es.; *Reyhanlı Türkmenleri –Hat.; Çepni *Gemerek –Sv.; Avşar ve Türkmen aşiretleri, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

[alğun (II) **- 1] :** (Varay –Ama.; Başköy –Ank.)

[alkın - 1] : (*Çiçekdağı –Krş.)

2. Kötürüm. (–Ba.; –Çr. ve çevresi; Çamlı *Ayaş –Ank.) **3.** Kuvvetli, dolgun. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) **4.** Çok, fazla : *Döne, algın hastaymış.* (Tahtacı aşireti –Isp.; Çiftepınar *Mersin –İç.) **5.** Keskin: *Sizin bıçak çok algın.* (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Ovacık *Tavas –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.) **6.** İyi, güzel. (Tahtacı aşireti –Isp.; Tekkeköy –Dz.; –Kü.) **7.** Sıcakkanlı, sevimli, cazip. (–Mn.; –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **8.** Alışık, yakın, tutkun : *Bu arkadaş bana çok algın.* (Ulubey *Senirkent, Sofular *Eğridir –Isp.; Gökçeyaka *Yeşilova –Brd.) **9.** Sevdalı, âşık, vurgun. (Sarıidris *Eğridir –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Keskin –Es.; –Yz.; Develi, –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Ng.)

[alğın - 2] : (Tokat, Bozan –Es.)

[alkın - 2] : (Belekler *Ilgın –Kn.)

10. Alıngan, işkili. (*Gelendost, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; –Mn.; *Bandırma –Ba.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Genek *Yatağan –Mğ.) **11.** Şaşkın, sersem. (*Akşehir –Kn.) **12.** Öfkeli, kinli, düşman: *Babam bu sıra çok algın.* (*Eğridir köyleri –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Yukarıseyit *Çal –Dz.; Cumayanı –Zn.; Danışman *Fatsa –Or.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

[alğın-3] : (Körküler *Yalvaç –Isp.; Pazaravdan *Bucak –Brd.)

algın (II) **[algun-1, alğun** (I), **alkon] 1.** lâğım, su yolu. (*İnebolu, Aşağıkayı *Tosya, *Cide –Ks.; –Çkr.; *Osmancık –Çr.; *Alaçam –Sm.; *Zile –To.; *Ünye –Or.; *Bulancak –Gr.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[algun-1] : (*Safranbolu, Cumayanı –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sm.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Taşova, *Zile –To.; *Ünye –Or.; *Tirebolu –Gr.; –Sv.)

[alğun (I)]: (*Ereğli –Zn.; *Merzifon köyleri –Ama.; Başköy –Ank.)

[alkon] : (–Tr.)

2. Hızlı akan su. (Banus, Bağıllı *Eğridir –Isp.; Hatipkışla *Çine –Ay.; Maden *İnegöl –Brs.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Eldirek, Yakabağ *Fethiye, Yaşyer, *Milâs –Mğ.)

algın (III) Ağır basan, meyilli (yük): *Dengin algın yanını biraz yukarı kaldırın.* (Çiftepınar *Mersin –İç.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

algın (IV) Yağma, zorla alınmış mal. (Erzin *Dörtyol –Hat.; *Develi –Ky.)

algın (V) Soğuktan kurumuş bağ çubuğu : *Bu yıl bağlarda kış algını var.* (*Bor ve köyleri –Nğ.)

algın gözle bakmak Alıcı gözle bakmak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

algınlaşmak Sıhhatı bozulmak, güçsüz kalmak. (*Bor –Nğ.)

algınlık Düşmanlık, garazlık : *Bana algınlığı vardı zaten.* (İbradı *Akseki –Ant.)

algın olmak [alğın olmak, alğun olmak] Çok çalışmaktan, ağır işten halsiz düşmek, kötürüm hale gelmek. (*Kilis –Gaz.; Eldelek *Elbistan –Mr.; –Nğ.; *Kadirli –Ada.; *Anamur –İç.; *Elmalı –Ant.)

[alğın olmak] : (Çoğulhan *Afşin –Mr.)

[alğun olmak] : (*Merzifon köyleri –Ama.)

algın salgın Köy muhtarının köylüden topladığı para. (Anbarcık *Gölhisar –Brd.)

algısız Sevimsiz, hoş olmıyan. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

algı vergi [→ **algı** (II) - 3]

algitmek [→ **aletmek - 2**]

algömlek [albastı - 2, algöynek - 1, 3; alpeştembal] 1. Kızıl hastalığı. (*Gelendost, *Senirkent –Isp.; –Brd. köyleri; Çıtak *Çivril –Dz.; –Mn.; *Bigadiç –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Bozan, –Es.; –İst.; Çaparkayı *Şabanözü –Çkr.; *Çarşamba –Sm.; *Maçka köyleri –Tr.; –Yz.; *Haymana –Ank.)

[albastı - 2] : (*Edremit –Ba.)

[algöynek - 1] : (Bozan –Es.)

[alpeştambal] : (–Çkr.)

2. [→ **al'basma** (I) - 5] **3.** Kızamık, kızamıkçık. (–Kü.; –Or.; *Maçka köyleri –Tr.)

[algöynek - 3] : (*Ayaş –Ank.)

algöynek 1. [→ **algömlek - 1**] **2.** Kurdeşen hastalığı. (*Bor –Nğ.) **3.** [→ **algömlek - 3**] **4.** Bir çeşit kırmızı erik. (–Çr.)

algun 1. [→ **algın** (II) - 1] **2.** Tümsek, tepe. (*Silifke –İç.)

alguncu Lağım temizleyici. (–Sm.)

algura Boş gezen. (*Tosya –Ks.)

al gurşak [→ **ala kuşak**]

alguş Bir çeşit iri bezelye. (Develi *Düzce, –Bo.)

SanalBaba

al guşak 1. [→ **ala kuşak**] 2. Düğün ve bayramlarda köy kızlarının bellerine doladıkları çok renkli kuşak. (Bekilli *Çal –Dz.)

alğaç [→ **alkaç**]

alğayuk Vurdumduymaz, ağır kanlı. (*Boyabat –Sn.)

alğı (I) [→ **algı** (I) - 2]

alğı (II) 1. İlgi, alâka. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.) 2. [→ **algı** (II) - 3]

alğı bıçağı [→ **algı** (I) - 1]

alğın 1. [→ **algın** (I) - 1] 2. [→ **algın** (I) - 9] 3. [→ **algın** (I) - 11]

alğın olmak [→ **algın olmak**]

alğış ayak Düğünlerde kullanılan ve üzerine iyi temennilerde bulunulan boza tası. ("Karaçaycadan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

alğış hıçın Tebrike gelenlere ikram edilmek üzere yapılan börek. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

alğışlamak Tebrik etmek, iyi dileklerde bulunmak. ("Karaçayca'dan" Başhöyük Kadınhanı –Kn.)

alğış tepsi Tebrike gelenlere çıkarılan yemek tepsisi. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

alğun (I) [→ **algın** (II) - 1]

alğun (II) 1. [→ **algın** (I) - 1] 2. Dalgın. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

alğun olmak [→ **algın olmak**]

alha [**alhabası**] Hayret, şaşma ünlemi: *Alha işte Mehmet de geldi.* (*Antakya çevresi –Hat.; *Bünyan –Ky.; –Çr.)

[**alhabası**] : (*Gemerek, *Şarkışla –Sv.)

alhabası [→ **alha**]

alhat [→ **alfat**]

alhatak [→ **ala kabak** (I) - 3]

alhış [→ **alkış**]

alı Erik. (*Iğdır –Kr.)

alıbusun Kurnaz, hileci. (Doğanbeyli –Ada.)

alıca 1. [→ **ala** (III) - 6] 2. [→ **ala** (III) - 2] 3. [→ **alaca** (I) - 1]

alıceli beliceli [→ **ala** (I) - 5]

alıcı (I) 1. Azrail: *Alıcıya derman olmaz.* (Eymir *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; Yenice *Emet, –Kü.; Bozan, Tokat, –Es.; *Eğridir köyleri –Isp.; –Ks.; *Zara –Sv.; Çukurbağ *Ermenek, –Kn.; *Silifke–İç.) 2. Görücü, kız istemiye gelenler. (*Mesudiye köyleri –Or.; –Gm. köyleri) 3. İçli, alıngan. (Ersis *Yusufeli –Ar.) 4. Öldürücü, devasız hastalık. (*Göksun köyleri –Mr.; *Zara –Sv.)

alıcı (II) [**alıcı guş, alıcı guşu, alıcı kuş, alıcı kuşu**] Atmaca: *Alıcının ömrü az olur.* (Ovasaray –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Erciş –Vn.; Çepni *Gemerek, –Sv.; *Bor, –Nğ.; –Ada.; *Silifke –İç.; Kerkük)

[**alıcı guş**] : (*Iğdır köyleri –Kr.; –Ky.)

[**alıcı guşu**] : (Çardak –Dz.)

[**alıcı kuş**] : (*Emirdağı –Af.; *Taşova, Kızık *Artova, *Zile, Kızılköyü, –To.; Havsu *Kelkit –Gm.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; *Refahiye –Ezc.; –Vn.; –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya köyleri –Hat.; Tekerrahma *Gürün, –Sv. ve çevresi; Bektaşlı *Boğazlıyan, Gökçekışla –Yz.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Görmel, Uğurlu *Ermenek, Kaplanlı *Hadım, Zıvarık –Kn.; Karakuyu –Ada.; *Silifke, *Mersin ve köyleri –İç.)

SanalBaba

[**alıcı kuşu**] : (–Çr.; Karahacılı aşireti, *Çamardı, –Nğ. ve çevresi; Kerkük)

alıcı guş [→ **alıcı** (II)]

alıcı guşu [→ **alıcı** (II)]

alıcık [→ **alacık - 1**]

alıcı kuş [→ **alıcı** (II)]

alıcı kuşu [→ **alıcı** (II)]

alıcım [→ **alımcıl - 1**]

alıcısı tutmak Öldürücü hastalığa yakalanmak: *Alıcısı tuta* (ilenç). (–Gaz.)

alıf [→ **alaf** (II) - **1**]

alıfaka [→ **alafakı - 1**]

alıfakı [→ **alafakı - 1**]

alıfatma (I) Ateşli, öldürücü hastalık. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alıfatma (II) Tahıl içindeki yabancı maddeler. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alıgelmek [→ **albemek**]

alıgomak Alakoymak, bırakmamak. (*Bor –Nğ.)

alığı [→ **algı** (II) - **3**]

alığın At üstüne konulan minder. (*Şabanözü –Çkr.)

alığını almak [→ **alımını almak - 2**]

alıgitmek [→ **aletmek - 2**]

alıh **1.** [→ **alık** (I) - **1**] **2.** [→ **alık** (I) - **8**] **3.** [→ **alık** (IV)]

alıhlatmak Kuvvetle vurmak. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alık (I) [**alıh** -**1,2**; **aluk** (IV) -**1,2**] **1.** Eğer, semer, palan, hayvanın beline konulan eski çul. (Dişli *Bolvadin, Çiftlik, Burhaniye *Dinar –Af.; *Eşme ve çevresi –Uş.; *Eğridir köyleri, Y. Bademli, –Isp.; Örencik *Yeşilova –Brd.; *Buldan köyleri, Ekse *Çal, Honaz –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; –Brs. köyleri; Kuyucak –Es.; Hüseyinli *Şabanözü –Çkr.; Çitli *Mecitözü, Diği *Sungurlu –Çr.; –Sn.; *Havza –Sm.; –Ama.; *Taşova –To.; Düzköy *Keşap –Gr.; *Borçka, Meydancık *Şavşat –Ar.; *Göksun ve köyleri, *Afşin köyleri, *Elbistan –Mr.; Çalılı, Küçükboynul, –Yz.; Çayırlı *Haymana, Hisarlıkaya *Polatlı –Ank.; –Krş.; Talas, Mahzemin –Ky.; *Ürgüp –Nş.; *Bor –Nğ.; Göcer *Karaman –Kn.; *Kozan, Şıhşamı, *Kadirli, –Ada.; *Mut köyleri –İç.; *Serik, Bağyaka *Finike, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yenice –Mğ.) [**alıh** -**1**] : (*Göle, *Ardahan çevresi –Kr.)

[**aluk** (IV)-**1**]: (Gümenüz *Alaçam–Sm.; Efte –Ama.; Tekke *Erbaa –To.; Düzköy *Keşap –Gr.; Keşanuz –Ank.)

2. Hayvanlara semersiz vurulan yük : *Alığı iyi sar, yolda yıkılır.* (*Sütçüler köyleri, Körküler *Yalvaç –Isp.) **3.** Semerin içine konulan yün, keçe, kırpıntı. (Söğüt *Tefenni –Brd.) **4.** Gön, çarığın içine konulan veya ayağa sarılan çorap eskisi. (Yayla, *Tefenni –Brd.) **5.** Palto, aba, gocuk. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Bereketli *Tavas –Dz.; –Yz.; –Kn.; *Kozan –Ada.) **6.** Kirli ve eski çamaşır : *Çıkar gayri şu alıkları.* (*Dinar –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Çöplü, Bulkaz, *Çivril –Dz.; *Sungurlu –Çr.) **7.** Giyecek eşya, çamaşır, giysi, elbise. (Kızılca *Tavas, Güney *Buldan –Dz.; –Çr. çevresi; –Or.; Nursal *Divriği –Sv.; Köşker –Krş.; *Bor –Nğ.; Uzuncaburç, *Silifke, *Mut köyleri, Aslanköy, *Mersin, –İç.) **8.** Yırtık, çok eski, partal (gi-

SanalBaba

yim eşyası, yatak yorgan). (İsabey *Çal, *Çivril köyleri –Dz.; *Sungurlu –Çr.; *Zile, –To.; *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, M. Hüyük *Şarkışla, Telin, Göbekviran *Gürün, –Sv. çevresi; *Sorgun, Divanlı –Yz.; Fakıekinciliği *Pınarbaşı, Epçe, *Develi, *İncesu, –Ky.; *Bor, *Ulukışla –Nğ.; Y. Yirikler *Karaisalı –Ada.; Namrun, *Tarsus –İç.) **[alıh - 2] :** (İncesu *Dinar –Af.)

[alık (IV) **- 2] :** (*Osmancık –Çr.; –Ama. köyleri; Meğdün *Reşadiye, Kızılköy –To.; Eynesil köyleri *Görele, Çandır –Gr.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

9. Çamaşır yıkarken giyilen eski elbise. (Alâeddin *Acıpayam, Kösten, Honaz –Dz.; *Silifke –İç.) **10.** İçine pamuk veya yün konularak dikilen ve yalnız içe giyilen yelek, hırka. (*Bor, Ortaköy, –Nğ.)

alık (II) **1.** Düzensiz, tertipsiz. (Kılıçköyü *Keçiborlu –Isp.) **2.** Anlayışlı, kavrayıcı, alıngan, hassas. (*Gelendost –Isp.; Hacavera *Maçka –Tr.; Güneyce –Rz.) **3.** Sözünde durmıyan, yalancı, dönek. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

alık (III) **1.** Besili koyunların sırtında biraz yün bırakarak vurulan işaret : *Oğlum alıklı koyunu buraya getir.* (Medele *Çal –Dz.) **2.** Koyunların sırtından alınan ilk yün. (Çıtak, Çöplü *Çivril –Dz.) **3.** Nişân, işaret için kulağın ufak bir parçasının alınması. (Bozan –Es.; *Kemaliye –Ezc.) **4.** Boğaların boynunlarındaki şişkin yer : *Bizim boğanın alığı pek büyüktür.* (Sofular *Eğridir, Körküler, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Kuşbaba, Devri *Bucak, Salda *Yeşilova, Kurna –Brd.)

alık (IV) **[alıh -3]** Zayıf, halsiz, renksiz, soluk. (Bükrüce, Bekilli *Çal –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Kurşunlu –Çkr.; Dodurga *Çamlıbel –To.; İncesu –Ky.; *Lalapaşa –Ed.)

[alıh -3] : (Çöplü *Gürün, Karaözü *Gemerek –Sv.)

alık (V) Akarsuların, sellerin sürükleyip getirdiği tahta, odun, çalı çırpı. (*Silifke, –İç.)

alık (VI) İç güveysi. (Sarhon *Niksar –To.)

alıkalmak Geri kalmak : *Döğmediği kapı, alıkalmadığı iş yok.* (–Sv.)

alıkapı Bahçe, avlu kapısı, cümle kapısı. (Medele *Çal –Dz.)

alıklama Kaba ve hafif yük : *Samanı çuvala alıklama yapıverdim.* (*Bor –Nğ.)

alıklamak (I) Kuzuların karın tüylerini kırkmak. (Bahçeli *Biga –Çkl.)

alıklamak (II) Zayıflamak, sararmak. (*Lalapaşa –Ed.)

alıklı Karısının baskısında olan adam: *Alıklının biridir, karısının sözünden çıkmaz.* (*Bor –Nğ.)

alıklı melefe Çok eski ve kat kat giyinmiş adam. (*Bor –Nğ.)

alım (I) Çalım, gösteriş, hal, tavır. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Pelitköy *Burhaniye –Ba.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

alım (II) **1.** Pekmez kaynatılan tava veya kazanın ölçüsü : *Senin bağdan iki alımlık pekmez olur.* (Devri *Bucak –Brd.; *Mut köyleri –İç.) **2.** Genişlik, hacim : *Bu çuvalın alımı fazla.* (*Taşköprü –Ks.; *Bor –Nğ.)

SanalBaba

alım (III) **1.** [→ **algı** (II) - **3**] **2.** Ceza, kötülüğe karşılık: *Ahmet edepsizlik yaptı ama, Hasandan da alımını aldı.* (*Merzifon –Ama.; *Pınarbaşı –Ky.; *Mut köyleri –İç.)

alım (IV) **1.** Pamuk ipliği. (B. Anafarta *Eceabat –Çkl.) **2.** Eğirilmek üzere hazırlanmış bir miktar yün. (Yenice *Emet –Kü.)

alıma [→ **alama** - **1**]

alımcıl [**alıcım, alımcır, alımker, alımkerim**] **1.** Talip, müşteri, satın almaya istekli olan kimse: *Ahmet bizim dükkâna alımcıl.* (*Merzifon –Ama.; –Çr.; İğdir *Çivril –Dz.; *Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri –Mr.; *Bor, –Nğ.; Kılbasan *Karaman –Kn.; *Silifke, Kükür, *Anamur –İç.; Genek *Yatağan, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[**alıcım**]: (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**alımcır**]: (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**alımker**]: (Ürkütlü *Bucak, Medele *Çal –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[**alımkerim**]: (Alanlı –Ay.)

2. [→ **alımlı** - **1**]

alımcıl olmak Talip olmak, almak istemek. (*Mut köyleri, *Silifke –İç.)

alımcır [→ **alımcıl** - **1**]

alımı geniş Hazımlı, vurdum duymaz, tahammüllü. (Aşudu *Darende –Ml.)

alımını almak Fazlasiyle tatmin olmak, ağzına kadar dolmak. (*Divriği –Sv.)

alımını almak [**alığını almak**] **1.** Hak ettiği cezayı görmek, paylanmak, hakarete uğramak: *O konuşmasını bilmedikçe benden alımını alacaktır.* (*Dinar –Af.; Yenice *Emet –Kü.; –Çr. ve çevresi; *Merzifon ve köyleri, –Ama. köyleri; *Mesudiye köyleri –Or.; Uluşiran *Şiran, Süle –Gm.; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Elbistan –Mr.; Yayladağı *Antakya –Hat.; *Zara, *Gürün –Sv.; Saray *Yerköy, *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri; –Ky.; –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Aslanköy *Mersin –İç.) **2.** Bir şeyin veya bir işin huyunu, kolayını almak, meleke kesbetmek, alışmak: *Usta işin alımını almış, eline hiç iş bulaşmıyor.* (*Yalvaç ve köyleri –Isp.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Kandıra –Kc.; *Bartın –Zn; *İnebolu –Ks.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; –Ur.; *Kilis –Gaz.; *Zara –Sv.; *Şerefli Koçhisar, Hisarlıkaya *Polatlı –Ank.; *Silifke –İç.)

[**alığını almak**]: (Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

3. Hevesini almak: *Çocuk bisikletten alımını aldı.* (*Sarayköy köyleri –Dz.; Görmel *Ermenek –Kn.) **4.** Bir işte başarısızlığa uğramak, zarar etmek. (–Çr.; –Krş.) **5.** Dert, hastalık kazanmak: *Oğlu ölünce alımını aldı, çok yaşamaz artık.* (–Gm.; *Bor –Nğ.) **6.** Yükünü tutmak, alacağı kadar doldurmak: *Bu araba alımını aldı artık.* (*Bor –Nğ.)

alımker [→ **alımcıl** - **1**]

alımkerim [→ **alımcıl** - **1**]

alımlı [**alımcıl -2, alıncak, alıngaç, alınganç, alınge, alıngın**] **1.** Anlayışlı,

SanalBaba

hassas, alıngan, onurlu. (*Dinar –Af.; –Uş.; *Şarki Karaağaç –Isp.; –Dz.; Yeniköy –Ba.; *İznik –Brs.; –Kü.;Büyükyenice *Osmanli –Bıl.; *Kandıra –Kc.; Karaağaç –Bo.; –Sn. ve çevresi; –Sm.; *Merzifon –Ama.; –To.;–Gm. ve köyleri;Aşağıırmak *Ardanuç –Ar.; –Vn.; *Kilis, –Gaz.; *Gürün, *Zara, –Sv.; Çanıllı, *Ayaş –Ank.; *Bor, –Nğ.)

[alımcıl-2]: (*Afşin,*Elbistan–Mr.)

[alıncak] : (Tanır *Afşin –Mr.)

[alıngaç] : (*Tefenni –Brd.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Kemaliye *Alaşehir–Mn.; *Edremit ve çevresi, Yeniköy –Ba.; *Sivrihisar –Es.; *Taşköprü –Ks.; Gebeme *Mesudiye –Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Yusufeli, *Ardanuç –Ar.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Silifke–İç.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[alınganç] : (*Merzifon –Ama.)

[alıngeş] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[alıngın]: (*Göksun ve köyleri–Mr.)

2. Gururlu, çalımlı,kurumlu.(–Brd.; *Akyazı çevresi –Sk.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; *Erciş –Vn.)

alımpa [→ **alama - 1**]

alım yeşilim (I) Varım yoğum, eşyam, malım mülküm: *Alım yeşilim üstüme dökülsün, birşeyden haberim yok.* (–Gaz.; *Afşin, *Elbistan–Mr.)

alım yeşilim (II) [→ **ala kuşak**]

alın Karşı, karşı taraf: *Alnımdan çekil, göremiyorum.* (Bozan –Es.; Ayvalı *Taşköprü –Ks.; –Nğ.)

alınan emir [→ **ala kuşak**]

alıncak [→ **alımlı - 1**]

alınça Taze siyah erik. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alın çatı [alın gābā, alın kabağı, alınşakı, alnı kabağı, alnın çatı] Alnın ortası, iki kaşın arası. (*Hozat –Tn.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; –Sv. ve çevresi; –Nğ.)

[alın gābā]: (Ürkütlü *Bucak –Brd.; Yenice *Emet –Kü.)

[alın kabağı] : (Banus *Eğridir –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; –Mn.; Yeniköy –Ba.; –Brs. ve çevresi; Bozan –Es.; Eldelek *Elbistan –Mr.; Çeşmelizebir *Cihanbeyli –Kn.; Pirhasanlar *Elmalı –Ant.; *Milâs, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[alın şakı] : (*Merzifon –Ama.)

[alnı kabağı] : (Karaköy *Turgutlu –Mn.; Pelitköy *Edremit, –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; *Mustafakemalpaşa –Brs.)

[alnın çatı] : (Çoğulhan *Afşin –Mr.; –Sv. ve çevresi; –Nğ.)

alındırmak İlgilenmek, aldırmak: *Çocuğunu dövüyorlar, hiç alındırmıyor.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

alın gābā [→ **alın çatı**]

alıngaç [→ **alımlı - 1**]

alınganç [→ **alımlı - 1**]

alıngeş [→ **alımlı - 1**]

alıngın [→ **alımlı - 1**]

alını aldırmak Güzellik ve gençliğini kaybetmek: *Alımı aldırdım, gülümü soldurdum.* (*Bor –Nğ.)

alın kabağı [→ **alın çatı**]

alınlamak Fırsat kollamak. (–Ky.)

alınlık 1. Kitabe, levha, tabelâ. (*Zara –Sv.; *Beyşehir –Kn.) **2.** Kapının üstü (eşik karşıtı). (*Zara –Sv.) **3.** Kadınların alınlarına taktıkları altın veya gümüşten süs eşyası. (–Gm. köy ve ilceleri) **4.** Hayvanlara vurulan başlığın alın kısmı. (–Ank.)

SanalBaba

alınmak (I) Dişi hayvan gebe kalmak, döl tutmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Darende köyleri –Ml.; –Nğ.; Çiftepınar *Mersin –İç.)

alınmak (II) **1.** Zayıflamak, kuvvetten düşmek: *Bir alındı, daha düzelemedi.* (*Bor –Nğ.) **2.** Kurumak, su çekilmek: *Yerler iki günde alındı.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

alınmış Felçli, inme inmiş: *Hüseyin ağanın sol tarafı alınmış.* (Büyükçavuşlu *Silivri –İst.)

alın şakı [→ **alın çatı**]

alıntaşı Ocağın içinde, arka tarafa konulan ve ekmek taşı da denilen taş. (Gürcü *Kızılcahamam –Ank.)

alıntı Kırpıntı, küçük parça. (Sofular, Yılanlı *Eğridir –Isp.)

alıntılı Seyrek. (Neslihanlar *Buldan –Dz.)

alıraş Yaramaz, hareketli. (*Taşköprü –Ks.)

alırmak Kudurmak, delirmek. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

alır satır Tüccar. (Çavuşbucağı *Silifke –İç.)

alısın Tarlada ekine zarar veren yabancı otlar. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alısmak Hakkını zorla almak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

alış [→ **aluç - 2**]

alışdırmaḫ, alışdırmak [→ **alaflamak** (II) **- 2**]

alışgan [alışkan] Kibrit. (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

[alışkan]: (–Kr. köyleri)

alışıḫ [alışturacah] Odunu kolay tutuşturmak için arasına konulan çalı çırpı, yonga. (*Iğdır –Kr.)

[alışturacah]: (Keşirik –El.)

alışık Alacak, veresiye, verilen mal karşılığı, ödünç verilen para, süt v.b.: *Köye alışık toplamağa gidiyorum.* (*Afşin, *Elbistan, *Göksun, –Mr. ve çevresi; *Bor, –Nğ.; *Karaman, *Ermenek ve köyleri, *Hadım ve köyleri –Kn.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke, *Mersin köyleri –İç.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

alışkan [→ **alışgan**]

alışma Koyun, sığır v. b. alıp ortaklaşa kesme, ortaklaşma: *Sen de alışmaya girer misin?* (–Kr. çevresi)

alışmaḫ [→ **alışmak - 1**]

alışmak [alışmah, alişmak] **1.** Tutuşmak, yanmaya başlamak: *Soba alışadursun, gel iki lâf edelim.* (*Safranbolu, Cumayanı –Zn.; –Ks.; *Kurşunlu, Dikenlı –Çkr.; –Çr. ve köyleri; *Çarşamba, –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Artova, *Niksar köyleri, Çilehane *Reşadiye, *Zile, Kızılköyü, –To.; *Akkuş köyleri, Zile *Mesudiye, Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Arpaköy, –Or.; Karabörk *Görele, Zil, *Alucra, *Şebin Karahisar, Düzköy *Keşap, –Gr.; Hacavera, Mağura *Maçka, –Tr. ve çevresi; Harşit bucağı köyleri *Torul, Sobran, –Gm.; Ersis, Uşhum, *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç, Yoncalı, Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Ar.; –Brs.; –Kü.; Taşburun, *Iğdır, –Kr. köyleri; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye ve çevresi, –Ezc. köyleri; *Erciş, –Vn.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis, –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya –Hat.; Çepni *Gemerek, *Zara, Ziniski *Divriği, Soğukpınar *Kangal, Tekerahma *Gürün, *Koyul-

SanalBaba

hisar, Sıyrınlık *Suşehri, –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Sobran, *Nallıhan, *Şerefli Koçhisar ve köyleri, *Bor, –Nğ.; Kerkük)

[alışmaḫ] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[alişmak] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

2. Ağaç veya demir, yontuk yerlerinde birbirine uygun gelmek, intibak etmek: *Şu iki tahtayı birbirine alıştır.* (*Zara, *Gürün –Sv.) **3.** Suyu emerek tavlı hale gelmek: *Ekmeği sulayın da alışsın.* (*Bor –Nğ.)

alıştırma Çabuk yanan çalı çırpı, yonga v.b.: *Alıştırma getir de sobayı yakayım.* (–Yz. köyleri)

alıştırmaḫ [→ **alaflamak** (II) - **2**]

alıştırmak **1.** İki parçayı birbirine uydurmak, tutturmak (marangoz ve demirciler arasında) : *Oğlum dolap kapaklarını alıştır.* (*Sarayköy ve köyleri –Dz.; –Brd.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; *Sivrihisar –Es.; –Ks.; Genek –Çkr.; *Göksun ve köyleri–Mr.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; –Ed.) **2.** Helva şerbetini kıvamına getirmek: *Mablağı (koyu şerbet) alıştırıncaya kadar bileklerim koptu.* (–Kü.) **3.** [→ **alaflamak** (II) - **2**] **4.** Ağaçlara aşı yapmak. (–El.) **5.** Hazmetmek: *Yediğimi hâlâ alıştıramadım.* (–Ed.)

alışturacah [→ **alışıḫ**]

alıta [→ **alata** (III) - **1**]

alıyalı Kışın görünen dilenci, isteyici. (Değirmenköyü, Salda *Yeşilova –Brd.)

alıynan Al, alsana. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

alız (I) **[aliz]** **1.** Zayıf, cılız. (*Bolvadin, Kırıklar *Dinar, Hocalar *Sandıklı, Anbanaz, –Af.; *Şarki Karaağaç, *Senirkent, Çaltı *Gelendost, Yarıkkaya, *Yalvaç, *Eğridir köyleri, Aydoğmuş *Keçiborlu, İlegüp *Uluborlu, Cebel, Gönen, –Isp.; Çerçin –Brd.; Ekse, *Çal, Sarımahmutlu *Buldan, Irgıllı, Çöplü *Çivril –Dz.; Bozan, Tokat –Es.; Cumayanı –Zn.; Aliözü *Çerkeş –Çkr.; –Vn.; Mustafabeyli –Ky.; Ortaca, *Akşehir, Doğanbey *Beyşehir, Manyan, Bardas *Karaman, Kolukısa, Tömek –Kn.; Toprakkale *Osmaniye, Yirikler, Kamışlı –Ada.; –Ant.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[aliz] : (Kışla *Elmalı –Ant.)

2. Yaz ekini. (–Uş. çevresi) **3.** Aşılanmamış dağ armudu. (Senir *Keçiborlu –Isp.)

alız (II) Kurnaz, sinsi. (Y. Yirikler *Karaisalı, Gerdan –Ada.)

alızamak [alızımak, alkazımak] Yıpranmak, zayıflamak, kuvvetten düşmek. (*Akşehir köyleri –Kn.)

[alızımak] : (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[alkazımak] : (*Mut –İç.)

alızımak [→ **alızamak**]

alızlamak Cılız taneleri samandan ayırmak için savurmak. (Devri *Bucak –Brd.)

alızlık Hilekârlık. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Mr.)

ali Perşembe. (Kerkük)

alibeğ buğdayı Bir çeşit buğday. (Mahzemin –Ky.)

aliçehre Yuvarlak, küçük ve siyah renkli, üzüme benzer meyvası olan ve dericilikte kullanılan bir ağaç. (–Vn.)

alicingil ocağı Karmakarışık, çok dağınık yer : *Ortalık alicingil ocağına dönmüş.* (*Bor –Nğ.)

SanalBaba

alidede Güz armudu, küçük ve bir tarafı kırmızı armut. (Uçhisar –Nş.)

alifaka Lâf ebesi, lâf ustası. (Balı *Ereğli –Zn.)

alihanı Büyük kadın baş örtüsü. (Kerkük)

alikarı Kadınların işine çok karışan erkek : *Alikarılık etme beyim, ben işimi bilirim.* (*Elmalı –Ant.)

alikız 1. Eli ev işine yatkın, kadın işi yapabilen erkek. (–Ks.) 2. Vücudu ve hareketleriyle erkeğe benziyen kız. (–Or.; *Ayaş –Ank.)

alimallahsın İnan ki : *Alimallahsın geliyor.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

aliman Kulübe. (*Çayıralan –Yz.)

alimana Yeşil renkli, iri kertenkele. (Kıratlı *Dikili –İz.)

aliman yeşilisan [→ **ala kuşak**]

alimbaş Bir çeşit ördek. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

alim erik Aşılı ve tatlı bir çeşit erik. (Arvallı, Çeltikçi –Brd.)

alim üzümü Küçük ve sık taneli siyah üzüm. (Bolat, *Hadım –Kn.)

aliökrüz Çiğdeme benzer, beyaz çiçekli bitki. (–Yz.)

alişiş Hindi. (*Zile –To.; Kerkük)

alişmak [→ **alışmak - 1**]

alitmek [→ **aletmek - 2**]

alivelek Dönek, sözünden cayan : *Aliveleklik etme!* (–Ba.)

ali yonca Küçük yapraklı ve yoncaya benzer bir ot. (*Kargı –Ks.)

aliz [→ **alız** (I) - 1]

alka Çember, halka. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Çayağzı *Şavşat –Ar.)

alkaç [algaç, alğaç] Almak üzere kaçırılan kız. (Çiftlik *Dinar –Af.; Ekse, Moraca *Çal –Dz.; *Iğdır –Kr.; Güvere *Silifke, *Mut, –İç. ve köyleri)

[algaç] : (Senir –Isp.; Çıtak *Çivril –Dz.; *Tarsus, *Silifke –İç.; Baklalı –Ada.)

[alğaç] : (*Silifke –İç.)

alkaçıcı Kaçırıcı, dolandırıcı. (Taşoluk *Göksun –Mr.)

alkaçmak Kız kaçırmak. (*Kilis köyleri –Gaz.; Taşoluk *Göksun –Mr.)

alkakuca Gelincik çiçeği. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

alkalamak Hırpalamak, çok oynamak. (–Brs.)

alkanası [→ **alkarısı**]

alkap 1. Yakalama, yaka paça etme. (–Ml.) 2. Dalavereci, dönek. (*Elbistan ve köyleri –Mr.) 3. Misafiri iyi karşılama. (–Ml.; *Zara –Sv.)

alkara Yaba. (Küflek *Havza –Sm.)

alkara kılçık [alkara kılçuk] Siyah kılçıklı bir çeşit buğday. (Çıtak *Çivril –Dz.; *Taşköprü –Ks.; Gökçam *Sungurlu, Saimbey –Çr.; –Sn.; *Vezirköprü, –Sm.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile, Karaçay –To.; Dişli *Sorgun –Yz.)

[alkara kılçuk] : (Varay –Ama.)

alkara kılçuk [→ **alkara kılçık**]

alkarısı [alkanası] Doğusa ve yeni doğmuş bebeklere musallat olarak onları boğduğu sanılan ve samanlıkta dolaşarak atların yelesini ördüğüne inanılan görüntü. (Çamlıbel *Artova –To.; –Gm.; *Pasinler –Ezm.; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Divriği köyleri, *İmranlı, Çepni *Şarkışla –Sv. ve çevresi)

[alkanası] : (*Erciş –Vn.)

SanalBaba

alkasan Zahmet, yürek çarpıntısı. (–Kn.)

alkazımak [→ **alızamak**]

alkazıtmak [**alkızıtmak**] Yormak, kuvvetten düşürmek, ürkütmek: *Pehlivanı alkazıttın.* (*Mut –İç.)

[**alkızıtmak**]: (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

alkemel Kırmızı renkli ve desenli basma. (Medele *Çal –Dz.)

alkım [→ **ala kuşak**]

alkın **1.** [→ **algın** (I) - **1**] **2.** [→ **algın** (I) - **9**]

alkınmak Şaşırmak, alıklaşmak. (–Uş.; *Gerze –Sn.)

alkış [**alḫış**] Hayır, dua, iyi dilek: *Oğlum sözümü tut, alkışımı al.* (*Emirdağı Türkmenleri –Af.; Sarpıncık *Karaburun –İz.; *Akhisar –Mn.; Çilehane *Reşadiye –To.; *Kangal ve köyleri –Sv.; Ayvagediği *Mersin –İç.)

[**alḫış**]: (Koyundere *Ahıska –Kr.)

alkış etmek [**alkış vermek**] Dua etmek, iyi dileklerde bulunmak: *Ben sana alkış ederim.* (Arısama *Karapınar –Kn.; *Karaisalı –Ada.)

[**alkış vermek**]: (Çilehane *Reşadiye –To.; Sobran –Gm.; –Mr. ve çevresi; Çepni *Gemerek –Sv.; Darıcı *Sorgun –Yz.)

alkış vermek [→ **alkış etmek**]

alkıt ağacı Düvene oku bağlıyan, enine konulmuş ağaç. (–Gaz.)

alkızıtmak [→ **alkazıtmak**]

alkmak Yoketmek, tüketmek. (*Kırkağaç, *Akhisar –Mn.)

alkon [→ **algın** (II) - **1**]

alkum Bir avuç, bir tutam. (Cumayanı –Zn.; *Ünye –Or.)

alkuru Düz yol. (Şıhlar *Ulubey –Or.)

alkuş Bezelyeye benzer bir çeşit bitki. (Elemen –Bo.)

al kuşak [→ **ala kuşak**]

allā emri [**allah emri**] Deprem, zelzele. (*Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[**allah emri**]: (*Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.)

allaf [**allef - 1**] Zahireci, aşlıkçı: *Allaftan un aldık.* (–Mr.)

[**allef - 1**]: (–Ur.; –Mr.)

allah adamı Saf, yüreği temiz kişi: *Ne söylesen inanır, allah adamıdır.* (–Gr. köyleri; *Bor –Ng.)

allahamanatettuḫ Allahaısmarladık. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

allaḫ bullaḫ [→ **alak bulak**]

allah devesi **1.** Uzun bacaklı ve gövdeli, yeşilimsi kül renkli kanatları olan ve çekirgeye benziyen bir çeşit böcek. (Bademli *Dinar –Af.; Yakaköy, *Gelendost, Yassıviran, Uluğbey *Senirkent, Körküler, Sücüllü *Yalvaç, Sağrak, *Sütçüler, Y. Bademli –Isp.; Salda, *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni, Anbarcık *Gölhisar –Brd.; *Buldan köyleri –Dz.; *Karaman, *Ermenek ve köyleri –Kn.; *Silifke, *Mersin köyleri –İç.; *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Bağyaka *Finike, *Kaş köyleri –Ant.; *Bodrum –Mğ.) **2.** Gövdesi küçük, ayakları çok uzun, kül renkli, örümceğe benzer bir böcek. (Bahçeli, *Bor, –Ng.; –Kn.; *Serik –Ant.)

allah emri [→ **allā emri**]

allah ekmeği İlkbaharda, çokça yağmur sonu, taş ve kayalık yerlerde görülen mantar cinsinden, köksüz ve çocuklar tarafından yenen bir çeşit bitki. (*Keçiborlu –Isp.)

SanalBaba

allahise Biliyor musun : *Allahise Fadime hanımın oğlu oḫuyer!* (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

allahtan babıçlı Yalınayak. (*Bor –Nğ.)

allahtanlık Oyunda tek kalan çocuğun iki kişi yerine oynama hakkı : *Bana allahtanlık verin.* (–Ks.)

allāk Becerikli. (*Eşme ve çevresi –Uş.)

allak bullak Teker meker. (–Mr.)

allak döllek Eski, paramparça elbise: *Elbiseleri allak döllek olmuş.* (Çandır *Sütçüler –Isp.)

allak pullak [→ **alak bulak**]

allaksız Düşüncesiz, ilgisiz. (Karapınar, –Ay.)

allalem [**allalliğm, allāme, allehelem, allelem, alleylem**] Zannederim, herhalde, belkide, galiba. (*Antakya –Hat.)

[**allalliğm**] : (İsmetiye –Brs.)

[**allāme**] : (*Çarşamba –Sm.)

[**allehelem**] : (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**allelem**] : (Körküler *Yalvaç –Isp.)

[**alleylem**] : (*Gelibolu –Çkl.; –Kn.)

allalliğm [→ **allalem**]

allam, alaram Alırım. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

allamak Boyamak : *Allanan yumurtalar çok satılır.* (Ekse *Çal –Dz.)

allāme [→ **allalem**]

allampa [→ **alama - 1**]

allampura Salıncak. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

allam sellem Düzensiz, başıboş (giyiniş ve davranış hakkında) : *Bir daha böyle allem sellem gezdiğini görmiyeyim.* (Çandır *Sütçüler –Isp.)

allanıpdı (I) Aldanmış. (Taşburun, *Iğdır –Kr.

allanıpdı (II) Kızarmış. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

allanmaḫ 1. [→**allanmak -1**] **2.** [→ **allanmak -5**]

allanmak [**allanmaḫ -1, 2**] **1.** Süslenmek. (Bağıllı *Eğridir, *Sütçüler köyleri –Isp.; Çamköy *Gölhisar, Gökçeyaka –Brd.; İsabey *Çal, Karahisar *Tavas –Dz.; İsmetiye –Brs.; Cumayanı –Zn.; Ziyere –Ama.; *Kelkit çevresi –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; M. Hüyük *Şarkışla, Soğukpınar *Kangal –Sv.) [**allanmaḫ -1**] : (*Mucur –Nş.) **2.** Çalım satmak. (Bağıllı *Eğridir –Isp.) **3.** Şarkıntılık etmek. (Karahisar *Tavas –Dz.) **4.** Kızarmak. (*Kandıra –Kc.; Görmel *Ermenek –Kn.) **5.** Utanmak, arlanmak. (–Çr. köyleri; Ziyere –Ama.; Çepni *Gemerek –Sv.; Görmel *Ermenek –Kn.)

[**allanmaḫ -2**] : (*Mucur –Nş.)

allāsoğen Kertenkele. (Gökçeburun *Silifke –İç.)

allay Öyle, o şekilde. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

alle Şaşma ve beğenme bildirir ünlem. (Hadım *Çal, İshaklı *Çivril –Dz.)

allef [**allefci**] **1.** [→ **allaf**] **2.** Hububatı kalburla taşından, toprağından temizliyen adam. (*Kilis –Gaz.)

[**allefci**] : (–Gaz.)

allefci [→ **allef - 2**]

alleflemek Kalburla hububat temizlemek. (*Kilis –Gaz.)

allehelem [→ **allalem**]

allek 1. Düzenci, yalancı, dönek,

SanalBaba

geveze. (*Bergama –İz.; –Kü.; Aydınlı *Gebze –Kc.; *Devrek –Zn.; –Ur.; *Oğuzeli, Lohan –Gaz.; –Mr. ve çevresi; *Antakya –Hat.; *Bor, –Nğ.) **2.** Zeki, açıkgöz, hamarat. (Karatepe, Sarıkavak –Es.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; Bahçeli, *Bor –Nğ.; *Karaman, Tömek, Belekler, –Kn.) **3.** İnatçı, müşkülpesent. (*Kilis–Gaz.; *Antakya–Hat.) **4.** Korkak. (*Karaman –Kn.) **5.** Beceriksiz. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

allelem [→ **allalem**]

allemir [→ **ala kuşak**]

alleylem [→ **allalem**]

allı İleri, ön. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

allıballı Üzümden daha iri taneli mayhoş, bir çeşit meyva. (Kerkük)

allı gelin (I) [→ **ala kuşak**]

allı gelin (II) Bir çeşit kırmızı erik. (–Çr.)

allık (I) İnce dövülmüş kırmızı biber. (Hadım *Çal –Dz.)

allık (II) **1.** Kasapların et astıkları çengelli sırık. (–Ml.) **2.** Kırılan veya bel veren tavan direklerine dikine konulan destek, dikme. (*Kilis, Alimantar *Oğuzeli, –Gaz.; Misis –Ada.)

allık (III) Alacak. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

allıma [→ **alama - 1**]

allım pullum Çok süslü, güzel giyinmiş. (*Sütçüler köyleri –Isp.)

allım sallım Boylu boslu. (–Gm. köyleri)

allım şallım Suçsuz görünmeye çalışan, suçsuz gibi davranan: *Allım şallım geliyor.* (–Mn.)

allım yaşıl [→ **ala kuşak**]

allım yeşil [→ **ala kuşak**]

allım yeşillim **1.** Rengârenk. (*Ermenek ve köyleri –Kn.; *Silifke –İç.) **2.** [→ **ala kuşak**]

allı pullu Mayıs böceği, gelin böceği. (İncesu *Dinar –Af.; –Ezc. ve köyleri)

allı yeşil [→ **ala kuşak**]

allı yeşilli [→ **ala kuşak**]

allı yeşilli kibrit Maytap, fişek. (*Yayladağı –Hat.)

allı yeşilli olmak Gelin olmak: *Allı yeşilli gününü göreyim.* (–Gm.)

alli Ayıp: *Bu işi yaptın çok alli.* (*Acıpayam –Dz.)

allik taması Küçük ve tatlı bir çeşit erik. (–Ezc. ve köyleri)

alli süllü Kusursuz, mükemmel: *Ahmet ağa alli süllü bir düğün yaptı.* (*Darende –Ml.)

allo Bahçede, sebze yetiştirmek için ayrılan ve kenarı çitle çevril yer. (*Akkuş köyleri, –Or. köyleri)

allōv [**alluh**] Hayret, korku bildirir ünlem. (Uğurlu, *Ermenek –Kn.)

[**alluh**] : (*Buldan köyleri –Dz.)

alloza Başıboş, aylâk, işsiz güçsüz. (Ören *Akçadağ –Hat.)

allu [**alluv**] Vay anlamında ünlem: *Allu başıma gelenler!* (Güllü, Eziler *Buldan –Dz.; Sofular *Eğridir –Isp.; Eğridere *Kuyucak, Kırcaklı *Nazilli –Ay.; Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**alluv**] : (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

alluca [**alluce**] Yemeklere konulan ekşi yeşil erik. (–Md.)

[**alluce**] : (–Dy.)

alluce [→ **alluca**]

alluç Üşüyen kimsenin kullandığı söz: *Alluç, üşüdüm!* (*Buldan köyleri –Dz.)

alluh [→ **allov**]

SanalBaba

alluv [→ **allu**]

allūḫ Allık. (*Ardahan –Kr.)

allüş Korku, hayret, alay anlamında ünlem. (–Ada.)

alma [**almė**] **1.** Elma. (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; *Şarki Karaağaç, *Gelendost, *Yalvaç köyleri, İlyas *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler, Yassıviran *Senirkent, Bağıllı, *Eğridir, –Isp. köyleri; *Tefenni ve çevresi, Devri *Bucak, *Yeşilova ve köyleri, Hacılar, Çerçin, –Brd.; *Sarayköy köyleri, Karahüyükavşarı, Yeşilyuvą, *Acıpayam, İğdir, Çıtak *Çivril, *Çal köyleri, –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yuntdağı –Mn.; Yörük köyleri *Susurluk, Danişment *Savaştepe, Yeniköy –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Yenice, *Emet –Kü.; *Sivrihisar köyleri, –Es. köyleri; –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Yazıköy, *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma –Zn.; Karabüzey *Araç, *Daday ve köyleri, *Taşköprü köyleri –Ks.; Genek –Çkr.; –Çr.; * Boyabat, –Sn. ve çevresi; Arım *Çarşamba, –Sm.; Varay, –Ama.; *Taşova, *Zile, Necip *Turhal, Kızılca *Artova –To.; Danışman *Fatsa, *Akkuş köyleri, Karakuş, *Ünye köyleri, –Or. köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm. ve köyleri; *Ardanuç köyleri, Uşhum, *Yusufeli, Yavuzköy *Şavşat –Ar.; *Iğdır ve çevresi, *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi, Koyundere, Ahıska, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Erciş –Vn.; –Bt.; –El.; *Arapkir –Ml.; *Siverek, *Birecik, *Viranşehir –Ur.; *Kilis, –Gaz.; Çoğulhan, *Afşin, –Mr. ve çevresi; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve çevresi, –Hat.; Savrun, *Divriği, *Zara, Yeniçubuk *Gemerek, Yaylacık *Gürün, Ağrakos *Suşehri –Sv.; Bahattin, Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; *Şefli Koçhisar, Sobran *Nallıhan, Keşanuz, Çamlı, *Ayaş, Çalış, Yaraşlı *Haymana, Hasanoğlan –Ank.; Yahyalı *Develi, Avşar ve Türkmen aşiretleri, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Mucur köyleri –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; *Ermenek ve köyleri, –Kn.; –Ada.; *Silifke, *Anamur, *Gülnar –İç.; *Elmalı, *Gazipaşa köyleri –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.; *İpsala köyleri –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, –Krk.)

[**almė**] : (Saracık *Keçiborlu –Isp.; Garipköy *Tavas, Eziler *Buldan –Dz.; * Bozdoğan, –Ay. ; İbradı *Akseki –Ant.; *Milas, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

2. Bir çeşit erik. (*Refahiye –Ezc.)

almabaş **1.** Kırmızı başlı yaban ördeği. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Çarşamba – Sm.; İncekum * Silifke –İç.) **2.** Kızıl arı. (*Çal –Dz.) **3.** Serçeden küçük, kırmızı başlı bir kuş. (*Antakya –Hat.)

almacıḫ [→ **almacık** (I)]

almacık (I) [**almacıḫ, almacuk** (I), **almecik**] Kalça kemiği, uyluk başı. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bunak *Tefenni –Brd.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Görece –İz.; Yeniköy –Ba.; *Mustafakemalpaşa, *İznik –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; Bozan –Es.; *İzmit –Kc.; Çayırdere *Silivri –İst.; Giremez *Araç –Ks.; –Çr.; *Taşova –To.; Harşit bucağı köy-

SanalBaba

leri *Torul, –Gm. köyleri; Yavuzköy *Şavşat –Ar.; Hisarcık *Yayladağı, *Antakya köyleri –Hat.; Çanıllı, *Ayaş, Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; *İspsala köyleri –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Saray köyleri –Tk.)

[**almacıḫ**] : (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

[**almacuk** (I)] : (Süle –Gm.)

[**almecik**] : (Alamut *Bozdoğan –Ay.)

almacık (II) **1.** Elmaya benzer meyvası olan küçük bir ağaç. (Sofular *Eğridir –Isp.) **2.** Büyük yapraklı, sarı ve pis kokulu çiçekleri olan bir çeşit bitki. (Karaatlı *Yeşilova, Bunak *Tefenni –Brd.) **3.** Kalın yapraklı, ince uzun, beyaz çiçekli bir ot. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Mahzemin –Ky.) **4.** Küçük yapraklı, elma şeklinde irice meyvalı, yenebilen bir ot. (Suboğaz –Gaz.)

almacık (III) Serçeden büyük bir kuş. (*Tefenni –Brd.; *Bünyan –Ky.)

almacık otu [**almacuk** (II)] Geniş yapraklı bir çeşit ot. (Çayırlı *Haymana –Ank.)

[**almacuk** (II)] : (Keşanuz *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

almacuḫ [**almacuk gemugu**] Elmacık kemiği. (–El.)

[**almacuk gemugu**] : (–Ks.)

almacuk (I) [→ **almacık** (I)]

almacuk (II) [→ **almacık otu**]

almacuk gemugu [→ **almacuḫ**]

almaçlı Yenilen kimsenin ortaya koyduğu şeyi (para, bilye, aşık v.b.), yenen kimsenin alıp kendisine malctmesi şart koşulmuş olan oyun : *Bilye oynıyalım ama almaçlı olsun.* (–Sv.)

almaç vermeç Alıp verme, alışveriş. (Taşoluk *Göksun –Mr.)

alma erdiren Dikenli, beyaz bir ot. (Körküler *Yalvaç –Isp.; Ortaköy *Çal –Dz.)

almagöz Gözleri büyük ve parlak at (bu atlar makbul sayılmaz). (–Nğ.)

almak (I) Parlamak, tutuşmak. (*Afşin –Mr.; –Ada.; *Silifke –İç.)

almak (II) **1.** İki parça uygun gelmek. (*Afşin –Mr.; –Ada.) **2.** Meyletmek, bir taraf ağır gelmek : *Merkebin bu yanı alıyor.* (Pirhasanlar *Elmalı –Ant.)

almalıḫ [→ **almalık** (II) - **2**]

almalık (I) [**almelik**] **1.** Eşya koymaya yarıyan ve tavana yakın yapılan raf, terek. (*Tavas ve köyleri, *Sarayköy köyleri, –Dz. ve köyleri; *Bozdoğan –Ay.; *Gelibolu –Çkl.; Cumayanı –Zn.; Kavaklıdere, *Yatağan, Ortaçam –Mğ.; –Ed.)

[**almelik**] : (Tekeler, *Çine –Ay.; –Mn.; Selimiye *Milâs –Mğ.) **2.** Şapka siperliği. (*Zile –To.)

almalık (II) [**almalıḫ**] **1.** Büyük yapraklı bir çeşit ot. (İsabey *Çal –Dz.) **2.** Elma bahçesi. (*Alaçam köyleri –Sm.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

[**almalıḫ**] : (*Mucur –Nş.)

almamak Koyun, keçi v.b. yavrularını emzirmemek. (Yenice *Emet –Kü.)

almas Elmas. (Koyundere *Ahıska, Taşburun, *Iğdır –Kr.; Palha *Divriği –Sv.)

almaşık Değiştirerek kullanılmak üzere çifte veya arabaya koşulan yedek hayvan. (*Kilis, –Gaz.)

almaştırmak Değiştirmek, nöbetle kullanmak. (–Ba. ve çevresi)

SanalBaba

alma yaprağı Enli yapraklı bir çeşit bitki. (Aslanköy *Mersin –İç.)

almaz Yavrusunu emzirmiyen koyun veya keçi. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Türkçayırı *Afşin –Mr.)

almaz almaz bakmak Kıskançlık ve kinle bakmak. (–Gaz.)

almazdan almazdan Bön bön, aptal aptal. (–Ba. ve çevresi)

almazıya Almamak niyeti ile. (*Afşin –Mr.)

almazlık **1.** Kuzusunu emzirmiyen koyunu alıştırmak için, yavrusuyla birlikte konulduğu çukur. (Bozan, Aziziye, Sultaniye –Es.; Zile, *Mesudiye –Or.; Çepni *Gemerek –Sv.; Karaköy *Nallıhan –Ank.; Göğene, Zıvarık, Tömek –Kn.) **2.** Koyun ve keçiyi bağlamaya yarıyan ve dikine çakılmış çatal ağaç. (Bozan –Es.) **3.** Gusülhane, oda içinde banyo için ayrılan yer, dolap. (Çardak *Mihalıççık –Es.; Karaköy *Nallıhan –Ank.)

alme [→ **alma - 1**]

almecik [→ **almacık** (I)]

alma çalısı Adaçayı. (*Bodrum –Mğ.)

almelik [→ **almalık** (I) - **1**]

almemyo Almıyor mu? (Gönen –Isp.)

almes Pembe. (Kamışlı *Karaisalı –Ada.)

alme yağı Adaçayı yaprağından çıkarılan yağ. (*Bodrum –Mğ.)

almeyyö Almıyor. (–Dz.)

almık Almıyacağım: *Ben senin kalemini almık.* (Hüyüklü *Yalvaç –Isp.)

almuharı Bir çeşit erik. (*Kağızman –Kr.)

almut Armut. (–Vn.)

almümmük Gelincik. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

alnaç [→ **annaç** (I) - **1**]

alnaklamak Gözetlemek, alın doğrultusuna bakmak: *Şu tepedeki büyük ağacı alnakla.* (Şehsadi –Ama.; *Reşadiye –To.)

alneç [→ **annaç** (I) - **1**]

alnı alnına Yüzde yüz faizle: *Alnı alnına vermek insafsızlıktır.* (Oyaca *Haymana –Ank.)

alnı kabağı [→ **alın çatı**]

alnın çatı [→ **alın çatı**]

alo (I) Öküzü besiye çekme: *Öküzleri aloya verdim.* (Pınarlı *Şavşat –Ar.)

alo (II) Can eriği. (*Erciş, –Vn.)

alo (III) Deli, budala. (–Yz.)

alo (IV) [**alov** (I), **alū** (II), **aluf, aluh** (II)] Şaşma, korku bildirir ünlem. (*Ermenek –Kn.)

[**alov** (I)]: (Arapköyü *Artova –To.; *Ermenek –Kn.)

[**alū** (II)]: (Güllü *Buldan –Dz.; *Ermenek –Kn.)

[**aluf**]: (*Ermenek –Kn.)

[**aluh** (II)]: (*Ermenek –Kn.; *Silifke köyleri –İç.)

alo alo Hindi kızartması. (Gündük *Kızıltepe –Md.)

aloç (I) [**aloş**] Al renkli hayvan. (*Pasinler –Ezm.; –Bt.)

[**aloş**]: (*Göle, *Ardahan –Kr.)

aloç (II) [→ **aluç - 2**]

alogüz Saksağan büyüklüğünde, siyahlı beyazlı bir kuş. (Gülümpaşalı *Silifke –İç.)

aloğlu Yemeye ve şarap yapmıya yarıyan kokulu, sarı renkli üzüm. (Yoğunpelit *Beypazarı, Keşanuz –Ank.)

alopa Düğünden önce, delikanlıların

SanalBaba

erkek evinden aldıkları haraç (baklava, ceviz, fındık v.b.). (Selimiye –Rz.)

aloruḫ Otların üzerinde görülen, yeşil, vişneye benzer bir çeşit bitki. (Cola *Çıldır –Kr.)

aloş [→ **aloç** (I)]

alot Çamaşır yıkamakta kullanılan beyaz killi toprak. (*Şavşat köyleri, Kapıköyü *Ardanuç –Ar.)

alov (I) [→ **alo** (IV)]

alov (II) [→ **alaf** (I) - 1]

aloy Pullukla bir günde sürülen tarla. (–Kr.)

aloz (I) [→ **alaz** (III) - 1]

aloz (II) [→ **alaz** (II) - 2]

alpak (I) Bir çeşit yerli dokuma. (–Brs.; Çayırlı –Zn.)

alpak (II) Kırmızı. (Mahmutlar *Ilgın –Kn.)

al peştemal [al peştimal] 1. Kadınların kullandıkları renk renk çizgili önlük. (Güney, Değirmenköyü *Yeşilova –Brd.; İsabey *Çal –Dz.)

[al peştimal] : (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

2. Peşkir. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

alpeştembal [→ **algömlek** - 1]

al peştimal [→ **al peştemal** - 1]

al pehlivan Bir çeşit kırmızı üzüm. (Erenköy, Yakacık –İst.)

alpımak Saygı göstermek, hürmet etmek. (–Ama. köyleri)

alpır Kırmızı yansıma. (*Yıldızeli Türkmenleri –Sv.)

alsa [→ **alça** (I) - 2]

alt Yırtılan çorabın tabanına yeniden örülen parça. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

alta [→ **alata** (III) - 1]

altafa İbrik. (Boğazköy –Ama.)

alt ağacı [alt mazısı] Dokuma tezgâhında dokunan halı veya kilimin sarıldığı yuvarlak ağaç. (*Zile, Kızılköyü –To.; Kıran –Mğ.)

[alt mazısı] : (*Bor –Nğ.)

altag üstek Altalta üstüste. (Güney *Yeşilova –Brd.)

altalamaḫ [→ **altalamak** - 2]

altalamak [altalamaḫ, altazıtmak -1,2; altılamak] 1. Hastalık tekrarlamak, fazlalaşmak, halsiz bırakmak : *Hasanın hastalığı altaladı.* (İncesu *Dinar –Af.; İshaklı *Çivril, *Sarayköy köyleri, *Çal köyleri, –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –El.; Namrun *Tarsus –İç.; *Elmalı –Ant.)

[altazıtmak -1] : (Baklalı –Ada.)

2. Yenmek, sindirmek : *Sen onu altalıyamazsın.* (*Eşme ve köyleri –Uş.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; Devri *Bucak, Çerçin –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, İğdir *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; Yenice *Emet –Kü.; Ağlı *Küre –Ks.; Arapköyü *Artova –To.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; –El.; *Kilis, –Gaz.; *Göksun ve köyleri, –Mr. ve çevresi; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; *Zara, *Gürün –Sv.; Sarınınveran, Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; *Bor, –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Namrun *Tarsus, *Anamur, *Mut köyleri, *Mersin köyleri –İç.; Çomaklı *Korkuteli, İbradı *Akseki –Ant.; *Fethiye köyleri, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[altalamaḫ] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; –El.)

[altazıtmak -2] : (Baklalı –Ada.)

SanalBaba

[altılamak] : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.)

altaltı oniki 12 ocakta başlayıp, 24 ocakta biten bol yağmurlu devre. (Orhana *Anamur –İç.)

altamak Yenmek, mağlubetmek. (*Silifke –İç.)

altatar [→ **altılı**]

altataş [→ **altılı**]

altateş [→ **altılı**]

altazıtmak **1.** [→ **altalamak - 1**] **2.** [→ **altalamak - 2**]

altbaş **1.** Sonuç, geri, aşağı taraf: *Tarlanın altbaşından sürü geçiyor.* (Yassıviran *Senirkent, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Bulkaz *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Yazırlı *Nazilli –Ay.; Bademye *Ödemiş –İz.; –Es.; *Alaçam –Sm.; Zile *Mesudiye, –Or.; Cinali *Maçka –Tr.; Kirazlı *Şavşat –Ar.; *Bor –Nğ.; Görmel *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Yaşyer *Milâs –Mğ.) **2.** Velhasıl, sonunda. (Küçükhol *Of, *Maçka –Tr. çevresi; Çayağzı, *Şavşat –Ar.; Karadere *Gündoğmuş, *Elmalı –Ant.)

altbaşı çekmek Çekinmek, hatır saymak: *Ben altbaşı çekmeden söylerim.* (*Bor –Nğ.)

altdan bazarlı Sinsi, ikiyüzlü. (*Arapkir –Ml.)

alt ev Bodrum, evin birinci katında hayvan bağlanan yer. (İlyas, *Keçiborlu –Isp.; *Edremit –Ba.; *Yusufeli, *Ardanuç köyleri –Ar.; –Gaz.; –Yz. köyleri; –Ada.; Hacıhamzalı *Tarsus, *Silifke –İç.; *Yatağan, Müsgeki *Bodrum, Yerkesik çevresi –Mğ.)

altı algın olmak İki kişi arasında kin ve düşmanlık olmak: *Onların altı algındı, döğüşecekleri belliydi.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

altıatar [→ **altılı**]

altıateş [→ **altılı**]

altıatılır [→ **altılı**]

altı banak [→ **altı parmak** (I)]

altı bannak [→ **altı parmak** (I)]

altı barnak [→ **altı parmak** (I)]

altıboğumlu Akrep. (*Bozdoğan –Ay.; Tavaklı *Ezine –Çkl.)

altıdan Beleş, bedava, parasız: *Bugün yemeği altıdan yedim.* (*Silifke –İç.)

altı gıran arpa [**altı kenal, altı kıran, altı kıran arpa, altı köşe arpa, altīran**] Başağı altı sıralı olan arpa. (*Vezirköprü –Sm.; Çakır, *Şebin Karahisar –Gr.)

[**altı kenal**] : (Çaltı *Gelendost –Isp.)

[**altı kıran**] : (Saimbey –Çr.; –Ama.; Fineze *Artova, Alihoca –To.; Barguzu –Ml.; –Kn.)

[**altı kıran arpa**] : (Boyacılı *Çarşamba, –Sm.; Ficek *Reşadiye –To.)

[**altı köşe arpa**] : (*Maçka –Tr.; Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**altīran, altığran, altıgran**] : (*Merzifon köyleri –Ama.)

altıkardeş [**altıkardeşler**] Zatülkürsi, altıkardeş takım yıldızı. (Kalafka, –Tr.; –Gm. köyleri; Kale *Pazar, –Rz.)

[**altıkardeşler**] : (Cumalıkızık –Brs.)

altıkardeşler [→ **altıkardeş**]

altı kenal [→ **altı gıran arpa**]

altı kıran [→ **altı gıran arpa**]

altı kıran arpa [→ **altı gıran arpa**]

altı köşe arpa [→ **altı gıran arpa**]

altılamak [→ **altalamak - 2**]

altılı [**altatar, altataş, altateş, altıatar,**

SanalBaba

altıateş, altıatılır, altıpat, altıpatlak] Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (İlyas *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler, Körküler, *Yalvaç, *Eğridir –Isp.; Güney *Yeşilova, Gölcük *Tefenni çevresi, Ürkütlü, Devri *Bucak, –Brd. ve çevresi; Ekse *Çal, *Acıpayam, İğdir *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Eşme köyleri, Çepnidere *Turgutlu, –Mn.; Yeniköy –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; *Sivrihisar –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Zile –To.; Kalafka –Tr.; –El.; *Bor, –Nğ.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mut köyleri, *Anamur –İç.; *Elmalı –Ant.; Orhaniye *Marmaris, *Milâs –Mğ.)

[altatar] : (*Gerede –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; *Çarşamba –Sm.; *Akçadağ –Ml.; *Kilis, –Gaz.; *Elbistan –Mr.; *Reyhanlı –Hat.)

[altataş] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Mesudiye köyleri –Or.; *Gürün –Sv.; Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.)

[altateş] : (–Ks.)

[altıatar] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Genek –Çkr.; –Mr.; *Antakya ve çevresi –Hat.; –Ank.)

[altıateş] : (Zile *Mesudiye –Or.; Çepni *Şarkışla –Sv.)

[altıatılır] : (*Bor –Nğ.)

[altıpat] : (*Susurluk –Ba.; Baklalı *Çatalca –İst.; –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[altıpatlak] : (Bereketli *Tavas, Başçeşme –Dz.; Fili *Biga –Çkl.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Antakya çevresi –Hat.; *Bodrum, Gölcük –Mğ.)

altın amarat Mücevher, ziynet: *Para ne ki, altın amaratın var mı onu söyle?* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

altın askı Külliyat. (*Bor –Nğ.)

altınbaş (I) İnce, beyaz ve üzeri yaldız çizgili baş örtülük. (Medele *Çal –Dz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

altınbaş (II) **1.** Kabuğu sarı benekli, çok tatlı bir çeşit kavun. (*Kırkağaç –Mn.; –Ba.; –İst.; İsmetiye –Brs.; –Ed.) **2.** Sarı, kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm.(Zara–Ama.) **3.** Süpürge yapılan, mavi çiçekli bir ot. (*Ilgın –Kn.)

altınbaş (III) **[altunbaş]** Baykuş. (–Bo.)

[altunbaş] : (Kıbrısçık –Bo.)

altınbaş (IV) **1.** Bir çeşit rakı. (*Afşin, *Elbistan –Mr.; Bahçeli *Bor, –Nğ.) **2.** Sipahi sigarası. (Mahzemin –Ky.)

altınbaş kefal Göl ve derelerde bulunan kefal türünden bir balık. (–Sm.)

altıncık [altın çiçeği] Lâtin çiçeği. (Yeniköy –Ba.; Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Varna)

[altın çiçeği] : (–To.)

altın çiçeği Alyssum, cruciferae. (–İst.)

altın eşik, altın yapı Zengin evi: *Altın eşiğin, tahta eşiğe ihtiyacı var.* (*Bor –Nğ.)

altın heli [altın hal] Yaldız boya. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[altın hal] : (*Gürün –Sv.)

altını çaldırmak Bir kimse bilmiyerek eksik ve hatalı taraflarını açığa

SanalBaba

vurmak : *Seninki konuşurken altını çaldırdı.* (–Ky.)

altını çalmak (I) **1.** Süpürmek, temizlemek. (Yakakayı –Es.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ağın *Keban –El.; *Zara –Sv.; –Yz. köyleri; Çayırlı *Haymana –Ank.) **2.** Toplamak, hesabı kapatmak, ilişiği kesmek. (*Kargı –Ks.; –Çr. ve köyleri; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; –Gaz.; *Göksun ve köyleri, –Mr.; Çepni *Şarkışla, –Sv. çevresi; –Yz. köyleri; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; –Kn.; *Mut köyleri –İç.)

altını çalmak (II) Yontmak, kesmek. (Mağura *Maçka –Tr.)

altını çalmak (III) Ağzını aramak, niyetini yoklamak: *Onun altını çaldım öyle bir fikri yok.* (Çepni *Şarkışla, *Gürün, –Sv. çevresi; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; Bahçeli, *Bor –Nğ.)

altını çizmek İlişiğini, dostluğunu kesmek. (Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

altını yakmak Kötülüğü arttıracak şekilde davranmak : *Biz işi kapatmıya çalışıyoruz, o altını yakıyor.* (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

altın iş Çok önemli iş: *Altın işin mi vardı da gelmedin?* (*Antakya–Hat.)

altın kuşak Sarpa da denilen bir çeşit balık. (*Gelibolu, *Bozcaada –Çkl.)

altın oluk (I) Verimli iş, sanat. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

altın oluk (II) **1.** İşlemeli kadın pantolonu. (*Bozdoğan –Ay.) **2.** Çizgili dokuma. (Keşanuz –Ank.; *Milâs –Mğ.)

altın otu Kayalar üzerinde yetişen ve yaprağının bir yüzü yeşil, bir yüzü sarı olan bir ot. (*Kandıra –Kc.; –Ml.)

altın tabak (I) Nergis, yıldız çiçeği. (–Mn.; Bulgaristan)

altın tabak (II) Bir halı çeşidi. (*Ayvacık –Çkl.)

altın tas Tüyleri sarı ve mavi renkli olan bir çeşit kuş. (*Erciş –Vn.)

altın terlik Köşeli çiçek motifleriyle süslü dokuma çuval. (Berit ve Gâvurdağı aşiretleri –Mr.)

altı parmak (I) **[altı banak, altı bannak, altıbarnak]** Sırma işlemeli, altı yol çizgili veya çiçekli ipek kumaş, bu kumaştan yapılan gelin elbisesi. (*Çal –Dz.; Eymir *Bozdoğan, –Ay.; İskele, Çamköy *Bigadiç, *Bayramiç –Çkl.; Elbeyli, Körüstan *İznik –Brs.; Efted *Altıntaş, –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Tokat, Bozan –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; *Mecitözü –Çr.; *Kemah –Ezc.; Ovacık *Divriği –Sv.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

[altı banak] : (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[altı bannak] : (*Bor –Nğ.)

[altı barnak] : (Şarki Karaağaç –Isp.)

alti parmak (II) **1.** Uğursuz adam. (Ağın *Keban –El.) **2.** Altı parmaklı doğan çocuk. (*Gürün –Sv.)

altı parmak (III) Kısa saplı, iri taneli bir çeşit kiraz. (–Ed.)

altıpat [→ **altılı**]

altıpatlak [→ **altılı**]

SanalBaba

altīran, altığran, altıgran [→ **altı gıran arpa**]

altı yaşar Altı yaş etrafındaki çocukların ayak ölçülerine göre dikilmiş, aşağı yukarı 20 cm. uzunluğunda yemeni, ayakkabı. (*Gerze –Sn.; *Merzifon –Ama.)

altîş Kesici diş. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

altlık (I) Yün veya kalın iplikten örülen, yalnız taban ve parmakları örten konçsuz, yarım çorap. (Zevker *Refahiye –Ezc.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

altlık (II) Üzeri ve üç yanı kapalı, önü açık, içinde ocak, tandır bulunan ve yakılacak şeyler de konulan dam. (*Bor –Nğ.)

altlık (III) Dayanak, kaide, dalav denilen tahterevallinin düşey direği. (*Bor, –Nğ.)

alt mazısı [→ **alt ağacı**]

alttan su çıkmak Tedirgin edecek bir hadise olmak : *Altından su mu çıktı, biraz daha otur.* (*Bor –Nğ.)

alt tarafı Bir işin aslı, sonucu : *Bu işin alt tarafı nereye varır bilmem.* (Ölçek *Ardahan –Kr.)

alt teknesine irmek (ermek) Gizli tutulan bir işin aslını kurcalayıp öğrenmek. (*Bor –Nğ.)

alt uç Sonuç, son, ip, urgan gibi şeylerin altta kalan ucu : *Alt ucu dediğime geldin mi?* (*Bor –Nğ.; *Karaman –Kn.; *Araç –Ks.)

altunbaş [→ **altınbaş** (III)]

altun çiçeği [→ **altıncık**]

altun hal [→ **altın heli**]

altunlu ah Kenarına altın dizilmiş örtü, tülbent. (*Divriği –Sv.)

alt üst parası Hastanın bakımı ve ölümünden sonra gömülme ve hayır işlerine ayrılan ve harcanılan para. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bor –Nğ.; *Elmalı –Ant.)

alt yaylası kiraz Beyaz renkli kiraz. (–Bo.)

alu (I) Al, alıver: *Şu taşı alu.* (Kadıköy *Bigadiç –Ba.)

alū (II) [→ **alo** (IV)]

aluc [→ **aluça** (I)]

aluca (I) Abla. (Varay –Ama.)

aluca (II) [→ **aluça** (I)]

aluç [**alış, aloç** (II)] **1.** Frenküzümü. (*Sarayköy –Dz.; Havsu *Kelkit –Gm.) **2.** Alıç ağacı ve meyvası. (*Düzce –Bo.; *Safranbolu –Zn.; *Devrekâni, *Küre, Oğul, –Ks.; *Gerze –Sn.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy, Merkepçikışlağı, Ziyere –Ama.; Derebaşı, *Zile, Dereköy, –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Tamzara *Şebin Karahisar –Gr.; –Gm. ve köyleri; *Refahiye ve çevresi, –Ezc.; *Varto, –Mş.; *Hozat –Tn.; –El. ve köyleri; Tekerahma *Gürün, Savrun, Palha, *Divriği, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

[**alış**] : (*Tefenni –Brd.; *Elmalı –Ant.)

[**aloç** (II)] : (*Pasinler, –Ezm. ve çevresi)

aluça (I) [**aluc, aluca** (II)] Bir çeşit erik. (–Kr. ve çevresi; Cenciğe, –Ezc.; *Hozat –Tn.; *Ağın, *Keban, *Harput ve köyleri, Kesirik, –El.; *Arapkir, –Ml.)

[**aluc**] : (–Md.)

[**aluca** (II)] : (Ergân, –Ezc.; –Dy.)

aluça (II) Canlı. (–Ezc.)

aluf [→ **alo** (IV)]

aluğ Tahta perde, daraba. (*Cide –Ks.)

aluh (I) Çamurda çok yatıp yürüye-

SanalBaba

mez hale gelen öküz. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

aluh (II) [→ **alo** (IV)]

aluk (I) Alayım : *Bu çiçeği ben aluk.* (Şakuç *Düzce –Bo.)

aluk (II) **1.** Delidolu, aklına geleni yapan. (Karaköy *Düzce –Bo.; *Kargı –Ks.) **2.** Alık, aptal, sersem. (–Bo.; *Bartın –Zn.; *Taşköprü, *Kargı, *İnebolu –Ks.; Zara –Ama.; *Mesudiye –Or.; Düzköy, Hisarüstü, *Keşap –Gr.)

aluk (III) Beslenememiş, cılız, hastalıklı hayvan. (*Kargı –Ks.; Eynesil köyleri *Görele –Gr.)

aluk (IV) **1.** [→ **alık** (I) - **1**] **2.** [→ **alık** (I) - **8**] **3.** Minder. (Saraycık *Keşap –Gr.)

aluk (V) Aşık kemiği ve bu kemikle oynanan oyun. (*Zile –To.)

alukdurmak Söz vermek, inandırmak. (*Kargı –Ks.)

alunluk Boyna takılan süs eşyası. (*Çerkeş –Çkr.)

alup yürümek İlerlemek, yükselmek. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

alurdaksız Gelişigüzel, ilerigeri, münasebetsiz : *Alurdaksız konuşup durma.* (Bahçeli *Bor –Ng.)

alustaḫ Tavan: *Alustaḫdaki örümcekleri alıverin.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

aluşga Nohutlu et veya tavuk suyuna kuşbaşı büyüklüğünde, yumurta ile yoğrulmuş hamur parçaları konulmak suretiyle yapılan yemek. (*Merzifon köyleri –Ama.)

aluşgun Alışkan, alışık. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

aluta (I) Sarp, geçilmesi güç yer: *Orası pek aluta.* (Geyran *Niksar –To.; Zile *Mesudiye –Or.)

aluta (II) [→ **alata** (III) - **1**]

alutalamak Zayıf, halsiz kalmak, kuvvetten düşmek. (*Koyulhisar –Sv.)

alüv Üzüntü ile karışık şaşkınlık, korku bildirir ünlem. (*Ermenek ve köyleri –Kn.)

aluşman Yayılan, şayi olan: *Bizim çırağın kaçtığı aluşman oldu, duymadın mı?* (Yahyalı *Develi –Ky.)

alvac Kabakların içindeki yumuşak, çekirdekli kısım : *Bal kabağının alvacı az olur.* (Sofular *Eğridir –Isp.)

alvala (I) İnce ipekten dokunmuş kırmızı tülbent, gelin baş örtüsü. (–Çr.; *Yusufeli –Ar.; Danamandıra *Silivri –İst.)

alvala (II) Gelincik, tarla gülü. (*Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.)

alvala (III) [**alvele** (I)] **1.** Yanar döner çok renkli maytap. (–Bt.; –Dy.) **2.** Bembeyaz : *Ağaçlar alvala çiçek açmış.* (Mahzemin –Ky.) **3.** Kırmızı, akik : *Alvala gibi kızarmış.* (Pazar *Kızılcahamam –Ank.; *Hayrabolu –Tk.)

[**alvele** (I)] : (İğdir *Çivril –Dz.)

alvan kâğıt Renkli elişi kâğıdı. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

alvar **1.** Kütük, tomruk. (*Yalvaç köyleri, Banus, Sofular *Eğridir, Sağrak *Sütçüler –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Vakıf *Tavas –Dz.; –Kn. çevresi; Karadere *Gündoğmuş, Güzelsu *Akseki –Ant.) **2.** Tahta bahçe duvarı, çit. (–Bil.) **3.** Ardıç ağacı ve tahtası, ölü gömüldükten sonra konulan ardıç tahtası. (Yerkesik çevresi, –Mğ.)

alvar eriği Yaş ve kuru olarak yenen, kırmızı, yuvarlak erik. (İlyas *Ke-

SanalBaba

çiborlu –Isp.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

alvele (I) [→ **alvala** (III)]

alvele (II) Çiğdem. (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

alvenet Yumurtayı yağda unla pişirip, üzerine yoğurt dökülerek yapılan yemek. (*Eyüp –İst.)

alver [→ **alavere - 1**]

alverci [**alverçi**] Tüccar. (*Iğdır –Kr.; Kerkük)

[**alverçi**] : (*Iğdır köyleri –Kr.)

alverçi [→ **alverci**]

alverdi **1.** Baştan savma, gelişigüzel : *Tembel insanlar işi alverdi yaparlar.* (Kozağaç *Tefenni –Brd.) **2.** Haydi, kazara : *Alverdi de o çocuk yansaydı.* (Eldelek *Elbistan –Mr.) **3.** Boş, hava, esassız : *Köpek alverdiye ürüyor.* (*Bor –Ng.; Azaplı *Kadirli –Ada.)

alver etmek Baştan savmak, dağıtmak: *Çocukların hepsini alver ettim.* (Ökse, *Çarşamba –Sm.)

alvurcu Hırsız. (Aslanköy *Mersin –İç.)

alyanak (I) **1.** İnce kabuklu, tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit kiraz. (–Isp.) **2.** Ayşekadın fasulyesi. (*Taşköprü –Ks.) **3.** Bır çeşit zerdali. (–El.; Keşanuz –Ank.; Bahçeli *Bor –Ng.) **4.** Kırmızı kabuklu bir çeşit üzüm. (*Köyceğiz, Yerkesik –Mğ.) **5.** Bir yanı kırmızı renkli elma. (–Ed.)

alyanak (II) Kafasının yan tarafları kırmızı kefal balığı. (Kilitbahir *Eceabat –Çkl.)

alyeşil [→ **ala kuşak**]

alyeşil kuşak [→ **ala kuşak**]

alyeverme Boşa harcama, israf etme: *Ekmeği alyeverme.* (Küçükisa *Zile –To.)

al yonca Hayvanların severek yedikleri, kırmızı çiçekli bir ot. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

a'ma Akma, reçine, çamsakızı. (*Yatağan köyleri –Mğ.)

ama, ame Kızkardeş. (Uchisar, –Nş.)

amaç **1.** Gaye, erek, hedef. (–Uş.; Yassıviran *Senirkent, *Gelendost, Senir –Isp.; Ekse *Çal, Bereketli, Kızılca *Tavas, Çardak, Başçeşme –Dz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit, *Susurluk –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Bozan –Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Alaçam –Sm.; *Zile ve çevresi, *Reşadiye –To.; *Akkuş köyleri –Or.; *Kelkit, Sobran –Gm.; *Refahiye –Ezc.; –Sr.; –Gaz.; Eldelek *Elbistan, –Mr.; *Kangal, Hacılyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Ky.; *Mucur –Nş.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Ermenek –Kn.) **2.** [→ **annaç** (I) - **1**]

amadan (I) [**amadandan, amadane, amededen, ameden, amedenden, amedene, āmıdın**] Habersiz, ansızın, birdenbire : *Kardeşim amadan geliverdi.* (Güney *Buldan –Dz.; Oker *Yusufeli –Ar.)

[**amadandan**] : (Çayır, Aliköy *Çaycuma –Zn.)

[**amadane**] : (–Isp.)

[**amededen**] : (Otacı *Kızılcahamam –Ank.; *Ereğli –Zn.)

[**ameden**] : (–Bo.; *Safranbolu, Burunkaya –Zn.; *Zile –To.)

[**amedenden**] : (*Ereğli –Zn.; –Çr.; *Zile ve çevresi –To.)

[**amedene**] : (Bayadı –Or.; *Elmalı –Ant.)

SanalBaba

[āmıdın] : (*Bartın –Zn.)

amadan (II) Kenarlı bakır tepsi. (–Gaz.; *Pazarcık –Mr.)

amadandan [→ **amadan** (I)]

amadane [→ **amadan** (I)]

amak [**annak** (I) - 2] **1.** [→ **annaç** (I) - 1] **2.** Tepenin en sivri yeri: *Şu dağın amakına kadar çıktım.* (Bertiz –Mr.)

[**annak** (I) - 2] : (–Mr.)

āmak Almak. (*Akçakoca –Bo.)

amal (I) [**amallı, amalsız** - 2, **amere** - 1, 2] **1.** Baş belâsı, usanç verici, yaramaz, inatçı. (*Sarayköy ve köyleri, –Dz.; Sürez *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak –Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; –Mn.; –Es.; Kızılköyü –To.)

[**amallı**] : (–Dz.; Furunlu *Bayındır –İz.)

[**amalsız-2**]: (Tepeköy *Torbalı–İz.)

[**amere** - 1] : (Bekilli *Çal –Dz.)

2. Eziyet, öfke, hırs: *Çocuk bir amallandı, avutamadım.* (–Dz.; *Bozdoğan, *Karacasu –Ay.) **3.** Engel, yük, ayak bağı: *Haydi yavrum bana sen de amal olma.* (Yenice *Emet –Kü.)

[**amere** - 2] : (Bekilli *Çal –Dz.)

amāl (II) Zührevi bir hastalık. (Karahisar *Tavas –Dz.)

amal azgını [→ **amalsız** - 1]

amalı azmak Sebepsiz coşmak, kabına sığamamak: *Ne oluyorsun, amalın mı azdı?* (*Sivrihisar –Es.)

amalı domalmak Tamahkâr olmak, açgözlülük etmek. (*Alaşehir –Mn.)

amalını aramak Kusurunu aramak, yerici gözle bakmak. (–Nş.)

amallı [→ **amal** (I) - 1]

amalsız [**amal azgını, amarsız, amasız, amelsiz**] **1.** Açgözlü, kanaatsız, muhteris: *Amalsızlık edip gece gündüz çalışıyor.* (*Sarayköy köyleri, Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Yenice *Emet –Kü.; *Göynük –Bo.)

[**amal azgını**] : (–Dz.)

[**amarsız**] : (İlyaslı *Kırkağaç –Mn.)

[**amasız**] : (*Eşme –Uş.; *Simav –Kü.)

[**amelsiz**] : (İşmetiye –Brs.)

2. [→ **amal** (I) - 1]

āman [**āmant**] Kusur, kabahat, uzuv eksikliği: *Āmansız güzel olmaz.* (–Çkr.; Aslanköy *Mersin –İç.; –Es.; Hasanoğlan –Ank.)

[**āmant**] : (*Nazilli, –Ay.; *Burhaniye –Ba.)

amanat (I) [→ **amarat** (II) - 1]

amanat (II) Eğreti, çürük, yıkılacak halde: *Amanatmış, değmeden yıkıldı.* (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

āmancı Kusur bulan, kusurları açıklıyan. (Hasanoğlan –Ank.)

amanı [→ **amanıñ**]

amanığ [→ **amanıñ**]

amanık [→ **amanıñ**]

amanıñ [**amanı, amanığ, amanık, amaniñ** (I), **amanin** (II), **amāv**] Korku, dehşet, hayret, üzüntü, sevinç bildirir ünlem. (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Ermenek köyleri –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar, Aslanköy *Mersin –İç.; Günlükbaşı Tahtacıları *Fethiye –Mğ.)

[**amanı**] : (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**amanığ**] : (Mahzemin –Ky.; Gülmer *Araç –Ks.)

[**amanık**] : (Akçaeniş Tahtacıları *Elmalı –Ant.)

[**amaniñ** (I)] : (*Düzce –Bo.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Silifke –İç.)

SanalBaba

[**amanin** (II)] : (–Es.; *Kandıra –Kc.; *Antakya –Hat.)

[**amāv**] : (Çalılı –Yz.)

amaniñ (I) [→ **amanıñ**]

amanin (II) [→ **amanıñ**]

amanlı Meyilli, eğri. (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

āmānnanmak Denge bozulmak, meyillenmek : *Heybe amannandı.* (*Şerefli Koçhisar –Ank.)

amansız Halden anlamaz, zalim. (Çamlıbel *Artova –To.; Aslanköy *Mersin –İç.)

āmant [→ **āman**]

aman zaman vermemek Fırsat vermemek, birdenbire bastırmak : *Aman zaman vermeden yakaladılar.* (*Bor –Nğ.)

amarak Dülger, marangoz. (Kızılca *Tavas –Dz.)

amarat (I) Çalışkan, işbilir, hamarat : *Amarat kadın evinden belli olur.* (*Sivrihisar –Es.; *Taşköprü, Giremez *Araç, –Ks.; –Çr.; *Merzifon köyleri –Ama.; Düzköy *Keşap, Şehli –Gr.; *Nizip, –Gaz.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.)

amarat (II) [**amanat** (I), **amaret**] **1.** Dülger, marangoz, demirci ve çiftçilerin kullandıkları testere, keser, balta, saban demiri, çizek gibi aygıtlar. (Danışman *Fatsa, Gebeme, Zile *Mesudiye, Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Akkuş köyleri, –Or. ve köyleri; *Keşap, Şehli –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[**amanat** (I)] : (Eynesil köyleri *Görele –Gr.)

2. Kilim, çul, çuval gibi yaygı, ev eşyası. (Harşit bucağı köyleri *Torul, Söfker –Gm.; Yavuzköy *Şavşat –Ar.; –Ezm.) **3.** Altın, gümüş gibi ziynet eşyası. (Yavuzköy *Şavşat –Ar.; –Vn.; –El.; –Ky.)

[**amaret**] : (–Ar. ilce ve köyleri) **4.** Orta malı, elden ele gezen: *Benim malım amarat değil.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

āmarat etmek Tarla, bağ ve bahçeleri ot, çalı gibi yabancı bitkilerden temizlemek. (–Ur.)

amaret [→ **amarat** (II) - **3**]

amariken Bir çeşit buğday. (*Zile ve çevresi –To.)

amarsız [→ **amalsız - 1**]

amasız [→ **amalsız -1**]

amasiya [**amasya**] Uzun zaman taze kalan bir çeşit üzüm. (*Arapkir –Ml.)

[**amasya**] : (Ağın *Keban –El.)

amaskene [→ **amesken**]

amasya [→ **amasiya**]

amaştaş Denk, uygun, beraber: *Benim ceket kardeşime amaştaş geliyor.* (Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Güllü *Buldan –Dz.)

amat [**ambal** (I)] Şaşkın, serseri, budala. (Çeltek *Yeşilova –Brd.; Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[**ambal** (I)] : (Körküler *Yalvaç –Isp.)

amata Taşla oynanan bir çocuk oyunu. (*Bodrum –Mğ.)

amāv [→ **amanıñ**]

amaz evi [**amaz yeli**] Kasırga, çevrintili ve şiddetli yel. (Ekse *Çal –Dz.)

[**amaz yeli**] : (*Alaşehir –Mn.; Büyükkılıçlı –İst.)

amaz yeli [→ **amaz evi**]

amba Ama. (Zarşat –Kr.)

SanalBaba

ambaḫ [amburda] Yakındaki bir şeyi göstermek için kullanılır. (–Ezm.)
[amburda] : (–Ezm.)

ambak Cevizin yeşil kabuğu. (–Isp.; –Brs.)

ambaklamak Cevizi yeşil kabuğundan ayırmak. (–Isp.)

ambal (I) [→ **amat**]

ambal (II) Üzüm bağının bölümleri, evlek : *Bu gece iki ambal bağ suladım.* (Bahçeli, *Bor, –Ng.)

ambar (I) Dağda kesilen odunların taşınmasını kolaylaştırmak için, bir insan boyunda baca gibi örülen odun yığını : *Dağda üç ambar odunum kaldı.* (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

ambar (II) **[ambar oluğu]** Değirmen çarkına suyun hızla inmesini sağlıyan dik ve kapalı oluk. (Karaözü *Gemerek –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)
[ambar oluğu] : (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

ambarbuz Dondurma. (*Kilis –Gaz.)

ambar kabuğu Amber kabuğu. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

ambarlı Ova. (Hortuna *Torbalı–İz.)

ambaroğu Şişman adam. (Dodurga *Artova –To.)

ambar oluğu [→ **ambar** (II)]

ambar öñü Köylerde misafirhane olarak kullanılan bina. (*İnebolu köyleri –Ks.)

ambel Daha, çok, beter: *İyilik yapayım derken ambel kötü oldu.* (Hiyam *Nizip, –Gaz.)

ambel beter Daha fena, daha beter: *Ali fakıya yazdırdık, ambel beter azdırdık.* (–Gaz.)

ambelebulya Bağ bozumunda sürüyle gelen boz renkli bir kuş. (Kıbrıs)

ambık Olgun, tokgözlü. (Sofular *Eğridir –Isp.)

ambugēder, ambunculuḫ "İşte bu kadar anlamında" büyüklük, küçüklük tarifi. (–Ezm.)

amburda [→ **ambaḫ**]

amcacık [→ **amıca**]

ame [amete, amıke, amti] **1.** Hala. (–Ml.; Çepni, *Gemerek, *Şarkışla, –Sv.; *Bünyan, Mahzemin, –Ky.)
[amete] : (*Ürgüp –Nş.; –Ng.)
[amıke] : (*Nazımiye –Tn.)
[amti] : (*Kilis –Gaz.; *Dörtyol, Belen, *Antakya –Hat.)
2. Teyze. (*Çayıralan –Yz.)

amededen [→ **amadan** (I)]

ameden [→ **amadan** (I)]

amedenden [→ **amadan** (I)]

amedene [→ **amadan** (I)]

ameka Küçük balık. (Güneyce –Rz.)

ameli azmak Açgözlü olmak, hırslı olmak : *Bu kadının ameli azmış.* (Çiftlik *Dinar –Af.)

amelsiz [→ **amalsız - 1**]

āmen Çukur (oyunda). (–Ks.)

amere **1.** [→ **amal** (I) - **1**] **2.** [→ **amal** (I) - **3**]

amesken, ameskene [amaskene] Bir çeşit küçük, siyah erik. (*Kurşunlu ve köyleri, –Çkr.; –Çr. ve köyleri; *Gümüşhacıköy –Ama.; –Ank.)
[amaskene] : (Kuzyaka –Ks.; Beydili *Nallıhan –Ank.)

amete [→ **ame - 1**]

amez Bir çeşit güz armudu. (Karakoca *Çan –Çkl.)

amıca [amcacık, ami, ammi, amuca] Amca. (İncesu *Dinar –Af.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)
[amcacık] : (Çınarcık *Tavşanlı –Kü.)

SanalBaba

[ami] : (–Bt.; *Divriği –Sv.)
[ammi] : (Bereketli *Tavas, Karaköy, *Düzce –Bo.; *Zile –To.; –Gaz.; *Antakya –Hat.)
[amuca] : (*Dinar –Af.; Garipköy *Tavas –Dz.; Yeniçubuk, *Gemerek –Sv.; *Mucur –Nş.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

āmıdın [→ **amadan** (I)]

amı dünya Herkes, bütün dünya: *Amı dünya bize güldü.* (Küçükisa *Zile –To.)

amıḫ [**amuk**] : Nane. (–El.)
[**amuk**] : (Tecde, –Ml.)

amık Suda yaşıyan çok ince, uzun ve beyaz renkli bir kurt. (Güneyce –Rz.)

amıke [→ **ame - 1**]

amışk [**amişk**] İkinci defa biçilen yonca. (*Erciş, –Vn.; –Bt.)
[**amişk**] : (–Vn.; –Bt.)

amıt [**āmit, āmut-1**] Armut. (Güneyli, Salda *Yeşilova, –Brd. ve köyleri; Ekse *Çal, Darıveren, Yukarıkaraçay, Alâeddin *Acıpayam, Karahisar *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Furunlu *Bayındır, –İz.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[āmit] : (*Yeşilova köyleri –Brd.)
[āmut, amut -1] : (*Tavas –Dz.)

amızikli Ağaçtan yapılan su kabı. (İsabey *Çal –Dz.)

ami [→ **amıca**]

aminimosgōh Otlamaya giden deveyi çağırmak için kullanılan ünlem. (*Kaş köyleri –Ant.)

amişk [→ **amışk**]

āmit [→ **amıt**]

amma Nine. (Dağlat, Orhaniye, Akhisar –Af.; Çilehane *Reşadiye–To.)

amme Bağdat hurması veya Trabzon hurması denilen elma büyüklüğünde, turuncu renkli bir çeşit meyva. (Bağyaka *Finike –Ant.; *Marmaris –Mğ.)

ammete Hısım, akraba. (Mençek *Ermenek –Kn.)

ammi [→ **amıca**]

ammo Üvey baba, babalık. (*Besni, –Adı. köyleri; –Ur.; –Gaz.)

amnon Yaz mevsimi: *Bu amnon çok bereketli olacak.* (*Nazımiye –Tn.)

amo, amō [**amov**] Şaşkınlık ve bezginlik bildirir ünlem. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; Küçükisa *Zile –To.)
[**amov**] : (Mahzemin –Ky.)

amofta Dağ çileği. (–Tr. köyleri)

amov [→ **amo**]

ampa **1.** İstifade edilecek şey, yarar, çıkar. (*Bandırma –Ba.; Fili *Biga –Çkl.) **2.** Sürek avcılığında avları yandan kollıyan ve bekleme yeri üzerine süren kimse. (Kalivya *Malkara –Tk.)

ampaḫ [**ampak**] Bembeyaz. (Bahçeli *Bor –Nğ.)
[**ampak**] : (–Nğ.)

ampak [→ **ampaḫ**]

amrukmak Heveslenmek, özenmek, imrenmek. (Giremez *Araç, Bereketli, *Taşköprü, –Ks.; *Boyabat –Sn.)

amsalaḫ [→ **amsalak - 1**]

amsalak [**amsalaḫ**] **1.** Şaşkın, budala, ahmak, alık, pısırık. (İncesu, *Dinar –Af.; Horoz *Yeşilova –Brd.; Kurtlar, Sırcalık *Acıpayam –Dz.; *Nazilli –Ay.; Güney –İz.; Fili *Biga –Çkl.; *Düzce –Bo.; *Zile –To.; Güneyce –Rz.; *Bor –Nğ.; Aslanköy *Mersin –İç.; *Elmalı –Ant.)
[**amsalaḫ**] : (–Ky.)

SanalBaba

2. Kadına fazla düşkün erkek. (*Taşköprü –Ks.; *Merzifon köyleri –Ama.)

amti [→ **ame**]

amranmak Yayılıp oturmak, yangelmek: *Tembelcesine amranma.* (Cihangazi *Bozüyük –Bil.)

amuca [→ **amıca**]

amuk [→ **amık**]

amura Kayık yelkenlerinin baş tarafı. (*Tirebolu –Gr.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

āmut, amut 1. [→ **amıt**] 2. Deve semeri, havut. (Fili *Biga –Çkl.)

amyot Tulumbanın piston kolunu sıkıştıran kapağın altına sarılan yağlı ve kalınca ip. (Çıtak *Çivril –Dz.)

an, añ (I) [**anbaşı, ang** (I), **angı** (III) **-1, 2; añı, anık** (V), **amıt** (III), **ankaşı, anlık -1, annık** (I), **anyeri -1**] 1. İki tarla arasındaki sınır, set şeklindeki ayrıntı. (İshaklı *Bolvadin, *Dinar köyleri, *Emirdağ, Atlıhisar –Af.; Kötüilyaslı –Uş.; Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, Nudra, *Şarki Karaağaç, Sağrak, Belence *Sütçüler, *Keçiborlu ve köyleri, Yarıkkaya, Körküler, *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri, *Senirkent, Atabey, Yukarıbademli, Senir, Gönen, –Isp.; *Yeşilova köyleri, *Bucak ve köyleri, *Tefenni ve köyleri –Brd. ve köyleri; İğdir *Çivril, *Acıpayam köyleri, *Tavas köyleri, Hadım, *Çal, *Sarayköy köyleri –Dz. ve köyleri; Sürez, Hamzabali, *Bozdoğan, *Nazilli, Alanlı –Ay.; –İz. ilce ve köyleri; *Burhaniye –Ba.; *Gelibolu, *Bayramiç, *Çan –Çkl.; Orta *İnegöl –Brs.; Yenice *Emet, Alayunt –Kü.; *Söğüt ve çevresi, Dodurga *Bozüyük –Bil.; Sadıkbağı, Dinek, *Sivrihisar –Es. ve köyleri; Tepe, *Seben, *Düzce, *Mengen, Örencik, –Bo.; *Vezirköprü, –Sm.; Solakuşağı, *Şerefli Koçhisar, Şabanözü *Polatlı –Ank.; *Mucur, Köşker –Nş.; *Pınarbaşı, Tuzhisar *Bünyan, –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ. ve çevresi; Yendiğin *Ilgın, Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek, Kılbasan, *Karaman, *Akşehir, –Kn.; *Karaisalı, Havraniye *Ceyhan –Ada.; İncekum, *Silifke, Emirşahlar, *Anamur, *Mut köyleri, *Mersin köy ve aşiretleri –İç.; *Gazipaşa, *Serik, Yelten, Çomaklıdede *Korkuteli, Pirhasanlar, Kışla, Akçaeniş *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Kasaba *Kaş, İbradı, Güzelsu *Akseki –Ant.; Orhaniye *Marmaris, Ceylan, İncirköy *Fethiye, *Ula –Mğ.)

[**anbaşı**] : (Senir *Keçiborlu, Yassıviran, *Senirkent –Isp.)

[**ang** (I)] : (İshaklı, *Bolvadin –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; Değirmen *Yeşilova –Brd.; İsabey *Çal, Kızılca *Tavas, Alâeddin *Acıpayam, –Dz.; Tepecik –Ay.; –İz. köyleri; –Bil.; *Çerkeş –Çkr.; Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**anık** (V)] : (Germeyan *Çorlu –Tk.)

[**amıt**(III)] : (Genek *Yatağan –Mğ.)

[**ankaşı**] : (İnköy –Kü.)

[**anlık -1**] : (Dişli *Bolvadin –Af.; *Acıpayam, *Çal ve köyleri –Dz.; Gölcük *Bayramiç, Pekmezli, Fili *Biga –Çkl.; Safra *Bakırköy –İst.; *Ermenek çevresi –Kn.; –Ed.; Edir-

SanalBaba

köy, Büyükmanika *Saray –Tk.) **[annık, añnık (I)]** : (*Karahallı –Uş.; Sağrak *Sütçüler, Hazarzrat *Keçiborlu –Isp.; Ekse, Medele *Çal, Bulkaz *Çivril –Dz.; Yeniköy, Kürse –Ba.; Kocayayla, *Biga –Çkl.; Yaman, *Mudanya, *Mustafakemalpaşa –Brs.; Pazarcık *Bozüyük, Kaynarca *Osmaneli –Bil.; Hereke *Gebze –Kc.; *Silivri köyleri –İst.; Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Kızıllar –Kn.; –Ed.; Pehlivan, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

2. Saçın ayrılma çizgisi, yiv. (*Sivrihisar –Es.; –Ama. köyleri) **3.** Bahçe içinde suyun birikmesi için yapılan toprak set. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **4.** Eklem, mafsal, boğum. (*Eşme ve çevresi –Uş.; –Isp.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; Yalıçiftlik, *Mudanya –Brs.; –İst.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Çoran, –Ama.; Karaisuş bucağı köyleri *Ünye, –Or. ve köyleri; Haydarlı *Görele –Gr.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke, *Mersin köyleri, –İç.; İncirköy *Fethiye –Mğ.)

[angı (III) -1] : (Karaptal *Akçaabat –Tr.)

[an yeri, añ yeri -1] : (–Ama.)

5. Baldır, diz, incik. (*Köyceğiz, *Milâs –Mğ.) **6.** Elde, avuç ile bilek arasındaki şişkin yer. (*Gürün –Sv.) **7.** Hayvanlarda dişlerin üst tarafında veya damakta çıkarak ot yemelerine engel olan şişlik, et parçası. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; *Ermenek köy ve aşiretleri –Kn.)

[angı (III) -2] : (–Krş.)

[añı] : (Bahçeli, *Bor, –Nğ. ve çevresi; Yendiğin *Ilgın –Kn.)

8. Yaprak, sap veya dalın gövdeye bağlandığı yer, budak. (Hamidiye *Keçiborlu –Isp.; –Ba. ve çevresi; B. Çavuşlu *Silivri –İst.; Arpaköy –Or. köyleri; Haydarlı, Nefsiköseli *Görele –Gr.; Çiftepınar *Mersin –İç.; *Meriç –Ed.) **9.** Aşıda kullanılan çeliğin, aşılanan ağaç dalına değdiği yerdeki boğum: *Bu çeliğin anı iyi değil.* (Düzköy *Keşap –Gr.) **10.** Birşey üzerinde yapılan çentik, yontuk. (İncirköy *Fethiye –Mğ.) **11.** Don ve pantolonlarda iki bacak arasındaki kısık yer, ağ, bu kısma konulan üçgen şeklindeki parça: *Donun anını sarkık yapmışsın.* (–Çr. ve çevresi; Zara –Ama.;–Gr.; –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Çukurbağ, *Ermenek, *Karaman –Kn.; Karadere *Gündoğmuş, İbradı*Akseki –Ant.)

an, añ (II) **1.** [→ **anız (I) - 1**] **2.** Yapraklardaki damar. (Teke –Ant.; *Meriç –Ed.) **3.** Ağaç özü. (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.) **4.** Su. (–Dy.)

an, añ (III) **1.** Alın, baş: *O hayırsız evlattan annıma gün mü değecek sanki.* (*Gürün köyleri –Sv.; *Erciş –Vn.) **2.** Karşı, ön. (Emirşahlar *Anamur, İncekum *Silifke –İç.)

an, añ (IV) **[anā(I)-2]** **1.** Fırsat, elverişli durum: *Añını buldun, elinden geleni yap.* (*Merzifon ve köyleri –Ama.) **2.** İşte, işte burada. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

[anā (I) -2] : (*Gelendost –Isp.)

anā (I) **[anah, anam (I), anana -1, anaş (II) -1, anav, anay (II) -1, andır (IV), anē, ānem (I), aney (I), anī, anīm, ani, anigu, anih, anim, anīrā, aniy, anna (I) -1, anneḫ, ānnem, anney, ano, anoğ, anov,**

SanalBaba

anū-l, anuh (II), **anuv**] **1.** Korku, şaşma, hayranlık bildir ünlem. (*Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Yarıkkaya, Hisarardı, *Yalvaç, Bunak *Tefenni, Devri, Çamlık, *Bucak, –Brd.; İğdir *Çivril, Hırka, Kızılca *Tavas, *Sarayköy köyleri, Ortaköy, *Çal –Dz.; *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu, –Mn.; Hisaralan *Sındırgı –Ba.; Yenice *Emet,*Altıntaş –Kü.; *Sivrihisar, Yakakayı, –Es.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *İnebolu –Ks.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; –Sm.; Kızılca *Artova, *Zile –To.; –Or. ve köyleri; Sinanlı *Vakfıkebir –Tr.; *Kelkit köyleri, *Bayburt köyleri, Sobran, –Gm.; Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç köyleri, Ersis, *Yusufeli –Ar.; *Ardahan –Kr.; –Ezc.; –El. ve köyleri; *Arapkir –Ml.; –Gaz.; –Mr.; *Yayladağı köyleri –Hat.; Akdoğan *Kızılcahamam, *Ayaş –Ank.; *Ürgüp –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Ortaca *Akşehir, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Karakuyu –Ada.; *Mut –İç.; Güzelsu, İbradı *Akseki, *Gazipaşa, *Elmalı –Ant.; Genek, *Yatağan, *Milâs –Mğ.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

[anah] : (Sücüllü, Hisarardı *Yalvaç, *Senirkent –Isp.; Çepni *Turgutlu –Mn.; *Sivrihisar köyleri –Es.; –Ank.; Bürüngüz *Bünyan, *Ürgüp, Erkilet –Ky.; –Nğ.; *Ermenek ve köyleri, –Kn.; Keben, *Silifke –İç.; *Gazipaşa –Ant.)

[anam, anām(I)] : (Bekilli*Çal–Dz.; *Edremit –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; *Merzifon –Ama.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Ayaş –Ank.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[anana - 1] : (Güneyce –Rz.)

[anaş (II) - **1]** : (–Gaz.; –Mr.;–Kn.)

[anav] : (Ekse *Çal, Darıveren, *Acıpayam, Garipköy *Tavas –Dz.; Tepecik –Ay.; Çepni *Turgutlu –Mn.; *Zile –To.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Gaz.; Soğukpınar *Kangal, –Sv.; *Ereğli, Zıvarık, Sille, –Kn.)

[anay (II) - **1]** : (Çerçin –Brd.; Çandarlı *Bergama –İz.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Bartın, *Safranbolu –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; Kayı *Şabanözü, *Ilgaz, –Çkr. ve köyleri; *Yusufeli –Ar.; *Dörtyol, *Antakya –Hat.; Gürcü *Kızılcahamam, Çayırlı *Haymana, Keşanuz –Ank.; *Yatağan –Mğ.)

[andır (IV)] : (*Iğdır –Kr.)

[anē, ane] : (Başmakçı *Dinar –Af.; Karahisar *Tavas –Dz.; Tavşancıl *Gebze –Kc.)

[ānem (I)] : (Mencilis *Keşap –Gr.)

[aney (I)] : (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; *Gerede –Bo.; Çayır *Çaycuma –Zn.; *Taşköprü –Ks.; Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.; Çayırlı *Haymana –Ank.)

[anī] : (Hamzabali *Bozdoğan–Ay.; –Ba. ve çevresi; *İznik –Brs.; Dudaş *Tavşanlı –Kü.; –Ks.)

[anīm] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[ani, anī] : (İlyas *Keçiborlu, Gönen –Isp.; Kızılca *Tavas, Kızılcabölük –Dz.; *Bozdoğan, *Germencik, Alanlı, –Ay.; Aziziye *Kuşadası –İz.; *Balya ve köyleri,–Ba.; –Bil.; Tavşancıl *Gebze, *İzmit –Kc.; *Akçakoca, Ahmatlar –Bo.; *Çerkeş –Çkr.; *Milâs ve köyleri –Mğ.)

[anigu, anih] : (–Ba.)

SanalBaba

[anim, anīm] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)
[anīrā] : (*Akçakoca –Bo.)
[aniy] : (Gökçeyaka *Yeşilova–Brd.; Karahisar *Tavas, *Sarayköy köyleri –Dz.; Eymir, *Bozdoğan, Yazırlı *Nazilli –Ay.; *Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri –İz.; –Ba.; İsmetiye –Brs.; *Akçakoca –Bo.; Cumayanı –Zn.; *Taşköprü –Ks.; *Zile –To.; Uşhum*Yusufeli –Ar.; Ergân –Ezc.; *Antakya –Hat.)
[anna, annā (I) - **1]** : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çıtak, İshaklı, *Çivril –Dz.; Aşağılaca, Yakakayı –Es.; Gargara, İzvitler *Ermenek –Kn.)
[anneḫ] : (Doğanbey *Beyşehir –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)
[ānnem] : (*Ünye –Or.)
[anney] : (*Taşköprü –Ks.)
[ano, anō] : (*Zile, Kızıh, *Artova –To.; *Refahiye, *Kemaliye –Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.; Yeniköy *Hafik –Sv.)
[anoğ] : (*Zile –To.)
[anov] : (Humhal *Yusufeli, Tosunlu *Ardanuç –Ar.; Karatoruk *Gürün –Sv.; Çanıllı *Ayaş, Çayırlı *Haymana–Ank.; *Ermenek,–Kn.)
[anū -1] : (–Bt.; Alakilise, Aşağızvit, Yukarızvit *Ermenek –Kn.)
[anuh (II)**]** : (Bürüngüz *Bünyan –Ky.)
[anuv] : (Mençek *Ermenek –Kn.)
2. [→ **an** (IV) - **2]**

ana (II) Esas, asıl, sermaye, temel. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; –Mn.; *Edremit –Ba.; *Simav, –Kü.; Bozan –Es.; –Ks.; *Çerkeş –Çkr.; –Sm.; Zara –Ama.; Kalafka –Tr.; –Ml. köyleri; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; *Elmalı –Ant.)

ana (III) **[anaç** (VI) **-2] 1.** Değirmende çarka giden suyu salmıya yarıyan ark. (Evreşe *Gelibolu –Çkl.; Danışman *Fatsa, *Mesudiye köyleri, –Or. ve köyleri; *Görele, *Tirebolu ve köyleri, –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; –Ezc.)
[anaç (VI) **-2]** : (Zile *Mesudiye –Or.; İcilli –Gr.)
2. Irmak, nehir gibi suların aktığı asıl yatak : *Sakarya anaya çekilmiş.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan –Es.; –Ed.) **3.** Toprak kazıldığı zaman meydana çıkan alt tabaka, sert toprak. (–Ky.)

ana (IV) Mahyacılıkta çengelle bağlanan esas ip. (–İst.)

ana (V) **[anarı** (I)**]** **1.** Ağaç gövdesi : *Eriğe anadan bir aşı yaptım.* (Hisar *Sarayköy –Dz.) **2.** Patlıcan fidesi. (*Ayaş –Ank.) **3.** Tütünün alttan üçüncü tabakası olan en iri yaprakları. (*Düzce –Bo.; –Sm.) **4.** Arı beyi. (–Ed.)
[anarı (I)**]** : (İshaklı *Bolvadin –Af.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.)
5. Sirke içinde pelte halinde bulunan maya. (Kalafka –Tr.)

ana (VI) **[anaç** (VII) **-1, anaç kerpiç, ana kesek] 1.** Kapı, pencere kasası. (Bozan –Es.; –To.; –Nğ.) **2.** Çatıda kullanılan kalın kereste, kalas. (–Yz. köyleri; İbriktepe, Harala, Karaağaç *İpsala –Ed.) **3.** Ana kalıpla dökülmüş büyük kerpiç. (–Mr.; Sobran *Nallıhan –Ank.)
[anaç(VII) **-1]** : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Küperi, –Ezc.; *Hozat –Tn.; –El.)
[anaç kerpiç] : (*Merzifon –Ama.; –Ml.)
[ana kesek] : (*Bor –Nğ.)

ana (VII) Kilimlerde veya kıldan

SanalBaba

örülen çul, heybe, çuval gibi şeylerde tam ortaya konulan büyükçe bir motif. (İncekum *Silifke –İç.)

ana ağzı Balık ağının ortası. (*Üsküdar –İst.)

anababa kokusu 1. Kır menekşesi. (Pazarcık *Bozüyük –Bil.) 2. Yaprağı kekik otuna benziyen, mercanguş da denilen bir çeşit çiçek. (–Ant.)

ana bacı Bir topluluğa çıkarılacak yemeği düzenliyen, idare eden kadın. (Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

ana bala Anne ile çocuğu, ana evlât. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

anaberi [añara, añaraberi, anar banar, anarberi - 1, anarbeti - 1, anarı beneri - 1, anarı beniri, anarıberi -1, añerberi, añerbeti] Ufak tefek, öteberi, sandık eşyası. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Tire –İz.; *Gördes –Mn.)

[añara, añaraberi] : (–Ml.)

[anar banar] : (Erbeyli –Ay.)

[anarberi - 1] : (Derbent *Buldan –Dz.; Sultanhisar, Hacıbeyli *Nazilli, *Bozdoğan, Karahayıt –Ay.; *Tire –İz.; *Milâs –Mğ.)

[anarbeti - 1] : (–Ay.)

[anarı beneri - 1] : (Sürez, *Bozdoğan, Tekeli –Ay.; *Bergama –İz.; Fodra –Brs.)

[anarı beniri] : (*Savaştepe ve köyleri –Ba.)

[anarıberi - 1] : (Denizler *Çal –Dz.; Eğridere *Kuyucak, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Birgi *Çeşme –İz. ve ilceleri; Gebeler, *Kırkağaç –Mn. ve çevresi; Çağış, –Ba.; Aşağılıca –Es.; –Çr.; –Sv.; *Milâs –Mğ.)

[añerberi] : (Alanlı –Ay.)

[añerbeti] : (Alanlı –Ay.)

ana bezi [→ **analık** (III)]

anabobulluk, anaboburluk Açıkgözlük. (*Silifke –İç.)

anabuba Cevizlerin uzvu tezkiri. (*Safranbolu –Zn.)

anac 1. [→ **anaç** (I) - 1] 2. Çok doğuran iyi cins hayvan. (–Ada.) 3. Yaşlıkıllığ denilen bir çeşit kuş. (Kerkük)

anacak [→ **andaç** (I) - 1]

anacan babacan Sıkıntılı, telâşlı zaman veya durum, ana baba günü. (Kavakiçi *Simav, Yenice *Emet –Kü.)

anaccopulu Annesinin huyunda olan. (*Ağın –El.)

anacı [anacıl, anacılı, anakız-3] Babadan çok anneyi seven, anneye düşkün olan çocuk. (Yenice *Emet –Kü.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Nefsiköseli *Görele –Gr.)

[anacıl] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çerçin, –Brd.; *Eşme –Uş.; İğdir *Çivril, *Sarayköy, –Dz.; –Mn.; –Ba.; –Brs.; –Kü.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; –Ada.; *Silifke –İç.; Güzelsu *Akseki, *Elmalı –Ant.; *Marmaris köyleri, Yerkesik çevresi –Mğ.)

[anacılı] : (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.)

[anakız - 3] : (*Tefenni –Brd.)

anacığım anaa Hayret bildirir ünlem. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

anacık [ancık (I), **ane** (II), **aney** (II), **anū - 2]** Anne. (*Ulukışla –Ng.)

[ancık(I)]: (Kayırlar *Bigadiç –Ba.)

[ane, anē (II)] : (*Erciş –Vn.; *Nazimiye –Tn.; –Ur.; Vazıldan *Divriği, Çöplü *Gürün –Sv.)

[aney (II)] : (*Birecik –Ur.; Amik

SanalBaba

ovası *Reyhanlı –Hat.; Karayakup *Suşehri –Sv.)

[anū-2] : (–Bt.)

anacıl [→ **anacı**]

anacılı [→ **anacı**]

anaç (I) **[anac-1, anakız-1, anaş (I)-1, aneç (I)-1, 2; aneş (I)]** 1. Analaşmış, çok yavru doğurmuş, yaşlanmış, kümes hayvanı, kuş ve evcil memeli hayvan. (Dişli, İshaklı *Bolvadin, Kızılköy *Dinar –Af.; *Eşme ve çevresi –Uş.; *Yalvaç ve köyleri, Yassıviran *Senirkent, *Uluborlu, *Gelendost, Gönen, Senir –Isp.; *Yeşilova köyleri, Kavuncu *Gölhisar, –Brd. ve köyleri; Yeşilyuva, Alâeddin *Acıpayam, Ekse, Bekilli *Çal, İğdir, Çıtak *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Eğridere *Kuyucak, Hamzabali, Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Çandarlı *Bergama, Bornova –İz.; Çepni *Turgutlu, *Alaşehir, –Mn.; *Bandırma, *Edremit, –Ba. ve çevresi; Evreşe, *Gelibolu, *Çan, *Bayramiç –Çkl.; *Mustafakemalpaşa, *İnegöl, –Brs.; Beşkarış, Gecek, *Altıntaş, *Simav–Kü.; *Sivrihisar, –Es. köyleri; Darıca *Gebze, *Kandıra –Kc.; *Düzce, *Gerede, Dadıç –Bo.; *Akyazı çevresi–Sk.; Yeniköy, –İst.; *Bartın, Aliköy, Karapınar *Çaycuma, Kirpe, *Safranbolu–Zn.; *İnebolu, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; –Sn.; *Çarşamba, *Alaçam –Sm.; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; Tekneli, *Zile, Oktap, Kunduzağılı *Artova, –To. ve çevresi; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye, *Akkuş köyleri, Zile *Mesudiye, Danışman *Fatsa, –Or. ve köyleri; *Maçka köyleri, Beşikdüzü *Vakfıkebir–Tr.; Havsu *Kelkit, –Gm. ve köyleri; Ersis, *Yusufeli, *Şavşat köyleri, *Ardanuç ve köyleri–Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay, Toreshev, *Ardahan, *Iğdır ve çevresi –Kr.; Küpesi –Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.; –Ur.; *Kilis, Lohan, –Gaz.; –Mr. çevresi; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Kırıkhan, Gâvurdağı, *Yayladağı köyleri, *Antakya –Hat.; Telin *Gürün, Çepni *Gemerek, Hacılyas, *Koyulhisar, M. Hüyük, Ortaköy *Şarkışla, Vazıldan, *Divriği, *Zara, –Sv.; *Sorgun, –Yz. köyleri; Çanıllı *Ayaş, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana, *Kızılcahamam –Ank. köyleri; Avşar aşireti, *Pınarbaşı, Mahzemin –Ky.; Kaynarca, *Bor, –Ng.; *Ermenek, Gaziler *Hadım, *Karaman, *Akşehir, Tömek, –Kn.; *Silifke, Meydan *Mut, *Anamur, Namrun *Tarsus –İç.; *Elmalı, Çukurbağ *Kaş, –Ant.; Genek, *Yatağan, Yakabağ *Fethiye, Orhaniye *Marmaris, *Milâs –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.; Kıbrıs, Kerkük)

[anac-1] : (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[anaş (I)-1] : (Söğüt *Tefenni –Brd.; Kızılca *Tavas, İsabey *Çal –Dz.; Cumayanı –Zn.; Kalafka –Tr.; Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[aneç (I)-1] : (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; *Yeşilova köyleri, *Tefenni, Hacılar –Brd.; Darıveren, Oğuz, *Acıpayam, Karahisar *Tavas, Bulkaz *Çivril –Dz.; Hereke, Ulamış *Seferihisar –İz.; Yenice *Emet

SanalBaba

–Kü.; Cumayanı –Zn.; *Zile –To.; Hasanlar *Milâs, *Ula –Mğ.)

[**aneş** (I)] : (Çeltek *Yeşilova –Brd.; Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.)

2. Çok oğul vermiş arı. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Kurna –Brd.; *Ardanuç ve köyleri –Ar.; *Divriği –Sv.) **3.** İhtiyarlamış, kocamış adam. (Kurşunlu *Gölpazarı –Bil.) **4.** Evlenmemiş, yaşlanmış kız. (–Ba.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**anakız -1**] : (*Eşme –Uş.; –Nğ.; –Kn.)

5. Orta yaşlı, ergin, olgun kadın. (*Ünye –Or.; *Ardanuç köyleri –Ar.) **6.** Kuvvetli sağlam. (*Karamürsel –Kc.) **7.** Çok beslenmiş, iri, dolgun : *Anaç bir tavuk aldım.* (*Eşme –Uş.; –Brs.; Gecek *Altıntaş –Kü.; *Düzce –Bo.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.) **8.** İyi cins damızlık hayvan, boğa. (Fili *Biga –Çkl.; Nurgâh *İspir –Ezm.; Belkıs *Serik –Ant.) **9.** Aşı yapılan dal, gövde. (*Senirkent, *Uluborlu, *Gelendost, Gönen –Isp.; Alâeddin *Acıpayam, Bekilli *Çal, –Dz.; –Mn.; Eğrigöz *Emet –Kü.; Kirazlı *Güneyce –Rz.)

[**aneç** (I) **-2**] : (Eğrigöz *Emet –Kü.)

anaç (II) Köklü, eski : *Bu anaç bir ağaçtır.* (*Gelibolu –Çkl.; Hayati *Erbaa –To.; Lohan –Gaz.)

anaç (III) Çelik çomak oyununun büyük sopası. (*Antakya –Hat.)

anaç (IV) [**anaş** (I) **-2**, **aneç** (II), **aneş** (II)] **1.** Kurnaz, tecrübeli, bilgili. (Kurna –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır, Bornova –İz.; *Düzce –Bo.; *Kargı –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Alaçam –Sm.; Eraslan –Ama.; *Zile –To.; Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç köyleri –Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Göle, *Ardahan, –Kr. ve çevresi; Çepni *Gemerek, *Zara –Sv.; *Mucur –Nş.; Kaynarca, *Bor, –Nğ.; *Karaman, Güvenç –Kn.; *Elmalı–Ant.)

[**anaş** (I) **-2**] : (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**aneç** (II)] : (*Şarki Karaağaç –Isp.)

[**aneş** (II)] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.; Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.)

2. Serbest hareketli, başına buyruk, eksik terbiyeli kız veya kadın: *Bu kız amma da anaç olmuş ha...* (Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Ks.; Meydan *Mut –İç.)

anaç (V) Huy ve şekil bakımından anneye benzeyen: *Küçüklüğünden beri anaçlığını bırakmadı.* (Karaözü *Gemerek, Ortaköy *Şarkışla, Soğukpınar *Kangal –Sv.)

anaç (VI) **1.** Su arkı, bent. (*Koyulhisar –Sv.) **2.** [→ **ana** (III) **- 1**]

anaç (VII) **1.** [→ **ana** (VI) **- 3**] **2.** [→ **ana kalıp**]

anaç (VIII) Bakımlı, verimli toprak. (*Maçka köyleri –Tr.)

anaç (IX) Kağnı tekerleğinin orta kısmı. (Küperi –Ezc.)

anaç (X) [→ **annaç** (I) **- 1**]

anaç (XI) [→ **andaç** (I) **- 1**]

anaçak Çobanların kullandıkları küçük balta. (Kapıköy *Maçka –Tr.)

anaç bal Çok oğul vermiş arının balı. (–Nğ.)

anaç balı Rengi koyu olan bal. (*Hozat –Tn.)

anaç bülüç Çoluk çocuk, büyük küçük, evcek. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

SanalBaba

anaç kerpiç [→ **ana** (VI) - 3]

anaçlamak Kız evde kalmak, evlenmeden yaşlanmak. (Cumalıkızık –Brs.)

anaç tikeni Bir iki metre yüksekliğinde dikenli bir bitki. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

anaç yapılı Annesinin huyunda olan. (Ağın *Keban –El.)

anadad [→ **anadut** (I)]

anadan cavlak 1. Doğuştan kel olan kimse. (Ekse *Çal –Dz.) 2. Doğuştan deli olan kimse. (Ekse *Çal –Dz.)

anadan ırafan [anadan rahvan] 1. Doğuştan rahvan olan tay, kısrak, beygir. (*Fethiye köyleri –Mğ.) **[anadan rahvan]** : (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

2. Annesine kötü huy bakımından benziyen kız veya kadın. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

anadan rahvan [→ **anadan ırafan**]

anadat [→ **anadut** (I)]

ana davarı Yavrularına sahip olmamak şartiyle yalnız yağından faydalanmak ve istenildiği zaman aynı yaşta ve sayıda geri almak üzere bakıcıya verilen dişi kıl keçi. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

ana demir Arabanın sandık kısmının yan taraflarının içinden, çamurluğa kadar uzanan direkler bölümü. (–Ant.)

ana devli Hasta, rahatsız, hasta mizaç. (–Ar. ilce ve köyleri)

ana duvar Kerpiç evde taştan örülmüş duvar. (–Brs.)

ana donluğu [→ **analık** (III)]

anadot [→ **anadut** (I)]

anadut (I) **[anadad, anadat, anadot, anaduz, ananat, anat, anatut, anavut, anazıt, anazot, anazut, andat, andut, anduz** (I), **anenet, anıdot, anlat, annad, annadut, annanat, annat**(I)-1] Ekin demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarıyan, üç, dört, beş, yedi çatallı olabilen, uzun saplı aygıt, dirgen, yaba. (*Gelendost, *Şarki Karaağaç, *Senirkent –Isp.; Kumarlar *Bayramiç –Çkl.; Hoca *İnegöl –Brs.; Sarıkavak –Es.; Solaklar –Kc.; Tepe *Seben, *Mudurnu ve köyleri, *Göynük köyleri, –Bo.; *Safranbolu –Zn.; *Araç ve köyleri, *Taşköprü, Kurusaray ve çevresi *Boyabat, Kuzyaka, –Ks.; Hacımuslu, *Kurşunlu, Genek –Çkr.; Büyükhırka *Alaca, Çıkrık *Mecitözü, *İskilip, –Çr.; Cuma *Boyabat –Sn. ve çevresi; Ahırlı *Kavak –Sm.; *Merzifon, –Ama. köyleri; Dodurga *Artova, Ficek, Çilehane *Reşadiye, Kebün *Niksar, Çayır, *Zile ve çevresi, –To. köyleri; –Tr.;*Şebin Karahisar –Gr.; *Ardanuç, *Şavşat –Ar.; Cinis *Aşkale, Armudan *Ilıç, *Refahiye ve çevresi –Ezc.; Aşudu *Darende–Ml.; –Gaz.; Mehmetbey, Çardak *Göksun, Çoğulhan, *Afşin –Mr.; Ağrakos *Suşehri, Karaözü, Çepni *Gemerek, Hacılyas, *Koyulhisar, Kayalıpınar, Karak *Yıldızeli, *Kangal ve köyleri, *Gürün köyleri, *Divriği ve köyleri, Ortaköy *Şarkışla, Ulaş, –Sv.; *Boğazlıyan, Dişli *Sorgun, Çalılı –Yz. ve köyleri; Sobran *Nallıhan, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana, Güdül *Ayaş, *Kırıkkale, *Balâ –Ank.; Sarılar *Avanos –Krş.; Üçkuyu *İncesu, Avşar ve Türkmen

SanalBaba

aşiretleri, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky. ve köyleri; *Mucur köyleri, *Hacıbektaş, –Nş.; *Bor –Ng. köyleri; *Ereğli –Kn.; Yolgeçen –Ada.; –Ed.)

[anadad] : (Uluğbey *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Aydoğmuş, *Keçiborlu –Isp.)

[anadat] : (*Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Sofular, *Eğridir, *Uluborlu, Yassıviran, *Senirkent, *Keçiborlu, *Gelendost, *Şarki Karaağaç, Atabey –Isp.; Ürkütlü *Bucak, Kavak *Yeşilova, Bunak *Tefenni, Kozluca, Çerçin –Brd.; Kaynarca *Bor –Ng.; *Bozkır –Kn.)

[anadot] : (İslâm –Isp.; Çardak bucağı ve çevresi, *Göksun, –Mr.; –Ng.; –Ant.)

[anaduz] : (Aşağısoku –Bo.)

[ananat] : (Bedeş *Şuhut, *Emirdağ –Af.; Kayadibi *Yeşilova–Brd.; Bulkaz *Çivril, Sığma, Karataş *Sarayköy, Solmaz *Tavas, *Çal köyleri, Honaz –Dz.; –Ay.; *Eşme ve çevresi, Uncuboz, –Mn.; Yukarısölöz *Orhangazi, Hamzabey, Tahtaköprü *İnegöl –Brs.; Ayvalı*Tavşanlı, Yenice *Emet, *Simav –Kü.; Yenipazar *Gölpazarı, Dodurga *Bozüyük, Zeyve, Tozman –Bil.; *Sivrihisar ve köyleri, Bozan, –Es.; –Sm.; Totak, Çalış *Haymana –Ank.; Zıvarık *Cihanbeyli, *Akşehir, *Karaman, –Kn.; Bayat *Elmalı –Ant.)

[anat] : (–Kn.)

[anatut] : (*Safranbolu –Ks.; *Alaca, Seydim, –Çr.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

[anavut] : (Dereköy *Develi –Ky.)

[anazıt] : (*Çeşme –İz.; –Bo. köyleri; *Ayaş, Şabanözü *Polatlı, Çayırlı *Haymana, –Ank.)

[anazot] : (–Bo. ve çevresi; Balcalı *Çarşamba –Sm.)

[anazut] : (Bolu, *Gerede, –Bo. ve köyleri; *Çerkeş –Çkr.; –Ank. çevresi; –Ky. çevresi)

[andat] : (Aliköy –Isp.; Karamanlı *Tefenni, Çamköy *Gölhisar, *Yeşilova köyleri, Hacılar, –Brd.;*Acıpayam –Dz.)

[andut] : (*Boyabat –Sn.)

[anduz (I)] : (–Bo.)

[anenet] : (Borlu *Gördes –Mn.)

[anıdot] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

[anlat] : (Çıtak *Çivril –Dz.)

[annad] : (*Çivril ve çevresi –Dz.)

[annadut] : (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.)

[annanat] : (İsabey *Çal –Dz.)

[annat (I)-1] : (İshaklı, Dişli *Bolvadin, Işıklar –Af.; İğdir, Çöplü, *Çivril –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Beşkarış *Altıntaş, –Kü.; Atlas *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan, –Es.; Etimesut –Ank.)

anadut (II) **1.** Yaşlı dut ağacı. (Engiz *Bafra –Sm.; –Sv.) **2.** Tanesi ayrılmamış buğday başağı. (–Sm.)

anaduz [→ **anadut** (I)]

ana eti Çırılçıplak, anadan doğma. (–Ezm.)

anafarta Yele karşı, çok yel alan yer. (Arnavutköy *Beşiktaş –İst.)

anafol kovanda, ana arının büyüdüğü özel petek. (Güneyce –Rz.)

anafur **1.** Yolsuz elde edilen, çalınan şey. (*Zile ve çevresi –To.) **2.** Anafor. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

anagenneş Amca karısı, yenge. (Tokmacık *Yalvaç –Isp.)

SanalBaba

añaglamak [aña'lamak] Vuracak gibi olmak, vurmaya niyet etmek. (Beylerli *Bozdoğan –Ay.)
[aña'lamak]: (Şeref *Yatağan –Mğ.)

anagül Demir tarakla taranan ikinci kalite yün. (*Ardanuç –Ar.)

anağız Değirmene öğütülmek üzere getirilen yarım çuvaldan az tahıl. (*Pasinler –Ezm.)

anah [→ **anā** (I) - 1]

ana hakkı Gelinin annesine başlık sırasında verilen hediye. (–Tr. köyleri)

ana halı [ana hali, analık hali] Kadınlarda aybaşı, âdet, kirlenme. (*Mesudiye köyleri –Or.; Karapapaklar –Kr.; *Antakya –Hat.; Mahzemin –Ky.)
[ana hali]: (*Fethiye köyleri –Mğ.)
[analık hali]: (Yenice *Emet –Kü.)

ana hali [→ **ana halı**]

anahtarlı Burnundaki beyaz leke çene altına kadar inen at. (Kalafka –Tr.)

ana ini [ana yoluğu] Nişandan sonra kızın annesine gönderilen hediyelik kumaş. (*Pasinler –Ezm.)
[ana yoluğu]: (–Ezc.)

ānak [→ **anlak** (I) - 1]

anak [andaş - 2] 1. Hafıza, bellek. (–Ba. köyleri; –Ada.) 2. Karşılık, mukabil. (*Zile –To.) 3. [→ **andaç** (I) - 1] 4. Heykel, abide. (–Sv.)
[andaş - 2]: (–Ada.)

anakados etmek Sıkmak, bunaltmak: *Beni anakados etme.* (Dağ köyleri *Maçka –Tr.)

ana kalıp [anaç (VII) - 2] Büyük kerpiç kalıbı. (*Of –Tr.)
[anaç (VII) - 2]: (*Bor –Nğ.)

anakara üzümü Şarapçılıkta kullanılan iri taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm. (Dereköy –To.)

anakdar [anakder, anātar, anāte, anedder, anehder, antar] Anahtar. (–Sm.)
[anakder]: (–Gaz.)
[anātar]: (–Es.)
[anāte]: (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)
[anedder]: (*Merzifon köyleri –Ama.)
[anehder]: (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)
[antar]: (Yassıhüyük *Çivril, –Dz.)

anakder [→ **anakdar**]

ana kesek [→ **ana** (VI) - 3]

anakız 1. [→ **anaç** (I) - 4] 2. Sevimli, cana yakın küçük kız çocuğu. (*Eşme –Uş.; –Kü.) 3. [→ **anacı**] 4. Öksüz. (–Kü.)

anakız çorbası Mercimek ve pirinçle yapılan bir çeşit çorba. (*Taşköprü –Ks.)

anaklamak Gözetlemek, bakmak. (–Mn.)

anakodos 1. Dargın, somurtkan. (*Tirebolu –Gr.) 2. Sıkıntı, keder. (*Akçaabat –Tr.)

ana kuzu Çatılara konulan yerli kiremitlerin altta (ana) ve üstte (kuzu) bulunmalarına göre aldıkları ad. (*Elmalı –Ant.)

analamak [→ **ağnamak** (I) - 1]

aña'lamak [→ **añaglamak**]

analı Anneciğim anlamında. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

analıḫ [→ **analık** (I) - 1]

analık (I) [analıḫ, analūḫ, analuk - 2] 1. Üvey anne. (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Sağrak *Sütçüler, *Keçiborlu köyleri, Çaltı *Gelendost,

SanalBaba

*Senirkent, *Eğridir köyleri, Tahtacı aşireti –Isp. köyleri; *Yeşilova köyleri, Devri, Kuşbaba *Bucak, Bunak *Tefenni, –Brd. ve köyleri; *Sarayköy köyleri, Çıtak, İğdir *Çivril, Yeşilyuva *Acıpayam, Bereketli *Tavas, *Çal köyleri, –Dz. köyleri; Eymir, Sürez, *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak, Dallıca *Nazilli, Tepecik –Ay.; *Bergama, Tepeköy *Torbalı, Falaka *Bayındır –İz.; *Akhisar, *Alaşehir –Mn.; *Edremit ve çevresi, *Bandırma, Yeniköy, –Ba.; Evreşe, *Gelibolu, Fili *Biga –Çkl.; *Mustafakemalpaşa, *İnegöl, İsmetiye, –Brs.; Yenice, Eğrigöz *Emet, Gecek *Altıntaş, –Kü.; *Sivrihisar, Bozan, –Es.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu, *Gerede, –Bo. ve köyleri; *Akyazı çevresi –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Bartın, Aliköy, Çayır, *Çaycuma, *Safranbolu, Cumayanı–Zn.; –Ks.; Dümeli *Şabanözü, *Kurşunlu, Genek –Çkr.; *İskilip, –Çr.; –Sn.; *Alaçam –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Taşova, Çilehane *Reşadiye, *Zile ve çevresi, –To. ve köyleri; *Akkuş köyleri, Karakuş bucağı köyleri, Zile *Mesudiye, –Or.; Düzköy *Keşap, *Görele köyleri, *Tirebolu ve köyleri, *Bulancak ve köyleri –Gr.; Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir, *Çaykara, –Tr. köyleri; –Gm. ilce ve köyleri; Hamidiye *Pazar, Dağınıksu –Rz.; *Ardanuç köyleri, *Şavşat ve köyleri, Uşhum, Ersis *Yusufeli, *Hopa –Ar.; *Ardahan, *Iğdır ve çevresi –Kr. köyleri; Keçek *Oltu –Ezm.; *Kemaliye, Sosunga *Çayırlı, –Ezc. ve köyleri; *Erciş, –Vn.; –Bt.; –Sr.; *Hozat, *Nazimiye –Tn.; *Ağın –El.; –Ml.; *Kilis, –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Dörtyol, *Reyhanlı, Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve köyleri,–Hat.; *Zara, Hacılyas, *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Ağrakos *Suşehri, Kayalıpınar *Yıldızeli, Soğukpınar, *Kangal, Çöplü, Tekerahma, *Gürün, –Sv. ve çevresi; –Yz.; Çanıllı, *Ayaş, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Sobran *Nallıhan –Ank.; Mahzemin –Ky.; –Nş.; Bahçeli, *Bor, –Ng.; Doğanbey *Beyşehir, *Ermenek ve köyleri, *Karaman ve köyleri –Kn.; –Ada. ve köyleri; *Silifke, *Mut köyleri, *Anamur, *Mersin köyleri, –İç.; Semayük, *Elmalı, İbradı *Akseki, Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.; Dont, Yakabağ *Fethiye –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa, –Ed.; Saray çevresi –Tk.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.; Kıbrıs)

[analıḫ] : (Hayati *Erbaa –To.; Tekke –Gm.; *Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; –Ezm.; –Dy.; –El.; *Arapkir –Ml.; *Birecik, *Siverek, Sürüç, –Ur.; *Divriği –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Hacıbektaş, *Mucur –Nş.)

[analūḫ] : (*Ardahan –Kr.)

[analuk -2] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

2. Kaynana. (*Dinar köyleri, İshaklı *Bolvadin –Af.; Sağrak *Sütçüler, Sücüllü, Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, *Keçiborlu köyleri, Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Uluğbey *Senirkent, *Eğridir köyleri, Tahtacı aşireti –Isp.

SanalBaba

köyleri; Çamköy *Gölhisar, *Yeşilova köyleri, Kuşbaba *Bucak, Söğüt, Bunak, *Tefenni, –Brd. ve köyleri; Sarımahmutlu *Buldan, *Sarayköy köyleri, İğdir, Bulkaz *Çivril, *Acıpayam köyleri, *Tavas köyleri, İsabey *Çal, –Dz. ve köyleri; Sürez, *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak, Tepecik, Alanlı –Ay.; Bozan –Es.; Çayır *Çaycuma –Zn.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Merzifon –Ama.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Perşembe, –Or. ve köyleri; –Tr. köyleri; Ergân –Ezc.; *Ermenek –Kn.; Semayük, *Elmalı, İbradı, Güzelsu *Akseki, Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.; Ortaca *Köyceğiz, Yaşyer *Milâs, Yerkesik çevresi –Mğ.) **3.** Düğünde sağdıçlık eden kimsenin karısı, annesi. (Mağura *Maçka, –Tr. köyleri; Ergân –Ezc.) **4.** Gelini düğüne hazırlıyan kadın. (Hacavera *Maçka –Tr.) **5.** Kardeşlik olan kadın ve kızlara şerbeti içiren kadın. (–Tr. köyleri)

analık (II) Bir çeşit çocuk oyunu. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Çeltek, Salda *Yeşilova –Brd.)

analık (III) **[ana bezi, ana donluğu, ana yolluğu, ana yolu]** Düğünde kızın annesine verilen elbiselik kumaş. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[ana bezi] : (Tekke –Gm.; –Kn.)

[ana donluğu] : (–Çr. köyleri)

[ana yolluğu] : (Giremez *Araç, –Ks.; –Çr.; Kızılca *Artova –To.; *Afşin –Mr.; –Yz.)

[ana yolu] : (*Refahiye çevresi –Ezc.; –Yz. köyleri)

analık hali [→ **ana halı**]

analı kızlı **1.** Salkımında irili ufaklı taneleri bulunan bir çeşit üzüm. (*Sivrihisar –Es.) **2.** İçinde kesilmiş hamur bulunan mercimek çorbası. (–Sm.)

analim Acı bildirir ünlem. (Tekkeköy –Dz.)

analis [ânaliz] Yumuşama, gevşeme, su çekme. (*Maçka ve köyleri –Tr. köyleri; –Rz. köyleri; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[analiz] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

analis etmek [analislamak] Gevşemek, yumuşamak. (Güneyce –Rz.)

[analislamak] : (Kalafka –Tr.)

analislamak [→ **analis etmek**]

analislatmak Yumuşatmak, gevşetmek, ıslatmak. (Kalafka –Tr.)

analiz [→ **analis**]

analūḫ [→ **analık** (I) - **1**]

analuk **1.** Ebe. (Anaraş *Sürmene –Tr.) **2.** [→ **analık** (I) - **1**]

anam, anām (I) [→ **anā** (I) - **1**]

ānam (II) **[anem** (II)**]** Küçük baş hayvanlardan alınan vergi. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[anem (II)**]** : (Arablı –Yz.)

ānamaḫ [→ **ağnamak** (I) -**1**]

anamak, ānamak (I) **1.** [→ **ağnamak** (I) - **1**] **2.** [→ **ağnamak** (I) - **4**]

anamak, ānamak (II) [→ **ağnamak** (II)]

anamas Börülce. (–Isp.)

anameli [anameyli] Anne evi. (Karapınar *Çaycuma –Zn.)

[anameyli] : (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

anameyli [→ **anameli**]

anam garı (karı) Yaşı küçük olduğu halde büyükler gibi konuşan bilgiç kız. (*Bor –Ng.)

anana **1.** [→ **anā** (I) - **1**] **2.** Büyükanne. (Güneyce –Rz.)

SanalBaba

ananat [→ **anadut** (I)]

ananıñ Annenin çocuğuna hitabı. (*Düzce köyleri –Bo.)

anan içi Gerçekten, sahiden. (Bekilli *Çal –Dz.)

ānanmak [→ **ağnamak** (I) - 1]

ana oğul (I) Arının ilk verdiği oğul. (Hocalar *Sandıklı –Af.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ana oğul (II) [**anoğul**] **1.** Bağda ikı karık büyüklüğünde açılan bölme. (*Sungurlu –Çr.; Soğukpınar *Kangal –Sv.)

[**anoğul**] : (Senir *Keçiborlu –Isp.) **2.** İrili ufaklı kerpiç çıkaran bir çeşit kalıp. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

anapa [**anapa paḫlisi**] Bir çeşit fasulye. (–Or. köyleri; *Zara –Sv.; *Bünyan –Ky.)

[**anapa paḫlisi**] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

anapa paḫlisi [→ **anapa**]

anapara Sermaye. (Bornova –İz.)

ana pilâvı Gelinin annesinin düğünden bir kaç gün sonra erkek evine gönderdiği etli pirinç pilâvı. (*Elbistan –Mr.)

añara, añaraberi [→ **anaberi**]

anarat (I) Pirinç unu veya nişastayı şekerle pişirerek yapılan çocuk maması. (Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Mahzemin –Ky.)

anarat (II) Saf, katıksız, arı, temiz, öz : *Bu yıl tohumluğu anarat buğdaydan koydum.* (Mahzemin –Ky.; –Sv.; *Bor, –Nğ.; –Çr.; *Bafra –Sm.)

anar banar [→ **anaberi**]

anarberi [**anarbeti -2**] **1.** [→ **anaberi**] **2.** Yemiş, çerez. (*Nazilli, Eymir *Bozdoğan –Ay.)

[**anarbeti -2**] : (–Ay. ve çevresi)

anarbeti **1.** [→ **anaberi**] **2.** [→ **anarberi - 2**]

anarı (I) [→ **ana** (V) - 4]

anarı (II) **1.** Çabuk, tez : *Evde işim var gel anarı.* (Ortaköy *Çal –Dz.) **2.** Ters, aksi : *İşim anarı gitti.* (Aşağılıca –Es.) **3.** Ayrı : *Bizim at başka hayvanlardan anarı duruyor.* (–Ed.; Söbüova aşireti *Gelendost –Isp.)

anarı (III) [**añırı, añrı**] **1.** İtibaren, –den beri (yer ve zaman hakkında): *İpi buradan anarı çek.* (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Mürüvvetler *İvrindi –Ba.)

[**añırı**] : (Avşar aşireti, Damızlık *Elbistan –Mr.)

2. –den doğru, yönünden, tarafından : *Koyunlar bağlardan anarı geldi.* (Yassıviran *Senirkent, Senir –Isp.; Hisar *Sarayköy –Dz.; Genek –Çkr.; –Gaz.; Çukurbağ, *Ermenek –Kn.; Aslanköy –İç.; *Yatağan –Mğ.) **3.** Dolayı, ötürü. (Söbüova aşireti *Gelendost –Isp.) **4.** Karşı taraf, karşı yaka : *Anarı yemyeşildir.* (İshaklı *Bolvadin–Af.; Cebel –İç.) **5.** Öteye, öte taraf, öte : *Anarı dur.* (Kızılçakçak *Arpaçay, Zellice, *Sarıkamış, Taşburun, *Iğdır –Kr.; Taşlıçay *Diyadin, Mengeser –Ağ.; –Ama.; –Brd.)

[**añrı**] : (Azerî köyleri –Ama.; Koyundere *Ahıska –Kr.)

anarı beneri, añarı beñeri [**añarıberi-2**] **1.** [→ **anaberi**] **2.** Sebze (Fodra –Brs.)

[**anarıberi - 2**] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

anarı beniri [→ **anaberi**]

SanalBaba

anarıberi, añarıberi 1. [→ **anaberi**] 2. [→ **anarı beneri - 2**]

anarut Nişasta. (–Nğ.)

anası danası Can sıkıcı kalabalık ziyaretçi. (*Düzce –Bo.)

anası dolansın Annenin çocuğuna sevgi hitabı. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

anası kızı Hepsi, tamamı, tümü: *Anası kızı otuz koyunum var.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

anasının kızı Bakire olmıyan kız. (*Fethiye köyleri, –Mğ.)

anası ölük İçi geçmiş, yumuşamış (kavun, karpuz hakkında). (–Sm.)

anasoñ Hayvan doğurduktan sonra, yavrusunun arkasından düşen kana benziyen madde. (Bekilli *Çal –Dz.)

anaş (I) 1. [→ **anaç** (I) - 1] 2. [→ **anaç** (IV) - 1]

anaş (II) 1. [→ **ana** (I) - 1] 2. Sevgi, şefkat bildirir ünlem: *Anaşım benim.* (İsabey *Çal –Dz.; Navlu *Yeşilova –Brd.; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

anaşta 1. Sabah kahvaltı etmemiş olarak, aç karnına. (–Mr.; –Gaz.; Kerkük)

anaştalığ, anaştalıḫ Sabah kahvaltısı. (Kerkük)

anaş toyuḫ Kart, yaşlı tavuk. (*Iğdır köyleri –Kr.)

anat [→ **anadut** (I)]

anatana Ayrık otu. (–Kn.)

anātar [→ **anakdar**]

anāte [→ **anakdar**]

anatlamak Acele etmek. (Bulgaristan göçmenleri)

ana topu Düğünde, kız tarafına gönderilen hediyelik kumaş. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Ünye –Or.)

anatut [→ **anadut** (I)]

ana tüyü Kuş veya tavuk yavrularının yumurtadan çıktıkları zamanki ilk tüyleri. (*Kandıra –Kc.)

anav [→ **ana** (I) - 1]

anavalı, anavallı [**anavul - 2, anool**] Suyun küçük arklara ayrıldığı yer, bent başı. (–Nğ.)

[**anavul - 2**]: (–Ba.)

[**anool**]: (Ziyere –Ama.)

anavul 1. Sebze ekmek için ayrılmış toprak parçaları, evlek. (Çıkrık *Mecitözü, Duğla –Çr.; Ziyere, Buğaz –Ama.) 2. [→ **anavalı**]

anavula Köstebek. (Bozukkale,–Rz.)

anavut [→ **anadut** (I)]

anay (I) [**aney** (III)] 1. Birkaç katlı yüksek bina. (Sofular *Eğridir –Isp.; Fili *Biga –Çkl.; *Zile –To.; Davdar *Ermenek –Kn.; Ceylan *Fethiye –Mğ.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.)

[**aney** (III)]: (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

2. Evlerde önü açık yer, sofa. (Çandarlı *Bergama –İz.; Halkalı *Bakırköy –İst.; Zara –Ama.; Reşadiye –Ky.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) 3. Dağlarda ayıların balı yemesine engel olmak için yüksek ağaçlar üzerine yapılan ve kovan koymaya yarıyan yer. (Tuzla –Ada.) 4. Evlerin üst katında duvar yerine uzatılan kiriş. (Çukurbağ *Ermenek –Kn.) 5. Irmaktan ayrılan suyun başlangıç yeri: *Suyu anaydan kestim.* (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

anay (II) 1. [→ **ana** (I) - 1] 2. Bezginlik, bıkkınlık, usanç bildirir ünlem. (*Kurşunlu –Çkr.)

anay (III) Ara bozucu, müzevir. (*Bayramiç –Çkl.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

ana yelpazesi Bir körüğün ana kısmında dışarı hava vermeye yarıyan teneke kapak. (–İst.)

ana yolluğu [→ **analık** (III)]

ana yolu [→ **analık** (III)]

ana yoluğu [→ **ana ini**]

anaz (I) Düşmanlık, garez, kin: *Kimseye anazım yok.* (Doğanbeyli *Saimbeyli –Ada.)

anaz (II) Ufak çapta arı kovanı veya oğul. (*Nazimiye –Tn.)

anazıt [→ **anadut** (I)]

anazot [→ **anadut** (I)]

anazut [→ **anadut** (I)]

anbak Yeşil kabuklu taze ceviz. (*Dinar –Af.; –Kn. ve köyleri)

anbaşı [→ **an** (I) - 1]

anbık Ateş tutuşturmakta kullanılan çalı çırpı. (*Pasinler –Ezm.)

an biçmek Tarla kenarındaki otları biçmek. (Yakakayı –Es.)

anca (I) [**ancaḫ-1, ancileyin-2, ança-1**] **1.** Ancak. (*Dinar köyleri, Hocalar *Sandıklı –Af.; Sücüllü, Yarıkkaya, *Yalvaç –Isp.; Güney *Yeşilova, *Tefenni, –Brd. ve çevresi; *Sarayköy köyleri, İğdir *Çivril, Darıveren *Acıpayam, Eziler *Buldan –Dz.; Hamzabali, *Bozdoğan, –Ay.; *Turgutlu, Kemaliye *Alaşehir, –Mn.; *Bergama, Tepeköy *Torbalı –İz.; İsmetiye, Nilüfer –Brs.; Üçüyük *Altıntaş, Yenice *Emet, –Kü.; Yakakayı, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; Yeniköy –İst.; Giremez *Araç –Ks.; –Çr.; –Sm.; Ziyere –Ama.; Kızılca *Artova, Çilehane *Reşadiye –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye ve köyleri, –Or.; *Görele, *Alucra, *Şebin Karahisar, *Tirebolu –Gr.; Harşit bucağı köyleri, *Torul, İshak *Kelkit, –Gm. köyleri; Uşhum, *Yusufeli, *Ardanuç, –Ar.; –Ezc. ve köyleri; *Hozat –Tn.; *Kilis, –Gaz.; Eldelek *Elbistan –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Antakya ve köyleri –Hat.; M. Hüyük, *Şarkışla, Çepni, Karaözü *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, Çöplü, Tekerahma, *Gürün, *Zara, Sincan *Divriği, –Sv.; Çanıllı *Ayaş, Yaraşlı, Çayırlı *Haymana –Ank.; *Bünyan ve köyleri –Ky.; –Nş.; Bahçeli, *Bor –Ğğ.; Çukurbağ, *Ermenek, –Kn.; –Ada.; *Silifke, *Mut, –İç.; Güzelsu, *Akseki, –Ant, *Bodrum, *Fethiye köyleri –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; *Saray –Tk.)

[**ancaḫ -1**]: (Taşburun, *Iğdır, –Kr.; –El. köyleri)

[**ancileyin -2**]: (Kösten –Dz.)

[**ança -1**]: (–Tr. çevresi)

2. Sanki: *Anca biliyormuş gibi söylüyorsun.* (*Kilis –Gaz.)

anca (II) [**ancacuk, ancaḫ - 2, 3; ancaḫdan, ancak -1, ança -2**] **1.** Biraz önce, demin, henüz. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaçam –Sm.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye köyleri, Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, Uzunmusa, Arpaköy, –Or.; *Görele köyleri, Düzköy *Keşap, Eynece *Bulancak –Gr. ve köyleri; Denizli *Vakfıkebir, –Tr. çevresi; Harşit bucağı köyleri *Torul, –Gm.; –Sv.; *Elmalı –Ant.)

[**ancaḫ -2**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**ancaḫdan**]: (Uluçınar *Şiran–Gm.)

[**ancak-1**]: (*Mesudiye köyleri –Or.)

2. Şimdi, bu anda. (–Brd. ve çevresi; Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; *Bozdoğan ve köyleri –Ay.; Yenice

SanalBaba

*Emet, –Kü.; *Sivrihisar, Yakakayı, –Es.; *Safranbulu –Zn.; –Ks.; *Çarşamba ve köyleri, –Sm.; *Erbaa, *Niksar, –To.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye ve köyleri, Arpaköy –Or.; *Alucra, *Şebin Karahisar, Eynece, *Bulancak, Eynesil *Görele –Gr.; Denizli *Vakfikebir, –Tr. ve çevresi; Harşit bucağı köyleri *Torul, Uluköy, Süle, –Gm.; –Rz. köyleri; *Ardanuç, *Yusufeli, –Ar.; *Zara –Sv.; *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Fethiye köyleri, Yaşyer *Milâs –Mğ.) **[ancacuk]** :(*Mesudiye köyleri–Or.) **[ancaḫ -3]** : (Uluşiran *Şiran –Gm.) **[ança -2]** : (Çamköy *Gölhisar –Brd.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.) **3.** Birazdan, daha sonra. (Karahisar, Kızılca *Tavas, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Ödemiş, *Kiraz köyleri –İz.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **4.** Her zaman, daima: *Anca sen böyle yaparsın.* (*Zile ve çevresi –To.; –Ezc. köyleri; *Divriği köyleri –Sv.) **5.** Devamlı olarak, temelli: *Anca bizim eve geliyor.* (Kızılköyü –To.) **6.** Zamanla, yavaş yavaş: *Sabret her şey anca olur.* (İsabey *Çal, Çardak, Başçeşme –Dz.) **7.** Bu kadar, bu miktar: *Borcumun ancasını verebilirim, fazla veremem.* (*Hozat –Tn.)

anca (III) **[ança]** Alın: *Çocuğun ancasına vurma.* (Ceylan *Fethiye, Bağyaka –Mğ.) **[ança]** : (Halilbeyli –Ay.; *Yatağan köyleri, Yerkesik çevresi –Mğ. köyleri)

ancacuk [→ **anca** (II) - 2]

ancaḫ **1.** [→ **anca** (I) - 1] **2.** [→ **anca** (II) - 1] **3.** [→ **anca** (II) -2]

ancaḫdan [→ **anca** (II) - 1]

ancakā Zorla, kesin olarak: *Ancaka dediğimi yaptırdım.* (–Es.)

ancak **1.** [→ **anca** (II) - 1] **2.** Tereddütle sorulan bir soruya karşı "evet" anlamında söylenen söz. (*Maçka köyleri –Tr.)

ancami Acemi, tecrübesiz. (Karadere, Kayabaşı –Rz.)

ancap Bir çeşit yaban armudu.(Zile, *Mesudiye, Akpınar, –Or.; *Alucra –Gr.; *Koyulhisar –Sv.)

ancar (I) Baharat. (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.)

ancar (II) Saçma, barut, kurşun gibi av malzemesi. (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.)

ancef Bile bile, bilerek, istiyerek. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

ancık (I) [→ **anacık**]

ancık (II) Öc, intikam, kin. (Karabüzey *Araç –Ks.)

ancıl Obur, doymaz. (*Vize –Krk.)

ancılayın [**ancileyin** -1] Öyle, onun gibi. (–Çr.; Belvar *Merzifon –Ama.) **[ancileyin -1]** : (*Osmancık –Çr.)

ancileyin **1.** [→ **ancılayın**] **2.** [→ **anca** (I) - 1]

ancor Çok ağlıyan, huysuz, yaramaz çocuk. (–Mş.)

anculamak Hastaya ilâç vermek. (*Akhisar –Mn.)

ancur Bir çeşit hıyar, acur. (*Siverek, *Viranşehir –Ur.)

ança **1.** [→ **anca** (I) - 1] **2.** [→ **anca** (II) -2] **3.** [→ **anca** (III)]

ançal Çatal. (–Kn. çevresi)

anda Kardeş. (Gürnes *Akşehir–Kn.)

anda banda [**anda bunda** -3] Şöyle

SanalBaba

böyle, belli belirsiz. (Çayır *Çaycuma –Zn.)

[anda bunda -3] : (Aliköy *Çaycuma, *Ereğli köyleri, Yakademirciler, Cumayanı –Zn.; –Dy.)

anda bunda (I) **1.** Seyrek, tektük: *Bu yıl elma anda bunda.* (*Safranbolu –Zn.; –Ks.) **2.** Yarım yamalak. (*Devrek –Zn.) **3.** [→ **anda banda**] **4.** Orada burada, ötede beride. (–Çr.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Dy.)

anda bunda yapmak Özenmeden, baştan savma iş yapmak. (Aliköy *Çaycuma, Kızılelma *Bartın, Cumayanı –Zn.)

andaç (I) **[anacak, anaç (XI), anak - 3, andaçlık, andaş - 1, andıç - 1, andırak - 1, angaç (I) - 2, angı (II), anık (VI), ansak (II)] 1.** Hatıra, hediye, armağan. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Kebger *Kula –Mn.; –Ba. ve çevresi; –Kü.; –Bo.; –Çkr.; Ömerli, Koşaca –Sm.; *Akkuş köyleri, Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or.; *Dörtyol –Hat.; Karaözü *Gemerek, Göbekviran *Gürün –Sv.; –Yz.; Çalış, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Güllühöyük *Çiçekdağı –Krş.; –Nş.; *Bor –Ng.; Aziziye *Ereğli, *Karaman –Kn.; Delialiuşağı *Feke –Ada.; *Silifke, *Mut köyleri, *Mersin ve çevresi –İç.; Belkıs *Serik –Ant.)

[anacak] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; Alâeddin *Acıpayam –Dz.; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; –Brs.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Kilis –Gaz.; Kayapa, –Ed.)

[anaç (XI)] : (İsmetiye –Brs.)

[anak - 3] : (–Sv.)

[andaçlık] : (–Kn.)

[andaş - 1] : (Kümbet *Kadirli –Ada.)

[andıç - 1] : (Narlıdere *Buldan –Dz.; –Sv.; *Silifke –İç.)

[andırak - 1] : (–Sv.)

[angaç(I) - 2] : (–Bo.; –Ank.)

[angı (II)] : (Sancaklı aşireti –Mn.; *Ezine –Çkl.)

[anık (VI)] : (–Mn.; *Mustafakemalpaşa –Brs.)

[ansak(II)] : (Yayla *Tefenni–Brd.) **2.** Ölen kimsenin arkada kalan tek evlâdı. (–Sm.; *Ünye, –Or.; Küçükboynul, –Yz.; *Develi, Tavlısın, –Ky.; *Mucur –Nş.; Kuyuluk *Kozan –Ada.) **3.** Evlât, nesil, döl. (Hamurcu *İncesu, Zencidere, Hisarcık –Ky.; *Bor, –Ng.) **4.** Ölmüş aile büyüklerinin hatırası sayılan insan veya eşya. (*Şebin Karahisar –Gr.) **5.** Halef. (–Ank.)

andaç (II) **1.** Damızlık koyun veya keçi. (Burhaniye *Dinar –Af.; Kızılca *Tavas –Dz.; *Zile –To.; –Or.; Bozüyük *Göksun –Mr.; Ağrakos *Şuşehri –Sv.) **2.** Sürüde baş çeken koyun. (*Bergama –İz.)

andaç (III) Eş,denk: *Sen benim andacım değilsin.* (Göbekviran *Gürün –Sv.)

andaç (IV) İsim, ün, şöhret. (–Or.)

andaç (V) [→ **annaç** (I) - 1]

andaçlık [→ **andaç** (I) - 1]

andah, andah Askerlikte tecrübe atışları. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

andak (I) Ayağa batan diken, kıymık. (Senir *Keçiborlu –Isp.)

andak (II) Sel yarıntısı, kesintisi. (Ilıcaksu *Tavşanlı –Kü.)

andak (III) Ondan sonra: *Eve gideceğim, andak çarşıya...* (*Söğüt –Bil.)

SanalBaba

andal (I) **[andan** (II), **andol]** **1.** Bahçe, bağ ve bostanda sulamayı kolaylaştırmak için, toprağın eğimine göre ayrılmış parçalar, maşala, evlek. (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Giremez *Araç –Ks.; –Çkr. ve çevresi; Ortaköy *Mecitözü –Çr.; –Sn.; *Alaçam, *Bafra, Kal'a *Havza, Ormanköy *Çarşamba, –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; *Zile ve çevresi –To.; Zile *Mesudiye, *Fatsa, –Or. köyleri; Düzköy *Keşap, Hisargeriş –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; *Pazar köyleri –Rz.; Korcan *Mazgirt –Tn.; –El.; Yeniköy *Zile, Celallı, *Hafik, *Kangal ve köyleri, *Divriği ve köyleri, *Gürün ve köyleri, –Sv.; Hasanoğlan –Ank.; Dereköy *Develi –Ky.; Salur *Ürgüp, Sadık, *Mucur ve köyleri –Nş.; –Nğ.; Aziziye *Ereğli, *Karaman, *Çumra –Kn.)

[andan (II) **]** : (–El.)

2. Evlek sınırı. (Şaray –Çkr.; Ortaköy, Çıkrık *Mecitözü –Çr.) **3.** Bahçe ve bostanlarda evlekler arasındaki su yolu, ark. (–El.; Sarılar *Avanos, –Krş.; Dereköy *Develi –Ky.; *Ürgüp, –Nş.)

[andol] : (–Ama.)

4. Sulanan tarla veya bostanda evleklerin suyla dolması, göllenmesi hali : *Bahçe andallanıncaya kadar suyu kesme.* (*Bayburt, –Gm. ve köyleri) **5.** Pirinç ekmeye elverişli akıntısız, sulak yer, bataklık. (*Tirebolu ve köyleri, *Bulancak ve köyleri, *Görele ve köyleri –Gr.; –El.; *Silifke –İç.) **6.** Fındığın dövülme zamanı yapılan 40-50 cm. yüksekliğinde ve 80-100 cm. enindeki kabuklu fındık yığını. (Arpaköy –Or.) **7.** Tırpan veya makine ile biçilen ekin sapı yığını : *Tarlada üç andal ziyan olmuş.* (–Es. köyleri, Deliviran *Çubuk –Ank.) **8.** Orman içindeki ince uzun mera. (Ormanköy *Çarşamba –Sm.)

andal (II) **[andallı]** Sersem, budala: *Ahmet bu sıralarda andallaştı.* (Falaka *Bayındır –İz.; *Kangal –Sv.) **[andallı]** : (Furunlu *Bayındır –İz.)

andal (III) Filan, falan : *Sofraya ekmek, kaşık, andal geldi mi?* (Karahisar *İncesu –Ky.)

andal (IV) Seyrek, aralıklı yapılan iş veya dikiş : *Ahmet tarlasını andal sürmüş.* (Başveren *Darende –Ml.; –Sv.)

andallamak (I) **1.** Dikişi seyrek seyrek dikmek : *Bize gel de şu yorganı andallayıver.* (–Çr.) **2.** Deve yürüyüşü gibi geniş ve büyük adımlarla yürümek. (*Bor, –Nğ.) **3.** Bir işi baştan savma yapıp bırakmak. (*Zara –Sv.)

andallamak (II) **1.** Kollamak, gözlemek, takip etmek : *Şu adamı andalla, nereye gidecek bakalım.* (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Bir tarafa sarkmak, eğilmek : *Evin duvarı andalladı.* (Hudura –Gm.)

andallamak (III) Tarlayı andallara, evleklere ayırmak. (Şıhlar –Nğ.)

andallanmak Su bir çukuru veya bir evleği doldurmak, göllenmek. (Çamlıköy, –Gm.)

andallı [→ **andal** (II)]

andalmak Açlıktan içi geçmek, içi ezilmek : *Açlıktan andaldım.* (Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.)

SanalBaba

añ damarı İffet, namus, hayâ. (*Bor –Nğ.)

añ damarı yırtılmak Namus ve iffetini kaybetmek. (*Bor –Nğ.)

andan (I) **1.** Mademki, sonra, bakalım. (Bozan, –Es.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.) **2.** Öndan. (*Akyazı çevresi –Sk.)

andan (II) [→ **andal** (I) - 1]

andan (III) Tuzsuz pirinç lâpası. (*Alucra –Gr.)

andana Sonradan. (*Harput köyleri –El.)

andanç Bir şeyin tamamen kırılması: *Bizim tava andanç oldu.* (Körküler *Yalvaç –Isp.)

andasız Kimsesiz. (*Bigadiç –Ba.)

andaş **1.** [→ **andaç** (I) - 1] **2.** [→ **anak** - 4]

andaşı, añdaşı [**anlık taşı, antaşı**] İki tarlayı birbirinden ayıran sınır taşı. (*Senirkent –Isp.; Aslanköy –İç.) [**anlık taşı**]: (Hançalar, *Çal –Dz.) [**antaşı**]: (–Kü.)

andat [→ **anadut** (I)]

andatıka Eflâtun renkte meyvası olan kara yemiş. (Güneyce –Rz.)

andaval [**andaval palaz, andavat** (I)] Aptal, ahmak, beceriksiz, bön, avanak, şaşkın, andavallı. (Çiftlik *Dinar, Dişli *Bolvadin –Af.; Sağrak *Sütçüler, Sücüllü *Yalvaç, Akçaşar, Sofular *Eğridir, *Keçiborlu köyleri, *Gelendost –Isp.; Çerçin –Brd.; Oğuz *Acıpayam, Kösten, Beylerli –Dz.; Dallıca *Nazilli, Çulhan, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; Kadıköy *Bigadiç, *Bandırma, *Susurluk, –Ba.; Fili *Biga, *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; Kavakiçi, Yenice *Simav –Kü.; –Es.; *Düzce –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; Cumayanı –Zn.; *Alaçam –Sm.; *Merzifon –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile ve çevresi, Kızılköy, Bizeri –To.; Zile *Mesudiye, Uzunmusa –Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; *Kelkit ve çevresi, Sobran, –Gm.; Muradiye, Yolbaşı, –Rz.; Çayağzı *Şavşat, *Hopa –Ar.; Ölçek *Ardahan –Kr.; Sosunga *Çayırlı, *Tercan, *Refahiye, Ergân, –Ezc.; –Sr.; –Dy.; *Hozat –Tn.; Aşudu *Darende, *Arapkir –Ml.; *Reyhanlı, *Antakya, *Kırıkhan –Hat.; Kayalıpınar *Yıldızeli, Ağrakos, *Suşehri, Soğukpınar *Kangal, Çepni *Gemerek, Palha *Divriği, Ortaköy *Şarkışla, Hacılyas, *Koyulhisar, *Gürün köyleri, –Sv.; Çalılı, –Yz.; *Haymana –Ank.; *Mucur –Nş.; Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar, Gözne, Darısekisi –İç.; Karadere *Gündoğmuş, Çavdır, Bağyaka *Finike –Ant.; Orhaniye *Marmaris, Dont *Fethiye, Yaş *Milâs –Mğ.)

[**andavat palaz**]: (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**andavat** (I)]: (*Tefenni –Brd.)

andaval palaz [→ **andaval**]

andavat (I) [→ **andaval**]

andavat (II) İkinci kata çıkarken, binanın orta kısmına konulan kiriş. (Büyüklü *Çarşamba –Sm.)

andeç [→ **annaç** (I) - 1]

andeki Oradaki. (İsabey *Çal –Dz.)

ander (I) [**andır** (I) - 1, 2, 3; **andil** (I)] **1.** Ölüden kalan eşya, sahipsiz kalan eşya, soyka. (Çilehane *Reşadiye –To.; Havsa *Kelkit, –Gm.;

SanalBaba

Hemşin, Çinçiva *Pazar, –Rz.–ve köyleri; Keçek *Oltu –Ezm.)

[andır (I) - 1] : (*Çarşamba, –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Ünye, –Or. köyleri; *Tirebolu, *Keşap –Gr.; Söfker, Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; Hamidiye *Pazar –Rz.; *Şavşat köyleri –Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır ve çevresi, *Ardahan –Kr.; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Tutak –Ağ.)

[andil (I)] : (Duzlacık *Akdağmadeni –Yz.)

2. İnsan ve hayvanlara ilenç yerine, sahipsiz kal anlamında kullanılır : *Ander kalsın yaşmağın, göremedim yüzünü.* (Mağura *Maçka, Beşikdüzü *Vakfıkebir, Kalafka –Tr.; *Bafra –Sm.; Balıkhisar *Şiran, –Gm.; Uşhum, Ersis *Yusufeli, *Şavşat ve köyleri, *Ardanuç –Ar.; –Ezm.; –Vn.; *Ahlat –Bt.)

[andır (I) - 2] : (*Çarşamba, –Sm.; *Merzifon, Zara –Ama.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or. ve köyleri; *Görele ve köyleri, *Keşap, Piraziz –Gr.; Söfker –Gm.; *Şavşat köyleri –Ar.; *Iğdır ve çevresi, *Ardahan –Kr.)

3. Pis, iğrenç, hantal, kötü, uğursuz, çirkin, miskin, tembel. (–Or.; Sobran, –Gm.; Anaraş *Sürmene –Tr. köyleri; Limanköy *Çayeli, Bozukkale, –Rz.; *Şavşat köyleri –Ar.; –Ezm.; –Vn.)

[andır (I) - 3] : (–Sm.; Zara –Ama.; Karakuş bucağı köyleri, *Ünye –Or.; Söfker –Gm.; *Ardanuç köyleri –Ar.; *Iğdır, *Ardahan –Kr.; *Tutak –Ağ.; Artmak *Pınarbaşı –Ky.)

ander (II) [andır (II) - 1, 2] **1.** Erkeklik organı. (Küçükhol *Of –Tr.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; –Ezm.)

[andır (II) - 1] : (–Sm.)

2. Kadının cinsiyet organı. (*Yusufeli –Ar.)

[andır (II) - 2] : (Kocabey *Şavşat –Ar.)

anderḫana Kızılcık büyüklüğünde, kırmızı, tüylü meyvası olan ve yaprakları defne yaprağına benziyen bir çeşit ağaç. (Kalafka –Tr.)

ander kalmak **1.** Yok olmak, olmaz olmak : *Ander kalsın böyle kâr.* (–Ezm.) **2.** Ellere kalmak, başkasının olmak : *Sahibi öldüya o da ander kalsın.* (Süle –Gm.)

andıç **1.** [→ **andaç** (I) - 1] **2.** [→ **annaç** (I) - 1]

andık (I) [anduk, angıt kurdu] **1.** Sırtlan. (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Ulubey, *Karahallı –Uş.; Yakaköy *Gelendost, Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Duacılı *Sarayköy, *Çivril köyleri, *Çal köyleri –Dz.; H. Süleymaniye *Bergama, Dündarlı *Tire –İz.; İcikler *Demirci, Kemaliye *Alaşehir, *Akhisar, *Gördes, –Mn.; *İvrindi, *Susurluk, *Bandırma, *Edremit ve çevresi –Ba. ve çevresi ; Bergoz *Ezine, Fili *Biga, Küçükkuyu *Ayvacık, *Lâpseki, *Gelibolu, *Çan, *Bayramiç, –Çkl.; Lümbe *Yenişehir, Karaoğlan *Mustafakemalpaşa –Brs.; –Kü.; Yakakayı –Es.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Erbaa –To.; Ihlara *Aksaray, *Bor –Ng.; Afşar *Hadım, Ağızboğazı *Ereğli, *Karaman –Kn.)

[anduk] : (–Dz.; Kayalı *Karapınar –Kn.)

[angıt kurdu] : (Alayunt –Kü.)

SanalBaba

2. Mezarlık yakınlarında bulunduğuna ve yırtıcı olduğuna inanılan hayalî bir hayvan. (Kozluca *Keçiborlu –Isp.) 3. Çocukları korkutmak için söylenen, yeleli ve hayalî bir hayvan. (*Söğüt –Bil.) 4. Domuz. (*İnegöl köyleri –Brs.) 5. İn : *Kovaladığımız tavşan işte bu andıġa sokuldu.* (İskele *Bigadiç –Ba.)

andık (II) **[andıklı]** 1. Hödük, görgüsüz, anlayışsız. (–Kü.) 2. Kuvvetli, iri, şişman ve tembel. (Çay *Bolvadin –Af.; Çalcı, *Gelendost, *Şarki Karaağaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.; –Kn.) **[andıklı]** : (Çakıllı *Karaisalı –Ada.) 3. Terbiyesiz, şımarık : *Çocukları da kendileri gibi andık.* (Horozköy –Mn.) 4. Obur, doymak bilmeyen. (Başmakçı *Dinar –Af.; *Bor –Nğ.) 5. Yüzü, yara bere içinde ve şeklini kaybetmiş kimse. (Bulkaz *Çivril –Dz.)

andıklamak Sırtını bir yere dayayarak uyumak. (–Kn.)

andıklı [→ **andık** (II) - 2]

andıl Boş gezen, işsiz, serseri : *Bizim kız andıl andıl geziyor.* (–Yz.; Çat –Nş.; *Eşme –Uş.; *Susurluk –Ba.; *Taşköprü –Ks.)

andılmak (I) 1. Abanmak, yaslanmak, bir şeyin üzerine yüklenmek, eğilmek. (Muğlasın *Tavas –Dz.; Ağaköy, *Düzce –Bo.; –Ks.; Yeniköy *Ceyhan –Ada.) 2. Bir kimseye asılmak. (*Sandıklı –Af.) 3. Boş vakit geçirmek, hiç bir iş yapmamak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.; İnallı –Nş.; –Nğ.) 4. Üstüne varmak. (–Ank.) 5. Kuvveti kesilmek, halsiz düşmek. (Beyobası *Kırıkkale –Ank.)

andır (I) 1. [→ **ander** (I) - 1] 2. [→ **ander** (I) - 2] 3. [→ **ander** (I) -3]

andır (II) 1. [→ **ander** (II) - 1] 2. [→ **ander** (II) - 2]

andır (III) Akrep. (–Vn.)

andır (IV) [→ **ana** (I) - 1]

andıra İlkbaharda ilk defa olgunlaşan kiraz. (Olukyanı –Zn.)

andırak 1. [→ **andaç** (I) - 1] 2. Anıt. (–Sv.)

andıra kalmak [→ **andır kalmak**]

andır galmaḫ, andıra galmaḫ [→ **andır kalmak**]

andırı Aptal, sersem. (*Zara –Sv.)

andır kafa Kel kafa. (–Ks.)

andır kalmak **[andır galmaḫ, andıra galmaḫ, andıra kalmak]** Miras kalmak, ölüden artakalmak (ilenç olarak kullanılır) : *Andır kalsın senin verdiğin ekmek.* (*Alucra, *Şebin Karahisar, *Tirebolu –Gr.; –Sn.; Arpaköy –Or.; –Kr. köyleri) **[andır galmaḫ, andıra galmaḫ]** : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.) **[andıra kalmak]** : (–Kr. köyleri)

andır kalsın Olmaz olsun, yok olsun: *Andır kalsın öyle insan.* (–Or. köyleri; –Sm.)

andırlaşmak Kel olmak : *Ahmedin yaşı ne ki, kafası andırlaştı.* (–Ks.)

andırmak (I) 1. Hatıra getirmek, hatırlamak, anmak : *Karı koca arasıra eski dostlarımızı andırırız.* (Taşdibi Yörükleri –Mn.; *Alaca –Çr.) 2. Anlatmak, etraflıca söylemek : *Andır bakalım, bu iş nasıl oldu?* (*Ahlat –Bt.)

añdırmak (II) [→ **ağnamak** (I) - 4]

andız (I) **[anduz** (II)**]** 1. Yaprakları dikenli olan bir çeşit ardıç (mey-

SanalBaba

vasından pekmez yapılır). (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Tavas köyleri, *Acıpayam, Tekkeköy –Dz.; *Foça –İz.; Mustafabeyli *Develi, Avşar köyleri –Ky.; Kızılllar, *Karaman, *Ermenek köyleri –Kn.; *Kilis –Gaz.; *Andırın köyleri, –Mr.; Yerebakan *Feke, *Kadirli –Ada.; *Gülnar, *Anamur kasaba, köy ve aşiretleri, Hacıhamzalı *Tarsus, Çömlek *Mut, *Silifke, Gözne ve çevresi –İç. köyleri; Karadere *Gündoğmuş, Güzelsu *Akseki, Yörük *Serik, *Elmalı, –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Selvi ağacı. (–Ant.; –Mğ. köyleri; Kıbrıs) **3.** Bir çeşit çam. (*Acıpayam –Dz.; *Ayvacık –Çkl.) **4.** Bir çeşit katran ağacı. (*Elmalı –Ant.) **5.** Zararlı bir ot. (Ağaköy *Düzce –Bo.) **6.** Kırlarda yetişen yabani bir otun kökü olup, sütü olmıyan inek, koyun gibi hayvanlara yedirilir. (Kavacık *Gerede –Bo.) **7.** Kırda yetişen bir çeşit ot ki nezleye karşı kökü toz haline getirilip buruna çekilir. (*Zile –To.; Üçem *Balâ –Ank.)

[**anduz** (II)] : (–Çr.; Efte –Ama.; –Dy.)

8. Boyu 1,5 metre veya daha uzun olan çok geniş yapraklı yabani su otu. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

andız (II) Sütü olmıyan keçi. (Çamköy *Gölhisar –Brd.)

andız (III) [**anduz** (III)] **1.** İffetsiz kadın, orospu, kahpe. (Uluğbey *Senirkent, *Eğridir köyleri –Isp.; Kozağaç *Tefenni –Brd.; Medele *Çal –Dz.; *Bergama –İz.; Mençek *Ermenek, Doğanbey *Beyşehir –Kn.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Terbiyesiz, utanmaz, arsız. (*Senirkent –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.; Kösten –Dz.) **3.** Genelev. (*Karahallı –Uş.; –Isp.; Yukarıseyit, *Çal, *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, –Dz.; *Ödemiş –İz.; *Turgutlu –Mn.; Eğrigöz –Kü.)

[**anduz** (III)] : (*Aksaray –Nğ.)

4. Kadınlar arasında hafif küfür yerine kullanılır : *Vay andız vay, ben ne zaman öyle söyledim.* (*Senirkent –Isp.) **5.** Küçük kız çocuklarına sevgi ifade eden söz. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

andız giliği Andız (ardıç) ağacının meyvası. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

andız katranı Andız (ardıç) ağacından çıkarılan katran. (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bodrum –Mğ.)

andız otu İnula compositae. (–İst.)

andız pekmezi Andız ağacının meyvasından yapılan pekmez. (Çokak bucağı *Andırın –Mr.; Günder *Ermenek –Kn.; *Kadirli, –Ada.; Bozyazı *Anamur, *Mut köyleri, *Silifke –İç.; Karaderé *Gündoğmuş –Ant.)

andi (I) Tezgâh. (–Rz.)

andi (II) Çok akıllı, kurnaz. (Yelten *Korkuteli –Ant.)

andikas, andıkas Sıcak bir sıvıya aynı cins soğuk sıvı katarak ılıklaştırma, eşitleme. (Güneyce –Rz.)

andil (I) [→ **ander** (I) - 1]

andil (II) Sümüklü : *Bu çocuk mahallenin andilidir.* (*Ünye –Or.)

andilik [**andon** (II)] Kadınların, bilhassa kızların bir çeşit yemeni bağlama şekli ki yemeninin bağları saçın altından, kulakların ardından geçirilerek alında düğümlenir : *Şu koca koknaya bakın gençler gibi andilik bağlamış.* (*Bodrum –Mğ.)

[**andon** (II)] : (–Zn. çevresi)

SanalBaba

andiraz Kiraz aşılanan, acı kabuklu, küçük meyvalı bir ağaç. (Zara –Ama.)

āndiyatlı Çeşitli, tuhaf: *Bu ne āndiyatlı iş.* (–Gaz.)

ando Karanlık, izbe yer. (Güneyce –Rz.)

andol [→ **andal** (I) - **3**]

andon (I) Çokça kadınlara hakaret için söylenen söz. (Örencik *Yeşilova –Brd.; Kalafka –Tr.)

andon (II) [→ **andilik**]

anduk [→ **andık** (I) - **1**]

andut [→ **anadut** (I)]

anduz (I) [→ **anadut** (I)]

anduz (II) [→ **andız** (I) - **7**]

anduz (III) [→ **andız** (III) - **3**]

ane, anē (I) [→ **anā** (I) - **1**]

ane, anē (II) [→ **anacık**]

aneç (I) **1.** [→ **anaç** (I) - **1**] **2.** [→ **anaç** (I) - **9**]

aneç (II) [→ **anaç** (IV) - **1**]

anedder [→ **anakdar**]

anehder [→ **anakdar**]

ānem (I) [→ **anā** (I) - **1**]

anem (II) [→ **anam** (II)]

anenet [→ **anadut** (I)]

añerberi [→ **anaberi**]

añerbeti [→ **anaberi**]

aneş (I) [→ **anaç** (I) - **1**]

aneş (II) [→ **anaç** (IV) - **1**]

aneşim Annenin çocuğuna sevgi bildiren sözü: *Gel aneşim eve gidelim.* (*Tefenni –Brd.)

aney (I) [→ **anā** (I) - **1**]

aney (II) [→ **anacık**]

aney (III) [→ **anay** (I) - **1**]

āneyş [→ **anlar**]

ang (I) [→ **an** (I) - **1**]

ang (II) [→ **anga** (II)]

ang (III) [→ **anga** (I)]

anga (I) [**ang** (III), **angabak, angak, angalak, angasoy, angat, añgavak, angaz** (II), **angıbak, angıdak, angıdık, angıldak, angoş, angot, angu, angud - 1, añgudi, anguduk, angult - 1, angurt - 2, angut - 1, añıdak, añıldak, anıt** (II) **- 1, añıtık, añıtkan, anız** (V) **- 2, anka, ankabak, ankas** (I) **- 1, ankat, ankavut, ankaz, ankazak, ankıdak, ankıl, ankıt - 1, ankut** (I) **- 1, anuk** (III)] Ahmak, sersem, akılsız, dangalak, angıt. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Bigadiç –Ba.; *Zile –To.; Salman *Akkuş, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Yerkesik –Mğ.)

[**ang** (III)]: (–Bt.)

[**angabak, añgabak**]: (İlyas *Keçiborlu, *Senirkent, Nudra *Şarki Karaağaç, Gönen –Isp.; Kozağaç, *Karamanlı, *Tefenni, Ürkütlü *Bucak –Brd.; *Acıpayam ve köyleri, Medele *Çal, Yukarıboğaz *Tavas, Kösten, Honaz, –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Elmalı –Ant.)

[**angak**]: (Bozhane *Beykoz –İst.)

[**angalak**]: (Araplı –Yz.)

[**angasoy**]: (*Bulanık –Mş.)

[**angat**]: (*Maçka köyleri –Tr.)

[**añgavak**]: (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**angaz** (II)]: (*Alaşehir –Mn.; Pınarbaşı *Bayramiç –Çkl.; Belkıs *Serik –Ant.)

[**angıbak**]: (Şeref *Yatağan –Mğ.)

[**angıdak**]: (Ayvalı *Sivrihisar –Es.; Cumayanı –Zn.)

[**angıdık**]: (Karaatlı *Yeşilova –Brd.; –Ba.; –Es.)

[**angıldak**]: (Kötüboynul –Yz.)

[**angoş**]: (–Tr.)

[**angot**]: (*Maçka köyleri –Tr.)

[**angu**]: (*Devrek, Cumayanı –Zn.)

SanalBaba

[angud - 1] : (*Ermenek –Kn.; Y. Yirikler *Karaisalı –Ada.)

[añgudi] : (*Düzce –Bo.)

[anguduk] : (*Bandırma –Ba.; Karaköy *Düzce –Bo.)

[angult-1] : (*Mesudiye köyleri –Or.)

[angurt -2] : (*Bor –Ng.)

[angut, añgut-1] : (İncesu, Çiftlik, *Dinar –Af.; Bereketli *Tavas, Yukarıkaraçay *Acıpayam, *Buldan köyleri –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş, Furunlu *Bayındır –İz.; Dereköy *Eşme, *Turgutlu –Mn.; –Brs.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce, –Bo.; *Kandıra –Kc.; *Ereğli ve çevresi, *Devrek, *Safranbolu –Zn.; Aşağıkayı *Tosya, Ağlı *Küre, *Araç köyleri, *Cide, *İnebolu, –Ks.; –Sn. ve çevresi; –Sm.; *Merzifon köyleri, Ziyere, –Ama.; *Zile, Çamlıbel, –To.; –Tr.; Ağın *Keban –El.; *Divriği, –Sv.; –Ng.; *Elmalı –Ant.; *Fethiye ve köyleri, *Milâs, Yerkesik çevresi –Mğ.)

[añıdak] : (*Sivrihisar, Bozan –Es.)

[añıldak] : (–Brs.)

[anıt (II) - 1] : (Bereketli *Tavas –Dz.; Narlıdere –İz.)

[añıtık, añıtkan] : (Bayat *Emirdağ –Af.)

[anız (V)-2] : (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

[anka] : (*Refahiye çevresi –Ezc.)

[ankabak, añkabak] : (Çiftlik *Dinar –Af.; İlyas, Senir *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Yeşilova köyleri –Brd.; Karataş *Sarayköy, Moraca *Çal, Darıveren *Acıpayam, *Tavas köyleri, –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Ks.; Çalılı *Boğazlıyan –Yz.; Korkuteli, *Elmalı –Ant.)

[ankaş (I) - 1] : (Aliköy –Isp.)

[ankat] : (*Maçka köyleri –Tr.)

[ankavut] : (Boztepe *Serik –Ant.)

[ankaz] : (Çamköy *Gölhisar –Brd.)

[ankazak] : (*Çerkeş –Çkr.)

[ankıdak] : (Holanta *Sivrihisar –Es.)

[ankıl] : (*Şebin Karahisar –Gr.)

[ankıt - 1] : (Lohan –Gaz.; Dedeli –Yz.)

[ankut (I) - 1] : (*Senirkent –Isp.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Merzifon –Ama.; *Zile, Dereköy, –To.; –Or. ve köyleri; *Kemaliye –Ezc.; *Zara, –Sv.; Mençek *Ermenek –Kn.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[anuk (III)] : (–Ky.)

anga (II) [ang (II)] Bülbül büyüklüğünde, sarı renkli bir ilkbahar kuşu, çalıkuşu. (*Alaşehir –Mn.; Kayışlı –Ada.)

[ang(II)] : (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

anga (III) 1. Zengin, varlıklı. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Aksakal, Doğa *Bandırma –Ba.; –Kü.) 2. Geniş. (Tepecik *Simav –Kü.)

anga (IV) Aksi, hırçın, huysuz hayvan. (Hortu *Ereğli –Kn.)

angabak [→ **anga (I)**]

angaç (I) 1. [→ **annaç (I) - 1**] 2. [→ **andaç (I) - 1**] 3. [→ **angıç (II)**]

angaç (II) 1. Budak deliğinin etrafı. (Dağoba *Bayramiç –Çkl.) 2. Dokumalarda direzi arasından geçen iplik. (*Bor –Ng.)

angak [→ **anga (I)**]

angalak [→ **anga (I)**]

SanalBaba

angalamak [→ **ağnamak** (I) - 1]

angalanmak, añgalanmak 1. [→ **ağnamak** (I) - 1] 2. Bir taraftan bir tarafa dönmek, yuvarlanmak (insan hakkında) : *Yatakların içinde angalanıp durmayın.* (*Elmalı –Ant.; *Datça –Mğ.) 3. Borçlu borcunu ödememek, üstüne yatmak : *Hasan borcunun üstüne angalanıverdi gitti.* (*Fethiye çevresi –Mğ.)

angaare [**angara, angare - 2, angariya, angariye, ankara**] Angarya, ücretsiz ve isteksiz gördürülen iş. (*Bor –Nğ.)

[**angara**] : (Bekilli *Çal –Dz.)

[**angare - 2**] : (Uluköy *Dinar –Af.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**angariya**] : (–Kr.)

[**angariye**] : (*Refahiye çevresi –Ezc.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

[**ankara**] : (Kerkük)

angara [→ **angaare**]

angare 1. İmece, topluca yapılan köy işi : *Köylerde angareden baş alınmaz.* (İncesu *Dinar –Af.; Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; İskele *Bigadiç –Ba.) 2. [→ **angaare**]

angari çalışmak Boşuna, boş yere çalışmak. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

angariya [→ **angaare**]

angariye [→ **angaare**]

angarmak, ağarmak 1. Zorlamak : *Çiviyi angara angara söktüm.* (*Zara –Sv.) 2. Bir şey yapmak. (–Isp.)

angas [**anges, ankas** (I) -2] Yalan, şaka : *Ali onu angas söyledi.* (*Eşme köyleri –Uş.; *Güney –Dz.; *Akyazı çevresi –Sk.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Fethiye köyleri, –Mğ.)

[**anges**] : (–Nğ.)

[**ankas** (I) - 2] : (Örencik *Yeşilova –Brd.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Yenişehir –Brs.; *Akyazı çevresi –Sk.; Zindancılar *Ereğli –Zn.; –Bt.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

angasoy [→ **anga** (I)]

angastan, añgastan [**angasten, angesten, ankastan**] Yalandan, şakacıktan, mahsustan. (Akalar *Acıpayam –Dz.; *Bartın –Zn.; Armutlu *Elmalı –Ant.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

[**angasten**] : (*Bor –Nğ.)

[**angesten**] : (Bahçeli, *Bor –Nğ.)

[**ankastan**] : (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Bayralar *Elmalı –Ant.)

angasten [→ **angastan**]

angat [→ **anga** (I)]

añgavak [→ **anga** (I)]

angaz (I) 1. Bir yapının ağaç kısmı, iskeleti : *Bizim evin angazları çok eskidi, yıkıp yenilemek lâzım.* (Bekilli *Çal –Dz.) 2. Kuru ağaç parçaları, kurumuş, çürümeye yüz tutmuş ağaç gövdesi, kökü : *Angazlar çok iyi yanar.* (Dişli *Bolvadin, İncesu *Dinar, Yavaşlar, *Sandıklı –Af.; Yakaköy *Gelendost, Sofular *Eğridir, Körküler *Yalvaç –Isp.; Kırca *Acıpayam –Dz.; Dinar *Artova –To.; Mezmerdek *Alucra –Gr.; *Ermenek ve köyleri –Kn.)

angaz (II) [→ **anga** (I)]

angaze Eğlence, şenlik : *Düğünde sabaha kadar angaze yaptık.* (Küçükisa *Zile –To.)

añgeç [→ **ayıngeç**]

anger Bir çeşit armut. (–Kn. çevresi)

anges [→ **angas**]

SanalBaba

añgeslek [ankaslek] Bilerek, mahsus. (–Gaz.)

[ankaslek] : (*Kilis –Gaz.)

angesten [→ **angastan**]

anget İnatçı, kanmaz, açgözlü. (*Şavşat köyleri –Ar.)

angı (I) Şan, şöhret, ün, lâkap. (–Ba. ve çevresi; Cihangir –İst.; –Mğ.)

angı (II) [→ **andaç** (I) - **1**]

angı (III) **1.** [→ **an** (I) - **4**] **2.** [→ **an** (I) - **7**]

angıbak [→ **anga** (I)]

angıç (I) **[ankıç, ankış]** Harman zamanı, fazla sap yüklemek için öküz ve at arabalarının iki tarafına konan tahta parmaklıklı kanat. (Ahat *Banaz –Uş.; *Dikili –İz.; *Edremit, Demirkapı, *Susurluk, Kadıköy *Bigadiç, Bağyüzü *Ayvalık, Ömerköy, Aslıhantepeciği, –Ba.; *Biga, Kumkale –Çkl.; Lümbe *Yenişehir –Brs.; *Çatalca ve köyleri –İst.; Yeniçubuk *Gemerek, M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; *Haymana köyleri, Şabanözü *Polatlı –Ank.; Ortaca *Akşehir –Kn.; Akarca *Uzunköprü, Kayapa *Lalapaşa –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri–Krk.; Şahin *Malkara, Büyükmanika *Saray –Tk.)

[ankıç] : (*Bergama –İz.; Osmaniye *Ilgın –Kn.)

[ankış] : (*Karacabey –Brs.)

angıç (II) **[angaç** (I) - **3]** Zakkum ağacı. (Ahat *Banaz –Uş.; *Milâs –Mğ.)

[angaç (I) - **3]** : (*Milâs ve çevresi –Mğ.)

angıç (III) Doğru dürüst yürümiyen : *Angıçlık yapma, biraz hızlı yürü.* (Cumayanı –Zn.)

angıç arabası Dört tekerlekli ve kenarlı, yük taşınan göçmen arabası. (Papasköy –Sm.)

angıdak [→ **anga** (I)]

añgıdı [angırt, angud - 2, angult - 2, angurt - 1, angut - 2, añgut kazı, anıt(II)**-2, āñk, ankıt-2, ankut**(I)**-2, anrık]** Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş, angıt. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

[angırt] : (Çerçin –Brd.)

[angud-2] : (*Iğdır –Kr.)

[angult-2]: (*Mesudiye köyleri–Or.)

[angurt-1]: (Söğüt *Tefenni –Brd.; Sasallı *Menemen –İz.; *Bor –Nğ.)

[angut, añgut-2] : (İncesu, *Dinar –Af.; Bunak *Tefenni –Brd.; Bekilli *Çal –Dz.; Yeniçağa *Gerede, –Bo.; –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; *Zile –To.; *Ardanuç köyleri, Peterek *Yusufeli –Ar.; Taşburun *Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, –Kr. köyleri; Cenciğe –Ezc.; *Doğubayazıt –Ağ.; Ağın *Keban –El.; Çanıllı *Ayaş, Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Bünyan ve çevresi –Ky.; –Nğ.; *Elmalı –Ant.; *Milâs –Mğ.)

[añgut kazı] : (*Silifke –İç.)

[anıt (II) - **2]** : (Salda *Yeşilova –Brd.; Kızılca *Tavas –Dz.)

[āñk] : (*Silifke köyleri –İç.)

[ankıt - 2] : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; –Çr.; Dedeli –Yz.; Güdül *Ayaş –Ank.)

[ankut (I) - **2]** : (–Kü.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Mezifon–Ama.; –To.; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.; Çimşit *Balâ –Ank.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[anrık] : (Sofular *Eğridir –Isp.)

angıdık [→ **anga** (I)]

SanalBaba

angık 1. Turna. (*Eğridir köyleri –Isp.) 2. Su kenarlarında bulunan (halk arasındaki rivayete göre yüksek kayalara yumurta yapan) yeşil renkte, büyükçe bir kuş. (Sofular *Eğridir –Isp.)

angıl Aptal bakışlı. (*Niksar –To.)

angıldak [→ **anga** (I)]

angıldamak [**angırdamak** - 1] Manda bağırmak. (*Reşadiye, Kekün *Niksar –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**angırdamak** - 1] : (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

angılı [**angılmış, añgın, angun, añılmış, anlı**] Ünlü, tanınmış, namlı, şöhretli, soylu. (Salur *Gördes –Mn.; –Ba. ve çevresi; *Çan, *Bayramiç, *Ezine –Çkl.; –Kü.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ula, –Mğ.)

[**angılmış**] : (–Gm.)

[**añgın**] : (*Eğridir köyleri –Isp. köyleri; *Soma –Mn.; *Düzce –Bo.)

[**angun**] : (–Or.)

[**añılmış**] : (Turan –Ky.)

[**anlı**] : (*Merzifon –Ama.)

angılkoç Tahterevalli oyunu. (Başağrı *Mesudiye –Or.)

angılmış [→ **angılı**]

añgın [→ **angılı**]

angıramak [**angırdamaḫ** - 2, **angırmak, angurmak, añırmak** -1, **ankırmaḫ, ankırmak**] Eşek bağırmak, anırmak. (Mencilis *Keşap –Gr.; *Kemaliye –Ezc.)

[**angırdamaḫ** - 2] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**angırmak**] : (Uluköy, Çapalı *Dinar –Af.; Gönen –Isp.; Düzköy *Keşap –Gr.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; –Gm. köyleri; –Rz.; Ersis, Humhal *Yusufeli –Ar.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Antakya –Hat.)

[**angurmak**] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

[**añırmak** -1] : (*Şarki Karaağaç, Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Garipköy *Tavas, İshaklı *Çivril, Bekilli *Çal –Dz.; *Bayındır köyleri –İz.; Yenice *Emet –Kü.; *Merzifon ve köyleri–Ama.; –Çkr.; *Artova, *Zile Hayati *Erbaa, Kekün *Niksar–To.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; *Kilis –Gaz.; *Antakya –Hat.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar, Çiftepınar *Mersin –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Orhaniye *Marmaris, İncirköy *Fethiye –Mğ.)

[**ankırmaḫ**] : (*Erciş –Vn.; Kerkük)

[**ankırmak**] : (*Ardanuç köyleri, Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Erciş –Vn.)

angıraz Halsiz, dermansız: *Hastalık beni angıraz yaptı.* (Büyükmanika *Senirkent –Isp.)

angırda Nerede, nereye. (*Çal –Dz.; Güzeloba –Ant.)

angırdamaḫ, angırdamak 1. [→ **angıldamak**] 2. [→ **angıramak**]

angırgan [**añırtmaç**] Vara yoğa bağıran, ağlıyan, terbiyesiz çocuk. (Çapalı *Dinar –Af.)

[**añırtmaç**] : (*Bor –Nğ.)

angırmak [→ **angıramak**]

angırnaz [**ankırnas**] Su çarkından sonra gelen ve değirmen taşını döndüren dişli çark. (–Brs.)

[**ankırnas**] : (Kurşunlu *Gölpazarı –Bil.)

angırt [→ **añgıdı**]

angış Söz konusu. (Güneyce –Rz.)

SanalBaba

angış etmek Anmak, hatırlamak. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

angış olmak Dedikodusu yapılmak, dedikoduya konu olmak. (Güneyce –Rz.)

angıt (I) **[angidik tutu, angut - 5, ankut** (II) **- 1]** Bir çeşit çekirdeksiz dut. (Cenciğe, Ergân –Ezc.)

[angidik tutu] : (*Hozat –Tn.)

[angut - 5] : (–Gm.; –Ezc. ve köyleri)

[ankut (II) **- 1]** : (–Ezc.)

angıt (II) Yaşlanmış, işe yaramaz hale gelmiş hayvan. (Aslanköy *Mersin –İç.)

angıt (III) Kâkül. (–Ank.)

angıt kurdu [→ **andık** (I) **- 1]**

angıtmak Şaşırmak, aptallaşmak : *Neye angıttın da öyle bakıyorsun.* (Düzköy *Keşap –Gr.)

angız 1. Ağacın toprağa değen dip kısmı. (İleydağı *Uluborlu –Isp.) **2.** [→ **anız** (I) **- 1]**

angidik tutu [→ **angıt** (I)]

anglamak [→ **ağnamak** (I) **- 1]**

angmak Birinin arkasından konuşmak, lâfını etmek, anmak. (Çataklıhoca *Çayeli –Rz.)

angona Kör yılan. (*Akçaabat,*Maçka –Tr.; İslâhiye, Güneyce –Rz.)

angoş [→ **anga** (I)]

angot [→ **anga** (I)]

angsırmak [anksırmak, ansırmaḫ, ansırmak] Aksırmak, öksürmek.(Eğridere *Kuyucak –Ay.; –Tr. ilce ve köyleri)

[anksırmak] : (Kalafka –Tr.)

[ansırmaḫ] : (Çayağzı, *Şavşat–Ar.)

[ansırmak, añsırmak] : (Bayat *Emirdağ –Af.; Kayadibi, *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Bandırma –Ba.; *Ezine, *Gelibolu –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Simav –Kü.; *Akyazı çevresi –Sk.; –Çr.; *Çarşamba ve çevresi, –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; –Tr. ilce ve köyleri; –Gm. ve köyleri; *Ardanuç ve köyleri, Erkinis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Rz. köyleri; *Andırın köyleri –Mr.; Çepni *Gemerek, –Sv.; –Kn.; *Saray köyleri –Tk.)

angsırık [anısırık, ansırık] Aksırık. (Eğridere *Kuyucak –Ay.)

[anısırık] : (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

[ansırık, añsırık] : (Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Bereketli *Tavas, *Sarayköy- köyleri –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Kırkağaç –Mn.; Pelitköy *Burhaniye, –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Cumayanı –Zn.; *İskilip –Çr.; *Alaçam –Sm.; *Zile –To.; –Gm. köyleri; Erkinis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Andırın köyleri –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Gözne *Mersin –İç.; *Saray köyleri –Tk.)

angu [→ **anga** (I)]

angud 1. [→ **anga** (I)] **2.** [→ **añgıdı]**

añgudi [→ **anga** (I)]

anguduk [→ **anga** (I)]

angult 1. [→ **anga** (I)] **2.** [→**añgıdı]**

angun [→ **angılı]**

añgur [anguriye, angurya] Hıyar. (*Of –Tr.)

[anguriye] : (*Alaşehir –Mn.)

[angurya] : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bayramiç –Çkl.; *Elmalı ve köyleri, Kumluca *Finike –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

anguriye [→ **añgur]**

angurmak [→ **angıramak]**

angurt 1. [→ **angıdı] 2.** [→ **anga** (I)]

SanalBaba

angurya [→ **añgur**]

anguşuklamak Aralık bırakmak: *Kapıyı anguşukla.* (İcilli –Gr.)

angut, añgut 1. [→ **anga** (I)] 2. [→ **angıdı**] 3. Bir çeşit küçük orman kuşu. (Ziyere –Ama.) 4. Koyu kızıl renkli evcil güvercin. (–Ur.) 5. [→ **angıt** (I)]

añgut kazı [→ **añgıdı**]

anğnanmak [→ **ağnamak** (I) - 1]

anḫara, anḫarya Kabuklu, ince uzun bir çeşit küçük böcek. (*Şavşat köyleri –Ar.)

anı (I) Yani, hani anlamlarında: *Anı sen de olmasan işim harap.* (*Hozat –Tn.)

anı (II) Yayla. (–İç.)

anı [→ **anā** (I) - 1]

añı [→ **an** (I) - 7]

añıdak [→ **anga** (I)]

anıdot [→ **anadut** (I)]

anıglamak [→ **anıklamak** (I) - 1]

anıḫ 1. [→ **anık** (IV) - 1] 2. [→ **anık** (IV) - 2] 3. [→ **anık** (IV) - 4] 4. [→ **anık** (IV) - 6]

anıḫlamak [→ **anıklamak** (I) - 2]

anıḫ vermek Çorbaya biber ve soğanla kavrulmuş kızgın yağ dökmek: *Çorbaya anıḫ verdin mi?* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

anık (I) Boşboğaz, ara bozucu. (Bekilli *Çal –Dz.)

anık (II) [**anuk** (II)] Hazır, mevcut, var: *Hazıra anık, pişmişe konuk.* (*Silifke –İç.; Pendik, *Kartal –İst.; –Sn. ve çevresi) [**anuk** (II)] : (*Kangal –Sv.)

anık (III) Zayıf, cılız. (*Bor –Ng.)

anık (IV) [**anıḫ** - 1, 2, 3, 4; **annuḫ, annuk** (II), **anuḫ** (I) - 1, 2, 3; **anuk** (I) - 1, 2, 3] 1. Nane, dağnanesi. (Düzköy, *Keşap, *Şebin Karahisar, –Gr.; Cinis *Aşkale –Ezm.; Telin *Gürün –Sv.) [**anıḫ** - 1] : (–Ml.) [**annuḫ**] : (*Ağın, *Keban –El.) [**annuk** (II)] : (–Ezc.; *Zara, –Sv.) [**anuh, anuḫ** (I) - 1] : (Kaydalapa *Bafra –Sm.; Mavrangel, –Gm.; –Mş.; *Pertek –Tn.; *Çemişkezek, –El. ve köyleri; *Arapkir, *Akçadağ, *Hekimhan –Ml.; *Divriği ve köyleri, *Koyulhisar –Sv.) [**anuk** (I) - 1]: (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Zile *Mesudiye, –Or. köyleri; *Görele köyleri, *Alucra, –Gr. ve köyleri; *Akçaabat –Tr.; Harşit bucağı köyleri *Torul, –Gm. köyleri; Sosunga *Çayırlı, Ergân –Ezc.; *Pertek –Tn.; *Çemişkezek, Harput –El.; –Ml.; Hacılyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, *Gürün –Sv.)

2. Yemeklere konulan bir çeşit kokulu ot. (Karaözü *Gemerek, Vazıldan *Divriği, *Kangal, Telin *Gürün, *Darende, Ortaköy *Şarkışla, –Sv.) [**anıḫ** - 2] : (Karaözü *Gemerek –Sv.) [**anuh, anuḫ** (I) - 2] : (Uluşiran *Şiran –Gm.) [**anuk** (I) - 2] : (*Refahiye çevresi –Ezc.; Savrun *Divriği –Sv.)

3. Trabzon yaylalarında yetişen ve çay yerine kullanılan, sarı çiçekli bir çeşit ot. (–Tr. köyleri) [**anuk** (I) - 3] : (*Maçka ve köyleri –Tr.)

4. Yemeğe sonradan dökülen kızdırılmış yağ ve soğan. (*Ardanuç köyleri –Ar.; Tutmaç –Sv.) [**anıḫ** - 3] : (Kızılçakçak, Şahnalar *Arpaçay –Kr.)

SanalBaba

[anuh, anuḫ (I) - 3] : (Bağlıca *Ardanuç, Çavdarlı, Düzenli *Şavşat –Ar.)

5. Mayasız ve az tuzlu ekmek. (Cebre *Bayburt, –Gm. köyleri)

6. Yemek için biriktirilen, saklanan öteberi, yiyecek içecek : *Karpuzdan kış anığı mı olur?* (*Bünyan –Ky.)

[anıḫ -4] : (*Bünyan –Ky.)

7. Küçük yağ tavası. (Kırampa *Zile –To.)

anık (V) [→ **an** (I) - 1]

anık (VI) [→ **andaç** (I) - 1]

anıklanmak (I) [**anıglamak, añıḫlamak, añırtlamak, anıtlamak - 1, anıtmak - 2, ansınmak - 1**] 1. Vurmaya niyet etmek, korkutmak kasdiyle vuracakmış gibi yapmak: *Çocuğa anıkladı ama vurmadı.* (Karamanlı, *Tefenni, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Alâeddin, Darıveren, Oğuz, *Acıpayam, Tekkeköy –Dz.; *Bodrum –Mğ.)

[**anıglamak**] : (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

[**añırtlamak**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**anıtlamak, añıtlamak - 1**] : (–Isp.; Gölcük, *Tefenni çevresi, Devri *Bucak –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Furunlu *Bayındır –İz.; –Çkr.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Karaman, *Ermenek köyleri –Kn.; *Silifke, Ortaköy *Anamur, *Mut, *Mersin köyleri, –İç.; Semayük, *Elmalı, *Gazipaşa köyleri, Yelten *Korkuteli, Bağyaka *Finike –Ank.; Yerkesik çevresi, –Mğ.)

[**anıtmak - 2**] : (Bahadırlı *Bayramiç –Çkl.)

[**ansınmak, añsınmak - 1**] : (Ekse, Bekilli *Çal –Dz.)

2. Tereddüt etmek, karar verememek. (Oğuz *Acıpayam, Tekkeköy –Dz.; *Ermenek –Kn.)

[**anıḫlamak**] : (*Bismil –Dy.)

3. Yöneltmek, nişan almak : *Ali, Hasanı vurmak için tüfeğini anıkladı.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

anıklamak (II) Zayıflamak. (*Bor –Ng.)

anıl (I) 1. Amaç, erek. (*Alaşehir –Mn.; *Niksar –To.) 2. Bellek, hafıza. (–Mn.) 3. Usul, kaide : *Anılı bilinmiyen iş yapılmaz.* (Kale *Erbaa –To.)

añıl (II) Öndan, onun için : *Annem yolladı da añıl geldim.* (Yenice, Dere *Emet –Kü.)

añıl (III) Yavaş, ağır: *Añıl git, yetişemiyorum.* (*Göynük –Bo.)

anılcacık Yavaşça. (Dağmarmara *Turgutlu –Mn.)

anıldak [→ **anga** (I)]

añılmak 1. Şöhret bulmak, ünlenmek: *Ahmet bey zenginlikte añıldı.* (*Merzifon –Ama.) 2. Sözü edilmek, bahsedilmek, anılmak. (Çanıllı *Ayaş –Ank.; Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

añılmış [→ **angılı**]

anîm [→ **anā** (I) - 1]

anıñ [**anıñdā**] Onun için, tevekkeli değil : *Anıñ söylenmiyor, meğer küsmüş.* (Kemaliye, *Alaşehir–Mn.)

[**anıñdā**] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

anıñdā [→ **anıñ**]

anır (I) Taraf, yön : *Tepe anırında bir ışık var.* (*Bodrum –Mğ.)

anır (II) Onur, kibir. (–To.)

SanalBaba

anırgan, añırgan (I) [**anırkan**] Çok anıran eşek, azgın erkek eşek. (Bademli *Dinar –Af.; Senir, Kozluca *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Aliköy –Isp.; Bulkaz *Çivril, *Sarayköy köyleri, Darıveren, Oğuz *Acıpayam, Bereketli, Yukarıboğaz, *Tavas, İsabey, Bekilli *Çal, Beylerli –Dz.; Eğridere *Kuyucak, Çulhan, *Bozdoğan –Ay.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Yenice *Emet –Kü.; Bozan –Es.; Yerkuzlu *İskilip –Çr.; Zara –Ama.; *Zile –To.; *Bismil –Dy.; –Gaz.; Telin, Tekerahma *Gürün, *Zara –Sv.; Darısekisi ve çevresi *Mersin –İç.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[**anırkan**] : (Aşağılıca –Es.)

añırgan (II) Ses çıkararak dönen su dolabı : *Añırganın olukları bozulmuş.* (Yukarıseyit, *Çal –Dz.)

añırı [→ **anarı** (III) - 1]

anırkan [→ **anırgan** (I)]

anırlanmak Büyüklenmek, onurlanmak. (–To. çevresi)

añırmak 1. [→ **angıramak**] 2. Birine yüksek sesle, tehdit yollu bağırmak. (Yenice *Emet –Kü.)

añırsımak Et kokmaya, bozulmaya yüz tutmak. (*Safranbolu –Zn.)

añırşak Kirmanın yuvarlağı, ağırşak. (Çitli *Mecitözü –Çr.)

añıt Ekin yiyen, yaban ördeği büyüklüğünde bir çeşit kuş. (Hadım *Çal –Dz.)

añırtkan Çok arsız, azgın. (*Bor –Ng.)

añırtlamak [→ **anıklamak** (I) - 1]

anırtlan Kartala benzer bir çeşit kuş. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

añırtmaç [→ **angırgan**]

anısdak Birdenbire, ansızın : *Anısdak geliverince beni korkuttun.* (*Bigadiç –Ba.)

anısırık [→ **angsırık**]

anıstaḫ [→ **anıstak**]

anıstak [**anıstaḫ**] Tavan, tavan arası. (Hurman *Afşin –Mr.)

[**anıstaḫ**] : (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

anış Ölen annesinin adını taşıyan çocuğa hitap : *Gel buraya anışım.* (*Gazipaşa köyleri –Ant.)

anışdırmak [→ **anıştırmak**]

anışmak, añışmak 1. Birini anmak, birinin arkasından sözünü etmek : *Şimdi seni anışıyorduk.* (*Eşme ve köyleri –Uş.; İlyas *Keçiborlu–Isp.; Darıveren *Acıpayam, *Sarayköy köyleri –Dz.; Furunlu *Bayındır –İz.; Dağmarmara *Turgutlu –Mn.; Yenice *Emet –Kü.; Aşağılıca, Bozan, –Es.; Balı *Ereğli –Zn.; Boğaç *Maçka –Tr.; *Elmalı –Ant.) 2. Konuşmak, söyleşmek, anlatmak : *Çocuk ölmüş, demin adamlar añışıyordu.* (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Kocahisar *Tavas –Dz.; *Milâs –Mğ.)

anıştırmak, añıştırmak [**anışdırmak, ansıtmak** - 1, **anşırmak** - 3, **anşırtmak, anşıtmak**] Üstü kapalı anlatmak, sezdirmek, ihsas etmek. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile, –To. ve çevresi; Ulubey –Or.; *Görele, *Tirebolu, *Bulancak ve köyleri, –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; –Gaz.; –Sv.)

[**anışdırmak**] : (*Zile –To.)

[**ansıtmak, añsıtmak** - 1] : (Aşudu *Darende –Ml.; *Göksun ve köyleri –Mr.; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hat.; *Kozan –Ada.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.;

SanalBaba

*Silifke, *Anamur, –İç. ve köyleri) [anşırmak - 3] : (Bardas *Karaman –Kn.)

[anşırtmak] : (*Senirkent, *Uluborlu –Isp.; –Ama. köyleri; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

[aşıtmak] : (*Afşin –Mr.)

anıt (I) İlgisiz, uzak durma hali : *Anıt gibi ne duruyorsun, yardım etsene.* (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

anıt (II) **1.** [→ **anga** (I)] **2.** [→ **añgıdı**]

anıt (III) [→ **an** (I) - **1**]

añıtık, añıtkan [→ **anga** (I)]

anıtlamak, añıtlamak 1. [→ **anıklamak** (I) - **1**] **2.** Bir işe girişmek, yapmaya hazırlanmak: *Tarlayı, bağ yapmağa anıtladım.* (Yılanlı *Eğridir –Isp.) **3.** Birden korkarak uyanmak. (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

anıtmak, añıtmak 1. Aptal aptal, şaşkın şaşkın bakarak durmak, baka kalmak. (Bayat *Emirdağ, –Af.; *Eşme ve köyleri –Uş.; –Dz. köyleri; *Sivrihisar, Satılmış, Bozan –Es.; Kavşit *Sungurlu –Çr.;–Ama. köyleri; Çayırlı *Haymana –Ank.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke, *Mut köyleri, –İç.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** [→ **anıklamak** (I) - **1**] **3.** Elle kovalamak, ürkütmek : *Arıyı anıtma büsbütün azar.* (*Osmancık–Çr.)

anız, añız (I) [**ağız** (VI), **an** (II) - **1**, **angız** - **2**] **1.** Ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı. (*Emirdağ, İncesu, Burhaniye *Dinar, Abanoz –Af.; *Eşme ve çevresi –Uş.; *Şarki Karaağaç, *Eğridir köyleri, Yassıviran, *Senirkent, Yakaköy *Gelendost, *Keçiborlu ve köyleri, *Yalvaç, Büyükfindos, Aliköy –Isp.; *Tefenni ve çevresi, *Yeşilova ve köyleri, Çamköy *Gölhisar, Çerçin, Kurna –Brd.; *Çal ve köyleri, Garipköy, Bereketli *Tavas, *Acıpayam köyleri, –Dz. ve köyleri; Burhaniye, Dalhca *Nazilli, Sürez, Çulhan, *Bozdoğan –Ay.; Kızılbahçe, *Urla, Furunlu *Bayındır –İz.; *Akkisar, *Turgutlu, –Mn.; Pelitköy *Burhaniye çevresi, *Susurluk, *Edremit –Ba.; Evreşe, *Gelibolu, Fili *Biga, *Lâpseki –Çkl.; *Mustafakemalpaşa, *Mudanya, –Brs. ve çevresi; Genişler *Altıntaş, Yenice *Emet, Alayunt –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli, *Gölpazarı, Pazarcık, Dodurga –Bil.; *Sivrihisar, –Es. ve köyleri; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu, *Gerede, Tepe *Seben, *Düzce ve köyleri, Berk, Aşağısoku, –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Safranbolu, –Zn.; Giremez *Araç, *Taşköprü, *Kargı, –Ks.; *Kurşunlu, Genek, –Çkr.; *Osmancık, –Çr.; –Sn.; *Çarşamba, *Alaçam, –Sm.; *Merzifon ve köyleri, Moramul, Zara, –Ama.; *Zile ve çevresi, Hayati *Erbaa, Çamlıbel *Artova, Çilehane *Reşadiye, –To. ve köyleri; Zile *Mesudiye –Or.; Sarıhamzalı *Sorgun, Kötüboynul –Yz.; Güdül, *Ayaş, Yaraşlı, Çayırlı, *Haymana, *Nallıhan, –Ank. ve çevresi; –Krş.; Bahçeli *Bor, –Ng.; Kıraman *Ereğli, *Akşehir, Göcer *Karaman, *Ermenek ve köyleri, Karkın *Çumra, –Kn.; Havraniye *Ceyhan, Misis –Ada.; *Silifke, *Anamur, Çömelek, *Mut, *Mersin köyleri, –İç.; Yuva, *Elmalı, İbradı *Akseki, Abdurrahmanlar *Serik –Ant.; *Bodrum, *Milâs, *Fethiye köyleri, *Datça,

SanalBaba

–Mğ.;–Ed.; Ceylanköy, *Lüleburgaz –Krk.; *Saray köyleri, –Tk.; Kayalar, Selânik)

[ağız (VI)] : (Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Çöplü *Çivril –Dz.; *Boyabat –Sn.)

[añ (II) - 1] : (Çiftepınar *Mersin –İç.)

[angız - 2] : (*Sivrihisar –Es.; *Gerede –Bo.; Çilehane *Reşadiye –To.) **2.** Mısır sapı. (–Ay.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; Mesken *Yatağan –Mğ.) **3.** İğde ve kara çalının dikeni. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **4.** Tarla kenarlarındaki otlar. (*Milâs köyleri –Mğ.)

anız, añız (II) **[anız tarla] 1.** Ekini biçildikten sonra sürülmeden boş kalan tarla : *Koyunları anızda otlat.* (*Sarayköy köyleri, Bulkaz, İğdir *Çivril, Çömleksaz –Dz.;*Bergama, Çapak *Torbalı, *Kuşadası –İz.; *Akhisar, *Turgutlu, *Alaşehir, Karaağaçlı, Selimşahlar –Mn.; *Susurluk, Minnetler *İvrindi –Bá.; *Gelibolu, *Ayvacık, Bergaz *Ezine –Çkl.; Devecikonağı, *Mustafakemalpaşa, *İnegöl –Brs.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce, *Mengen, –Bo.; *Akyazı çevresi, –Sk.; *Devrekâni, *İnebolu köyleri –Ks.; Genek –Çkr.; –Çr.; *Ayancık –Sn.; *Merzifon ve köyleri, Moramul –Ama.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Karakız *Sorgun, –Yz. köyleri; Çanıllı, Güdül, *Ayaş, *Nallıhan, *Beypazarı, –Ank.; –Krş.; Avşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; *Mucur köyleri, *Hacıbektaş –Nş.; *Aksaray –Nğ.; *Ereğli, *Ermenek, Kireli *Beyşehir, Hatip –Kn.; –Ada. çevresi; Yerkesik çevresi, *Ula –Mğ.; *İpsala, Avarız –Ed.; Hediye –Krk.; Akpınar *Saray –Tk.)

[anız tarla, añız tarla] : (*Taşköprü –Ks.; –Sn.; –Sm.; *Merzifon –Ama.) **2.** Ürün kaldırıldıktan sonra ekilmiyerek nadasa bırakılan tarla. (*Acıpayam –Dz.; *Reşadiye –To.; Ağaeli *Kalecik, *Beypazarı, Bağviran *Kızılcahamam –Ank.) **3.** Nadas edilmeden ekilen tarla. (*Bolvadin –Af.; –Dz.; *Çumra –Kn.) **4.** Tarla kenarlarında sınır yerine geçen hendek veya set şeklindeki tümsekler. (–Brd.; *Beypazarı –Ank.)

anız, añız (III) **1.** Ekin biçildiği zamanki sebze mevsimi : *Bahçenin yarısına vakit avarı, yarısına da añız avarı yapacağız.* (*Ermenek –Kn.) **2.** Sonbaharda tarla bozumu, hasat zamanı. (–Mğ.)

anız, añız (IV) İnekler yavruladıktan sonra, üç gün içinde sağılan koyu süt, ağız. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Yerkesik çevresi, *Ula–Mğ.)

anız, añız (V) **[anked] 1.** Aksi ve inatçı kimse. (*Eğridir köyleri, –Isp. köyleri)

[anked] : (Aşağıırmak *Ardanuç –Ar.)

2. [→ **anga** (I)]

anız biçmek, añız biçmek 1. Ekin biçildikten sonra, tarlada kalan saplarla, aralarında kalan otları biçmek. (*Eşme ve köyleri –Uş.; *Düzce ve köyleri –Bo.; *Anamur –İç.) **2.** Tarla kenarındaki hendek, ark ve yol gibi yerlerdeki otları biçmek, yolmak. (*Sarayköy köyleri –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; –Çkr. ve köyleri)

SanalBaba

añız biti Ekin biçildikten sonra tarlada kalan saplarda, kendiliğinden meydana gelerek insanda kaşıntı yapan bir çeşit çok küçük böcek. (*Bodrum, *Fethiye köyleri –Mğ.)

anız bozmak, añız bozmak [**añız kaldırmak**] Ekini kaldırılmış anızlı tarlayı sürmek. (–Mn.; Yenice *Emet –Kü.; –Sn.; –Sm.; *Merzifon köyleri –Ama.; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.)

[**añız kaldırmak**] : (Medele *Çal –Dz.)

añız kaldırmak [→ **anız bozmak**]

añızlama Ağaç kesildikten sonra dipte kalan kısım. (Cumalıkızık –Brs.)

anız sürmesi Biçildikten sonra kalan döküntülerle kendiliğinden yetişen ekin. (Bayat *Emirdağ –Af.)

anız tarla, añız tarla [→ **anız** (II) **-1**]

anî, anî [→ **anā** (I) **- 1**]

anigu, anih [→ **anā** (I) **- 1**]

anih anih Vah vah, yazık anlamında ünlem. (Dallıca *Nazilli –Ay.; *Akşehir –Kn.)

anihter Arı kovanının kapağı. (Güneyce –Rz.)

anik (I) Mayası tutmamış hamur. (–Ezm.)

anik (II) Kız çocuklarını çağırmak için kullanılan bir hitap: *Anik bir tas su ver.* (Mezirme *Hekimhan –Ml.)

aniko **1.** Anneciğim. (–Mş.) **2.** Dost, sevgili. (*Kemaliye –Ezc.; *Besni, *Kâhta –Adı.)

anim, anîm [→ **anā** (I) **- 1**]

anîrā [→ **anā** (I) **- 1**]

anis Yaprağından ve meyvasından yem olarak faydalanılan bir çeşit ağaç. (*Maçka –Tr.)

anisaz [**anizaz**] Huysuz, yaramaz. (–Bt.; –Ur.)

[**anizaz**] : (–Mş.)

aniş Doğurmayan kadın. (Haremî Yörükleri *Ilgın –Kn.)

aniy [→ **anā** (I) **- 1**]

āniya İşte, şurada: *Gemiyi görmüyor musun, aniya.* (Anaraş *Sürmene –Tr.)

anizaz [→ **anisaz**]

ank Kavun, karpuz v.b. nin çiçekten sonraki olgunlaşmamış hali. (*Ahlat –Bt.)

āñk [→ **añgıdı**]

anka [→ **anga** (I)]

ankabak, añkabak [→ **anga** (I)]

ankadazabrak Aptal. (–Bo.)

añ kakdırmak İki tarla arasında sınır olarak bırakılan toprağı kendi tarlasına almak, çekmek: *Ahmet bizim tarlanın añını kakdırmış.* (Kösten, Kızılyer, Menteş ve Honaz çevresi –Dz.)

ankana [**ankona**] Kısa ve düz kuyruklu zehirsiz bir çeşit yılan. (Zığana *Torul –Gm.)

[**ankona**] : (–Tr. ilce ve köyleri)

ankara [→ **angaare**]

ankas (I) **1.** [→ **anga** (I)] **2.** [→ **angas**]

ankas (II) Kesilmesi zor odun. (Dont *Fethiye –Mğ.)

ankaslek [→ **añgeslek**]

ankastan [→ **angastan**]

ankaşı [→ **an** (I) **- 1**]

ankat [→ **anga** (I)]

ankavut [→ **anga** (I)]

ankaz [→ **anga** (I)]

ankazak [→ **anga** (I)]

ankebit Kâbus, uykuda basan ağırlık. (*Bor –Nğ.)

anked [→ **anız** (V)]

SanalBaba

ankıç [→ **angıç** (I)]
ankıdak [→ **anga** (I)]
ankıl [→ **anga** (I)]
ankıldamaḫ Mızrak atıldığı zaman düdük gibi ses çıkarmak. [Bir tarafı delinerek içine zeytin yağı akıtılan mızrağa da "ankıldıyan mızrah" denir.] (Kerkük)
ankıllı cınkıllı Süslü püslü, çok süslü, cicili bicili. (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)
ankır Muhit, çevre, taraf: *Aradığın hayvan ankırında.* (Sofular, Yılanlı *Eğridir –Isp.; –Ant.)
ankır hacı Eşek. (–Bt.)
ankırmaḫ [→ **angıramak**]
ankırmak [→ **angıramak**]
ankırnas [→ **angırnaz**]
ankış [→ **angıç** (I)]
ankıt 1. [→ **anga** (I)] 2. [→ **añgıdı**]
ankıtlamak Nişan alıp atmak: *Ankıtladım, sağ gözünden vurdum.* (Çavuşçu *Ilgın –Kn.)
ankiri Şurada, orada: *Ankiridekini alıver.* (Tepeköy *Torbalı –İz.)
ankmak Anmak, hatırlamak. (Anaraş *Sürmene –Tr.)
ankona [→ **ankana**]
ankri Yaprağı çama, gövdesi ardıca benzer bir çeşit orman ağacı. (–Ar.)
anksırmak [→ **angsırmak**]
ankudi çuha Kurmay subayların yaka ve apoletlerinde kullanılan kırmızı çuha. (*Merzifon –Ama.)
ankur (I) Ev yapmakta kullanılan ve evin üzerine konulan büyük ağaç. (Yukarıkale *Koyulhisar–Sv.; Mollaveyis –Ar.)
ankur (II) Uzun boylu, biçimsiz kimse. (Küçükhol *Of –Tr.)
ankur (III) Bostan. (Kapıköy *Maçka –Tr.)
ankut (I) 1. [→ **anga** (I)] 2. [→ **añgıdı**] 3. Paçalı iyi cins güvercin. (–Dy.)
ankut (II) 1. [→ **angıt** (I)] 2. Salkım, üzüm çöpü: *Bir ankur üzüm yedim.* (–Md.)
ankut (III) Kırmızıya yakın koyu sarı renk. (–Ur.)
ankut tohumu Hayvanların öksürük ve sancısı için ilâç olarak kullanılan bir çeşit bitki tohumu. (Merkepçikışlacığı –Ama.)
anlaç [→ **annaç** (I) - 1]
anlagan Duygulu. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
anlak, añlak (I) [**ānak, anlık - 2, annak** (I) - 3] 1. At, eşek, tavuk, keklik gibi hayvanların yatıp yuvarlandıkları tozlu yer. (*Eşme –Uş.; *Eğridir çevresi –Isp.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; *Anamur ve köyleri, *Mut köyleri, Güvere *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ānak**]: (*Eşme köy ve aşiretleri –Uş.)
[**anlık - 2**]: (Başören, Banus, Mirohor *Eğridir –Isp.)
[**annak, añnak** (I) - 3]: (İğdir *Çivril –Dz.; Sarısığırlı *Kula –Mn.; Nusratlı *Ayvacık –Çkl.; Ulukışla *Bor –Nğ.)
2. Açıklık, göz önü, karşı: *Arkamda durma, anlağıma gel.* (Karakuş, *Ünye–Or.; Hisarüstü *Keşap–Gr.)
anlak (II) Anlayışlı. (*Şarkışla–Sv.)
anlaklamak [→ **annaklamak - 1**]
añlam [**annak** (II) - 2] Anlayış, duygu. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
[**annak** (II) - 2]: (–Ağ.)
anlamak, añlamak (I) [→ **ağnamak** (I) - 1]

SanalBaba

añlamak (II) Anlamak, idrak etmek. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

añlamlı Anlayışlı. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

anlanmak, añlanmak (I) [→ **ağnamak** (I) - 1]

anlanmak, añlanmak (II) Çatlamak: *Anlı testi ile suya gidilmez.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

añlanmak (III) Buğday, arpa gibi tahıllar başak verme durumuna gelmek. (Kıbrıs)

anlar [**ānéyş, annaḥ, annak** (II) - 1, **annamak** (II) - 1] Anlayış, bellek, zekâ: *Artık ihtiyarladım, anlarım kıtaldı.* (*Gürün –Sv.; Yukarıkaya *Yalvaç –Isp.)

[**ānéyş**] : (–Gaz.)

[**annaḥ**] : (Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır –Kr.; Taşağıl –Ezm.)

[**annak** (II) - 1] : (–Ezm.)

[**annamak** (II) - 1] : (*Bor –Nğ.)

anlaş [→ **annaç** (I) - 1]

anlat [→ **anadut** (I)]

anlı [→ **angılı**]

anlı gabagı [→ **annabak**]

anlık, añlık 1. [→ **an** (I) - 1] 2. [→ **anlak** (I) - 1] 3. Bahçe, bağ kapısı. (Bademli *Dinar –Af.; Muğlasın *Tavas –Dz.) 4. Düzgün odun yığını: *İki anlık odun sattım.* (Karamanlı, *Tefenni, Çamköy *Gölhisar, Kayadibi *Yeşilova, Karakent –Brd.; *Acıpayam ve köyleri –Dz.) 5. Süpürge yapılan bir çeşit ot. (Süle –Gm.)

anlık taşı [→ **andaşı**]

anmak, añmak (I) 1. Açıklamak, söylemek, anlatmak: *Bu söylediğimi hiç kimseye anma sakın.* (*Fethiye köyleri, –Mğ.; *Çal, Honaz –Dz.; Büyükyenice *Osmaneli *Bil.; Peşman *Daday –Ks.; Saray –Çkr.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.) 2. Akla gelmek: *Añdığım başıma geldi.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.) 3. Söz vermek, vaadetmek: *Bu işi andım yapacağım.* (*Kelkit –Gm.)

anmak, añmak (II) [→ **ağmak** (I) -1]

añmak (III) [→ **ağnamak** (I) - 1]

ann 1. Karşı: *Güneşin annında çalışıyorlar.* (*Bor –Nğ.) 2. Alın: *Annını karışlarım.* (*Bor –Nğ.)

anna, annā (I) 1. [→ **anā** (I) - 1] 2. Hayır: *–Oğlum bu gün pazara git. –Anna gitmem.* (Baklan *Çal –Dz.)

anna (II) [→ **annaç** (I) -1]

anna (III) Dirseğin iç kısmı: *Annamı acıttın.* (*Orhaneli –Brs.)

anna almak Muhatap tutmak, karşısına alıp konuşmak: *Ben seni annıma mı alırım hiç.* (*Bor –Nğ.)

annabak [**anlı gabagı**] Alnının ortası: *Annabağına bir taş vurursam öldürürüm.* (Kozağaç *Tefenni –Brd.)

[**anlı gabagı**] : (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

annacık [→ **annaç** (I) - 1]

annaç (I) [**alnaç, alneç, amaç** - 2, **amak** - 1, **anaç** (X), **andaç** (V), **andeç, andıç** - 2, **angaç** (I) - 1, **anlaç, anlaş, anna** (II), **annacık, annak** (I) - 1, **annaş, anneç, anneş, annıç, annuk** (I), **arnaç** - 2, **arnak** - 1, **arnamaç**] 1. Karşı, ön taraf, gözönü, her taraftan görülebilen yer, meydan, açıklık. (İncesu, *Dinar, Başara *Emirdağ, Hacımahmut, K. Ahmet, –Af.; *Eşme ve çevresi –Uş.; Yassıviran *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, *Senirkent, *Uluborlu –Isp.; Hasanpaşa *Tefenni, Güney *Yeşilova, Anbarcık *Gölhisar –Brd.

SanalBaba

ve köyleri; Derbent, Kadıköy *Buldan, *Çal köyleri, *Çivril, –Dz.; Sürez, *Bozdoğan, Karahayıt *Çine –Ay.; *Seferihisar, –İz.; *Turgutlu, *Alaşehir –Mn.; Gökçedağ *Orhaneli –Brs.; Kızılcaören –Kü.; *Sivrihisar ve köyleri, Karatepe, Bozan –Es.; *Düzce, –Bo.; –Ks.; *Kurşunlu, –Çkr.; Çitli, İbek *Mecitözü, Polatlı, *Sungurlu, *İskilip, –Çr.; Hacıbeyli *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama. ve köyleri; *Zile, *Reşadiye –To.; *Şebin Karahisar –Gr.; –Tr.; –Gm.; –Dy. çevresi; *Ağın –El.; İriağaç *Hekimhan, Köseceli *Besni, *Arapkir, –Ml.; Barak *Nizip, *Kilis, –Gaz.; Geben *Andırın, Emirli, *Afşin; *Elbistan, *Göksun ve köyleri, Önsen –Mr.; Başlamış *Dörtyol, *Yayladağı köyleri –Hat.; Çöplü, *Gürün, Mursal *Divriği –Sv. ve çevresi; –Yz.; Çanıllı, *Ayaş, Akdoğan, *Kızılcahamam, Gelara, *Beypazarı, Köprü *Keskin, Çavundur *Çankaya, *Şerefli Koçhisar –Ank.; Obruk, *Mucur, –Krş.; Avşar aşireti, Fakıekinciliği, *Pınarbaşı, Bürüngüz *Bünyan, Hisarcık, –Ky.; –Nş.; Alaca *Aksaray, Alihoca *Ulukışla, *Bor, –Ng.; Kolukısa *Kadınhanı, *Ermenek köyleri, *Ilgın, Zıvarık, –Kn.; İsabeyli *Feke, *Kozan, –Ada.; Süleymaniye, Güzelsu *Akseki, Seyret, *Kaş, Yanköy *Serik, Akçaeniş, Gilevği, *Elmalı, *Korkuteli, –Ant.; *Silifke, *Tarsus, *Anamur, –İç. köy ve aşiretleri; *Fethiye köyleri, Bafa, Kapukırı, *Milâs –Mğ.)

[alnaç] : (–Af.; Yılanlı *Eğridir, Senir, Atabey, –Isp.; Devri *Bucak, Çerçin –Brd.; *Demirci –Mn.; Numanoluk *Seyitgazi –Es.; –Bo.; Zindankapı –İst.; Balıkçıhisar *Haymana, –Ank.; –Ng.)

[alneç] : (Ürkütlü –Brd.)

[amaç - 2] : (–Uş.; *İskilip –Çr.; Eldelek *Elbistan –Mr.; *Antakya –Hat.; Yusufuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Ortaköy, Karahisar *İncesu –Ky.)

[amak - 1] : (*Andırın –Mr.)

[anaç (X)] : (–Ay.; *Kırkağaç–Mn.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Yayladağı köyleri, *Antakya –Hat.; *Elmalı –Ant.)

[andaç (V)] : (Alkaran *Çumra –Kn.)

[andeç] : (*Gördes –Mn.)

[andıç - 2] : (–Ay.; Tirilye *Mudanya –Brs.; –Kü.)

[angaç (I) - 1] : (Ağaçköy *Bayramiç –Çkl.)

[anlaç] : (Gelenbe *Kırkağaç –Mn.; *Silifke –İç.)

[anlaş] : (–Sv.)

[anna (II)] : (Küçüklü –Gr.)

[annacık] : (İlyaslar *Kırkağaç –Mn.)

[annak, añnak (I) - 1] : (Biçincik *Kavak, Ayvacık *Çarşamba –Sm.; Çilehane *Reşadiye, *Niksar –To.; Başağrı *Mesudiye, Salman *Akkuş, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or. ve köyleri; İcilli *Bulancak, Asarcık *Şebin Karahisar, *Görele ve köyleri, *Tirebolu ve köyleri –Gr. ve köyleri)

[annaş] : (İleydağı *Uluborlu –Isp.; Kozağaç *Tefenni –Brd.; Genek *Yatağan –Mğ.)

[anneç] : (İshaklı *Bolvadin, Kırıklar *Dinar, *Emirdağ, –Af.; *Yal-

SanalBaba

vaç, Kılıç ve çevresi –Isp.; Karamanlı *Tefenni, Çamköy *Gölhisar, *Yeşilova köyleri –Brd.; *Çivril köyleri, *Güney, *Sarayköy köyleri, Kızılhisar *Acıpayam –Dz.; Toygar, *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş köyleri –İz.; Akviran *Salihli, *Alaşehir –Mn.; Yerkesik *Develi –Ky.; Yakaçiftlik *Elmalı, Bağyaka *Finike –Ant.; –Mğ.)

[anneş] : (*Hacılar –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; Germencik –Ay.)

[annıç] : (–Af.; Kılıç –Isp.; Buca, Karşıyaka –İz.)

[annuk (I)] : (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[arnaç - 2] : (–Bo.; *Ladik –Sm.; –Gaz.; Şekeroba, Çoğulhan, Kitiz *Afşin –Mr.; –Sv.; Kötüboynul–Yz.; Çayırlı *Haymana –Ank.; Köşker –Krş.; Çukurbağ *Ermenek, İbrala, Kızıllar, *Karaman, Emirgazi, Sultaniye –Kn.; *Mut –İç.; Anason *Manavgat, Karadere *Gündoğmuş, İbradı –Ant.)

[arnak - 1] : (Çayırçökek *Çarşamba –Sm.; Zile *Mesudiye, Çandır *Perşembe –Or.; Şehli, Piraziz *Tirebolu –Gr.)

[arnamaç] : (Ayvagediği –İç.)

2. Yan taraf: *Bizim evin arnacında bir ağaç var.* (*Tire –İz.)

annaç (II) Cevap, karşılık : *Mektubumun annacını çabucak yolla.* (*Bor –Ng.; Fakıekinciliği, Avşar, *Pınarbaşı –Ky.; İsabey *Çal –Dz.; –Bo.; –Kş.; –Çr.; Küçükisa *Zile –To.; *Arapkir –Ml.; *Yayladağı köyleri –Hat.; Akçaeniş, Gilevği *Elmalı –Ant.)

annaçlamak, anneçlemek [annaşlamak, anneşlimek] Cevap vermek, karşı gelmek: *Babanın karşısında annaçlama.* (*Elmalı –Ant.)

[annaşlamak] : (Gönen –Isp.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[anneşlimek] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

annaç yeli Güney yeli. (Medele *Çal –Dz.)

annad [→ **anadut** (I)]

annadut [→ **anadut** (I)]

annağa gelmek [**anna gelmek**] Görünür bir yere gelmek, ortaya çıkmak, karşı tarafa gelmek. (–Or. ve köyleri; –Gr. ve çevresi; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)

[anna gelmek] : (Yolağzı –Gr.)

anna gelmek [→ **annağa gelmek**]

annaḫ [→ **anlar**]

annak, añnak (I) 1. [→ **annaç** (I) - 1] 2. [→ **amak** - 2] 3. [→ **anlak** (I) - 1]

annak (II) 1. [→ **anlar**] 2. [→ **añlam**]

annaklamak [**anlaklamak**] 1. Dikkatle etrafı araştırmak, gözetlemek. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.; –Ama. köyleri; Kale, *Erbaa –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Tepe, Arpaköy –Or.; *Tirebolu ve köyleri, *Keşap, *Şebin Karahisar, –Gr.; Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.; *Silifke –İç.)

[anlaklamak] : (Arapzade *Üsküdar –İst.)

2. Bir şeyi gizlice dinlemek. (–Gr.)

annakleyin Karşıdan : *Annakleyin üç adam geliyor.* (Uluköy –Gm.)

annaltın, arnâltın, alnaltın Alna takılan altın. (–Çr.)

annamağ [**annamaḫ, annamak** (II) - 2] Anlamak. (Kerkük)

[annamaḫ] : (–El. ilce ve köyleri)

[annamak (II) - 2] : (Yayla *Tefen-

SanalBaba

ni –Brd.; –Ba.; –Sm.; –Or. ve köyleri; Koyundere *Ahıska –Kr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Çöplü *Gürün –Sv.; Ulukışla *Bor –Ng.; *Ermenek –Kn.)

annamaḥ [→ **annamağ**]

annamak, añnamak (I) [→ **ağnamak** (I) - 1]

annamak (II) **1.** [→ **anlar**] **2.** [→ **annamağ**]

annandırmak (I) [→ **ağnamak** (I) - 1]

annandırmak (II) Ekmeği yağ veya pekmeze batırarak bulamak. (–Bil.)

annanmak, añnanmak 1. [→ **ağnamak** (I) - 1] **2.** Yatakta bir o yana, bir bu yana dönmek: *Ahmet kalk annanıp durma, hayvanları yemle.* (Yenice *Emet –Kü.)

annanat [→ **anadut** (I)]

annaş [→ **annaç** (I) - 1]

annaşlamak [→ **annaçlamak**]

annaşmak, añnaşmak Anlaşmak. (Tepe *Seben –Bo.; *Merzifon –Ama.)

añnaştırmak Anlaştırmak, ima yolu ile anlatmak. (*Kilis –Gaz.)

annat (I) **[annat üzümü] 1.** [→ **anadut** (I)] **2.** Budanmamış azgın üzüm dalı. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.) **3.** İri taneli, kalın kabuklu siyah üzüm. (–Çr. ve köyleri)

[annat üzümü]: (Dereköy –To.)

annat (II) Söz bilmez, cahil. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

annat alma Ekin demetlerini bir yere biriktirme veya arabaya götürme. (Dişli *Bolvadin –Af.)

annat üzümü [→ **annat** (I) - 3]

annavus Avlunun suyunu dışarı akıtmak için duvar altına açılan delik. (*Avanos –Krş.)

anne Büyükanne, nine. (Hazarzrat *Keçiborlu –Isp.; Fili *Biga –Çkl.; Kaynarca *Osmaneli –Bil.)

anneç [→ **annaç** (I) - 1]

anneh [→ **anā** (I) - 1]

ānnem [→ **anā** (I) - 1]

anneş [→ **annaç** (I) - 1]

anneşlimek [→ **annaçlamak**]

anney [→ **anā** (I) - 1]

annı Alnı: *Onun annı açıktır* (yalın halde kullanılmaz). (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Iğdır –Kr.; *Zara –Sv. ve çevresi; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

annı akıtmalı Alnı beyaz olan hayvan: *Bizim atın annı akıtmalı.* (Gökçekışla –Yz.)

annıç [→ **annaç** (I) - 1]

annı çatı [annığın çatı - 1, annı kabağı, annın çatı, annıñ şakı, annı şakı, annıyıñ çatı] Alın çatı, alnın ortası: *Annı çatına vurursam, kafanı iki parça ederim.* (Hisarcık *Yayladağı –Hat.; İshaklı *Çivril –Dz.; *Tire köyleri –İz.)

[annığın çatı - 1]: (–Çr.; *Zile –To.)

[annı kabağı]: (Moraca *Çal, Yukarıkaraçay *Acıpayam, *Sarayköy köyleri –Dz.)

[annın çatı]: (*Dinar köyleri –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; –Brd. köyleri; Çöplü, İğdir *Çivril –Dz.; *Merzifon köyleri –Ama.; –Gm. ve köyleri; *Kemaliye –Ezc.; *Erciş, –Vn.; –Bt.; –El.; –Ur.; *Antakya –Hat.; *Gemerek, *Şarkışla, *Zara, *Divriği, –Sv.; –Ng.; *Ermenek ve çevresi –Kn.; *Silifke –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[annı şakı]: (Bozan –Es.)

[annıñ şakı]: (*Bor –Ng.)

[annıyıñ çatı]: (*Kırıkhan –Hat.)

SanalBaba

annı gaş Alın ve kaş: *Annı gaşını aldırma.* (–Vn.)

annığın çatı 1. [→ **annı çatı**] 2. Her hangi bir şeyin ortası: *Annığın çatına getir de öyle çak.* (–Çr.)

annık, añnık (I) [→ **an** (I) - 1]

annık (II) Alnı fazla çıkıntılı insan: *Bu adam annık olduğu için gayet çirkin görünüyor.* (Palha *Divriği –Sv.)

annı kabağı [→ **annı çatı**]

annın çatı [→ **annı çatı**]

anniñ şakı [→ **annı çatı**]

annı şakı [→ **annı çatı**]

annışlı Akıllı, anlayışlı. (Kerkük)

annışsız Anlayışsız, marifetsiz. (Kerkük)

annıyıñ çatı [→ **annı çatı**]

annik Köy kadınlarının giydikleri fesin alın kısmına konan altın dizisi. (*Kemaliye ve çevresi –Ezc.)

annuḫ [→ **anık** (IV) - 1]

annuk (I) [→ **annaç** (I) - 1]

annuk (II) [→ **anık** (IV) - 1]

ano, anō [→ **anā** (I) - 1]

anoğ [→ **anā** (I) - 1]

anoğul [→ **anaoğul** (II) - 1]

anol Başkalarının sözüne uyan kimse. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

anom Güzelim, sevgilim anlamında hitap. (*Kemaliye –Ezc.; *Çemişkezek, *Pertek –Tn.)

anool [→ **anavalı**]

anor [→ **anur**]

anorlu [→ **anurlu**]

anov [→ **anā** (I) - 1]

anramak (I) 1. Boşalmak, sessizleşmek: *Komşular gidince evimiz anradı kaldı.* (Yakaköy *Gelendost –Isp.) 2. Sağırlaşmak, dilsiz kalmak (ilenç olarak). *İnşallah anrarsın.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.) 3. Çoğalmak, gürleşmek. (Çerçin –Brd.)

anramak, añramak (II) [→ **ağnamak** (I) - 1]

anranmak [→ **ağnamak** (I) - 1]

añrı [→ **anarı** (III) - 5]

anrık [→ **añgıdı**]

ansadak [→ **ansız** (III) - 1]

ansak, añsak (I) Topal, aksak. (*Edremit, Korucu *İvrindi –Ba.; *Bayramiç –Çkl.)

ansak (II) [→ **andaç** (I) - 1]

ansamak (I) Göreceği gelmek, özlemek. (*Afşin –Mr.)

añsamak (II) [**ansımak**] Topallamak, aksamak. (Korucu, *İvrindi –Ba.) [**ansımak**]: (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.)

an san Ün, nam, şöhret. (–Sm.)

ansıdak [→ **ansız** (III) - 1]

ansımak [→ **añsamak** (II)]

ansınmak, añsınmak 1. [→ **anıklamak** (I) - 1] 2. İşleri oluruna bırakmak. (Cumayanı –Zn.) 3. Söz söylemek isterken söyliyememek, tutulup kalmak. (Çömlekçi –Mğ.)

ansır Camsız pencere. (Kaşıkçı, Banarlı –Tk.)

añsıradan [→ **ansız** (III) - 1]

ansırdan [→ **ansız** (III) - 1]

ansırık, añsırık [→ **angsırık**]

ansırmaḫ [→ **angsırmak**]

ansırmak, añsırmak [→ **angsırmak**]

ansıtmak, añsıtmak 1. [→ **anıştırmak**] 2. Andırmak, az benzemek. (İncekum, *Silifke –İç.)

ansız, añsız (I) 1. Söz dinlemez, aksi, haşarı. (*Göksun ve köyleri –Mr.; Avşar aşireti, Toybük *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Ng.; –Kn.; *Kadirli –Ada.) 2. Utanmaz, sıkılmaz. (*Bor –Ng.) 3. Anlayışsız, akılsız

SanalBaba

(–Nğ.; Çakallı *Karaisalı, *Kadirli –Ada.)

añsız (II) **1.** Cinsî kudretini kaybetmiyen kimse. (*Bor –Nğ.) **2.** Piç, gayrimeşru çocuk. (Çakallı *Karaisalı –Ada.)

ansız (III) **[ansadak, ansıdak, añsıradan, ansırdan, ansızca, ansızdan, añsızlamadan, ansuzdan] 1.** Habersiz, birdenbire, ansızın: *Ansız önüme çıkıverdi.* (Çengelli *Lüleburgaz –Krk.; *Meriç –Ed.; Dişli *Bolvadin –Af.; Falaka *Bayındır –İz.)

[ansadak]: (*Eşme köyleri –Uş.; –Mn.; –Ba. ve çevresi; *Karacabey –Brs.)

[ansıdak]: (Pelitköy *Burhaniye, *Savaştepe köyleri; –Ba.; –Brs.)

[añsıradan]: (İshaklı *Çivril –Dz.)

[ansırdan]: (Kelekçi *Acıpayam –Dz.)

[ansızca]: (Kızılca *Tavas –Dz.)

[ansızdan, añsızdan]: (*Turgutlu –Mn.; Abana –Ks.; –Sm.; Cenciğe –Ezc.; *Silifke –İç.)

[añsızlamadan]: (*Sivrihisar –Es.)

[ansuzdan]: (*Taşköprü –Ks.)

2. Zamansız: *Ansız verilen kararda insan yanılır.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ansızca [→ **ansız** (III) - **1**]

ansızdan, añsızdan [→ **ansız** (III) - **1**]

añsızlamadan [→ **ansız** (III) - **1**]

añsızına uğramak Birdenbire ölmek. (–Kn.; *Bor –Nğ.)

añsızlık Hayâsızlık, terbiyesizlik. (*Bor –Nğ.)

añsızlık etmek, ansızlık etmek Büyük sözü dinlememek. (*Bor, –Nğ.; *Kadirli –Ada.)

anslı, ansli Fena kokulu bir çeşit ot. (*Ardanuç, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ansunlatmak Okutmak, hocaya okutmak: *Başın ağrıyorsa ansunlat.* (–Ezc. ve köyleri)

ansuruk Öksürük. (Selimiye, Güneyce –Rz.)

ansuzdan [→ **ansız** (III) - **1**]

anşagadın [anşakadın, anşekadın] Bir çeşit fasulye. (Çamlıbel *Artova –To.)

[anşakadın]: (Ergân –Ezc.)

[anşekadın]: (Cenciğe –Ezc.)

anşakadın [→ **anşagadın**]

anşalamak (I) Oyun bozanlık, mızıkçılık etmek. (–İz. ve çevresi; *Bartın, *Safranbolu köyleri –Zn.)

anşalamak (II) Kaynamak: *Su anşaladı indiriver.* (Süle –Gm.)

anşekadın [→ **anşagadın**]

anşırmak 1. Söylemek, demek, anmak, söz konusu etmek: *Bu lâfı başkasına anşırma.* (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; –Gr. köyleri) **2.** Anlamak, bilmek. (Mastat *Karaman –Kn.) **3.** [→ **anıştırmak**]

anşırtmak [→ **anıştırmak**]

anşıtmak [→ **anıştırmak**]

antalya muşmulası Yenidünya, malta eriği. (–Isp.)

antar [→ **anakdar**]

antaran İri cüsseli, sevimsiz, şişman kimse (–Ky.)

antaşı [→ **andaşı**]

antbent olmak Şaşırmak: *Görüverince antbent oldum.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

antep karası Bir çeşit kırmızı üzüm. (*Kilis –Gaz.)

anter 1. Tepsi. (–Ezm.; –Dy. çev-

SanalBaba

resi) 2. İşe yaramaz, kıymetsiz şey. (–Bt.)

anteri [**antiri**] 1. Erkek gömleği, frenk gömleği, mintan. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Rz.; –Ml.; Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Çevrimkaya *Çorlu –Tk.) 2. Entari, kadın giysisi, fistan. (Kelgin *Develi–Ky.)

[**antiri**] : (*Ünye –Or.)

anteş Tel. (–Krş. çevresi)

antık Kül içinde gömülü ateş. (–Ezm.)

antır kapağı Arı kovanının arka kapağı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

antızlamak [**antuzlamak**] 1. Hayvan çifte, tekme atmak. (*Antakya –Hat.)

[**antuzlamak**] : (*Kilis –Gaz.)

2. Nankörlük etmek, sözünden dönmek (mecazen). (*Antakya –Hat.)

antika taklidi Çinicilikte büyük yapraklı örnek. (–İst.)

antike Antika. (Uluğbey, *Senirkent –Isp.; Belekler *Ilgın –Kn.; *Silifke –İç.)

antireç Ekmek çevirmeye yarıyan kürek. (–Brd.)

antiri [→ **anteri - 2**]

antiriş [**antirişli**] 1. Bozuk, karışık, pürüzlü iş veya nesne. (*Silifke köyleri –İç.) 2. Uydurma, acayip iş nesne veya kimse: *Ne antiriş şeyler söylüyor.* (Dumlupınar –Kü.; –Gaz.; *Silifke köyleri –İç.)

[**antirişli**] : (Aslanköy *Mersin,–İç.)

antirişli [→ **antiriş - 2**]

antlık Odunluk. (Salda *Yeşilova –Brd.)

antrahna Meyvası ve gövde kabuğu kırmızı renkli bir çeşit ağaç. (Soldoy, İlaksa *Maçka –Tr.)

antirikli Hastalıklı. (*Birecik –Ur.)

antut Büyü için tütsü yapılan, fena kokulu bir madde. (Güney Anadolu)

antuzlamak [→ **antızlamak - 1**]

anü 1. [→ **anā (I) - 1**] 2. [→ **anacık**]

anuh, anuḥ (I) 1. [→ **anık (IV) - 1**] 2. [→ **anık (IV) - 2**] 3. [→ **anık (IV) - 4**]

anuh (II) [→ **anā (I) - 1**]

anuk (I) 1. [→ **anık (IV) - 1**] 2. [→ **anık (IV) - 2**] 3. [→ **anık (IV) - 3**]

anuk (II) [→ **anık (II)**]

anuk (III) [→ **anga (I)**]

anukluk Kabiliyet, istidat. (*Akhisar –Mn.)

anukumak Bunamak. (*Kargı, *Tosya –Ks.)

anur [**anor**] Onur, kibir, haysiyet. (Karaçal –Brd.; *Düzce ve köyleri –Bo.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Telin çevresi *Gürün –Sv.)

[**anor**] : (Gökköy *Reşadiye –To.)

anurlanmak Alınmak, gücenmek. (Kirazlı *Şavşat –Ar.)

anurlu [**anorlu**] Onurlu, alıngan, haysiyetli. (*Düzce –Bo.; –El.)

[**anorlu**] : (*Arapkir –Ml.)

anusun, anasun Anason. (*Gürün –Sv.)

anuv [→ **anā (I) - 1**]

anuz Harman sonu. (–Tk.)

anvalı Suyun akış yönünü değiştirmek için, dere veya çayın yatağına taş ve kazıkla yapılan bent, suyun ayrım yeri. (–Nğ.)

anyaran Dost, arkadaş. (Beltarla *Dinar –Af.)

an yeri, añ yeri 1. [→ **an (I) - 4**] 2. Sınır yeri, ek yeri. (–Çkr.; *Silifke –İç.)

SanalBaba

anyos Ahlâksız, kötü adam. (*Zile –To.; *Sorgun –Yz.)

anzarot [**anzarut, anzolot - 1**] Rakı ve benzeri alkollü içkiler. (*Kandıra –Kc.; *Pasinler –Ezm.) [**anzarut**] : (*Antakya –Hat.; –Nğ.) [**anzolot - 1**] : (*Refahiye –Ezc.)

anzaroz Palavracı, ağzı kalabalık. (–Ama.)

anzarut [→ **anzarot**]

anzavur Kinci, gaddar, azgın. (–Kn.; *Lüleburgaz –Krk.)

anzolot 1. [→ **anzarot**] 2. Sigara. (*Refahiye –Ezc.)

ao (I) Kardeş. (–Ank.)

ao (II) Eyvah, yazık, vah vah anlamlarında ünlem. (Kalafka –Tk.)

apa (I) 1. Yürümesi gerektiği halde yürüyemeyen çocuk. (İncesu *Dinar –Af.) 2. Sağır, dilsiz. (*Çayeli köyleri –Rz.) 3. Aptal. (*Çayeli köyleri –Rz.)

apa (II) 1. Arife günü. (–Dz.) 2. Şimdi, sonra: *Apa ben ne iş göreyim?* (Balıklı *Şavşat –Ar.)

apa (III) 1. Ağabey. (Yaylagöne –To.) 2. [→ **aba** (I) - 1]

apabacık [→ **abapaçık - 1**]

apabaçık [**apaçik**] Apaçık, çırılçıplak, çok açık. (*Gelendost –Isp.) [**apaçik**] : (Dülgerli –Rz.)

apabak (I) [→ **apabaçık - 1**]

apabak (II) 1. [→ **abulabut - 1**] 2. İhtiyatsız, yangına körükle giden. (Köşker –Krş.)

apabbak [→ **abapaçık - 1**]

apabpak [→ **abapaçık - 1**]

apacer Yepyeni, çok yeni. (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

apaçik [→ **apabaçık**]

apaçuh [→ **abapaçık - 1**]

apağ [→ **abapaçık - 1**]

apağca Beyaz, ışıklı. (*Zile ve çevresi –To.)

apah [→ **abapaçık - 1**]

apak 1. [→ **abapaçık - 1**] 2. [→ **apalak** (I) - 1] 3. Güzel, iyi. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

apakbak [→ **abapaçık - 1**]

apakça [→ **abapaçık - 1**]

apaköy Evli kadın.(*Bandırma –Ba.)

apak sapak Abuk sabuk. (*Senirkent –Isp.)

apak topak [→ **apalak** (I) - 1]

apal 1. [→ **apalak** (I) - 1] 2. İri, büyük: *Apal apal kar yağıyor.* (Banus *Eğridir –Isp.)

apala 1. Ekmek ufağı. (*Eğridir –Isp.) 2. Çocuklara dağıtılmak üzere, bayramlarda yapılan yağlı ekmek. (Körküler *Yalvaç, Sağrak *Sütçüler –Isp.; *Çal –Dz.)

apalaca Alacalı bulacalı. (Yenice *Emet –Kü.)

apalak (I) [**apak - 2, apak topak, apal - 1, apalak topalak, apılak**] 1. Tombul, gürbüz, sevimli. (–Brd.; Bereketli *Tavas –Dz.; *Akhisar –Mn.; Cumayanı –Zn.; Giremez *Araç, –Ks.; *Zile, –To. ve köyleri; Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Arapkir –Ml.; *Kilis, –Gaz.; Varyanlı, Bertiz, –Mr.; *Zara, Karaözü, Çepni *Gemerek, Kaşköy, Tekerahma, *Gürün, –Sv.; Çayırlı, Yaraşlı *Haymana –Ank.; *Bünyan –Ky.; *Ilgın –Kn.; *Bahçe, Akyar *Osmaniye –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.) [**apak - 2**] : (–Mr.) [**apak topak**] : (*Kandıra –Kc.; Taşoluk *Göksun –Mr.) [**apal - 1**] : (*Kilis –Gaz.; Çoğulhan

SanalBaba

*Afşin, *Göksun ve köyleri, –Mr.; *İncesu –Ky.)

[apalak topalak] : (–Brd.; –Mn.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis, Lohan, –Gaz.; Eldelek *Elbistan,–Mr.; *Koyulhisar, *Zara, Çepni *Gemerek, –Sv.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

2. İri, tombul yüzlü, ablak. (Karaköy *Düzce –Bo.; Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Telin *Gürün –Sv.)

[apılak] : (*Eşme –Uş.; *Buldan, Çerçin –Brd.)

3. Yeni emeklemeye başlamış çocuk. (Namrun *Tarsus –İç.)

apalak (II) **1.** Çiğdem çiçeği. (Kervansaray *Zile –To.) **2.** Kuvvetli, gür fidan. (–Mr.) **3.** Biraz yükselmiş ekin. (Zencidere –Ky.)

apalak (III) **1.** Ayı yavrusu. (Akyar *Osmaniye –Ada.) **2.** Köpek yavrusu. (Tekerahma *Gürün –Sv.)

apalaklanmak Gelişmek, serpilmek. (Tuzla, –Ada.)

apalak topalak [→ **apalak** (I) - 1]

apalama avı Yerde sürünerek yapılan bir av çeşidi. (–Ant.)

apalamak **1.** [→ **abalamak** (I) - 4] **2.** Bacakları gere gere, ayırarak yürümek. (*Senirkent –Isp.; –Ba.; *Bor –Nğ.; –Kn.) **3.** Sallanarak, sendeliyerek yürümek. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Çerkeş –Çkr.; –Kn.; *Bodrum, Yerkesik –Mğ.) **4.** At dörtnala sıçrıyarak koşmak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.) **5.** Sürünmek. (*Tosya –Ks.)

apal apal [→ **abul abul** - 1]

apalavı [apalavi - 1] **1.** İş yeri. (Güneyce –Rz.) **2.** Devam edilecek işin bırakıldığı yer. (Güneyce –Rz.)

[apalavi - 1] : (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

apalavi [apulavı] **1.** [→ **apalavı - 2**] **2.** İşte takip edilen sıra. (–Rz.)

[apulavı] : (Selimiye –Rz.)

apalladırmak Yalvartmak, aman dedirtmek. (Hacılar –Brd.)

apallama Geri kalma, gerileme : *Ben derslerde apalladım.* (Gönen –Isp.)

apallamak [→ **abalamak** (I) - 4]

apal topal Ağır aksak : *Apal topal ... köyünedek gidebildik.* (*Bor, –Nğ.)

apam Ak, beyaz. (*Lâpseki Yörükleri –Çkl.)

apambacık [→ **abapaçık - 1**]

apambak [→ **abapaçık - 1**]

apana Apteshane, helâ. (Kozağaç *Gölhisar –Brd.)

apan apan [→ **abul abul - 1**]

apandi Düğünlerde, nişanlarda ve davetlerde alınan bahşiş : *Ahmet bugün bir tavuk apandi aldı.* (Çataklıhoca *Çayeli –Rz.)

apanlamak Geniş adım atmak. (*Edremit –Ba.)

apannamak **1.** [→ **abanlamak - 1**] **2.** [→ **abalamak** (I) - 4] **3.** Kaplamak, doldurmak, örtmek. (*Elbistan, *Afşin –Mr.)

apansa [→ **apansız**]

apan sapan Yalan yanlış : *Ne dediğinden haberi var mı, apan sapan atar.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

apansız [apansa] Birdenbire. (*Edremit çevresi –Ba.; Akviran –Kn.; –Krk.)

[apansa] : (–Rz.)

apanti Gelin almaya gelenlere verilen tatlı ekmek. (–Rz.)

ap ap Şaşma ve korku bildirir ünlem. (*Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

apapacık 1. [→ **abapaçık - 1**] 2. [→ **abapaçık - 2**]
apapağı [→ **abapaçık - 1**]
apapak 1. [→ **abapaçık - 1**] 2. [→ **abapaçık - 2**]
apapbacık [→ **abapaçık - 1**]
apapbah [→ **abapaçık - 1**]
apapbak [→ **abapaçık - 1**]
apapbecik [→ **abapaçık - 1**]
apapbıcık [→ **abapaçık - 1**]
apappa [→ **abapaçık - 1**]
apappacık [→ **abapaçık - 1**]
apappak [→ **abapaçık - 1**]
aparca Tertemiz. (*Antakya –Hat.)
apargınen Götürsene. (*Varto –Mş.)
aparıcı Ufak tefek şeyleri çalan. (*Şarki Karaağaç –Isp.)
aparî [→ **abo, abō** (I) **- 1**]
aparkuru Devamlı düz yol. (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gm.)
aparmaḫ 1. [→ **aparmak** (I) **- 1**] 2. [→ **aparmak** (I) **- 2**]
aparmak (I) [**aparmaḫ - 1, 2; apartmak** (I) **- 1, 2, 3**] 1. Çalmak, aşırmak, alıp kaçmak, habersiz götürmek, gizlice almak. (İncesu *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Nudra, *Şarki Karaağaç, Senir, İlyas *Keçiborlu, Hisarardı *Yalvaç, Yakaköy *Gelendost, Yassıviran *Senirkent, Aliköy, –Isp.; Kavak, Akçaköy *Yeşilova, –Brd.; Alâeddin, *Acıpayam, Bulkaz, İğdir *Çivril, Tekkeköy –Dz.; Bornova, *Bergama –İz.; –Mh.; *Mustafakemalpaşa, Yenice *Karacabey –Brs.; –Kü.;–Es.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip, *Alaca –Çr.; *Boyabat –Sn.; –To.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Arpaköy –Or.; Anbarcık, Bozukkale, Güneyce –Rz.; *Ardanuç köyleri, *Şavşat köyleri, *Hopa –Ar.; *Ardahan –Kr.; Sarayköy *Özalp –Vn.; *Ergani –Dy.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri –Hat.; Tekerahma *Gürün, –Sv. ve çevresi; *Yerköy –Yz.; *Avanos –Krş.; *Bor, –Ng.; Doğanbey *Beyşehir, Mençek *Ermenek, –Kn.; *Silifke,*Mersin köyleri –İç.; *Elmalı –Ant.) [**aparmaḫ - 1**] : (–El.; Bahçeli*Bor, –Ng.; Kerkük)
[**apartmak** (I) **- 1**] : (İlyas, Senir *Keçiborlu, Y. Bademli *Şarki Karaağaç, *Gelendost –Isp.; *Yeşilova köyleri, –Brd.; *Sarayköy köyleri, İsabey *Çal, *Buldan köyleri, Bulkaz *Çivril –Dz.; Hamzabali, Alamut, *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; *Bergama, Falaka *Bayındır –İz.; *Kırkağaç, *Alaşehir, –Mn.; *Bandırma, –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; Karaağaç –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Devrek, *Safranbolu –Zn.; Ağlı *Küre, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Havza, *Alaçam –Sm.; Sarı, *Merzifon, –Ama. köyleri; Küçükisa, *Zile, –To. ve çevresi; Zile *Mesudiye, Danışman *Fatsa, –Or. ve köyleri; Mencilis *Keşap –Gr.; Mağura *Maçka, Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Karadere, Muradiye –Rz.; Aşudu *Darende –Ml.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; *Yayladağı köyleri, *Antakya –Hat.; Ağrakos *Suşehri, Kayalıpınar *Yıldızeli, Telin, *Gürün, Palha, Ovacık, *Divriği, *Koyulhisar, *Artova –Sv.; Yaraşlı, Çayırlı *Haymana –Ank.; –Ng.; Kızıllar, *Karaman, Görmel, Uğur-

SanalBaba

lu *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mersin köyleri –Iç.)

2. Götürmek, alıp götürmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bornova –İz.; *Akhisar –Mn.; Alakadı, Ayrancı, Küpeli –Ama.; Sobran,–Gm.; Anbarcık –Rz.; *Iğdır ve çevresi, Zarşat, *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Ardahan, Karakoyunlu aşireti, –Kr.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; *Erciş, –Vn.; –Bt.; –Dy.; *Yarto, –Mş.; *Hozat –Tn.; Harput, –El.; Pervari *Besnı, *Arapkir, –Ml.; *Siverek, *Viranşehir, –Ur.; Akçakent *Nizip –Gaz.; *Andırın, Ela –Mr.; Tekerahma *Gürün –Sv.; *Çumra, –Kn.; *Kozan –Ada.; Kerkük)

[aparmaḫ - 2] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Erciş –Vn.; –El. ve köyleri; Kerkük)

[apartmak (I) **-2] :** (*Eşme köyleri –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; *Tefenni –Brd.; *Acıpayam –Dz.; Tepecik –Ay.; –Brs.; –To.; –Or. ve köyleri; Küçükhol *Of –Tr.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; –Bt.; *Ergani –Dy.; *Pötürge –Ml.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; *Nizip, –Gaz.; Çoğulhan, *Afşin, Ağrakos *Suşehri, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Artova –Sv.; Köprüköy *Keskin, –Ank.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

3. Getirmek. (–Dy.; *Hozat –Tn.; Harput –El.; Akçakent *Nizip –Gaz.) **4.** Almak. (–Brd.; Bornova –İz.; –Bt.; *Besni –Ml.) **5.** Tutmak. (–Ks.; *Besni –Ml.) **6.** Kaldırmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

[apartmak (I) **- 3] :** (–Ezc.)

aparmak (II) Yıkamak, temizlemek. (*Iğdır –Kr.)

apartmaḫ Götürmek. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

apartmak (I) **1.** [→ **aparmak** (I) **- 1] 2.** [→ **aparmak** (I) **- 2] 3.** [→ **aparmak** (I) **- 6] 4.** Aldatmak, kandırmak. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; *Acıpayam –Dz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.) **5.** Çaldırtmak. (Yassıviran * Senirkent –Isp.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.) **6.** Yağma etmek. (Yayla *Tefenni –Brd.) **7.** Yemek atıştırmak, obur gibi yemek. (Çepni *Gemerek –Sv.)

apartmak (II) **1.** Bir işin hakkından gelmek, becermek. (*Ereğli –Kn.) **2.** Kendi çıkarına çalışmak, el altından iş yapmak. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.; Bayralar *Elmalı –Ant.)

apartmak (III) Vaz geçirmek, caydırmak. (Hırka *Tavas –Dz.)

apartmak (IV) **[apırtmak]** Mübalâğalı konuşmak, mübalâğa etmek. (Aşağılıca, –Es.; Peşman *Daday –Ks.; *Zile –To.; –Yz.)

[apırtmak] : (–Dz.)

apartu Baharda erken biten, beyaz çiçekli bir ot. (Zara –Ama.)

apar yavşanı Beyaz çiçekli, boz renkte, yaprakları kuzu kulağı biçiminde ve çiçeğinden ilâç yapılan bir çeşit bitki. (Lâdik –Kn.)

apas [apaz (II) **- 1]** Avuç, avuç dolusu : *Bir apas şeker verdi.* (Anbarcık *Gölhisar, Tefenni –Brd.; Aliköy –Isp.; Ekse *Çal, Beylerli–Dz.; Abana *İnebolu –Ks.; Gulâm –Sm.; *Kaş köyleri –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[apaz (II) **- 1] :** (Sandal *Kula,

SanalBaba

*Alaşehir –Mn.; –Sn. ve çevresi; *Merzifon, –Ama.; *Karaman –Kn.; Dont *Fethiye –Mğ.)

apaşmak Şaşırmak. (Bornova –İz.)

apaşsa Aşağı, düşey : *Şu gördüğün böcek ağaçlarda apaşsaya doğru yürüyor.* (Hacılar –Brd.)

apat Sal, kelek. (*Kemaliye –Ezc.)

apatikli Yeteri kadar, iyice : *Hâlâ apatikli bir yağmur yağmadı.* (*Yatağan –Mğ.)

apaz (I) Ekmeği çevirmeye yarıyan aygıt. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

apaz (II) **1.** [→ **apas**] **2.** Tokat, şamar. (Mençek *Ermenek –Kn.)

apazlamak (I) [**apışlamak** (II)] Avuçlamak, avuç dolusu almak. (Banus *Eğridir, Kozluca, *Keçiborlu, Yakaköy *Gelendost –Isp.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Bereketli *Tavas, İsabey, Ekse *Çal –Dz.; –Çkr.; –Sn.; –Yz.; *Karaman –Kn.) [**apışlamak** (II)] : (Geresin *Keçiborlu –Isp.)

apazlamak (II) **1.** Hafif yalpalamak. (–Ks.) **2.** Gemi rüzgârla yavaş yavaş gitmek. (*Ilgın –Kn.)

apazlamak (III) Hırpalamak, boğmak. (Köşker –Krş.)

apba (I) [→ **abba** (I) - **1**]

apba (II) [→ **abapaçık - 1**]

apbacık [→ **abapaçık - 1**]

apbağ [→ **abapaçık - 1**]

apbak [→ **abapaçık - 1**]

apbı [→ **aba** (I) - **1**]

apca [→ **abca - 1**]

apça **1.** [→ **abca - 1**] **2.** Dost, arkadaş. (*Devrek –Zn.)

apçalamak (I) [**apçallamak**] Düzensiz yürümek. (Karaviran *Karapınar –Kn.)

[**apçallamak**] : (*Akseki, *Gündoğmuş çevresi –Ant.)

apçalamak (II) Deve ısırmak. (İbrala *Karaman –Kn.)

apçal apçal [→ **abul abul - 1**]

apçallamak [→ **apçalamak** (I)]

apdal (I) **1.** [→ **abdal** (I) - **1**] **2.** [→ **abdal** (I) - **2**] **3.** [→ **abdal** (I) - **3**] **4.** [→ **abdal** (I) - **4**] **5.** Çingene gibi göçebe hayatı süren bir kabile. (*Eşme çevresi –Uş.)

apdal (II) **1.** [→ **abdal** (II) - **1**] **2.** Görgüsüz. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; **3.** Bencil, kıskanç. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

apdaslık [→ **abdeslik - 1**]

apdastlık [→ **abdeslik - 1**]

apet Öğleden sonra. (*Pazar köyleri –Rz.)

apey [→ **abe** (II)]

apgın [→ **ahbun -1**]

apıç (I) [→ **abıç**]

apıç (II) Çelik oyununda bir kısım. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

apık (I) **1.** [→ **abulabut - 1**] **2.** Tembel. (*Eşme –Uş.; Yeniköy –Ba.; Emirler *Balâ –Ank.) **3.** Sakallı adam. (–Krş.)

apık (II) [→ **abık** (IV)]

apıḫ sapıḫ [→ **abık sabık**]

apık sapık [→ **abık sabık**]

apık sapuk [→ **abık sabık**]

apık supuk [→ **abık sabık**]

apıl Mart ayı. (*Senirkent –Isp.)

apılak [→ **apalak** (I) - **2**]

apılamak [→ **abalamak** (I) - **4**]

apılanmak [→ **abalamak** (I) - **4**]

apıl apıl **1.** [→ **abul abul - 1**] **2.** Hızlı, çabuk. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

apıldak Fazla şişman, etli. (*Mustafakemalpaşa –Brs.)

SanalBaba

apıldamak (I) [→ **abalamak** (I) - 4]

apıldamak (II) Şaşırmak, şaşırıp kalmak. (Ekse *Çal –Dz.)

apıldatmak, apıldatmaḫ Kandırmak, aldatmak. (Sarıhamzalı *Sorgun, –Yz.)

apıldıyık Yürümesini bilmeyen, düzgün yürüyemiyen. (*Çal –Dz.)

apılmak [→ **abalamak** (I) - 4]

apınak apınak [→ **abul abul** - 1]

apırcak Yeşil kabuklu ceviz. (Kesme *Sütçüler –Isp.)

apırcın 1. Şaşkın, telâşlı, perişan. (Sarımahmutlu *Buldan, Çardak –Dz.; *Kilis, Lohan, –Gaz.; –Yz.; *Kozan –Ada.; Çukurbağ *Kaş –Ant.) 2. Becerikli, yiğit, kahraman. (Çepni *Gemerek –Sv.)

apırcın etmek Vurgun yapmak : 15 *kalemi birden apırcın etti.* (Karaözü *Gemerek –Sv.)

apırcın gibi Şahin gibi, çarçabuk : *Apırcın gibi iş yapar.* (Aslanköy *Mersin –İç.)

apırcını çıkmak Yorucu bir iş yüzünden bitkin hale gelmek. (Gazi –Ky.)

apıroz Aşırma, çalma. (Ovacık *Tavas –Dz.)

apır sapır [→ **abık sabık**]

apırtmak [→ **apartmak** (IV)]

apır zapır [→ **abık sabık**]

apır zıpır Gürültü, şamata. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

apış Çabuk, hızlı : *Apış gel.* (Argıthanı *Ilgın –Kn.; Tepeköy *Torbalı –İz.)

apışak (I) [**apış apış, apışık** - 2, **apışlaya apışlaya, apşak** (I) - 1, 2; **apşalak, apuşak**] 1. Bacaklarını açarak yürüyen, ayrık bacaklı. (*Eşme köyleri –Uş.; *Tefenni –Brd.; *Sarayköy köyleri, İğdir, Çöplü, Bulkaz *Çivril –Dz.; Bozan –Es.; Yeniköy –Ba.; *Yenişehir, *İznik –Brs.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bo.; Yerkesik –Mğ.)

[**apışık** - 2] : (Bulkaz *Çivril –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Bergama –İz.; *Akhisar –Mn.; *Bandırma –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Yenice *Emet –Kü.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**apşak** (I) - 1] : (*Senirkent, *Uluborlu –Isp.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Akhisar –Mn.; *Lâpseki –Çkl.; Bozan –Es.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Düzce –Bo.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[**apşalak**] : (Kılbasan *Karaman –Kn.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.)

[**apuşak**] : (*Bartın –Zn.)

2. Yan yan, bacakları açа açа yürüme. (Değirmenköyü, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Eymir, Hamzabali, *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; Furunlu *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.; Cumalıkızık –Brs.; Yeniköy –İst.; Giremez *Araç –Ks.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[**apış apış**] : (–Ba.; –Kü.; Çamlıbel *Artova –To.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

[**apışlaya apışlaya**] : (Ortaköy *Çal –Dz.)

[**apşak** (I) - 2] : (Toygar *Nazilli –Ay.)

apışak (II) [**apşak** (II)] Ağır elli, beceriksiz, tembel. (*Eşme köyleri –Uş.)

[**apşak** (II)] : (Hamzabali *Bozdoğan, Dalama, Köşk, Çiftlik –Ay.; –Ks.)

SanalBaba

apışak (III) Tarla kenarlarına çit yerine konulan çatallı çam ağacı. (Kuzuluk *İskilip –Çr.)

apış apış [→ **apışak** (I) - 2]

apışdı [**apıştı**] Sacayak. (Sulutas –Kn.)

[**apıştı**] : (Yeniköy –Ba.; –Bo.)

apışık 1. Yorgun, güçsüz, şaşkın. (Çiftlik *Dinar –Af.; *Senirkent, Senir *Keçiborlu –Isp.; Karaatlı *Yeşilova –Brd.; İsabey, Ekse, *Çal, Çardak –Dz.; *Akhisar –Mn.; –Gm.; *Bismil –Dy.) 2. [→ **apışak** (I) - 1]

apış kapış etmek Kapışmak, yağma etmek. (–Sv.)

apış kurmak [**apışlamak** (I) - 5, **apışmak** (I) - 5, **apuş gurmak**] Bağdaş kurmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; *İznik –Brs.; Kavakiçi, Yenice *Simav, –Kü.; Bardakçı *Seyitgazi, Bozan –Es.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Ayaş –Ank.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**apışlamak** (I) - 5] : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.)

[**apışmak** (I) - 5] : (Cumayanı –Zn.)

[**apuş gurmak**] : (*Bartın –Zn.)

apışlamak (I) 1. Duraklamak. (Bulkaz, Irgıllı *Çivril –Dz.; *Zile –To.; *Bismil –Dy.) 2. Bacakları ayırmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.) 3. Geniş adımlarla hızlı hızlı yürümek. (Geresin *Keçiborlu –Isp.) 4. Adımlamak. (Aydınlı *Gebze –Kc.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.) 5. [→ **apış kurmak**]

apışlamak (II) [→ **apazlamak** (I)]

apışlatmak Hayvanın bacaklarını germek, ayırmak. (Yassıviran, *Senirkent –Isp.)

apışlaya apışlaya [→ **apışak** (I) - 2]

apışmak (I) 1. Oturmak, bacakları ayırarak çömelmek. (İlyas, Senir *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Gönen –Isp.; Örencik, Salda *Yeşilova –Brd.; Yukarıboğaz *Tavas, İsabey *Çal, Kösten –Dz.; *Bozdoğan, Tepecik –Ay.; *Susurluk –Ba.; Evreşe, *Gelibolu, Fili *Biga –Çkl.; *Karacabey –Brs.; Bozan, –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Ağlı *Küre –Ks.; *Alaçam –Sm.; Dont *Fethiye –Mğ.) 2. Bacakları ayırarak durmak, dikilmek. (Akçaköy, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Garipköy, Karahisar, Hırka, Bereketli *Tavas, Kösten –Dz.; Hamzabali, Çulhan *Bozdoğan–Ay.; Harmandalı *Menemen –İz.; *Alaşehir –Mn.; –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Baklalı *Çatalca –İst.; Yaşyer, *Milâs, *Bodrum –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) 3. Birinin sırtına binmek. (Çandır *Sütçüler –Isp.; Çamlık *Bucak, Hacılar, Çeltikçi, –Brd.; –Mn.; *Elmalı ve köyleri, Bağyaka *Finike –Ant.) 4. Yorgunluktan bacakları tutulmak, yürüyememek. (*Eğridir köyleri –Isp.; Güney, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; *Bünyan –Ky.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) 5. [→ **apış kurmak**] 6. Atlamak: *Suyu apıştı geçti.* (–Krk.)

apışmak (II) 1. Şaşırmak, bocalamak, donup kalmak. (*Akhisar –Mn.; *Bandırma –Ba.; –Es.; Baklalı *Çatalca –İst.; Ağlı *Küre –Ks.; –Krk.) 2. Yola gelmek, yumuşamak. (*Kargı –Ks.)

apışmak (III) 1. Ayrılmak, uzaklaş-

SanalBaba

mak: *Tarlaya Ahmetle git, sakın apışma.* (Atlandı *Kadınhanı –Kn.) 2. Tutmak. (Atabey –Isp.)

apıştı [→ **apişdı**]

apıştırmak 1. Sırta almak, bindirmek. (*Elmalı –Ant.) 2. Oturtmak. (*Kandıra –Kc.)

api Aşık kemiği. (–Isp.)

apik Atik, çevik. (Sille, Tömek, –Kn.)

apil apil Ağzına kadar, alabildiğine: *Fıçıyı apil apil doldurdum.* (Sazlı *Ayvacık –Çkl.)

apiçik Köpekleri çağırma ünlemi. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

apkın (I) 1. [→ **ahbun -1**] 2. Gübre taşınacağı zaman arabaların yanlarına konan geniş tahta. (*Saimbeyli çevresi –Ada.)

apkın (II) [**apkın sapkın**] Akılsız, serseri, delidolu. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

[**apkın sapkın**]: (*Ezine –Çkl.)

apkın sapkın [→ **apkın** (II)]

apla [→ **aba** (I) - 1]

aplaca [→ **ablacı** (II)]

aplaḫ [→ **ablaḫ** (I) - 1]

aplak (I) Parlak ve körpe olan herşey. (Erküt *Cide –Ks.)

aplak (II) 1. Tembel. (–Ks.) 2. Budala, şaşkın. (İsmetiye –Brs.)

aplamak 1. Atlamak. (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy köyleri, Bereketli *Tavas, Kösten –Dz.; Dallıca *Nazilli, Sürez, *Bozdoğan, Tepecik, Alanlı –Ay.; Bozburun, Gönen, –Mn.; *Susurluk köyleri –Ba.; *İskilip –Çr.; *Fethiye köyleri, *Bodrum, Hasanlar *Milâs –Mğ.) 2. Çıkmak, tırmanmak. (Kıratlı *Dikili –İz.) 3. Davranmak. (Kıratlı *Dikili –İz.)

aplamsıra Birdirbir oyunu. (*Afşin –Mr.)

aplan [→ **ablaḫ** (I) - 1]

aplangaç, aplangeç, aplangıç 1. Suyun atlanıp geçilebilecek yeri. (Şeref *Yatağan –Mğ.) 2. Köprü. (*Milâs –Mğ.)

aplangıç Evlerin önüne, aralıklı çakılan tahta parçalariyle yapılan kapı. (Kelekçi *Acıpayam –Dz.)

apli [→ **abli** (II)]

apo (I) 1. [→ **aba** (I) -1] 2. Serseri, aptal. (*Gürün –Sv.)

apo (II) İnek, sığır. (*Çayeli köyleri –Rz.)

apo (III) Yemek, mama (çocuk dilinde). (–Bt.)

apoks Eski demir aletleri döğerek düzeltme. (–Rz.)

aposkal 1. Yapılacak çeşitli işlerden ilki. (Limanköy *Çayeli –Rz.) 2. Başlanmış bir iş. (Karadere ve çevresi –Rz.) 3. Bir işin başlangıç yeri. (Güneyce –Rz.) 4. Tarlada sürülen kısımla, sürülmiyen yer arasındaki sınır. (Çataklıhoca *Çayeli –Rz.)

apoş [→ **abıç**]

apotı Patates. (*Posof –Kr.)

appa (I) [→ **abba** (I) - 1]

appa (II) Dağlarda biten bir çeşit yabani ot. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

appa (III) Meşe oyununda toprağa çizilen ve içine meşelerin konulduğu daire. (*Karşıyaka –İz.)

appacık 1. [→ **abapaçık - 1**] 2. [→ **abapaçık - 2**]

appaçık [→ **abapaçık - 1**]

appağ [→ **abapaçık - 1**]

appak (I) 1. [→ **abapaçık - 1**] 2. Süt, yoğurt v.b. (Çandır –Gr.)

SanalBaba

appak (II) [**abdak, apuh** (I)] Kadının cinsiyet organı, ferç. (–Isp.)
[**abdak**] : (*Eğridir köyleri –Isp. köyleri)
[**apuh** (I)] : (*Zara –Sv.)

appanlamak [→ **abanlamak - 1**]

appappak [→ **abapaçık - 1**]

appazlamak Kapmak, ısırmak : *Kurt koyunu appazladı gitti.* (*Enez –Ed.)

appeş İyi, güzel, terbiyeli kimseler için kullanılan sıfat : *Appeşin askerden gelecek.* (–Dz.)

apra **1.** [→ **abra** (I) - **1**] **2.** [→ **abra** (I) - **2**] **3.** [→ **abra** (I) -**3**] **4.** [→ **abra** (I) - **4**]

aprak **1.** Şaşı. (Aşağıırmak, Bağlıca *Ardanuç, Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** Eğri. (Ölçek *Ardahan –Kr.)

aprak dolması Lâhana ile sarılan etsiz bir çeşit dolma. (–Mş.)

apramak Korunmak, kendini kollamak. (Kayı *Emet –Kü.)

apranmak (I) Gelişmek, büyümek. (Yenice *Emet –Kü.)

apranmak (II) Otlamak, yayılmak. (Yenice *Emet –Kü.)

apraş **1.** [→ **abraş** (I) - **1**] **2.** [→ **abraş** (I) - **9**] **3.** [→ **abraş** (I) - **2**] **4.** [→ **abraş** (I) - **8**]

apraz (I) **1.** Yavru yapmıyan, doğuştan kısır hayvan. (*Sungurlu –Çr.) **2.** Hiç yorulmıyan hayvan. (–Yz.)

apraz (II) Yüzde olan siyah lekeler. (*Elmalı –Ant.)

apraz (III) En, enine. (Ölçek *Ardahan –Kr.)

aprıl [→ **abrıl** (I)]

aprılmak [→ **abrılmak - 1**]

april [→ **abrıl** (I)]

aprul [→ **abrıl** (I)]

apsane Helâ, aptesane. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

apsar Geniş karınlı bir çeşit yağ çömleği. (*Ürgüp ve köyleri –Nş.)

apsımat [**apsımatı, apsomatı, apsumatı, apsumati**] Ateş yanınca üzerinde beliren ilk kül. (*Maçka –Tr.)
[**apsımatı**] : (Hamidiye *Çayeli–Rz.)
[**apsomatı**] : (Güneyce, –Rz.)
[**apsumatı**] : (Selimiye –Rz.)
[**apsumati**] : (–Rz.)

apsımatı [→ **apsımat**]

apsıt [→ **apsut** (I)]

apsomat Küçük ateş. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

apsomatı [→ **apsımat**]

apsonlamak [**apsunlamak**] Afsunlamak, okuyup üflemek. (–Tr. köyleri)
[**apsunlamak**] : (*Hozat –Tn.)

apsumatı [→ **apsımat**]

apsumati [→ **apsımat**]

apsunlamak [→ **apsonlamak**]

apsut (I) [**apsıt**] Kağnı tekerleğinin ağaç parçaları, ispit. (Aşağıkayı *Tosya, Giremez, Karabüzey *Araç, Peşman *Daday –Ks. ; Mülâyim *Safranbolu –Zn.; Kalfat *Şabanözü, Dikenli –Çkr.; Gökgöl *Kavak –Sm.; Gürcü *Kızılcahamam –Ank.)
[**apsıt**] : (Sulusaray *Artova –To.; Kurugöl –Nş.)

apsut (II) Sersem, avanak, budala. (–Sm.)

apşak (I) **1.** [→ **apışak** (I) - **1**] **2.** [→ **apışak** (I) - **2**]

apşak (II) [→ **apışak** (II)]

apşak (III) İskele sehpası. (Alemdar –Bo.)

apşal Salak, sersem. (Arpaköy –Or.; Yolbaşı, Muradiye, Kireçhane–Rz.;

SanalBaba

–Mr.) **2.** Perişan kılıklı, giyinmesini bilmiyen. (–Or. köyleri)

apşalak [→ **apışak** (I) - **1**]

apşara [→ **abıç**]

apşırmak Aksırmak, hapşırmak. (İleydağı *Uluborlu –Isp.; Ortaköy *Çal –Dz.; *Gelibolu –Çkl.)

apşirik Aksırık, hapşırma. (–Gaz.)

aptal **1.** [→ **abdal** (I) - **1**] **2.** [→ **abdal** (I) -**2**] **3.** [→ **abdal** (I) -**3**] **4.** [→ **abdal** (I) - **4**] **5.** Açgözlü, görgüsüz. (Kızılca *Tavas –Dz.)

aptal baklası Bir çeşit bakla. (*Hadım –Kn.)

aptal ıslatan İnceden yağan yağmur, ahmak ıslatan. (Çamlıbel *Artova –To.)

aptal otu Yaş esrar otu. (*Sılifke –İç.)

aptal öldüren Küçük, yeşil renkli bir çeşit yaban alıcı. (Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.)

aptiri saptiri Delidolu, saçma sapan (konuşma hakkında). (*Düzce–Bo.)

aptul Evin önü, dışı: *Haydi, aptulda oynayın.* (Sorkun *Bozkır –Kn.)

aptulli Ahmak, budala. (Kıbrıs)

apu (I) **1.** Eyvah. (*Ayvacık, *Ezine –Çkl.) **2.** Affedersiniz. (–Kn.)

apu (II) Pis, kirli: *Apu, onu eline alma oğlum.* (*Zara –Sv.)

apu (III) Ekmek (çocuk dilinde). (*Kemaliye –Ezc.)

apuç kurmak Diz çökmek. (Gönen –Isp.)

apu etmek İşemek, kirletmek. (*Zara –Sv.)

apuh (I) [→ **appak** (II)]

apuh (II) Deli. (*Mesudiye –Or.)

apukat [→ **abıgat**]

apukot [→ **abıgat**]

apuk sapuk [→ **abık sabık**]

apuk supuk [→ **abık sabık**]

apul apul [→ **abul abul** - **1**]

apulavı [→ **apalavi** - **2**]

apuldamak [→ **abalamak** (I) - **4**]

apullamak [→ **abalamak** (I) - **4**]

apur sabur [→ **abık sabık**]

apırcın Haydut, eşkiya. (*Mut –İç.)

apur sapur [→ **abık sabık**]

apuskal Başlanmış bir işin yarıda bırakıldığı yer. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

apuş [→ **abıç**]

apuşak [→ **apışak** (I) - **1**]

apuşka Avcıların tüfeklerine dayanak yaptıkları bir metre boyunda, ağaçtan yapılmış, açılır kapanır bir araç. (*Merzifon –Ama.)

apuş gurmak [→ **apış kurmak**]

apuşmak Birinin üzerine çullanmak, asılmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

araba Kağnı. (–Ezm. çevresi)

arabacı Küçük testi. (*Mustafakemalpaşa –Brs.)

arabağı Burun direği (–İst.)

arabah Damın çevresi, saçak kenarı. (–Vn.)

arabalar Büyükayı, küçükayı burçları. (Evreşe *Gelibolu –Çkl.)

araba evi Kağnıda tekerleklerin üstündeki yük taşımaya yarıyan tahta kısım. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

arabana (I) Araba. (–Ur.)

arabana (II) Kertenkeleden büyük sürüngen bir hayvan. (Eğrigöz *Emet –Kü.)

arabana (III) Dervişlerin çaldıkları tef. (–Md.)

arabaşı [**arapaşı** - **1**] **1.** Çokça tavuk veya koyun etiyle yapılarak, tepside dondurulmuş hamurla, kışın, sıcak içilen ekşili, biberli bir çeşit çorba. (Sağrak *Sütçüler, Sofular

SanalBaba

*Eğridir, Körküler *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Karaatlı *Yeşilova, Çamköy *Gölhisar, Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Çal ve köyleri –Dz.; Çepni, *Gemerek, *Şarkışla –Sv.; *Çayıralan –Yz.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; Sarıvadi, *Ermenek –Kn.; *Silifke, Köseçobanlı, *Gülnar, *Mut, *Anamur, *Mersin köyleri –İç.; *Korkuteli ve köyleri, *Kaş ve köyleri, *Elmalı ve köyleri –Ant.; *Fethiye çevresi –Mğ.)

[arapaşı - 1] : (İshaklı *Bolvadin –Af.; Belence *Sütçüler –Isp.; Kızılca, Garipköy *Tavas, Ortaköy, Medele *Çal –Dz.; *Elmalı –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

2. Üzerine yoğurt veya yağ dökülerek yenen bir hamur yemeği. (Salda *Yeşilova –Brd.; İsabey *Çal –Dz.)

arabatı Derbeder, harabati. (Büyükmanika *Saray –Tk.)

araba yıldızı Küçükayı yıldız kümesi. (Kocahıdır *İpsala –Ed.)

arab bilbili, arab bulbulu Başı ve kuyruğu siyah renkli, tatlı sesli bir kafes kuşu. (*Antakya köyleri –Hat.)

arab elması İrice, koyu kırmızı, mayhoş, kiraz mevsiminde yetişen bir çeşit elma. (*Bafra –Sm.)

arabırak Arap gibi, koyu renkli, arabımsı. (*Silifke –İç.)

arabî Acaba. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arabistan Yumurtalı ıspanak ve kıymalı yumurta yemeklerine verilen ad. (*Bayburt köyleri –Gm.)

arabi yüzlü İnce uzun yüzlü. (*Antakya –Hat.)

ara boğaz [**ara ev, ara göz -2, ara kapı**] Salon, hol, aralık. (Uğurlu, Sarıvadi *Ermenek –Kn.)

[ara ev] : (Zıvarık *Cihanbeyli –Kn.)

[aragöz - 2] : (Bademli *Dinar –Af.)

[ara kapı] : (Yeniköy *Ereğli–Kn.)

arabulan Hakem, uzlaştırıcı. (Devri *Bucak –Brd.; İğdir *Çivril –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Yeniköy –Ba.; Bozan –Es.; –Or. ve köyleri; –Gm.; –Rz. ve köyleri; –Ezc.; –Mr. ve çevresi; –Sv.; –Ant.)

ara bulmak Vakit bulmak, eli değmek. (*Dinar –Af.; *Şarki Karaağaç, Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Brd.; *Sarayköy köyleri –Dz.; Furunlu *Bayındır –İz.; –Mn.; Yeniköy –Ba.; –Sm. çevresi; Kalafka –Tr.; –Gm.; –Rz. köyleri; Uşhum *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.;–Ezc.; –Mr.; *Ayaş –Ank.; –Nğ.; *Akşehir, Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.; –Ed.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

araca Hamal : *Yükümü aracaya verdim.* (*Kemaliye –Ezc.)

aracelli İki kişi arasında lâf getirip götüren, fitneci. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

aracı İki yüzey teşkil eden eriş iplerini birbirinden ayırmaya yarıyan küçük ağaç çivi. (–Çkr.)

aracık Dar, daracık. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

araç **1.** Araba oku, arış. (Osmaniye *Altıntaş –Kü.; Bozan –Es.) **2.** Sınır işareti, büyük sınır taşı. (*Şarkışla –Sv.)

araçcın [→ **arakçın - 1**]

araçı Ara bulucu, aracı, uzlaştırıcı. (*Göle, *Posof, *Ardahan –Kr.; Kerkük)

araçin [→ **arakçın - 1**]

SanalBaba

araçkın Başa sarılan tülbent örtü. (Tavaklı *Ezine –Çkl.)

araçlamağ Kavga edenleri ayırmak. (Kerkük)

ara çoru [→ **ara hastalığı**]

aradam [**aradan**] Karasaban demirinin eklendiği, ve üstüne geçtiği ağaç parçası. (*Ahlat –Bt.; *Erciş –Vn.)

[**aradan**] : (–Vn.)

aradan [→ **aradam**]

aradan çıḫmak Bir topluluğun içinden, ortaklaşa tutulan bir işten ayrılmak. (*Bor –Ng.)

aradan çıkmak **1.** Zengin olmak. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy–Ama.) **2.** Yoksul olmak. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.) **3.** Mücadele dışı olmak. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.) **4.** Aracılığı bırakmak. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.)

ara daşı **1.** Döğüşte aracıya değen taş. (Taşoluk *Göksun –Mr.) **2.** Biribiriyle anlaşmazlık halinde bulunan iki tarafça da suçlu gösterilen üçüncü şahıs. (Taşoluk *Göksun –Mr.)

arada vaz geçmek Bozuşmak. (*Şebin Karahisar –Gr.)

ara derdi [→ **ara hastalığı**]

ara ev [→ **ara boğaz**]

araf (I) Karın güneşsiz havada lodos yeliyle erimesi hali. (Selimiye, Güneyce –Rz.)

araf (II) Arap. (Zarşat –Kr.)

arafa Arife. (Kavak *Yeşilova –Brd.; Bekilli *Çal, Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Kapıköy *Maçka –Tr.)

arafalık Çocukların dinî bayramlardan bir gün evvel evlerden topladıkları çerez. (–Ezm.; –Kr.)

arafana Çocuklar arasında tertiplenen bir çeşit ziyafet. (–Bt.)

araga [→ **araka**]

ara gapı Sokak kapısından bir içerdeki kapı. (–Gaz.)

aragcı [→ **arakçı**]

aragogik Tarlalarda biten ve kestaneye benziyen bir ot kökü. (Kesme *Divriği –Sv.)

aragop Tarladan koparılan taze mısır fidanı. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

ara görmeğ Evlenme konusunda, araya girerek isteklendirmek, yardım etmek. (Kerkük)

ara göz **1.** Çoğunca köy evlerinde iki oda arasında bulunan ve fazla eşya koymağa yarıyan yer. (Bademli *Dinar –Af.) **2.** [→ **ara boğaz**]

ara günü Kına gecesinden iki gün önce, geline boya hazırlamak için toplanılan ve "boya günü" denilen gün ile kına gecesi arasındaki günler. (İbradı –Ant.)

arağ [**araḫ, araḫı, arakı**] İçki, rakı. (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

[**araḫ**] : (Taşburun, *Iğdır, –Kr. ve köyleri)

[**araḫı**] : (–Gaz.)

[**arakı**] : (–Ur.; *Kilis –Gaz.)

arağa [**arakıya**] Yapılarda duvar örülürken taşların arasına konulan ağaç, hatıl. (*Ağın –El.)

[**arakıya**] : (Gündüzbey –Ml.)

arağan Çok kaybolan. (Ekse *Çal –Dz.)

araḫ [→ **arağ**]

araḫana Örümcek. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

ara hastalığı [**ara çoru, ara derdi, aralık** (IV), **aralık hastalığı, ara salımı**] Nezle, grip. (Zile *Mesudiye, –Or. ve köyleri; Çivriz –Gr.; Harşit bu-

SanalBaba

cağı köyleri *Torul –Gm.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; Ağrakos *Suşehri, Telin *Gürün –Sv.; Uğurlu, Görmel, *Ermenek –Kn.)

[ara çoru] : (*Bor –Nğ.)

[ara derdi] : (–Nğ.)

[aralık (IV)] : (*Bor, –Nğ.; Çayhan, Dedeköy *Ereğli, *Karaman, Halimiye, Davdas, *Ermenek, Zıvarık, Bolat –Kn.; *Karaisalı–Ada.; *Mut –İç.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[aralık hastalığı] : (–Gaz.; *Silifke –İç.)

[ara salımı] : (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.)

araḫçın 1. [→ **arakçın - 1**] 2. [→ **arakçın - 2**]

araḫçin [→ **arakçın - 1**]

araḫı [→ **arağ**]

arahti Kirmen, iğ, yün bükeceği. (İncirlik –Ada.)

ara ipi Arabaya koşulan iki atın birbirinden ayrılmaması için arasına bağlanan ip. (İshaklı, Dişli *Bolvadin –Af.)

arak (I) Hayvanların toplu bulunduğu yer. (Dereköy *Develi –Ky.)

arāk (II) Kendini beğenmiş, nazlı, şımarık. (–Bt.)

araka [**araga**] Bir çeşit bezelye. (*Bozdoğan ve köyleri –Ay.; –Mn. ve köyleri; *Edremit –Ba.; –Brs.; Yeniköy –İst.; –To. ve köyleri; *Gazipaşa köyleri –Ant.; *Milâs, Bozburun *Marmaris –Mğ.)

[araga] : (Orhaniye*Marmaris–Mğ.)

ara kapı [→ **ara boğaz**]

arakcan [→ **arakçın - 1**]

arakcıl, arakçıl Sebuzek dikeni de denilen ve köylülerce süt süzgeci olarak kullanılan yumruk büyüklüğünde bir çeşit diken. (–Nğ. ve çevresi)

arakcın 1. [→ **arakçın - 1**] 2. [→ **arakçın - 2**]

arakçı [**aragcı**] Hırsız. (–Mn.; –Brs.; –Kü.; *Bandırma –Ba.; *Kandıra –Kc.; Yeniköy –İst.; *İnebolu–Ks.; *Osmancık –Çr.; –Sm.; –To.; –Mr.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

[aragcı] : (–Brd.)

arakçın [**araççın, araçin, araḫçın -1, 2; araḫçin, arakcan, arakcın - 1, 2; arakçin - 1, 2; arakiye, arapçin, araşgın**] 1. Bereye benziyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (*Akhisar –Mn.; Domaniç *Tavşanlı –Kü.; Bozan –Es.; Serpin *Turhal –To.; –Ezc.; Harput –El.; Eskimalatya –Ml.; –Ur.; Karagöz *Afşin –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; Çayırlı, Çalış *Haymana, Tahtayazı *Çubuk, Etimesût –Ank.)

[araççın] : (*Zile –To.)

[araçin] : (* Vezirköprü, Mardar *Bafra –Sm.)

[araḫçın - 1] : (*Divriği –Sv.)

[araḫçin] : (*Merzifon, –Ama. köyleri; –Ur.)

[arakcan] : (Bozan –Es.)

[arakcın - 1] : (–Es.; –Ks.; Dodurga *Artova –To.; –Ezm.; –Sv. köyleri; Çanıllı, Bayram *Ayaş, Sarıkızlı *Kalecik, Yaraşlı *Haymana –Ank.)

[arakçin - 1] : (–Bt.; –Md.; *Antakya –Hat.; Kerkük)

[arakiye] : (Aşağılıca –Es.)

2. Eskiden gelinlerin giydiği bir çeşit taç, takke. (Akıncılar *Kuşadası –İz.; Ovasaray –Çr.; –Sv. ve çevresi; Üçkuyu, *Keskin –Ank.;

SanalBaba

*Ilgın, Karacaärdıç *Bozkır, Bulamaz, –Kn.)

[arahçın - 2] : (*Zara –Sv.)

[arakçın - 2] : (Bedeş *Şuhut –Af.; Bilecik –Kn.)

[arakçin - 2] : (–Ky. ve çevresi)

[arapçin] : (–Dz.)

[araşgın] : (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

arakçin 1. [→ **arakçın - 1**] 2. [→ **arakçın - 2**]

ara kedisi Ara bozan, munafık. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

arakenar [→ **arakere**]

arakere [**arakenar, aram sekem, araseke**] Arasıra, bazan, bazı bazı, seyrek. (Devri, *Bucak –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.; Evreşe, *Gelibolu –Çkl.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Zile, Kızılköy –To.; Bağlıca *Ardanuç, Savaş *Şavşat, –Ar.; *Ardahan –Kr.; Soğukpınar *Kangal –Sv.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; İbribey *Malkara, Büyükmanika *Saray –Tk.)

[**arakenar**] : (Çayağzı *Şavşat, *Yusufeli –Ar.)

[**aram sekem**] : (Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[**araseke**] : (Mencilis *Keşap –Gr.)

ara kesmek (I) Nişandan önce söz kesmek, kız tarafı ile anlaşmak. (Kızılca *Tavas –Dz.; *Çayeli –Rz.; *Mut köyleri, Aslanköy *Mersin –İç.)

ara kesmek (II) Ara kesti oyunu oynamak. (–Dy.)

ara kesti 1. Daire içinde ve dışında yirmişer kişilik guruplarla oynanan bir çocuk oyunu. (İğdeli *Gemerek –Sv.) 2. At koşturma. (İğdeli *Gemerek –Sv.)

arakı [→ **arağ**]

arakıya [→ **arağa**]

araki Hayvanların vaktinden önce büyümesi, irileşmesi durumu. (–Ank.)

arakiye [→ **arakçın - 1**]

araklaşmak İyiyi, kötüyü ayırmak, ayıklamak. (–Nş.)

araklı Edepsiz. (Süle –Gm.)

araklık Buut, boyut. (–İst.)

arakop Birinci çapadan önce seyreltilen, aradan koparılan fazla fideler. (Şimşirli *İkizdere, Güneyce –Rz.)

araköriye almak Birkaç kişi, bir kişiyi sözle sıkıştırmak, bunaltmak, kandırmak : *Beni dinle, gitme seni araköriye alırlar, kurtulamazsın.* (–Ur.)

arak tarak [**aram taram, arañ tarañ**] Karmakarışık. (Devri *Bucak –Brd.; –Brs.; Hemşin *Pazar –Rz.)

[**aram taram**] : (Hemşin *Pazar –Rz.)

[**arañ tarañ**] : (Kıbrıs)

aral (I) Harar, büyük çuval. (Fili *Biga –Çkl.)

aral (II) Sıra dağlar. (*Düzce –Bo.)

aral (III) İki şey arası, ortası. (*Şile –İst.)

aralama (I) Evlerin ara duvarı. (Karakuyu –Ada.)

aralama (II) Pehlivanların ilk defa güreşip yenişmeleri : *Baş aralamasında yenildi.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aralamah [→ **aralamak** (II) - 6]

aralamak (I) 1. Bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek, seyrekleştirmek, budamak. (Nudra *Şarki Karaağaç, *Eğridir köyleri, İlyas, Yassıviran *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Senir *Keçiborlu –Isp.; Güney *Yeşilova, *Tefenni –Brd.; Bekilli,

SanalBaba

Ortaköy, *Çal, Bulkaz *Çivril, Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Karahallı, *Eşme ve çevresi –Uş.; Eymir, Hamzabali *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; *Alaşehir –Mn.; *Savaştepe köyleri, Yeniköy –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Cumalıkızık –Brs.; Muradiye –Rz.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; Yerkesik –Mğ.) **2.** Temizlemek: *Şu kaptaki suyun yüzünü bir arala hele.* (*Ermenek –Kn.) **3.** Derleyip toplamak, yerleştirmek. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Ks.) **4.** Tınasın samanını tanesinden ayırmak. (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

aralamak (II) [**aralamaḫ, aralaştırmak**] **1.** Kavga eden iki kişiyi araya girerek ayırmak. (*Eğridir köyleri, –Isp. köyleri; Bulkaz, Çıtak, İshaklı *Çivril, Moraca, Ortaköy *Çal –Dz.; Giremez *Araç –Ks.; –Sm.; *Zile –To.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Çepni, M. Hüyük *Şarkışla, –Sv. ve çevresi; Kırkpınar *Haymana –Ank.; *Bor –Nğ.; *Ermenek, Kızıllar, –Kn.; *Mersin köyleri –İç.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Kalabalığı yarıp geçmek. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.; *Zara –Sv.) **3.** Güreşte veya döğüşte bir kaç kişiyi döğüş dışı bırakmak, haklarından gelmek. (*Mut köyleri –İç.) **4.** İki şeyi birbirinden ayırmak, arayı açmak, aralık bırakmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Düzce –Bo.; *Zile –To.; *Bor –Nğ.) **5.** Ayırmak, çözmek (iplik v.b. hakkında). (*Mersin köyleri –İç.) **6.** Uzaklaşmak, geride bırakmak: *Kamyon çok araladı.* (Yakaköy *Gelendost –Isp.; Çerçin –Brd.; Bornova –İz.; *Sivrihisar –Es.; *Kandıra –Kc.; –Sm.) [**aralamaḫ**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.) **7.** Uzamak (zaman hakkında) : *Bu iş çok araladı, olmaz artık.* (Bulkaz *Çivril –Dz.) **8.** Uzaklaştırmak, ayırmak. (*Akyazı çevresi –Sk.) [**aralaştırmak**] : (*Taşköprü –Kş.) **9.** Değirmende acele işi olan birinin sırasını öne almak, araya sokmak. (*Eğridir köyleri, –Isp. köyleri)

aralamak (III) Çok bağırarak sesleri bastırmak. (*Zara –Sv.)

aralanmak Seyrelmek. (*Düzce - Bo.)

aralaş Git, uzaklaş, defol anlamında hakaretli söz. (İshaklı *Çivril –Dz.; *Mut köyleri, *Silifke, –İç.)

aralaşmak Uzaklaşmak, defolmak. (*Mersin köyleri –İç.)

aralaş olmak Kovulmak. (*Silifke –İç.)

aralaştırmak [→ **aralamak** (II) - **8**]

aralatmak (I) **1.** Seyrekleştirmek, arasını açmak. (*Bozdoğan –Ay.; Başçeşme, Tutluca, Çardak –Dz.; Bornova, *Bergama, –İz.; *Düzce –Bo.; *Alaçam –Sm.; *Zile –To.; Uzunmusa –Or.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Kelkit, –Gm.; –Rz. köyleri; Yoncalı *Şavşat –Ar.; –Ezc.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Saray –Tk.) **2.** Ayırtmak, temizletmek: *Selektör makinasında tohum aralattım.* (Sofular *Eğridir –Isp.)

aralatmak (II) Az miktar buğdayı değirmende sırasız öğütmek. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

aralatmak (III) Soruşturmak, araştırmak : *Sözlerin nereden çıktığını el altından aralattım.* (–Çr.)

arah Uzak: *Bu iki taş birbirine çok arah.* (*Mut, –İç.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

SanalBaba

aralığ 1. [→ **aralık** (I) - 5] 2. [→ **aralık** (II) - 1]

aralıḫ (I) [**araluḫ**] 1. Sofa, hol, koridor, aralık. (*Ağın, –El.; *Arapkir –Ml.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[**araluḫ**] : (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

2. [→ **aralık** (I) -2]

aralıḫ (II) Zaman, an, vakit. (–Ur.)

aralık (I) [**aralığ** - 1, **aralıḫ** (I) - 2] 1. İki ev ve duvar arasındaki boşluk. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Sofular, Sarıidris, Banus *Eğridir, Y. Bademli *Şarki Karaağaç, Körküler *Yalvaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Çerçin –Brd.; Garipköy *Tavas, Moraca, Çovaşlı, Ekse *Çal –Dz.; Kertmeağcamescit, Veranlıca *Kangal, Karaözü, *Gemerek –Sv.; *Mut –İç.) 2. Çıkmaz, dar sokak. (–Mn.; –Ba.; *Bartın –Zn.; Giremez *Araç –Ks.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; –Krk.)

[**aralıḫ** (I) -2] : (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

3. İki ev arasında yapılan duvar, bölme. (Çaltı *Gelendost –Isp.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) 4. İki tarla arası, ekin arası. (Burhaniye *Dinar –Af.; Gökçeyaka –Brd.; –Kr. köyleri; Eldirek *Fethiye –Mğ.) 5. Ortalık, orta yer : *Aralıkta dolaşma.* (*Sarayköy köyleri –Dz.)

[**aralığ** - 1] : (Kerkük)

aralık (II) [**aralığ** - 2] 1. Ramazan ve Kurban bayramları arasında kalan ay, zilkade. (*Eğridir köyleri, *Şarki Karaağaç –Isp.; Reşadiye *Çivril –Dz.; *Gelibolu –Çkl.; –Ba. ve çevresi; Bozan, –Es.; Kurna, *Kartal –İst.; *Safranbolu –Zn.; *Zile –To.; *Bor –Ng.; *Elmalı –Ant.; –Mğ.)

[**aralığ** - 2] : (Kerkük)

2. Salı günü. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aralık (III) Hayvanın ön ayağından, arka ayağına takılan köstek. (–Adı.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aralık (IV) [→ **ara hastalığı**]

aralık dölü [**ara virdi**] Piç. (Tıraş *Balâ –Ank.)

[**ara virdi**] : (–Ml.)

aralık gapı Evlerde ilk kapı ile ikinci kapı arasındaki aralık: *Aralık gapıdan odun alda gel.* (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

aralık hastalığı [→ **ara hastalığı**]

aralık iyisi Ölmeden önce, geçici olarak iyileşen hasta, ölüm iyisi : *Rahmetli geldiğimde ne iyi idi, meğer aralık iyisi imiş.* (–Ba.)

araltı Yük, engel, ağırlık. (Kırka –Es.)

arabi bazarlıḫ Aşağı yukarı yapılan pazarlık. (*Arapkir –Ml.)

araluḫ [→ **aralıḫ** (I) - 1]

aram 1. Fırsat, uygun zaman: *Aramını bulsam babamdan para istiyeceğim.* (Bozan –Es.) 2. Aralık, fasıla. (Bozan –Es.)

aramaca Bilmece. (–Ed.)

aram aram 1. Zaman zaman, arasıra: *Bu ağrılar aram aram gelir.* (*Şarki Karaağaç, –Isp.; Bozan –Es.; *Merzifon –Ama.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, –Ank.; *Silifke –İç.) 2. Yer yer : *Üzüm aram aram kararıyor.* (Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, –Ank.; *Silifke –İç.)

aramas Biçilmiş olan ekinden arabalarla toplanarak ortaya getirilen yığın : *Bu sene aramaslar çok sık olacak.* (Çıtak *Çivril –Dz.)

SanalBaba

aram sekem [→ **arakere**]

aram taram [→ **arak tarak**]

aran (I) **1.** Tütün dizmeye, kurutmaya, işlemeye yarıyan üstü kapalı yer, sergi. (*Bafra, *Alaçam, *Çarşamba, Kamalos, –Sm.; –Sn.; Sorhon *Niksar –To.; Arpaköy –Or.) **2.** Saman çekmek için ağaçtan yapılan kanat. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

aran (II) **1.** Ova, kuytu, sıcak yer, kışlak : *Yaz arandan, güz yayladan göç olur.* (Ayrancı, Köpeli, –Ama.; Taşburun, *Iğdır, Toreshev *Ardahan, *Göle, Kızılçakçak, *Arpaçay, –Krk.; –Ağ.) **2.** Yayla. (Zarşat –Kr.)

aranç (I) Dâva. (–Ank.)

aranç (II) Yamaç, karşı. (–İç.)

arangı Şimşir ağacı. (–Brs.)

arango, arangu Tembel. (–Gr. köyleri)

arañmak Ara vermek, dinmek (yağmur ve kar hakkında) : *Yağmur bir aranısa bahçeye gideceğim.* (Aslanköy *Mersin –İç.)

arani (I) Pekmez, bulgur kaynatmak için kullanılan kazan. (Çaltı, *Gelendost –Isp.; Fili *Biga –Çkl.; Argıthanı *Ilgın –Kn.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

arañi (II) Kavak ağacı. (Burhaniye *Dinar –Af.)

aranmak **1.** Kavga etmek için sataşmak, fırsat kollamak. (*Dinar –Af.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Gürün –Sv.; *Bor –Ng.; *Silifke –İç.) **2.** Tahmin etmek. (*Şabanözü –Ank.)

aranot Patates nişastası. (Kızılca *Aıtova –To.)

arañ tarañ [→ **arak tarak**]

arantı Ahırlarda iki hayvan arasına konulan kalın ve uzun ağaç. (Bozan –Es.)

ara odası [**ar odası**] Köy misafir odası. (–Ada. ve çevresi; *Bor –Ng.)

[**ar odası**] : (*Bor –Ng.)

ara oku, ar oku Arabanın orta yerine konulup, arka dingili ön dingile bağlamaya yarıyan ağaç. (*Karaman –Kn.)

arap [**arapiko, arap kabağı**] Kara kabak : *Bugün bir arap pişirelim.* (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

[**arapiko**] : (Selimiye –Rz.)

[**arap kabağı**] : (*Maçka –Tr.)

arapaşı **1.** [→ **arabaşı - 1**] **2.** Arpa ve darı unu ile şekerden yapılan bir çeşit yemek.(Sücüllü*Yalvaç –Isp.)

arap buturağı Yüksek, kısa dallı, dikenli bir yaz bitkisi. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

arapcan Su kenarında yetişen, dikenli, ince uzun bir çeşit bitki. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

arapçin [→ **arakçın - 2**]

arap daşağı (I) [**arap daşşağı, arap siki, arap taşağı**] **1.** Koni şeklinde üzeri çizgili, çok acı ve siyah renkli bir otun meyvası. (İncesu, Çiftlik *Dinar, İshaklı *Bolvadin, Atlıhisar *Şuhut –Af.; Kozluca *Keçiborlu, Sücüllü, Kumdanlı *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent, Söbüova *Gelendost, Sağrak *Sütçüler –Isp.; *Tefenni, Salda *Yeşilova, Gökçeyaka –Brd.; Ekse *Tavas, *Acıpayam köyleri, Moraca *Çal, *Sarayköy köyleri, Kösten –Dz.; *Susurluk ve köyleri –Ba.; *Bor –Ng.; *Karaman –Kn.)

SanalBaba

[**arap daşşağı**] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; Karaatlı *Yeşilova –Brd.; Bereketli *Tavas, Bulkaz *Çivril –Dz.; *Sivrihisar –Es.; Bahçeli, *Bor –Nğ.; *Silifke –İç.)

[**arap siki**] : (*Silifke –İç.; Kerkük)

[**arap taşağı**] : (Kıralan, Çıtak *Çivril –Dz.; Ağrakos *Suşehri –Sv.; *Bodrum –Mğ.)

2. Yeşil çiçekli, yumru köklü bir çeşit ot. (Ergân –Ezc.) **3.** İnce uzun yapraklı, salkım şeklinde mor çiçekli bir kır çiçeği. (–Ba.) **4.** Tam olgunlaşmamış siyah incir. (*Taşova –Ama.) **5.** Siyah olan şeylere takılan sıfat. (–To.; Telin *Gürün –Sv.)

arap daşağı (II) Müşterek verilecek bir ziyafette masrafa iştirak ettirilmiyen üçüncü kişi. (*Merzifon –Ama.)

arap daşşağı [→ **arap daşağı** (I) - **1**]

arap dudağı (I) Siyah beyaz iplikten dokunan alaca kumaş. (*Kemaliye –Ezc.)

arap dudağı (II) Ocakların yanında, kibrit ve buna benzer mutfak gereçleri koymak için duvara geniş bir alt dudak biçiminde çamurdan yapılan yer. (*Bor –Nğ.)

arape Su yolu: *Çeşmenin arapeleri bozulmuş.* (Ovacık *Dinar –Af.)

arapiko [→ **arap**]

arap işi Katır. (Genek –Mğ.)

arap kabağı [→ **arap**]

arap kadayıfı Ekmek kadayıfına benzer bir çeşit kadayıf. (*Elmalı –Ant.)

arap karısı Çirkin kadınlar için kullanılan bir sıfat. (Anbarcık *Gölhisar –Brd.)

arap kılçığı Buğdayın içinde bulunan, yulafa benzer bir çeşit zararlı böcek. (*Antakya köyleri –Hat.)

arap köngeği Ebe gümeci cinsinden katmerli ve lezzetli bir kır otu. (Şenköy çevresi, *Yayladağı çevresi –Hat.)

arap osuruğu Kanatlı, siyah, küçük bir böcek. (*Kilis –Gaz.)

arap oturağı Derelerde su akıntılarının yaptığı çukurluklar. (Atabey –Isp.)

arap oyunu Düğünlerde büyükler tarafından oynanan eğlenceli bir oyun. (*Iğdır –Kr.)

arap saçı **1.** Dere otuna, eğreltiotuna benziyen, kendine kokusu has olan ve yenilebilen bir çeşit ot. (Çeltek *Yeşilova –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; *Edremit –Ba.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Kaynarca *Gürün –Sv.; Yakabağ *Fethiye, Yaşyer *Milâs –Mğ.) **2.** Eğreltiotu. (Emirşahlar *Anamur –İç.)

arap siki [→ **arap daşağı** (I) - **1**]

arap şalgamı **1.** Siyah turp. (*Bergama –İz.; –Es.) **2.** Kara kabuklu yerelması. (Giremez *Araç, *Daday –Ks.)

arap taşağı [→ **arap daşağı** (I) - **1**]

arap tavşanı **1.** Bir çeşit tavşan. (Otacı *Kızılcahamam, Cimşit *Balâ –Ank.) **2.** Sincap. (Telin *Gürün –Sv.)

arap yemeği Tuz ve karabiber karıştırılarak yapılan bir katık. (–Sm.)

āras (I) Pazartesi. [Isparta'nın bucağı olan Âras'ta, (şimdi Atabey) eskiden pazartesi günleri pazar kurulduğundan o güne āras denilmiş.] (*Eğridir, Gönen, –Isp.)

SanalBaba

aras (II) Kendisininmiş gibi sahip çıkılan, bulunmuş mal: *Babam aras getirdi.* (Çeltek *Yeşilova –Brd.; Ortaköy *Çal –Dz.)

aras (III) [**araz** (I) - **1**] Sağır ve dilsiz. (Yakasenek *Bolvadin –Af.) [**araz** (I) - **1**]: (Anbanaz –Af.; Koyunbaba *Kalecik –Ank.)

arasa (I) Tahıl, meyva ve bazı ürünlerin satıldığı çarşı, pazar. (–Bt.; –Dy.; –Ml.; –Ur.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr.; *Gürün ve köyleri –Sv.)

arasa (II) Çok gezen, sürtük, işsiz dolaşan. (Tekerahma, Telin, Çöplü *Gürün –Sv.)

ara salımı [→ **ara hastalığı**]

arasat **1.** Ortalık, arayer: *Ev dağıldı, çocuk arasatta kalacak.* (Zile *Mesudiye, Uzunmusa –Or.; Uğurlu, Görmel, Mençek *Ermenek –Kn.) **2.** Cennetle cehennem arasında olduğu düşünülen yer, Araf. (Çepni *Gemerek –Sv.; Mahzemin –Ky.; Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

arasat cazısı [**arasatçı**] Ara bozan, söz taşıyan, munafık. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

[**arasatçı**] : (Karaözü *Gemerek –Sv.; –Kn.)

arasatçı [→ **arasat cazısı**]

arasa uşağı Tahıl komisyoncusu. (–Gaz.)

arasdaḫ [→ **arıstak** (I) - **1**]

araseke [→ **arakere**]

arasıl Paralel, koşut. (Şabanözü*Polatlı –Ank.)

araskesme Gençler arasında oynanan bir oyun. (Hayati *Erbaa –To.)

ara sökümü Salgın hastalık. (Uzunmusa –Or.)

arastaḫ **1.** [→ **arıstak** (I) - **1**] **2.** [→ **arıstak** (I) - **2**]

arastak (I) **1.** [→ **arıstak** (I) - **1**] **2.** [→ **arıstak** (I) - **2**] **3.** Çatı. (–Çr.)

arastak (II) [→ **arıstak** (II)]

arastık [→ **arıstak** (I) - **1**]

arastuk [→ **arıstak** (I) - **1**]

araşaḫar Başşehir. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

araşan Minnet, şükran: *Canıma araşan oldu.* (*Elmadağ –Ank.)

araşgın [→ **arakçın** - **2**]

araşk Tepelik. (*Iğdır –Kr.)

arati Ödünç, eğreti, emanet. (–Adı.)

aratlik Dost, arkadaş, ahretlik.(Dalhıca *Nazilli –Ay.)

aratim Kardeşliğim, ahretliğim (kadınlar arasında).(Hamidiye *Bolvadin –Af.)

arav (I) **1.** Yarı kirli, sabunlu çamaşır suyu : *Bu aravı tenekeye dök.* (*Iğdır ve çevresi –Kr.; Kerkük) **2.** Çökertilen ayrandan geriye kalan su. (*Erciş –Vn.) **3.** Yemek artığı. (*Erciş –Vn.)

arav (II) Sebep, yol, uğur : *Ben de senin aravına yandım.* (*Erciş –Vn.)

ara virdi [→ **aralık dölü**]

aravun Ekmek sacı. (Dağçat, Akhisar, Orhaniye –Af.)

ārayak Gebe. (–Es.)

arayatı **1.** Konak yeri. (*Göksun ve köyleri, –Mr.; –Ky. ve çevresi; –Ada. ve çevresi; *Mut köyleri –İç.) **2.** Konaklıyarak, konaklama yoliyle : *Ankara'dan Eskişehir'e at ile arayatı gidilir.* (Çepni *Şarkışla –Sv.)

araya vermek Boşa salmak, ziyana uğratmak. (*Göksun –Mr.)

SanalBaba

arayıcı yıldız Akıcı yıldız. (–İst.)

arayış (I) Budama : *Ağaçlar yapraklarını döküyor, arayış zamanı geldi.* (–Çr. ve köyleri)

arayış (II) **1.** Mutafcılıkta ipleri düzenliyen küçük tahta parçası. (–Ama.) **2.** Fasulye, bezelye gibi gibi bitkilerin sarılması için dikilen sırık. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

arayış (III) Kumaş kenarlarından kesilen ince parçalar, şerit. (–Tr.)

arayışcı Dedikoducu. (*Göynük –Bo.)

arayış makası Bir bakırcı aleti. (–Ks.)

arayir Orta, ortalık, ara yer. (*Bor –Nğ.)

araz daraz Seyrek, aralıklı (dokunmuş veya örülmüş şeyler hakkında). (–Gaz.; *Bor –Nğ.)

araz (I) **1.** [→ **aras** (III)] **2.** Hastalık, dert. (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Hacıkebir *Emet –Kü.: Görmel *Ermenek –Kn.)

araz (II) Esenlik, saadet : *Size araz dilerim.* (–Brs.)

araz (III) Soğuk. (*Çıldır, *Arpaçay –Kr.)

araz (IV) Sel, akıntılı su. (Bahattin, –Or.; Mencilis *Keşap –Gr.)

araz (V) Bir çeşit ot. (Kızılca *Tavas –Dz.)

araziye Toprak, arazi. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; Cenciğe –Ezc.)

arazut Harmanda kullanılan yaba. (Kandamış –Bo.)

arba **1.** [→ **abra** (I) - **1**] **2.** [→ **abra** (I) - **2**] **3.** [→ **abra** (I) - **4**] **4.** Kuvvet ve ağırlıkça farklı: *Şu pehlivan ötekinden arba geliyor.* (Endel *Osmaniye –Ada.; Ulaş *Tarsus, Aslanköy *Mersin –İç.)

arbacan Meyva toplamak için kullanılan üç ayaklı merdiven. (*Gediz –Kü.)

arbaçı Arabacı. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arbadan İhmalci, batakçı. (*Şebin Karahisar –Gr.; *Eşme –Uş.)

arbalanmak Ağır gelen yana eğilmek, meyletmek. (Bozüyük –Bil.; *Kadirli –Ada.)

arbalı [→ **abralı** - **2**]

arbanlamak [→ **abanlamak** - **1**]

arbanmak **1.** Üzerine çullanmak, abanmak. (*Buldan köyleri –Dz.) **2.** Bir ağaca tırmanmaya çalışmak: *Sizin kiraza arbanıp duruyordu.* (Mevlütler *Acıpayam –Dz.)

arbannamak [→ **abanlamak** - **1**]

arbas Çok kuvvetli erkek. (–Ank. ve çevresi)

arbaş **1.** Eğri bacaklı. (Eynesil *Görele –Gr.) **2.** Mavi gözlü, sarı saçlı adam. (Yanpar *Mersin –İç.) **3.** Yaramaz. (Aslanköy *Mersin –İç.)

arbaşmak Sarılmak. (Bozburun–Mğ.)

arbatan **1.** Arsız, hayasız. (*Alucra –Gr.) **2.** Obur. (–Ezm.) **3.** Tutumsuz, batakçı. (*Alucra –Gr.; –Gm.; –Ezm.)

arbaz (I) **1.** [→ **abraz**] **2.** Zayıf, cılız, hastalıklı. (*Dinar –Af.; *Saimbeyli, *Kadirli, Karakuyu –Ada.) **3.** Tombul, şişman çocuk. (*Boğazlıyan –Yz.)

arbaz (II) Avlu. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arbaza Aykırı, zıt, karşı. (Ekse *Çal –Dz.; *Koyulhisar –Sv.)

arbe (I) **1.** [→ **abra** (I) - **1**] **2.** [→ **abra** (I) - **2**]

SanalBaba

arbe (II) Çarşamba : *Arbe günü okula gidiyorum.* (Telin *Gürün –Sv.)

arbet [**arbet aşert**] Çirkin, biçimsiz, gülünç yüz veya vücut. (–Bt.; Akçakent *Nizip, –Gaz.)
[**arbet aşert**] : (*Halfeti –Ur.)

arbet aşert [→ **arbet**]

arbı Arkalı, kuvvetli adam. (Memişli *Karaisalı –Ada.)

arbıl [→ **abrıl** (I)]

arbılmak (I) **1.** [→ **ardılmak** (I) - **1**] **2.** [→ **ardılmak** (I) - **2**] **3.** [→ **ardılmak** (I) - **3**] **4.** [→ **ardılmak** (I) - **4**]

arbılmak (II) [→ **ardılmak** (III)]

arbış Düzen, intizam : *Evin arbışıyla uğraşıyor.* (Zeyne, Bereket *Gülnar –İç.)

arbışmak **1.** [→ **ardılmak** (I) - **1**] **2.** [→ **ardılmak** (I) - **2**] **3.** [→ **ardılmak** (I) - **3**] **4.** [→ **ardılmak** (I) - **4**] **5.** Yoktan kavga çıkarmak. (Çandır *Sütçüler –Isp.) **6.** Tutmak, yapmak : *Şu işi arbıştım.* (Boynuyoğun –Ada.)

arbul [→ **abrıl** (I)]

arca [**arcağ, arcaḫ, arcak**] **1.** Temiz. (–Dy.; *Birecik, –Ur.; *Kilis,–Gaz.; *Antakya –Hat.; –Nğ.)
[**arcağ**] : (–Mş.)
[**arcaḫ**] : (–El. ilce ve köyleri)
[**arcak**] : (Harput, –El.; Eskimalatya –Ml.; –Ada. köyleri)
2. Namusluca. (*Gazipaşa –Ant.)

arcağ [→ **arca** - **1**]

arcaḫ [→ **arca** - **1**]

arcak (I) [→ **arca** - **1**]

arcak (II) Koyunları tipiden korumak için götürülen kuytu yer, koyak. (–Kn.)

arcah durcah [→ **arcak durcak**]

arcak durcak [**arcah durcah, arca silce, arca silice**] Tertemiz. (–Brd.; *Silifke –İç.)
[**arcah durcah**] : (–El.)
[**arca silce, arca silice**] : (*Antakya –Hat.)

arcalamak Temizlemek. (*Antakya –Hat.)

arcammak Toplanmak, bir araya gelmek. (–İst.)

arca silce, arca silice [→ **arcak durcak**]

arcı ağaç Kırlarda bulunan bodur bir çeşit ağaç olup yaprakları oğlaklara yedirilir. (Peterek *Yusufeli –Ar.)

arcıman Karaçalı. (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

arcıt Ardıç. (Bektarla *Dinar –Af.; Gökçeyaka –Brd.; –İç.)

arçak Ayı. (–Yz.)

ard (I) Buğdayı azar azar döken değirmen hunisi. (Bornova –İz.)

ard (II) Çok iyi. (*İnebolu –Ks.)

arda (I) **1.** Yere dikilen nişan değneği. (Bornova, *Bergama –İz.) **2.** Çıkrıkçı kalemi. (*Bergama –İz.) **3.** Tespihçi kalemi. (–İst.) **4.** Çıkrık iğinin takılacağı, boynuzdan yapılan makaraya (bekere) ilk şeklini veren alet. (–Gaz.)

arda (II) [→ **ardala** (I) - **1**]

arda (III) Evde kalmış kız. (*Kavak –Sm.)

ardaf Terbiyesiz, huysuz, obur. (*Zile –To.; Nefsiköseli *Görele, Çandır –Gr.)

arda gelmek Zora gelmek, ters gelmek: *Ahmedin kolunu arda getirdim, az daha kırıyordum.* (Danışman *Fatsa –Or.)

ardaḫ Çocuğun beşikten düşmemesi

SanalBaba

için kolları ve bacakları üzerinden sarılan bez. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ardak (I) [**ardasak**] **1.** Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş ağaç. (*Akyazı çevresi –Sk.; *Cide köyleri –Ks.; *İskilip –Çr.; *Ayancık –Sn.; Bizeri, Kızılköy –To.; –Yz.)

[**ardasak**] : (–Brs.)

2. Kesilmeden yerinde kurumuş ağaç. (*Cide –Ks.) **3.** Lifleri karşılıklı olup, doğramacılığa yaramıyan kereste. (Beşkarış *Altıntaş –Kü.) **4.** Direklerin seyrek dikildiği yapıda üstüne fazla yük verilen kiriş: *Bu kiriş çok ardak olduğundan bellemiş.* (Beşkarış *Altıntaş –Kü.) **5.** Tahta parçalarıyla bağlanmış kırık kol veya bacak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ardak (II) Dar. (–Kn.)

ardak (III) İşlenmiş derilerin ezginleri. (*İskilip –Çr.)

ardak (IV) İhtiyar adam. (–Çr.; *Silifke –İç.)

ardak (V) Küfe. (–Dy.)

ardaklamak Hayvan terbiye etmek. ("Kazan Tatarları" –Brs.)

ardaklanmak [**ardamak** (I) - **1**] Ağaç içten çürümek. (*Akyazı çevresi –Sk.)

[**ardamak** (I) - **1**] : (*Savaştepe köyleri –Ba.)

ardal [→ **ardala** (II) - **2**]

ardala (I) [**arda** (II)] **1.** Etin işe yaramıyan parçası. (*Divriği –Sv.)

[**arda** (II)] : (–Bo.)

2. Etin işe yarıyan kısmı. (–Kü.) **3.** Kesim hayvanlarının karaciğer, böbrek, barsak ve işkembesinin toptan adı, sakatat. (Kirazlı, *Güneyce –Rz.) **4.** Sığırın kaburga kemikleri. (*Bor –Ng.) **5.** İneğin bacak etleri. (*Bor –Ng.)

ardala (II) [**ardal**] **1.** İriyarı, kocaman. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Ahlat –Bt.) **2.** Kaba gövdeli, aptal, işe yaramaz. (Karadere –Rz.; Kuzayca –Yz.)

[**ardal**] : (Güneyce –Rz.)

3. Yaşlı, zayıf hayvan. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

ardala (III) [**ardara**] **1.** Issız, arkada kalmış, sessiz yer. (Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.)

[**ardara**] : (–Gr. köyleri)

2. Dolaşık. (Kürtköy *Altıntaş –Kü.) **3.** Arkadan, gıyaben, (Yenice *Emet –Kü.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

ardala (IV) **1.** Kervanın en sonundaki deveye takılan büyük çan. (*Akhisar –Mn.; Sultaniye –Kn.) **2.** At ve eşeklerin boynuna takılan zil. (–Gm.)

ardalak Bal peteği. (Medele *Çal –Dz.)

ardalamadan [**ardaradan** - **1**] Arkadan arkaya, habersiz, sezdirmeden: *Ardalamadan beni şahit yazmışlar.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

[**ardarandan** - **1**] : (*Gerede –Bo.)

ardalamak (I) Geriye kalmak, beklemek, arkada kalmak: *Onlarla giderken ardala, seninle konuşacaklarım var.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ardalamak (II) Tartmak, okkalamak: *Şu torbadaki mısırı ardala, bak ne kadar gelir.* (*Ünye –Or.)

ardalaydan [**ardalayı, ardelek**] Arkadan kötülüğüne konuşma: *Ardalaydan konuşmasın!* (Hisar *Sarayköy –Dz.)

SanalBaba

[ardalayı] : (Tepeköy *Torbalı –İz.)
[ardelek] : (Andifli *Kaş –Ant.)

ardalayı [→ **ardalaydan**]

ardalmak Zayıflamak, çökmek. (*Söğüt –Bil.)

ardal olmak Arsızlıkla birine musallat olmak. (Atlıhisar *Şuhut –Af.; Ürkütlü *Bucak –Brd.; –Kü.)

ardamak (I) **1.** [→ **ardaklanmak**] **2.** Kocamak, ihtiyarlamak. (Kışlacık –Ank.)

ardamak (II) Asmak, arkaya almak, sermek. (Şipali *İnegöl –Brs.; Hisarköy *Domaniç –Kü.)

ardara [→ **ardala** (III) - **1**]

ardaradan **1.** [→ **ardalamadan**] **2.** Dolayısiyle. (–Uş.)

ardarımlamak Hayvana yük yüklemek. (Çakalköyü –Sm.)

ardasak [→ **ardak** (I) - **1**]

ardaşan Üzerinde odun yarılan ağaç. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ardavul Bir cins tavuk. (*Oltu köyleri –Ezm.)

ardca Düğünden sonra gelin ve güveyin ana babalarının birbirlerine verdikleri ziyafet. (Yerkesik –Mğ.)

arddan sürme Tümünü, hepsini: *Oğrular goyunu arddan sürme götürür.* (İrişli, Bayburt –Kr.)

ardeç (I) Arkadaş. (*Gelendost –Isp.)

ardéç (II) Ardıç. (Garipköy *Tavas –Dz.)

ardelek [→ **ardalaydan**]

ardemiri Tabaklar tarafından artahtası üzerine konulan kireçli derilerin kıllarını sıyırmakta kullanılan yüzü enli bir bıçak. (–Brs.)

ardéy Otlakta kısrakların saçını ördüğü sanılan kötü görüntü. (–Ama.)

ard hakkı **1.** Mehr-i müeccel, kadınlara nikâh karşılığı, ölüm veya ayrılma halinde verilmesi kararlaştırılan para. (*Antakya –Hat.) **2.** Kız evi tarafından oğlan evine müsbet cevap verildiği gün, oğlan evinden kızın ailesine gönderilen hediyeler. (–Hat.)

ardı **1.** Soğan, sarımsak bağları, demetleri. (Irmaksırtı *Çarşamba –Sm. köyleri; Saylan –Or.) **2.** Heybenin iki gözünü ayıran kısım. (–Nğ.)

ardıç burucu [**ardıç kıliği**] Ardıç üzümü, ardıçlarda biten küçük kırmızı meyva. (Kasımlar *Gölpazarı –Bil.)
[**ardıç kıliği**] : (Geresin *Keçiborlu, İleydağı *Uluborlu –Isp.)

ardıç kıliği [→ **ardıç burucu**]

ardıç parası Düğünlerde delikanlılara verilen para. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

ardık (I) **1.** Aralıklı. (–Bo.) **2.** Ters. (–Ed.)

ardık (II) Dağda yetişen, kılıç şeklindeki yaprakları hayvanlara yem olarak verilen bir çeşit bitki. (*Pasinler –Ezm.)

ardıklamak Düşman olmak: *Hasan bana ardıklamış galiba; ne söylüyor, ne de yüzüme bakıyor.* (*Zile –To.)

ardılamak **1.** Arkalamak, korumak. (–Kü.) **2.** Sırtına almak. (–Kü.)

ardılı Asılı: *Rüzgâr çamaşırları uçurmuş ama, bereket versin direkte ardılı kalmışlar.* (*Şarki Karaağaç –Isp.)

ardılmak (I) [**arbılmak** (I) -**1, 2, 3, 4**; **arbışmak** - **1, 2, 3, 4**; **ardınmak** (I) -**2, arpışmak** - **1, 2**] **1.** Abanmak, yas-

SanalBaba

lanmak, dayanmak, yüklenmek. (Atlıhisar *Şuhut, Kılandıras *Sandıklı –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Yassıviran *Senirkent, Akçaşar *Eğridir, *Şarki Karaağaç –Isp.; Kuşbaba, Devri *Bucak, *Tefenni ve köyleri, Örencik *Yeşilova, –Brd. ve köyleri; Bereketli *Tavas, *Acıpayam köyleri, *Sarayköy köyleri, Çöplü, İğdir *Çivril, Moraca, Ekse, Ortaköy *Çal, Çardak –Dz.; Hamzabali *Bozdoğan, Alanlı, –Ay.; Kalkıç *Menemen, Poyracık *Kınık, Bulçuva –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu, *Akhisar ve köyleri, –Mn.; *Susurluk,*Savaştepe köyleri,*Bandırma, Yeniköy, –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Simav, Yenice *Emet –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Yakakayı, –Es.;*Düzce, –Bo.; *Kargı, *Taşköprü –Ks.; *İskilip –Çr.; Dümeli, Ortaköy, Yapraklı *Şabanözü, *Kurşunlu, Genek, –Çkr.; *Boyabat –Sn.; *Akkuş köyleri, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Çayırlı, Yaraşlı *Haymana, Çanıllı, *Ayaş, Sobran *Nallıhan –Ank.; Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri, Cebel –İç.; Bağyaka *Finike, Mahmudiye *Serik, *Elmalı, *Gazipaşa, Çukurbağ *Kaş –Ant.; *Bodrum, *Fethiye köyleri, Yerkesik –Mğ.; *İpsala köyleri, *Uzunköprü köyleri –Ed.; *Saray köyleri –Tk.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

[arbılmak (I) - 1] : (*Gelendost, Kesme, *Eğridir, Cebel –Isp.; Ekse *Çal –Dz.; *Sivrihisar –Es.; Çayırlı *Haymana –Ank.; Çukurbağ, *Ermenek –Kn.; *Gazipaşa –Ant.)

[arbışmak - 1] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Beyşehir –Kn.; Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

[ardınmak (I) - 2] : (Engiz *Bafra –Sm.)

[arpışmak - 1] : (*Alaçam –Sm.)

2. Asılmak, tutunmak, tırmanmak, takılmak, çıkmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; –Brd.; Bereketli *Tavas, Darıveren, Oğuz, *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, İğdir, Bulkaz *Çivril, Ortaköy, Bekilli *Çal –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir, *Turgutlu, *Akhisar ve köyleri, –Mn.; *Edremit –Ba.; Karacaağaç –Bo.; Bozan, –Es.; Giremez *Araç –Ks.; *Alaçam –Sm.; *Ermenek köyleri, *Karaman –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

[arbılmak (I) - 2] : (–Af.; *Yalvaç –Isp.; Garipköy *Tavas –Dz.; *Sivrihisar –Es.; Yakabağ *Fethiye, *Bodrum, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[arbışmak - 2] : (*Eşme ve çevresi –Uş.; Yörük aşireti *Eğridir –Isp.; *Ermenek –Kn.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

3. Atılmak, saldırmak. (Tepecik, Alanlı –Ay.; *Edremit, –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Giremez *Araç –Ks.; *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Datça –Mğ.)

[arbılmak (I) - 3] : (Sofular *Eğridir, Körküler *Yalvaç –Isp.; *Sivrihisar –Es.; Bağyaka *Finike –Ant.)

[arbışmak - 3] : (*Eğridir köyleri, *Şarki Karaağaç, Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Belekler *Ilgın –Kn.; *Mut köyleri –İç.; *Gazipaşa –Ant.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

4. Binmek. (Gökçeyaka, Akçaköy

SanalBaba

*Yeşilova –Brd.; İsabey, *Çal, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Bor –Ng.; *Ermenek köyleri –Kn.; Bağyaka *Finike, *Gazipaşa –Ant.)

[**arbılmak** (I) - 4] : (*Gelendost, Sofular *Eğridir, Körküler *Yalvaç –Isp.)

[**arbışmak** - 4] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**arpışmak** - 2] : (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

5. Uzanmak. (–Ba.; *Gerede, Karacaağaç –Bo.; *Taşköprü –Ks.; Güzelsu *Akseki –Ant.) **6.** Sarkmak. (–Ks.; –Sn. ve çevresi) **7.** Eğilmek. (Abana *Bozkurt –Ks.) **8.** Yüzüstü kapanmak. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **9.** Yıkılmak. (Abana *Bozkurt –Ks.)

ardılmak (II) **1.** Sataşmak, çatmak, karşı gelmek. (*Eğridir köyleri –Isp.; Genişler *Altıntaş, –Kü.; Bozan –Es.; *Zile –To.; Uzunmusa –Or.) **2.** Üstünde kalmak, asılmak: *Kız usta oğlana ardıldı.* (–Dz.; *Taşköprü –Ks.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **3.** Kaçarken dönüp karşı koymak. (Zile *Mesudiye –Or.; *Ayaş –Ank.; –Ed.) **4.** Peşe düşmek. (–Brd.; –Mn.; –Kü.) **5.** Aleyhinde bulunmak, takip etmek. (*Eşme köyleri –Uş.) **6.** Alay etmek, kızdırmak. (Bulkaz *Çivril –Dz.) **7.** Şakalaşmak. (Aşağılıca –Es.) **8.** Eziyet etmek. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **9.** Konuşan ya da ağız kavgası yapan iki kişi arasına girmek. (Danışman *Fatsa –Or.)

ardılmak (III) [**arbılmak** (II)] Birisine yük olmak. (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

[**arbılmak** (II)] : (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

ardımak (I) **1.** [→ **ardımsımak**] **2.** Çürümek, çürümeye yüz tutmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Havsa –Ed.)

ardımak (II) [→ **ardmak** - 1]

ardımsımak [**ardımak** (I) - 1] Bayatlamak, bozulmaya, kokmaya yüz tutmak. (Yenice *Emet –Kü.)

[**ardımak** (I) - 1] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ardın ardın **1.** Geriden geriye, ardı sıra : *Ardın ardın git bakalım, ne yaptıklarını öğrenirsin.* (*Şarki Karaağaç –Isp.) **2.** Geri geri : *Çocuk ardın ardın giderken kuyuya düşüvermiş.* (*Şarki Karaağaç –Isp.)

ardınlamak Ardına düşmek. (*Vize –Krk.)

ardınmak (I) [**adınmak, ardlamak** (II)] **1.** Palto, pelerin, çuval, heybe gibi şeyleri sırta, omuza almak. (*Eşme köyleri –Uş.; Devri *Bucak, Güney *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy köyleri, Honaz –Dz.; Eymir, Alamut, *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; *Alaşehir –Mn.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Ermenek –Kn.; *Elmalı, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; *Milâs, Eldirek *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[**adınmak**] : (*Bozdoğan –Ay.)

[**ardlamak** (II)] : (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

2. [→ **ardılmak** (I) - 1]

ardınmak (II) Darılmak, küsmek. (*Zile –To.)

ardıra Bir binanın arkası. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

SanalBaba

ardırık Kusur, eksik. (Cumalıkızık –Brs.)

ardırmak (I) **1.** Sopa ile üstüne yürümek. (*Bandırma –Ba.) **2.** El ile, sopa ile döğmek. (–Çkr.)

ardırmak (II) [→ **ardmak - 1**]

ardısıra (I) Düğünden sonra gelinle güveyin kız evini kutlama ziyareti: *Yanık Halilin ardısırasında kayınannesi elini öptürmedi.* (İskele *Bigadiç –Ba.)

ardısıra (II) Hemen ardından, ardınca. (İbrahimözü *Göynük –Bo.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Bor –Ng.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; –Krk.)

ardısürme Seçintisiz, seçmeden : *Bu yıl elmaları ardısürme sattım.* (–Gm. ilce ve köyleri)

ardıştırmak [→ **ardmak - 1**]

ardlamak (I) **1.** Kovuşturmak, takip etmek. (–Sn.) **2.** Tekrar etmek: *Artık bu işi ardlama.* (*Divriği –Sv.)

ardlamak (II) [→ **ardınmak** (I) **- 1**]

ardmak [**ardımak** (II), **ardırmak** (II), **ardıştırmak, artmak** (II) **- 2**] **1.** Yükletmek: *Şu çuvalı arkama ardııver.* (*Eşme köyleri –Uş.; *Dinar köyleri –Af.; İlyas *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Ürkütlü, Devri, *Bucak, Yayla *Tefenni, –Brd. ve köyleri; Ortaköy *Çal, Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Torbalı, Furunlu *Bayındır –İz.; *Alaşehir –Mn.; Yenice *Emet, –Kü.; Yenipazar *Gölpazarı, Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Sivrihisar –Es.; Giremez *Araç, *Taşköprü –Ks.; Akyazı, Apsarı –Çkr.; –Çr.; *Boyabat, *Gerze –Sn.; Sobran *Nallıhan, Çamlı *Ayaş, Bahşılı, *Kırıkkale, –Ank.; *Ermenek –Kn.; İncirköy *Fethiye, *Milâs, Yerkesik –Mğ.) [**ardımak** (II)] : (*Düzce –Bo.) [**ardırmak** (II)] : (*Kavak –Sm.) [**ardıştırmak**] : (*Ermenek –Kn.) [**artmak** (II) **- 2**] : (Bademli, Çiftlik *Sandıklı, *Dinar –Af.; Sofular *Eğridir, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Karaatlı, Güney *Yeşilova, Çamlık *Bucak, –Brd.; Bulkaz, İğdir, *Çivril, Bekilli, Zeyve *Çal –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Eğrigöz *Emet –Kü.; –Es.; *İskilip –Çr.; Zara –Ama.; *Ermenek köyleri –Kn.; *Elmalı –Ant.)

2. Asmak, takmak: *Şu heybeyi hayvana ardıver.* (*Dinar köyleri –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Kozluca, Çebiş, –Brd.; Hisar ve çevresi, *Sarayköy –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; Furunlu *Bayındır –İz.; –Ba.; *Çan, *Bayramiç –Çkl.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Bo.; *Taşköprü –Ks.; Bayadı –Or.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Ermenek –Kn.; Bağyaka *Finike, Mahmudiye *Serik –Ant.) **3.** Uzanmak: *Oradan testiyi ardıl da al.* (*Çan, *Bayramiç –Çkl.)

ardön (I) Evlenme töreninden sonra karşılıklı verilen ziyafetler. (Kadıköy *Buldan –Dz.; *Bandırma, İskele *Bigadiç –Ba.)

ardön (II) Ters yüz: *Ceketinin yüzünü biraz parlak görüyorum, herhalde ardön ettirdin.* (İskele *Bigadiç –Ba.)

arduç (I) [**ardunç**] Ardıç. (Çandır, Şıhlar *Sütçüler –Isp.; Tepe, *Seben –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Giremez *Araç, Abana, –Ks.; *Taşova, Zara, Ziyere –Ama.; Hayati

SanalBaba

*Erbaa, *Zile, Kızık, Dodurga *Artova, *Almus, Kızılköy, Dereköy –To.; Zile *Mesudiye, Güneyce –Rz.; Anaraş *Sürmene –Tr.; Havsu *Kelkit, Sobran –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Refahiye, –Ezc.; –Ml.; *Zara, *Divriği köyleri, Hacılyas *Koyulhisar, Karaözü, Tekmen, Çepni *Gemerek –Sv.)

[ardunç] : (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

arduç (II) Pınar. (*Devrek –Zn.)

ardunç [→ **arduç** (I)]

are, āre **1.** Dingil, mazı bağı. (Körküler *Yalvaç –Isp.; *Afşin –Mr.) **2.** Suyla dönen bir çeşit değirmen. (*Nazimiye –Tn.)

arebbézi Beyaz bezden, ince ve güzel işlenmiş bir yerli kumaş. (Kerkük)

areb kozu Kabuklu taze ceviz. (Kerkük)

areiş [areyş] Asma çardağı. (*Kilis –Gaz.)

[areyş] : (*Kilis –Gaz.)

arek, ārek (I) **1.** Sığırların toplu halde dinlendiği yer. (–Çr.; Holay, Hayati *Erbaa, Kızılköy –To.; *Dörtyol –Hat.; –Yz.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.) **2.** Oyun yeri. (Estiğin –To.)

arek (II) [→ **arık** (II)]

arep heleyi Usulsüz ve düzensiz bir çeşit halay. (Kerkük)

arep şivanı Düzensiz, kalabalık, gürültülü yas. (Kerkük)

aret (I) **[aretlik]** Arkadaş, dost, ahretlik: *Aretim nereye gidiyorsun?* (Hamidiye *Bolvadin –Af.; Fili *Biga –Çkl.)

[aretlik] : (Fili *Biga –Çkl.)

aret (II) Ahret, öteki dünya. (Fili *Biga –Çkl.)

aretlik [→ **aret** (I)]

aretmek Tabaklıkta derilerin iç yüzünün etlerini bıçakla kazımak. (–Ezc.)

arey Korku ve şaşma bildirir ünlem. (Furunlu *Bayındır –İz.; *Safranbolu –Zn.; *Yusufeli, –Ar.; *Antakya –Hat.; Yeniçubuk *Gemerek, Sincan *Divriği –Sv.; Yaraşlı *Haymana –Ank.)

areyş [→ **areiş**]

arfa Arife günü. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

arga Dağın kuz tarafı. (Kızılcaören –Kü.)

argaç (I) **[argeç** (I), **argıç, arkaç** (I)] **1.** Dokumalarda çözgü üzerine enliliğine atılan ip. (Hocalar *Sandıklı, Bademli, *Dinar, Bayat *Emirdağ –Af.; –Uş.; Sofular *Eğridir, *Senirkent, Yeşilyurt *Keçiborlu, –Isp.; Aziziye, –Brd.; Bekilli *Çal, Babadağ ve köyleri *Sarayköy –Dz.; *Urla, Bornova –İz.; *Gördes, *Akhisar –Mn.; Korucu *İvrindi, İskele *Bigadiç, Yeniköy –Ba.; Karakoca *Çan –Çkl.; Yeniköy *Orhangazi, İsmetiye –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Tokat, Bozan –Es.; *Mudurnu, Tepe *Seben, Karacaağaç, –Bo.; Peşman, Himmet *Daday, Boğdam, Giremez *Araç, *Taşköprü, –Ks.; *Safranbolu ve köyleri, *Karabük ve köy-

SanalBaba

leri –Zn.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy ve köyleri, Göynücek, –Ama.; Kızılköy, –To.; Ulubey –Or.; Toplancık *Keşap, –Gr.; –Tr.; Tekke, –Gm. ilce ve köyleri; *Refahiye çevresi –Ezc.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Hoşhaber *Iğdır –Kr.; Tombak –Mr.; Çepni *Gemerek, *Zara köyleri –Sv.; –Krş.; Bahçeli *Bor, Bayağıl, *Ulukışla, –Nğ.; *Ermenek ve köyleri, Kızıllar *Karaman, Yeniceköy *Akşehir, Kıraman *Ereğli, –Kn.; *Silifke, Hacıhamzalı *Tarsus, *Anamur köyleri, *Mersin köyleri, –İç.; Çukurbağ *Kaş, Güzelsu *Akseki, Gödene, Kumluca, Eskiyörük, *Serik, –Ant.; Kaya, Ovacık, Eldirek *Fethiye –Mğ.; Şahin *Malkara – Tk.; Hamitabat * Lüleburgaz –Krk.)

[**argeç** (I)] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Karahisar, Yukarıboğaz *Tavas –Dz.; –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; *Bodrum –Mğ.)

[**argıç**] : (*Yeşilova –Brd.)

[**arkaç** (I)] : (Sofular *Eğridir–Isp.; –Kü.; *Kargı –Ks.; *İskilip, –Çr.; *Şebin Karahisar –Gr.; *Balâ, –Ank.; –Krş.; *Develi–Ky.; Görmel, Uğurlu *Ermenek, Botsa –Kn.)

2. Bir iplik topunun bir çalıya sarılarak aldığı kavun biçimi : *Şu ipliği argaç yap.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **3.** Kilim dokuma tezgâhı. (Eynesil *Görele –Gr.)

argaç (II) [**argeç** (II) - **1, 2**; **argeş, arhaç** (II), **arkaç** (II) - **1, 2, 3**] **1.** Davarların açıkta toplu olarak yattıkları yer, düz dağ sırtları : *Davarların karnı doydu, argaca çekildi.* (*Eşme aşiretleri –Uş.; Şıhlar, Dedeköy *Şabanözü –Çkr.; Taflancık *Keşap –Gr.; *Boğazlıyan –Yz.; *Kırıkkale –Ank.; Fıraktın *Develi, *İncesu –Ky.; Bahçeli *Bor, Bayağıl *Ulukışla, –Nğ.; Kızılaliler *Anamur –İç.)

[**argeç** (II) - **1**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**argeş**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**arhaç, arḫaç** (II)] : (Kapaclağılı, Kışlacık –Ama.; Kızılçakçak, *Arpaçay, Suhara *Çıldır, –Kr. köyleri; Mengeser –Ağ.; İriağaç *Hekimhan –Ml.; Bozhüyük *Göksun –Mr.; Karaözü, Çepni *Gemerek, –Sv. ve çevresi; *Boğazlıyan, Cihanpaşa, Küçükboynul –Yz.; *Hacıbektaş, *Mucur –Nş.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Değirmenocağı *Karaisalı –Ada.)

[**arkaç** (II) - **1**] : (Bayat, *Emirdağ –Af.; Tokat –Es.; Darıviran –Bo.; Boğazköy –Çr.; –Ama. köyleri; *Şebin Karahisar –Gr.; *Of –Tr.; Sevin, Türkçayırı, Kötüre, *Afşin –Mr.; *Çayıralan, Büyükincirli, –Yz.; Çayırlı, Çalış, Yaraşlı *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Gürcüköy *Kızılcahamam, *Beypazarı, Mamak, Üçem *Balâ, Elecik *Kalecik, Hisarlıkaya *Polatlı, Tahtayazı *Çubuk, –Ank. köyleri; –Krş.; *İncesu, Tuzhisar, Gülveren *Bünyan, *Develi –Ky.; Ortahisar *Ürgüp –Nş.; Karakışla *Karapınar, Aziziye *Ereğli, Aşağıtuzlukçu *Akşehir, Görmel *Ermenek, Sarayönü *Kadınhanı, İbrala *Karaman, –Kn. köyleri; Bucak *Kozan, Merçin, *Ceyhan, Memişli *Karaisalı, Misis, Boynu-

SanalBaba

yoğun –Ada.; *Mut köyleri, *Silifke, *Tarsus –İç.)

2. Hafif meyilli yer, bayır: *Tarlanın argaç yerinde su durmaz.* (Banus *Eğridir –Isp.; –Çkr.; Karaaptal *Lâdik –Sm.; Şıhlar *Kızılcahamam, *Nallıhan, Keşanuz –Ank.; *Ermenek köyleri, Hortu *Ereğli –Kn.; Subaşı *Hayrabolu –Tk.)

[argeç (II) - **2]** : (Tutluca *Bozöyük –Bil.)

[arkaç (II) - **2]** : (Azort *Tortum –Ezm.; Emirli *Elbistan, –Mr.; *Yayladağı, *Antakya –Hat.; Aşağıtuzlukçu *Akşehir, Görmel *Ermenek, Gözlü *Kadınhanı, –Kn.)

3. Dağlarda kar biriken çukur yer. (Soğanlık *Kartal –İst.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) **4.** Kuytu, siper yer. (Aziziye –Brd.)

[arkaç (II) - **3]** : (Karakoca *Karacabey –Brs.; Kamber –Ky.; *Silifke –İç.)

argaç (III) Bir omuza alınan mertek veya ağacın, dengesini sağlamak için diğer omuzdan altına konan destek. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

argaç (IV) Erkek tenasül organı. (Mecidiye *İzmit –Kc.)

argaçlamak Ekin, sık ve gürlük yüzünden birbirine girmek: *Yağmur bolluğundan ekinler argaçlandı.* (*Bor –Nğ.)

argaçlı [argaş] Sık, gelişkin, güçlü ekin. (Kenger *Kula –Mn.; *Bor –Nğ.)

[argaş] : (Medele *Çal –Dz.)

argaçlık 1. Dokuma tezgâhlarında mekikteki ip. (Mursal *Divriği –Sv.)

2. Kıl veya yün dokuma parçası, çuval parçası. (Mursal *Divriği –Sv.)

argala [→ **argalla**]

argalaç [arhaç (I), **arhalanç, arḫalıḫ - 1, arḫalık - 1, arkaçlık - 3, arkalaç, arkalık** (I) - **1, arkaluk, arkanaç, arkılaç] 1.** Hamal semeri, sırta yük alınacağı zaman konulan çul, çuval, keçe parçası, altlık. (*Milâs, Orhaniye *Marmaris –Mğ.; Kayapa, Küçünlü –Ed.)

[arhaç (I)**]** : (İncesu *Dinar –Af.)

[arhalanç] : (İncesu *Dinar –Af.)

[arḫalıḫ - 1] : (İshak *Kelkit, –Gm.)

[arḫalık - 1] : (–Gm. ilce ve köyleri)

[arkaçlık - 3] : (*Mersin köyleri –İç.)

[arkalaç] : (Eber *Dinar –Af.; Körküler *Yalvaç, Aydoğmuş *Keçiborlu, –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; İsabey, Ekse *Çal –Dz.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan –Ay.; *Eşme –Uş.; Dombaylı *Salihli –Mn.)

[arkalık (I) - **1]** : (*Dinar –Af.; Sofular *Eğridir –Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.; Bornova –İz.; –Mn.; *Edremit, *Bandırma –Ba.; –Sm.; –Ama.; Arpaköy, –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; –Tr.; –Gm. köyleri; –Nğ.)

[arkaluk] : (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

[arkanaç] : (Eber *Dinar –Af.)

[arkılaç] : (Ekse, *Çal –Dz.; Alanlı –Ay.; *Menemen –İz.)

2. Hayvan semerinin altına konulan çul veya keçe parçası. (Dodurga, Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

argalamak Seyrek dokumak, baştan savma dokumak. (Mencilis *Keşap –Gr.)

argalı (I) Dikiş hatasından dolayı elbisenin ütüye uymıyan tarafı. (Çandır, Şıhlar, Melikler *Sütçüler –Isp.)

SanalBaba

argalı (II) Yaban koyunu. (*Alaca –Çr.)

argalla (I) [**argala**] Yük, engel, baş belâsı: *Babası öldü şu çocuk bana argalla oldu.* (Bademli *Dinar –Af.; Yayla *Tefenni –Brd.; Yelten *Korkuteli –Ant.)

[**argala**] : *Şarki Karaağaç –Isp.)

argalla (II) Hayvanın kırılan ayağının sakat kalması: *O malın ayağı argalla olacak.* (Yayla *Tefenni –Brd.)

argaltı İşe yaramıyan, boşuna yer tutan eşya. (*Turgutlu –Mn.)

argan (I) Yaşıt, akran. (–Ezc.)

argan (II) Akordeon. (Taşburun, Karakoyun *Iğdır ve çevresi –Kr.)

arganiş Neşe. (–Af.)

argaş [→ **argaçlı**]

argaşmak Kavga, gürültü etmek. (–Isp.)

argaz 1. Dilsiz. (*Zara köyleri –Sv.) 2. [→ **arık** (II) - 1]

argazlamak Arsız olmak. (*Ezine –Çkl.)

argeç (I) [→ **argaç** (I) - 1]

argeç (II) 1. [→ **argaç** (II) - 1] 2. [→ **argaç** (II) - 2]

argeç (III) Birinin yapabileceği, becerebileceği iş : *Sen elinin argecine karış.* (*Elmalı –Ant.)

argeş [→ **argaç** (II) - 1]

argı Ağrı. (–Gaz.)

argıç [→ **argaç** (I) - 1]

argıdaal, argadal [**argıt** (II)] Dağ beli, geçit, boğaz. (*Urla –İz.)

[**argıt** (II)] : (*Akhisar –Mn.; –Kn.)

argıl Ayni boyda iki kamış düdüğün birleştirilmesiyle yapılan, çingenelerin tulumla ve çobanların ağızla çaldıkları bir çalgı. (*Antakya çevresi –Hat.)

argımak Ağrımak : *Belim argıy.* (–Gaz.)

argın (I) [**argun** (II)] 1. Yorgun, zayıf, bitkin. (–Sm.; *Kemaliye –Ezc.; *Karaman, Sultaniye –Kn.)

[**argun** (II)] : (*Yusufeli –Ar.) 2. Beceriksiz. (*Karaman –Kn.)

argın (II) [**argun** (I)] Bir çeşit yabani armut. (*Ilgaz –Çkr.)

[**argun** (I)] : (Çayırcık *Çerkeş, *Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; Karabüzey *Araç, Peşman, *Daday –Ks.)

argıt (I) 1. Keklik tutmak için tahtadan yapılan kapanların yan taraflarına bağlanan ağaç parçası. (Sarıidris *Eğridir –Isp.) 2. Döğen çekmekte kullanılan ön tarafı çatallı, orta uzunlukta sırık. (Banus *Eğridir –Isp.) 3. Düzgün ve uzun ağaçtan, budakları alınarak çit yapmakta kullanılmak için hazırlanan sırık. (Çeltikçi *Anamur –İç.)

argıt (II) [→ **argıdaal**]

argıtmak Acıtmak, ağrıtmak : *Aman çıbanı argıtma.* (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

argun (I) [→ **argın** (II)]

argun (II) [→ **argın** (I) - 1]

argun (III) Kamıştan yapılmış çok sesli bir çalgı. (*İskenderun, –Hat. çevresi)

argun (IV) Gizli, saklı: *Bu sırrı sana söyledim argun tut.* (*Zara –Sv.)

argun (V) Kokmuş, ağırlaşmış (et, yemek hakkında). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

argus Saban izi. (*Kemah –Ezc.)

argut Çamaşır ipi. (–Gr.)

arḫ 1. [→ **arık** (I) - 1] 2. [→ **arık** (I) - 2]

arḫa 1. Arka. (*Zile –To.; Koyundere *Ahıska –Kr.; Ersis *Yusufeli

SanalBaba

–Ar.; *Divriği –Sv.) **2.** Koruyucu. (*Divriği –Sv.) **3.** Yük. (*Arapkir –Ml.)

arhaç (I) [→ **argalaç - 1**]

arhaç, arḫaç (II) [→ **argaç** (II) **- 1**]

arḫadaş Arkadaş. (*Zile –To.; –Gaz.)

arḫalamaḫ [**arhalamak - 1**] Sahip çıkmak, yardım etmek, kayırmak. (Tekke –Gm.; *Gürün –Sv.) [**arhalamak - 1**]: (*Eşme köyleri –Uş.; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Ky.)

arḫalamak **1.** [→ **arḫalamaḫ**] **2.** Sırtlamak. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

arhalanç [→ **argalaç - 1**]

arḫalanmak Güvenmek, güç almak. (–El.)

arḫalı **1.** Yardım edeni, güvenilir kimsesi olan. (Tekke –Gm.; –El.; *Arapkir –Ml.) **2.** Yüklü. (*Arapkir –Ml.)

arḫalıḫ [**arḫalık - 2**] **1.** [→ **argalaç - 1**] **2.** Dize kadar inen, kollu, önü uçuca bitişen dik ve kapalı yakalı hırka. (Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun *Iğdır, İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) [**arḫalık - 2**]: (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

arḫalık **1.** [→ **argalaç - 1**] **2.** [→ **arḫalıḫ -2**]

arḫaluḫ Çocuk elbisesi, önlüğü. (Çayağzı *Şavşat –Ar.; Otanak *Ardahan –Kr.)

arḫap (I) Akrep. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

arhap (II) Köpeklerin boynuna takılan halka. (–Nğ. ve çevresi)

arḫış **1.** Dua. (–Gm. ilce ve köyleri) **2.** Alkış. (–Gm. ilce ve köyleri)

arḫıt Kaldıraç: *Ali arhıdı getir de şu kayayı devireyim.* (Taşoluk *Göksun –Mr.)

arḫuru Dolambaçlı: *Arḫuru yoldan gidelim.* (–Gm. ilce ve köyleri)

arı (I) [**arıca, arıca duruca, arıcaḫ, arıcak, arıcakca, arıcaman -1, arıcana -1, arıca silice, arı duru -1, arıg** (I) **-1, arıḫ** (I) **-2, arık** (VII), **arıncka, arınık** (II) **-1, arı sili** (I) **-1, arisilli, arisüli**] Temiz, tertemiz, saf, iyi. (Burhaniye *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Eşme –Uş.; İlyas, Aydoğmuş *Keçiborlu, Sücüllü *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, Cebel *Eğridir, *Gelendost, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Gölcük, Bunak *Tefenni, Kayadibi, Navlu, Akçaköy, Karaatlı, Güney *Yeşilova, Aziziye, Kozluca, Çebin, Çeltikçi, Devri *Bucak, Çerçin, –Brd.; Çardak *Sarayköy, Oğuz, Yeşilyuva *Acıpayam, İğdir, Çöplü *Çivril, Denizler *Çal, *Tavas, –Dz.; –İz.; İğdecik, Sancaklıboz, Demirci *Akhisar –Mn.; Yeniköy –Ba.; Alpagut *Mustafakemalpaşa –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; Akköy, B. Yeniceköy –Bil.; Tokat, Bozan –Es.; Ihca *Mudurnu –Bo.; Yeniköy –İst.; –Çr.; –Sn.; *Tirebolu –Gr.; Adacık *Vakfıkebir –Tr.; –Gm.; Maydamak *Şavşat –Ar.; –Sr.; –Ur.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; –Ml.; *Reyhanlı –Hat.; *Gürün, Çepni *Gemerek –Sv.; Çamlı *Ayaş, Sobran, Beydik *Nallıhan, Şabanözü *Polatlı, *Elmadağ, *Keskin, *Kızılcahamam, –Ank.; Kurugül *Mucur, Köşker –Krş.; –Nş.; Kızılhisar, *Ürgüp, *İncesu, *Develi –Ky.; *Bor –Nğ.; Kıraman, Ay-

SanalBaba

rancı *Ereğli, Çömek, Kızıllar *Karaman, Çavuşçu *Ilgın, Dedeler, Ihlara *Aksaray –Kn.; *Kadirli, *Kozan –Ada.; *Mut –İç.; *Akseki, Bağyaka *Finike, *Elmalı, –Ant.; İncirköy *Fethiye, Karacalı, –Mğ.; –Ed.)

[arıca] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Tokat, Bozan –Es.; –Bo.; *Kilis, *Nizip, –Gaz.; –Ur.; –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı –Hat.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

[arıca duruca] : (Çepni *Gemerek –Sv.; *Silifke –İç.)

[arıcaḫ] : (–Ml.; Harput –El.)

[arıcak] : (*Zile –To.; İriağaç *Hekimhan –Ml.; –Sv.)

[arıcakca] : (–Ml.)

[arıcaman - 1] : (*Bor –Nğ.)

[arıcana - 1] : (*Bor –Nğ.)

[arıca silice] : (*Reyhanlı, *Antakya –Hat.)

[arı duru - 1] : (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Aziziye –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; –Mn.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Refahiye –Ezc.; Çoğulhan *Afşin, Emirli –Mr.; *Zara, *Koyulhisar –Sv.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Karadere *Anamur, *Silifke, *Mut –İç.; İbradı, Güzelsu *Akseki, *Gazipaşa, Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[arıg (I) **- 1]** : (*Kangal –Sv.)

[arıḫ (I) **- 2]** : (–Gm.)

[arık (VII)**]** : (Bornova –İz.; *Akhisar –Mn.; *Göynük –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; –Ama.; Küçükisa *Zile –To.; –Ml.; –Mr.; –Sv.; –Ky.; –Ada.)

[arıncak] : (*Yıldızeli Türkmenleri –Sv.; *Hozat –Tn.)

[arınık (II) **-1]** : (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Aziziye –Brd.; –Tr.; Süle –Gm.; –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

[arı sili (I) **- 1]** : (Narlıdere –İz.; –Ks.; –Mş.; *Birecik –Ur.; –Dy.; *Kilis –Gaz.; *Çoğulhan, *Afşin, *Elbistan, Emirli, –Mr.; Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Dörtyol, *Kırıkhan –Hat.; *Kangal –Sv.; Akkışla, Girveli *Bünyan –Ky.; B. Çaylı *Bahçe –Ada.; Namrun *Tarsus, *Silifke, Darısekisi, Çiftepınar –İç.; Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

[arisilli] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.; *Silifke –İç.)

[arisüli] : (–Bt.)

arı (II) Topaç. (*Devrek –Zn.)

arı (III) Yağlı, semiz, kalın. (Şabanözü *Polatlı –Ank.; Beşkarış *Altıntaş –Kü.)

arı (IV) Kutsal. (–Kc.)

ārı (I) **[āri** (III)**]** –den doğru, –den yana : *Doğudan ārı bir fırtına koptu.* (*Tefenni –Brd.; *Tavas, Solmaz, –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Yenişehir –Brs.; *Gebze, *Hereke –Kc.; *Gerede –Bo.; Amasra *Bartın, *Safranbolu –Zn.; Peşman *Daday –Ks.; *Çerkeş –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Ayancık –Sn.; *Alaçam, *Bafra –Sm.; Ziyere –Ama.; Kızılca *Artova –To.; Düzköy *Keşap, –Gr.; Arpaköy, Karakuş *Ünye, *Perşembe –Or.; –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Yaraşlı *Haymana, Yusufuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; Çiftepınar –İç.; *Gazipaşa –Ant.; *Fethiye, *Milâs, Şeref *Yatağan –Mğ.)

[āri (III)**]** : (İncirköy *Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

ārı (II) **1.** Ağrı, sızı. (Eğrigöz *Emet –Kü.; *Fethiye –Mğ.) **2.** Tifo. (Ağlı *Küre –Ks.)

arı balağı Arıların ağaç kovuklarında yaptıkları bal. (Doğu Rumeli)

arıba Araba. (Karahisar *Tavas –Dz.)

arıboku **1.** Arı peteğinden mum elde edilirken geriye kalan posa. (İlyas *Keçiborlu –Isp.) **2.** Bal. (İğdeli *Gemerek –Sv.)

arı buğda, arı hinta [→ **arı buğday -1**]

arı buğday [**arı buğda, arı hinta**] **1.** İçinde yabancı tohum bulunmıyan buğday. (*Şarki Karaağaç –Isp.; Kurna –Brd.; *Mesudiye köyleri –Or.)

[**arı buğda, arı hinta**] : (*Kelkit ve köyleri, *Şiran ve köyleri –Gm.) **2.** Bir çeşit buğday. (Kurna –Brd.; *Refahiye çevresi –Ezc.)

arıca [→ **arı (I)**]

arıca duruca [→ **arı (I)**]

arıcaḫ [→ **arı (I)**]

arıcak [→ **arı (I)**]

arıcakca [→ **arı (I)**]

arıcaman, arıcana **1.** [→ **arı (I)**] **2.** Halis, katıksız. (*Bor –Nğ.)

arıca silice [→ **arı (I)**]

arıca un Beyaz ekmek yapılan has un. (*Gerede –Bo.)

arıcıl [→ **arıkuşu**]

arıç [**arıḫ (II)**] **1.** Araba oku. (*Mustafakemalpaşa, *İznik, *Orhangazi, İsmetiye –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; İçdedeler *Geyve –Kc.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.) **2.** Hayvanların koşulduğu okun arabaya bağlı olduğu çatal kısım. (*Düzce –Bo.)

[**arıḫ (II)**] : (*Ahlat –Bt.)

arı çiçeği Kırlarda biten, gonca halinde toplu çiçekleri bulunan, koyunların severek yediği, arıların da bal topladığı bir çeşit bitki. (–Brs.; *Divriği –Sv.; Argıthanı *Ilgın –Kn.)

arı dalağı **1.** Bal peteği. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bunak *Tefenni –Brd.; Ekse *Çal, Karataş *Sarayköy –Dz.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan, Alanlı –Ay.; Yeniköy –Ba.; *İznik –Brs.; Tokat –Es.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Kargı –Ks.; Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; *Tirebolu –Gr.; Tekke, –Gm.; Hamidiye *Pazar –Rz. köyleri; *Göle, *Posof, *Ardahan –Kr.; *Hozat –Tn.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Divriği –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Silifke –İç.; B. Manika *Saray, *Çorlu –Tk.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** Oğul arılarının el büyüklüğünde yapıp bıraktıkları bal peteği. (–Çkr.; –Çr.; *Zara –Sv.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

arıdamak **1.** Çok söylemek. (Gebeme *Mesudiye –Or.) **2.** Sert, inatçı, aksi. (*Bergama –İz.)

arı damı [→ **arılık - 1**]

arı duru **1.** [→ **arı (I)**] **2.** Basbayağı, tıpatıp, her haliyle : *Bu çocuk arı duru babasına benzer.* (Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç.)

arıg (I) **1.** [→ **arı (I)**] **2.** [→ **arık (II) - 1**]

arıg (II) **1.** [→ **arık (I) - 1**] **2.** [→ **arık (I) - 2**]

arıgın Üstü kapalı su yolu. (*Afşin –Mr.)

SanalBaba

arı götü Ekinlerin içinde çok bulunan bir çeşit dikenli ot. (Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

arı götü olmak, arı kötü olmak Kabarmak, açılmak üzere bulunmak (tomurcuk hakkında): *Asmalar havaya aldanarak arıgötü oldular.* (*Eşme köyleri –Uş.; *Eğridir köyleri, Yassıviran *Senirkent, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Akçaköy *Yeşilova, Çerçin, Aziziye –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam, İğdir *Çivril, Medele *Çal –Dz.; –Çr.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; –Krş.; *Kırıkkale –Ank.)

arı gözü İlkbaharda bağ ve asma çubuklarında meydana gelip açılmaya yüz tutan gözler. (Ekse *Çal –Dz.; *İznik –Brs.; Yeniköy –Ba.; *Kargı –Ks.)

arı guşu [→ **arı kuşu**]

arı gülü Gelincik. (Kalafat –Çkr.)

arığ (I) [→ **arık** (II) - **1**]

arığ (II) [→ **arık** (I) - **1**]

arığan Yorgun, çabuk yorulan. ("Karaçayca'dan" Başhüyük *Kadınhanı –Kn.)

arıḫ (I) **1.** [→ **arık** (II) - **1**] **2.** [→ **arı** (I)]

arıḫ (II) [→ **arıç** - **2**]

ārı hastalığı Tifo hastalığı. (–Es.)

arıḫlamaḫ [→ **arıklamak** (II) -**1**]

arıḫmag [→ **arılamak** - **1**]

arık (I) [**arḫ** - **1, 2**; **arıg** (II) - **1, 2**; **arığ** (II), **aruk** (III)] **1.** Su yolu, ark. (*Dinar köyleri, *Şuhut –Af.; *Eşme çevresi –Uş.; Kozluca, Aydoğmuş *Keçiborlu, Sarıidris *Eğridir, Nudra, *Şarki Karaağaç, Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç ve köyleri, Sofular *Eğridir, Atabey, –Isp.; Söğüt, Bunak *Tefenni, Devri, Kuşbaba *Bucak, Kozağaç *Gölhisar, *Yeşilova köyleri, –Brd. ve köyleri; *Sarayköy köyleri, İsabey, Bekilli, *Çal, *Çivril köyleri, Alâeddin, Darıveren *Acıpayam, *Tavas köyleri, Beylerli, –Dz.; Çulhan, Eymir, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; Hortuna, Tepeköy *Torbalı, *Kuşadası, *Seferihisar, –İz.; Sancaklıboz, –Mn.; Demirkapı *Susurluk, Yeniköy –Ba.; *Kandıra, –Kc.; Ağlı *Küre –Ks.; *Nazimiye –Tn.; *Kilis, Hacar, –Gaz.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Kırıkhan, Gâvurdağı, *Antakya –Hat.; İmranlı –Sv.; –Nğ.; *Hadım, Çukurbağ, *Ermenek –Kn.; *Silifke, Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Güzelsu *Akseki, Bağyaka *Finike, Armutlu, *Elmalı, *Kaş köyleri, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; İncirköy *Fethiye, Karaçalı –Mğ.; *Saray çevresi, Pirinççeşme *Malkara –Tk.)

[**arḫ** - **1**] : (Hayati *Erbaa –To.; Taşburun, *Iğdır –Kr.; –Mş.; –Bt.; *Erciş, –Vn.; –Ur.)

[**arıg** (II) - **1**] : (–Brd.)

[**arığ** (II)] : (Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.)

[**aruk** (III)] : (*Gürün –Sv.)

2. Dere, çay. (*Dinar köyleri –Af.; –Dz.; Misebolu *Mudanya –Brs.; Davdas *Ermenek –Kn.)

[**arḫ** - **2**] : (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

[**arıg** (II) - **2**] : (–Brd.)

3. Fide veya fidan dikilen yer. (Nudra *Şarki Karaağaç, Sofular, *Eğridir –Isp.; Karaatlı *Yeşilova –Brd.; Süngüllü, Emircik *Çivril –Dz.; *Elmalı –Ant.) **4.** Yol ve tarla kenarlarına açılan hendek.

SanalBaba

(Davutlar –İz.) **5.** Voleybol sahasının sınırı. (Sağrak *Sütçüler –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.)

arık (II) [**arek** (II), **argaz - 2, arıg, arığ** (I), **arıḫ** (I) **- 1, arık yavan, arız** (II) **-2, arkın, aruh** (I), **aruk** (I) **-1, 2**] **1.** Zayıf, cılız, sıska. (Eber, Beyköy *Dinar, İshaklı, Dişli *Bolvadin, Bayat, *Emirdağ, *Şuhut, –Af.; *Karahallı, *Ulubey –Uş.; *Şarki Karaağaç, *Senirkent, Körküler, Yarıkkaya, *Yalvaç, Yakaköy, *Gelendost, *Uluborlu, Cebel *Eğridir, Atabey –Isp.; –Brd.; Medele, Ortaköy, Bekilli, İsabey, *Çal –Dz.; –Ay.; *Çeşme, *Bergama, Bornova –İz.; *Kırkağaç, Musaca, *Akhisar –Mn.; Fili *Biga, *Çan, *Bayramiç –Çkl.; Korucu, Minnetler *İvrindi, *Bandırma, *Savaştepe, *Edremit, *Susurluk, –Ba. ve çevresi; *Mudanya, Alpagut, *Mustafakemalpaşa, Cumlıkızık, Nilüfer, –Brs.; Yenice, Hacıbekir, *Emet, Eflet *Altıntaş, Güzelyurt *Tavşanlı, Eğrigöz –Kü.; Pazarcık, Bozcaarmut *Bozüyük –Bil.; Sadıkbağı, Dinek, Çaykoz *Sivrihisar, Tokat, Bozan –Es.; Büyüktersiye *Adapazarı –Sk.; *Gerede –Bo.; Baklalı *Çatalca, Çayırdere *Silivri –İst.; Yazıköy, *Safranbolu, Kilimli –Zn.; Pazaryeri *İnebolu, Gündoğdu *Taşköprü, Abana –Ks.; Saray –Çkr.; *İskilip, Sincan *Alaca, –Çr. ve köyleri; *Bafra, *Çarşamba, –Sm.; –Sn.; *Merzifon ve köyleri, Varay, Körköy, –Ama.; Küçükisa *Zile, Çilehane *Reşadiye, *Erbaa, Kızılköy –To.; Zile *Mesudiye, *Perşembe, *Akkuş köyleri, Danışman *Fatsa, –Or. köyleri; *Görele, İcilli –Gr.; Denizli, Beşikdüzü, *Vakfıkebir, Mağura, *Maçka –Tr.; Süle –Gm.; *Şavşat köyleri, *Ardanuç köyleri –Ar.; Çingit, *Pazar –Rz.; *Iğdır ve çevresi, *Sarıkamış, *Çıldır köyleri, *Ardahan köyleri, –Kr. ve çevresi; Sefkâr *Oltu –Ezm.; Yenitepe, –Ağ.; *Kilis –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, Şeker-oba, –Mr.; Çepni *Gemerek, Soğukpınar, *Kangal, *Gürün, M. Hüyük *Şarkışla, *Zara, –Sv.; Bektaşlı, *Boğazlıyan, Dedeli *Yerköy, Hasbek *Akdağmadeni, K. Boymul, Bişek, Gökçekışla, –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Şabanözü *Polatlı, Çayırlı, Yaraşlı, *Haymana, *Kırıkkale, Çanıllı, *Ayaş, Emirler, Üçem *Balâ, *Keskin, –Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı, Kala, Hamurcu, Karahisar *İncesu, Türkmen aşireti, Akkışla *Bünyan, *Develi, *Tomarza, –Ky.; Demirli *Çiçekdağı, Köşker –Krş.; *Ürgüp –Nş.; Ihlara *Aksaray, Bahçeli, *Bor, Ortaköy, –Nğ.; Doğanbey, *Beyşehir, Hartu, Zanapa *Ereğli, Ortaca *Akşehir, Alibeyhüyüğü *Çumra, Akçalar *Seydişehir, Ayaslar, Çavuşcu *Ilgın, Manyan, Kızıllar, Morcalı *Karaman, Başhöyük *Kadınhanı, –Kn. ve köyleri; Akyar *Osmaniye, –Ada.; *Silifke, *Mersin köyleri, –İç.; Gödene, *Akseki, Bağyaka *Finike, Karadere *Gündoğmuş, –Ant.; Orhaniye *Marmaris, Dont *Fethiye –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Kıbrıs)

[**arek** (II)] : (Cebelibereket –Ada.)

[**argaz - 2**] : (*Alanya –Ant.)

[**arıg**] : (*Bandırma –Ba.)

[**arığ** (I)] : (*Iğdır –Kr.)

SanalBaba

[arıḫ (I) - 1] : (–Gm.; Düzenli, Çavdarlı *Şavşat –Ar.; Taşburun, *Iğdır, *Göle, *Posof, *Ardahan, *Çıldır, Kızılçakçak *Arpaçay, –Kr. ve köyleri; *Kangal ve köyleri, Çöplü, Göbekviran, *Gürün –Sv.; Çalılı, Türkmenaraplısı –Yz.; *Bünyan –Ky.; *Mucur –Nş.)

[arık yavan] : (*Karaisalı –Ada.)

[arız (II) - 2] : (Çıtak *Çivril –Dz.)

[arkın] : (*Geyve –Kc.)

[aruh (I)] : (Bozcalı *Reşadiye, *Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; *Zara –Sv.)

[aruk (I) - 1] : (Misebolu *Mudanya –Brs.; *Safranbolu –Zn.; *İnebolu, Peşman *Daday, –Ks.; –Sn.; *Terme –Sm.; *Zile, Farmi –To.; *Ünye köyleri, Ulubey, –Or.; *Şebin Karahisar, Hisarüstü, Düzköy *Keşap, –Gr.; –Tr. köyleri; *Çayeli köyleri, Dağınıksu, Gündoğdu, –Rz.; Yeniköy *Hafik, Hacılyas *Koyulhisar, Kınık Suşehri –Sv.; *Gazipaşa –Ant.)

2. Özsüz tahıl. (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.) **3.** Çürümüş, fazla olmuş, çürümeye yüz tutmuş: *Bu arık karpuzu niye getirdin?* (*Gürün köyleri –Sv.)

[aruk (I) - 3]: (*Ünye –Or.; *Görele –Gr.)

ārık, arık (III) 1. Taşınması kolay eşya, göçten önce gönderilen yük. (Pazaravdan, Ürkütlü *Bucak –Brd.; İğdir *Çivril –Dz.; *Elmalı –Ant.) **2.** Saman taşımak için yapılmış bir çeşit küfe, sepet. (Karaağaç –Tk.) **3.** Kağnı arabasının kolları. (Küperi –Ezc.)

arık (IV) Sonbaharda eti için beslenen davar. (Uluğbey, *Senirkent –Isp.)

ārık (V) Dert, hastalık. (Iğdır *Çivril –Dz.)

arık (VI) Haset, kıskançlık. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

arık (VII) [→ **arı (I)**]

arıkba Ufak tefek eşya satan kimse. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

arıkçı (I) Hırsız. (*Şarkışla –Sv.)

arıkçı (II) Su yolu yapan kimse. (Kavaklar *Çivril –Dz.)

arık edna Zayıf, biçimsiz, şekilsiz. (–Kü.)

arı kıran (I) [→ **arı kuşu**]

arıkıran (II) Geveze, gürültücü. (*Ağın –El.)

arıklamak (I) [→ **arılamak - 1**]

arıklamak (II) [**arıḫlamaḫ, arıklanmak, arıklaşmak, arıkleşmak, arıkmak (II), aruklamak - 1, aruklanmak**] **1.** Zayıflamak. (Senir –Isp.; *Çal köyleri –Dz.; Dündarlı –İz.; *Bandırma –Ba.; *Şebin Karahisar, *Tirebolu –Gr.; Zile *Mesudiye, –Or. köyleri; *Iğdır çevresi, Zellice –Kr.; *Kilis –Gaz.; *Zara köyleri, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Başhüyük *Kadınhanı –Kn.; Kemikler *Milâs –Mğ.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[arıḫlamaḫ] : (Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun, *Iğdır –Kr. köyleri)

[arıklanmak] : (–Nğ.)

[arıklaşmak] : (Bayat *Emirdağ –Af.)

[arıkleşmak] : (Yenice *Emet –Kü.)

[arıkmak (II)] : (Bekilli *Çal, Söğüt –Dz.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

[aruklamak - 1] : (Peşman *Daday, –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.;

SanalBaba

Kızılköy –To.; *Akkuş köyleri, *Ünye köyleri –Or.; Eynesil *Görele –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Salarha –Rz.)

[aruklanmak] : (Kızılköy –To.)

2. Doğduktan sonra cılız kalmak, büyüyememek. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **3.** İhtiyarlamak. (*Cide –Ks.)

arıklamak (III) Çalmak. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; –Çkr.; –Yz.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; *Saimbeyli –Ada.)

arıklamak (IV) Suyu ark açarak götürmek : *Sizin bahçeden bizim bahçeye kadar suyu arıkladım.* (*Ermenek –Kn.) **2.** Tarlayı seyrek sürmek. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

arıklamak (V) Tahtadan yapılmış eşya kuruyarak açılmak : *Kayık, güneşin altında iyice arıklamış.* (*Cide ve köyleri –Ks.; –Bo.; *Tirebolu –Gr.)

arıklanmak [→ **arıklamak** (II) - **1**]

arıklaşmak [→ **arıklamak** (II) - **1**]

arıklayın Iraktan, uzaktan. (*Yenişehir –Brs.)

arıkleşmak [→ **arıklamak** (II) - **1**]

ārıklı [**ārılı, ārılıklı**] **1.** Hastalıklı. (Iğdır *Çivril –Dz.; Yenice *Emet –Kü.)

[ārılı] : (–Brd.)

[ārılıklı] : (–Es.)

2. Arızalı. (–Ks.)

arıklık Zayıflık. (Bornova, –İz.)

arıkmak (I) **1.** [→ **arınmak** (I) - **1**] **2.** [→ **arınmak** (I) - **2**]

arıkmak (II) [→ **arıklamak** (II) - **1**]

arı kuşu, aru kuşu [**arıcıl, arı guşu, arı kıran** (I)] Bal arılarını yiyerek geçinen, serçeden az büyük, türlü renkli ve bağ bozumu zamanı gelen bir göçmen kuş. (İshaklı, Dişli *Bolvadin, İncesu, Çiftlik *Dinar –Af.; Sağrak *Sütçüler, Yassıviran, *Senirkent, Kumdanlı, Körküler *Yalvaç, Senir, İlyas *Keçiborlu, Gönen–Isp.; *Yeşilova köyleri, Devri *Bucak, Gökçeyaka, –Brd.; İsabey, Ekse, Moraca, Bekilli, Ortaköy *Çal, Oğuz, Alâeddin, Yukarıkaraçay, Darıveren, *Acıpayam, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Yazırlı, Dallıca *Nazilli –Ay.; Kemaliye, *Alaşehir –Mn.; *Edremid ve çevresi, Yeniköy –Ba.; Fili *Biga, *Gelibolu –Çkl.; Kozluviran, Aksu –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; *Sivrihisar, –Es.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Boyabat –Sn.; Killik, Kadıköy, Virana *Alaçam –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Zile, *Turhal, –To.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Tekke –Gm.; –Rz.; –Gr.; Ergân –Ezc.; *Doğubayazıt –Ağ.; Hartlap –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; Telin *Gürün, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; Akkuş *Bünyan, Mahzemin –Ky.; *Ermenek köyleri *Karaman –Kn.; Karadere *Gündoğmuş, Bağyaka *Finike, *Elmalı, –Ant.; Dont, *Fethiye –Mğ.; –Ed.; Kıbrıs)

[arıcıl] : (*Silifke, *Mut köyleri, Buluklu *Mersin –İç.; *Gazipaşa –Ant.)

[arı guşu] : (–Gaz.)

[arı kıran (I)**]** : (*Ağın –El.)

arık yavan [→ **arık** (II) - **1**]

arılak [→ **arılık** (II) - **1**]

arılamak [**arıḫmag, arıklamak** (I), **arılaştırmak - 3, arımak** (II), **arındırmak, arıtmak** (I) - **1, arulamaḫ, arulamak**] **1.** Temizlemek. (İlyas

SanalBaba

*Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Taşköprü –Ks.; –Gm. ve köyleri; *Bor –Nğ.; Çalılı –Yz.; *Ermenek –Kn.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[arıḫmag] : (–Brd.)

[arıklamak (I)**]** : (Çapalı *Dinar –Af.)

[arılaştırmak - 3] (–Brd.)

[arımak (II)**]**: (Bornova –İz.; *Zile –To.; –Ed.)

[arındırmak] : (*Şarki Karaağaç, –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; *Edremit ve çevresi, –Ba.; –Kü.; Ulubey –Or.; Türkelli *Vakfıkebir –Tr.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Gazipaşa –Ant.; Ceylânköy *Lüleburgaz –Krk.)

[arıtmak (I) **- 1]** : (Çiftlik *Dinar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; İlyas, Senir *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent, Yakaköy *Gelendost, *Şarki Karaağaç –Isp.; Karaatlı *Yeşilova, –Brd.; Oğuz, Yukarıkaraçay *Acıpayam, *Çivril köyleri, Ekse, *Çal, *Sarayköy köyleri, Tekkeköy, –Dz.; *Bozdoğan ve köyleri, Toygar *Nazilli, –Ay.; Tepeköy *Torbalı, Bornova, *Çeşme, –İz.; *Akhisar, –Mn.; *Edremit, Minnetler *İvrindi, –Ba. ve çevresi; B. Çeşme *Biga, *Gelibolu, –Çkl.; Kayı, Yenice, *Emet, *Simav –Kü.; Tokat, Bozan, Yakakayı, –Es.; Aslanköy *İzmit –Kc.; *Gerede, *Düzce, İğneciler, *Mudurnu, –Bo.; Balıfakı, –Sn.; *Alaçam –Sm.; Küçükisa, *Zile, Çilehane *Reşadiye –To.; –Or. köyleri; Kınık, *Şebin Karahisar –Gr.; Gökçeköy *Vakfıkebir –Tr.; *Kelkit çevresi –Gm. ve köyleri; –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Ur.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Antakya –Hat.; Hacılyas *Koyulhisar, *Yıldızeli, Karatoruk *Gürün, Ağrakos *Suşehri, –Sv.; *Sorgun, Bektaşlı *Boğazlıyan, K. Boymul, –Yz.; Bayram, *Ayaş, Üçem, Yeniköy *Balâ, *Haymana –Ank.; –Ky.; –Nğ.; *Kadirli, Kadıköyü –Ada.; *Silifke –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Orhaniye *Marmaris, *Milâs, Kırcağız, Yerkesik –Mğ.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.; Kıbrıs)

[arulamaḫ] : (Tekke –Gm.)

[arulamak] : (Topkapı –İst.; *Taşköprü ve köyleri –Ks.)

2. Seyrekleştirmek. (Navlu *Yeşilova –Brd.; Hırka *Tavas –Dz.)

3. Saflaştırmak. (Çeltikçi –Brd.)

arılanmak [→ **arınmak** (I) **- 1]**

arılaştırmak **1.** Ayıklamak, ayırmak. (Çerçin, –Brd.) **2.** Özleştirmek. (Çerçin –Brd.) **3.** [→ **arılamak - 1]**

arıldamaḫ **1.** Anırmak. (Kerkük) **2.** Haykırmak, bağıra bağıra ağlamak. (Kerkük)

ārılı [→ **ārıklı - 1]**

arılık (I) **[arı damı]** Arı kovanlarının bulunduğu yer, yapı. (İshaklı *Bolvadin –Af.; Sarıidris, Banus *Eğridir, Kumdanlı, *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Aziziye –Brd.; Hırka *Tavas –Dz.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; *Bergama –İz.; Tepe *Seben –Bo.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile ve çevresi –To.; *Ağın –El.; Karaözü, Çepni, İğdeli *Gemerek, *Divriği köyleri, Soğukpınar *Kangal, Ortaköy, M. Hüyük *Şarkışla, Ağrakos *Suşehri, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; Mahzemin

SanalBaba

–Ky.; Mençek, Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Ören *Fethiye, Yakabağ –Mğ.)

[arı damı] : (Balcalı *Çarşamba –Sm.)

arılık (II) **[arılak]** **1.** Bir hastalığı ilaç veya okuyup üfleyerek geçirmeye çalışan kimseye verilen ücret, bahşiş: *Sen siğillerini saydırdın ama, arılık verdin mi? Vermedinse elindeki siğiller kaybolmaz.* (Sarıidris, *Eğridir, Uluğbey *Senirkent, Tahtacı aşireti –Isp.; *Bor –Nğ.)

[arılak] : (–İç.)

2. Türbe, tekke ve ziyaret yerlerine konulan para, adak: *Dedeye beş kuruş arılık bıraktım.* (*Ermenek, *Karaman –Kn.) **3.** Doğum, sünnet gibi olaylarda verilen bahşiş. (İncirgediği *Karaisalı –Ada.; Köseçobanlı *Gülnar, Çapar, Hacıhamzalı *Tarsus –İç.) **4.** Fala baktırırken peşin olarak verilen para. (–Kn.) **5.** Loğusalara takılan altın. (–Kn.) **6.** Alışverişte pey olarak verilen para. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.) **7.** Bir hayır işine yapılan yardım. (*Serik –Ant.)

arılık (III) **1.** Temizlenmiş ve yıkanmış buğday, tohum: *Değirmende arılık öğütttüm.* (İshaklı *Bolvadin –Af.; Tepe *Seben –Bo.) **2.** Temizlik. (–Mr.)

arılık (IV) Ayna. (–Ada.; *Silifke –İç.; Ören *Fethiye –Mğ.)

arılık etmek Temizlik yapmak. (*Zara –Sv.)

arılık kâhıdı Aklanma belgesi. (*Bor –Nğ.)

ārılıklı [→ **ārıklı - 1**]

arılmak [→ **arımak** (I) - **1**]

arım **1.** Çalıyla yapılmış bahçe duvarı. (Denizler *Çal –Dz.) **2.** Ara, aralık. (–Sm.) **3.** İki ağaç sırası, iki orman arasındaki açıklık. (*Bafra, –Sm.; *Ünye –Or.)

arımak (I) **[arılmak]** **1.** Yorulmak. (Doğlat –Af.; *Reşadiye köyleri –To.; Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

[arılmak] : (Navlu *Yeşilova –Brd.)

2. Ağrımak. (–Ank.)

arımak (II) [→ **arılamak** (I) - **1**]

arın, arıñ **1.** Alın. (Burhaniye *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Akyazı çevresi –Sk.; *Gerede, *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Çr.; –Sm.; *Gümüşhacıköy –Ama. köyleri; *Zile, *Almus –To.; *Akkuş köyleri, *Ünye, Zile *Mesudiye –Or. köyleri; Karabörk *Görele, Düzköy *Keşap –Gr.; *Kilis –Gaz.; *Afşin, –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; Telin *Gürün, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Hasanoğlan –Ank.; *Bünyan, –Ky.; *Hacıbektaş –Nş.; *Karaman, *Ermenek –Kn.; Burhan, Civanyaylağı, *Silifke, *Mut –İç.; İbradı *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.) **2.** Yüz, cephe, dağların, tepelerin yüzü. (*Akyazı çevresi –Sk.; –Zn.; Elecik *Kalecik –Ank.)

arınacak [→ **arınak**]

arınak [arınacak] Yıkanma yeri, gusülhane. (Resullü *Vakfıkebir, –Tr.; *Yıldızeli Türkmenleri –Sv.)

[arınacak] : (Ekse *Çal –Dz.; *Yıldızeli Türkmenleri –Sv.)

arın altı Güneş almıyan veya az alan yer. (*Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.)

arınbaḫ Tavanarası duvarı. (*Ahlat –Bt.)

arıncak [→ **arı** (I)]

SanalBaba

arıncık Küçük göl. (*Erciş –Vn.)

arındırmak [→ **arılamak** (I) - **1**]

arıngaç Kurna, duş yeri. (*Yıldızeli –Sv.)

arınık (I) İğdiş edilmiş, burulmuş hayvan. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Beyşehir –Kn.)

arınık (II) **1.** [→ **arı** (I)] **2.** Geçilmek üzere, otu, taşı ayıklanmış tarla yolu. (Yanbolu göçmenleri, Samatya –İst.)

arınlamak Karşı gelmek, çekememek, zıddına gitmek. (*Merzifon –Ama.; *İncesu, *Bünyan –Ky.)

arınlaşmak Zıdlaşmak, karşı olmak, iddialaşmak. (–Gaz.)

arınmaḫ [→ **arınmak** (I) - **3**]

arınmak (I) [**arıkmak** (I) - **1, 2**; **arılanmak, arınmaḫ**] **1.** Temizlenmek, yıkanmak. (Çiftlik, Bademli, *Dinar –Af.; Yassıviran, B. Kabaca *Senirkent, Hisarardı, *Yalvaç, İlyas, Senir *Keçiborlu, *Şarki Karaağaç –Isp.; Güney, Çeltek *Yeşilova, Çerçin, Gökçeyaka, Kurna, –Brd. ve çevresi; İsabey *Çal, Honaz, Bulkaz, Çöplü *Çivril, Yeşilyuva *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, Beylerli, Honaz, Çardak, Başçeşme –Dz.; Çulhan *Bozdoğan, Dallıca, Yazırlı *Nazilli –Ay.; *Foça, *Kuşadası,*Urla, –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit, Yeniköy *Savaştepe, *Susurluk, –Ba. ve çevresi; Evreşe, *Gelibolu, Ağaçköy, *Bozcaada, –Çkl.; *Gemlik, Karaoğlan*Mustafakemalpaşa–Brs.; Beşkarış *Altıntaş, Yenice, Kayı, *Emet,–Kü.; Ahırköy,*Söğüt –Bil.; Bozan, –Es.; *Düzce, *Gerede, Dadıç, –Bo.; *Akyazı çevresi –Sk.; Üçburgu *Devrek –Zn.; *Kargı –Ks.; Büyükhırka *Alaca, *İskilip –Çr. ve köyleri; *Ayancık, *Boyabat, –Sn.; *Alaçam –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; *Zile, –To.; Zile *Mesudiye köyleri, Danışman *Fatsa, –Or. ve köyleri; Karabörk, Arageriş, İcilli, –Gr.; Simenli *Vakfıkebir –Tr.; *Kelkit çevresi –Gm. ve köyleri; *Iğdır ve çevresi –Kr.; –Ezc.; *Hozat –Tn.; Aşudu *Darende –Ml.; –Bt.; *Beşiri –Sr.;–Ur.; *Kilis, –Gaz.; *Elbistan, *Afşin, –Mr.; *Dörtyol, *Antakya çevresi –Hat.; Hacılyas *Koyulhisar, Tekerahma, Telin, Çöplü *Gürün, *Divriği köyleri, *Yıldızeli Türkmenleri, –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan, –Yz. ve köyleri; Çalış, *Haymana –Ank.; Akkışla *Bünyan –Ky.; *Bor, –Ng.; *Karaman, Sarıvadi, Uğurlu, Görmel *Ermenek, Belekler, –Kn.; *Kozan, *Kadirli –Ada.; Tırnak, *Gülnar, *Mersin köyleri –İç.; Akçaeniş, *Elmalı, Çomaklı, Karadere *Gündoğmuş, –Ant.; *Milâs, –Mğ.; İbriktepe, Harala, Kosköy *İpsala, Kavacık, Balabanköy, Hamidiye, Kurtbey, *Uzunköprü, –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.; *Saray,Büyükmanika, –Tk.; Kıbrıs)

[**arıkmak** (I) - **1**]: (*Eğridir köyleri –Isp. köyleri)

[**arılanmak**]: (*Şarki Karaağaç –Isp.)

2. Sıyrılmak, kurtulmak, temize çıkmak: *Şu mahkeme işinden bir arınsam, sana ne istersen alacağım.* (*Eşme –Uş.; Yassıviran, *Yalvaç –Isp.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Yeniköy –Ba.; Karaoğlan *Mustafakemalpaşa –Brs.; –Kü.; Simenli *Vakfıkebir –Tr.; Aşudu *Darende

SanalBaba

–Ml.; Hisarcık *Yağladağı –Hat.; Şabanözü *Polatlı –Ank.; *Bor –Ng.; İbriktepe, Harala, Kosköy, *İpsala, Kavacık, Balabanköy, Hamidiye, Kurtbey *Uzunköprü, –Ed.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

[**arıkmak** (I) - 2] : (*Eğridir köyleri –Isp. köyleri)

3. İçini temizlemek, kötü huylardan kurtulmak : *Ahmet babasının tesiri ile arındı.* (*Şarki Karaağaç –Isp.)

[**arınmaḫ**] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

4. Arlanmak, utanmak. (Gönen –Isp.; –Brd.; Küçüklü, Korgun, Ovacık –Çkr.; –Gm. köyleri; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

arınmak (II) **1.** Boşanan, küsen kadın eşyalarını alıp gitmek : *Ahmet amcanın kızı arınmış.* (Karahisar *Tavas, Alâeddin *Acıpayam –Dz.) **2.** Taşınmak : *Onlar bu evden arındılar.* (Ekse *Çal, Bulkaz, *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; Yaşyer, *Milâs, Bayır, Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **3.** Ayrılıp gitmek. (*Bozdoğan –Ay.)

arınmak (III) **1.** Yok olmak, boşalmak: *Sürek avları sayesinde domuzlar arındı.* (*Mesudiye köyleri, Danışman *Fatsa, Şıhlar, Ulubey, –Or.; Tekerahma, *Gürün –Sv.) **2.** Buharlanmak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

arınnamak Önceden hesaplamak, göze almak : *Ben zaten bu neticeyi arınnamıştım.* (–Krş.)

arıntı 1. Temizlenmiş bir şeyin işe yaramıyan parçası. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.; Bekilli *Çal –Dz.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; –Es.; Hacavera *Maçka –Tr.; Uluköy –Ezc.) **2.** Tabakların, koyun ve kuzu derilerinden ikinci kez kazıyarak çıkardıkları yün, kıl artıkları. (–Brd.; *Bozdoğan –Ay.; –Çkl.; –Brs.; *Söğüt –Bil.; –Bo.; –Ed.) **3.** Yakacak ve kab'tan başka, yemek pişirmek için gerekli bütün şeyler : *Arıntı olduktan sonra yemek yapmakta bir şey mi?* (Nilüfer –Brs.) **4.** Yıkanan, temizlenen çamaşır: *Kızım, güneş varken şu arıntıları ser de kurusun.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

arı otu 1. Kırmızı, sarı renkli, arıların çokça kondukları bir kır çiçeği. (*Lâpseki –Çkl.; İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Yenilebilen, en fazla 20 cm. büyüklüğünde, küçük ve tüylü yapraklı bir ot. (*Düzce –Bo.)

arı pürü Arı çiçeği. (Devri *Bucak –Brd.)

arıs (I) Gelincik. (Çavdarhisar *Emet –Kü.)

arıs (II) Sürülmemiş, terk edilmiş, bakımsız tarla: *Bu yıl bizim tarlalar arıs kaldı.* (Mursal, Vazıldan, *Divriği, Karaözü *Gemerek –Sv.)

arı saman 1. Beyaz buğday. (Bahçeli *Bor –Ng.) **2.** Temiz saman. (Bahçeli *Bor –Ng.)

arısdaḫ [→ **arıstak** (I) - 1]

arısdak [→ **arıstak** (I) - 1]

arısız 1. Temiz olmıyan, karışık. (Gücge –Gaz.) **2.** Arsız, utanmaz. (Ardeşen *Pazar –Rz.)

arı sili (I) **1.** [→ **arı** (I)] **2.** Tertipli, düzenli : *Kâhyanın yeni gelini arı sili.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

arı sili (II) Habersiz, gamsız: *Sanki o yapmamış gibi arı sili oturuyor.* (–Mş.)

SanalBaba

arıstaḫ 1. [→ **arıstak** (I) - 1]2. [→ **arıstak** (I) - 2] 3. [→ **arıstak** (I) - 3] 4. [→ **arıstak** (I) - 4]

arıstak (I) [**arasdaḫ, arastaḫ - 1, 2; arastak** (I) - 1, 2; **arastık, arastuk, arısdaḫ, arısdak, arıstaḫ - 1, 2, 3, 4; aristaḫ, aristak, arusdaḫ - 1, 2; arustaḫ - 1, arustak - 1, 2; asdar, astar** (II) - 3, **astarak - 1, 2**] 1. Tavan. (Varay –Ama.; –To.; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye çevresi, *Ergân, –Ezc.; *Tortum köyleri –Ezm.; –Vn.; *Ahlat –Bt.; *Ağın, Harput, –El. çevresi; Yazıköy, Aşudu *Darende, Eskimalatya, –Ml.; Çoğulhan, *Afşin, Efsus, *Elbistan, Kitiz, Tombak, *Göksun –Mr.; *Gürün ve köyleri, *Yıldızeli, *Kangal, Çepni *Gemerek, *Şarkışla ve çevresi, –Sv.; *Boğazlıyan, Çalılı –Yz.; *Haymana –Ank.; Cemele, –Krş.; *İncesu, *Develi, Molu, Erkilet –Ky.; *Mucur, Uçhisar –Nş.; İncirgediği *Karaisalı, –Ada.; *Silifke –İç.)

[**arasdaḫ**] : (Hayati *Erbaa –To.)

[**arastaḫ - 1**] : (–Yz.)

[**arastak** (I) - 1] : (–Çr.; *Zile, –To.)

[**arastık**] : (Döllük –To.)

[**arastuk**] : (Kızılköy –To.)

[**arısdaḫ**] : (*Erciş –Vn.; *Divriği –Sv.; *Bünyan –Ky.; *Hacıbektaş –Nş.)

[**arısdak**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**arıstaḫ - 1**] : (Harput, –El.; *Divriği, *Kangal ve köyleri –Sv.; *Mucur –Nş.)

[**aristaḫ**] : (–Ezm.)

[**aristak**] : (*Hozat –Tn.)

[**arusdaḫ - 1**] : (Ağın –El.; *Arapkir –Ml.)

[**arustaḫ - 1**] : (–To.; Tekke –Gm.; *Şebin Karahisar –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[**arustak - 1**] : (*Yalvaç –Isp.;–To.; –Or.; *Alucra, –Gr.; Süle –Gm.; *Kemah, *Kemaliye –Ezc.)

[**asdar**] : (Faraşlı *Kalecik, Ravlı *Çubuk –Ank.)

[**astar** (II) - 3] : (Karahüyükafşarı *Acıpayam –Dz.; Karapınar *Demirci –Mn.; Deveviran –Bo.; *İskilip, Çıkrık *Mecitözü –Çr.; *Kilis –Gaz.; Kayaş, *Keskin, *Ayaş, *Haymana ve köyleri, *Kırıkkale, *Nallıhan –Ank.)

2. Tavan arası. (*Merzifon –Ama.; –Gm. köyleri; –Ky.; –Nş.)

[**arastaḫ - 2**] : (–Yz.)

[**arastak** (I) - 2] : (–Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile, *Reşadiye –To.; Karakuş, *Ünye ve köyleri –Or.)

[**arıstaḫ - 2**] : (–Ml.)

[**arusdaḫ - 2**] : (*Arapkir –Ml.)

[**arustak - 2**] : (*Gümüşhacıköy –Ama.; *Şebin Karahisar –Gr.)

[**astarak - 1**] : (*Kavak –Sm.)

3. Tavan arasında meyva konulan raf. (–Ky.)

[**arıstaḫ - 3**] : (*Tarsus –İç.)

4. Yapılarda, tavanda üzerine mertek dizilen kalın ağaç, kiriş. (–Ezm.; Önsen –Mr.)

[**arıstaḫ - 4**] : (Balıkhisar *Şiran –Gm.; *Mucur –Nş.)

5. Tavan ağaçlarının sonundaki aralık. (–Ada.)

[**astarak - 2**] : (*Havza –Sm.)

arıstak (II) [**arastak** (II)] Örümcek. (*Reşadiye –Ky.)

[**arastak** (II)] : (–Sv.)

arıstak ağacı Tavan süpürgesi.(–Dy.)

arış (I) [**arış eki, ariş - 1**] 1. Kolun dirsekle bilek arasındaki kısmı.

SanalBaba

(Sarıdere *Bergama –İz.; –Ba.) **2.** Araba, kağnı oku. (Kılkış –İz.; Yeniköy –Ba.; Fili *Biga, *Gelibolu, Kepez –Çkl.; *İznik –Brs.; Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı –Sk.; *Çatalca, *Silivri, Poyraz, Yaylalı, *Şile –İst.; –Çr.; –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; Mahmudiye –Gr.; Osmaniye, Argıthanı, *Ilgın –Kn.; Cebelibereket –Ada.; Hamitli *Uzunköprü, *Lalapaşa –Ed.; Ceylanköy, *Lüleburgaz –Krk.; Kadıköy, Osmanlı, Ahırköy, Tatarlı, Sofular, *Saray –Tk.)

[**arış eki**] : (Korna –İst.)

[**ariş - 1**] : (Kılkış –İz.)

3. Düven oku. (Okçu *Karacabey –Brs.; *Kandıra –Kc.) **4.** Eski dokumacıların kullandıkları bir ölçü. (–Ba.; *Emet –Kü.)

arış (II) Asma. (Harput –El.;–Ml.; –Gaz.; –Ur.)

arış eki [→ **arış** (I) - 2]

arışmak Çekilmek, gitmek. (Aziziye –Brd.)

arı takımı Tabaklıkta, derinin kireçlenmesinden sonra, kıllarını almaya yarıyan tahta parçası. (–Isp.)

arıtılmak Bir başkası tarafından yorulmak. ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arıtmak (I) **1.** [→ **arılamak - 1**] **2.** Düzenlemek. (*Mudurnu –Bo.) **3.** Kiracı evi boşaltmak. (*Sarayköy köyleri –Dz.; *Mudurnu –Bo.) **4.** Bitirmek, tüketmek. (–Or. ve köyleri; *Keşap köyleri, Kınık *Şebin Karahisar –Gr.; Ağrakoş *Suşehri –Sv.) **5.** Yükletmek : *Bu sandığı senin arabaya arıtıver.* (*Çivril –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.)

arıtmak (II) Yormak. (Çilehane *Reşadiye –To.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arıttırmak (I) Temizletmek. (*Dinar köyleri –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Acıpayam –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Tirebolu –Gr.; –Mr.; *Haymana –Ank.; *Kadirli –Ada.; Yerkesik –Mğ.)

arıttırmak (II) Boşalttırmak. (Ovacık *Tavas –Dz.)

arıvanvan Küçük, siyah bir böcek. (Karahisar *İncesu –Ky.)

arı yeli Nisan, mayıs aylarında doğudan esen, arıya, ekine, bostana faydalı yel. (İsmail, Alibey *Çumra –Kn.)

arıyıcı (I) Bakıcı. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.)

arıyıcı (II) **1.** Arayıcı. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.) **2.** Kuyuya düşen kovaları çıkarmak için kullanılan çok uçlu çengel. (–Ky.)

arız (I) Bir çeşit böcek. (Kızılca *Tavas –Dz.)

arız (II) **1.** Kimsesiz, öksüz. (Tokca *Çivril –Dz.) **2.** [→ **arık** (II) - 1]

arız (III) Nadas edilmemiş tarla. (Kızılburun *Gürün –Sv.)

arızka Bozukluk, arıza. (Kızılca *Tavas –Dz.)

arızma Küçük sahan. (Dişli *Bolvadin –Af.)

ari (I) Arı. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

ari (II) Acı, korku, şaşma bildir ünlem: *Ari ayağıma bastın!* (*Ardanuç, –Ar.)

āri (III) [→ **ārı** (I)]

arice Hıdrellez. (Gökçekışla, –Yz.)

ariçin Taç. (*Vezirköprü –Sm.)

arifden Anlayışlı. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

arisilli [→ **arı** (I)]

SanalBaba

aristah [→ **arıstak** (I) - 1]

aristak [→ **arıstak** (I) - 1]

arisüli [→ **arı** (I)]

ariş 1. [→ **arış** (I) - 2] 2. Asma çardağı. (–Ml.; *Birecik –Ur.; –El.; –Gaz.)

arişak Ağırşak. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

ariz Bilgili, bilgin. (Gönen –Isp.)

arka (I) Sırta alınan yük: *Benim arkayı iyi sarmamışsınız.* (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Ekse *Çal –Dz.; Tophane –İst.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

arka (II) Köy evlerinin bahçeye bakan yönündeki dar balkon. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

arka (III) Kabak, hıyar gibi bitkilerin kol salması için tarlada boş bırakılan yer: *Kabağın arkasını güzel çapala.* (–Ant.)

arkabak Ahmak, sersem. (Akçaşar *Eğridir –Isp.)

arkacı 1. Hamal. (Genek –Çkr.; Anaraş *Sürmene –Tr.; *Tirebolu –Gr.; Kaptanpaşa *Çayeli, Hemşin, –Rz.; *Yusufeli –Ar.; *Kilis –Gaz.; *Zara –Sv.) 2. Koruyucu. (Belekler *Ilgın –Kn.)

arkaç (I) [→ **arğaç** (I) - 1]

arkaç (II) 1. [→ **argaç** (II) - 1] 2. [→ **argaç** (II) - 2] 3. [→ **argaç** (II) - 4] 4. Ağıl. (Karaağaçlı *Germencik –Ay.; –Ba.; Karakoca *Karacabey –Brs.; –Sn.; Epce, Tıravşın *Develi, Kelgin –Ky.) 5. Ağılın ön tarafında, davarların iyi havalarda yattığı üstü açık, etrafı çitle çevrili yer. (Bardakçı *Seyitgazi –Es.) 6. Küçük toprak kümeleri arasında kalan düzlük. (Aydınlıçadırı, Mahit *Ceyhan –Ada.)

arkaç (III) Sıra, düzen, kural. (Hisarcık –Ky.)

arkaçlık 1. Dokumada argaç olmaya elverişli ip. (–Çr.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.) 2. Kıl veya yünden dokunarak su tuluğuna sarılan veya ocak kenarlarına serilen küçük kilim. (Güvere *Silifke, –İç.) 3. [→ **argalaç** - 1]

arkaçtı Suyun kendi kendine açtığı yol, ark. (Kadriye *Hayrabolu –Tk.)

arkadaş Karı, eş. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Ks.)

arkadéş [**arkardaş, arkeş, arkıdéş, arkış** (I), **arkideş, arkidiş**] Arkadaş. (Darıyeri, Çele, Sarıçökek, Kara, Ağa, *Düzce –Bo.)

[**arkardaş**] : (–Sm.)

[**arkeş**] : (*Ödemiş, *Kiraz –İz.)

[**arkıdéş**] : (*Yeşilova köyleri –Brd.; Garipköy, Karahisar *Tavas –Dz.)

[**arkış** (I)] : (İğdecik –Isp.)

[**arkideş**] : (Doğal *Çal –Dz.)

[**arkidiş**] : (Uluköy *Dinar –Af.)

arka kurdu Sığır ve davarın sırtında üreyen kurtçuk. (Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

arkalaç [→ **argalaç** -1]

arkalanmak Güvenmek. (–Gaz.)

arkalaşmak Yardımlaşmak, desteklenmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.; *Taşköprü –Ks.)

arkalayı [**arkalayın**] Kendi yokken, gıyaben, arkasından. (Peşman *Daday –Ks.)

[**arkalayın**] : (*Taşköprü –Ks.)

arkalayın [→ **arkalayı**]

arkalı 1. Semiz, yağlı. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; *Altıntaş –Kü.; Bahçeli *Bor, –Ng.) 2. Devamlı, sürekli:

SanalBaba

Bu sürü arkalıdır. (–Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; Eğrigöz *Emet, *Altıntaş –Kü.; Bozan, Sadıkbağı, Dinek, Çaykoz, *Sivrihisar –Es.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Oyaca, Çalış *Haymana, Çanıllı *Ayaş, –Ank.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Ermenek –Kn.) **3.** Büyük, çok kalabalık : *O köy arkalıdır.* (–Brd.; *Sarayköy, Moraca *Çal –Dz.; Eğrigöz *Emet, *Altıntaş –Kü.; –Çr.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon –Ama.; Oyaca *Haymana, Sobran *Nallıhan –Ank.; *Ermenek –Kn.) **4.** Çok meyvalı ağaç. (Ağın *Keban –El.)

arkalık (I) **1.** [→ **argalaç - 1**] **2.** Ceket. (*Kadıköy –İst.) **3.** Artçı (askerlikte). (Zindankapı –İst.) **4.** Evlerde ocağın arkasına vurulan kalın odun : *Bu arkalıkta çok büyükmüş, iki gündür yanıyor hâlâ tükenmedi.* (Giremez *Araç –Ks.) **5.** Kerpiç ve taş taşımak için arkaya iple bağlanan tahta araç. (Haşara –Gm.; –Mr.) **6.** Bir çeşit sepet. (*Yusufeli –Ar.) **7.** Azerîlerin giydiği, pardesüye, cekete benzer bir giysi. (–Ama.; Karakoyun *Iğdır –Kr.) **8.** İskemlenin, sıranın yaslanılacak yeri. (–Gm.; *Hopa –Ar.) **9.** Saman çeteninin (kağnısının) arkasına bağlanan kilim parçası.(*Zara –Sv.) **10.** Yelek, içlik. (–Kn.)

arkalık (II) Tahta dildirilecek tomruğun dört köşesinden çıkarılan kalın yumru tahtalar. (–Çr.)

arkalla Çadır ağaçları. (Pirlerkondu *Hadım –Kn.)

arkaluk [→ **argalaç - 1**]

arakmak [**arkılımag, arkı vermek**] **1.** Tutmak, sarmak. (*Düzce –Bo.; –Kn.) **2.** Arka çıkmak, yardım etmek. (*Düzce –Bo.)

[**arkılımag**] : (–Brd.)

[**arkı vermek**] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

arkan Uzak : *Arkandan geldim.* (Ekse *Çal –Dz.)

arkanaç [→ **argalaç - 1**]

arkap (I) Akrep (böcek). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

arkap (II) Saatin küçük ibresi, akrep. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

arkap (III) Eğitim, terbiye. (–Çr.)

arkardaş [→ **arkadéş**]

arkarı Galip : *Gaziler arkarı gelip... katlettiler.* (Köşker –Krş.)

arkasınmak [**arkılanmag**] Arkalanmak, güvenmek : *Üç dört kişi bir olmuş adamcağızı döğüyorlardı, bizi görünce arkasındı.* (Yenice *Tarsus –İç.)

[**arkılanmag**] : (–Brd.)

arkaş Rüzgâr değmeyen kuytu yer. (Emirgazi, Sultaniye –Kn.)

arkaşmak Birbirine arka çıkmak, yardımcı olmak, yardımlaşmak : *Arkaşkın köpekle iyi sürü avı yapılır.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

ar kekliği Bir çeşit kuş. (–Ng. ve çevresi)

arkeri Düz yol. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

arkerluk Kadınların çemberleri üstüne bağladıkları yaşmak. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

arkeş [→ **arkadéş**]

ark heği Küçük küfe. (*Boyabat –Sn.)

arkıdeş [→ **arkadéş**]

arkılaç [→ **argalaç - 1**]

arkılanmag [→ **arkasınmak**]

arkılımag [→ **arkamak - 2**]

SanalBaba

akın [→ **arık** (II) - 1]

arkırı (I) Düz, çamursuz yol. (*Şarki Karaağaç –Isp.; –Or.; –Tr.)

arkırı (II) Çarpık, çapraz, aykırı. (*Düzce –Bo.; Karamaslı *Çarşamba –Sm.; *Tirebolu –Gr.; *Hopa –Ar.)

arkırı gelmek İtiraz etmek. (–Kn.)

arkış (I) [→ **arkadéş**]

arkış (II) Değirmen taşları arasına konan demir gereç. (*Yusufeli, *Ardanuç –Ar.)

arkış etmek Yükü geçici olarak bir yere bırakmak. (*Tirebolu –Gr.)

arkışlık Bir kışa yetecek yiyecek. (Arslandoğmuş *Yıldızeli –Sv.)

arkıt (I) Çocukları korkutmak için kullanılan bir söz, öcü. (Donarşa *Şarki Karaağaç –Isp.; *Akşehir, *Ermenek –Kn.)

arkıt (II) **1.** Dövenle boyunduruğu birbirine bağlıyan ok. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; *Kilis –Gaz.; –Kn.; *Anamur –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.) **2.** Okun ucuna takılan ağaç ağırlık. (Başlamış *Dörtyol –Hat.) **3.** Köy evlerinde kapıların arkasına konulan kalın kuşak. (Karaviran *Seydişehir –Kn.) **4.** Asma çubuğunu tutmaya yarıyan ve barana denilen ucu çatallı ağaçlar arasına uzatılan düz bir ağaç. (*Ermenek –Kn.) **5.** Kızakların ardına önüne çakılan ve tutunmaya yarıyan eğri ağaç. (Uğurlu *Ermenek –Kn.) **6.** Semerin eğri ağaçları. (*Mut, *Silifke –İç.) **7.** Çadır üzerine çatı yerine konulan ağaç. (–Ant.) **8.** Çadırın yatay direği. (*Silifke –İç.)

arkıt (III) Irmakta balık avlamaya yarıyan, kelek şeklinde bir çeşit kayık. (Gerce *Avanos –Krş.)

arkıt (IV) Dağ beli, geçit. (Sultaniye –Kn.)

arkıvermek [→ **arkamak** - 2]

arki Üst değirmen taşına yerleştirilen ve çarkın miline geçen demir. (Uşhum *Yusufeli, Aşağırmak *Ardanuç –Ar.)

arkideş [→ **arkadéş**]

arkidiş [→ **arkadéş**]

arkinç Yayla. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

arklan Ufak ve düzensiz su yolu. (Atlas *Sivrihisar –Es.; *Şerefli Koçhisar –Ank.)

arkmak (I) Yardım etmek: *Bana biraz arkıver de şu iş çabuk bitsin.* (Tepe *Seben, *Gerede –Bo.; *Tosya, Giremez *Araç –Ks.; Dumanlı, Apsarı *Eskipazar, –Çkr.; Sobran *Nallıhan –Ank.)

arkmak (II) Bir şey arkaya sarkmak. (–Uş.)

arko İnatçı, kaba, bön, gülmez: *Ne arko adam!* (–Gm.)

arkula Kuru dalları çekip koparmaya yarıyan ucu demir çengelli uzun sırık. (*Ahlat –Bt.)

arkurıdan Sebepsiz yere, gereksiz: *Arkurıdan sataştı.* (–Tr. ilce ve köyleri)

arkurî Aykırı, ters: *Sen arkurî gidisun, olar buyana gitti.* (Anaraş *Sürmene, *Maçka –Tr.)

arkuru **1.** Düz, doğru. (Harşit, *Torul, Sobran –Gm.; Sofulu, Piraziz *Şebin Karahisar, Çanakçı *Görele –Gr.; Küçükhol *Of, Mağura, Hacavera *Maçka –Tr. ilce ve köyleri; *Akkuş –Or.) **2.** Kestirme. (–Gr.)

SanalBaba

arkut 1. Elbise, çamaşır asmaya yarayan ip, tel, uzun çubuk. (Çandır –Gr.) 2. Hıyarları sürgünde tutmak için uzatılan ağaç dalı. (Düzköy *Keşap –Gr.)

arlamak (I) Seyreltmek: *Anasonları arlamak gerek.* (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

arlamak (II) İyi olmak, hastalıktan kurtulmak: *Senin komşu hastalıktan arladı mı?* (–Dy.; Sultaniye –Kn.)

arlaşmak Kovularak gitmek. (*Tefenni –Brd.)

arlatmak Sırası gelmeden öğütmek: *Bir torba un arlattım.* (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

arlazlamak Az kurumak. (*Silifke –İç.)

arlık (I) Kurban kestirmek, yumurta okutmak, hastalıklara okuyup üflemek gibi boş inançlar karşılığında bu işi yapana verilen para. (Bağıllı *Eğridir, Yakaköy *Gelendost–Isp.)

arlık (II) Çimenli bayır. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

arlık (III) Ayna. (–İç.)

arma (I) Ağaç yaşı. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

arma (II) Sandal veya gemi direğinin tepesindeki çapraz. (*Edremit –Ba.)

arma (III) Eskiden erkeklerin, askerlerin bellerine bağladıkları fişeklik. (Tekke –Gm.; *Akçaabat, Hacavera *Maçka –Tr.)

armaan Armağan. (–Ama.; –Ank.)

armacık Alnı açık, temiz. (Ağlı *Küre –Ks.; –Sm.)

armak, ārmak (I) Güçsüz kalmak. (–İz. ve çevresi)

armak (II) Kaynak. (*Gebze –Kc.)

armak (III) Çamaşır yıkama yeri. (Zara –Ama.)

ārmak (IV) Ağrımak. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

ārmak (V) Ağarmak, temizlenmek. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

armanmak 1. Tırmanmak. (İğdir *Çivril –Dz.) 2. Abanmak. (İğdir *Çivril –Dz.)

armapusat Gümüş saat zinciri, sırmalı mermi silâhlığı gibi çeşitli süs eşyası. (Galyan, Mesahar *Maçka –Tr.)

armaz (I) [→ **armoz - 2**]

armaz (II) Bir işin yapılması için gerekli araç. (*Halfeti –Ur.)

armıd [→ **armıt**]

armıdiye Kadınların başlarındaki takkeye astıkları yürek biçiminde gümüş levha. (Ilgılı *Çivril –Dz.)

armıt [**armıd**] Armut. (Elden *Yeşilova –Brd.; Yenice *Emet –Kü.; Hacıahmet *Düzce –Bo.; Karakoyunlu *Iğdır –Kr.; –Gaz.; *Kangal –Sv.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[**armıd**] : (Zarşat –Kr.)

armıtlamak Ağaçtan kesilmiş büyük bir dalın üzerindeki küçük dalları keserek kalın odunu ayırmak. (*Bor –Ng.)

armoz [**armaz** (I), **armuz - 1**] 1. Sandal veya kayık iskeletinin bir teki. (*Edremit –Ba.) 2. Motör ve kayıkta iki kaplama arasındaki boşluk. (–Tr.)

[**armaz** (I)] : (Erenköy –İst.)

[**armuz - 1**] : (Abana –Ks.; *Perşembe –Or.)

SanalBaba

armu Damın kıyılarına dizilen taş sırası. (*Divriği –Sv.)

armudiye 1. Armut biçiminde olan uçurtma. (Poyracık *Kımık, –İz.; Aydınlı *Gebze –Kc.; –Ed.) 2. Kadınların taktıkları, altından yapılan armut şeklinde bir süs eşyası. (–Tr.)

armudiye (II) Tahta kıyısına süs yapmak için kullanılan bir marangoz aygıtı. (–Es.; –To.; –Ar.)

armuda Kara sabanda boğazla masanı birbirine bağlıyan ağaç çivi. (*Ahlat –Bt.)

armudubaş Barut ve saçma ile doldurulan bir çeşit av tüfeği. (Bugabağı –Çr.)

armuduya Koyun ve keçilere takılan armut biçiminde, ince ses çıkaran çan. (*Emirdağ –Af.)

armut hakı Kurutulmuş ve kışa saklanan armut. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

armutlu Pekmez ve armuttan yapılan bir çeşit reçel. (*Sorgun –Yz.)

armuz 1. [→ **armoz - 2**] 2. Yapılarda kullanılan direkler arasındaki açıklık. (Abişko *Pazar –Rz.)

arna Saban. (Kocabey *Şavşat–Ar.)

arnac 1. [→ **arnaç - 1**] 2. [→ **arnaç -5**]

arnad Yuvarlak, sulu, koyu mor renkli, iri taneli bir çeşit üzüm. (–Çr.)

arnaç [**arnac - 1, 2; arnak - 2, 3**] 1. Yamaç. (–Bil.; –Ank.; –Krş.)
[**arnac - 1**] : (Kocabey –Krş.)
2. [→ **annaç** (I) - 1] 3. Yokuş, meyil. (Çukurbağ *Ermenek, Uğurlu, –Kn.) 4. Ön yüz. (İbrala* Karaman –Kn.)
[**arnak - 2**] : (Çayırçökek *Çarşamba –Sm.)
4. Meydanlık. (*Osmaniye –Ada.)
[**arnak - 3**] : (–Gr.)
5. Alın. (Civanyayla –İç.)
[**arnac - 2**] : (Kocabey –Krş.)

arnafa Obur, pis boğaz. (–Çkr.)

arnak 1. [→ **annaç** (I) - 1] 2. [→ **arnaç - 3**] 3. [→ **arnaç - 4**]

arnaklamak (I) Bakmak, gözlemek: *Tepenin arkasındaki öküzleri arnakla.* (*Kavak –Sm.; *Tirebolu –Gr.)

arnaklamak (II) Çalıp çırpmak: *Gene bir şey arnakladın.* (Kalafka –Tr.)

arnamaç [→ **annaç** (I) - 1]

arnaşmak (I) Dokunacak, örülecek bir şeye başlamak. (Soldov, Kapuköy *Maçka –Tr.)

arnaşmak (II) Çekişmek, tartışmak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

arnat (I) Üzüm vermiyen kuvvetli üzüm teveği. (Merkezköy, Yapraklı –Çkr.)

arnat (II) 1. Tahıl harmanda bir araya toplamaya yarıyan aygıt, sıyırgı. (*Yusufeli, Petek *Borçka –Ar.) 2. Tınazı yığarken kullanılan, iki tekerlekli, geniş tahtalı bir çeşit araba. (Çavdarlı *Şavşat, Aşağımak *Ardanuç –Ar.)

arnavut Dev: *Arnavut gibi silip süpürdü.* (Göbekviran *Gürün –Sv.)

arnet Sincap. (*Kemaliye –Ezc.)

arnık [**arnuk**] Yağmur yağdıktan sonra nemlenen, gevşeyen toprağın durumu. (Güneyce, Selimiye –Rz.)
[**arnuk**] : (Güneyce –Rz.)

arnuk [→ **arnık**]

arnut Tavan tahtası yerine konulan kalın ağaçlar. (*Terme –Sm.)

SanalBaba

aro Arı. (Anaraş *Sürmene –Tr.; –Vn.)

ar odası [→ **ara odası**]

arogıç Dokumada atkı ipliği. (–Çr.)

aroh Yazık. (–Ky.)

aro mero Ya şöyle, ya böyle, şöyle böyle. (İskele *Bigadiç –Ba.)

arona Karasaban. (Ölçek *Ardahan, *Göle, *Posof –Kr.)

aros Sürülmemiş tarla. (Armudan *Ilıç –Ezc.; –Dy.; Ağın *Keban –El.)

arpa (I) **1.** Hordeum vulgare gramineae. (–İst.) **2.** Taze, küçük hıyar. (*Ermenek –Kn.)

arpa (II) Arife. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Kayadibi, Salda *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Brd.)

arpa armudu [**arparmıdı**] Arpa zamanı yetişen, sulu, yeşil renkli bir çeşit armut. (–Gm.; –Nğ.)

[**arparmıdı**] : (*Bor –Nğ.)

arpa bölen Köy işi gören ihtiyar heyeti üyesi. (Uzuncaburç –İç.)

arpacık (I) Değirmen çarkının merkezinde bulunan demir parça. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

arpacık (II) [**arpalık** (II)] **1.** Amerikan tohumlu buğday. (Kelekçe *Acıpayam –Dz.) **2.** Tohumluk soğan. (*Çal –Dz.; Demirkapı *Susurluk, *Edremit –Ba.; *Ezine –Çkl.; –Brs.; Yenice, Eğrigöz *Emet –Kü.; *Gölpazarı, Kurşunlu –Bil.; *Düzce –Bo.; *Akyazı –Sk.; –İst.; *Cide –Ks.; *İskilip –Çr.; –Sm.; –Ama.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ağrakos *Suşehri, Yeniçubuk *Gemerek –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **3.** Taze, ufak hıyar. (*Divriği, *Gemerek, –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **4.** Çorbalık arpa şeklinde şehriye. (Uladı *Bayındır –İz.; *Edremit –Ba.)

[**arpalık** (II)] : (Falaka *Bayındır –İz.)

arpacık (III) Erkek entarisine (gecelik) yapılan bir çeşit nakış. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

arpacıl [**arpa kuşu**] Tahıl tarlalarında bulunan serçe büyüklüğünde bir çeşit kuş. (Karadere *Anamur –İç.)

[**arpa kuşu**] : (Buğabağı –Çr.)

arpacuḫ [**arpacuk**] Arpacık denilen göz hastalığı. (*Arapkir –Ml.)

[**arpacuk**] : (*Tirebolu –Gr.)

arpacuk [→ **arpacuḫ**]

arpa elması Yazın yetişen bir çeşit elma. (–Gm.)

arpafulu Chlorodendron Verbenaceae. (*Fethiye –Mğ.)

arpagan Yabani arpa. (Bornova –İz.; –Ezm.)

arpa güzeli Arpayı samandan ayıran kalbur. (Karayılanlı –Hat.)

arpağ Sihir, üfürük, büyü. (*Akhisar –Mn.)

arpağcı Üfürükçü, büyücü. (*Akhisar –Mn.; Ulubey –Or.)

arpa kestirmek Yolculukta, araba atlarını dinlendirip yem vermek. (*Merzifon –Ama.)

arpa kıran Arpaya zarar veren bir hastalık. (Ortaköy *Çal –Dz.)

arpa kuşu [→ **arpacıl**]

arpalama [**arpalanma - 1**] Çok arpa yemekten ileri gelen bir hayvan hastalığı. (Çiftlik *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent, Nudra *Şarki Karaağaç, Senir *Eğridir, Sücüllü *Yalvaç, –Isp.; Güney *Yeşilova, Devri *Bucak –Brd.; *Acıpayam, Çıtak, Bulkaz *Çivril, Beylerli, Yukarıkaraçay *Acıpayam, *Sarayköy,

SanalBaba

Çardak –Dz.; Toygar *Nazilli, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Bornova –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit, Yeniköy, *Bandırma, –Ba.; *Gelibolu, *Lâpseki,–Çkl.; Aksu,Çeltikçi *İnegöl, Cumalıkızık, –Brs.; Yenice *Emet –Kü.; *Sivrihisar, Bozan, Tokat, –Es.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı –Sk.; Baklalı *Çatalca –İst.; –Ks.; –Çkr.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile –To.; *Kelkit –Gm.; Uzunmusa,*Akkuş, Zile *Mesudiye, –Or.; –Tr.; *Ardanuç –Ar.; Keçek *Oltu –Ezm.; –Kr.; –Ur.; –Gaz.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı, Amik ovası –Hat.; *Yıldızeli –Sv.; K. Boynul –Yz.; Yaraşlı, Çalış *Haymana –Ank.; Akkışla *Bünyan –Ky.; –Nğ.; Pınarönü, Uğurlu, *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Mut –İç.; Çomaklıdede *Korkuteli, *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, –Ant.; *Fethiye –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[arpalanma - 1] : (–Tr.)

arpalamak Ağzına geleni söylemek, ne dediğini bilememek: *Arpaladın yine.* (Genek –Çkr.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

arpalanma 1. [→ **arpalama**] **2.** Hıyar köklerinde arpaların bulunması. (*Ermenek –Kn.)

arpalık (I) Hayvan dişlerinde yaş gösteren belirti. (Bornova –İz.; *Lâpseki –Çkl.; *Antakya –Hat.)

arpalık (II) [→ **arpacık** (II) - 4]

arpalık (III) **1.** Küçük, köye, eve yakın ve verimli tarla. (Körküler *Yalvaç –Isp.; Karaoğlan *Mustafakemalpaşa –Brs.; Abana –Ks.; *Gürün –Sv.; *Malkara –Tk.) **2.** Arpa tarlası. (Görmel *Ermenek –Kn.)

arpalırak Az arpalı tarla. (*Silifke –İç.)

arpambiç, arpanbiç Tahterevalli. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

arparmıdı [→ **arpa armudu**]

arpa orağı Arpa kaldırma zamanı: *Hey oğul, cemre düştü diye kar tutmaz deme, arpa orağına kar yağdığını biliriz biz.* (Çakallı –Sm.)

arpa yıldızı Ocak ayında, akşamdan sonra doğuda görülen tek ve parlak yıldız. (Selleri *Acıpayam –Dz.)

arpınmak Tırmanmak, sırtına binmek. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

arpışmak 1. [→ **ardılmak** (I) - **1**] **2.** [→ **ardılmak** (I) - **4**]

arr, arrik Şaşma bildirir ünlem. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ank.)

arrey Aman, ay: *Arrey, şu köpek ne fena!* (Emirler *Balâ –Ank.)

arrk Ark. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

arrut Yoksul, parasız, malsız: *O arrutun biridir, nesini alacaksın.* (–Ur.)

ars (I) **[as (II)] 1.** Gelincik denilen hayvan. (Bademli *Dinar –Af.; Sağrak *Sütçüler, *Eğridir –Isp.; Aziziye –Brd.; Çıtak, Bulkaz, *Çivril, *Çal köyleri, Kösten, Honaz, *Buldan, –Dz.; *Eşme –Mn.; Şaphane *Gediz, Tepecik, Yenice *Emet, –Kü.; Harmanlı, Çardı *Orhaneli –Brs.; –Bo.; *Kargı, Giremez *Araç –Ks.; *İskilip –Çr.; –Ama.; *Zile –To.; Afşar *Kadınhanı –Kn.; Emirşahlar *Anamur –İç.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[as (II)] : (*Gördes –Mn.; İskele,

SanalBaba

Yeniköy *Bigadiç, *Dursunbey –Ba.; *Simav –Kü.; *Gerede –Bo.) **2.** Sincap. (Narlıdere –Dz.)

ars (II) Kısır kadın. (Aşağılıca –Es.)

arsak İplik makarası. (*Alaçam –Sm.; Kızılköy –To.; Kızılyaka –Mğ.)

arsana Değirmen taşının ters döndürülerek buğdayın bulgur haline, kiremit parçalarının inceltilerek kum haline getirildiği yer. (*İskilip, –Çr.)

arsatan [**arsavat**] Arsız, utanmaz. (–İst.; *Kelkit –Gm.; –Gaz.)

[**arsavat**] : (–Gaz.)

arsavat [→ **arsatan**]

arsıḫmak [→ **arsınmak** - 1]

arsık Kızlık zarı güç açılan: *Ahmet'in kızı arsıkmış.* (Beşkarış *Altıntaş –Kü.)

arsıkmak [→ **arsınmak** - 1]

arsınmak [**arsıḫmak, arsıkmak, arsunmaḫ**] **1.** Utanmak, çekinmek. (*Bolvadin –Af.; Çaltı *Gelendost, *Yalvaç ve köyleri, *Keçiborlu ve çevresi, –Isp.; İğdir *Çivril –Dz.; Minnetler *İvrindi –Ba.; Tokat –Es.; *İskilip, –Çr.; *Merzifon köyleri, *Gümüşhacıköy, –Ama.; *Zile ve çevresi –To.; *Kemaliye, –Ezc.; *Bismil –Dy.; Aşudu *Darende –Ml.; –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Çepni *Şarkışla, Tekerahma *Gürün, Palha, Galun *Divriği, Soğukpınar *Kangal –Sv.; –Yz.; –Ky. ve çevresi; –Nğ.; –İç. ve köyleri; *Gazipaşa –Ant.; Orhaniye *Marmaris –Nğ.)

[**arsıḫmak**] : (*Hacıbektaş –Nş.)

[**arsıkmak**] : (Çalış *Haymana –Ank.; –Nş.; –Nğ.; –Ada.)

[**arsunmaḫ**] : (Tekke –Gm.) **2.** Onuruna dokunmak. (Minnetler *İvrindi –Ba.; –Ky. ve çevresi) **3.** Üşenmek. (*Andırın –Mr.; *Kemaliye –Ezc.) **4.** Ayıp saymak. (–Gaz.)

arslık Gerdeğe girdiği gece kocası ile cinsî münasebette bulunduğu halde kızlığını kaybetmiyen kız. (Bademli *Dinar –Af.)

arsolmak Başına belâ kesilmek, musallat olmak. (*Karaisalı –Ada.)

arsunmaḫ [→ **arsınmak** - 1]

arsuva Helâ aralığı. (–Sm.)

arsuz **1.** Arsız, huysuz. (*Safranbolu –Zn.; Giremez *Araç –Ks.; Çevreköy *Zile –To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.; Düzenli *Şavşat –Ar.) **2.** Gözü açık. (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

arş **1.** Çalgılarda kiriş, tel. (–Isp.) **2.** Araba oku. (Demirkapı *Susurluk –Ba.; Deresağ *Mudurnu –Bo.)

arşak (I) Dizkapağı. (*Karacabey –Brs.; –Ba.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

arşak (II) **1.** İplik eğirmede kullanılan iğin altında bulunan yarım küre şeklindeki topçuk, ağırşak. (*Çan, *Bayramiç, *Biga –Çkl.; *Kandıra –Kc.; Kurtdoğmuş *Kartal –İst.; *Bartın, Aliköy *Çaycuma –Zn.; Çatalzeytin –Ks.; –Sn.; *Alaçam, Engiz *Bafra –Sm.; *Zile –To.; *Balâ –Ank.; –Nş.; *Meriç, –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.) **2.** Makara. (Sazak *Çal –Dz.; –Sm.; *Datça, *Marmaris –Mğ.)

ārşak elma Kırmızı, yumuşak, güzel kokulu elma. (*Düzce –Bo.; –Sn.)

arşaklanmak Çıban veya yara kızarıp şişmek. (–Sn.; –Ed.)

SanalBaba

arşı Aşı. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

arşımak [→ **arşınlamak - 1**]

arşın (I) **1.** 40 cm.lik uzunluk ölçüsü. (Dişli *Bolvadin –Af.) **2.** Açılmış iki kol arasındaki uzunluk. (İshaklı *Bolvadin –Af.) **3.** 65 cm. lik uzunluk ölçüsü. (İncesu, Çapalı, Eldere *Dinar –Af.) **4.** Büyük adım. (İncesu, Çapalı *Dinar –Af.) **5.** 12 karış. (İskele *Bigadiç –Ba.) **6.** 75 cm.lik uzunluk ölçüsü. (Lök –Yz.)

arşın (II) Boya olarak kullanılan kiremit renginde topfak. (Keşap ve köyleri –Gr.)

arşınlamak [**arşımak**] **1.** Hızlı ve açık adımlarla yürümek. (–Brs.; *Bor –Nğ.; Aslanköy –İç.)

[**arşımak**] : (*Mudurnu –Bo.)

2. Adım adım, yavaş yavaş yürümek. (Kalafka –Tr.) **3.** Uzun boylu insanlar ve ayaklı hayvanlar geniş adımlarla yol yürümek : *Ona yol mu dayanır arşınlayı arşınlayıverir.* (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

arşınmak Aşınmak, eskimek : *Ne sağlam malmış ne kadar kullansan arşınmıyor.* (*Afşin, *Elbistan–Mr.)

arşın terazi Gece yarısı terazi şeklinde görülen doküz yıldız. (–Ml.; –Ur.)

arşın üzüm Beyaz, uzun, bir çeşit üzüm. (Moran –Dz.)

arşun Metre. (Çayağzı *Şavşat –Ar.; Anaraş *Sûrmene –Tr.)

arşunı götünde Kuyruğu uzun bir çeşit karga. (Kerkük)

art Mart. (Azerî köyleri –Ama.)

artaç Karşı. (–İç.)

artağ [**artaḫ, artak** (II) - **1, 2**] **1.** Çocuğu beşiğe bağlıyan bez. (Kocabey *Şavşat –Ar.)

[**artaḫ**] : (Düzenli *Şavşat –Ar.)

[**artak** (II) - **1**] : (*Ardanuç, *Yusufeli –Ar.)

2. Kırılan hayvan bacağını, oynatmadan düzgün tutmaya yarıyan tahta. (Kocabey *Şavşat –Ar.)

[**artak** (II) - **2**] : (*Ardanuç, *Yusufeli –Ar.)

artağan [**artak** (I), **artımlı, artırımlı, arturumlu**] **1.** Çoğalan, fazlalaşan, bereketli (pirinç, fasulye, nohut, mercimek v. b. hakkında): *Sizin bulgur artağanmış.* (*Şarki Karaağaç –Isp.; –Çr.; –Gaz.; *Elbistan, *Afşin –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.)

[**artak** (I)] : (–Sm.; –Nğ.)

[**artımlı**] : (Uluşiran *Şiran, –Gm.; –Kr.; *Hozat –Tn.; *Bor –Nğ.)

[**artırımlı**] : (*Mesudiye ve köyleri, –Or.; –Tr.; –Gm. ve köyleri)

[**arturumlu**] : (*Zara –Sv.)

artaḫ [→ **artağ - 1**]

ar tahtası Üzerinde, kireçten çıkarılmış derinin ince kıllarının alındığı tahta. (–Brs.; –İst.)

artak (I) [→ **artağan**]

artak (II) **1.** [→ **artağ - 1**] **2.** [→ **artağ - 2**]

artak tartak Karmakarışık. (–Brs.)

artallamak Koğmak,defetmek.(–Gaz.)

artam Fayda. (Orta Anadolu)

artamak Artıp kalmak, bir aile efradından bir kaçı öldükten sonra sağ kalmak. (Bornova –İz.)

artan sartan [→ **artık sartık**]

artantı Arta kalan, kullanılmış. (Genek *Yatağan –Mğ.)

art aradan Haberi olmadan bir başkası adına yapılan iş. (Sidek *Kaş –Ant.)

SanalBaba

artaşan Odun gibi şeylerin üzerinde yarıldığı kütük. (Karabayır *Şavşat –Ar.)

artça Düğünden sonra iki tarafın birbirine verdiği ziyafet. (Seki Yaylası –Isp.; –Nğ.)

artçardak Helâ, aptesane. (Karakuş *Ünye –Or.)

artçı Arkadan gelen. (İlyas *Keçiborlu, *Yalvaç –Isp.; –Brd.; –Mn.; *Akyazı –Sk.; –Ezm.; –Kn.; –Nğ.)

artdamak [→ **artlamak** (I)]

artdırmak **1.** Böbürlenmek, kurulmak. (Yayla *Tefenni –Brd.) **2.** Bir işe önem vermek. (Yayla *Tefenni –Brd.)

art diş **1.** Eğri ağaç. (–Sn.) **2.** Araba yatağının arka tarafından oka geçirilen çubuklar. (–Sn.; –Sm.)

art göp [art köp] 8 karış uzunluğunda yassı bir tahta olup kağnının gerisindedir ve okların sağa sola kımıldamamasını sağlar. (İbik *İskilip –Çr.; Eldelek *Elbistan, Çoğulhan *Afşin –Mr.)

[art köp] : (*Kırıkkale –Ank.)

artı Akibet, son. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ārtı [→ **ağartı - 1**]

artıgan Yaprakları döğülerek, ele kına gibi yakılan bir çeşit bitki. (*Kilis –Gaz.)

artığa Küme küme biten ve suyu siyah renkli olan bir kır otu. (İncesu *Dinar –Af.)

artıḫ Fazla. (Çilehane *Reşadiye –To.; Koyundere *Ahıska –Kr.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

artıḫlamaḫ [→ **artıklamak**]

artıḫ yırtıḫ [→ **artık sartık**]

artık (I) Kızlığını gayrimeşru kaybeden kız. (*Eğridir köyleri –Isp.)

artık (II) Geçmiş. (–Brd.)

artık (III) Faziletli. (*Kırkağaç –Mn.)

artık (IV) İki yaşından itibaren oğlaklıyan keçi. (*Niksar –To.)

artık (V) Başka. (*Kilis –Gaz.;–Mr.; –Nğ.)

artıkcı, artıkçı Fazla olanı giyen, yiyen, artan öteberiden faydalanan. (Çöplü, İğdir *Çivril –Dz.; –Hat.)

artık diş **1.** İnsanda asıl dişlerin yanında çıkan, düzgün olmıyan fazla diş. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Çal –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Aşağırmak *Ardanuç –Ar.; *Reyhanlı –Hat.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; *Elmalı –Ant.; Yerkesik –Mğ.) **2.** Atlarda çıkan ve yem yemelerine engel olan fazla diş. (Aziziye –Brd.; Karataş *Sarayköy, Çardak, *Çal –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Ormanköy *Çarşamba –Sm.; İcilli –Gr. ; –Gm. ve çevresi; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; *Göksun köyleri –Mr.; *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mut –İç.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

artık et Eti yenen hayvanların iç yağları içinde bulunan kara ve küçük et parçaları. (Kalafka –Tr.; Erkinis, Uşhum *Yusufeli, *Ardanuç –Ar.)

artık eğsik Gerçeğe uymaz, ileri geri: *Benim ardımdan artık eğsik bir dakım sözler söylemişsin.* (*Bor –Nğ.)

artık etmek [→ **artıklamak**]

artıklā [→ **artıklağa - 2**]

artıklağa [artıklā, artıklağı, artıklavı] **1.** Bununla beraber. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **2.** Fazla. (*Afşin, *Elbistan –Mr.; Çalık –Yz.)

SanalBaba

[artıklā] : (Yenice *Emet –Kü.)
[artıklağı] : (*Kilis –Gaz.; *Gemerek, *Şarkışla –Sv.; *Develi, –Ky.)
[artıklavı] : (–Kr.)

artıklağı [→ artıklağa - 2]

artıklamak [artıḫlamaḫ, artık etmek] Yemekte artık bırakmak. (*Dinar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; –Brd.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir –Mn.; Giremez *Araç –Ks.; –Çr.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; Uşhum, Ersis *Yusufeli –Ar.; Ortahamak *Ardahan, –Kr.; –Kn.; *Anamur –İç.; Güzelsu *Akseki, *Elmalı –Ant.; Kıbrıs)
[artıḫlamaḫ] : (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr. ve köyleri)
[artık etmek] : (–Sm.)

artıklavı [→ artıklağa - 2]

artık sartık [artan sartan, artıh yırtıh, artık sartuk, artık sırtık, artıntı, artoh, artuḫ sartuḫ, artuk sartuk] Yemekten geriye kalan, artık. (Çerçin –Brd.; –Sm.)
[artan sartan] : (*Milâs –Mğ.)
[artıh yırtıh] : (*Kangal ve köyleri –Sv.)
[artık sartuk] : (–Kn.)
[artık sırtık] : (*Kilis –Gaz.; *Elbistan, *Afşin –Mr.; Çalılı –Yz.; Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.)
[artıntı] : (*Taşköprü –Ks.)
[artoḫ]: (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Bt.)
[artuḫ sartuḫ] : (*Divriği –Sv.)
[artuk sartuk] : (–Ks.)

artık sartuk [→ artık sartık]

artık sırtık [→ artık sartık]

artık sürtük Onunla bununla düşüp kalkan, birkaç koca değiştirmiş kadın. (*Eğridir köyleri –Isp.)

artılmak Birinin üstüne kapanmak, çullanmak. (*İskilip –Çr.)

artım Çoğalma, bereket. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Erciş –Vn.; Kerkük)

artımlı [→ artağan]

artıntı [→ artık sartık]

artırım İnek veya başka bir hayvanın yavrusu (anasının yanında iken söylenir) : *Şu dana büyük ineğin artırımıdır.* (Karadere –Rz.)

artırımlı [→ artağan]

artırma (I) **1.** [→ artırmaç] **2.** Biriktirme, çoğaltma. (*Savaştepe –Ba.; Süle –Gm.; *Akyazı –Kc.; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

artırma (II) **1.** Balkon. (Hemşin –Rz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Gürün –Sv.) **2.** Mutfakta kabların konduğu tahta. (*Afşin, *Elbistan–Mr.) **3.** Yapılarda ikinci katın, birinci kattan çıkıntılı durumu. (*Gürün –Sv.)

artırmaç [artırma (I) - 1, arttırmaç] Bir çeşit çocuk oyunu. (Dodurga *Artova, –To.; –Gr.; Çepni *Gemerek, *Zara, *Kangal ve köyleri, –Sv.)
[artırma (I) - 1] : (*Merzifon –Ama.; Bizeri –To.)
[arttırmaç] : (Mezitli –İç.)

artin (I) Kör. (*Gürün –Sv.)

artin (II) Kızgınlık anında kullanılan bir söz, küfür. (*Gemerek –Sv.)

art köp **1.** Döşeğin arka tarafına konulan tahta. (–Sn.) **2.** [→ art göp]

artlamak (I) [artdamak] Ayıklamak. (*Dinar –Af.; *Alaşehir –Mn.; –Brs.; *Hozat –Tn.; İskele –Vn.; Barbaros –Tk.; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.)
[artdamak]: (Taşburun *Iğdır –Kr.; *Erciş –Vn.)

SanalBaba

artlamak (II) Sırtlamak. (Tekkeköy –Dz.)

artléşmek Bir şeye arka arkaya binmek: *Senin ata ikimiz artleşelim.* (Irgıllı *Çivril –Dz.)

artlı (I) Varlıklı, arkalı: *Onlar artlı arkalı kimseler.* (Hisarardı *Yalvaç –Isp.)

artlı (II) Bol meyvalı ağaç, bitki. (Yakaköy *Gelendost –Isp.; *Ermenek –Kn.; *Mut –İç.)

artma (I) **1.** Genel olarak çıplak hayvana yüklenen büyük çuval. (Balçıkhisar –Af.; Çaltı *Gelendost, Kumdanlı *Yalvaç, *Şarki Karaağaç –Isp.; Çıtak *Çivril –Dz.; *Ermenek –Kn.) **2.** Dokumalarda enine atılan iplik. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

artma (II) Üzüm hereklerinde yatay uzatılan direk. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

artma (III) Tatlı çay: *Artma çay sevmem.* (–Vn.)

artmaç Çuvala doldurulmuş ve çıplak hayvanın sırtına heybe gibi atılmış yük: *Eşeğin semeri olmadığından yükünü artmaç ediverdim.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

artmak (I) **1.** Büyük heybe. (*Emirdağ –Af.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Kadıçiftliği –İst.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Mr.; *Bor, –Nğ.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.) **2.** Taneleri alınmamış iki mısırın sap kılıfı soyularak birbirine bağlanmış şekli. (*Çarşamba –Sm.)

artmak (II) **1.** İşi başkasına yüklettmek. (Bademli *Dinar –Af.; –Brd.) **2.** [→ **ardmak**] **3.** Yüklemek. (*Şarki Karaağaç –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy köyleri, *Acıpayam, Moraca *Çal –Dz.; *Alaşehir, –Mn.; –Kü.; –Çr.; –Kn.) **4.** Asmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Tefenni, –Brd.; Toygar *Kuyucak, Tepeci –Ay.; –Ba.; –Kü.; –Es.; –İst.; *Elmalı –Ant.; *İpsala köyleri, *Uzunköprü köyleri –Ed.; *Saray köyleri –Tk.) **5.** Sermek: *Kilimi şuraya ardıver.* (*Susurluk –Ba.; –Sm.)

artoḫ [→ **artık sartık**]

artok eysük Az çok. (–Bt.)

arttı sarttı Çok geldi. (–Sm.)

arttırmaç [→ **artırmaç**]

artu Artık: *Artu senden bıktım!* (*Bartın –Zn.)

artuğ [→ **artuk**]

artuh [→ **artuk**]

artuḫ sartuḫ [→ **artık sartık**]

artuk [**artuğ, artuh**] Artık, geri kalan. (Hacıahmet, Çumayeri, Karahacı, Karaköy *Düzce –Bo.; –Sn.; *Merzifon köyleri –Ama.; Beşikdüzü, *Vakfıkebir –Tr.; Düzköy *Keşap –Gr.; Selimiye –Rz.; Harput –El.)

[**artuğ**]: (Yoncalı *Şavşat –Ar.; Kerkük)

[**artuh**]: (Tekke –Gm.)

artukal Mısır ekmeği pişirilirken kullanılan kürek. (Hemşin *Pazar –Rz.)

artukluk **1.** Hamur mayası. (–Bt.) **2.** Acı hamur. (–Bt.)

artuk sartuk [→ **artık sartık**]

artuma Küçük balkon. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

arturmak Salıncakta hızı fazlalaştırmak. (Güneyce –Rz.)

arturumlu [→ **artağan**]

aru (I) [**aruh** (II)] Şaşma ünlemi. (Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Nğ.)

[**aruh** (II)]: (Bürüngüz *Bünyan –Ky.)

SanalBaba

aru (II) [**aruca** - 1] **1.** İyi, güzel: *–Nasılsın Ahmet? –Aru Ali.* (*Bandırma –Ba.) **2.** Arı, temiz. (Tekke –Gm.; –İç.; *Gazipaşa –Ant.)
[**aruca** - 1]: (–İst.; *Safranbolu –Zn.; *Taşköprü, Avlaçayırı *Araç, Peşman *Daday, –Ks.)

aru (III) Arı. (*Hozat –Tn.)

aru buğda Saf buğday. (İskâh *Kelkit –Gm.)

aruca **1.** [→ **aru** (II) - 2] **2.** Temizce, arıca. (*Devrekâni –Ks.) **3.** Berrak. (Zermut *Torul –Gm.)

aruda Toprak damlarda toprak altına konan ağaç, kabuk ve yapraklar. (*Şebin Karahisar, *Alucra –Gr.; –Gm.; Pülümür, *Refahiye, –Ezc.; Bahtiyar *Zara –Sv.)

aru duru Tertemiz. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

aruh (I) [→ **arık** (II) - 1]

aruh (II) [→ **aru** (I)]

aruk (I) **1.** [→ **arık** (II) - 1] **2.** [→ **arık** (II) - 3]

aruk (II) İneğin tabiî hali, gebe veya kısır olmıyan inek. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

aruk (III) [→ **arık** (I) - 1]

aruklamak **1.** [→ **arıklamak** (II) - 1] **2.** Çürümeye yüz tutmak, çürümek. (Eynesil *Görele –Gr.)

aruklanmak [→ **arıklamak** (II) - 1]

arukun Tepelik. (–Sv.)

arulamaḫ [→ **arılamak** - 1]

arulamak [→ **arılamak** - 1]

arulanmak Ağaçlar, ilkbaharda çiçek açmak üzere olmak. (Zara –Ama.)

aruna Saban. (Aşağırmak, Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri, –Ar.)

arus (I) Gelin. (–Md.)

arus (II) Sürülmemiş tarla. (Savrun *Divriği –Sv.)

arusdaḫ **1.** [→ **arıstak** (I) - 1] **2.** [→ **arıstak** (I) - 2] **3.** Toprak damlarda döşemelerin üzerine dizilen ağaçlar. (*Arapkir –Ml.)

arustaḫ **1.** [→ **arıstak** (I) - 1] **2.** Kaplaması olmıyan tavan. (*Şebin Karahisar –Gr.) **3.** Bacanın alt yüzü. (Ağrakos *Suşehri –Sv.)

arustak **1.** [→ **arıstak** (I) - 1] **2.** [→ **arıstak** (I) - 2]

arut, arıt Meşe kömürü içinde yanmamış kalan odun çubuğu, marsık. (*Eyüp –İst.; –Dy.)

aruv [**aryūv**] Güzel. (Çilehane *Reşadiye –To.)
[**aryūv**]: (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arvad **1.** [→ **arvat** (I) - 1] **2.** [→ **arvat** (I) - 3]

arvad almaḫ Evlenmek. (Kerkük)

arvaḫ, ervaḫ Dinsel bağlılık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

arvan Deveci, develeri götüren adam. (*Haymana –Ank.)

arvana (I) Pekmez kaynatılan büyük tencere, kazan. (Şekeroba –Mr.)

arvana (II) Dişi deve. (–Çkr.; –Çr.; –Nğ.)

arvat (I) [**arvad** - 1, 2] **1.** Kadın, avrat. (*Dinar köyleri –Af.; Güney *Yeşilova –Brd.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy, –Ama.; –To.; *Tirebolu –Gr.; *Kelkit köyleri, *Bayburt köyleri –Gm.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır köyleri –Kr.; *İspir –Ezm.; –Ezc. köyleri; *Erciş, –Vn.; –Bt.; *Varto, –Mş.; –El.; –Gaz.; Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı, Hisarcık *Yayladağı, *Antakya, –Hat.; Hasanoğlan –Ank.; –Nğ.; –Kn.; –Ada.; –Ant.; Kerkük)

SanalBaba

[**arvad - 1**] : (Karakoyunlu –Kr.; Kerkük)
2. Olgun kadın. (*Akhisar –Mn.)
3. Eş, zevce, karı. (*Dinar köyleri –Af.; Güney *Yeşilova –Brd.; Ağlı *Akhisar –Mn.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy, –Ama.; –To.; *Küre –Ks.; *Kelkit köyleri, *Bayburt köyleri –Gm.; *Yusufeli –Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; *İspir –Ezm.; *Erciş –Vn.; –Bt.; –El.; *Reyhanlı, *Antakya –Hat.; *Zara, *Divriği –Sv.; –Gaz.; Hasanoğlan, –Ank.; –Kn.; –Ada.; –Ant.)
[**arvad - 2**] : (Karakoyunlu –Kr.; Kerkük)
4. İhtiyar kadın. (–Nğ.)

arvat (II) Hünerli. (–El.)

arvatbaz Hovarda, zampara. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

arvat ḫalayığı Kadın kısmı. (*Iğdır –Kr.)

arvatlanmak Kadın kendinden bahsetmek, öğünmek. (*Iğdır ve çevresi –Kr.)

aryan Ayran. (*Palu, –El.; *Birecik –Ur.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

aryeti Eyreti, geçici. (Atabey –Isp.)

aryulanmak, arūlanmak **1.** Temizlenmek. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
2. Güzelleşmek. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aryūv [→ **aruv**]

aryuvlamak Ayıklamak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı–Kn.)

aryuvlatmak, arūlatmak Ayıklatmak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

arzaḫ [→ **arzak - 2**]

arzak [**arzaḫ**] **1.** Azık. (Salman *Akkuş –Or.) **2.** Erzak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[**arzaḫ**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

arzam Hava, boş şey. (*Boyabat –Sn.)

arzan **1.** Ceza. (Akyaka –Brd.) **2.** Günah. (Akyaka, İnar –Brd.)

arzanlı Kibirli insan. (Atlas *Sivrihisar –Es.)

arzél Tahtadan yapılan karyola veya kerevet. (–Bt. ve köyleri)

arzele Asma çardağı. (–Ur.)

arzetmek [→ **arzılamak**]

arzıl Bir çeşit balık ağı. (*Halfeti –Ur.)

arzılamak [**arzetmek**] Arzulamak, özlemek. (Koyundere *Ahıska –Kr.; *Bor –Nğ.)
[**arzetmek**] : (*Akçakoca –Bo.)

arzıman [→ **arzuman** (I)]

arzımand [→ **arzuman** (I)]

arzıval Meşe kömürü tozu. (–Kü.)

arzız Huysuz. (*Kaş köyleri –Ant.)

arzuman (I) [**arzıman, arzımand, arzumand**] İstek, şiddetli istek. (*Eşme –Mn.; Yenice *Emet –Kü.; Karacaağaç –Bo.; Genek –Çkr.; Maksutlu *Osmancık –Çr.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; Harşit *Torul, –Gm.; Abişko *Pazar –Rz.; *Ardanuç köyleri, Ersis *Yusufeli –Ar.; Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; *Göle, *Ardahan, *Iğdır, *Posof, –Kr.; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Erciş –Vn.; *Zara, *Gürün, –Sv.; *Mut –İç.)
[**arzıman**] : (*Sivrihisar –Es.; Ersis *Yusufeli, –Ar.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Kurugöl *Mucur –Nş.; *Bor –Nğ.; Mençek *Ermenek –Kn.; Sarıcaali *İpsala –Ed.)

SanalBaba

[arzımand] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[arzumand] : (*Bodrum –Mğ.)

arzuman (II) Bir oyun havası. (*Iğdır köyleri –Kr.)

arzumand [→ **arzuman** (I)]

arzumanını almak İsteğini yerine getirmek. (Yenice *Emet –Kü.)

as (I) Karşı gelme : *Ana babaya as gelinmez.* (*Ödemiş –İz.)

as (II) [→ **ars** (I) - **1**]

as (III) Aşağı : *As gel!* (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

asa (I) Gömleklik beyaz bez. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

asa (II) Yerden bir şey sökmeye yarıyan ucu demirli sopa : *Ahmet asanı al da seninle çiğdem sökmeye gidelim.* (Telin *Gürün –Sv.)

asaba (I) **1.** Ölen kimsenin, karısına düşen mal. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **2.** Erkek mirasçı, erkek evlât. (–Brd.; Mençek *Ermenek –Kn.) **3.** İkinci derecedeki akraba. (*Çal –Dz.) **4.** Dost, arkadaş. (*Bandırma –Ba.) **5.** Bir ilde, bir memlekette oturanlar. (*Devrek –Zn.) **6.** Soy, akraba, sülâle. (Haçavera *Maçka –Tr.; Çalış *Haymana –Ank.; *Bor –Nğ.)

asaba (II) Boy, yükseklik, derinlik. (Karataş *Sarayköy –Dz.; –Brd.; –Kn.)

asaba (III) **1.** Fotin veya mestin topuğu örten parçası. (*Çal –Dz.) **2.** Giyside beden : *Ceketin asabası genişce olmuş.* (*Bor –Nğ.)

asaba (IV) Tarlanın yüzü. (–Ant.)

asaba hakkı Kızı olan dul bir kadının, başka bir kocaya vardığında, ondan olan çocuklarının önceki kocanın mirasından alacağı hak. (*Yalvaç –Isp.)

asabalık Haksız olarak alınan toprak, mal. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

asabkıl Yorgunluktan aptal olan. (Sofular *Eğridir –Isp.)

asaca yıkamak Yalnız başı yıkamak. (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.)

asacak Su taşınacak kablara takılarak omuza alınan, demirden veya ağaçtan yapılmış sırık. (Pekün *Kelkit –Gm.)

āsak, asak (I) **1.** Kuytu ve varılması zor yer. (–Mğ.; *Soma –Mn.) **2.** Gezilmesi zor, meyilli toprak. (Harşit *Torul –Gm.)

āsak, asak (II) Topal, aksak. (*Eşme –Mn.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; –Es.; İncesu –Çr.; Sevin *Afşin, –Mr.; Hasanoğlan –Ank.; –Kn.; Çukurbağ *Kaş –Ant.; *Milâs –Mğ.)

asak (III) Hayvanların ayaklarında olan bir hastalık. (Sevin *Afşin –Mr.)

asal Bilmece. (–Brd.)

asalak (I) Yorulmıyan hayvan. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

asalak (II) Yüz, surat. (*Zara –Sv.)

asalak (III) Kasapların iyi ete karıştırdıkları kötü parçalar. (–Sv.)

asaletden (I) Bilmiyerek, kazara : *Bardağı asaletden kırdım.* (–Ml.)

asāletden (II) İyi, kusursuz, güzel (yapılan herhangi bir iş, hareket hakkında) : *Asāletden bir iş mi yaptığını sanıyorsun?* (–Çkr.)

asalı Azık koymaya yarıyan boyalı bez, mendil. (*Ermenek –Kn.)

āsamak, asamak **1.** Topallamak, aksamak. (*Gelendost –Isp.; *Tefenni –Brd.; –Mr.; Solakuşağı *Şerefli

SanalBaba

Koçhisar –Ank.; Ortaca, *Akşehir –Kn.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Devrilmek, dengesi, düzeni bozulmak. (Kula –Uş.; İncirköy *Fethiye –Mğ.)

asamakta kalmak [asancakta kalmak, asangaçta kalmak] Sürüncemede kalmak, geriye atılmak, ihmal edilmek. (*Alaşehir, Horozköy, –Mn.; –Çr.; –Sm.; *Merzifon –Ama.)

[asancakta kalmak] : (–Çr.; –Yz.)

[asangaçta kalmak] : (–Yz.)

asambel Sabanın okunu boyunduruğa bağlıyan kayış. (Zığlıspir *Yusufeli –Ar.)

asancakta kalmak [→ **asamakta kalmak**]

asangaçta kalmak [→ **asamakta kalmak**]

āsanlık İyilik, kolaylık. (*Zile –To.)

asar (I) **1.** Kayalık, tepe. (Ürkütlü *Bucak –Brd.; *Çal köyleri –Dz.; Kasımlar *Gölpazarı –Bil.; Keşanuz –Ank.; Dindebol *Ermenek –Kn.; Orhaniye, Bayır, Turgut, *Marmaris –Mğ.) **2.** Kale, burç. (*Edremit –Ba.; Yuva *Elmalı –Ant.; Hisarönü *Marmaris, *Milâs –Mğ.)

asar (II) Çelik çomak oyununda gol. (Yukarıseyit *Çal –Dz.)

asar (III) İl, bucak: *Sultan abamı doktora göstermek için asara götürdülerdi.* (Katıralan *Dikili –İz.)

asar (IV) Eğitmen. (Güneyce –Rz.)

asar (V) Arşız, utanmaz. (Güneyce –Rz.)

asar (VI) Miras. (*Şavşat –Ar.)

asar (VII) Şalvar, potur. (*Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.)

asaratta kalmak Ortada kalmak. (–Yz.)

asar burnu **1.** Tarihî yıkıntı. (Kaplanlı *Hadım –Kn.) **2.** Kayalık, tepe. (Kaplanlı *Hadım –Kn.)

asarı Huysuz, haşarı: *Bu asarı ata binebilir misin?* (–Brs.)

asarlık Tarihî yıkıntıların bulunduğu yer. (Kurna –Brd.)

asarmak **1.** [→ **asartmak** (I) - **1**] **2.** [→ **asartmak** (I) - **2**] **3.** Yetişmek, büyümek. (*Taşköprü –Ks.) **4.** İyi kullanmak, saklamak. (Aşudu *Darende –Ml.)

asartma **1.** Ağaçlık. (Safra *Bakırköy –İst.; Büyüklü *Çarşamba –Sm.) **2.** Bakılmış, budanmış ağaç. (Arpaköy, *Mesudiye –Or.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.) **3.** Besleme, küçükten bakılıp büyütülmüş çocuk. (Seyit, İcilli –Gr.)

asartmak (I) **[asarmak - 1, 2; asartlamak]** **1.** Beslemek, büyütmek, yetiştirmek, korumak. (Belvar *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; Karakuş *Ünye –Or.; Çoğulhan *Afşin –Mr.)

[asarmak - 1] : (Dadan, Örencik, *Mudurnu –Bo.; Şehvarmaz, Akhisar *Geyve –Kc.; Sofular *Şile –İst.; Kazmasökü –Sn.; –Ml.)

2. Budamak, bakmak. (*Ünye köyleri –Or.; –Krş.)

[asarmak - 2] : (Kazmasökü –Sn.; *Ünye köyleri –Or.; –Ml.)

[asartlamak] : (Akpınar –Or.)

asartmak (II) **1.** Gururlandırmak, şımartmak. (Akçaköy *Nizip–Gaz.) **2.** Saygı göstermek. (Emirli *Elbistan –Mr.) **3.** Mübalâğa etmek. (Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

asartmalık Koruluk, ağaçlık. (Uzunöz *Boyabat –Sn.; Balcalı, Kavala, *Çarşamba –Sm.; Karakuş *Ünye –Or.)

SanalBaba

asartlamak [→ **asartmak** (I) - 2]

asas (I) [**ases** (I)] Gerçek, asıl, esas. (Kızılca *Tavas –Dz.; Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

[**ases** (I)] : (Hayati *Erbaa –To.)

asas (II) Bekçi, korucu. (Bölcek –Kü.)

asasbaşı Ordugâh. (Kızıllar *Karaman –Kn.)

asātek Kadın, eksik etek. (–Çr.)

asavut Çirkin ve pasaklı kadın: *Senin avrat benimkinden daha asavut.* (Mahzemin –Ky.)

asaydın Aydınlık, apaydın : *Kalk, her taraf asaydın.* (Küçükisa *Zile –To.)

asbab, asbap (I) [**asdap** - 1, 2; **aspap, asvap**] **1.** Çamaşır. (*Emirdağ –Af.; *Sütçüler –Isp.; Çepni *Turgutlu –Mn.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Kangal ve köyleri, M. Hüyük *Şarkışla, Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**asdap** - 1] : (*Aksaray –Kn.)

2. Giysi (elbise): (*Dinar köyleri –Af.; Çepni *Turgutlu –Mn.; –Gaz.; *Kangal ve köyleri, *Yıldızeli, Karaözü *Gemerek –Sv.; Divanlı –Yz.; *Mucur –Nş.; –İç.)

[**asdap** - 2] : (*Aksaray –Nğ.)

[**aspap**] : (*Kilis –Gaz.; Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

[**asvap**] : (–Ezm.)

asbab, asbap (II) Sebep. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

asbab daşı Üstünde çamaşır yıkanan taş. (*Emirdağ –Af.)

asbetel Dokuma tezgâhlarında tarak ödevi gören, mintar denilen aracın telleri. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

asbır Bir çeşit incir. (*Ermenek–Kn.)

aşçı Aşçı. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

asda, asdā (I) Bez, astar. (Bekilli *Çal, Karahisar *Tavas –Dz.)

asda (II) Yavaş, ağır. (Selim, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

asdā (III) Şaşılacak şey, yok canım, hayret, anlamlarında ünlem. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

asdak Ansızın: *Asdak yanıma bir köpek geldi, çok korktum.* (Şeref *Yatağan –Mğ.)

asdam [**astan**] Ateş küreği. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**astan**] : (*Şavşat –Ar.)

asdan Arslan. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

asdana Eşik. (Taşburun, Erivan*Iğdır, Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

asdap **1.** [→ **asbap** (I) - 1] **2.** [→ **asbap** (I) - 2]

asdar [→ **arıstak** (I) - 1]

asebi Hırçın, sinirli. (*Varto –Mş.)

aselsuz Terbiyesiz: *Aselsuzluk etme.* (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

ases (I) [→ **asas** (I)]

ases (II) Esans. (*Mucur –Nş.)

asfinek Bir yara ilâcı. (Dişli *Bolvadin –Af.)

asfinik [**asifinik**] Naftalin. (*Gediz –Kü.)

[**asifinik**] : (Küpeli –Sv.)

asfur Bahçelerde yetiştirilen, sarı çiçekli, yemeklerde kullanılan bir bitki. (–Hat.)

asgı [**asgu, asğıç, asḫu**] **1.** Kadınların zincirle boyunlarına astıkları altınlar. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **2.** İple bağlanıp duvara, tavana asılan sebze ve meyva. (Yenice *Emet –Kü.)

[**asḫu**] : (Tekke –Gm.)

3. Askı: *Cehiz bõn asgıda.* (–Gaz.; *Ermenek –Kn.)

SanalBaba

[asgu] : (Danışman *Fatsa –Or.)
[asğıç] : (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

asgılık Kışa saklanacak yaz meyvası. (–Brd.)

asgırmaḫ [asgırmak, āsırmak, askırmaḫ, askırmak] Hapşırmak, aksırmak. (*Iğdır –Kr.)
[asgırmak]: (Taşburun *Iğdır –Kr.)
[āsırmak] : (–Çr.)
[askırmaḫ, askırmak] : (*Erciş, –Vn.)

asgu [→ asgı - 3]

asğıç [→ asgı - 3]

asḫu [→ asgı - 2]

ası (I) İri, gelişimli, büyük, yetişkin: *Ayşe ası bir oğlan doğurmuş.* (–Af.; Kozağaç *Tefenni –Brd.; *Çardak –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Davutlar *Kuşadası –İz.; Yenice *Emet –Kü.; Bozan, –Es.; Tavşancıl *Gebze –Kc.; *Silifke –İç.)

ası (II) [assı (I), assi] **1.** Erken. (Yassıviran *Senirkent, Akçaşar *Eğridir –Isp.; Kozağaç, Bunak, Gölcük *Tefenni, Güney, Karaatlı, Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Muğlasın, Vakıf *Tavas, *Çivril, Yeşilyuva *Acıpayam, Karataş, *Sarayköy –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Çomaklar *Ödemiş, –İz.; –Kü.; Kalkan *Kaş –Ant.; Bozburun, *Fethiye, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
[assi] : (Celâliye –İst.)

2. Erken yetişen ürün, erken doğan koyun, keçi yavrusu. (Aziziye –Brd.; Moraca *Çal, İğdir, Çöplü *Çivril –Dz.; *Ödemiş, Alamut, Eymir, Sürez *Bozdoğan, Burhaniye *Nazilli, Balat, *Söke, –Ay.; Küçükbahçe –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu, *Eşme, –Mn.; *İvrindi, *Edremit –Ba.; –Kü.; –Mğ.)
[assı (I)] : (İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; –Ba. ve çevresi; Ortaköy *Gelibolu –Çkl.; Beyce, –Bil.; –Mğ.; –Ed.)

ası (III) [asıg, asığ, asık, assı (II)] Fayda. (–Ank.)
[asıg] : (Harput –El.)
[asığ, asık] : (*Akhisar –Mn.)
[assı (II)] : (–Ama.; *Beykoz –İst.)

ası (IV) Sürüye katılan kuzulamış koyun. (Kameni –Kn.)

asıda Bir yemek çeşidi. (*Silifke –İç.)

asıdan gelmek Tez, erken dönmek, gelmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Savaştepe –Ba.; *Hekimhan –Ml.)

ası gelmek Karşı gelmek : *Utanmaz atasına ası geldi.* (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

asıg [→ ası (III)]

asığ, asık [→ ası (III)]

asık (I) Sert. (B. Kabaca *Senirkent –Isp.; Yeniköy –İst.; –Ezc. köyleri; *Divriği –Sv.)

asık (II) Faiz. (Mahmutköy *Bakırköy –İst.)

asık (III) Asılmış adam. (–Çr.)

asık (IV) Çingene. (*Nazimiye –Tn.)

asık (V) Zayıf. (*Polatlı –Ank.)

asıl Ekin. (Kılkış –Çkl.)

asıla kalmak Asılı kalmak, düşmeden durmak. (*Zile –To.)

asılık Ebe ve doktor tarafından açılan kalın kızlık zarı. (*Yalvaç –Isp.; –Kü.)

asılım (I) Aslında: *Bu asılım öyle değil.* (Hayati *Erbaa –To.; Emirşahlar *Anamur, *Silifke –İç.)

SanalBaba

asılım (II) Güzelim. (Oğdar *Yusufeli –Ar.)

asıl tirsi Bir balık cinsi. (–Sm.)

asım Yemek pişirmek için tencereye konulan su. (*Kilis, Telbaşar *Oğuzeli –Gaz.)

asım dakım [→ **asım takım - 1**]

asım suyu Et suyu. (*Yayladağı –Hat.)

asım takım [asım dakım, asım takın, asıntı (VI)] **1.** Kadınların takındıkları süs eşyası. (*Dinar –Af.; –Es.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; –Sm.; *Zara –Sv.; *Bor –Nğ.; –Ed.)
[asım dakım] : (*Bor –Nğ.)
[asım takın] : (*Karacabey –Brs.)
[asıntı (VI)**]** : (–Dy.; –Ed.)
2. Meyvası bol ağaç: *Bizim erik ağaçları bu yıl asım takım.* (Nilüfer –Brs.)

asım.takın [→ **asım takım - 1**]

asınmak Takınmak. (Çiftlik *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; Salda *Yeşilova –Brd.; *Sarayköy ve köyleri, Ortaköy *Çal –Dz.; Dallıca *Nazilli, Eğridere *Kuyucak, –Ay.; *Zile –To.; –Dy.; *Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Bor –Nğ.; Göğken *Fethiye –Mğ.; –Ed.)

asıntı (I) Suyun geçtiği yer yarması. (İshaklı *Bolvadin –Af.)

asıntı (II) Zorluk. (Yukarıdinek *Şarki Karaağaç –Isp.)

asıntı (III) **1.** Sallantı: *Pazarlık asıntıda kaldı, bakalım sonu ne olur?* (Yukarıdirek *Şarki Karaağaç –Isp.; –Kü.; –To.; –Gm.; *Bor –Nğ.) **2.** İlgi, ilişik. (Bereketli *Tavas, *Sarayköy ve köyleri –Dz.; –Ba.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; –To.)

asıntı (IV) Yüksek: *Bizim tarla biraz asıntıda.* (Fili *Biga –Çkl.)

asıntı (V) Sırnaşık, yapışkan, yüzsüz. (*Düzce –Bo.)

asıntı (VI) [→ **asım takım - 1**]

asıntı olmak Yapışkanlık etmek, balta olmak, birisinden geçinmek isteğiyle peşini bırakmamak. (*Düzce –Bo.)

asır Hasır. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

āsırık [askırıḫ] Aksırık, hapşırma. (Hasanoğlan –Ank.)
[askırıḫ] : (*Erciş –Vn.)

āsırmak [→ **asgırmaḫ**]

asırtma [**asırtmaç**] Semerin paldımının aşağı düşmesini önliyen ip, kayış. (Başçeşme, Tutluca –Dz.)
[asırtmaç] : (*Eşme –Uş.)

asırtmaç [→ **asırtma**]

asısız **1.** Asılsız. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **2.** Sebepsiz. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

asıtana Süt emme, devresini geçirdiği halde hâlâ anasını emen dana. (İbradı *Akseki –Ant.)

āsıva Badana. (Küçükboynul –Yz.)

aside [**asuda, asüde**] Yağ ve una pekmez veya şeker karıştırarak yapılan bir çeşit tatlı, helva. (Büyükyenice –Bil.; Çepni *Gemerek –Sv.; Ağırnas, –Ky.; *Bor –Nğ.; Argıthanı *Ilgın –Kn.)
[asuda] : (–Vn.)
[asüde] : (Muradiye –Rz.)

asifinik [→ **asfinik**]

asik, asikli Kadın, karı. (–Çr.; –Yz.; –Krş.)

asiledden, asiletden Hakikaten, doğru, sahi : *Sen bunu asiledden mi diyorsun?* (Hayati *Erbaa –To.)

SanalBaba

asirik Çelimsiz. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

asiyde Helmelenmiş pirincin ortasına bamya konularak yapılan yemek. (*Beşiktaş –İst)

askaç Dağın ağaçsız, düz, otlak yeri. (–İç.)

askala Az kalsın. (*Ardanuç, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

askarlamak İpleri, boyamadan önce –boyanın tutması için– bağ otları, yaprak veya kezzapla kaynatmak. (*Bor –Ng.)

asker borusu Çoban düdüğü de denilen bir çiçek. (–Kn.)

asker gülü Dağlarda yetişen bir çeşit yaban gülü. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

askı (I) Nişan: *İki gün sonra askımız var siz de buyurun.* (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

askı (II) **1.** Gümüş bir parça üzerine sıralanıp başa takılan ziynet eşyası. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Bor –Ng.; *Ilgın –Kn.) **2.** Oğlaklara asılan yapraklı dal. (Devri *Bucak –Brd.; Alâeddin *Acıpayam –Dz.) **3.** Üzüm, ayva, nar, mısır gibi yiyeceklerin iplere dizilerek tavana asılmış durumu. (*Sarayköy köyleri –Dz.; Fırınlı*Bayındır –İz.; Sobran –Gm.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.) **4.** İpek böceğinin koza sarması için konan çalı çırpı. (*Bozdoğan –Ay.; –Brs. ve çevresi; –Ama.; Arpaköy –Or.; Çomaklı *Korkuteli –Ant.; Yerkesik –Mğ.; *Meriç –Ed.) **5.** Çeyizi gelin odasına, gösterme amacıyla asma. (*Akhisar –Mn.; –Kü.; *Taşköprü –Ks.; –Ky.; *Elmalı –Ant.) **6.** Düğünlerde, geline, akraba ve yakınları tarafından takılan hediyeler. (*Gelibolu–Çkl.; *İpsala köyleri, *Uzunköprü köyleri –Ed.; *Lüleburgaz köyleri –Krk.) **7.** Avize. (–Ama.) **8.** Yeni yapılan evlerin üzerine ustalara armağan olarak asılan şey. (–Or. ve köyleri; *Elmalı –Ant.) **9.** Halk şairlerinin çözmesi için kahve duvarlarına asılan bilmece. (*Yusufeli –Ar.) **10.** Küpeleri düşmemek için birbirine bağlıyan iplik. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

askı (III) [**aski**] Kahvecilerin kahve taşıma tepsisi. (*Gelibolu –Çkl.) [**aski**] : (Dülgerli –Rz.)

askı altını Kadın feslerinin ortasına iğnelenen altın. (*Eşme ve çevresi –Uş.)

askı düleği Sarı renkli, üzerinde kara çizgiler bulunan bir çeşit kavun. (Çıtak *Çivril –Dz.)

askı günü Düğünün, geline askı asılan ikinci günü. (*Lüleburgaz köyleri –Krk.)

askılık (I) Asılıp saklanacak sebze, meyva. (*Eğridir köyleri –Isp.; Kıralan *Çivril, Bekilli *Çal –Dz.)

askılık (II) Oğlandan, kıza gönderilen nişan hediyeleri. (Dallıca *Nazilli –Ay.)

askın Akarsuların kaynak düzeyi: *Askını yüksek sular hızlı akar.* (Çıtak, Kıralan *Çivril –Dz.)

askı olmak Engel olmak. (*Sorgun –Yz.)

askırıḫ [→ **āsırık**]

askırmaḫ, askırmak [→ **asgırmaḫ**]

askıya ağmak [**askıya çıkmak** (I) - **1**] İpek böceği koza sarmak üzere dallara çıkmak. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[**askıya çıkmak** (I) - **1**] : (Fırınlı *Bayındır –İz.; *Alaşehir –Mn.;*Su-

SanalBaba

surluk –Ba.; *İnegöl –Brs.; *Milâs –Mğ.; –Ed.)

askıya almak Tamir edilecek binayı, makina ya da destekle bir miktar kaldırmak. (*Gümüşhacıköy, *Merzifon –Ama.)

askıya çıkmak (I) **1.** [→ **askıya ağmak**] **2.** Kendini göstermek için bir yerde üst başa çıkmak, kurulmak. (–Gaz.) **3.** Evlenecek çiftin isimleri, medenî kanun uyarınca belediyece ilân edilmek. (*Senirkent –Isp.; –Ama.)

askıya çıkmak (II) Gelin alaya çıkmak. (*İpsala ve köyleri, *Uzunköprü köyleri –Ed.)

aski [→ **askı** (III)]

askil Kuşburnu meyvası. (Uşhum, Utav *Yusufeli –Ar.)

as körmek Azımsamak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

asku (I) Askı. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Zile –To.)

asku (II) Resmi işlerde ilân. (*Merzifon köyleri –Ama.)

askuda kalmak Sallantıda kalmak. (*Mesudiye köyleri –Or.)

askuya çıkmak Arttırmaya, eksiltmeye konulmak. (*Mesudiye –Or.)

asla Asıl, esas. (Kıbrıs)

aslahatten Çok şey anlamında şaşma ünlemi. (*İskilip –Çr.)

aslanāzı Aslanağzı. (–Es.; –Nş.)

aslıh [→ **aslık - 1**]

aslık [aslıh] **1.** Kızlık zarı yırtılmamış. (İncesu *Dinar –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; Kadıköy –Dz.)

[aslıh] : (İncesu *Dinar –Af.)

2. Kesilmeye muhtaç kızlık zarı. (Uluğbey *Senirtkent –Isp.; *Kilis –Gaz.; Tömek –Kn.) **3.** Tam oluşmamış kızlık zarı. (Çerçin –Brd.; Karamanbolu *Ilgın –Kn.) **4.** Üreme organı noksan kadın. (*Akhisar –Mn.) **5.** Kısır kadın veya dişi hayvan. (Girveli *Bünyan, Bakudağı *Develi –Ky.)

aslıkçı Aslık işiyle uğraşan kişi. (Kızılköyü *Dinar –Af.)

aslım (I) Oysa, oysaki. (*Keçiborlu çevresi –Isp.)

aslım (II) Sık, bereketli. (*Merzifon –Ama.)

aslım (III) **1.** Bir çeşit ot. (–Kn.) **2.** Otlak. (–Kn.)

aslım aslım asılmak Zorlamak.(–Çr.)

aslım aslım olmak Asılmak, sarılmak. (Deveciköy –Ama.)

aslına irmek Kökünü öğrenmek. (*Bor –Ng.)

aslı olmak **1.** Yeminli olmak. (Sofular *Eğridir –Isp.) **2.** Sözünün eri olmak. (Sofular *Eğridir –Isp.)

asma (I) **1.** Kozak ve mısır koçanlarının örülerek meydana getirilmiş şekli. (Kızılköyü *Dinar –Af.; Kayadibi, Örencik *Yeşilova –Brd.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Havsu *Kelkit –Gm.; *Ardanuç ve köyleri –Ar.; Ağrakos *Suşehri –Sv.) **2.** Üzerinde benekler olan ve kış için saklanılan kalın kabuklu bir çeşit bostan. (Medele *Çal –Dz.)

asma (II) **1.** Menteşe. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Savaştepe –Ba.; Hamitli –Ed.) **2.** Asma kilit. (*Hozat –Tn.) **3.** Üstten kulplu kazan, tencere. (*Refahiye ve çevresi –Ezc.) **4.** Değirmen çarkını çevirmek için arkadan gelen suyu çark üzerine şiddetle sevke yarıyan ve dik meyilli konmuş olan üstü tahta oluk. (–Kü.; Şeyhler, Ulubey –Or.)

SanalBaba

asma (III) Tüfek ve tabanca mermilerinin yerleştirildikleri meşin kemer, boğazlık : *Martinim omuzumda, asmalar boğazımda.* (–Tr. ve çevresi)

asma (IV) 10 arşınlık keten parçası : *Bu yıl 5 asma keten dokuyacağız.* (*Maçka –Tr.)

asma (V) Kaynak yatağındaki otlu yer, sarp arazilerdeki küçük, sulu, otlu düzlükler. (Polat *Akçadağ –Ml.; Mursal, Vazıldan *Divriği –Sv.)

asmak (I) Üzüm ve soğan gibi meyva ve sebzeleri kış için saklamak üzere hevenk yapmak. (–Isp.; *Tefenni köyleri, *Yeşilova köyleri –Brd. ve köyleri; Dameren *Acıpayam –Dz.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Tavşancıl *Gebze, *Kandıra –Kc.; Zara –Ama.)

asmak (II) **1.** Zincirli ocaklarda,yemek pişirmek veya ısıtmak için kazan veya güğümü zincire geçirmek. (Mağura *Maçka, *Vakfıkebir –Tr.) **2.** Yemek pişirmek veya ısıtmak için kazan veya bir başka kabı ateşe, ocağa koymak. (Hacavera *Maçka, Küçükhol *Of –Tr.; *Iğdır –Kr.; –Dy.; Kerkük)

asmaklık Asılıp bir süre daha yaş olarak saklanmak için 15-20 cm. uzunluğunda çubuğu ile birlikte kesilmiş üzüm salkımı. (*Eğridir köyleri –Isp.)

asmalanmak İneklerin cinsî istekleri olduğu zaman dişilik organlarından yapışkan bir sıvı akmak. (*Maçka ve çevresi –Tr.)

asmalık (I) Sebze ve meyvaların asılıp saklanmaya değer olanları : *Şu kavun tam asmalık.* (Kızılköy *Dinar –Af.)

asmalık (II) Ocaklığın üst kısmında üzerine lamba ya da başka bir şey koymak için yapılan çıkıntı: *Tuz asmalıkta duruyor.* (Ömerköy *Susurluk, *Bandırma –Ba.)

asman Lâmba veya fener asılan yer. (Kavakköy *Çivril –Dz.)

asma oda İki üç basamak merdivenle çıkılan oda. (*Mustafakemalpaşa –Brs.; Aydıncık –Ank.)

asma sarı [asma sarısı] Güvercin büyüklüğünde, açık sarı renkte bir av kuşu. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Aziziye, –Brd.; Moraca *Çal –Dz.) **[asma sarısı] :** (Hisarardı *Yalvaç –Isp.; Kozluca, Çebiş, Çerçin –Brd.; Bekilli *Çal, Çöplü *Çivril –Dz.; *Tire –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Bor –Nğ.)

asma sarısı [→ **asma sarı**]

asma üzümü **1.** Kışın yenmek üzere hevenk şeklinde asılıp saklanan büyük taneli ve kalın kabuklu bir çeşit üzüm. (Medele *Çal –Dz.; Dereköy –To.; –Or.; *Torul köyleri –Gm.; *Şebin Karahisar köyleri –Gr.; *Afşin –Mr.; –Nğ.; *Hadım –Kn.) **2.** Çardaklara, ağaç dallarına kadar uzayan üzüm. (–Vn.; *Şebin Karahisar köyleri –Gr.)

asmaz Topal. (*Safranbolu –Zn.)

asme (I) **1.** Gökyüzü. (*Nazimiye –Tn.) **2.** Ay. (*Nazimiye –Tn.) **3.** Yılın oniki bölümünden herbiri, ay. (*Nazimiye –Tn.)

asme (II) Bacaların en altına konulan sal taşı. (*Nazimiye –Tn.)

asnak Sarp yer. (–Yz.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

SanalBaba

asnık Kısır. (Bozüyük –Bil.; *Zile –To.; *Afşin, –Mr.; *Kadirli –Ada.)
aso Oyun kâğıtlarındaki birli. (–Tr.)
asorcuk Köyün ortak malı olan yayla. (Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)
aspak Temiz olmıyan, derbeder kadın. (Güneyce –Rz.)
aspap [→ **asbap** (I) - 2]
aspir Tohumundan yağ çıkarılan bir bitki, Carthamus tinctoria compositae. (–Es.)
aspita Yıldırım. (*Of –Tr.)
aspor Süvari, atlı. (*Nazimiye –Tn.)
aspur Sarı boya olarak kullanılan yabani safran. (*Lâpseki –Çkl.; *Alaca –Çr.)
asra Aşağıda. (Çiğil *Ilgın –Kn.)
asrak Tavşan. (*Beşiri –Md.)
asramak Hayvan beslemek, büyütmek. (Kırım)
asren Hamur kesmeye yarıyan bir aygıt. (Çağla –Es.; –Kü.)
assah Doğru. (–Isp.)
assı (I) [→ **ası** (II) - 2]
assı (II) [→ **ası** (III)]
assı (III) Karşı gelen, âsi. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
assıgelin Gelincik (hayvan). (Kıratlı *Dikili –İz.)
assılmak Asılmak, çekmek. (*Sarayköy çevresi –Dz.)
assız [**assuz, assuz datsuz**] **1.** Asılsız, esassız. (*Edremit –Ba.) **2.** Faydasız, beyhude, bir şeye benzemiyen. (Çomaklı *Biga –Çkl.; *Altıntaş –Kü.)
[**assuz**] : (*Taşköprü –Ks.)
[**assuz datsuz**] : (*Taşköprü –Ks.)
assi [→ **ası** (II) - 1]
asst [**ast** (I)] Höst: *Şu öküze asst de be!* (Navlu *Yeşilova –Brd.)
[**ast** (I)] : (Yukarıdemirciler –Zn.)
assuz [→ **assız** - 2]
assuz datsuz [→ **assız** - 2]
aşşalak Bir küfür. (İsabey *Çal–Dz.)
ast (I) [→ **asst**]
ast (II) [→ **astar** (I)]
asta [**aste**] Yavaş : *Asta gitki sana yetişebileyim.* (–Bt.)
[**aste**] : (*Varto –Mş.)
astam **1.** Değirmen taşına uydurulan ve çark demirine geçirilen demir. (*Şavşat köyleri –Ar.) **2.** Hamur teknesini kazımaya yarıyan demir. (Aşağıırmak, Bağlıca *Ardanuç, Yanıklı *Şavşat –Ar.)
astan [→ **asdam**]
astar (I) [**ast** (II)] Alt. (*Akhisar –Mn.; *Zara –Sv.)
[**ast** (II)] : (–Mn.)
astar (II) **1.** Pencere ve kapı gibi yerlerin tahtasız direklenmiş tavanı. (*Kilis –Gaz.) **2.** Yapılarda toprak ile ağaç arasındaki açıklık. (Sarımbey –Çr.) **3.** [→ **arıstak** (I) - 1] **4.** Tavanın ince alt tahtası. (–Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.) **5.** Halı ve kilim dokumaya yarıyan, ikisi yanda, ikisi altta ve üstte dört ağaç, tezgâh. (Bereketli *Tavas –Dz.)
astar (III) Yassı altın parçası. (*Beypazarı –Ank.)
astarak **1.** [→ **arıstak** (I) - 2] **2.** [→ **arıstak** (I) - 5] **3.** Yüksek yer. (*Merzifon –Ama.)
astar kurdu Evlerde bulunan bir çeşit böcek. (Güdül, *Ayaş –Ank.)
astarlamak Boyanın tesbiti için, boyanacak şeyi önce ekşi ve tanenli maddelerle kaynatmak. (*Bor –Ng.)
aste [→ **asta**]
aster Beyaz renkte açan bir yaban çiçeği. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.)

SanalBaba

astırmak Hafif topallamak, aksamak. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

astor At : *Bizim astor koşuda birinciliği aldı.* (*Nazimiye –Tn.)

astoşı Yok olası : *Tembel astoşi niçin çalışmıyorsun ?* (Gündoğdu –Rz.)

asu **1.** Pek yaramaz çocuk. (Karabüzey *Araç –Ks.) **2.** Can yakan, isyan eden. (Zara –Ama.)

asuda [→ **aside**]

asula [**aşula, aşülle**] Şarkı, çokçası çobanların söylediği türkü, mani. (*Zile köyleri –To.)
[**aşula**] : (Tepebağ –Ada.)
[**aşülle**] : (*Silifke –İç.)

asun Büyü. (*Zile –To.)

asurlu Hiddetli, küskün, dargın. (–Kü.)

asuta Süt ve ununun karıştırılmasiyle yapılan mahallebi. (*Ünye –Or.)

asüde [→ **aside**]

asvadır Sersem, budala, dikkatsiz. (Sadıkbağı *Sivrihisar –Es.)

asvap [→ **asbap** (I) - **2**]

asvinik Koyun ve keçilerdeki kurtları öldürmek için kullanılan ilâç. (İsabey *Çal –Dz.)

aş (I) **1.** Bulgur pilâvı. (Çoğu, Dişli *Bolvadin, *Dinar köyleri –Af.; Bağıllı *Eğridir, *Senirkent, Gönen –Isp.; Bunak *Tefenni, Çerçin, –Brd.; *İskilip –Çr.; *Zile –To.; –Hat.; –Ant.; *Bodrum, *Milâs –Mğ.) **2.** Pirinç pilâvı. (Mihail *Eğridir, Yassıviran, *Senirkent, *Şarki Karaağaç, Atabey, –Isp.; Ürkütlü *Bucak, Karamanlı *Tefenni, Aziziye –Brd.; Fırınlı *Bayındır –İz.; Tepe *Seben –Bo.; Soğanlık *Kartal –İst.; *Şabanözü köyleri, Genek –Çkr.; *Iğdır köyleri, Akhisar –Kr.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, *Göksun, –Mr.; *Kırıkhan, *Yayladağı, Amik Ovası –Hat.; *Kangal köyleri –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.) **3.** Bulgurdan yapılan sulu pilâv. (*Yalvaç –Isp.; –Brd.; Arapçı *Torbalı –İz.; *Sivrihisar –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Safranbolu köyleri –Zn.; *Boyabat –Sn.; Cenciğe –Ezc.; *Varto, –Mş.; Göbekviran, *Gürün –Sv.; *Elmalı köyleri, *Finike köyleri –Ant.) **4.** Çorba. (Oğuz, Yukarıkaraçay *Acıpayam, Ekse *Çal –Dz.; Yeniköy –Ba.; Yakakayı, –Es.; Genek –Çkr.; –Çr. köyleri; Varay, Zara –Ama.; –Tr.; *Ardanuç ve köyleri –Ar.; *Iğdır köyleri, İrişli *Sarıkamış, Akhisar –Kr.; –Ezm. ve çevresi; *Refahiye çevresi –Ezc.; *Doğubayazıt –Ağ.; *Erciş, –Vn.; *Divriği, *Yıldızeli, –Sv.; *Akdağmadeni, Lök, Divanlı, –Yz.; –Ank. ve çevresi; *Bünyan, *İncesu, *Pınarbaşı, –Ky.; Çavuşçu *Ilgın –Kn.; –Ada.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **5.** Nişasta, şeker ve su ile yapılan bir çeşit tatlı. (Boğdam, Giremez *Araç –Ks.) **6.** Tarhana. (*Çerkeş –Çkr.) **7.** Buğday unundan yapılan erişte : *Bugün bizde misafir vardı ona aş kestim.* (Bektemür *Kavak –Sm.; Havsu *Kelkit –Gm.) **8.** Fırınlanmış mısır kırıklarından yapılan bir çeşit yemek. (*Perşembe –Or. ve köyleri; Denizli *Beşikdüzü, *Vakfıkebir –Tr.) **9.** Zeytin tanesinin mengenede sıkıldıktan sonra kalan posası. (*Kilis –Gaz.)

aş (II) Aşı : *Dün okullarda aş yapmışlar.* (–Sm.)

SanalBaba

aş (III) Çift sürerken öküzlere sesleniş şekli. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

aşā [→ **aşarı - 1**]

aşab İpekli baş örtüsü, eşarp. (Kapıköy *Maçka –Tr.)

aşacak Çit kapı. (Banarlı –Tk.)

aşağ (I) [**aşaḫ, aşak** (I) - 1] İplik eğirirken iğin ağır dönmesini sağlıyan tahta ağırlık, ağırşak. (İsmetiye –Brs.)

[**aşaḫ**] : (*Mucur –Nş.)

[**aşak** (I) - 1] : (Dengere *Tefenni –Brd.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Ödemiş –İz.; *Bigadiç, *Dursunbey –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Kuzköy *Ünye –Or.; Kayadibi –Gr.; –Yz.; –Mğ.)

aşağ (II) Aşık kemiği. (–Bt.)

aşağı almak Döğmek, tepelemek. (*Maçka –Tr.)

aşağıdan gelmek Çalım satmayı bırakmak. (*Bor –Nğ.)

aşağıdan götürülmek Çocuk için kullanılacak ilâç fercin içine konulmak. (*Bor –Nğ.)

aşağıdan söylemek Tevazu ile konuşmak. (*Bor –Nğ.)

aşağı hava İmbat rüzgârı. (Pelitköy *Burhaniye –Ba.)

aşağı havası Günbatıdan esen rüzgâr. (Cumayanı –Zn.)

aşağılak Aşağıya doğru, aşağıda, aşağıya ait, aşağı yer. (*Düzce –Bo.; *Taşköprü –Ks.)

aşağılamak Düşmek, hakir olmak. (Bornova –İz.)

aşağı yel [**aşağı yeli, aşağı yil, aşā yel, aşşağı yel**] **1.** Güneyden esen yel, lodos, kıble yeli. (Sağrak *Sütçüler, Gönen –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; Bekilli *Çal –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Savaştepe köyleri –Ba.; –Gm.; Kuşkayası *Afşin –Mr.; *Gürün, *Zara –Sv.; Çalılı –Yz.; Güdül, Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Mucur –Nş.; *Bor –Nğ.; Pınarbaşı *Ermenek köyleri –Kn.)

[**aşağı yeli**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.; Uğurlu *Ermenek, –Kn.; *Karaisalı, –Ada.; *Mut, –İç. köyleri)

[**aşağı yil**] : (*Bor –Nğ.)

[**aşā yel**] : (*Kangal köyleri –Sv.; Selki *Beyşehir –Kn.)

[**aşşağı yel**] : (*Zara –Sv.)

2. Batıdan esen yel. (*Ayaş –Ank.; *Bor –Nğ.)

aşağı yeli [→ **aşağı yel - 1**]

aşağı yil [→ **aşağı yel - 1**]

aşağrek Daha aşağı, aşağıca. (*Kandıra –Kc.)

aşaḫ [→ **aşağ** (I)]

aşak (I) **1.** [→ **aşağ** (I)] **2.** Makara. (–Gr. köyleri; *Ula –Mğ.)

aşak (II) Aşağı. (Marabuz *Afşin –Mr.)

aşak (III) **1.** Kuzulayacak koyunun memesinin büyümüş durumu. (Bahçeli *Bor –Nğ.) **2.** Çıbanın üzeri kabuk bağladıktan sonra etrafının sertleşmiş durumu. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aşak (IV) **1.** İki su borusunu birbirine bağlıyan kısa boru. (Yerkesik –Mğ.) **2.** Sacayak. (–Ed.)

aşak (V) Dizkapağı. (Naşa *Simav –Kü.)

aşak bel Dağın yukarısı. (*Ermenek –Kn.)

aşaklanmak İltihaplanmak, şişmek. (Mesken *Yatağan –Mğ.)

aşaklık, aşşaklık, aşşakta Aşağıda, aşağısı. (*Antakya –Hat.)

SanalBaba

āşaksız Çok konuşan, ağır başlı olmıyan, patavatsız. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

aşalacak Sabah hiçbir şey yemeden, aç açına, aç karnına. (Aslanköy –İç.)

aşalamak [**aşalandırmak - 1, 2; aşalanmak - 1, 2**] **1.** Fokur fokur kaynamak. (*Ahlat –Bt.)
[**aşalandırmak - 1**] : (*Ahlat –Bt.)
[**aşalanmak - 1**] : (*Ahlat –Bt.)
2. Coşmak. (*Silifke –İç.)
[**aşalandırmak - 2**] : (*Ahlat –Bt.)
[**aşalanmak - 2**] : (*Ahlat –Bt.)
3. Mızıkçılık etmek. (*Safranbolu –Zn.)

aşalandırmak **1.** [→ **aşalamak - 1**] **2.** [→ **aşalamak - 2**]

aşalanmak **1.** [→ **aşalamak - 1**] **2.** [→ **aşalamak - 2**]

aşalmak **1.** Aşınmak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **2.** Yenilmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **3.** Parasını yedirmek, yolunmak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aşam, āşam, āşām (I) [**aşğam, avşam** (I), **ayşam**] Akşam. (Burhaniye *Dinar –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu, Çandır *Sütçüler –Isp.; *Bucak, Bunak *Tefenni –Brd.; Eziler *Buldan –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yenice *Emet –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; –Es.; *Mudurnu –Bo.; *Bartın, *Safranbolu –Zn.; *Erbaa –To.; *Elbistan –Mr.; Çalılı –Yz.; *Hasanoğlan –Ank.)
[**aşğam**] : (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
[**avşam** (I)] : (Hazarzrat *Keçiborlu –Isp.; Ulupınar *Yeşilova –Brd.; Pelitköy *Burhaniye –Ba.; Danışman *Fatsa –Or.; İncekum *Silifke –İç.)
[**ayşam**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Eşme köyleri –Uş.; Yörük köyleri *Susurluk –Ba.; Nilüfer –Brs.; Çanıllı *Ayaş, Keşanuz – Ank.; *Ermenek –Kn.)

aşam (II) Harman yerinin açılıp saçılmış sapları. (–Vn.)

aşamak (I) Yemek yemek. (–Af. köyleri; *Gemlik –Brs.; *Düzce –Bo.; *Şile –İst.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı, *Ilgın –Kn.)

aşamak (II) **1.** Gedik, geçit yeri. (Akdağ –Ama.; *Mesudiye köyleri –Or.) **2.** Üzerinden geçecek kadar adım aşırmak. (Güneyce –Rz.) **3.** Harım ve çitlere konan, basamaklı merdiven. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aşamak (III) Neşelenmek. (–Kn.)

aşam oḫdu [**āşam ottu, aşam vāli**] Akşam üzeri. (–Gaz.)
[**āşam ottu**] :(*Fethiye köyleri –Mğ.)
[**aşam vāli**] : (–Gaz.)

āşam ottu [→ **aşam oḫdu**]

aşam vāli [→ **aşam oḫdu**]

aşana **1.** [→ **aşdamı**] **2.** Erzak konan izbe. (Zıvarıh –Kn.) **3.** Evin içi. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

aşan etmek Harman yerinde sap ve başakları devretmek, samanı altüst etmek. (–Vn.)

aşar (I) **1.** Boyanacak iplik veya kumaşı asıl rengine boyamadan önce başka renge boyama. (*Kandıra –Kc.) **2.** Yıkanacak çamaşırları önceden küllü suda bekletme. (Hayati *Erbaa –To.)

aşar, aşara (II) [→ **aşarı - 1**]

SanalBaba

aşarı [aşā, aşar (II), aşeğ, aşğa, aşşa, aşşā, aşşağ, aşşaḫ, aşşarı] **1.** Aşağı, aşağıya. (Hamzabali, *Bozdoğan –Ay.; Fırınlı *Bayındır, *Kuşadası, –İz.; Kemaliye *Alaşehir, –Mn.; *Edremit köyleri, *Susurluk, Yeniköy, –Ba.; Kösedere *Ayvacık –Çkl.; Narlıca *Orhangazi –Brs.; Küplü –Bil.; *Milâs –Mğ.)

[aşa] : (Çandır *Sütçüler –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; –Sm.)

[aşar, aşara (II)] : (Eziler *Buldan –Dz.)

[aşeğ] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

[aşğa] : (–Sm.)

[aşşa] : (Banus *Eğridir –Isp.; Dameren *Acıpayam –Dz.; –Ba.; Anaraş *Sürmene –Tr.; –Gaz.)

[aşşā] : (–Sm.)

[aşşağ] : (Kaleiçi –Kr.)

[aşşaḫ] : (–Kr.)

[aşşarı] : (Yenice *Emet –Kü.)

2. Aşırı, ileri: *Fazla aşarı gidiyorsun.* (Yeniköy –Ba.)

aşarık **1.** İştahlı. (*Zile köyleri, Karaçayır –To.) **2.** Yemeklik. (Çilehane *Reşadiye –To.)

āşarlamak Yiyecek konacak tenekeleri önceden eritilmiş balmumu ile kaplamak. (–Ur.)

aşarlanmak Bulgur kaynatıldıktan sonra, havanın elverişsizliği yüzünden kurutulamıyarak bozulmak. (*Hozat –Tn.)

aşarmak [→ **aş yerimek**]

aşarp Kadın baş örtüsü. (*Zile –To.)

aşartmak Mübalâğa etmek. (*Zile çevresi –To.)

aşaşlık Buğday ve hamurdan yapılan kışlık yiyecek. (*Bolvadin –Af.)

aşat Fazla. (Başlamış *Dörtyol –Hat.)

aşatmak (I) Aşındırmak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aşatmak (II) Yedirmek, hovardalık etmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

āşatmak (III) Çocuğu, unuttuğu şeyi hatırlatarak üzmek. (*Kula –İz.)

aşā yel [→ **aşağı yel**]

aşbak (I) Aşısız fidan. (–Ks. ve çevresi)

aşbak (II) Keyifli adam. (–Yz. köyleri)

aşbaz Aşçı. (Zarşat *Iğdır –Kr.)

aşberi Demek onun için, tevekkeli değil. (Arpaköy –Or.)

aş bıçā Tek taraflı ekmek bıçağı. (*Merzifon –Ama.)

aşbincik [aşbiş, aşpincik] Çocukların yemek oyunu. (–Ba.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

[aşbiş] : (–Ba.)

[aşpincik] : (–Ba.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; –Ada.)

aşbiş [→ **aşbincik**]

aşboğaz Erkek evinden kız evine gönderilen düğün erzakı. (Kıran –Sm.; Karakuş *Ünye –Or.)

aşcak Anahtar. (Homa *Çivril –Dz.)

aş çalmak Hamurdan kesilmiş makarnayı pişirmek. (Tekke –Gm.)

aşdamı [aşana - 1, aşene, aşevi, aşgana, aşğana, aşḫana - 1, aşhane (I) - 1, aşkana - 1, aşlık (II) - 4, aşodası, aştami] Mutfak. (*Eşme köyleri, –Uş.; *Eğridir köyleri, –Isp.; Çelik, Kozluca, Çerçin, –Brd.; *Nazilli, Şeyhköyü, –Ay.;

SanalBaba

–İz.; *Afşin –Mr.; Kolukısaköyü, –Kn.; –Ant.)

[aşana - 1] : (*Ünye –Or.; Şehli, Piraziz, *Keşap köyleri –Gr.; *Maçka –Tr.; Güneyce –Rz.; Çağa *Balâ, –Ank.; Görmel, *Ermenek, Gaziler *Hadım, Yarma –Kn.; Uzuncaburç *Silifke –İç.)

[aşene] : (*Emirdağ –Af.; –Brs.; *Sungurlu –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; –Gr.; Çanıllı *Ayaş, Yaraşlı *Haymana, –Ank.; –Ky.; –Kn.)

[aşevi -1] : (–Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; Tepeköy *Torbalı, Bornova ve köyleri, *Menemen, –İz.; İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; *Susurluk, –Ba.; Kangırlı –Çkl.; *Seyitgazi, Bozan –Es.; *Silivri –İst.; Balkır, Hisarönü –Zn.; *Taşköprü –Ks.; –Çr.; *Kavak –Sm.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ar.; –Ml.; –Kn.; *Lalapaşa –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.; Şahin *Malkara –Tk.)

[aşgana] : (*Tirebolu –Gr.; –Kr.; *Arapkir –Ml.)

[aşğana] : (–Gm.)

[aşḫana - 1] : (Tekke, –Gm.; *Ardanuç –Ar.; –Ezm. ve çevresi; –Ezc. ve köyleri; *Elbistan –Mr.; Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hat.; –Ky.)

[aşḫane (I) - 1] : (*Bulancak –Gr.; Selimiye –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Bünyan, Elbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.)

[aşkana - 1] : (–Ba.; –To.; *Tirebolu –Gr.; –Gm. köyleri; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Hozat –Tn.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Gürün ve köyleri –Sv.; –Ky.)

[aşlık (II) - 4] : (–Çkr.; Zarşat *Arpaçay –Kr.)

[aşodası] : (–Bo.)

[aştami] : (–Dz.; –Kn.)

aşdarı Mısır. (Kaplanlı *Hadım–Kn.)

aş daşmak, aş taşmak İş, telâş ve aceleyi gerektiren bir duruma gelmek. (*Bor –Nğ.)

aş davul Bir çeşit ekşi elma. (–Çr.)

aş deliye galmak Akıllı geçinenler çabucak doyup sofradan çekildikten sonra, yemeğin gerisi ve iyisi, daha önce abdalca davranıp ağır ağır yiyen kişiye kalmak: *Buyur koca abdal, aş deliye galdı.* (–Çkr.; *Bor –Nğ.)

aş doldurmak Dolma doldurmak, sarma sarmak. (–Dz.)

aşe Sarp kayalar, uçurum. (*Nazimiye –Tn.)

aşeğ [→ **aşarı - 1**]

aşene [→ **aşdamı**]

aşendos Bir çeşit armut. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

aşenpilunç Eğreltiotuna benziyen bir çeşit ot. (Kaptanpaşa, Çukurluhoca *Çayeli –Rz.)

āşer Küllü su. (–Çr. ve çevresi)

aşeriği Bir çeşit iri erik. (*Zile –To.)

aşetmek Yiyecek, yemek. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

aşevi 1. [→ **aşdamı**] 2. Küçük lokanta. (*Akyazı –Kc.)

aşgana [→ **aşdamı**]

aşgar 1. [→ **aşkar** (I) - 2] 2. [→ **aşkar** (I) - 5] 3. Kızıl yüzlü ve yarasa tüylü kişi. (*Bor –Nğ.) 4. Kula donlu at. (*Bor –Nğ.)

aşgar (II) **[aşḫar]** 1. [→ **aşkar** (II) - 2] 2. Çamaşırda çıkarılması güç leke. (Piteriç –Ezc.; *Iğdır –Kr.)

[aşḫar] : (Tekke –Gm.)

SanalBaba

3. [→ **aşkar** (II) - **3**]

aşgarlanmak [**aşḫarlanmaḫ**] Çamaşır çok kirlenmek, pislikten renk değiştirmek. (–Ezc. ve köyleri) [**aşḫarlanmaḫ** , **aşḫarlanmak**] : (–Ezm. ve çevresi)

aş gatmak Herkesin kendisi için getirdiği yemeği bir araya toplıyarak hep birlikte yemek. (*Bor –Ng.)

aşgere Açık, besbelli, aşikâr. (*Zara –Sv.)

aşgetmek Birden ve hızla vurmak. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

aşgeve, işgeve Fırında ekmek pişirildikten sonra, tekne kazıntısından yapılan sert ekmek. (*Zara –Sv.)

aşgı (I) Kalemtraş. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

aşgı (II) Açılan yufkaların arası doldurulup kızartılarak yapılan bir çeşit börek. (Denizli, Beşikdüzü, *Vakfıkebir –Tr.)

aşgöz Kendi malını görmeyip başkasının malına göz diken, açgözlü. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

aşgu Anahtar. (*Cide –Ks.)

aşgun Aşkın, çok fazla. (–Sm.; Armutlu *Gölköy –Or.)

aşğa [→ **aşarı** - **1**]

aşğal, aşgal Gaflet, dalgınlık. (–Gm.)

aşğam [→ **aşam** (I)]

aşğana [→ **aşdamı**]

aşḫalamak Kaynar suya soğuk su karıştırarak ılıtmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

aşḫana [**aşhane** (I) - **2**] **1.** [→ **aşdamı**] **2.** Lokanta. (Erkinis *Yusufeli –Ar.; –El.) [**aşhane** (I) - **2**] : (Selimiye –Rz.) **3.** Büyük kulplu kazan. (Küpeli –Sv.) **4.** Kiler. (*Ardahan –Kr.)

aşhane (I) **1.** [→ **aşdamı**] **2.** [→ **aşḫana** - **2**] **3.** Yemek pişirmek için yapılan bacalı ocak. (*Bulancak –Gr.; Selimiye –Rz.) **4.** Yemek odası. (*Kozan –Ada.)

aşhane (II) Avlu. (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ank.)

aşḫar [→ **aşgar** (II) - **2**]

aşḫarlanmaḫ, aşḫarlanmak [→ **aşgarlanmak**]

aşı (I) [**aşlak** (II) - **1**, **aşlama** (III), **aşlık** (III)] **1.** Eskimiş giysilere yapılan yama, yamalık. (Bunak *Tefenni –Brd.; İsabey *Çal –Dz.; *Ermenek –Kn.) [**aşlak** (II) - **1**] : (–Kü.; *Zile –To.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; *Koyulhisar –Sv.) [**aşlama** (III)] : (*İnebolu –Ks.; Ficek *Reşadiye –To.; –Tr. ilce ve köyleri; *Ardahan –Kr.; *Zara –Sv.) [**aşlık** (III)] : (Düzköy *Keşap –Gr.) **2.** Eskiyen entarinin belden yukarısına geçirilen parça. (*Ermenek –Kn.)

aşı (II) Açık renkli sincap. (–İst.)

aşı (III) Armut. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

aşıaşı Tohum kapakları sert, büyükçe bir ot. (*Tefenni –Brd.)

aşı aşmak Yemek pişirmek. (–Bt.)

aşıcı [**aşlakçı**] Sağlık memuru. (*Merzifon köyleri –Ama.) [**aşlakçı**] : (Karabüzey *Araç –Ks.; *Mesudiye köyleri –Or.)

aşıda takmak Uzaklaştırmak : *Bu atı aşıda tak.* (*Beyşehir –Kn.)

aşıdma Semerin paldımının düşmemesi için, hayvanın sağrısından paldıma indirilen kayış. (*Bozdoğan –Ay.)

SanalBaba

aşığı alçı oturmalı Talihi, şansı açık olmak. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

aşıḫlama [**āşıklama** (II)] Saz şairlerinin, âşıkların sazları refakatinde söyledikleri türkü : *Emrah'ın aşıḫlamasından bir iki tane söyle!* (*Erciş –Vn.)

[**āşıklama** (II)] : (*Şavşat köyleri –Ar.; *Ağın, *Keban –El.; *Şarkışla –Sv.)

aşık (I) Yağ çıkarmak için kullanılan ağaç. (–Nş.)

aşık (II) Kadınların bir süs eşyası. (Kızılköy *Dinar –Af.)

āşık (III) Allah adamı, safderun, bön. (*Bor –Ng.)

aşık aşık dorgamak Eti kuşbaşı doğramak. (–Gaz.)

aşı karaköy [**aşıkara**] Bir çeşit kara üzüm. (–Dz.)

[**aşıkara**] : (*Sarayköy köyleri –Dz.)

aşıkara [→ **aşı karaköy**]

aşıkâr Bir şeyin üzerine fazla düşen : *Aşıkâr kimseler üzgün olurlar.* (Banus *Eğridir –Isp.)

aşıkadın Pişmiş hamura, pekmez veya şeker karıştırılarak yapılan tatlı. (Sofular *Eğridir –Isp.)

aşık başı Atların arka ayak dirseklerinde başlıyan bir hastalık. (–Ağ.; *Antakya –Hat.; –Ky.)

aşıklama (I) Atların arka ayak bileğinin burkulmasından doğan topallama. (*Menemen –İz.; *Meriç –Ed.)

āşıklama (II) [→ **aşıḫlama**]

aşıksız [**aşıksız arap**] Hızlı yürüyen. (*Serik –Ant.)

[**aşıksız arap**] : (Sofular *Eğridir –Isp.)

aşıkmak Acele etmek. (Kadıçiftliği *Yalova –İst.)

aşıksız arap [→ **aşıksız**]

aşılak (I) Aşılanmış bitki. (*Yalvaç ve köyleri –Isp.; Ağlı *Küre –Ks.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, –Mr. ve çevresi; Çalılı –Yz.)

aşılak (II) Buz veya kar ile soğutulmuş su, şerbet. (*Kilis –Gaz.)

aşılamaç Bir çocuk oyunu. (Mezitli *Mersin –İç.)

aşılamak **1.** Katmak, karıştırmak. (*Şarki Karaağaç –Isp.; İğdir *Çivril –Dz.; *Kilis –Gaz.) **2.** Eski bir şeyi yenilemek, tamir etmek : *Bahçeyi diktiydik, bir çok yerleri bitmemiş, bugün aşıladım geldim.* (*Eğridir köyleri –Isp.; Çamköy *Gölhisar –Brd.; İğdir *Çivril, *Sarayköy ve köyleri –Dz.; –Or. ve köyleri; *Zara –Sv.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

aşılı İki yanı dere ile çevrili düz arazi. (Kaplanlı *Hadım –Kn.)

aşılıma Büyük ve sulu armut. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

aşım (I) Hayvanda cinsel ilgi. (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Akyazı –Sk.)

aşım (II) Çulda tek inen nakış. (–Isp.)

aşınma Su kovası. (–Ky.; *Silifke –İç.)

aşınmak (I) Üşenmek. (*Gazipaşa –Ant.)

aşınmak (II) Hayvanlar çiftleşme isteğinde bulunmak. (Kıbrıs)

aşınmak (III) Hazmetmek, sindirmek. (Kıbrıs)

aşındıt taşı Kuyuların ağzındaki düzme nakışlı taşlar. (–Isp. ve çevresi)

aşıntı Gedik : *O köye şu görünen aşıntıdan geçen yol gider.* (*Afşin –Mr.)

SanalBaba

aşı otu Ban otu. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Zencidere –Ky.)

aşır [**aşīra** (I), **aşır aşı, aşıraşır, aşır çorbası, aşir, aşire çorbası, aşur** (II) **-1, aşura - 1, aşur aşı**] Aşure. (Uluköy, Dikici *Dinar –Af.; *Eğridir köyleri, Körküler *Yalvaç –Isp.; Yayla *Tefenni –Brd.; *Kilis –Gaz.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

[**aşīra** (I)] : (Alanlı –Ay.)

[**aşır aşı**] : (*Keçiborlu ve köyleri –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Çeltek, Navlu *Yeşilova, Aziziye –Brd.; Eziler *Buldan, *Çal ve köyleri –Dz.; –Kr. köyleri; Çepni *Gemerek, Tekin *Gürün –Sv.; *Ayaş –Ank.; Mahzemin –Ky.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

[**aşıraşır**] : (Çiftlik *Dinar –Af.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Çağırgan *Tavas –Dz.; Kırcaklı *Nazilli –Ay.; –Mğ.)

[**aşır çorbası**] : (*Gürün –Sv.; *Bor –Nğ.)

[**aşir**] : (*Kilis –Gaz.; *Reyhanlı –Hat.)

[**aşire çorbası**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**aşur** (II) **- 1**] : (İğdecik –Isp.; Bunak *Tefenni –Brd.; *Çal köyleri –Dz.; Furunlu *Bayındır –İz.; Tepe *Seben –Bo.; *Kemaliye –Ezc.)

[**aşura - 1**] : (Dallıca *Nazilli –Ay.; Zara –Ama.; Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.; Hamidiye *Pazar, –Rz.; *Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Büyükincirli –Yz.)

[**aşur aşı**] : (Medele *Çal –Dz.; –Ezc. ve köyleri)

aşıra (I) [→ **aşır**]

aşıra (II) Balkon. (Tuzaklı *Gölpazarı –Bil.)

aşıra aşıra dikmek, aşura aşura dikmek [→ **aşırlamak**]

aşıra gitmek [**āşırı gitmek**] Kendinden geçip düşmek, dermanı kesilerek kendini bırakıvermek: *Durup dururken adama bir hâl oldu, olduğu yere aşıra gitti.* (*Bor –Nğ.)

[**āşırı gitmek**] : (–Nğ.)

aşır aşı [→ **aşır**]

aşıraşır [→ **aşır**]

aşırat (I) Aşırı. (–Ky.)

aşırat (II) Aşiret. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

aşır ayı Mart ayı: *Aşır ayı gelince lokmayı bol bol yeriz.* (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

aşır çorbası [→ **aşır**]

āşırı Hayvanları sulamak için yapılmış, yağmur suyu ile dolan orta büyüklükte havuz. (*Kaş köyleri –Ant.)

āşırı gitmek [→ **aşıra gitmek**]

aşırım İri, seyrek dikiş. (Eğrigöz –Kn.)

aşırlamak, aşurlamak [**aşıra aşıra dikmek, aşura aşura dikmek**] **1.** İri iri, aralıklı aralıklı dikmek. (*Afşin köyleri –Mr.; *Zara –Sv.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

[**aşıra aşıra dikmek, aşura aşura dikmek**] : (–Sv.)

2. İki parçayı üst üste koyup kenarından dolandırarak dikmek. (–Yz.; *Develi, –Ky.)

aşırma (I) [**aşırma kazan, aşırtna**] Kova, bakraç. (*Eğridir köyleri, Çaltı *Gelendost, Kuzca *Sütçüler, Kumdanlı *Yalvaç, Cebel –Isp.; *Çal –Dz.; –İst.; –Sn.; *Merzifon –Ama.; Çamlıbel *Artova, Çilehane

SanalBaba

*Reşadiye, Serpim*Turhal, Sorhum *Niksar, –To.; *Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.; –Ezm.; *Koyulhisar, –Sv.; *Haymana –Ank.; *Çiçekdağ, –Krş.; *Develi, *Ürgüp, *Pınarbaşı, *İncesu, *Bünyan, –Ky.; *Mucur –Nş.; –Kn.; Alaybeyi*Kozan–Ada.)

[aşırma kazan] : (*Merzifon –Ama.)

[aşırtna] : (Ziyere –Ama.)

aşırma (II) **[aşırmalık, aşırtma** (I) **-1, aşırtmaç** (I), **aşırtmak** (I), **aşırtmeç, aşırtmık, aşurma** (II) **-2, 3; aşurtma** (I), **aşutma - 1, 2]** **1.** Pantolon askısı. (–Kr.; –Ezm.)

[aşurma (II) **-2]** : (Süle –Gm.)

[aşutma - 1] : (–Gm.)

2. Boyuna asılan fişeklik. (*Ardahan, *Çıldır köyleri, –Kr.; –Ezm.)

3. Semer paldımının aşağıya düşmemesi için sağrı üzerinden ve iki yandan paldıma bağlanan yün veya kayış kemer. (*Maçka köyleri, Kalafka –Tr.; Süle –Gm.; *Afşin –Mr.)

[aşırmalık] : (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

[aşırtma (I) **- 1]** : (Çiftlik *Dinar –Af.; Sağrak *Sütçüler –Isp.; *Bucak köyleri, *Yeşilova köyleri –Brd.; Bereketli *Tavas, –Dz.; *Tire, *Kemalpaşa –İz.; –Kü.; –Es.; –Bo.; *İskilip–Çr.; *Alaçam–Sm.; –Ama.; *Zile köyleri –To. köyleri; Zile *Mesudiye –Or.; *Şebin Karahisar –Gr.; –Gm. köyleri; Keçek *Oltu –Ezm.; Ergân, –Ezc.; Bertiş –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Palha *Divriği, *Gürün ve köyleri, *Koyulhisar ve köyleri, Ağrakos *Suşehri –Sv.; *Silifke –İç.; –Mğ.)

[aşırtmaç (I)**]** : (Aydoğmuş *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yeşilova *Acıpayam –Dz.; Fırınlı *Bayındır –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *İznik, *Orhangazi –Brs.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Tavşancıl *Gebze –Kc.; –Bo.; *Kilis –Gaz.; Çepni *Gemerek –Sv.; Güdül*Ayaş, *Kırıkkale –Ank.; –Krş.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı –Ant.)

[aşırtmak (I)**]** : (*Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

[aşırtmeç] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[aşırtmık] : (Aslanköy –İç.)

[aşurma (II) **- 3]** : (Ağın *Keban –El.)

[aşurtma (I)**]** : (*Safranbolu –Zn.; *Merzifon köyleri –Ama.; Danışman *Fatsa, *Ünye –Or.; *Hozat –Tn.)

[aşutma - 2] : (A. Kızılca *Kemalpaşa –İz.; *Safranbolu –Zn.; –Ks.)

4. Boyuna omuzdan takılan hamaylı bağı. (*Maçka köyleri –Tr.)

aşırma (III) Mübalâğalı konuşma. (Gare *Pazar –Rz.)

aşırma (IV) Çırpma dikiş. (–Ezm.)

aşırma (V) **[aşıtma]** **1.** Çelik çomak oyunu. (*Maçka köyleri –Tr.)

2. Yerli güreşe başlarken sağ kolunu, hasmının sağ omuzundan aşırıp belindeki kuşaktan tutma. (–Gaz.) **3.** Bar denilen millî bir oyun. (–Kr.; –Ezm.; *Varto –Mş.)

[aşıtma] : (–Kr.; –Ezm.)

aşırmak (I) Erkek hayvanı dişi hayvanla münasebete getirmek. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

aşırmak (II) **1.** Yüklü hayvan yükünü yıkmak. (Kuşbaba *Bucak –Brd.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Savmak, atlatmak. (*Emet–Kü.; Tömek –Kn.) **3.** Yolcu etmek, uğur-

SanalBaba

lamak: *Dedemi şehre aşırdım.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

aşırmak (III) İşini görmek, becermek: *Adam işini aşırdı ya sen ona bak.* (–Or. köyleri)

aşırma kazan [→ **aşırma** (I)]

aşırmalık [→ **aşırma** (II) - 3]

aşırt [**aşırtmaç** (II), **aşıt** (I) - 4] Sırt ve bayırların geri tarafı, görünmiyen yüzeyi. (İlyas *Keçiborlu, *Yalvaç köyleri, –Isp.; Ürkütlü *Bucak, Karamanlı, Yayla *Tefenni, Aziziye –Brd.; Ortaköy *Çal, İğdir *Çivril, Kösten – Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Habipler *Tire –İz.; Beşkarış * Altıntaş –Kü. ; *Ayaş, Çayırlı *Haymana –Ank.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Şıhlı *Pozantı –Ada.; İmranlı *Silifke, Hacıhamzalı *Tarsus, *Mut köyleri –İç.; İbradı *Akseki –Ant.)

[**aşırtmaç** (II)] : (Çerçin –Brd. ; Günyüzü *Sivrihisar –Es.; Taşkaracalar –Çkr.; Dalaman *Köyceğiz –Mğ.)

[**aşıt** (I) - 4] : (Devri *Bucak, Çerçin –Brd. ; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Boğazlıyan –Yz.)

aşırtdağalmak Önüne bir engel gelerek arkada kaldığından görünmez olmak. (İmamlı *Silifke –İç.)

aşırtma (I) **1.** [→ **aşırma** (II) - 3] **2.** Kadın geceliklerinin, çocuk pantolonlarının omuz askısı. (–Gm.; Taşburun *Iğdır –Kr.) **3.** Eğerde terki bağı. (Hoşhaber *Iğdır –Kr.)

aşırtma (II) [→ **aşurma** (I) - 1]

aşırtma (III) [**aşırtmak** (II)] Aralıklı ve atlamalı dikiş. (–Mn.; *Zile –To.; *Bor –Nğ.; Argıtanı *Ilgın –Kn.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Kıbrıs)

[**aşırtmak** (II)] : (*Kilis –Gaz.)

aşırtma (IV) Mahmudiye altınlarından yapılmış kadın ziyneti. (–Sm.)

aşırtma (V) Kaçırma, gizleme. (–Kü.)

aşırtmaç (I) [→ **aşırma** (II) - 3]

aşırtmaç (II) [→ **aşırt**]

aşırtmaç (III) Çok. (–Yz.)

aşırtmak (I) [→ **aşırma** (II) - 3]

aşırtmak (II) [→ **aşırtma** (III)]

aşırtmeç [→ **aşırma** (II) - 3]

aşırtmık [→ **aşırma** (II) - 3]

aşırtna [→ **aşırma** (I)]

aşıt (I) **1.** Siper, kuytu yer. (Sağrak *Sütçüler, Körküler *Yalvaç, *Eğridir – Isp.; Subaşı * Hayrabolu –Tk.) **2.** Uzak, gözün göremediği yer: *Buradan aşıt yere gitme.* (Kilbasan *Karaman –Kn.) **3.** Dağ ve tepelerin üzerinden arka kısma aşılacak yer. (–Sm.; –Rz. köyleri; *Ardanuç, –Ar.; Gözene –Ml.; Lohan –Gaz.; * Ayaş, * Beypazarı –Ank.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; –Nş.; Belekler, May, –Kn.; –İç.) **4.** [→ **aşırt**] · **5.** Zahire koymak için, ev içinde yere kazılan ya da duvara yapılan kuyu. (–Krş.; –Ky.; –Nğ.; –İç.) **6.** Yatak ve yorgan konan ambarların bölmesi. (–Brs. köyleri)

aşıt (II) Gizli: *Benden aşıt iş yapma.* (Kilbasan *Karaman –Kn.)

aşıt (III) Çevik, cesur, işgüzar. (*Ardahan –Kr.)

aşıt (IV) Çığ. (*Ahlat, –Bt.)

aşıtlamak (I) Utanmak. (*Ceyhan –Ada.)

aşıtlamak (II) İri iri teyellemek. (*Bor –Nğ.)

aşıtlamak (III) Gizlice, dikkat gözünden kaçırarak bir harekette bulunmak. (İncekum *Silifke –İç.)

aşıtma [→ **aşırma** (V)]

SanalBaba

aşıyık Atlatıcı. (Sökün, İncekum *Silifke –İç.)

aşi (I) Aşı. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

aşi (II) Boya yapmada kullanılan kırmızı ya da sarı toprak. (*Bor –Ng.)

aşif etmek Temizlemek, ayıklamak. (–Bt.)

aşim Toy, acemi. (Köfündere *Ödemiş –İz.)

aşimdi Şimdi. (Çayağzı *Şavşat–Ar.)

aşir [→ **aşır**]

aşire çorbası [→ **aşır**]

aşiret toğmu Diğerlerinden daha sağlam ve verimli sayılan bir çeşit mısır tohumu. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

aşirmek [→ **aşyerimek**]

aşiyirmek [→ **aşyerimek**]

aşkana **1.** [→ **aşdamı**] **2.** Büyükçe oda. (–To.) **3.** Kazan. (*Afşin –Mr.)

aşkar (I) [**aşgar** (I) - **1, 2**] **1.** Şekil, eşkal, nişan: *Şu adamın aşkarına bak.* (*Merzifon köyleri, *Gümüşhacıköy –Ama.; –Çr.; –Or. köyleri; –Yz. ve köyleri; Şıhlı –Ky.; –Ng.; *Mut köyleri, *Silifke, –İç.) **2.** Hayvanların başındaki beyazlık. (–Tr. ilce ve köyleri; –Ky.)

[**aşgar** (I) **-1**]: (Kalafka –Tr.; *Ardanuç –Ar.)

3. Saçının ön kısmı dökülmüş kimse. (–Tr. ilce ve köyleri) **4.** Çil. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.) **5.** Yüz, çehre. (–Ky. köyleri)

[**aşgar** (I) - **2**] : (–Mr.; *Bor –Ng.) **6.** Sarı saçlı adam. (–Md.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Reyhanlı, –Hat.; *Bor –Ng.; Aslanköy –İç.) **7.** Kiri çıkarılamıyan beyaz çamaşırların donuk rengi. (Hemşin *Pazar –Rz.) **8.** Boyaların, çokça sarı boyanın açık rengine verilen ad. (Yavuzköy *Şavşat –Ar.) **9.** Renk. (*Kilis –Gaz.; –Mr.; *Gürün –Sv.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)

aşkar (II) [**aşgar** (II) **-1, 3**] **1.** Ilık su. (*Sarıkamış –Kr.) **2.** Küllü su. (Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Kangal köyleri –Sv.; –Yz. ve köyleri; Üçem *Balâ –Ank.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)

[**aşgar** (II) **-1**] : (–Gm.; *Gemerek, *Şarkışla –Sv.)

3. Kök boya ile boyanmadan önce, ipliklerin çabuk solmaması için yapılan kimyasal işlem ve bu işlemde kullanılan sıvı. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Mr.; *Gürün, *Kangal köyleri –Sv.; –Krş.; –Nş.; –Ng.)

[**aşgar** (II) - **3**] : (*Iğdır –Kr.; *Bor –Ng.)

4. Gübre ve kül gibi maddelerde bulunan tesir hassası : *Islanmış gübrenin aşkarı fazla olur.* (*Kilis –Gaz.) **5.** Kir. (–Ezm.)

aşkar (III) Edepsiz kadın. (*Mut –İç.)

aşkar (IV) İri taneli, sert kabuklu, çok tatlı bir çeşit üzüm. (–Bt.)

aşkarı bozuk **1.** [→ **aşkarsız - 1**] **2.** Sözüne güvenilmiyen kimse. (Çoğulhan *Afşin –Mr.)

aşkarlamak **1.** Kuru sebzeyi küllü su ile haşlamak. (Çoğulhan *Afşin, –Mr.) **2.** Yemeği baharatla terbiye etmek. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **3.** Derileri tanenli bitkilerle terbiye etmek. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **4.** Yün, ya da pamuğu, boyamadan önce, kimyasal işlemden geçirmek. (*Gürün –Sv.)

SanalBaba

aşkarlanmak (I) Kir tutmak. (*Merzifon –Ama.; –Ezm.; –Sv.)

aşkarlanmak (II) İçerlemek, sıkılmak. (–Gm. köyleri)

aşkarsız [aşkarı bozuk - 1] **1.** Yüzsüz, biçimsiz, sevimsiz, çirkin. (Tokat –Es.; Genek –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Zile ve köyleri –To.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; *Gemerek köyleri, *Gürün köyleri, Ortaköy *Şarkışla –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; –Krş.; Girveli *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; –Ada.)

[aşkarı bozuk - 1] : (Aşudu *Darende –Ml.)

2. Nişansız, işaretsiz. (*Mut ve köyleri –İç.)

aşkar vermek Boyayı tutturmak. (Çoğulhan *Afşin –Mr.; Hekimhan –Ml.)

aş kesmek Makarna kesmek. (Tekke –Gm.)

aşkı [aşkı çubuğu, aşkı eğrceğe] Oklava. (Eynesil, Nefsiköseli *Görele –Gr.)

[aşkı çubuğu] : (–Rz.)

[aşkı eğrceğe] : (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

aşkı çubuğu [→ **aşkı**]

aşkı domalmak Şevke gelmek. (*Bor –Nğ.)

aşkılık (I) Bir çeşit anahtar. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

aşkılık (II) Yufka böreği gibi, bazan kuru bazan da yağlanarak yenen bir çeşit yemek. (Nefsiköseli, Eğnesil *Görele –Gr.)

aşkı eğrceğe [→ **aşkı**]

aşkıllanmak Bulgur bozulmak. (*Harput –El.)

aşkın (I) Dişiye çok düşkün hayvan. (–Mn.)

aşkın (II) **1.** Kuzukulağı. (*Oltu, *İspir, –Ezm.) **2.** Üzüm bağ ve asmalarında yeni göğeren dallar, dalların ucundaki yapraksız, meyvasız uzantılar. (*Kilis –Gaz.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

aşkim Meğer. (Akyoma –Gr.)

aşkitmek Aşketmek. (*Bor –Nğ.)

aşkol [aşkonsun] Aşkolsun, bravo. (*Düzce –Bo.)

[aşkonsun] : (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

aşkonsun [→ **aşkol**]

aşlak (I) **[aşlama** (I) **- 1]** **1.** Aşılı fidan, aşı yapılmış bitki. (*Eşme köyleri –Uş.; *Ayvacık –Çkl.; Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu –Zn.; Giremez *Araç, *İnebolu, *Taşköprü, –Ks.; –Çr.; –Mr.; *Zara, *Gemerek köyleri, Sincan *Divriği –Sv.; –Yz.; –Ank.)

[aşlama (I) **- 1]** : (–Kü.; Tepe *Seben –Bo.; *Kargı –Ks.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Başağrı *Mesudiye –Or.; –Tr. ilce ve köyleri; Ardeşen *Pazar, *Çayeli ve köyleri –Rz.; –Gm.; *Ardanuç, Ersis *Yusufeli, *Şavşat köyleri –Ar.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Saray ve köyleri, *Lüleburgaz –Tk.)

2. Yemişin iyisi. (–Yz.) **3.** Kayısı kurusu. (*Divriği –Sv.)

aşlak (II) **1.** [→ **aşı** (I) **- 1**] **2.** Kolsuz kadın buluzu. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

aşlak (III) **1.** Budala, ahmak, serseri. (–Kn.) **2.** Cılız, çelimsiz: *Ayşenin çocuğu ne kadar aşlak.* (*Lüleburgaz ve çevresi –Krk.)

aşlakçı [→ **aşıcı**]

SanalBaba

aşlama (I) **1.** [→ **aşlak** (I) - **1**] **2.** Aşı armudu. (*Saray köyleri, *Lüleburgaz –Tk.) **3.** Yeni dikilmiş fidan. (*Bartın –Zn.; Kalafka –Tr.; –Gm.; –Rz. ilce ve köyleri; *Ardanuç, *Hopa, *Şavşat köyleri –Ar.)

aşlama (II) [**aşlama su**] **1.** Soğutulmuş su. (Tepeköy *Torbalı –İz.; –Ba.; –Kü.; *Akyazı –Sk.; *Kandıra –Kc.; *İnebolu –Ks.; *Merzifon –Ama.; *Perşembe, –Or.; –Gm.; *Hopa –Ar.; –Ky.)

[**aşlama su**] : (*Kandıra –Kc.)

2. Meyan kökü şurubu. (–Ada.; –İç.)

aşlama (III) [→ **aşı** (I) - **1**]

aşlamacı Aşlama satan. (–Ada.; –İç.)

aşlamak (I) Katmak, karıştırmak. (*Eşme –Uş.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Alaşehir –Mn.; *Sıvrihisar –Es.; *Kandıra, *Akyazı –Kc.; *Safranbolu, *Bartın –Zn.; *İnebolu –Ks.; –Çkr.; *Merzifon ve köyleri, Varay –Ama.; *Zile –To.; –Or. ve köyleri; Mağura, Kisarna, *Maçka, Kalafka –Tr.; Sobran –Gm.; –Rz.; *Hopa –Ar.; –Ezm.; –Sv.; –Yz.; Çamlı *Ayaş, Çalış *Haymana –Ank.; *Bünyan, –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

aşlamak (II) **1.** Yün giysilerin yırtık yerlerini örmek. (Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; –Brs.; –Tr. ilce ve köyleri) **2.** Yamamak. (Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; –Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; –Gm. ve köyleri)

aşlamak (III) **1.** Aşı yapmak. (Kalafka –Tr.; *Şavşat köyleri –Ar.; Bahçeli, *Bor –Nğ.) **2.** Sebze fidesi dikmek : *Domates aşladım.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

aşlamalık Fidanlık. (–Gm.)

aşlama su [→ **aşlama** (II)]

aşlanıḫ [**aşlanık, aşmalık** (I), **aşnalıḫ, aşnalık** - **1**] Şaka : *Böyle aşlanıḫ olmaz.* (Göbekviran *Gürün –Sv.)

[**aşlanık**] : (*Halfeti –Ur.; *Reyhanlı –Hat.; Kelgin *Develi, Tırafşin, Girveli *Bünyan –Ky.; *Kadirli –Ada.)

[**aşmalık** (I)] : (Şekeroba –Mr.)

[**aşnalıḫ**] : (*Bünyan –Ky.)

[**aşnalık** - **1**] : (–Mr.; Çöplü, Telin *Gürün –Sv.; Çığşar *Kadirli, –Ada.)

aşlanık [→ **aşlanıḫ**]

aşlanık etmek [**aşnalık etmek**] Şaka yapmak. (*Kilis –Gaz.; *Kadirli –Ada.; Çapar –İç.)

[**aşnalık etmek**] : (*Kilis –Gaz.; Çapar *Mersin –İç.)

aşlıḫ [→ **aşlık** (II) - **1**]

aşlık (I) Açlık. (*Dinar –Af.; Hisarardı, Körküler *Yalvaç, Banus *Eğridir, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Çukurbağ *Kaş –Ant. ; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

aşlık (II) [**aşlıḫ, aşluk**] **1.** Buğday, mısır gibi tahıl, bunlardan yapılan çorbalık, bulgur gibi yemeklikler. (Çiftlik *Bolvadin, *Dinar –Af.; *Yalvaç köyleri, Banus *Eğridir –Isp.; Salda *Yeşilova –Brd.; *Çal köyleri, Garipköy, Bereketli *Tavas, Yeşilyuva, Alâeddin *Acıpayam –Dz.; *Akhisar –Mn.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Edremit, Minnetler *İvrindi, Yeniköy *Susurluk –Ba.; Fili *Biga, *Çan, *Bayramiç –Çkl.; İsmetiye –Brs.; *Emet –Kü.; –İst.; Genek –Çkr.; *Vezirköprü, *Lâdik –Sm.; –Ama. köyleri; Bizeri, Kızıl-

SanalBaba

köy, Çilehane *Reşadiye, *Taşova, Zodu, Zile köyleri, Akkuş, Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Or.; Düzköy *Keşap, *Alucra –Gr.; –Gm. ve köyleri; Ersis *Yusufeli –Ar.; Erzan *Kemaliye köyleri, Sosunga *Çayırlı, *Refahiye ve çevresi –Ezc.; Keçek *Oltu –Ezm.; Ölçek *Ardahan –Kr.; –El.; *Antakya –Hat.; Yukarıkale, Hacılyas *Koyulhisar, Ortaköy *Şarkışla, Yeniçubuk, Çepni *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, *Gürün köyleri, *Divriği –Sv.; K. Boymul –Yz.; *İncesu, Akkışla *Bünyan –Ky.; –Nğ. ve köyleri; *Karaman, Ortaca *Akşehir, *Ermenek köyleri –Kn.; –Ada.; *Akseki –Ant.; *Lalapaşa –Ed.)

[aşlıḫ]: (Tekke –Gm.; *Arapkir –Ml.; –Ur.)

[aşluk]: (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

2. Yemeklik sebze. (Çıtak *Çivril –Dz.) **3.** [→ **aşma** (II) - **1**] **4.** [→ **aşdamı**]

aşlık (III) [→ **aşı** (I) - **1**]

aşlıkcı Yiyecek şeyler mütaahhiti. (*Akhisar –Mn.)

aşlık keşlik Yemeklik sebzeler. (*Acıpayam köyleri –Dz.)

aşlık pilâvı Kızartılmış erişteden pişirilen pilâv. (*Bor –Nğ.)

aşluk [→ **aşlık** (II) - **1**]

aşma (I) **1.** Bakırdan yapılan silindir şeklinde kova. (*Senirkent köyleri, İlegöp *Uluborlu –Isp.; –Brd. ve çevresi; –Kn.) **2.** Bir marangoz aygıtı. (Muradiye –Rz.) **3.** Çatçat çarığı. (Sakaeli – Çkr.)

aşma (II) [**aşlık** (II) - **3**] **1.** Kayısı, erik, şeftali gibi meyvaların çekirdeği çıkarılarak kurutulmuşu. (Ersis, Uşhum *Yusufeli –Ar.; *Kızılçakçak *Arpaçay –Kr. ve köyleri; –Ezm. ve çevresi; –Ezc.; –Vn. ve köyleri; *Silifke –İç.)

[**aşlık** (II) - **3**]: (Ersis, Uşhum *Yusufeli –Ar.)

2. Yufka. (–Rz. ve çevresi)

aşma (III) **1.** Erkek hayvanın dişi hayvanla cinsi münasebette bulunması. (*Senirkent –Isp.; –Brd. ve çevresi; Yeşilyuva *Acıpayam, Ekse, Moraca *Çal, İğdir *Çivril, *Sarayköy köyleri –Dz.; *Bergama, Işıklar, –İz.; –Mn.; *Kandıra –Kc.; –Or. köyleri; –Gm.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; *Zara –Sv.; –Yz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Kn. ve köyleri; *Elmalı, *Korkuteli ve köyleri, *Kaş köyleri –Ant.; *Fethiye köyleri –Mğ.) **2.** Hücum. (–İz.)

aşmah Aşmak. (–Mr.)

aşmak (I) Hayvanlar çiftleşmek. (Türkmen aşireti, Dazkırı *Dinar –Af.; *Gelendost –Isp.; Beşeylül *Nazilli –Ay.; *Kandıra –Kc.; Karabüzey *Araç –Ks.; –Sm.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy, –Ama.; *Zile –To.; *Ardanuç –Ar.; *Zara –Sv.; *Bor –Nğ.; Köseçobanlı *Gülnar, Çavuşdağı, *Silifke –İç.; *Bodrum –Mğ.; Kıbrıs)

aşmak (II) Açmak. (*Akçakoca –Bo.; Koyundere *Ahıska –Kr.)

aşmalık (I) [→ **aşlanıḫ**]

aşmalık (II) Ormandan açılan yer. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

aşna (I) Bilgili. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

aşna (II) **1.** Güler yüzlü çocuk. (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** Kadın tarafından sevilen erkek, dost, sevgili. (*Bor –Nğ.)

SanalBaba

aşna fişne Dedikodusu, adı çıkmış kimse. (*Kandıra –Kc.)

aşna fişne olmak Dedikodusu çıkmak, adı kötüye çıkmak. (*Kandıra –Kc.)

aşnaları açılmak Önceleri durgunken sonradan harekete gelmek: *Menfaati mevzuu-bahs olunca aşnaları açıldı.* (Mencilis *Keşap –Gr.)

aşnalıḫ [→ **aşlanıḫ**]

aşnalık **1.** [→ **aşlanıḫ**] **2.** Hoş sohbet. (*Afşin –Mr.) **3.** Dostluk, sevişme : *Sen aşnalık idemen onunla.* (*Bor –Ng.)

aşnalık etmek [→ **aşlanık etmek**]

aşna vişne **1.** Gizlice sevişen. (Namrun *Tarsus –İç.) **2.** Gizli bir şeyi îma etme. (Namrun *Tarsus –İç.)

aşo Boya yapılan kırmızı toprak. (Çamlıbel *Artova –To.)

aşodası [→ **aşdamı**]

aşot Akarsular ortasındaki adacık. (Güneyce –Rz.)

aş otu Nane, maydonoz gibi yemeklere konulan otlar. (–Gm.; Ersis, Uşhum *Yusufeli –Ar.; –Kr. köyleri; –Ağ.; –Ezm. ve çevresi; –Gaz.; *Gürün –Sv.; –Ky. ve köyleri)

aşoz Gemicilikte yanyana konmuş iki tahta arası. (–İst.)

aşpincik [→ **aşbincik**]

aşra Çorba. (Engiz *Bafra –Sm.)

aşret (I) Aşiret. (*Kilis ve köyleri –Gaz.)

aşret (II) Çabukça yüzgöz olup senli benli konuşan kimse. (*Kilis ve köyleri –Gaz.)

aşsa ev, aşağı ev Bir evin alt katı ya da alt kattaki bir oda. (*Merzifon köyleri –Ama.)

aşsıḫ (I) [**aşuḫ** (II)] **1.** Saz şairi. (*Erciş –Vn.)
[**aşuḫ** (II)] : (Çayağzı, Düzenli *Şavşat –Ar.)
2. Âşık. (*Erciş –Vn.)

aşsıh (II) [→ **aşşıg**]

aşsık Pafta lokması (demircilikte). (–Kn.)

aşsüzen Kevgir. (–Kr.; –Ağ.)

aşşa [→ **aşarı - 1**]

aşşā [→ **aşarı - 1**]

aşşādan küreşmek Aşağıdan almak. (Yenice *Emet –Kü.)

aşşa galmak Aşağı kalmak. (*Merzifon köyleri –Ama.)

aşşağ [→ **aşarı - 1**]

aşşağılak [**aşşalak, aşşalek, aşşalık**] Aşağılık, şerefsiz. (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.)
[**aşşalak**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.)
[**aşşalek**] : (Yenice *Emet –Kü.)
[**aşşalık**] : (Çeltek *Yeşilova –Brd.; –Ba.)

aşşağı yel [→ **aşağı yel - 1**]

aşşaḫ [→ **aşarı - 1**]

aşşalak [→ **aşşağılak**]

aşşalek [→ **aşşağılak**]

aşşalık [→ **aşşağılak**]

aşşarı [→ **aşarı - 1**]

aşşa yel, aşşā yel **1.** Doğudan esen yel. (Ekse *Çal –Dz.) **2.** Güney doğudan esen yel. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

aşşıg [**aşsıḫ** (II), **aşşıḫ, aşşık, aşuḫ** (I), **aşuk**] Aşık kemiği. (Hasanoğlan –Ank.)
[**aşsıḫ** (II)] : (*Erciş –Vn.)
[**aşşıḫ**] : (–Ezm.)
[**aşşık**] : (*Ayaş –Ank.; *Bor –Ng.)
[**aşuḫ** (I)] : (Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.; –Vn.; *Ağın –El.)
[**aşuk**] : (–Sv.; Harput –El.)

SanalBaba

aşşığı gurşunlamak İşi yoluna koymak. (*Bor –Nğ.)

aşşıḫ [→ aşşıg]

aşşık [→ aşşıg]

aşşık atmak Boy ölçüşmek. (*Bor –Nğ.)

aşşıklı But etinin aşık bulunan parçası. (*Bor –Nğ.)

aşşim Küçük kardeş: *Ne bakıyorsun gelsene aşşim.* (Çıtak, Reşadiye *Çivril, Kavaklar *Çal –Dz.)

aşşir Et ve buğday ile yapılan bir çeşit yemek. (*Antakya –Hat.)

āş şöle Ha şöyle! (Ovacık *Tavas –Dz.)

aş tahtası Üstünde yufka açılan tahta. (–Gm. köyleri)

aştami [→ aşdamı]

aştan galmak İştahı kesilmek. (*Bor –Nğ.)

aştiya [**aşto - 1, 2**] **1.** Bahçe ve tarlalara göz değmesin diye asılan insan şeklindeki bez, korkuluk. (Selimiye –Rz.)

[**aşto - 1**] : (Güneyce –Rz.)

2. Uzaktan haberleşmek için sözleşilen yere açılan bez : *Bak babam geldi, karşıda aştiya açtılar.* (–Rz. çevresi) **3.** İnsan gölgesi, gölge. (Maltepe –Rz.)

[**aşto - 2**] : (Güneyce –Rz.)

aşto **1.** [→ aştiya - 1] **2.** [→ aştiya -3]

aştopira Yaban arısı. (Şimşirli, Güneyce, *İkizdere –Rz.)

aşu [**aşur** (I) - 2] Boya yapılan kırmızı toprak. (*Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; İmert *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; Karakuş, Kuzköy *Ünye –Or.; *Gürün, Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

[**aşur** (I) - 2] : (*Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; *Kemaliye –Ezc.)

aşuḫ (I) [→ aşşıg]

aşuḫ (II) [→ aşsıh (I) - 1]

aşuḫ beyazı Yuvarlak, beyaz bir çeşit yaz üzümü. (*Arapkir –Ml.)

aşuk [→ aşşıg]

aşukga Yanlışlık. (Karapapak Türkleri *Sarıkamış –Kr.)

aşula [→ asula]

aşur (I) **1.** Bir çeşit bitki. (İshaklı *Bolvadin –Af.) **2.** [→ aşu]

aşur (II) **1.** [→ aşır] **2.** Muharrem ayı. (İshaklı *Bolvadin –Af.; –Md.)

aşur (III) Bir din töreni sırasında veya cemaatle namaz kılındıktan sonra Kur'andan okunan birkaç ayet, aşır. (*Taşköprü –Ks.)

aşura **1.** [→ aşır] **2.** Muharrem ayının 10 uncu günü. (–Md.; Büyükincirli –Yz.)

aşūra buğday Rengi kırmızıya çalan bir çeşit buğday. (*Hozat –Tn.)

aşur aşı [→ aşır]

aşuri Hoppa : *Amma aşuri kız bu!* (Yoncalı *Şavşat –Ar.)

aşurma (I) [**aşırtma** (II), **aşurtma** (II) **-1, 2**] **1.** Büyük kazan. (Dodurga, Çamlıbel, Fineye *Artova, –To.; *Ünye köyleri –Or.; –Sv.)

[**aşırtma** (II)] : (–Sm.; –Ama.; *Zile –To.)

[**aşurtma** (II) - 1] : (*Ünye –Or.)

2. Küçük kazan, büyük kulplu tencere. (Bizeri, Kızılköy –To.)

[**aşurtma** (II) - 2] : (Mardar *Bafra –Sm.)

3. Büyük su kovası. (Tekke –Gm.; *Yıldızeli –Sv.; –Ky.)

aşurma (II) **1.** Çarığın burnundaki ipler. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** [→ aşırma (II) - 1] **3.** [→ aşırma (II) -3]

SanalBaba

aşurmaḫ Aşırmak, çalmak. (Düzenli *Şavşat –Ar.)

aşurt Yüksek dağlardan geçen yol. (Dereköy –To.)

aşurtma (I) [→ **aşırma** (II) - **3**]

aşurtma (II) **1.** [→ **aşurma** (I) - **1**] **2.** [→ **aşurma** (I) - **2**]

aşuru Helezon şeklindeki dikiş. (Ağın *Keban –El.)

aşut **1.** Aşılacak yer, geçit. (Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ortahanak *Ardahan –Kr.; Encücek *İspir –Ezm.; Ilgaz *Şerefli Koçhisar –Ank.) **2.** Hudut. (Yoncalı *Şavşat –Ar.) **3.** Sel. (–Mş.)

aşutma **1.** [→ **aşırma** (II) - **1**] **2.** [→ **aşırma** (II) - **3**]

aşülle [→ **asula**]

aşvan Değirmenci. (–Sr.)

aşvermek [→ **aşyerimek**]

aşvüm Üzerinden aşırarak dikilen bir dikiş. (–Kn.)

aş yağı **1.** Haşhaş yağı. (Medele *Çal –Dz.) **2.** Tereyağı. (Tekin *Gürün –Sv.)

aşyarmak [→ **aşyerimek**]

aş yarması Döğülüp çekilmiş buğday. (–Ezc. ve köyleri)

aşyerimek [**aşarmak, aşirmek, aşiyirmek, aşvermek, aşyarmak, aşyirmek, ayyermek**] Aşermek. (*Tefenni ve köyleri, *Yeşilova ve köyleri –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Fırınlı *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn.; *Kandıra –Kc.; Yeniköy –İst.; *Araç, *İnebolu –Ks.; –Gm. ve köyleri; Hemşin *Pazar –Rz.; Cinis *Aşkale –Ezm.; –Dy.; *Arapkir, Aşudu *Darende –Ml.; –Gaz.; –Mr.; –Hat.; *Gürün, *Kangal, *Zara, –Sv.; –Yz.)

[**aşarmak**] : (Ölçek *Ardahan –Kr.)

[**aşirmek**] : (*Antakya –Hat.)

[**aşiyirmek**] : (*Bodrum –Mğ.)

[**aşvermek**] : (Çalılı, –Yz.)

[**aşyarmak**] : (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[**aşyirmek**] : (–Ml.; –Ank.)

[**ayyermek**] : (*Anamur –İç.)

aşyirmek [→ **aşyerimek**]

atacak **1.** Hallaç tokmağı. (Devri *Bucak –Brd.; –Bo.; *Silifke –İç.; Güzelsu *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.) **2.** Çocukların ok, taş atmak için kullandıkları sapan. (*Göynük, Tepe *Seben –Bo.; *Safranbolu –Zn.) **3.** [→ **atak** (VII) - **1**]

atagcı [→ **atağan** (I)]

atağa Baştan savma. (–Ada.)

atağan (I) [**atagcı**] Öğünen, atıp tutan. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Kü.; *Tomarza –Ky.; *Bor –Nğ.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; *Milâs –Mğ.)

[**atagcı**] : (–Brd.)

atağan (II) Kızak kayılan yerde çocukların kardan yaptıkları yükseklik. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

at ağrısı Sancı yapan ve göğsü dağlayarak geçirilen bir çeşit at hastalığı. (–Kn.; –Ant.; *Anamur –İç.)

atah getirmek Bunamak. (*Bor –Nğ.)

atak (I) [**atakçı -1,2**] **1.** Geveze, mübalâğacı. (*Bolvadin –Af.; *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri, *Gelendost, Atabey –Isp.; Devri *Bucak, –Brd. ve köyleri; İğdir *Çivril, Moraca, Ekse *Çal –Dz.; *Bozdoğan köyleri –Ay.; Bornova, Tepeköy, *Torbalı, –İz.; –Mn.; *Gelibolu –Çkl.; *İznik köyleri, Cumalıkızık, –Brs.; –Kü.; *Akyazı –Kc.; *Düzce –Bo.; –Ks.;

SanalBaba

–Çkr. ilce ve köyleri; *Boyabat –Sn.; *Ünye köyleri, –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; *Bor –Ng.; Çukurbağ *Ermenek, Ortacaköy *Akşehir –Kn.; *Elmalı –Ant.; Orhaniye *Marmaris, *Milâs, *Yatağan, –Mğ.; Kayapa –Ed.)

[atakçı - 1] : (Bademli *Dinar, *Bolvadin –Af.; *Eşme –Uş.; –Isp. ilceleri; –Brd. ilce ve köyleri; *Acıpayam ve köyleri, *Çal ve köyleri, *Çivril, *Tavas, –Dz.; Falaka, Fırınlı *Bayındır –İz.; *İznik –Brs.; Tepe *Seben –Bo.; Bahçeli *Bor –Ng.; Halimci *Ermenek –Kn.; İbradı *Akseki, *Elmalı –Ant.; *Milâs –Mğ.)

2. Yalancı. (*Dinar –Af.; Atabey –Isp.; *Boyabat –Sn.; *Pınarbaşı –Ky.) **3.** Cömert. (–Brd.; –Dz.; *Alaşehir, *Akhisar –Mn.; Yeniköy, –Ba.; –Kü.; *Söğüt –Bil.; Bozan, –Es.; *Kargı, *Araç, –Ks.; –Çr.; *Merzifon, –Ama. ve köyleri; –Sv.; –Krş.; Bahçeli *Bor, –Ng.; –Ada.)

[atakçı -2] : (Bahçeli *Bor –Ng.)

4. Bunak. (*Bor –Ng.)

atak (II) **1.** Atıcı, nişancı. (–Ada.) **2.** Atın dörtnala koşması. (*Lüleburgaz ve çevresi –Krk.)

atak (III) Şahin. (Salatın *Tire –İz.)

atak (IV) **[atgın, atık** (II), **atmık, attırak]** Meni, döl. (*Yeşilova köyleri –Brd.)

[atgın] : (*Eğridir köyleri –Isp.)

[atık (II)**]** : (Kayadibi, Salda *Yeşilova, Devri *Bucak –Brd.; Kösten, Honaz –Dz.)

[atmık] : (Aydınlı *Gebze –Kc.)

[attırak] : (Yukarıdirek *Şarki Karaağaç –Isp.)

atak (V) Çadır. (–Ank.)

atak (VI) Mazı oyunu oynamak için taştan yapılmış bilya. (Ekse *Çal –Dz.; *Ödemiş –İz.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

atak (VII) **[atacak - 3] 1.** Orman veya dağların yüksek yamaçlarından eteklere doğru tomruk yuvarlanan yol, uçurum. (Aliköy *Çaycuma, –Zn.; –Ks.; Düzköy, Hisarüstü *Keşap –Gr.)

[atacak - 3] : (–Bo.; Giremez *Araç –Ks.)

2. [→ **atılan**] **3.** Balığa olta atılan yer. (Düzköy *Keşap –Gr.)

atak (VIII) Baştan savma. (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

atak ayağı Dağdan yuvarlanan tomruğun indiği yer. (*Cide çevresi –Ks.)

atakbaşı Dağlarda tomruk yuvarlanan yolların en dik yeri, yarbaşı. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Erküt *Cide –Ks.)

atakçı 1. [→ **atak** (I) - 1] **2.** [→ **atak** (I) -3]

ataklaşmak Çekişmek. (–Kn.)

ataklı Anlı şanlı, ünlü. (–Brs. köyleri)

ataklık Cömertlik. (Ziğala, Ezine –Ama.)

atalık (I) **1.** Kayınbaba. (*Dinar ve köyleri –Af.; Bunak *Tefenni –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; *Taşköprü köyleri –Ks.; –Sm.) **2.** Babalık yapan herhangi bir kişi. (İlyas *Keçiborlu –Isp.) **3.** Üvey baba. (*Iğdır ve çevresi –Kr.; Uğurlu *Ermenek –Kn.)

atalık (II) Düğün haftasının perşembe sabahı şafak sökerken aile halkının ve yakınlarının davul zurna ile oynadıkları oyun : *Ağabeyimin düğününde atalık oynadık.* (Düzköy *Keşap –Gr.)

SanalBaba

atallamak Şaşalamak, alıklaşmak. (Çalılı –Yz.)

atamak Sözünde durmamak. (–Ada.)

atamba [**atanak** (II), **atkıç, atmaca** (I), **atmaç, attırgeç** (I) - 2] Çocukların kuş vurdukları sapan. (Zeytinli *Edremit, Havran *Kepsut, *Bandırma –Ba.)

[**atanak** (II)] : (*Boyabat –Sn.; –Ama.)

[**atkıç**] : (Demirkapı, *Susurluk –Ba.; *Polatlı –Ank.)

[**atmaca** (I)] : (*Kandıra –Kc.)

[**atmaç**] : (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

[**attırgeç** (I) - 2] : (Kırca *Acıpayam –Dz.)

atanak (I) **1.** Köy odalarında misafirlerin elbise ve paltolarını asmaları için iki direk arasına yatay uzatılmış ağaç. (Büyükafşar –Ank.) **2.** Ağaç ve ot kökü. (Kıraman *Ereğli –Kn.)

atanak (II) [→ **atamba**]

atanlaşmak [**atannaşmak**] Ağız kavgası yapmak. (*Yerköy –Yz.; –Kn.; Civanyayla, *Silifke, –İç.)

[**atannaşmak**] : (Görmel *Ermenek –Kn.; *Mut köyleri –İç. köyleri)

atannaşmak [→ **atanlaşmak**]

atar Cesaret, cüret, kudret. (Tokat, Bozan –Es.; –Gaz.)

ataraç [**atdıraç, atdıraş, attıraç, attıreç, attırgaç** - 1, **attırgeç** (I) - 1, **attırkaç**] Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yarıyan yassı, tahta aygıt. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**atdıraç, atdıréç**] : (İsabey *Çal, İğdir *Çivril –Dz.)

[**atdıraş**] : (Çerçin –Brd.)

[**attıraç**] : (Eber *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çerçin –Brd.)

[**attıreç**] : (–Brd.; Bulkaz *Çivril, Kızılhisar –Dz.)

[**attırgaç** - 1] : (–Isp.; Eziler *Buldan, *Acıpayam –Dz.; Türkmenaraplısı –Yz.)

[**attırgeç** (I) - 1] : (Senir *Keçiborlu –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Kösten, Honaz, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy, –Dz.)

[**attırkaç**] : (*Dinar –Af.)

atasağan Âlim tabip. (*Akhisar–Mn.)

ataş arabası [→ **ateş arabası**]

ataş demiri Ateş küreği. (–Hat.)

ataş deymeni [→ **ateş değirmeni**]

ataş kaymak, ateş kaymak Ateş yakmak. (–Mr.)

ataşlanmak (I) Şehveti galeyana gelmek. (–El.)

ataşlanmak (II) Gübre buğulanmak. (–El.)

ataşlığ [→ **ataşlık** - 4]

ataşlıḫ [→ **ataşlık** - 1]

ataşlık [**ataşlığ, ataşlıḫ, ateşlik** (I) -1, 2, 3; **ateşluk**] **1.** Kibrit. (*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri –Isp.; *Ünye köyleri, *Fatsa –Or.; *Beypazarı ve köyleri –Ank.; –Kn.; Güzelsu *Akseki, *Gazipaşa –Ant.)

[**ataşlıḫ**] : (*Gazipaşa –Ant.)

[**ateşlik** (I) - 1] : (Çiftlik *Dinar –Af.; *Şarki Karaağaç –Isp.; Zeyve *Çal, *Sarayköy –Dz.; Gökçesu –Bo.; Samatya –İst.; Teke –Sm.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Nğ.; Kızıllar *Karaman –Kn.; Gölcük, –Mğ.)

2. Çakmak. (*Ünye köyleri –Or.; Uğurlu *Ermenek –Kn.) **3.** Ateş yakmaya yarıyan yer, ocak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**ateşlik** (I) - 2] : (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Karakuzu –Mn.; Kadıköy

SanalBaba

*Bigadiç –Ba.; Zara –Ama.; Altıntaş –Rz.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.)

[ateşluk] : (Anaraş *Sürmene –Tr.)

4. Sigara ve nargile yakmak için ateş konulan küçük, pirinçten araç: *Ataşlık varken kibrit çakılmaz.* (*Gürün –Sv.)

[ataşlığ] : (*Kızıltepe –Md.)

[ateşlik (I) - **3]** : (–Nğ.)

5. Ateş yakmaya yarıyan bütün araçlar. (–İç. köyleri) **6.** Salep güğümünün altındaki ızgara. (–Isp.)

ataş tavası [→ **ateş tavası**]

atav Ölülerin ruhu için 3. ya da 7. günü verilen ölü aşı. (Romanya göçmenleri)

ataycak Çocukların çatallı ağaçtan yapıp üstüne çıkarak yürüdükleri oyun aracı. (Aslanköy –İç.)

ata yolluğu Gelin olacak kızın babasına verilen hediye, para. (*İnebolu –Ks.; –Sn.; Sulusaray *Artova –To.; –Gm. köyleri)

atazlamak **1.** Cildi, döverek kızartmak : *Bahçeme giren çocukları yakaladıkça atazlıyorum.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.) **2.** Asitli otlar cildi kızartmak : *Bak ısırgan elimi atazladı.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

at bağışlamak Büyük bir iyilik, ya da bağış yapmak. (*Bor –Nğ.)

at balığı Su aygırı. (Babakale *Ayvacık –Çkl.; –İst.)

atbaşı çekmek Çekinerek konuşmak, hatır için söz söylemek : *Ben atbaşı çekmem doğruyu söylerim.* (*Bor –Nğ.)

atcığaz Atlı karınca : *Bayram yerinde atcığazlar kuruldu.* (–Ur.)

atçak Anahtar. (*Tavas –Dz.)

atçu Doktor. (–Ank.)

atdāmak Aramak, karıştırmak, altüst etmek. (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

atdı Atlı süvari. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

atdıraç, atdıréç [→ **ataraç**]

atdıraş [→ **ataraç**]

atdırmaḥ Fışkırmak. (*Iğdır –Kr.)

at dişi mısır Sulak yerlerde yetişen iri, yassı taneli, beyaz, az dayanıklı bir çeşit mısır. (*Çarşamba, *Terme, –Sm.)

ā tencere Ocağa konmıyan, yağ, tuz konulan kalaylı tencere. (İncesu *Dinar –Af.)

ateş arabası [ataş arabası, ateş papırı] Tren katarı. (*İnegöl –Brs.; Saka –Kü.; –Ed.)

[ataş arabası] : (*Fethiye –Mğ.)

[ataş papırı] : (*Bor –Nğ.)

ateş atmak Yarışmak: *Sen onunla ateş atamazsın.* (–Vn.)

ateş buğdayı Kırmızıya çalar renkte bir çeşit buğday. (*Taşköprü–Ks.)

ateş çiçeği Salvia splendens labiate. (–İst.)

ateş değirmeni [ataş deymeni, ateş deymeni] Motörlü değirmen, un fabrikası. (*Emirdağ –Af.)

[ataş deymeni] : (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

[ateş deymeni] : (*Kandıra –Kc.)

ateş deymeni [→ **ateş değirmeni**]

ateş gömleği Kızıl hastalığı. (*Alaşehir, –Mn.)

ateş içi gecesi Donanma, şenlik gecesi. (–Ks.)

ateşine burakmak Üşüyüp titreme nöbetinden sonra ateş basmak : *Sıtma ateşine bıraktı.* (*Bor –Nğ.)

SanalBaba

ateşleme [ateşli, ateşlim] Bir çeşit çocuk oyunu. (Çataklıhoca *Çayeli –Rz.)

[ateşli] : (–Gm.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[ateşlim] : (*Bodrum –Mğ.)

ateşli [→ **ateşleme**]

ateşlik (I) **1.** [→ **ataşlık - 1**] **2.** [→ **ataşlık - 3**] **3.** [→ **ataşlık - 4**] **4.** Fırınlı mutfak sobası. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.) **5.** Baca. (Kadıköy *Bigadiç –Ba.) **6.** Ağızlığın sigara takılan ucuna geçirilen madensel halka. (*Ağın –El.) **7.** Mutfak. (Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.)

ateşlik (II) Iskarta tütün. (Aydınlı *Gebze –Kc.)

ateşlim [→ **ateşleme**]

ateşluk [→ **ataşlık - 3**]

ateş papırı [→ **ateş arabası**]

ateş pare Bir cilt hastalığı, yılancık. (*Bolvadin, Atlıhisar *Şuhut –Af.; Güdül, *Ayaş –Ank.)

ateş tavası [ataş tavası] Ateş küreği. (–Uş.; *Boyabat –Sn.; –Ank.; *Ereğli –Kn.)

[ataş tavası] : (–Ank.)

ateş torbası Fener. (–Mr. köyleri)

atgı (I) **1.** Büyük yaba. (İncesu *Dinar, Atlıhisar, Bedeş *Şuhut –Af.; Yassıviran *Senirkent, Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.; Celikanyurt *Gürün –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.) **2.** Uçları iki duvar üzerine gelen kiriş. (*Elmalı –Ant.)

atgı (II) **[atkı (I)]** Vergi. (Yeniköy *Osmaniye –Ada.)

[atkı (I)] : (Taşoluk *Göksun –Mr.)

atgı (III) **[atgu, atkı (II), atma (I)]** Dokumacılıkta, halıcılıkta çözgüler arasına gelen ip. (Aydoğmuş *Keçiborlu, –Isp.; Iğdır *Çivril –Dz.; –Ky.)

[atgu] : (*Arapkir –Ml.)

[atkı (II)] : (–Ky.)

[atma (I)] : (*Kandıra –Kc.; Alikköy *Çaycuma –Zn.; *Ünye –Or.; –El.)

atgı (IV) **[atkı (III)]** Nişan törenlerinde kıza getirilen hediye. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Emirler *Ulukışla –Nğ.)

[atkı (III)] : (Kızılköy *Dinar –Af.; *Ezine köyleri, Türkmenli *Bayramiç –Çkl.)

atgıcı (I) Tahsildar. (Çobanbeyli *Afşin –Mr.)

atgıcı (II) Avcı, nişancı. (B. Çaylı *Dörtyol –Hat.)

atgılı nişan Ortaya serilen bir çarşaf içerisine gelen davetlilerin hediyelerini attıkları nişan töreni. (*Alaşehir köyleri –Mn.)

atgın [→ **atak** (IV)]

at göğüslüğü, at göküslüğü Bir çeşit çorap nakışı. (Sulusaray *Artova –To.)

atgu [atḫi] **1.** Boyun atkısı. (*Akkuş köyleri –Or.)

[atḫi] : (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** [→ **atgı** (III)]

at gulağı Kuzukulağına benziyen, biraz geniş yapraklı, ekşimsi bir bitki. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

atğı Ekmek pişirmek için tandıra atılan kes ve ot gibi şeyler. (–Çr.)

atḫi [→ **atgu**]

atı Düğün bahşişi. (*Şebin Karahisar, Düzköy *Keşap –Gr.)

atıcı [atımcı] Hallaç. (*Turgutlu –Mn.; *Iğdır ve çevresi –Kr.; Kerkük)

[atımcı] : (*Eşme –Uş.)

SanalBaba

atığetmek İleri gitmek, yükselmek. (İncekum *Silifke –İç.)

atık (I) **1.** Olmuş bitmiş, tamamlanmış : *Bu gün binanın yapısını atık ettim.* (Sofular *Eğridir –Isp.)

atık (II) [→ **atak** (IV)]

atık (III) Yoğurt çalkalanan küçük yayık. (*Akhisar –Mn.)

atık (IV) Çarpık, bükük, eğri. (*Gelibolu –Çkl.; Baklalı *Çatalca –İst.; –Ed.; *Lüleburgaz ve çevresi –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

atık (V) Artık, gayrı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Çr.)

atık (VI) [→ **atıntı** (II)]

ātık lâkırdı Yersiz, densiz söz. (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

atıkmak (I) **1.** Kötü ünü çıkmak. (–Ba.; *Kilis –Gaz.) **2.** Ün kazanmak. (*Kadirli –Ada.)

atıkmak (II) Gürbüzleşmek, büyümek. (Tokat –Es.; *Kadirli –Ada.)

atılan [**atak** (VII) **-2, atı'gan, attırım**] Çavlan, şelâle. (Harput –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Sv.)

[**atak** (VII) **- 2**] : (–Zn.; *Zara –Sv.)

[**atılgan**] : (Karaptal *Havza –Sm.; Akkışla –Ky.)

[**attırım**] : (Eğin –Ml.)

atılgan [→ **atılan**]

atıl hömbek Bir çeşit uzun eşek oyunu, atlambaç. (–Ml.)

atılıp gitmek Birdenbire bayılmak, ölmek. (Güney *Yeşilova –Brd.)

atılıp satılmak Elden çıkarılmak, ilgisi kesilmek. (*Bor –Ng.)

atılmak Kapı, pencere keresteleri eğrilmek : *Kapı pek fena atılmış, kapanmıyor.* (Nilüfer –Brs.)

atım Lokma : *Gel bir atım alıver.* (*Mersin ve çevresi –İç.)

atımcı [→ **atıcı**]

atımına düşürmek, atımına getirmek Sırasına getirmek, tavına getirmek : *Ali sözü tam atımına getirdi de söyledi.* (Aslanköy *Mersin –İç.)

atınak Dilim : *İki atınak karpuz yedim.* (–Mğ.)

atınaklı Nergis çiçeği. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

atınmak Yüzmek : *Çayda atındım.* (Amasra ve köyleri, *Bartın –Zn.)

atıntı (I) **1.** İki tarlanın sınırını belirten toprak yığını. (Çaltı *Gelendost –Isp.) **2.** Çift sürerken dönüm başında öküzlerin döndüğü yer. (Söğüt *Tefenni –Brd.)

atıntı (II) [**atık** (VI)] Rüzgârla bir çukura yiğılan kar. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Kazmasökü –Sn.; Arpaköy –Or.; *Tirebolu –Gr. köyleri)

[**atık** (VI)] : (Zara –Ama.)

atıntı (III) Gelin çeyizi kesilirken akrabalara alınan hediyelik giysiler. (*Boyabat –Sn.)

atıp eğirmek (I) [**atıp savırmak, atıp üflemek**] Birinin kötülüklerini sayıp dökmek : *Benim ardımdan yine epeyce atıp eğirmişsin.* (*Bor –Ng.)

[**atıp savırmak**] : (*Bor –Ng.)

[**atıp üflemek**] : (*Merzifon köyleri –Ama.)

atıp eğirmek (II) Har vurup harman savurmak, israf etmek : *Babadan ne kaldıysa hepsini atıp eğirdi, sürüp savırdı.* (*Bor –Ng.)

atıp savırmak [→ **atıp eğirmek** (I)]

atıp üflemek [→ **atıp eğirmek** (I)]

atırgaç Hamur yoğrulan yer. (–Isp.)

atışdırmak Geciktirmek, atlatmak. (Belekler –Kn.)

atışmak Saz şairleri birbirlerine şaka yollu karşılıklarda bulunmak.(–Çkr.; *Ardanuç köyleri –Ar.; –Yz.)

SanalBaba

atıştırmak Dövmek, tokatlamak : *Bizim çocuğa atıştırmış.* (Genek –Çkr.)

atiçi Küçük hıyar. (–Rz. ve çevresi)

atif ütüf Çürük, döküntü, işe yaramaz meyva : *Üzümün atifi ütüfü kalmış.* (–Gaz.)

atik (I) Yuvasına alışmış, insancıl güvercin. (*Antakya –Hat.)

atik (II) Açıkgöz. (*Antakya –Hat.)

atil katil Hısım akraba, senli benli olanlar. (Bademli *Dinar –Af.; *Bodrum, Kıranköy –Mğ.)

atiş Ateş. (–Sm.)

atitfel Yaprakları fare kulağına benziyen bir çeşit bitki. (Utav *Yusufeli –Ar.)

atkaz Dalavere, inkâr. (Zermut –Gm.; Cevizli, Kirazlı *Şavşat –Ar.)

atkı (I) [→ **atgı** (II)]

atkı (II) [→ **atgı** (III)]

atkı (III) [→ **atgı** (IV)]

atkıç [→ **atamba**]

atkıçı, atğıcı Yufka ekmeği pişiren, çeviren kadın. (–Çr.)

atkılamak Mekik atarak dokumak. (Bornova –İz.)

atkın (I) **1.** Kırkılmak üzere olan koyunların yünlerinin altından fışkırmış yeni yün. (Çepni *Şarkışla –Sv.) **2.** Yavrusunu ölü doğuran, yavru atan hayvan : *Atkın keçi ve koyunların hepsini satacağım.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

atkın (II) Parasız, parasızlık : *Yusuf bu yıl atkın* : (Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.)

atkın (III) Çapkın kız: *Daha yaşı başı ne, fakat çok atkın.* (–Nğ.)

atkul (I) Genç kızların başlarına attıkları etrafı uzun püsküllü, büyük çevre, atkı. (–Rz.; Ağlı *Küre –Ks.)

atkul (II) Bütün malını harcamış fakir adam. (–Yz. köyleri)

atkulağı **1.** Eşit. (Yukarıseyit *Çal –Dz.) **2.** Tavlada çift oyun, mars : *Üç oyun bir at kulağı, beş eder çavuş.* (Görmel *Ermenek –Kn.)

atkulağı gitmek Berabere olmak. (*Dinar köyleri –Af.; Dikici, Gönen –Isp.; Çerçin –Brd.)

atkulak Labada da denilen yabani bir ot. (Değişören *Seyitgazi –Es.; Argıtanı *Ilgın –Kn.)

atkuyruğu yağmak Yağmur şiddetle ve çok yağmak. (Kerkük)

atla bitle Yarım yamalak, gelişigüzel. (*Ünye –Or.)

atlaç Yamaç, dağın yüzü, sırtı. (–Ada.)

atlak (I) [**atlamacık, atlambaç** (II) - **2, atlanba, atlangaç, atlangıç, atlavuç**] **1.** Çaydan geçebilmek için aralıklarla konulan iri taşlar.(*Şarki Karaağaç –Isp.; *Boyabat –Sn.; Düzköy, Mencilis, *Keşap –Gr.; *Torul köyleri –Gm. köyleri; *Bor –Nğ.; Çukurbağ, Mençek *Ermenek –Kn.; Aslanköy –İç.)

[**atlamacık**] : (Çiftepınar –İç.)

[**atlambaç** (II) - **2**] : (Telin *Gürün –Sv.; *Bünyan –Ky.; Ayaslar *Ilgın –Kn.)

[**atlanba**]: (*Mustafakemalpaşa–Brs.)

[**atlangaç**]: (*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri, –Isp.; –Çr.; Morcalı *Karaman –Kn.)

[**atlangıç**] : (Bornova –İz.; –Brs.; *Tavşanlı –Kü.)

[**atlavuç**] : (*Ağın –El.)

2. Köprü. (*Tirebolu köyleri –Gr.; Sobran –Gm.)

atlak (II) Kadar : *Senin atlak var.* (*Karaman –Kn.)

SanalBaba

atlama (I) [**atlangeç, atlangıç**] **1.** Eşik. (*Akyazı ve çevresi –Kc.) **2.** Tarlalardan geçen kestirme yollar üzerine rastlıyan tarla sınırı ağlarına ters Λ şeklinde yapılan, 2-3 basamaklı merdiven geçit. (*Akyazı ve çevresi –Kc.; *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma, Yakademirciler –Zn.)

[**atlangeç, atlangıç**] : (*Kandıra –Kc.)

3. Akarsuyun atlanarak geçilebilen yeri. (Karadere *Gündoğmuş–Ant.)

atlama (II) Of horanlarından biri. (–Rz.)

atlama (III) Ayran. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

atlamacık [→ **atlak**]

atlama direği Çatının oturduğu kısımda dört metrede bir konulan direkler. (–Ay.)

atlamak [**atlemek**] Ayıklamak, toplamak, devşirmek. (Örencik *Yeşilova –Brd.; *Buldan köyleri, İğdir *Çivril –Dz.; Yenice *Emet –Kü.; *Antakya –Hat.; Kum *Silifke –İç.)

[**atlemek**] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

atlambaç (I) Atlaya atlaya giden bir çeşit kiraz kurdu. (Tavşancıl *Gebze –Kc.)

atlambaç (II) **1.** Suya atlanacak yüksekçe yer. (–To.) **2.** [→ **atlak**]

atlanba [→ **atlak**]

atlandı Bir çeşit çocuk oyunu. (Bolat *Hadım –Kn.)

atlandırmak Birisine bir hediye ile ismini andırmak. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

atlangaç [→ **atlak**]

atlangeç, atlangıç [→ **atlama** (I) - 2]

atlangıç [→ **atlak**]

atlanmağ Atlamak, sıçramak. (Kerkük)

atlantırmağ Hayvanları çiftleştirmek. (Kerkük)

atları batmış Adı batasıca! (Çapalı *Dinar –Af.)

atlas dikişi Yorgancılıkta baklava biçimi dikiş. (–İst.)

atlaş Atın sağrısı, arka tarafı: *Atlaşıma gel.* (*Maçka –Tr.)

atlaşmak (I) Ayırdetmek. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

atlaşmak (II) İki kişi bir ata binmek. (Çepni *Şarkışla –Sv.; –Ky. ve köyleri)

atlaştırmak Kavga eden insan ve hayvanları ayırmak. (Nudra *Şarki Karaağaç –Isp.)

atlatma Yapı işlerinde kapı ve pencere üstüne konan uzun taş. (–Gaz.)

atlatmak Aklını kaybetmek. (Danışman *Fatsa –Or.; –Tr.)

atlavuç [→ **atlak**]

atlemek [→ **atlamak**]

atleşmak Düzelmek, ayrılmak: *Güzellikle birbirimizden atleştik.* (Yenice *Emet –Kü.)

atleştırmak Düzeltmek, ayırmak: *İpi atleştıramadım.* (Yenice *Emet –Kü.)

atlı (I) Kös oyununda bütün çöplerin kapalı gelişi. (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

atlı (II) Açık kahverengi uzun bacaklı, uzun boylu karınca. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

atlı gibi Hamarat kadın. (*Bor –Ng.)

atlıḫ (I) [→ **atlık - 1**]

atlıḫ (II) Çok dayansın diye çorapların altlarına dikilen bez, örülen örgü. (*Arapkir –Ml.)

SanalBaba

atlık [**atlı̣**(I)] **1.** Köy odalarının yanında konuk atlarının bağlandığı ahır, tavla. (*Sungurlu –Çr.; Çayırlı *Haymana –Ank.)
[**atlı̣**(I)] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; Zevker *Refahiye –Ezc.; Sıyrınlık *Suşehri –Sv.)
2. Boyundurukta öküzün boynunun altına gelen ağaç. (Manyan –Kn.)

atlı karınca Al ve kara karışık renkte, uzun bacaklı bir çeşit karınca. (Çiftlik *Dinar –Af.)

atlım Namlı, şanlı. (*Yıldızeli –Sv.)

atma (I) [→ **atkı** (III)]

atma (II) Kış geceleri sırayla, haftada bir yapılan yemekli sohbetler : *Yarın akşam atmamız var, beni mazur görün.* (*İskilip –Çr.)

atma (III) Yamaç ve yarlardaki kaya parçaları. (*Mesudiye köyleri –Or.)

atma (IV) Yapıların üzerini örtmede kullanılan kalın ağaçlar. (–Kr. köyleri)

atmaca (I) [→ **atamba**]

atmaca (II) Koyunlarda bir çeşit bulaşıcı hastalık. (Gülesor *Taşlıçay –Ağ.)

atmaç [→ **atamba**]

atmadan atmak Kündeden atmak, atlatmak. (–Gaz.)

atmak (I) Asmayı yerden yükseltmek için ağaçlarla yapılan çardak. (*Safranbolu –Zn.)

atmak (II) **1.** Heybe gibi, hayvana yükletilmek için iki tarafı denk olarak hazırlanan yük. (–Krş.; *Bor –Nğ.) **2.** Yüklemek. (*Bor –Nğ.)

atmak (III) **1.** Beli gelmek. (Uğurlu *Ermenek –Kn.) **2.** Sinek yumurtlamak. (*Bor –Nğ.)

atmalı (I) Kar altında bile varlığını koruyan, beyaz, ince kabuklu, yuvarlak bir kış üzümü. (–Ml.)

atmalı (II) Çocukların oynadığı bir ceviz oyunu. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

atmar **1.** Topaç. (İvriz *Ereğli –Kn.) **2.** Elde oynanan aşık. (–Nğ. ve çevresi)

atma taş Çocukların oynadığı bir taş oyunu. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

at memegi [**at memesi**] İri, uzun taneli, beyaz bir çeşit üzüm. (–Hat.)
[**at memesi**] : (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

at memesi [→ **at memegi**]

atmen Ekim ayında yenen bir çeşit armut. (Ormancık, Uzundere *Çayeli –Rz.)

atmer Çukurunun içine kurşun dökülerek ağırlaştırılmış, oyun oynanılan büyükçe aşık : *Ne aşıkta alacağım var, ne atmere vereceğim var.* (*Bor –Nğ.)

atmık [→ **atak** (IV)]

atnan arpayı döğüştürmek Dedikoduda usta olmak : *İstediği dakka atnan arpayı döğüştürür.* (*Erciş –Vn.)

atnaştırmak Ayırmak, çözmek : *Şu yumağı atnaştır.* (*Tefenni –Brd.)

atol [**attol**] Sürülmüş tarlalarda kendiliğinden biten, tatlı yumruları çiğ ve pişmiş olarak yenilebilen, yeşil yapraklarından turşu yapılan bir bitki, yerelması. (Aşağırmaklar *Ardanuç, *Şavşat köyleri –Ar.; *Ardahan ve çevresi –Kr.)
[**attol**] : (*Göle –Kr.)

atoyunçu Zalim, durup dinlenmiyen yaramaz çocuk. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

SanalBaba

at paklası Siyah, büyük bakla. (Çitli *Mecitözü –Çr.)

atsak Aygır istiyen kısrak. (Tepeköy *Torbalı –İz.; İpsili *Hafik –Sv.)

atsamak **1.** Kısrak aygır istemek. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **2.** Ata binmeyi özlemek. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

atsız (I) Ortanca oğul, oğlan. (Gürnes *Akşehir –Kn.)

atsız (II) [**atsız parmak**] Yüzük parmağı. (Eğrigöz –Kn.)

[**atsız parmak**] : (*Lâpseki –Çkl.)

atsız parmak [→ **atsız** (II)]

at sülüğü Sulak ve bataklık yerlerde yaşıyan bir çeşit sülük. (*Ardanuç –Ar.)

atta Hayret bildirir ünlem. (Damlıboğaz *Milâs –Mğ.)

attaḫ puttaḫ Seyrek, tektük. (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

attar [**atter**] Köylerde hayvanla gezici satıcılık yapan. (Gâvurdağı, Amik *Kırıkhan –Hat.)

[**atter**] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

attarya Bakkaliye. (*Sarıkamış–Kr.)

atter [→ **attar**]

attıraç [→ **ataraç**]

attırak [→ **atak** (IV)]

attıreç [→ **ataraç**]

attırgaç **1.** [→ **ataraç**] **2.** Pamuk atan aygıt. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

attırgan Cinsel isteklerini açığa vurmuş, isterik kadın : *Amma da attırgan kadın ha!* (*Bor –Nğ.)

attırgeç (I) **1.** [→ **ataraç**] **2.** [→ **atamba**]

attırgeç (II) Yalancı. (Söğüt *Tefenni –Brd.; *Alaşehir –Mn.)

attırğan Yaylanarak topallıyan kimse. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

attırım [→ **atılan**]

attırkaç [→ **ataraç**]

attırma Mektuptaki selâm. (Mesevk –Mğ.)

attırmak **1.** Meni gelmek, meni getirmek. (*Eğridir köyleri –Isp.; Uğurlu *Ermenek –Kn.) **2.** Su ya da sıvı şeyler tazyikle fışkırmak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bor –Nğ.) **3.** Ayakta işemek. (Sobran –Gm.; –Ezc. ve köyleri)

attol [→ **atol**]

at uçuran Dağların sarp, çok dik yerleri. (*Lâdik –Sm.)

atuḫ (I) [**atuntu**] Beğenilmiyen, atılan, faydasız şey. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**atuntu**] : (Hayati *Erbaa –To.)

atuḫ (II) [**atuk**] Artık. (B. Kızoğlu *Lâdik –Sm.)

[**atuk**] : (*Merzifon köyleri –Ama.)

atuk [→ **atuḫ**]

atulla Serbest : *Hayvancığı atulla bırak!* (Çay *Eğridir –Isp.)

atuntu [→ **atuḫ**]

aturun Tütün gibi, ağızda çiğnenip tükürülen bir ot. (*Ermenek –Kn.)

at yoncası Tarlalarda, yaylalarda kendiliğinden yetişen ince yapılı bir bitki. (Aslanköy –İç.)

auduk Şımarık, sırıtkan, yılışık, açgözlü, kendini bilmez, alık (çokça çocuklar hakkında). (Kara *Düzce –Bo.)

augın Üstü kapalı su yolu. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aurrak Oldukça ağır, ağırca. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aursundurtmak Ağır göstermek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

SanalBaba

aursunmak Ağır görmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı–Kn.)

aurumak Ağrımak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

auvv Hayret bildirir ünlem. (Hazarzrat *Keçiborlu –Isp.)

auz Katı bulama. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

av (I) Su. (*Diyadin –Ağ.; –Dy.)

av (II) Ağ. (Hurma, Çetrevilli *Silifke –İç.)

ava (I) **1.** Ağa, patron. (Eymir *Bozdoğan –Ay.; –İz. ve çevresi; Karaköy *Düzce –Bo.; Otacı *Kızılcahamam –Ank.) **2.** Ağabey. (Akçapınar *Bandırma –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Düzce köyleri–Bo.; *Safranbolu –Zn.; Eraslan –Ama.; Hayati *Erbaa –To.; Otacı *Kızılcahamam –Ank.) **3.** Baba. (Çerdiyen, Ortaköy *Şarkışla, *Yıldızeli, Karaözü *Gemerek –Sv.) **4.** Dede. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ava, āva (II) Ayva. (İsabeyli *Nazilli –Ay.)

avaç Ağaç. (Manastır –Dz.; *Düzce köyleri –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Cehet *Reşadiye –To.)

āvad [**avadan** (II), **avadanlığ, avadanlıḫ, avadanlık**] Bayındır. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

[**avadan** (II)] : (*Iğdır ve çevresi –Kr.; Kerkük)

[**avadanlığ**] : (Kerkük)

[**avadanlıḫ**] : (*Iğdır –Kr.)

[**avadannık**] : (Taşburun *Iğdır –Kr.)

avadamlık [→ **avadan** (I) - **2**]

avadan (I) [**avadamlık, avadanlık** (I) - **1, 2; avdanlık**] **1.** Kavrulmuş kahvenin soğutulduğu tahta kab. (–Af.)

[**avadanlık** (I) - **1**] : (*Keçiborlu –Isp.)

2. Araç, aygıt. (*Sandıklı –Af.; *Eğridir –Isp.; Şeyhköy –Ay.; –Mn.; –Ba. ve çevresi; *Gelibolu –Çkl.; –Kc.; Eskice –Çr.; Gölköy *Kalecik –Ank.; *Pınarbaşı köyleri, *İncesu, –Ky.; *Bor –Ng.; Çiftepınar –İç.)

[**avadamlık**] : (*Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)

[**avdanlık**] : (*Kandıra –Kc.; *Karaman –Kn.)

3. Ziynet eşyası. (–Mn.)

[**avadanlık** (I) - **2**] : (*Seferihisar –İz.; *Kilis –Gaz.; Hisarcık, *Yayladağı, Amik ovası *Reyhanlı, –Hat.; –Ada.; *Silifke –İç.)

4. Av çantası. (Geyran *Niksar –To.; Hemşin *Pazar –Rz.)

avadan (II) [→ **āvad**]

avadanlığ [→ **āvad**]

avadanlıḫ [→ **āvad**]

avadanlık (I) **1.** [→ **avadan** (I) - **1**] **2.** [→ **avadan** (I) - **3**] **3.** Alet edavat dolabı, sandığı. (*Akyazı ve çevresi –Kc.; Hisarcık –Ky.; Çavuşçu *Ilgın –Kn) **4.** Alet edavat yapmak için kullanılacak ağaç. (Kızılca *Artova –To.) **5.** Hurda, kullanılmıyan eşya. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

avadanlık (II) Kış için kurutulmuş sebzeler. (*Afşin –Mr.)

avadannık [→ **āvad**]

avade Armağan, ikramiye. (*Karacasu –Ay.)

avadik Melezleşmiş buğday. (*Mesudiye –Gr.)

avak [→ **avalaḫ**]

avaklanmak Yara şişmek, azmak. (*Çeşme –İz.)

SanalBaba

avak olmak İşinden kalmak. (Kamışlı *Karaisalı –Ada.)

aval [avel] Alev. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

[avel] : (Hasanoğlan –Ank.)

avalaḫ [avak, avalak (I) - 1, avanağ, avanaḫ, avel (I)] Bön, avanak, şaşkın. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[avak] : (Demirli, Köşker –Kış.)

[avalak] : (–Ks.)

[avanağ] : (Düzenli *Şavşat –Ar.)

[avanaḫ] : (Zemme *Altıntaş –Kü.; Hayati *Erbaa –To.; Mezmek *Alucra –Gr.; *Mucur –Nş.)

[avel (I)] : (–Isp.; Aziziye, –Brd.; *Kandıra –Kc.; Heniske –Ama.; *Maçka –Tr.; –Dy.; *Bor –Nğ.; *Silifke –İç.)

avalak (I) **1.** [→ **avalaḫ**] **2.** Tembel. (–Ks.)

avalak (II) Oğlak, keçi yavrusu. (Ağlı *Küre –Ks.; Sille –Kn.)

avalla Sağır ve dilsiz. (*Çumra –Kn.)

avallanmak Alevlenmek. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

aval tabal Hastalıktan kıvranma, hastalığın en ağır durumu. (–Vn.)

avaltı Ev arkasındaki bahçe ve tarla. (Çayır *Çaycuma –Zn.)

avan (I) Devlet memuru : *Avanların yüzü soğuk olur.* (Bayat *Emirdağ –Af.; Ulubey –Uş.)

avan (II) **1.** Obur. (Körküler *Yalvaç –Isp.) **2.** Hırsız. (Güney *Yeşilova –Brd.; Tahtayazı –Ank.) **3.** İriyarı insan. (*Çal –Dz.) **4.** Sert, titiz, sinirli. (Deveviran –Bo.) **5.** Vurucu kırıcı, zorba. (Daşdarlı *Ayaş, Keşanuz –Ank.)

avan (III) Kurt : *Avan yiyesi.* (Alibeyli –İz.)

avan (IV) Sürülmesi güç olan tarla. (Düğrek –Mğ.)

avanağ [→ **avalaḫ**]

avanaḫ [→ **avalaḫ**]

avanaḫ ıslatan Ahmak ıslatan, ince ince yağan yağmur. (*Boyabat –Sn.; *Divriği –Sv.)

avanak (I) Sağnak. (*Küre –Ks.)

avanak (II) Sıpa. (*Mersin köyleri –İç.)

avan avan Sersem sersem, alık alık. (–Kü.)

avanet Kaygana. (–Vn.)

avankmak Çıban, yara şişmek, azmak. (Hadım *Çal –Dz.)

avanta **1.** Avare, işsiz, aylak, kötü kimse. (–Çr.; –Or. ve köyleri; –Rz. ve köyleri; *Bor –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.) **2.** Hile. (Şekeroba –Mr.)

avantacı Düzmeci, hileci. (–Md.)

avantı Boş yere, aldatarak gönderiş: *Beni avantıya salmış, bu defa karşılaşırsam ona avantıyı gösteririm.* (–Sv.)

avantirik demiri Hayvanın boynuna takılan hacı ağacına bağlı olan demir. (–Ant.)

avar (I) **1.** Tarladaki sebze. (*Ödemiş –İz.; *Savur –Md.; Taşoluk *Göksun –Mr.; *Beypazarı, *Nallıhan –Ank.; *Ermenek köyleri, *Bozkır, Gaziler *Hadım, *Karaman, Hatıp –Kn. ve köyleri; Misis –Ada.; Civanyayla *Mersin, *Mut, *Silifke ve çevresi, Köseçobanlı *Gülnar, –İç. ve köyleri) **2.** Sebze bahçesi. (*Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Aksaray –Kn.; *Silifke, –İç.) **3.** Hıyar. (–Ama. ve çevresi; *Havza –Sm.; –Ank.) **4.** Sebze dikmek için açılan ark. (*Mut

SanalBaba

–İç.) **5.** Parsel. (Dağla *Mecitözü –Çr.)

avar (II) Tek gözü kör olan. (–Md.)

avar (III) Bent ve set yapmaya yarıyan dallı budaklı ağaç. (Karaköy *Nallıhan –Ank.)

avara (I)[**avaracı -2, avatali**]Şaşkın, kararsız, beceriksiz, işsiz, avare. (İncesu *Dinar, –Af.; *Eğridir ve köyleri, *Yalvaç ve köyleri, Çandır, Sağrak *Sütçüler, Yakaköy * Gelendost, *Senirkent, –Isp.; Horzum *Tefenni, Aziziye –Brd.; Alâeddin, Yeşilyuva *Acıpayam, Moraca *Çal, *Çivril köyleri, Eziler *Buldan, *Sarayköy köyleri –Dz.; *Tire –İz.; *Eşme ve çevresi, Çepnidere * Turgutlu –Mn.; Akçay *Edremit –Ba.; Gündoğdu –Brs.; * Altıntaş –Kü.; *Akyazı –Kc.; Osmançavuşlar * Mudurnu –Bo.; Giremez * Araç, * Taşköprü, Oğul –Ks.; *Eskipazar köyleri –Çkr.; *İskilip –Çr. köyleri; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba, *Kavak, –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama. ve köyleri; Dodurga, Çamlıbel *Artova, *Zile –To.; *Ünye, Armutlu *Gölköy, Kuzköy *Akkuş, –Or. ve köyleri; Eynesil*Görele,*Tirebolu, *Alucra, *Şebin Karahisar, Seyitköyü, –Gr.; Anaraş *Sürmene, *Vakfıkebir, Kalafka –Tr.; Havsa *Kelkit, Uluşiran *Şiran, Tekke, –Gm.; –Rz. ve çevresi; *Ardanuç ve köyleri, *Şavşat ve köyleri, Erkinis, Humhal *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve çevresi; *Refahiye ve çevresi –Ezc.; –Vn. ve köyleri –Md.; –Ur.; Lohan, –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, –Mr. ve çevresi; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Divriği, *Gemerek, *Şarkışla, *Yıldızeli, –Sv.; –Yz. ve köyleri; *Ayaş, –Ank.; *Çiçekdağ –Krş.; *Bünyan, *Pınarbaşı, –Ky. ve köyleri; –Nş.; *Ermenek, *Ereğli –Kn. ve köyleri; –Ada. ve çevresi; *Anamur, Hacıhamzalı *Tarsus, Aslanköy –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Çöğmen, Yerkesik –Mğ.; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.)

[**avaracı - 2**] : (Bozukkale –Rz.)

[**avatali**] : (–Hat.)

avara (II) **1.** Normal gelişmiyen ekin. (İncesu *Dinar –Af.) **2.** Bağ ve bostan bozulduktan sonra teveklerde kalan tektük üzüm. (*Şarki Karaağaç –Isp.; –Kn.) **3.** Verimsiz, çorak toprak. (*Eşme –Uş.; Çerçin –Brd.; Görece –İz.; *Savaştepe ve köyleri, Yeniköy –Ba.; Giremez *Araç –Ks.; Bektemür *Kavak –Sm.; *Keşap, –Gm.; *Şerefli Koçhisar ve çevresi –Ank.; *Avanos, *Çiçekdağı –Krş.; *Ermenek ve köyleri, Taşağıl –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Ören *Fethiye –Mğ.)

avara (III) İşe yaramaz, verimsiz, kötü, bozuk, iyi olmıyan her şey : *Bu adam avaradır demedim mi?* (Körküler *Yalvaç –Isp.; Selçuklu *Akhisar –Mn.; –Ba.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; *İznik, –Brs. ve çevresi; Hisar, Domaniç *Tavşanlı –Kü.; *Gölpazarı, *Söğüt, –Bil. ve köyleri; Karatepe, Sarıkavak –Es.; *Kandıra –Kc.; Olukyanı –Zn.; *Şabanözü köyleri, Genek –Çkr.; *İskilip, Kavşit *Sungurlu, –Çr. ve köyleri; –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama. ve köyleri; Karakuş *Ünye –Or.; –Tr. ve çevresi; –Gm. ilce ve köyleri; –Ezm.; *Kemaliye, –Ezc. ve köyleri; *Erciş –Vn.; –Bt.; *Hozat –Tn.; *Ağın, –El.; –Mr.; *Balâ,

SanalBaba

*Haymana ve köyleri, Bacı *Polatlı –Ank.; *Pınarbaşı –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Ereğli, Çakırlar –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

avara (V) Kağnı arabasının okları üstüne dikilen kazık. (Varay –Ama.)

avara (VI) Hamal. (–Kr. ve çevresi; –Sv.)

avara (VII) Manda. (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

avara (VIII) **1.** Ekim ayı. (*Bayramiç köyleri –Çkl.; *Bayburt, *Kelkit, *Şiran –Gm.) **2.** Eylül ayı. (*Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.; *Refahiye ve çevresi –Ezc.)

avaracı **1.** Avara şeyler toplıyan kimse : *Bizim bağa giren avaracılar asmaları hep kırmışlar.* (* Şarki ağaç –Isp.) **2.** [→ **avara** (I)]

avarcılık Sebzecilik. (Taşoluk *Göksun –Mr.; Gaziler *Hadım, *Karaman –Kn.)

avara durmak Boş durmak, çalışmamak : *Oğlum avara durma.* (–Çkr.; Kebun *Niksar –To.)

avara galmaḫ Boş kalmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

avaralıḫ **1.** [→ **avaralık** (I)] **2.** Hamallık : *Ahmet mi? şehre gitmiş avaralıḫ eliyor (ediyor).* (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

avaralık (I) [**avaralıḫ - 1**] İşsizlik : *Bu sene avaralıkla canımız çıktı.* (Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.; –Tr.; Çayırlı *Haymana, *Şerefli Koçhisar ve köyleri –Ank.; Kızıllar *Karaman –Kn.; *Silifke –İç.)

[**avaralıḫ -1**] : (Kırzılçakçak *Arpaçay –Kr.)

avaralık (II) [**avartalık**] Yağmurlu, rüzgârlı gün : *Bugün avaralık, çite (çifte) gidilmez.* (Uchisar –Nş.)

[**avartalık**] : (Hisarcık *Yayladağı, –Hat.)

avaralık vermek Çalışan kimseyi işinden alıkoymak. (–Gaz.)

avarcı Sebze bahçıvanı (kadın). (*Ermenek –Kn.)

avardı ayoktu Ha vardı ha yoktu, olsa da olmasa da olur. (Fili *Biga –Çkl.)

avardı [**avarık, avarlık - 1, avar yeri**] Eve yakın sebze bahçesi. (Dereçine *Bolvadin –Af.)

[**avarık**] : (Toprakkale *Osmaniye –Ada.)

[**avarlık - 1**] : (–Es.; Varyanlı, –Mr.; *Beypazarı –Ank.; Sarıvadi *Ermenek, Kızıllar *Karaman, Hatunsaray –Kn.; *Kozan, –Ada. ve köyleri; Köseçobanlı *Gülnar, *Mut köyleri –İç. ve köyleri)

[**avar yeri**] : (*Ermenek –Kn.)

avar etmek Sebze dikmek. (*Ermenek –Kn.)

avarık [→ **avardı**]

avarız **1.** Köy hükmî şahsiyetinin malları. (Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.) **2.** Mahalle halkından ihtiyacı olanlara faizle verilip işletilen vakıf, para. (*Bor –Nğ.)

avarlık **1.** [→ **avardı**] **2.** Sebze. (*Dörtyol –Hat.)

avartalık [→ **avaralık**]

avartma Turşu yapmak için hazırlanan sarımsaklı ekşi su. (*Bozdoğan –Ay.)

avar yeri [→ **avardı**]

avar zavar Bahçede, tarlada ekili durumda bulunan sebze ve tahıl. (*Ereğli –Kn.)

avat (I) [**avayıt - 2, avcade, avet** (I), **aveyet, aveyit - 1, aveyt, avit, aviyet**]

SanalBaba

1. Hediye, armağan. (Narlıdere *Buldan –Dz.; Kuvvetli, Yenice *Ödemiş –İz.)

[avayıt - 2] : (–İz.)

[avcade] : (*Zile köyleri –To.)

[avet (I)] : (*Bozdoğan –Ay.; *Elmalı –Ant.; Ahi –Mğ.)

[aveyet] : (*Lâdik –Sm.)

[aveyit - 1] : (Kamalos –Sm.)

[aveyt] : (Gireği *Çal –Dz.; *Mahmudiye, Çağlam –Es.; –Sm.; Bayralar *Elmalı –Ant.)

[avit] : (Piraziz –Gr.; İliköy *Milâs –Mğ.)

[aviyet] : (–Ank.)

2. Kızı gelin evinden alırken verilen bahşiş. (Karabayat –Ant.)

avat (II) Böğürtlen. (*Maçka –Tr.; Kürtün *Torul –Gm.)

avatali [→ **avara** (I)]

avatlamak Acele etmek. (Kozak *Bergama –İz.)

avava [avavi] Yeşil sert kabuklu bir çeşit böcek, mayıs böceği. (Dodurga *Bozöyük –Bil.)

[avavi] : (*İznik –Brs.; –Bil.)

avavi [→ **avava**]

avayıt, avayit **1.** Hizmet karşılığı ödenen bedel. (Söğüt –Dz.) **2.** [→ **avat** (I) **-1**] **3.** Zarar, ziyan yapan hayvanların sahiplerinden, köy korucusunun aldığı para. (Dudaş *Söğüt –Bil.) **4.** Düğüne davet için başka köyleri dolaşan kendisine okuyucu denen kimseye verilen bahşiş. (–Ama. köyleri; Kışlacık –Ank.) **5.** Gelin olacak kız için istenen para, başlık. (Kapıköy *Maçka –Tr.) **6.** Bahşiş olarak verilen yiyecek. (Görmel *Ermenek –Kn.)

ava yol Geniş yol, ana yol. (*Boyabat –Sn.)

avaz (I) Melodi, makam, beste. (İncesu *Dinar –Af.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Pekün *Kelkit –Gm.; *Ayaş –Ank.)

avaz (II) Durum, keyif : *Bu sene buğdayların avazı iyi değil.* (Yenice *Emet –Kü.)

avaz etmek Yas tutmak, ağlamak. (Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan –Ay.)

avazlamak Bağırmak. (Aziziye –Brd.)

av belleği Av yeri, av için öğrenilen, seçilen yer. (*Zara –Sv.)

av buğday Beyaz buğday. (Damışman *Fatsa –Or.)

avca bulut Yağmur bulutu. (*Ünye –Or.)

avcade [→ **avat** (I) **-1**]

avcalamaḫ Ovmak. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

avcalamak Bir şeyi herkesten önce kapmak, kapıp kaçmak. (Bunak *Tefenni –Brd.; Dombaylı *Salihli –Mn.; –Nğ.)

avcar (I) **[avce]** **1.** Ezilmiş, parçalanmış. (Yassıviran *Senirkent –Isp.) **2.** Tane : *Eşek hoşaftan ne anlar, suyunu içer avcarı kalır.* (–İst.; Durlaz *Ereğli –Kn.) **3.** Pastırma ve sucuğa konulan baharat. (*Ardahan –Kr.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, *Göksun ve köyleri, –Mr.; Başlamışlı *Dörtyol –Hat.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; *Bünyan, *Pınarbaşı, –Ky.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Kadirli –Ada.) **4.** Lezzet, tat. (–Nğ.) **5.** Hıyar, karpuz gibi şeylerin tohumu. (Karaözü *Şarkışla –Sv.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)

[avce] : (*Birecik –Ur.)

SanalBaba

6. Tabak somağının posası. (*Bor –Ng.)**7.** Kışlık yiyecek, kış yiyeceği. (*Kangal köyleri –Sv.)

avcar (II) Saçma, barut gibi av malzemesi. (*Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, *Göksun ve köyleri, –Mr.; *Kırıkhan ve çevresi –Hat.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.; *Kadirli, *Kozan, Kümbet, –Ada.)

avcar (III) **1.** Mantık, mantıkî düzen: *Lâfının hiç avcarı yok.* (*Bor –Ng.) **2.** Kıvam, karar. (–Ng.)

avcar etmek Parçalamak, ezmek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

avcarlamak Et, balık gibi yiyeceklerin kokmasını önlemek ya da kokusunu almak için baharatlamak. (Çoğulhan *Afşin, –Mr.; Civanyayla –İç.)

avcarsız **1.** Gelişigüzel. (Bahçeli *Bor –Ng.) **2.** Abuk sabuk. (–Ng.)

avce [→ **avcar** (I) - **5**]

avceyil Kır çalısı. (Başköy, Taşburun *Iğdır –Kr.)

avcı çiftesi Güneyde, birbirine çok yakın iki yıldız, ekizce. (Davdas *Ermenek –Kn.)

avcıl [**avcil, avcu - 1**] İyi av avlıyan hayvan. (*Eşme –Uş.; *Alaşehir, –Mn.; *Kandıra –Kc.; *Safranbolu –Zn.; –Çr.; Tekke –Gm.; Çamlıbel *Artova –To.; –El.; –Gaz.; –Hat.; *Silifke –İç.)

[**avcil**] : (*Ardahan –Kr.)

[**avcu - 1**] : (Kızılca *Artova –To.)

avcıyel Funda gibi kısa, sert, sık dallı bir ağaççık. (*Iğdır –Kr.)

avci Yunustan biraz büyük, tehlikeli, eti yenir bir çeşit balık. (Taşucu *Silifke –İç.)

avcide Hediye, armağan. (–Kü.)

avcil [→ **avcıl**]

avcu **1.** [→ **avcıl**] **2.** Avcı. (*Iğdır –Kr.)

avcu kavun olmak Gaibe hükmetmek: *Avcum kavun değildi koklayaydımda bileydim.* (*Erciş –Vn.)

avcun Değirmenciye, öğütme bedeli paradan başka verilen bir miktar un. (*Kırıkhan ve çevresi –Hat.)

avcur Uzun direk. (Kalınağıl *Hadım –Kn.)

avçı Avcı. (*Iğdır –Kr.)

avçuk Avuç. (Düzköy *Keşap –Gr.)

avdal [**avdalla - 1**] Alık, aptal. (Aşağılıca –Es.; *Iğdır –Kr.)

[**avdalla - 1**] : (Sille –Kn.)

avdalla **1.** [→ **avdal**] **2.** Sağır, kekeme. (May *Çumra –Kn.)

avdamak Oyalamak, işgal etmek. (–Kn.)

avdan Pazar günü. (*Simav –Kü.)

avdanertesi Pazartesi. (*Simav–Kü.)

avdanlık [→ **avadan** (I) - **2**]

avdas Aptes. (*Erciş –Vn.)

avdıh **1.** Cacık. (Taşburun *Iğdır –Kr.) **2.** Kavrulmuş buğdayı el değirmeninde çekerek elde edilen iri undan süt ve şekerle yapılan çorba veya helva kıvamında tatlı. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

avdık Ayran. (*Iğdır –Kr.)

avdılmus Şîa mezhebinde uğursuzluk sembolü mevhum bir şahsiyet. (Canbekli aşireti, Irmaç *Kangal –Sv.)

avdır Erkeklik organı. (–Or.)

avdırmak [→ **ağmak** (I) - **1**]

avdört Köş oyununda çöplerin dördününde açık gelmesi. (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

avduk Şımarık, kendini bilmez, alık, açgözlü. (*Düzce –Bo.)

SanalBaba

avdurmak Bir şeyi, sırtın öte yüzüne aşırmak, devirmek, yuvarlamak. (–Af. köyleri; Çilehane *Reşadiye –To.)

ave Abla. (–Çkr.)

avedi Acele : *Biraz avedi etsene.* (–Ks.)

avel (I) [→ **avalaḥ**]

avel (II) [→ **aval**]

avelik 1. Kuzukulağına benzer, yabani, ekşimtırak, sarma sarılan bir çeşit ot. (*Varto –Mş.) 2. Tohumundan ekmek yapılan yabani bir ot. (*Ahlat –Bt.)

aveşiyh Orman bakım memuru. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

avet (I) [→ **avat** (I) - 1]

avet (II) Vait. (*Elmalı –Ant.)

aveyet [→ **avat** (I) -1]

aveyit 1. [→ **avat** (I) -1] 2. Davulculara emeklerine karşılık verilen para. (Kazancı –Kn.) 3. Anafor, rüşvet. (Çıplak *Avanos –Krş.)

aveyt [→ **avat** (I) -1]

avgan (I) [**avgos, avgun** (I) -2, **avkın-1**] 1. Üstü açık sarnıç. (Kılandıras *Sandıklı –Af.; *Karahallı –Uş.; Atabey, Zeyve –Isp.; *Çal ve köyleri, Çöplü, İğdir *Çivril, –Dz.; Burhaniye *Nazilli –Ay.; Akbaba *Beykoz –İst.)

[**avgun** (I) - 2] : (Ortaköy *Çal –Dz.)

2. Pınar. (Çaltı *Gelendost –Isp.)

[**avgos**]: (Yakaköy*Gelendost–Isp.)

[**avkın - 1**] : (Dudaş *Söğüt –Bil.)

3. Suyun, derelerin kenarlarında oyduğu çukur yer. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Navlu *Yeşilova –Brd.; Gökçeler –Kü.)

avgan (II) Gebe inek. (–İz.)

avganlamak Asmaların dibini kabartmak. (Cebel *Eğridir, Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Brd.)

avganmak Su çukurda toplanmak, göllenmek. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

avgant [**avgaz, avgı, avgın** (I) -1, **avgon, avgun** (I) -1, **avğın -1, avğun** (II) -1, **avkant, avkas, avkın -2, avkun**] Üstü kapalı veya açık su yolu, ark, bahçe duvarlarında açılan su deliği. (Teke –Sm.; –Kn.; Güzelsu *Akseki, Seydiler *Manavgat, Karadere *Gündoğmuş, *Alanya –Ant.)

[**avgaz**] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; –Nğ.; Belekler *Ilgın –Kn.; *Akseki –Ant.)

[**avgı**] : (Zeyne, Bozağaç *Gülnar –İç.)

[**avgın** (I) - 1] : (–Ay.; *Bergama, Bornova –İz.; Tokat, Bozan, Yakakayı –Es.; –Bo.; Buğabağı çevresi –Çr.; –Mş.; Eloğlu, –Mr.; Çepni *Şarkışla –Sv.; Küçükboymul, Çalılı –Yz.; *Haymana köyleri –Ank.; –Krş.; Akkışla *Bünyan, Zile *Develi, –Ky.; *Mucur –Nş.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Uğurlu, Çukurbağ, *Ermenek, Çavuşçu *Ilgın, Kızıllar, *Karaman, *Akşehir –Kn.; *Saimbeyli köyleri –Ada.; *Silifke ve çevresi, *Anamur, Gözne *Mersin, –İç.; –Ed.)

[**avgon**] : (Zermut *Torul –Gm.)

[**avgun** (I) - 1] : (*İznik –Brs.; *Tosya, Giremez *Araç –Ks.; –Çr.; –Sn.; –Sm. ve çevresi; Varay –Ama.; *Zile –To.; –Mr.; Ortaköy *Şarkışla –Sv.; –Yz.; Çanıllı, *Ayaş, Bacı *Polatlı –Ank. çevresi; –Krş.; –Nğ. ve çevresi; Kıraman *Ereğli, Afşar –Kn.; İbradı *Akseki –Ant.)

SanalBaba

[avğın - 1] : (Çoğulhan *Afşin –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.; *Mut köyleri –İç.)
[avğun (II) - 1] : (–Çr.)
[avkant] : (*Akseki köyleri –Ant.)
[avkas] : (Ortacaköy *Akşehir, Ortakaraviran *Bozkır, Eğrigöz –Kn.)
[avkın - 2] : (–Sv.; Sofular –Ank.; –Ky.; Bademli –Kn.)
[avkun] : (–Sv.; –Ank.)

avgar Bıldırcın avlamaya yarıyan bir aygıt. (*Cide –Ks.; –Sn.)

avgaşmak [→ **avkalaşmak**]

avgaz [→ **avgant**]

avgeştirmek Karıştırmak, dolaştırmak : *İpliği avgeştirdim.* (İshaklı *Çivril –Dz.)

avgetmek [→ **avketmek - 2**]

avgı [→ **avgant**]

avgıç [avgış, avguç] Bezelye, börülce gibi taneleri yenen bir ot. (İnönü *Söğüt –Bil.; Satılmış –Es.)
[avgış] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[avguç] : (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

avgın (I) **[avgun (I) - 6, avğın - 2, avğun (II) - 2]** **1.** [→ **avgant**] **2.** Lâğım. (Tokat –Es.; *Sungurlu, *Mecitözü –Çr.; *Sorgun, Küçükboymul, –Yz.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Saimbeyli köyleri –Ada.)
[avgun (I) - 6] : (*Bartın –Zn.; Peşman *Daday, –Ks.; –Sn.; –Sm.)
[avğun (II) -2] : (–Çr.)
3. Kapalı su yollarında, su almak için açılan delikler. (Akçakaya –Ky.)
[avğın - 2] : (–Ky.)
4. Suyun akmasını sağlıyan tabiî meyil. (İncekum *Silifke –İç.)

avgın (II) Hasis, cimri. (Belekler *Ilgın –Kn.)

avgış [→ **avgıç**]

avgon [→ **avgant**]

avgos [→ **avgan (I) - 2**]

avgu Çam kabuğu. (*Zile köyleri –To.; –Mr.)

avguç [→ **avgıç**]

avgun (I) **1.** [→ **avgant**] **2.** [→ **avgan (I) - 1**] **3.** Kanalla gelen suyun çeşmelere ayrılacağı yerde biriktiği küçük taş havuz. (–Sv.) **4.** Sulak, bol sulu yer. (–Krş.) **5.** Esas arktan ayrılan su yolunda açılıp, kapatılan yer, kapak. (–Nğ.) **6.** [→ **avgın (I) - 2**] **7.** Birkaç kere sürülüp kabartılmamış tıkız tarla : *Avgun olan yerde ekin olmaz.* (Oğul –Ks.)

avgun (II) Boğasak, boğa istiyen inek : *Bizim inek avgun olmuş.* (Körküler *Yalvaç –Isp.)

avgun (III) **[avğun (I)]** Ayçiçeği. (–Çr.; Çoğulhan *Afşin –Mr.)
[avğun (I)] : (–Çr.)

avgun (IV) Avcılıkta kuşlara kurulan tuzak. (Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

avguş etmek Ava gitmek. (Cinis *Aşkale –Ezm.)

avğan Bir çeşit yemek. (Körküler *Yalvaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.)

avğın **1.** [→ **avgant**] **2.** [→ **avgın (I) - 3**]

avği [→ **avu - 1**]

avğun (I) [→ **avgun (III)**]

avğun (II) **1.** [→ **avgant**] **2.** [→ **avgın (I) - 2**]

avha Bıçak. (Çıplak *Avanos –Krş.)

avḫalamaḫ [→ **avkalamak**]

avhalamak [avhınlamak] **1.** [→ **avkalamak**] **2.** Avuç dolusu almak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

SanalBaba

[avhınlamak] : (–Mr.)
3. El şakası yapmak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

avhalaşmak 1. Oynaşmak. (–Çr.) 2. Şakalaşmak. (–Çr.)

avhıdmak Kandırmak. (Kisenit *Feke –Ada.)

avhınlamak [→ **avhalamak**]

avhırak [avḫuruḫ, **avkırak**] Balgamlı tükürük. (İncesu *Dinar –Af.)
[avḫuruḫ] : (Başağrı *Mesudiye –Or.)
[avkırak] : (İncesu *Dinar –Af.)

avḫuri [→ **avhuru**]

avhuru [**afkırı, avḫuri, avkırı, avkuru** (I) - 2, **avkuru büvkürü**] Yan üstü, meyilli, ters, aykırı, çapraz, döne döne (yol). (*Düzce –Bo.; –Sn.; Sorhun *Niksar –To.)
[afkırı] : (*Akyazı çevresi –Sk.)
[avḫuri] : (Erkinis *Yusufeli –Ar.)
[avkırı] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Bozarmut –Ks.)
[avkuru (I) - 2] : (Karapınar *Çaycuma, –Zn.; Aşağıoba, Karabüzey *Araç, Peşman *Daday –Ks.; –Sn.; –Sm.; Yerkuzlu *Erbaa –To.; –Gr.; *Ünye –Or.; *Andırın –Ml.)
[avkuru büvkürü] : (*Ünye köyleri –Or.)

avḫuruḫ [→ **avhırak**]

avı (I) 1. Yabani zakkum. (*Babadağ ve köyleri, *Sarayköy –Dz.; *Tirebolu –Gr.) 2. [→ **avu - 1**]

avı (II) Avlu. (*Emet –Kü.)

avı (III) [→ **ayu** (II)]

avı (IV) Tırtıl. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

avıç Avuç, el ayası, ortası. (Aydoğmuş *Keçiborlu, Y. Bademli *Şarki Karaağaç –Isp.)

avıḫmah, avıḫmak Av köpeği yavruları ava alışmak. (*Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)

avıkkın 1. Erkek istiyen, kızgın dişi hayvan. (*Yalvaç –Isp.) 2. Ava alışkın hayvan, köpek. (*Ermenek ve köyleri –Kn.; *Anamur, Meydan *Mut, –İç.)

avıkmak [→ **avkalamak** (I) - 2]

avıktırmak Alıştırmak, cesaretlendirmek. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

avıl [**avla** (I) - 6, **avlağ** (I) - 2, **avlağa** - 2, **avlağan** - 1, **avlağı** (I) - 2, **avlavuç, avlo** - 2, **avloç, avlogı, avlu** (I) - 1, **avul** (I) - 2] Ağıl. (*Kandıra –Kc.)
[avla (I) - 6] : (*Şebin Karahisar –Gr.; *Şarkışla ve köyleri, Çepni, *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, Ezbider *Suşehri–Sv.; Çayırlı *Haymana –Ank.)
[avlağ (I) - 2] : (–Brs.; *Kangal ve köyleri, *Yıldızeli –Sv.)
[avlağa - 2] : (Cumalıkızık –Brs.; Genek –Çkr.; Varay, –Ama.; Çepni *Gemerek, Küpeli –Sv.; *Çubuk –Ank.)
[avlağan - 1] : (–To.)
[avlağı (I) - 2] : (Küçükkabaca *Uluborlu –Isp.; Çepni *Şarkışla –Sv.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.)
[avlavuç] : (*Zara –Sv.)
[avlo - 2] : (Kızılköy –To.)
[avloç] : (Halhavu *Zara –Sv.)
[avlogı] : (–Ks.)
[avlu (I) - 1] : (Moraca *Çal –Dz.)
[avul (I) - 2] : (*Safranbolu –Zn.; Sazcığaz *Gürün –Sv.; Konyar aşireti, Katransa, Kayalar –Selânik)

avılmak 1. Yüreği ezilmek. (–Bt.) 2. El ile oğulup un gibi, toz gibi olmak. (Kerkük)

SanalBaba

avınak Avanak. (Karahisar *Tavas –Dz.)

avınak ıslatan Ahmak ıslatan. (*Acıpayam –Dz.)

avındırmak [**avundurmak** (I)] Hayvanları çiftleştirip döl almak, gebe bırakmak : *Kısrağı avındırdınız mı?* (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bor –Nğ.)

[**avundurmak** (I)] : (Hisarardı *Yalvaç, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çardak –Dz.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan–Ay.;–Gm. köyleri; *Bor –Nğ.; *Anamur, Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Abdurrahmanlar *Serik –Ant.)

avın kanlı olsun Ava giden avcıya "rasgele" anlamında söylenen söz. (Sasallı –İz.)

avınmak (I) [**avunmak - 1**] Dişi hayvan gebe kalmak, döl tutmak. (Çiftlik *Dinar –Af.; *Keçiborlu ve köyleri, Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç ve köyleri, Atabey *Şarki Karağaç, Senir–Isp.; Devri, Kuzköy *Bucak, Akçaköy, Salda *Yeşilova, Aziziye, –Brd.; Yeşilyuva, *Acıpayam, Ekse *Çal, Çöplü, *Çivril, Muğlasın *Tavas –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Eşme ve çevresi –Mn.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Soğukpınar *Kangal, Ortaköy *Şarkışla, –Sv.; K. Boymul –Yz.; *Bünyan ve köyleri, *Pınarbaşı, –Ky.; *Bor –Nğ.; Durlaz *Ereğli –Kn.; *Mut ve köyleri, –İç.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı, *Finike ve köyleri –Ant ; Kımık *Fethiye –Mğ.)

[**a**[illegible]**nak - 1**] : (Balçıkhisar –Af.; [illegible] ve köyleri, *Eğridir ve [illegible], *Senirkent, *Uluborlu, Barsp.; *Yeşilova köyleri, Anbarcık *Gölhisar, Çerçin –Brd.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.; Genirler *Altıntaş –Kü.; *Kargı –Ks.; Teke –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Ziğdi *Erbaa –To.; *Ünye köyleri –Or.; *Torul köyleri –Gm. köyleri; *Ardanuç köyleri, *Şavşat köyleri, *Yusufeli –Ar.; *Ardahan –Kr.; –Ezc.; *Arapkir –Ml.; *Divriği köyleri, *Gürün köyleri, *Şarkışla köyleri, *Koyulhisar –Sv.; –Yz.; Akçakaya –Ky.; Sarılan *Avanos –Krş.; *Bor, –Nğ.; –Ada.; Hacıhamzalı *Tarsus, Civanyayla –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Dereköy, Kafcağız –Krk.)

avınmak (II) Avunmak. (Ekse *Çal, Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Eğrigöz, Yenice *Emet, –Kü.; Bozan, Tokat –Es.; *Alaçam –Sm.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; Beydili *Nallıhan –Ank.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı, Çukurbağ *Kaş –Ant.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.)

avınmak (III) Soğukta üşüyüp kendinden geçmek : *Ali pazardan gelirken kırda avınmış kalmış.* (Yaraşlı *Haymana –Ank.)

avırdını yırtmak Çalım satarak küfreden kimseyi cezalandırmak. (*Bor –Nğ.)

avırt (I) [**avıt, avud** (II), **avuk** (I), **avut** (I) - **2**] Avurt, yüz. (İsabey *Çal –Dz.; Yenice *Emet –Kü.; Kepen *Sivrihisar –Es.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Ceyhan köyleri –Ada.; *Mut, *Silifke, –İç.; *Serik köyleri –Ant.)

SanalBaba

[avıt, avut] : (Salda *Yeşilova –Brd.)
[avud (II)] : (Alanlı –Ay.)
[avuk (I)] : (Bornova –İz.; Ağlı *Küre –Ks.)
[avut (I) - 2] : (Ortaköy *Çal –Dz.; –Vn.)

avırt (II) [→ **avırtlak** (II) - 1]

avırt çıkmak Sertleşmek, hiddet göstermek. (Cumalıkızık –Brs.)

avırtdak [→ **avırtlak** (I)]

avırt itmek Surat asarak çalım satmak : *Gılığına bakmaz da avırt ider, nesine gıvanır bilmem.* (*Bor –Ng.)

avırtlak (I) [**avırtdak, avurtlak** (I) - 2] Avurdu yumru, sarkık olan insan veya hayvan. (Yenice *Emet –Kü.; Çalılı –Yz.; Çalış, Çayırlı *Haymana –Ank.)
[**avırtdak**] : (*Iğdır ve çevresi –Kr.)
[**avurtlak** (I) - 2] : (Tokat –Es.; Çepni *Şarkışla –Sv.; Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

avırtlak (II) [**avırt** (II), **avurtlak** (II)] 1. Başak tutmak üzere olan ekin. (Kuzucular *Dörtyol –Hat.; *Ermenek ve köyleri –Kn.)
[**avırt** (II)] : (Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.)
[**avurtlak** (II)] : (Yalak *Pınarbaşı –Ky.; B. Çaylı *Dörtyol, Misis, –Ada.)
2. Akdeniz bölgesinde, üzüm mevsiminde sarı çiçek açan, geniş yapraklı bir ot. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

avır zavır [→ **avur zavur - 1**]

avır zavır etmek [→ **avur zavur etmek**]

avıt, avut [→ **avırt** (I)]

avıtmak Avutmak. (*Çal köyleri, Ovacık *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Karahallı, *Uşak –Kü.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; –Hat.; *Develi, Mahzemin –Ky.; Tömek –Kn.; *Mut köyleri, *Silifke, Aslanköy –İç.)

avıyıt Hediyeye karşılık olarak gönderilen hediye. (Balkandak *Beyşehir –Kn.)

avı yivi Adamın içi dışı, iciği ciciği. (*Ilgaz –Çkr.; –To.)

avız (I) [**avla** (II)] Ağız. (*Bozdoğan –Ay.; Hacıahmet *Düzce –Bo.)
[**avla** (II)] : (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

avız (II) Kez, kere. (Hacıahmet *Düzce –Bo.)

avız (III) Tarlanın ekinleri kalktıktan sonraki durumu. (Salman *Akkuş –Or.)

avız (IV) 1. [→ **ağuz** (I) - 1] 2. Ağız sütünden yapılan yemek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

avi Ayı. (*Ardanuç ve köyleri, *Şavşat ve köyleri –Ar.; *Ardahan ve çevresi, *Göle ve çevresi –Kr.)

avi karıncası Karıncanın ormanda yaşıyan çok büyük bir çeşidi, ayı karıncası. (*Ardanuç –Ar.)

avikleşmek Meşgul olmak. (–Hat.)

avil 1. Sarsak, aptal. (Bayadı –Or.) 2. Bayağı, âdi, açıkgöz. (*Osmancık –Çr.)

avit [→ **avat** (I) -1]

avive Yeşil ve sert kabuklu mayıs böceği. (Korucu *İvrindi –Ba.)

aviyet [→ **avat** (I) -1]

avk Düzen, hile. (*Çivril ve köyleri –Dz.; –Kü.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Hisarcık –Ky.; Ihlara *Aksaray –Kn.; *Bor –Ng.)

avka düşmek Tuzağa düşmek : *Onlar beni avka düşürdüler.* (–Ky.)

SanalBaba

avkalamak (I) **[avḫalamaḫ, avhalamak - 1, avıkmak, avkallamak, avkılamak - 2, 3, 4; avkmak - 2, avkulamak]** **1.** Isırmak : *Köpek çocuğun avkalamadık yerini bırakmamış.* (Çiftlik *Dinar –Af.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Ünye –Or.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) **2.** Örselemek, hırpalamak, ansızın altına almak. (Söbüova *Gelendost, Yassıviran, *Senirkent, *Şarki Karaağaç, Cebel, Tahtacı, –Isp.; Bunak *Tefenni, Akçaköy, Salda *Yeşilova, –Brd. ve köyleri; Darıveren, *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri –Dz. ve köyleri; Eğridere *Kuyucak –Ay.; *Alaşehir, –Mn. köyleri; –Ba. ve köyleri; Yiğitaliler *Bayramiç –Çkl.; –Brs.; Yenice *Emet, *Simav, Bölme *Uşak – Kü. ; Tokat –Es.; *Kargı –Ks.; *Torul köyleri –Gm.; Çoğulhan *Afşin, *Göksun –Mr.; –Sv.; *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Silifke ve köyleri, *Mut –İç.; Güzelsu, İbradı *Akseki, Karadere *Gündoğmuş, *Elmalı –Ant.; Yaşyer *Milâs, Orhaniye *Marmaris, Yerkesik –Mğ.; Osmanlı –Ed.)

[avḫalamaḫ] : (Kerkük)

[avhalamak -1] : (*Şebin Karahisar –Gr.; Çepni *Gemerek, *Divriği, *Kangal ve köyleri, *Zara –Sv.; Kerkük)

[avıkmak] : (*Burhaniye –Ba.)

[avkılamak - 2] : (–Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam, Karahisar *Tavas –Dz.)

[avkulamak] : (–Isp.)

3. [→ **avkmak - 5**] **4.** Karıştırmak, iyice karıştırmak, kabartmak. (*Senirkent, *Yalvaç –Isp.; Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.; Gebeler *Kırkağaç –Mn.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; Tokat, –Es.; Taşoluk *Göksun –Mr.; –Sv.; Garnodi *Ermenek –Kn.; Eldirek, *Fethiye –Mğ.; Osmanlı –Ed.)

[avkılamak - 3] : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.)

[avkmak] : (Minnetler *İvrindi –Ba.)

5. Sıkıştırmak. (–Brd.; Sultanhisar *Nazilli –Ay.; –Sn.; *Ahıska –Kr.) **6.** Oynamak. (–Brd.) **7.** Çocuğu hırpalıyarak sevmek. (Teke –Sm.) **8.** Azarlamak, tehdit etmek. (*Çal –Dz.; B. Yenice *Osmaneli, *Söğüt –Bil.; *Ilgaz, –Çkr.; *Boyabat –Sn.) **9.** Ovmak, ovalamak, masaj yapmak. (Köşk, Yavlu –Ay.; *Torbalı ve çevresi, Balçuva –İz.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Orhaniye *Marmaris, *Bodrum –Mğ.)

[avkılamak - 4] : (Karahisar *Tavas –Dz.)

10. Çalkalamak, elemek. (*Susurluk –Ba.; –Bo.; –Çr.) **11.** Yakalamak, tutmak, avuçlamak. (Hamurcu –Ky.; Güzelsu *Akseki, Çomaklı *Korkuteli –Ant.)

[avkallamak] : (–Sm.)

avkalamak (II) **[avketmek - 1]** Engel olmak, geciktirmek. (Peşman *Daday –Ks.)

[avketmek - 1] : (–Ama.; –El.; –Sv.)

avkalanmak **1.** Zedelenmek, hırpalanmak, örselenmek. (*Eşme –Uş.; Yassıviran *Senirkent –Isp.; –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Ermenek –Kn.) **2.** Ufalanmak. (Yerkesik –Mğ.)

avkalaşmak **[avgaşmak]** Boğuşmak, didişmek, altalta üstüste gelmek. (*Eğridir köyleri, Yassıviran *Se-

SanalBaba

nirkent –Isp.; Furunlu *Bayındır –İz.; Zeytinli *Edremit –Ba.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; –Sv.; *Ermenek –Kn.)

[avgaşmak] : (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Aziziye –Brd.)

avkallamak [→ **avkalamak** (I) - 11]

avkam İnsanın iki eli ile, hayvanın da ağızla alabildiği miktar. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

avkamak (I) [→ **avkmak** - 5]

avkamak (II) Tekdir etmek, paylamak. (*Simav –Kü.)

avkan (I) Uzak : *Avkandan geldim.* (Karaçay –Es.)

avkan (II) Suyun toplandığı yer, havuz. (Aydoğmuş –Rz.)

avkan (III) Heyecan. (*Çorlu –Tk.)

avkanı kalkmak Heyecanlanmak, kızmak, hiddetlenmek. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

avkanlı Sinirli. (Tepecik –Ay.)

avkant [→ **avgant**]

avkas [→ **avgant**]

avketmek [**avgetmek**] **1.** [→ **avkalamak** (II)] **2.** Oyalamak, susturmak. (*Zara –Sv.)

[avgetmek] : (*Zara –Sv.)

3. Kovmak. (*Zara –Sv.)

avkı Çam kabuğu tozu. (*Mut ve köyleri, *Silifke ve köyleri –İç.)

avkılamak [**avkmak** - 7] **1.** Buruşturmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; –Kü.) **2.** [→ **avkalamak** (I) -2] **3.** [→ **avkalamak** (I) - 4] **4.** [→ **avkalamak** (I) - 9] **5.** Ezmek, ufalamak. (Alanlı –Ay.; Furunlu *Bayındır –İz.; *Yatağan –Mğ.)

[avkmak - 7] : (Hisarköy *Sarayköy –Dz.; Furunlu *Bayındır –İz.; *Eşme ve çevresi –Mn.; *Ula, Yerkesik –Mğ.)

6. [→ **avkmak** - 5] **7.** Çam, ceviz kabuğu veya menengiçle derileri terbiye etmek. (*Karaisalı –Ada.)

avkılanmak **1.** Buruşmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Bozdoğan, *Karacasu –Ay.; *Alaşehir –Mn.) **2.** Örselenmek, kırılmak, ufak parçalara ayrılmak. (Karacasu –Ay.; Orhanlı *Seferihisar –İz.; *Yatağan –Mğ.)

avkılmak Bal peteğinden ayrılmak. (–İç.)

avkımak (I) **1.** [→ **avkmak** - 5] **2.** Çamaşırı durulamak. (*Bor –Nğ.)

avkımak (II) Yuğurulmuş hamuru yapışmaması için una bulayarak yumak yumak hazırlamak. (–Brs.)

avkın **1.** [→ **avgan** (I) - 2] **2.** [→ **avgant**] **3.** Su deposu. (–Sv.)

avkınlamak Dolaşıp gezmek. (–Ky.)

avkınmak Tuzağa düşmek. (–Ky.)

avkırak [→ **avhırak**]

avkırı [→ **avhuru**]

avkırmak (I) Havlamak. (*Dinar –Af.)

avkırmak (II) Ağzını havaya açarak ağlayan küçük çocukların ağzına, babasının terlik veya ayakkabısının tersiyle vurmak. (*Elmalı –Ant.)

avkırmak (III) [**avkırtmak** - 1] Çalmak, aşırmak. (*Çal –Dz.)

[avkırtmak - 1] : (Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam, *Çivril –Dz.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

avkırtmak **1.** [→ **avkırmak** (III)] **2.** Aldatmak, sezdirmemek, avlamak. (Kızılhisar –Dz.; *Nazilli –Ay.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

SanalBaba

avkma Çökelek, taze soğan ve zeytinyağı ile yapılan bir çeşit salata. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

avkmak [**avkalamak** (I) - **3**, **avkamak** (I), **avkılamak - 6**, **avmak** (III)] **1.** Parçalamak, çok küçük parçalara ayırmak. (Alanlı –Ay.; Minnetler *İvrindi –Ba.; *Ula –Mğ.) **2.** [→ **avkalamak** (I) - **4**]

[**avmak** (III)] : (–Vn.; –Bt.; –Ur.) **3.** Dövmek. (*Edremit –Ba.) **4.** Çamaşırı durulamak. (*Bor –Nğ.) **5.** Çitilemek, avuç içinde sıkıştırmak, ovmak, ovalamak. (Bademli, İncesu *Dinar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Yassıviran *Senirkent, *Şarki Karaağaç, –Isp.; –Brd. ve çevresi; Yeşilyuva *Acıpayam, Muğlasın *Tavas, *Sarayköy köyleri, –Dz.; Furunlu *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; *Akhisar,*Turgutlu –Mn.; Yenice *Emet, –Kü.; *Sivrihisar, Bozan, –Es.; *Ermenek –Kn.; *Milâs –Mğ.)

[**avkalamak** (I) - **3**] : (Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç –Isp.; Fındıklı –İst.)

[**avkamak** (I)] : (*Şarki Karaağaç –Isp.; *Alaşehir–Mn.;Çoğulhan *Afşin –Mr.; Orhaniye *Marmaris–Mğ.)

[**avkılamak - 6**] : (Furunlu *Bayındır –İz.)

[**avkımak**] : (İsabeyli *Nazilli –Ay.; *Alaşehir –Mn.; *Ermenek –Kn.) **6.** Yenmek, mağlup etmek. (İncesu *Dinar –Af.) **7.** [→ **avkılamak - 5**]

avkolmak İşten kalmak. (–Bt.)

avku Cevizin dış kabuğu. (*Ünye –Or.)

avkulu Av peşinde dolaşan, ava çok meraklı. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

avkulamak [→ **avkalamak** (I) - **2**]

avkun [→ **avgant**]

avkurlanmak Kırılmak. (Kırcağız *Milâs –Mğ.)

avkuru (I) **1.** Düz, kestirme, kese. (*Safranbolu –Zn.; –Sm.) **2.** [→ **avhuru**]

avkuru (II) İnatçı. (Yerkuzlu *Erbaa –To.)

avkuru büvkürü [→ **avhuru**]

avkuru doğkuru gitmek Zikzaklı gitmek. (Peşman *Daday –Ks.)

avkuş (I) Mürdük, bir bitki tohumu. (Türkbeyli *Mengen –Bo.)

avkuş (II) Av hayvanı. (*Erciş –Vn.)

avla (I) [**avlā, avlağ** (I) - **1, avlağa -3, 4, 7; avlağı** (I) **-1, 4; avlağu, avlak** (IV) - **3, avlay, avli, avlo - 1, 3, 5; avlu** (III), **avlu içi, avlum -1, avsıt** (I), **avul** (I) **-1, ay avlağı**] **1.** Ay ağılı, hale : *Bugün ayda avla var.* (–Af.; Gündüzler –Es.)

[**avlum - 1**] : (Ovacık *Tavas –Dz.; Alayunt –Kü.; *Beypazarı, Gölköy *Kalecik, Keşanuz –Ank.)

[**ay avlağı**] : (–Kü.; İkipınar *Mihalıççık –Es.; Bastak –Çkr.)

2. Bahçelerin etrafına ağaç ve ince dallardan yapılan çit, engel. (*Eşme köyleri –Uş.; *Emet ve köyleri, Gürağaç *Tavşanlı –Kü.; –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce ve köyleri, *Göynük,*Mudurnu–Bo. ve köyleri; *Safranbolu –Zn. ve köyleri; –Sn.; *Beypazarı, *Ayaş, *Nallıhan, *Polatlı –Ank. ve köyleri; *Alanya –Ant.)

[**avlā**] : (Yenice *Emet –Kü.; –Es.)

[**avlağ** (I) - **1**] : (–Brs.; Kışla *Ereğli –Zn.; *Kangal ve köyleri, *Yıldızeli –Sv.; *Silifke –İç.)

[**avlağa - 3**] : (Tokat, Bozan –Es.; *Safranbolu köyleri, *Karabük köy-

SanalBaba

leri –Zn.; *Göksun ve köyleri –Mr.; –İç.)

[**avlağı** (I) - 1] : (*Eşme köyleri –Uş.; *Safranbolu –Zn.; *Taşköprü, *Araç, –Ks.; *Çerkeş, –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; *Niksar –To.; *Kilis –Gaz.; *Kızılcahamam, *Nallıhan –Ank.; *Mut ve köyleri, *Silifke ve köyleri –İç. ve köyleri)

[**avlağu**] : (*Kargı –Ks.)

[**avlak** (IV) - 3] : (*Silifke –İç.)

[**avlo** - 3] : (*Safranbolu –Zn.; *Araç köyleri, *Cide, *İnebolu –Ks.; *Zile köyleri –To.)

[**avlu** (III)] : (Sağrak *Sütçüler –Isp.; Demirkapı *Susurluk, –Ba.; *Bayramiç, *Çan, Fili *Biga –Çkl.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Çatalca –İst.; *Uzunköprü köyleri –Ed.; *Saray köyleri –Tk.; Çavuşköy *Babaeski, Ceylanköy *Lüleburgaz, –Krk. ve çevresi)

[**avsıt** (I)] : (Hiyam *Nizip –Gaz.)

[**avul** (I) - 1] : (*Torbalı ve çevresi –İz.; Yeniçubuk *Gemerek –Sv.)

3. İnce, uzun çam ağacı veya direk, sırık. (–Bo. ve köyleri; –Ed.)

[**avlo** - 5] : (Dadey –Bo.)

4. Dam merteklerinin küçüğü. (Geben –Mr.) **5.** Tahta perde. (–Zn.) **6.** [→ **avıl**] **7.** Avlu, evlerin küçük bahçesi. (*Pazar –Rz.; *Hopa –Ar.; Hasanoğlan –Ank.)

[**avlağ**] : (–Or.)

[**avlağa** - 4] : (Tokat, Bozan, –Es.)

[**avlay**] : (*Gölpınarı –Bil.)

[**avli**] : (*Ardeşen ve köyleri –Rz.; Kocabey *Şavşat –Ar.)

[**avlo** - 1] : (Danışman *Fatsa –Or.; Tepeköy, Piraziz –Gr.)

[**avlu içi**] : (İsabey *Çal –Dz.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

8. Tahıl yıkamak için su kenarına yapılan beton ark, küçük havuz. (Zıramba *Oğuzeli –Gaz.) **9.** Balık tutmak için ırmaklarda taşla çevrilen daire. (–Gaz.) **10.** Ahırda hayvanların yem yediği yer. (*Gazipaşa –Ant.)

[**avlağa** -7] : (Sarıverdi, *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; *Gazipaşa –Ant.)

[**avlağı** (I) - 4] : (*Ermenek ve köyleri –Kn.)

avla (II) [→ **avız** (I)]

avla (III) [**avlağı** (III)] Çerçeve, çevre : *Aklının avlası o kadarcık.* (–Kn.)

[**avlağı** (III)] : (*Ermenek –Kn.)

avlā [→ **avla** (I) - 2]

avlağ [**avlağa** - 1, **av oturağı**, **avsın** (II)] **1.** [→ **avla** (I) - 2] **2.** [→ **avıl**] **3.** [→ **avla** (I) - 7] **4.** Avcıların avlarından gizlendiği yer. (*Arapkir –Ml.)

[**avlağa** - 1] : (*Eğridir köyleri –Isp.)

[**av oturağı**] : (Küçükisa *Zile –To.)

[**avsın** (II)] : (*Reyhanlı –Hat.)

avlağa [**avlağan** - 2, **avlağı** (I) - 3, **avlak** (IV) - 2, **avsın** (IV)] **1.** [→ **avlağ** - 4] **2.** [→ **avıl**] **3.** [→ **avla** (I) - 2] **4.** [→ **avla** (I) - 7] **5.** Kuzu ağılı. (Yenikışla *Boğazlıyan –Yz.; Pindelhöyük *Develi, Molu –Ky.; Acıgöl –Nş.; –Kn.)

[**avlağan** -2]: (Camili *Çumra –Kn.)

[**avlağı** (I) - 3] : (–Nğ. ve çevresi; –Kn.)

[**avlak** (IV) –2] : (Ortaköy –Nğ.)

[**avsın** (IV)] : (Şahviran aşireti *Kadınhanı –Kn.)

6. Duvar. (Evciler *Balâ –Ank.)

SanalBaba

7. [→ **avla** (I) - **10**] **8.** Meme başının çevresi. (–Ank.)

avlağan **1.** [→ **avıl**] **2.** [→ **avlağa** - **5**]

avlağı (I) **1.** [→ **avla** (I) - **2**] **2.** [→ **avıl**] **3.** [→ **avlağa** - **5**] **4.** [→ **avla** (I) -**10**]

avlağı (II) **1.** [→ **avlak** (II) - **1**] **2.** Evin bitişiğindeki tarla. (Çukurköy *Karaisalı –Ada.) **3.** Kayalıklar arasındaki geçit: *Akkayanın avlağından geçtim.* (Ayvalı *Eğridir –Isp.) **4.** Dağlık yerlerdeki bol otlu düzlük. (Ekse *Çal –Dz.)

avlağı (III) [→ **avla** (III)]

avlağu [→ **avla** (I) - **2**]

avlaḫ [→ **avlak** (II) - **1**]

avlak (I) **1.** Çiçek yetiştirmek için hazırlanan yer. (Gönen –Isp.) **2.** İyi bir ekin içinde zayıf kalmış yer. (Medele *Çal –Dz.)

avlak (II) [**avlağı** (II) - **1**, **avlaḫ**] **1.** Av yeri, avı çok olan yer. (Bornova –İz.; –Mn.; –Ba. ve çevresi; –Ama. ve köyleri; *Artova ve köyleri, –To.; Ulubey –Or.; –El.; Çoğulhan *Afşin, *Göksun ve köyleri –Mr.; –Hat.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

[**avlağı** (II) - **1**]: (–Nğ.; Arhova *Ermenek –Kn.)

[**avlaḫ**]: (*Iğdır ve köyleri –Kr.; *Erciş –Vn.)

2. Avlanmayı bilen hayvan. (–Gaz.)

avlak (III) **1.** Evlerin damlarından akan ve birleşen sular. (Bozukkale –Rz.) **2.** Batakhk ve sulak yer. (İncesırt *Çayeli –Rz.) **3.** Derelerden akan ince sular. (*Vezirköprü –Sm.) **4.** Akarsularda balık avlanan durgun yer. (*Çivril –Dz.)

avlak (IV) [**avlavu**] **1.** Hudut, sınır, çerçeve. (*Polatlı –Ank.; –Kn.)

[**avlavu**]: (*Gemlik –Brs.)

2. [→ **avlağa** - **5**] **3.** [→ **avla** (I) - **2**]

avlak (V) Yalnızlık. (–Brs.)

avlaka almak [**avlaşmak**] Çevirmek: *Şu hayvanı avlaka alalım.* (İleydağı *Uluborlu –Isp.)

[**avlaşmak**]: (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

avlaksız [**avlarsız, avlasır, avlasız**] Sersem, budala. (Koçarlı –Ay.)

[**avlarsız**]: (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

[**avlasır**]: (Yenipazar *Bozdoğan –Ay.)

[**avlasız**]: (*Bozdoğan, Paşaköy *Yenipazar –Ay.; Tokat –Es.;–Bo.; –Ks.; Sille –Kn.)

avlama Koyunların boğazında şişkinlik yapan bir hastalık. (Balçıkhisar – ?)

avlamak (I) Ağlamak. (Akçakoca –Bo.; Danışman *Fatsa –Or.)

avlamak (II) Bir yerin çevresini çitle çevirmek. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

avlan Avcı: *Babam uçarcı avlanlardandır.* (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

avlanıp kuşlanmak Ava çıkmak, av yapmak. (*Erciş –Vn.)

avlarsız [→ **avlaksız**]

avlasır [→ **avlaksız**]

avlasız [→ **avlaksız**]

avlaşmak [→ **avlaka almak**]

avlaştırmak Kollamak, sakınmak, korumak. (İnecik –İz.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; *Bodrum –Mğ.)

avlavu [→ **avlak** (IV) - **1**]

avlavuç [→ **avıl**]

avlay [→ **avla** (I) - **7**]

avlayım Köpek yaşı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

avlaz Av meraklısı. (Zara –Dy.)

avli [→ **avla** (I) - **7**]

avlo **1.** [→ **avla** (I) - **7**] **2.** [→ **avıl**]

SanalBaba

3. [→ **avla** (I) - 2] **4.** Dört duvardan meydana gelen üstü açık yapı. (E. Höyük *Şarkışla –Sv.) **5.** [→ **avla** (I) - 3]

avloç [→ **avıl**]

avlogı [→ **avıl**]

avlu (I) **1.** [→ **avıl**] **2.** Köyün yakınındaki çok verimli tarla. (*Çal köyleri –Dz.)

avlu (II) **1.** Koridor, hol. (*Bucak –Brd.; Ziyere –Ama.; Havsu *Kelkit, Balıkhisar *Şiran –Gm.; *Şenkaya –Ezm.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.) **2.** Evlerin bodrum, ya da zemin katındaki salon. (*Senirkent –Isp.; *Şavşat ve köyleri –Ar.) **3.** Kiler. (Karaözü *Gemerek –Sv.) **4.** Kışlık küçük evlerin karşısında büyük yazlık ev. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

avlu (III) [→ **avla** (I) - 2]

avlu içi [→ **avla** (I) - 7]

avluk İşkembe. (–Isp.)

avlukcu Başkasından geçinen, avantacı. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

avlum **1.** [→ **avla** (I) - 1] **2.** Daire. (Ovacık *Tavas –Dz.)

avlumbaz İn, mağara. (Unulla *Akseki –Ant.)

avlumpa Kişilerin daire şeklinde durmaları. (*Bodrum –Mğ.)

avmaḫ Ovmak. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.; Kerkük)

avmak (I) [→ **ağmak** (I) - 1]

avmak (II) Anmak. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

avmak (III) [→ **avkmak** - 1]

avmak (IV) Defetmek, kovmak. (–Ur.)

avort Avurt. (–Mr.)

av oturağı [→ **avlağ**]

avra (I) Daldırma. (Ağın *Keban –El.)

avra (II) Dara. (*Kırıkhan, Amik –Hat.; Alçadağ *Elbistan –Mr)

avra çekmek [→ **avura etmek**]

avrad [**avret**] Kadın, karı, avrat. (–Rz.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**avret**] : (*Şavşat köyleri –Ar.)

avradapa Kılıbık. (*Kilis –Gaz.)

avrak Ahmak, aptal. (Çamalan*Çarşamba –Sm.)

avramak **1.** Kollamak, korumak, zaptetmek: *Ali ağanın kızını aldın ama bakalım avrayabilecek misin?* (*Sürmene –Tr.) **2.** Kavramak, alışmak. (Küçükhol *Of –Tr.)

avran Obur. (Tekerahma *Gürün –Sv.)

avrana (I) [**avurna** (I) - 1] **1.** Dişi deve. (Köşk, Yavlu –Ay.; Çavuşçu *Sungurlu, –Çr.; *Iğdır –Kr.; *Sorgun –Yz.; *Avanos –Krş.; –Nğ.; –Kn.; Havraniye *Bahçe, Azaplı *Kadirli –Ada.; Meydan *Mut –İç.)

[**avurna** (I) - 1] : (–Krş.)

2. Yük devesi. (*Iğdır –Kr.)

avrana (II) Büyük tencere, leğen. (*Göksun ve köyleri, Bertiz –Mr.)

avrana (III) [**avrana ağız**] Ağzı büyük, büyük ağızlı. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

[**avrana ağız**] : (Divanlı –Yz.)

avrana ağız [→ **avrana** (III)]

avran davran Enine boyuna. (*Akyazı ve çevresi –Kc.)

avrat abla **1.** Boşboğaz erkek. (–Nğ.) **2.** Erken gelişmiş kız. (–Nğ.)

avrat ağızlı Karısının sözüyle hareket eden erkek. (Mahzemin –Ky.; *Bor –Nğ.)

SanalBaba

avratbaz Kadın avcısı, zampara. (*Iğdır –Kr.)

avratdanmaḫ [→ **avratlanmak**]

avrat gişi Karı koca. (–Gaz.)

avratlanmak [**avratdanmaḫ**] **1.** Ev işlerinde becerikli, bilgili olmak. (Çaltı *Gelendost, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Dallıca *Nazilli –Ay.; –Es.; *Zile ve köyleri –To.; Karatoruk *Gürün, Soğukpınar *Kangal –Sv.; K. Boymul –Yz.; Genezin *Avanos –Krş.; *Bor, –Nğ.; Darısekisi –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**avratdanmaḫ**] : (*Iğdır –Kr.)

2. Mızıkçılık etmek. (–Nğ.)

avratlık İyi ev kadınlığı. (*Bor –Nğ.)

avrat pazarı Kadınların öteberi sattıkları yer. (*İskilip –Çr.)

avratsı Kadınlığa özenen kız. (–Gaz.)

avres Tavşan. (*Nazimiye –Tn.)

avret [→ **avrad**]

avrıka Bir çeşit saç traşı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

avril [**avrul**] Nisan. (–Rz.)

[**avrul**] : (*Tirebolu –Gr.)

avril beşi Beş nisan. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

avrinç Çökelek doldurulan keçi postu. (*Varto –Mş.)

avrizi Deniz yosunu. (*Tirebolu –Gr.)

avroş Bir çeşit kuş tuzağı. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

avruk (I) **1.** Yanak. (Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan–Ay.) **2.** Obur. (–Çkr.)

avruk (II) Yaylaya götürülen eşya. (Başköy –Ank.)

avruk (III) [**avruv**] Hasta. (–Kn.)

[**avruv**] : (Çilehane *Reşadiye –To.)

avrul [→ **avril**]

avrumak Hastalanmak. (–Af. ve köyleri)

avrumpa Kadın saçına yapılan ondüle. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Giremez *Araç –Ks.)

avrupa (I) Bir çeşit saç traşı, başın ön tarafında bırakılan saç, kâkül. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Aziziye –Brd.; Ovacık *Tavas, *Sarayköy köyleri, Çardak –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Mn.; –Kü.; *Sivrihisar, Tokat –Es.; Varay –Ama.; İlâma –Tr.; Tekke –Gm.; Ağın *Keban –El.; –Sv.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; –İç.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

avrupa (II) Entarinin arka tarafında, omuzlarla boyun arasında kalan kısım. (Danışman *Fatsa –Or.)

avruv [→ **avruk** (III)]

avruşmak Tırmanmak. (*Akseki –Ant.)

avruz **1.** Lâzımlık, oturak. (*Susurluk –Ba.; Cumalıkızık –Brs.; Yeniköy –İst.; –Sv. ve çevresi; –Ky. ve çevresi; –Yz.; Kayapa *Lalapaşa –Ed.) **2.** Dibi dar, ağzı geniş, iki kulplu, yoğurt mayalanan toprak kab. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

avsak (I) Aldatma. (Beyçayır *Ezine –Çkl.)

avsak (II) **1.** Hafif topal, aksak. (*Ünye –Or.) **2.** Hayvan yükünün bir tarafa hafif meyletmiş, avmış durumu. (*Ünye –Or.)

avsak (III) Ava istekli, av isteklisi: *Benim tazı çok avsaktır.* (*Göksun ve köyleri –Mr.)

avsal (I) Yürüme bilmiyen kimse. (Sığırlık *Sütçüler –Isp.)

avsal (II) Gerek, gerekli. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

SanalBaba

avsal (III) Avı çok olan yer. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

avsal (IV) Kolay, çabuk. (*Feke –Ada.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

avsana Sersem, aptal, saf. (–Gm. köyleri; Menteşe *Yıldızeli, *Koyulhisar –Sv.)

avsannaḫmak, avsannamak [→ **avsıtmak**]

avsın (I) **1.** Hayvan sokmalarının zehir ve ağrısını tesirsiz kılmak için yapılan işlem. (Bademli *Dinar –Af.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; –Krş.; *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; –Nğ.; Hacıhamzalı *Tarsus, Çiftepınar –İç.)

2. [→ **avsun** (I) - **1**]

avsın (II) [→ **avlağ - 4**]

avsın (III) Bir çeşit göz hastalığı. (*Bor –Nğ.)

avsın (IV) [→ **avlağa - 5**]

avsıncı Afsun yapan kimse. (*Bor –Nğ.)

avsınmak Bir kimseyi ezmek eylemi göstermek. (Karahisar *Tavas –Dz.)

avsınlamak (I) Kestirmeden gitmek. (*Tefenni –Brd.)

avsınlamak (II) [**avsunlamak** (II) - **3**] **1.** Avuç dolusu almak. (Kösten, Honaz –Dz.)

[**avsunlamak** (II) - **3**] : (Çöplü *Çivril –Dz.)

2. Masaj yapmak. (*Çal –Dz.)

avsınlamak (III) [→ **avsıtmak**]

avsınlamak (IV) [**avsınnamak, avsunlamak** (I) - **1**] **1.** Afsun yapmak. (*Eşme –Mn.; Bozan, Tokat –Es.; *Bor –Nğ.)

[**avsınnamak**] : (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

2. Hasta bir kimseyi ya da hayvanı din yoluyla, okuyarak iyileştirmek. (*Pınarbaşı –Ky.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke –İç.)

[**avsunlamak** (I) - **1**] : (*Taşköprü –Ks.; –Çr.; –Nğ.; *Elmalı –Ant.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

avsınlanmak Afsuncı tarafından iyileştirilmek. (Mahzemin –Ky.)

avsınlatmak [→ **avsıtmak**]

avsınlı [**avsunlu**] Afsunlanmış kimse. (Yenice –İç.)

[**avsunlu**] : (*Gürün –Sv.; Çayırlı *Haymana –Ank.; –Krş.)

avsınnamak [→ **avsınlamak** (IV) - **1**]

avsıt (I) [→ **avla** (I) - **2**]

avsıt (II) [**avsut - 2**] Kağnı tekerleğini meydana getiren üç parça ağaç, kağnı tekerleğinin demirsiz, ağaç kısmı. (–Mr. ve köyleri; –Sv. ve çevresi; *Bünyan, *Pınarbaşı, İşgöbü –Ky.)

[**avsut - 2**] : (M. Höyük *Şarkışla –Sv.; Yahyalı *Bünyan –Ky.; –Mğ.)

avsıtmak [**avsannaḫmak, avsannamak, avsınlamak** (III), **avsınlatmak, avsunlamak** (I) - **4**, **avsunlatmak - 1**, **avsunnatmak**] Aldatmak, kandırmak, oyalamak, gafil avlamak. (Atlıhisar *Şuhut –Af.; Furunlu *Bayındır –İz.; *Silifke –İç.)

[**avsannaḫmak, avsannamak**]:(-Brd.)

[**avsınlamak** (III)] : (Tepecik –Ay.)

[**avsınlatmak**] : (–Brd.)

[**avsunlamak** (I) - **4**] : (Sosunga *Çayırlı –Ezc.; *Sorgun –Yz.)

[**avsunlatmak - 1**] : (*Çivril köyleri –Dz.; Çöplü *Gürün, Soğukpınar *Kangal –Sv.)

[**avsunnatmak**] : (Moraca *Çal –Dz.; Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.)

SanalBaba

avsuhmak Korkutmak, zayıf düşürmek, yenmek. (Karaözü *Şarkışla –Sv.)

avsun (I) [**avsın** (I) - **2**] **1.** Sihir, büyü, afsun. (–Dz.; –Nğ.)
[**avsın** (I) **-2**] : (*Bor –Nğ.)
2. Üfürük, nefes : *Bizim Alinin başı pek ağrıyor, hocaya avsunlattık da geliyoruz.* (–Es.; Karakuş köyleri *Ünye –Or.; Karaözü *Gemerek –Sv.) **3.** Hoca ve şeyhlerin afsunlamakta kullandıkları bir madde. (Amik, *Kırıkhan –Hat.) **4.** Telkin, tesir. (–Bt.; –Sv.; –Ky.) **5.** Hastaları iyileştirmek için suya dökülen eritilmiş kurşun. (Celikanyurt *Gürün –Sv.)

avsun (II) Vücutta beliren kabartılar. (Cinis *Aşkale –Ezm.; *Bor, –Nğ.; *Beyşehir –Kn.)

avsun (III) Tavşan, kuş gibi hayvanları vurmak için kurulan pusu. (Celikanyurt *Gürün –Sv.)

avsunlamak (I) **1.** [→ **avsınlamak** (IV) - **2**] **2.** Fındık kabuklarını kabartmak, sıkışık durumdan kurtarmak. (Düzköy *Keşap –Gr.)

avsunlamak (II) [**avsunnamaḫ, avsunmamak**] **1.** Hastaları iyileştirmek için okuyup üflemek, bir takım göreneksel işlemler yapmak. (Ortaköy *Çal –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Yeniköy, –Ba.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Zile, *Artova, –To.; Bağlıca *Ardanuç, *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; –Vn.; –Dy.; *Suruç, *Birecik, *Siverek –Ur.; Aşudu *Darende –Ml.; –Gaz.; Amik, *Reyhanlı, –Hat.; Çepni *Gemerek, M. Hüyük *Şarkışla, *Koyulhisar, *Zara, –Sv. ve çevresi; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; *Bor, –Nğ.; *Mut ve köyleri –İç.; *Elmalı –Ant.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)
[**avsunnamaḫ**] : (Taşburun *Iğdır –Kr.)
[**avsunnamak**] : (Çıkrık *Mecitözü –Çr.)
2. Zehirli hayvan sokmalarına karşı okuyup üfleyerek bağışıklık kazandırmak, şerbetlemek. (–Mn.; Genek –Çkr.; *Zile –To.; *Ünye köyleri –Or.; –Dy.; –El.; –Gaz.; *Göksun köyleri –Mr.; Amik *Kırıkhan –Hat.; *Ayaş –Ank.; *Ermenek –Kn.; Civanyayla –İç.)
[**avsunnamaḫ**] : (Taşburun *Iğdır –Kr.)
3. [→ **avsınlamak** (II) - **1**] **4.** [→ **avsıtmak**] **5.** Hastalık bulaştırmak. (*Ünye köyleri –Or.)

avsunlatmak **1.** [→ **avsıtmak**] **2.** Hastaları iyileştirmek için okutmak. (Kösten, Honaz –Dz.; –To.; M. Hüyük, E. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

avsunlu [→ **avsınlı**]

avsunnamaḫ [→ **avsunlamak** (II) - **1**]

avsunnamak [→ **avsunlamak** (II) **-1**]

avsunnanmak Okutmakla zehirli hayvan sokmalarına karşı bağışıklık kazanmak. (–Krş.)

avsunnatmak [→ **avsıtmak**]

avsun yaprağı Avsunlanan göze, şişi indirmesi için konan, el gibi bir yaprak. (–Nğ.)

avsut **1.** Tekerleklerde, genel olarak kağnı tekerleklerinde mazının girdiği delik. (Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz. köyleri) **2.** [→ **avsıt**]

avşak (I) **1.** Ardıç çalısı gibi bir dağ çalısı. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **2.** İlkbaharda çiğdemle birlikte açan, kokusuz, menekşeye benzer bir

SanalBaba

çiçek. (*Merzifon –Ama.; Saylân –Or.)

avşak (II) **1.** Somun, cıvata, çivi gibi şeyleri sıkıştıran, gevşeten, düzelten bir çeşit anahtar. (–Isp.) **2.** Ağırşak. (Danışman *Fatsa –Or.)

avşallamak Acele yapmak, gelişigüzel yapmak. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

avşam (I) [→ **aşam** (I)]

avşam (II) Beyaz çiçekli kısa bir ağaç. (Örencik *Yeşilova –Brd.)

avşar (I) Cuma : *Avşar günü Gelendost'a gittim.* (Çaltı *Gelendost –Isp.)

avşar (II) **1.** Afşar, bir Oğuz-Türk boyu. (*Pınarbaşı, –Ky.; *Kozan ve köyleri, *Kadirli, *Saimbeyli –Ada.) **2.** Süvari jandarma. (Bereketli *Tavas–Dz.; *Zile ve köyleri, Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.; Çakırlar –Kn.) **3.** Hamarat, becerikli. (Gâvurdağı, Cebelibereket –Ada.)

avşar (III) Yular. (*Gemlik –Brs.)

avşar (IV) Kama, ucu sivri bıçak. (*Iğdır –Kr.)

avşar (V) **1.** Pekmezin pişmeden önce şiddetle kaynaması. (–Kn.) **2.** **2.** Tarhana yaparken pişirilen soğan, biber ve yoğurt karışımı. (*Eşme ve çevresi –Mn.)

avşara gelmemek Memeli hayvanın sağımı güç olmak. (–Kr. ve çevresi)

avşarlamak [**avşarlandırmak**] Kızdırmak, işi büyütmek. (*Elmalı –Ant.) [**avşarlandırmak**] : (*Elmalı –Ant.)

avşarlandırmak [→ **avşarlamak**]

avşarlanmak Hiddetlenmek. (*Elmalı –Ant.)

avşut Köşe. (Akifiye *Andırın –Mr.)

avşar sağmak Koyunu Afşar usulü sağmak. (–Kr.)

avu [**avği, avı** (I) - **2, avu çiçeği**] **1.** Zehir, ağı. (Ekse*Çal –Dz.; *Susurluk –Ba.; Çağa *Gerede, Hacıahmet *Düzce, Gökçesu, –Bo.; Yeniköy –İst.; Aliköy *Çaycuma, Aşağıdana, Kilimli –Zn.; Giremez *Araç, *Kargı –Ks.; *Şabanözü ve köyleri, *Eskipazar, Genek –Çkr.; *Osmancık, –Çr.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; *Turhal, *Zile, *Erbaa –To.; Danışman *Fatsa, Kelâs *Ünye, Zile *Mesudiye –Or.; Eynesil, Nefsiköseli, *Görele, Süme *Bulancak, –Gr. ve köyleri; *Torul ve köyleri –Gm.; Çataklıhoca *Çayeli –Rz.; *Ardanuç, *Yusufeli –Ar.; *Zara, *Gürün, Karaözü *Gemerek –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.) [**avği**] : (Yavuzköy *Şavşat –Ar.) [**avı** (I) - **2**] : (Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Şerefli Koçhisar –Ank.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

2. Ormanların taşlık yerlerinde yetişen zehirli bir bitki. (Aliköy *Çaycuma, Cuma *Karadeniz Ereğlisi, Balkır *Devrek –Zn.; *Erbaa –To.; Danışman *Fatsa –Or.; Düzköy *Keşap, Süne *Bulancak, Eynesil, Nefsiköseli *Görele –Gr.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.) [**avu çiçeği**] : (Nefsiköseli, Eynesil, *Görele –Gr.)

3. İlkbaharda bazı ot ve meşe yaprakları arasında bulunan zehirli bir kurt. (Giremez *Araç –Ks.; Ravlu *Çubuk –Ank.) **4.** Meşe ve defneye benziyen ve odunu yakılan bir ağaç. (*Tirebolu –Gr.)

avuç alaması [**avuçlama**] Çakıl, çakıl büyüklüğünde taş. (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

SanalBaba

[avuçlama] : (Çamlıl *Ayaş –Ank.)

avu çiçeği [→ **avu - 2**]

avuçlama [→ **avuç alaması**]

avud (I) Ağıt. (*Zile –To.)

avud (II) [→ **avırt** (I)]

avuda Pekmez, üzüm şırası, şeker ağdasının nişasta ile veya nişastasız kaynatılarak koyulaştırılmış durumu. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.)

avu düğü Evde pişirilmek üzere bulunan yiyecekler. (Ziyere –Ama.)

avuk (I) [→ **avırt** (I)]

avuk (II) Avare. (Çayağzı *Şavşat –Ar.; Kitiz *Afşin –Mr.)

avuk (III) Dağlarda dik, sarp, yalçın sırt. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

avukçu İri taneli, kalın kabuklu bir çeşit beyaz üzüm. (–Çr.)

avukdurmak [→ **avukturmak**]

avuklu Yavuklu. (Zara –Ama.; *Zile köyleri –To.; –Ml.)

avukmak (I) Kırmak, ezmek. (Çapak *Torbalı –İz.)

avukmak (II) Alışmak, dadanmak, göre göre, yapa yapa öğrenmek. (*Merzifon köyleri –Ama.; Salman *Akkuş –Or.; *Haymana –Ank.)

avuk olmak İşten kalmak, avare olmak. (*Zile –To.; Efsur *Elbistan –Mr.)

avukturmak [**avukdurmak**] **1.** Aldatmak, kandırmak, oyalamak. (Furunlu *Bayındır –İz.; Minnetler *İvrindi –Ba.; –Çr. köyleri; *Koyulhisar, *Yıldızeli –Sv.; –Kn. ve köyleri)

[**avukdurmak**] : (–Çr.)

2. Alıştırmak, öğretmek. (Şıhlar, Ulubey –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

avu kurdu Tırtıl. (*Kurşunlu –Çkr.)

avul (I) **1.** [→ **avla** (I) - 2] **2.** [→ **avıl**] **3.** Kış için meyva saklanan yer. (*Bartın –Zn.)

avul (II) Kabîle. (*Çeşme –İz.; *Ulubey –Or.) **2.** Gaipten haber veren, kâhin. (–Ada.) **3.** Asker. (Vana –Or.)

avulamak [**avulemaḫ**] Zehirlemek. (*Düzce –Bo.; *Zile –To.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**avulemaḫ**] : (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

avulanmak **1.** Zehirlenmek. (*Bartın –Zn.; *Ünye köyleri –Or.; Kocabey –Krş.; *Zara –Sv.; *Refahiye –Ezc.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Ayaş –Ank.) **2.** Çok sıcaktan, ya da yorgunluktan ağzının tadı kaçmak, dili damağına yapışmak. (Kocabey –Krş.)

avulatmak Zehirletmek. (*Düzce–Bo.)

avulemaḫ [→ **avulamak**]

avulu Zehirli. (Hacıahmet *Düzce –Bo.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

avumak Yardım etmek, işine yaramak. (Kerkük)

avunda Av köpeklerinde avlanma çağı. (–Es.; Sinecan –Sn.)

avundurmak (I) [→ **avındırmak**]

avundurmak (II) Avutmak, gönlünü almak, oyalamak. (Ziyere –Ama.; Çamlıbel *Artova –To.; Süle –Gm.; –Bt.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

avunmak **1.** [→ **avınmak** (I)] **2.** Kadın, cinsel münasebette tatmin olmak. (*Ünye köyleri –Or.)

avunuk Döl tutmuş, gebe kalmış hayvan. (*Bafra, Teke –Sm.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

avur (I) Ağır. (Çilehane *Reşadiye –To.; Danışman *Fatsa –Or.)

SanalBaba

avur (II) [→ **ağuz** (I) - 1]

avura Şurası. (Keleverek *Bayburt –Gm.)

avura etmek [**avra çekmek**] Asma çubuklarını toprağa gömerek yeni kökler elde etmek. (Ortakapı –Kr.; –Dy.; Harput –El.)

[**avra çekmek**] : (Ağın *Keban –El.)

avurdu yelli Palavracı. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

avurlamak Tehdit etmek. (–Ada.)

avurna (I) **1.** [→ **avrana** (I) - 1] **2.** Doğurmıyan yoz deve. (Dereköy, *Germencik –Ay.; Kısmet *Ceyhan –Ada.)

avurna (II) Obur. (*Mucur –Nş.)

avurt (I) Lokma. (*Gürün –Sv.)

avurt (II) Başağın saptan ilk çıktığı yer. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

avurt (III) **1.** Dedikodu, kötüleme. (–Mğ. köyleri) **2.** Bilgiçlik taslıyan. (*Lâpseki –Çkl.)

avurt etmek **1.** Dedikodu yapmak birini arkasından kötülemek. (Karahisar *Tavas –Dz.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; Menteşe, –Mğ.) **2.** Öfkelenip surat asmak. (–Brs.; –Sn.) **3.** Böbürlenmek, gururlanmak. (*Ayancık –Sn.; –Ama. köyleri)

avurtlak (I) **1.** Yanakları büyük olan. (Furunlu *Bayındır –İz.; *Mut ve köyleri –İç.) **2.** [→ **avırtlak** (I)] **3.** Büyük ağızlı. (–Ky.)

avurtlak (II) [→ **avırtlak** (II) - 1]

avurtlak (III) Giysinin uygun gelmeyip kabarık kalması. (–Ba.)

avurtlamak **1.** Ağzı doldurarak çabuk çabuk yemek yemek. (Karatepe –Es.; *Ardanuç ve köyleri –Ar.) **2.** Anlaşılmaz homurtularla sözü değiştirmek. (–Çr.)

avurtlu ebleşük Kenarlı kabları tutmak için kullanılan kıskaç. (–To.)

avurt zavurt [→ **avur zavur** - 1]

avurt zavurt etmek [→ **avur zavur etmek**]

avurz Ağzı bozuk. (*Ardahan, *Göle –Kr.)

avur zavur [**avır zavır, avurt zavurt**] **1.** Ivır zıvır, abur cubur, gereksiz şeyler, anlamsız sözler. (*Buldan –Dz.; Derbent *Alaşehir –Mn.; Aşağılıca –Es.; *Düzce ve köyleri –Bo.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çepni *Şarkışla –Sv.)

[**avır zavır**] : (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Bor –Ng.)

[**avurt zavurt**] : (*Turgutlu –Mn.) **2.** Kuru gürültü. (*Gürün, *Kangal, *Şarkışla –Sv.)

avur zavur etmek [**avır zavır etmek, avur zuvur etmek, avurt zavurt etmek**] Tehditli söz söylemek, ileri geri, terbiyesizce konuşmak. (–Gaz.)

[**avır zavır etmek**] : (*Kilis –Gaz.)

[**avur zuvur etmek**] : (Sarıköy *Merzifon –Ama.)

[**avurt zavurt etmek**] : (–Bt.)

avur zuvur etmek [→ **avur zavur etmek**]

avustas Ağustos ayı. (Melendere *Düzce –Bo.)

avuş (I) Dağın geçit yeri. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı–Kn.)

avuş (II) Asma filizi. (–Mş.)

avuşmak Ölmek. (Dağlat –Af.)

avut (I) **1.** Hayvanın art kısmı. (*Gelendost, *Şarki Karaağaç –Isp.) **2.** [→ **avırt** (I)]

avut (II) **1.** [→ **ağırt** (I) - 1] **2.** Bağırarak ağlama, sesli ağlama. (*İskilip –Çr.; *Zile –To.; *Zara –Sv.)

SanalBaba

avutgan [avutgon, avutkan] Aldatıcı, avutucu. (Senir –Isp.; –Kn.; –Dy.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)
[avutgon] : (Havsu *Kelkit –Gm.)
[avutkan] : (Furunlu *Bayındır –İz.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
avutgon [→ **avutgan**]
avutkan [→ **avutgan**]
avutlamak Oyalamak, meşgul etmek. (*Gelibolu –Çkl.)
avutmak Savmak, yolcu etmek. (*Tirebolu –Gr.)
avuz [→ **ağuz (I) - 1**]
avuzluk Ağızlık. (Danışman *Fatsa –Or.)
avüç Kös oyununda çöplerin üçünnün açık birinin kapalı olması. (İncirgediği *Karaisalı –Ada.)
avviklemek Geciktirmek, alıkoymak. (*Antakya –Hat.)
avza Kibrit. (Oluklu *Kağızman –Kr.)
avzın, avzun İyi, güzel. (Erkilet –Ky.)
avzıtmak Oyalamak, aldatmak. (Kızılcaören –Kü.)
avzon Su yalağı. (*Çayeli köyleri –Rz.)
avzun 1. Yaman, haşarı, yavuz. (–Ml.) 2. [→ **avzın**]
ay Donun iki paçası arasında kalan kısmı. (*Silifke –İç.)
aya (I) Erkeklik bezi. (*Bandırma –Ba.)
aya (II) 1. Şaşma bildirir ünlem. (*Ünye –Or.) 2. Ulan anlamında kaba hitap. (*Sarıkamış –Kr.; Papak aşireti, Hüyüklüyurt *Gürün –Sv.)
aya (III) Vekil. (*Kilis –Gaz.)
aya (IV) [→ **ayafta**]
ayaca Yabanlık giysi. (Keşanuz *Ayaş –Ank.)
ayā cıvık Bir yerde durup dinlenmiyen, gereksiz yere dolaşıp gezen. (–Gaz.)
aya dışarı [→ **ayağı dışarı**]
ayafta [aya (IV)] Nazlı büyütülmüş, beceriksiz, işe alıştırılmamış. (*Zile köyleri –To.; –Kn.)
[aya (IV)] : (İmamlı *Silifke –İç.)
ayagan Kurumuş ağaç. (–Ama. ve köyleri)
ayāgā, ayaga Şaşma, yalvarma bildirir ünlem. (Yuva *Elmalı –Ant.)
ayag yolu [→ **ayağ yolu**]
ayağ (I) Lâkap. (*Akhisar –Mn.)
ayağ (II) [→ **ayaḫ**]
ayağa Ağabey, (Yörük aşiretleri *Emirdağ –Af.)
ayağa baḫmak Kötü maksatla bakmak. (*Bor –Ng.)
ayağa çıkmak [ayağa düşmek - 2, ayağa kalkmak, ayağ düşmek] Orospu olmak. (Yukarıseyit *Çal –Dz.)
[ayağa düşmek - 2] : (*Kandıra –Kc.)
[ayağa kalkmak] : (Yukarıseyit *Çal –Dz.)
[ayağ düşmek] : (*Zara –Sv.)
ayağa düşmek 1. Âciz olmak. (*Kandıra –Kc.) 2. [→ **ayağa çıkmak**]
ayağa gelmek İnek çiftleşme arzusu duymak. (İğneciler *Mudurnu, *Göynük –Bo.; Sobran *Nallıhan –Ank.)
ayağa kalkmak [→ **ayağa çıkmak**]
ayağa ip dakmak Zemmetmek, ayıplamak. (–Hat.)
ayağaltı Ayak altı, ortalık yer. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Mahzemin –Ky.)
ayağan Biçilmesi sona bırakılan zayıf ekin. (Çepni *Gemerek –Sv.)

SanalBaba

ayağ düşmek [→ **ayağa çıkmak**]

ayağı ağır [**ayağı ağırlı - 1**] Gebe. (–Brd.; –Ama. köyleri)

[**ayağı ağırlı - 1**] : (*Senirkent, Çaltı *Gelendost –Isp.; Giremez *Araç –Ks.; *Çayıralan, –Yz.)

ayağı ağırlı 1. [→ **ayağı ağır**] 2. Yüklü. (Giremez *Araç –Ks.)

ayağı ağmak 1. İyi bir durumdan kötü duruma düşmek. (–Mn.) 2. Düşmek: *Ayağı ağınca kolu bertmiş.* (–Mn.)

ayağı almak Halayda ayağı tempoya uymak. (Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.)

ayağı bozuk [→ **ayağı dışarı**]

ayağı çekilmek İftiraya konu olmak, ağızdan ağıza dolaşmak. (–Rz. ve köyleri)

ayağı dışarı [**ayağı bozuk, ayağı garıncalı, aya dışarı, ayah karısı, ayak** (VI)] Bozuk ahlâklı, fahişe. (*Karaman –Kn.)

[**aya dışarı**] : (–Ba.)

[**ayağı bozuk**] : (–Ada.)

[**ayağı garıncalı**] : (*Bor –Nğ.)

[**ayah karısı**] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

[**ayak** (VI)] : (–Ada.)

ayağı garıncalı [→ **ayağı dışarı**]

ayağım yağlı Tek ayak üstünde oynanan bir çocuk oyunu. (Başköy *Tercan –Ezc.)

ayağına bok bulaşmak Cezalanmayı gerektiren bir suçla lekelenmek, kötü, iğrenç bir olayın suçlusu olmak. (*Bor –Nğ.)

ayağın durmak Saygı göstermek. (*Senirkent –Isp.)

ayağını almak (I) 1. Ayağını kaydırmak, kötülük yapmak. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Zile *Mesudiye –Or.; *Kilis –Gaz.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Eldirek *Fethiye –Mğ.) 2. Ortalıkta dolaşarak çalışana engel olmak, ayağa takılmak. (Yenice *Emet –Kü.) 3. Günahını almak. (Zile *Mesudiye –Or.) 4. Aleyhinde konuşmak. (Lohan –Gaz.; Çukurbağ *Kaş –Ant.)

ayağını almak (II) Hasadı sona erdirmek. (Tokat –Es.; *Merzifon –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Almus, *Turhal –To.; Norşun *Divriği, Ağrakos *Suşehri –Sv.; K. Boymul –Yz.; Zencidere –Ky.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; Darısekisi –İç.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

ayağını esirgemek Gitmekten çekinmek. (–El.)

ayağını kaldırmak Memurlar başka yere nakledilmek. (*Dinar –Af.)

ayağı pek [**ayağı yeğni**] Atik, çevik. (*Simav –Kü.)

[**ayağı yeğni**] : (Pazaravdan *Bucak –Brd.)

ayağı sınmak Doğum yapmak. (*Çayıralan –Yz.)

ayağı yeğni [→ **ayağı pek**]

ayağuç [**ayaḫ kılt, ayak kıltı, ayak kıltık**] Ayak ucu, son taraf, aşağı taraf. (*Ermenek –Kn.)

[**ayaḫ kılt**]: (Uşhum *Yusufeli –Ar.)

[**ayak kıltı**] : (–Ezm.; –Ezc.; –El.; –Ur.; *Zara –Sv.)

[**ayak kıltık**] : (*Ardanuç ve köyleri –Ar.; –Kr. köyleri)

ayağ yolu [**ayag yolu, ayaḫ yolu, ayakcak** (III), **ayaklık** (I) - 1] Aptesane, helâ, ayak yolu. (–Brd.; –Md.)

[**ayag yolu**] : (Hayati *Erbaa –To.)

[**ayaḫ yolu**] : (*Boyabat –Sn.; –To.;

SanalBaba

*Ardanuç ve köyleri, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr. ve köyleri; –Ezm.; Ağın *Keban, –El.; –Ur.; *Sorgun köyleri –Yz.)

[**ayakcak** (III)] : (Armutlu *Gölköy –Or.)

[**ayaklık** (I) - **1**] : (Burhaniye *Dinar –Af.; Fili *Biga –Çkl.; *Zile –To.; Danışman *Fatsa, Ulubey, Arpaköy –Or.; Şeyhli, Piraziz –Gr.; Küçükhol *Of –Tr.; Sosunga *Çayırlı –Ezc.; –Mş.; Kayalıpınar *Yıldızeli –Sv.; –Yz.)

ayaḫ (I) [**ayağ** (II)] Ayak. (*Ardanuç köyleri –Ar.; Koyundere *Ahıska –Kr.)

[**ayağ** (II)] : (–Bt.)

ayaḫ (II) **1.** Kafiye. (–El.; *Şerefli Koçhisar –Ank.) **2.** Mayalardan önce, makama uygun olarak çalınan ya da söylenen beste. (–El.)

ayaḫçaḫ **1.** [→ **ayakçak** (VI) - **2**] **2.** [→ **ayakçak** (II)]

ayaḫdaşı **1.** Seksek, kaydırak oyunu. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.) **2.** Hamamda ayak kiri temizliğinde kullanılan taş. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ayaḫ dönümü [→ **ayak dönme**]

ayaḫ eni [→ **ayak döşeği**]

ayaḫ kabi [**ayak eskisi** - **3**, **ayak gabı**, **ayak içi**, **ayak işi** (I), **ayak kabı**, **ayak kapı**] Kadın donu, don. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**ayak eskisi** - **3**] : (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.)

[**ayak gabı**] : (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

[**ayak içi**] : (Çepni *Gemerek –Sv.)

[**ayak işi** (I)] : (–Ks.; *Sungurlu –Çr.; –Yz.)

[**ayakkabı**] : (–Ks.; Teke –Sm.; Uzunmusa –Or.; Hisarüstü, *Keşap –Gr.; Haçavera *Maçka –Tr.; –Gm.; *Çayeli köyleri –Rz.; Çöğmen *Köyceğiz –Mğ.)

[**ayak kapı**] : (Güneyce –Rz.)

ayah karısı [→ **ayağı dışarı**]

ayaḫ kılt [→ **ayağuç**]

ayahlaşmah Birden karar vermek. (*Çal –Dz.)

ayaḫ taḫımı [**ayak daḫımı**] Ayak takımı. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)

[**ayak daḫımı**] : (–Gaz.)

ayahtaş [**ayakdaş** - **2**] Arkadaş. (Kızılköy –To.)

[**ayakdaş** - **2**] : (*Merzifon –Ama.; Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

ayah taşı Üzerine basılarak yıkanılan taş. (Kırca *Acıpayam –Dz.)

ayaḫ teri Yol parası, ayak ücreti. (*Arapkir –Ml.)

ayaḫ tutmak İlerde söylenecek bir söze zemin hazırlamak. (–El.)

ayaḫ yolu [→ **ayağ yolu**]

ayak (I) **1.** Taş, maşraba. (Dağlat –Af.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **2.** Kadeh. (Yeniköy –İst.) **3.** Bardak, çay bardağı. (*Zile köyleri, Çilehane *Reşadiye –To.; Çobansaray *Yıldızeli –Sv.)

ayak (II) **1.** Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarıyan ayar odunu. (Kalafka –Tr.) **2.** [→ **ayakçalı**] **3.** Küçük çay masası, sehpa. (Zevker *Refahiye –Ezc.)

ayak (III) **1.** Yağlı ve yağsız güreşte desteden önceki bölüm, başlangıç. (*Yusufeli –Ar.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Asıl söze başlamadan önce yapılan giriş, başlangıç. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.) **3.** Kavşak, ağız. (–Ky.) **4.** Sıcak su kaynağı. (–Af.)

SanalBaba

ayak (IV) Maden ocaklarında sarmaların altında açılan boşluk. (Aliköy *Çaycuma, –Zn.)

ayak (V) Koyun sürüsü satışlarında hesap dışı bırakılıp cabadan verilen zayıf hayvan. (–Hat.; Çepni *Şarkışla –Sv.; –Ky.)

ayak (VI) [→ **ayağı dışarı**]

ayak (VII) 1/4 hisse. (*Anamur–İç.)

ayak açmak Nişanlanın kız, ilk olarak güvey evi civarında gezi yapmak. (*Pasinler –Ezm.)

ayak alışverişi Çerçilik, gezilerek yapılan satış. (–Tr.)

ayak almak (I) [→ **ayak artmak**]

ayak almak (II) Ayak, çalınan çalgıya uymak. (–Çr.)

ayak altı Kapı önü. (Çöplü *Çivril –Dz.; Bahçeli *Bor –Ng.)

ayak artmak [**ayak almak** (I)] Bir kişiye manen yüklenmek, kötülüğüne çalışmak. (*Ünye köyleri –Or.)

[**ayak almak** (I)] : (*Eğridir köyleri –Isp.)

ayak bağı kesmek Yürüme çağındaki yürüyemiyen çocukların ayaklarına ip bağlayıp kesmek. (Kalafka –Tr.)

ayak bağlamak Bir yere sık sık gitmeye alışmak. (*Zile –To.)

ayakca [→ **ayakçak** (I)]

ayakcağ [→ **ayakçak** (II)]

ayakca işlemek Tırpanla bir çeşit ekin biçmek. (Çayırlı *Haymana –Ank.)

ayakcak (I) [**ayakçak** (III), (IV); **ayaklı** (II) -5, **ayaklık** (I) -2] 1. Arkalıksız kısa iskemle. (*Eşme ve köyleri –Uş.; *Alaşehir –Mn.; Küçükisa *Zile –To.)

[**ayakçak** (IV)] : (*Zile (–To.)

[**ayaklı** (II) -5] : (–Isp.; –Sn. ve çevresi; *Yıldızeli –Sv.)

[**ayaklık** (I) -2] : (*Eğridir, Örkenez *Yalvaç –Isp.)

2. [→ **ayakçak** (II)] 3. Tırpanla ekin biçenlerin ayaklarına bağladıkları demet. (Genek –Çkr.; –Sn.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[**ayakçak** (III)] : (*Merzifon ve köyleri, Varay –ama.; Güdül, –Ank.) 4. Direğe çıkmaya yarıyan aygıt. (*Zara –Sv.; Uğurlu, *Ermenek –Kn.) 5. Taban ve koncu tek parça ağaçtan yapılmış, burnuna meşin çakılı ayakkabı. (Kamışlı *Karaisalı –Ada.)

ayakcak (II) [→ **ayakçak** (V)]

ayakcak (III) [→ **ayağ yolu**]

ayakcık [**ayakcıl** - 1] Küçük el merdiveni, seyyar merdiven. (–Kü.)

[**ayakcıl** - 1] : (Yenice *Emet –Kü.)

ayakcı karısı [**ayak garısı, ayak karısı**] Kötü kadın. (Yassıviran *Senirkent –Isp.)

[**ayak garısı**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

[**ayak karısı**] : (İncesu *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Yeşilova, Kurna –Brd.; Yukarıseyit *Çal, İshaklı *Çivril, Ovacık *Tavas –Dz.; –İz.; –Ks.; *Fethiye köyleri –Mğ.)

ayakcıl 1. [→ **ayakcık**] 2. [→ **ayakçak** (I)]

ayakcılık [→ **ayakçak** (I)]

ayak cildesi Deriyi kıstırmaya yarıyan, bir metre uzunluğunda arası ayrık bir dikici aygıtı. (–İst.)

ayakça 1. [→ **ayakçak** (I)] 2. [→ **ayakçak** (II)]

ayakçak (I) [**ayakca, ayakcıl** - 2, **ayakcılık, ayakça** - 1, **ayakçıl** (I),

SanalBaba

ayakçılık - 1, ayakçin, ayaklık (I) **- 5, ayakmaç**] Dokuma tezgâhı pedalı. (–Ks.; *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy, –Ama. ve köyleri; Çilehane *Reşadiye –To.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Bor –Nğ.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

[**ayakca**] : (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

[**ayakcıl - 2**] : (*Emet –Kü.)

[**ayakcılık**] : (–Es.)

[**ayakça - 1**] : (Erkinis *Yusufeli, Aşağurmak *Ardanuç, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**ayakçıl** (I)] : (Körküler *Yalvaç –Isp.)

[**ayakçılık –1**] : (–Ba.; –Sn.; –Sm.; Korucu –Ed.)

[**ayakçin**] : (–Es. köyleri)

[**ayaklık** (I) **- 5**] : (Ulubey *Senirkent –Isp.; Kuşbaba, –Brd.; –Mn.; *Kandıra –Kc.; –Nğ.)

[**ayakmaç**] : (Çepni *Mudurnu–Bo.)

ayakçak (II) [**ayaḫçaḫ - 2, ayakcağ, ayakcak** (I) **- 2, ayakça - 2, ayakçat, ayakçıl** (II), **ayaklı** (II) **- 1, ayaklık** (I) **- 9, ayakman - 2**] Merdiven, merdiven basamağı. (–Ba.; –Kü.; –Bo.; –To.; *Ardahan –Kr.; –Ezc. ve köyleri; Harput, *Ağın, –El.; *Pütürge –Ml.; –Sv.; *Boğazlıyan, Çalılı –Yz.; *Haymana –Ank.; Erkilet –Ky.; *Karaman, –Kn.; *Silifke –İç.)

[**ayaḫçaḫ - 2**] : (*Ağın, *Keban, Harput köyleri –El.; *Arapkir, –Ml.; *Divriği –Sv.)

[**ayakcağ**] : (–El.)

[**ayakcak** (I) **- 2**] : (–Çkr.; –Çr.; *Kemah –Ezc.; *Hozat –Tn.; –El.; –Ml.; Savrun, Eşke, *Divriği, –Sv.; Başköy –Ank.; –Ky.; *Karaman –Kn.; –Ada.)

[**ayakça - 2**] : (*Varto –Mş.)

[**ayakçat**] : (–El.)

[**ayakçıl** (II)] : (–Mr.)

[**ayaklı** (II) **-1**] : (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

[**ayaklık** (I) **- 9**] : (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.)

[**ayakman - 2**] : (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

ayakçak (III) [→ **ayakcak** (I) **- 3**]

ayakçak (IV) [→ **ayakcak** (I) **- 1**]

ayakçak (V) [**ayakcak** (II), **ayaklı sahın**] El leğeni. (–To.; *Ünye –Or.)

[**ayakcak** (II)] : (–To.)

[**ayaklı sahın**] : (Güzelsu *Akseki –Ant.)

ayakçak (VI) [**ayaḫçaḫ - 1, ayakçık - 1, ayakçıl - 3, ayaklık** (I) **- 8, ayaklıma, ayakman - 3**] **1.** Takma ayak. (*Çerkeş –Çkr.) **2.** Çocukların ve cambazların boylarını yükseltmek için ayaklarına takıp gezdikleri sırık. (–Ank.)

[**ayaḫçaḫ - 1**] : (Kızılköy –To.)

[**ayakçık - 1**] : (Salda *Yeşilova –Brd.)

[**ayakçıl - 3**] : (*Serik –Ant.)

[**ayaklık** (I) **- 8**] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Acıpayam köyleri –Dz.; *Simav köyleri – Kü.)

[**ayaklıma**] : (Kelekçi *Acipayam –Dz.)

[**ayakman - 3**] : (İskele *Bigadiç –Ba.; *Bayramiç, *Çan –Çkl.; *Düzce –Bo.)

ayakçalı [**ayak** (II) **- 2, ayakçalık - 1**] Sacayak. (–Hat.)

[**ayak** (II) **- 2**] : (–Mr.)

SanalBaba

[ayakçalık - 1] : (*Antakya –Hat.)

ayakçalık **1.** [→ **ayakçalı**] **2.** Meyva toplamaya yarıyan üç ayaklı merdiven. (–Hat.)

ayakçat [→ **ayakçak** (II)]

ayakçı **1.** Ayakta çalışan işçi, garson. (*Sarayköy –Dz.; *Tire –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu –Mn.; –Brs.; *Tarsus –İç.; –Ant.) **2.** İşçi başı. (*Bergama –İz.) **3.** Ekin işi bitinceye kadar çalışan tarla işçisi. (Göcer –Kn.) **4.** Seyyar satıcı, çerçi. (–Kn.)

ayakçı (II) Haydut, şaki. (–Ada.)

ayakçı (III) Harmanı döğmüş, henüz savurma durumuna getirememiş kimse. (*Elmalı –Ant.)

ayakçık **1.** [→ **ayakçak** (VI) - **2**] **2.** Seyyar merdiven. (Salda *Yeşilova –Brd.; –Sm.)

ayakçıl (I) [→ **ayakçak** (I)]

ayakçıl (II) [→ **ayakçak** (II)]

ayakçıl (III) [→ **ayakçak** (VI) - **2**]

ayakçılık **1.** [→ **ayakçak** (I)] **2.** Çorabın taban kısmı. (*Torul köyleri –Gm.)

ayakçin [→ **ayakçak** (I)]

ayakçu Bakır leğen. (*Torul köyleri –Gm.)

ayak daḫımı [→ **ayaḫ taḫımı**]

ayak damı Ev önündeki dam. (Çaltı *Gelendost, *Şarki Karaağaç –Isp.)

ayakdaş [**ayakdeş, ayaktaş - 1**] **1.** Eş, zevce. (–Sn.) **2.** [→ **ayahtaş**] **3.** Yol arkadaşı, yoldaş. (–Or. ve köyleri; Mağura *Maçka –Tr.; Güneyce –Rz.)

[ayakdeş] : (*Kandıra –Kc.)

[ayaktaş - 1] : (*Elmalı –Ant.)

ayak davıştısı [**ayak davuşu, ayak tamışu, ayak tavuşu**] Ayak sesi : *Ardımdan onun geldiğini ayağının davıştısından anladım.* (Hamzabali *Bozdoğan –Ay.; –Kn.)

[ayak davuşu] : (İbradı *Akseki –Ant.)

[ayak tamışu] : (*Afşin –Mr.)

[ayak tavuşu] : (Yeniköy –Ba.; *Lâpseki –Çkl.)

ayak davuşu [→ **ayak davıştısı**]

ayakdeş [→ **ayakdaş**]

ayak dolaşığı [**ayak duşşağı**] Serbest harekete engel olan, ayakbağı, ayak altında dolaşan. (*Bor –Ng.)

[ayak duşşağı] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

ayak dönme [**ayaḫ dönümü, ayak dönümü**] Gelinin, evlendikten onbeş gün sonra baba evine ilk gidişi adeti. (–Kr.; –Ezm.)

[ayaḫ dönümü] : (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[ayak dönümü] : (*Ardanuç –Ar.)

ayak dönümü [→ **ayak dönme**]

ayak döşeği [**ayaḫ eni, ayak eni - 1**] Nişan takılırken kızın ayağının altına serilen kumaş. (*Bor –Ng.)

[ayaḫ eni] : (*Arapkir –Ml.)

[ayak eni - 1] : (–Gm. ve köyleri; –Ezc.; –Ng.)

ayak duşağı Hayvan kösteği. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

ayak duşşağı [→ **ayak dolaşığı**]

ayak eni **1.** [→ **ayak döşeği**] **2.** Evlenen kız baba evinden çıkarken ayaklarının altına güvey tarafından serilen kumaş. (*Zara –Sv.)

ayak eskisi (I) **1.** Ayakkabı eskisi. (Çulhan *Bozdoğan –Ay.; Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.) **2.** Bebek kundaklanırken ayaklarına sarılan bez. (Danışman *Fatsa –Or.) **3.** [→ **ayaḫ kabi**]

SanalBaba

ayak eskisi (II) Rezil, kepaze. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.)
ayak eşiği Eşik. (Ulucak *Menemen –İz.)
ayak gabı [→ **ayaḫ kabi**]
ayak garısı [→ **ayakcı karısı**]
ayak gezeletmek Vakit geçirmek, ayak sürümek. (–Sm.)
ayak gitmek Çalınan havaya ayak uymak, ayak uydurmak. (*Bor –Ng.)
ayak ḫalfesi Çözgücü. (–Gaz.)
ayakım Dost, komşu. (*Bandırma, *Susurluk –Ba.)
ayak içi [→ **ayaḫ kabi**]
ayak işi (I) [→ **ayaḫ kabi**]
ayak işi (II) Gezici satıcılık. (*Zara –Sv.; Kocabey –Krş.)
ayak kabı [→ **ayaḫ kabi**]
ayak kaldırmak Çabuk yürümek, acele etmek. (Hacavera *Maçka –Tr.; Sobran –Gm.)
ayak kapı [→ **ayaḫ kabi**]
ayak karısı [→ **ayakcı karısı**]
ayak keseri Büyük marangoz keseri. (–İst.; Çamlıbel *Artova –To.; Aşağırmak –Ar.)
ayak kesme, ayak çizme Yürümesi geciken çocukların çabuk yürümesi için yapılan bir tören. (*Zile –To.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)
ayak kıltı [→ **ayağuç**]
ayak kıltık [→ **ayağuç**]
ayak kirası Gelin attan inerken verilen bahşiş. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)
ayaklamak **1.** Gezinti yapmak. (Yassıviran *Senirkent, *Şarki karaağaç –Isp.; –Mr.; *Ermenek –Kn.) **2.** Ayakla, adımla ölçmek: *Tarlanın etrafını ayakladın mı?* (Dodurga, Çamlıbel *Artova –To.; *Bor –Ng.) **3.** Çabuk yürümek. (*Maçka köyleri –Tr.) **4.** Kötülemek, ayak altına almak, kovmak. (*Ermenek –Kn.)
ayaklanmak **1.** Çocuk yürümeye başlamak, büyümek, canlanmak. (*Gelibolu –Çkl.; Hacavera *Maçka –Tr.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **2.** Hayvan yavruları yürümeye başlamak. (–İç. köyleri)
ayaklaşmak **1.** Zıt gitmek, çekişmek. (Ovacık *Tavas,*Sarayköy ve köyleri –Dz.; Naldöken, Bornova –İz.; *Eşme ve köyleri –Mn.; *Kargı –Ks.; *Ünye ve köyleri –Or.; –Gm. köyleri; *Pınarbaşı köyleri –Ky.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; Meydan *Mut, *Anamur –İç.; *Elmalı –Ant.; Eldirek *Fethiye, Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **2.** Ayaklanmak, davranmak, kalkışmak. (İncekum *Silifke –İç.)
ayaklı (I) **1.** Yüksek boylu, iri, bakımlı hayvan. (Moraca *Çal –Dz.; Keçiören –Kü.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Genek –Çkr.; Şıhlar, Ulubey –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; Kalafka –Tr.; *Bor, –Ng.; Uğurlu, *Ermenek –Kn.; Yuva *Elmalı –Ant.) **2.** Çabuk yürüyen hayvan. (*Sarayköy –Dz.; *Tire –İz.; Kemaliye *Alaşehir, –Mn.; *Taşköprü –Ks.; Şıhlar, Ulubey –Or.; Kalafka –Tr.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Milâs –Mğ.)
ayaklı (II) **1.** [→ **ayakçak** (II)] **2.** Sahan. (Yazıca –Bo.) **3.** [→ **ayakçalı**] **4.** Bir çeşit ağaç karyola. (*Silifke, –İç.) **5.** [→**ayakcak** (I) - **1**]
ayaklı (III) **1.** Kadınların başlarına taktıkları 5-6 parçalı altın süs. (*Göksun ve köyleri –Mr.; *Pınar-

SanalBaba

başı köyleri –Ky.; Topraktepe –Ada.) **2.** Gelinin odasına asılan süs. (–Ky.)

ayaklı canavar Gezip tozmak, koşup durmak için yaratılmış hayvan : *Çocuk dediğin ayaklı canavardır, bağlasan durmaz.* (*Bor –Ng.)

ayaklık (I) **1.** [→ **ayağ yolu**] **2.** [→ **ayakcak** (I) - **1**] **3.** Evlerde ayakkabıların çıkarıldığı yer, antre. (*Yalvaç –Isp.; *Taşköprü –Ks.; –Gm.; Güneyce –Rz.; Şıhlar *Çubuk –Ank.; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.) **4.** Sokak kapısının eşiği. (–Ks.) **5.** [→ **ayakçak** (I)] **6.** Çorabın ayağa giyilen kısmı. (Belence *Sütçüler –Isp.; Ağrakos *Suşehri –Sv.) **7.** [→ **ayakman - 1**] **8.** [→ **ayakçak** (VI) - **2**] **9.** [→ **ayakçak** (II)] **10.** Kağnı durduğu zaman öküzlerin boynu ağrımaması için boyunduruğa konan çatal destek. (*Elmalı –Ant.)

ayaklık (II) Kadınlar için basma şalvarlık. (Orhaniye, Söğüt *Marmaris –Mğ.)

ayaklıma [→ **ayakçak** (VI) - **2**]

ayaklı sahın [→ **ayakçak** (V)]

ayakmaç [→ **ayakçak** (I)]

ayakmak (I) Ayılmak, kendine gelmek. (*Kadirli –Ada.)

ayakmak (II) Batmak, gurubetmek. (*Kadirli –Ada.)

ayakmak (III) [**ayalamak** (II) - **1**]. El ayası ile süpürmek. (–İç.)

[**ayalamak** (II) - **1**] : (Tokat –Es.; *Yıldızeli –Sv.; *Ermenek –Kn.; *Kadirli –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.)

ayakman [**ayaklık** (I) - **7**] **1.** Takunya, nalın. (*Nazilli –Ay.; *Akhisar, *Kırkağaç –Mn.; İskele *Bigadiç, *Burhaniye –Ba.; Çırpılar *Bayramiç –Çkl.; *Yıldızeli köyleri –Sv.; *Marmaris –Mğ.)

[**ayaklık** (I) - **7**] : (*Yeşilova köyleri –Brd.)

2. [→ **ayakçak** (II)] **3.** [→ **ayakçak** (VI) - **2**]

ayak mayası **1.** Ayak altında parmaklara yakın yer. (Yassıviran *Senirkent, Atabey –Isp.; Görece –İz.; –Mn.; *Gelibolu –Çkl.; Tokat, Bozan –Es.; Küçükhol *Of –Tr.; Sobran –Gm.; *Hozat –Tn.) **2.** Hayvan tırnaklarının altında arkada kalan kısım. (*Hozat –Tn.; *Elmalı –Ant.)

ayak miyanesi Bakır dövmeye yarıyan bir çeşit çekiç. (–Mr.)

ayaksındırmak **1.** Boşuna zahmet vermek, yormak. (*Taşköprü –Ks.) **2.** Yol ettirmek. (*Taşköprü –Ks.)

ayaksınmak **1.** Zahmet etmek. (*Taşköprü, *İnebolu –Ks.) **2.** Sık sık gidip gelmek, yol etmek. (*Taşköprü –Ks.) **3.** Sudan hayvan geçip bulandırmak. (E. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

ayaktan düşmek Takatsiz kalmak. (*Kandıra –Kc.)

ayak tamışu [→ **ayak davıştısı**]

ayaktan olmak Harman döğülmesi sona ermek, savurması kalmak. (*Elmalı –Ant.)

ayaktaş **1.** [→ **ayakdaş - 3**] **2.** Suç ortağı. (*Elmalı –Ant.)

ayaktaşı **1.** Toprak damları pekiştirmeye yarıyan silindir şeklinde taş, loğ taşı. (Çaltı *Gelendost –Isp.) **2.** Balıkçılıkta tonozun iki ucuna bağlanan büyük taşlar. (*Beykoz –İst.; *Alucra –Gr.) **3.** Çocukların yere çizdikleri şekiller üzerinde taş-

SanalBaba

la oynadıkları bir çeşit oyun. (*Alucra –Gr.; –Kr.; Çalılı –Yz.)

ayak tavuşu [→ **ayak davıştısı**]

ayak tehrizi Odanın içinde, kapı arkasındaki sahanlık. (–Çr.)

ayak tenekesi Pantolon. (–Ada.)

ayak teri Yolluk, harcırah, yorgunluk bedeli alınan ücret, bahşiş. (Yassıviran*Senirkent –Isp.; –Brd.; –Mn.; Çakırca, Boyalıca *İznik –Brs.; Ağlı *Küre, Aşağıkayı *Tosya, –Ks.; *Boyabat –Sn.; *Ünye –Or.; *Çayeli köyleri, –Rz.; *Kemaliye –Ezc.; Civler *Ermenek –Kn.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

ayak tutmak [**ayak yapmak - 2**] Öncülük etmek, söz açmak. (*Zara –Sv.)

[**ayak yapmak - 2**] : (Bahçeli *Bor –Nğ.; *Silifke –İç.)

ayak yapmak 1. Kandırmak : *Yavaş yavaş kadının ayağını yapmış.* (–Nğ.) 2. [→ **ayak tutmak**] 3. Bildiği halde bilmezmiş gibi konuşmak. (*Silifke –İç.)

ayak yolama Keçi yolu. (Müstecap *Balya –Ba.)

ayalama (I) 1. Harman düğülüp kalktıktan sonra, harman yerinde kalan toz ve samanla karışık taneler. (Bademli *Dinar, Balçıkhisar –Af.; *Keçiborlu ve köyleri, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, İsabey *Çal –Dz.; Tokat –Es.; Boyaca *Daday –Ks.; *Karaman –Kn.) 2. Harman sonunda kalan süprüntüleri, taneleri toplamaya yarıyan kürek. (İsabey *Çal –Dz.; –Çkr.; –Yz. köyleri; *Ayaş köyleri, *Çubuk, –Ank.; *Silifke –İç.) 3. Damlardaki karı küremeye yarıyan bir çeşit kürek. (Ravlu *Çubuk, Çanıllı *Ayaş, Keşanuz –Ank.; Himmetdede –Ky.)

ayalama (II) Avuca sığmıyacak büyüklükteki taş. (Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

ayalamak (I) 1. [→ **ayamak - 1**] 2. Sahip çıkmak, benimseyip kendine mal etmek. (*Kadirli –Ada.)

ayalamak (II) 1. [→ **ayakmak** (III)] 2. Ayalama ile kar küremek. (*Ayaş –Ank.) 3. Harman sonunda kalan tozlu taneleri tırmıkla toplamak, süpürmek. (Genek –Çkr.; Çayırlı *Haymana,*Şerefli Koçhisar –Ank.; Bahçeli, *Bor –Nğ.) 4. Hububat temizlemek, ayıklamak. (Aşağıtuzlukçu *Akşehir, *Ermenek –Kn.)

ayalamak (III) Oyalamak. (Çeltek *Yeşilova –Brd.)

ayalamak (IV) Hamur mayalamak. (Örencik *Yeşilova –Brd.)

ayalamak (V) Alkışlamak. (*Akhisar –Mn.)

ayalamak (VI) El tezgâhında varan gelen ağacı yukarı kaldırarak mekik yerini açmak. (Taşoluk*Göksun –Mr.)

ayalanmak Çokça tohum üremek, çoğalmak. (Belen, *Bodrum –Mğ.)

ayalmak Uyanmak. (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

ay alması Kırmızı, uzun saplı, acı meyvalı, gürgene benzer bir çeşit ağaç. (Zara –Ama.)

ayam [**ayamılık, ayar** (IV)] 1. Yağmursuz, güneşli hava. (Çamlık *Bucak –Brd.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezm.; *Kadirli –Ada.)

[**ayamılık**] : (*Kadirli –Ada.)

[**ayar** (IV)] : (Kalafka –Tr.)

SanalBaba

2. Hava. (*Tirebolu köyleri, *Görele köyleri, Düzköy, Mencilis *Keşap –Gr. ve köyleri; –Tr. ilce ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; Cinis *Aşkale, *Şenkaya –Ezm.; Cenciğe, Zevker *Refahiye –Ezc.; –Dy.; *Ağın –El.; *Gemerek ve köyleri, *Divriği ve köyleri, *Kangal ve köyleri –Sv.)

ayama [ayamo] Lâkap, takma ad. (Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye, –Or. ve köyleri; Nefsiköseli, Eynesil *Görele, Düzköy *Keşap, *Tirebolu, –Gr. ve köyleri; *Torul köyleri –Gm.; *Iğdır –Kr.; Karaburun *Sorgun –Yz.)

[ayamo] : (Taşburun *Iğdır –Kr.)

ayamak [ayalamak (I) - 1, ayan büyümek] 1. Uz kullanmak, kayırmak, korumak. (*Eğridir ve köyleri, *Şarki Karaağaç –Isp.; Çilehane *Reşadiye –To.; Zile *Mesudiye –Or.; *Tirebolu, *Şebin Karahisar –Gr.; –Ml.; Kitiz *Göksun –Mr.; *Koyulhisar –Sv.; Köşker –Krş.; *İncesu –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; –Nş.; *Ermenek, *Hadım, *Akşehir, –Kn. ve köyleri; Karadere *Anamur, Meydan *Mut, Civanyayla –İç.; Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Bodrum –Mğ.)

[ayalamak (I) - 1] : (Çandır *Sütçüler, *Eğridir köyleri –Isp.)

2. Menetmek. (–Ml.) **3.** Karşı koymak, dayatmak. (–Ml.) **4.** Çok yüz vermek, şımartmak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **5.** Serbest bırakmak: *Bu çocuğu biraz ayamak lâzım, pek sıkılmış.* (Genek –Çkr.) **6.** Serbest büyümek, zorluk çekmeden gelişmek. (*Silifke –İç.)

[ayan büyümek] : (–İç.)

7. Saygı göstermek, saymak. (Köşker –Krş.)

ayamak (II) 1. Yalnız kalmak. (Abana –Ks.) **2.** İşsiz kalmak. (Abana –Ks.)

ayamak (III) 1. Temizlemek. (*Bor –Nğ.) **2.** Bitki ya da fidanın çevresini temizlemek, meydana çıkarmak. (–Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap, Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.; *Torul köyleri –Gm.; Karaburun *Sorgun –Yz.)

ayamak (IV) Üzerinden yalnız bir insan geçebilecek kadar merdivenimsi köprü. (Taşağıl –Ant.)

ayamak (V) Mehtapta yürümek, gezmek. (–Ant.)

ayamaya Çokça kızların oynadığı bir oyun. (Hayati *Erbaa –To.)

ayamılık [→ **ayam - 1**]

ayamo [→ **ayama**]

ayan (I) [ayanağa, āyen - 1] 1. Köy ya da mahalle muhtarı. (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin, *Şuhut –Af.; *Senirkent köyleri, Nudra *Şarki Karaağaç, Bağıllı, Sofular *Eğridir, Çaltı *Gelendost, Aydoğmuş, *Keçiborlu, Kumdanlı, Körküler *Yalvaç –Isp. ve köyleri; *Yeşilova köyleri, Çamköy, *Gölhisar, Karamanlı *Tefenni, Çerçin –Brd.; *Çal ve köyleri, Irgıllı *Çivril, Beleni –Dz.; Gökkaya *Turgutlu –Mn.; *İvrindi ve köyleri, Reşadiye *Susurluk –Ba.; Yenice *Emet, Karahallı *Uşak –Kü.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

[ayanağa] : (Bademli, Kıratlı *Dikili –İz.)

[āyen -1] : (*Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri –İz.)

SanalBaba

2. İhtiyar, yaşlı koca. (Çayır –Zn.) **3.** "Ayeğen", "ayol" gibi bir hitap şekli. (İskele *Silifke, *Anamur –İç.; *Gazipaşa –Ant.)

ayān (II) Zakkum. (*Köyceğiz –Mğ.)

ayana (I) Ana, anne. (Bereketli *Tavas –Dz.)

ayana (II) Korku ve şaşma bildirir ünlem. (*Bigadiç –Ba.; Ağlı *Küre –Ks.)

ayanağa [→ **ayan** (I) - **1**]

ayanam Bir hitap kelimesi: *Ayanam! Bugün olanlardan haberin var mı?* (*Ermenek ve köyleri –Kn.)

ayan bayan olmak [→ **ayın beyin olmak** (II)]

ayan beyan olmak [→ **ayın beyin olmak** (II)]

ayan büyümek [→ **ayamak** (I) - **6**]

ayan delisi [**ayañı** (II)] Hoppa, şımarık. (–Kn.)

[**ayañı** (II)]: (Bardas *Karaman –Kn.; *Mut köyleri –İç.)

ayanga [→ **ayınga**]

ayangacı [**ayankacı**] Kaçak tütün satıcısı. (*Kandıra –Kc.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Köşker –Krş.; Süksün *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.; Gaziler *Hadım –Kn.; *Elmalı –Ant.)

[**ayankacı**]: (Gölcük, Kumarlar *Bayramiç –Çkl.)

ayangacılık **1.** Tütün kaçakçılığı. (*Kandıra –Kc.) **2.** Göz boyacılığı. (Eldirek *Fethiye –Mğ.) **3.** Alışveriş, ticaret. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

ayangacılık etmek **1.** Kaçak tütün satmak. (Yuva *Elmalı –Ant.) **2.** Hileli iş yapmak. (Yuva *Elmalı –Ant.)

ayanguru [**ayañkuru**] Kendiliğinden yerinde kurumuş ağaç. (Peşman *Dadağ –Ks.)

[**ayañkuru**]: (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

ayanı (I) Avlu, ev bahçesi. (Çomaklar *Ödemiş –İz.)

ayañı (II) [→ **ayan delisi**]

ayānı almak Ardından söylemek. (–Gaz.)

ayankacı [→ **ayangacı**]

ayañkuru [→ **ayanguru**]

ayanlama Karanlığın aydınlanması, fena havanın iyileşmesi, ağır hastanın tehlikeyi atlatması. (Ulubey –Or.; Anaraş *Sürmene –Tr.)

ayanom Şaşma bildirir ünlem: *Ayanom uşak fırtına geliyor.* (*Çarşamba –Sm.)

ayanta Tembel, ihmâlci. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Çamlıbel, Dodurga *Artova –To.; Zile *Mesudiye –Or.; –Gr. ve köyleri; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

ayantalık yapmak Tembellik yapmak. (Karaburun, Kuşçuluk *Görele –Gr.)

ayar (I) **1.** Bir tahıl ölçüsü. (Hocalar *Sandıklı –Af.; *Çal köyleri –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır, Ulucak, *Menemen, Cumaova, *Tire –İz.; *Akhisar, *Turgutlu –Mn.; *Edremit –Ba.; *Emet ve köyleri, Üçhöyük *Altıntaş, *Karahallı –Kü. ve köyleri; Aşağılıca –Es.) **2.** Fındık taşımaya yarıyan orta boy sepet. (Düzköy *Keşap –Gr.) **3.** Bir zeytinyağı ölçü birimi ve kabı. (*Kilis –Gaz.)

ayar (II) **1.** Tembel, işten kaçan. (–Kü.; Çepni *Gemerek, Vazıldan

SanalBaba

*Divriği –Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan –Yz.; *Bor, –Ğğ.; Şıhşamı –Ada.) **2.** Hoş sohbet. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ayar (III) **1.** At eyeri. (Sulusaray *Artova –To.; *Ardahan –Kr.) **2.** Haşarılaşmış hayvan. (Şabanözü *Polatlı –Ank.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.)

ayar (IV) [→ **ayam - 1**]

ayar (V) Denizcilikte göz aldanması, bir şeyin olduğundan büyük ya da küçük görünmesi. (Rumelihisar –İst.; *Ünye –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.)

ayara Küçük çocukların parmak aralarında çıkan yara, çıban. (–Ezc.)

ayarbaz [ayazbaz] Hokkabaz. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

[ayazbaz] : (*Iğdır –Kr.)

ayarlamak Tekdir etmek. (*Boyabat –Sn.; –İç.)

ayarlaşmak Tembelleşmek. (*Bor –Ğğ.)

ayarlık Tembellik. (*Bor –Ğğ.)

ayarmak [ayatmak] Ayartmak. (Bunak *Tefenni –Brd.; *Çivril köyleri –Dz.; Bornova –İz.; –Mn.; *Susurluk köyleri, Yeniköy –Ba.; Yenice *Emet –Kü.; Bozan, Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; Yeniköy –İst.; *Kargı –Ks.; *Boyabat –Sn.; *Zile, *Artova köyleri –To.; *Ünye köyleri –Or.; –Tr. ilce ve köyleri; *Kelkit köyleri –Gm.; –Dy.; Aşudu *Darende –Ml.; *Kangal ve köyleri, *Gürün, *Zara –Sv.; Çanlı *Ayaş, Çalış *Haymana, Sobran *Nallıhan –Ank.; Bahçeli *Bor –Ğğ.; *Elmalı –Ant.; *Milâs –Mğ.)

[ayatmak] : (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

ayarsız 1. Deli, şuursuz. (Atabey –Isp.; Ulucak *Menemen –İz.) **2.** Dönek. (*Kargı –Ks.; *Bor –Ğğ.) **3.** Terbiyesiz, edepsiz. (Dodurga, Çamlıbel, *Artova –To.; *Gürün –Sv.; *Ermenek –Kn.; Aslanköy –İç.) **4.** Namussuz. (M. Hüyük *Şarkışla –Sv.) **5.** Aşağılık, karaktersiz. (*Bor –Ğğ.)

ayart İki yol kavşağı. (Çamköy *Gölhisar –Brd.; Evkara *Acıpayam –Dz.)

ayarta 1. Kendi işinde iyi çalıştığı halde başkasının işinde tembellik eden. (Şıhlar, Ulubey –Or.) **2.** Hayal seven kimse. (Düzköy *Keşap –Gr.)

ayartası Hububat için 20 litrelik ölçek. (İğdir *Çivril –Dz.)

ayartılmış Şımarık. (*Yusufeli –Ar.)

ayartmaç Ayartılmış, şaşırtılmış : *Bizim yapının üstüne bir ayartmaç güvercin kondu.* (–Çr.)

ayartmak Uyarmak, ikaz etmek. (*Ünye –Or.)

ayas Çardak. (*Bahçe –Ada.)

ayaş (I) Ayyaş. (*Düzce –Bo.)

ayaş (II) Kimi siyah, kimi beyaz iri taneli üzüm. (Hasanoğlan –Ank.)

ayat [ayaz (IV) **- 3)] 1.** Evlerin önünde topraktan yapılmış kaldırım. (Kayadibi *Yeşilova –Brd.) **2.** Sundurma. (Çandarlı *Bergama –İz.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **3.** Evlerde sofa. (*Bayramiç, *Çan –Çkl.; Yeniçubuk *Gemerek, *Zara –Sv.) **4.** Kapı. (–Gr.) **5.** Avlu, açık arsa. (*Zara –Sv.; –Ğğ.)

[ayaz (IV) **- 3] :** (*Divriği –Sv.) **6.** Alt kattaki sofa, taşlık. (Konyar aşireti, Katransa, Kayalar, –Selânik)

SanalBaba

ayatan Çukur yerlerde birikmiş yağmur suları. (Oymaklı –Ada.)

ayatcak Çocukların ağaçlardan kestikleri çatal ağaç. (İnkisar *Söğüt –Bil.)

ayatmak [→ **ayarmak**]

ayavaya Aptal, vurdum duymaz. (Keşanuz –Ank.)

ay avlağı [→ **avla** (I) - **1**]

ayay Parlak yıldız. (–Kn.)

ay ayazı [**ay aydığı**] Mehtaplı, çok aydınlık gece. (Evreşe *Gelibolu –Çkl.)

[**ay aydığı**] : (Çöplü *Çivril –Dz.)

ay aydığı [→ **ay ayazı**]

ay aydın [**ay aydınlık, ay aydin, ayıñ aydıñı, ayın şefengi**] Ay ışığı, mehtap. (*Dinar köyleri –Af.; *Senirkent köyleri, Sücüllü *Yalvaç, *Uluborlu –Isp.; *Yeşilova köyleri, Karamanlı, *Tefenni –Brd.; *Acıpayam ve köyleri, *Çal ve köyleri, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy köyleri, *Tavas köyleri –Dz. köyleri; Sürez, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli, –Ay. köyleri; *Alaşehir –Mn.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Emet –Kü.; Bozan, Tokat –Es.; *Düzce –Bo.; *Kemaliye, –Ezc. ve köyleri; Ağın –El.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Çöplü *Gürün –Sv.; *Ermenek köyleri –Kn.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı, *Finike ve köyleri –Ant.; *Marmaris, *Milâs, *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Kıbrıs)

[**ay aydınlık**] : (Konyar aşireti, Katransa, Kayalar –Selânik)

[**ay aydin**] : (–Rz. ve çevresi)

[**ayıñ aydıñı**] : (Irgıllı *Çivril –Dz.; –Ba.; *Kilis –Gaz.; Kamışlı *Karaisalı –Ada.)

[**ayın şefengi**] : (Çimşit *Balâ –Ank.)

ay aydınlık [→ **ay aydın**]

ay aydin [→ **ay aydın**]

ay aymak Ay doğmak. (Bozköy –Mn.; *Kemaliye –Ezc.)

ayaz (I) **1.** Işık, aydınlık : *Lâmba ayazlatmıyor.* (Hazarzrat *Keçibolu –Isp.; Nilüfer –Brs.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Çarşamba –Sm.; –Krk. ve çevresi) **2.** Yıldız. (–Gr. ve köyleri)

ayaz (II) **1.** Kel. (Dikbıyık *Çarşamba, –Sm.; –Ed.) **2.** Seyrek saçlı baş. (*Karaisalı –Ada.)

ayaz (III) Dominoda düz, noktasız taş. (–Kr. köyleri)

ayaz (IV) **1.** [→ **ayazlık** - **1**] **2.** [→ **ayazlık** - **4**] **3.** [→ **ayat** - **5**]

ayaza vermek Meydana vermek. (–Sm.)

ayazbaz [→ **ayarbaz**]

ayazdak Dilek. (*Silifke –İç.)

ayazımak Hava ayaza çekmek. (*Merzifon köyleri –Ama.)

ayazını almak Ayazda kalıp üşümek, ayazlamak. (*Bor –Nğ.)

ayazıtmak Yağışlı, kapalı hava açılmak, ışımak, açılır gibi olmak. (*Ünye köyleri –Or.)

ayazlağı Rüzgârı kesen, soğuktan koruyan ağaç ya da eğreti çardak. (Aslanköy –İç.)

ayazlamak, ayazlanmak Serinlemek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ayazlık [**ayaz** (IV) - **1, 2**; **ayazma** (II)] **1.** Balkon, taraça, tahtaboş. (Sekiyaylası –Isp.; Gölcük *Tefenni, Ürkütlü *Bucak –Brd.; Darıveren, Yeşilyuva *Acıpayam, *Çal köyleri, *Sarayköy köyleri, Bereketli, Yukarıboğaz *Tavas –Dz. köyleri; *Bozdoğan ve köyleri, Yazırlı *Na-

SanalBaba

zilli –Ay.; *Ödemiş köyleri, Ulucak *Menemen, *Bayındır –İz.; –Mn.; Kıbrıscık –Bo.; *Bor –Nğ.; *Finike köyleri, *Elmalı çevresi, İbradı *Akseki, Demre *Kaş –Ant.; *Milâs, *Ula –Mğ.)

[ayaz (IV) -1] : (–Gaz.; –Mr.)

2. Salon (–Sn.) 3. Sofa. (*Silifke –İç.) 4. Çardak. (*Elmalı köyleri, Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.)

[ayaz (IV) -2] : (Şekeroba –Mr.)

[ayazma (II)] : (Aslanköy –İç.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

5. Güverte. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

ayazma (I) Kaynak, kutsal kaynak, maden suyu. (İsmetiye –Brs.; Uluşiran *Şiran –Gm. ve köyleri; Kisarna –Tr.; Eldirek *Fethiye –Mğ.; Taşlı müsellim *Lalapaşa –Ed.; Ceylanköy *Lüleburgaz –Krk.; Karacakılavuz –Tk.)

ayazma (II) [→ **ayazlık - 4**]

ayaz vurmaḥ Yaz gecesi üstü örtülmiyen çocuk, ayazda kalarak bir çeşit hastalığa tutulmak. (Kerkük)

ayba [ayıba] Asla : *Ayba kabul etmem.* (Siği *Mudanya –Brs.; –İst.; Sadak *Kelkit –Gm.; –Tr. ilce ve köyleri)

[ayıba] : (*Görele –Tr.)

aybagudur Maymun. (Çepnidere *Turgutlu –Mn.)

ay balam A yavrum, yavrum ! (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

ay balığı Bir çeşit balık. (*Beykoz –İst.)

aybaşısı dutmak Ayda bir kez devreden geçici delilik nöbeti tekrar belirmek: *Adamcağızın gine aybaşısı dutmuş.* (*Bor –Nğ.)

aybatçı Gürültücü, şamatacı. (–Çr.)

aybecer Şekilsiz, biçimsiz, çırkin. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.)

ayberi [aybır] Şey. (Akçaşehir *Düzce –Bo.)

[aybır] : (*Akçakoca –Bo.)

aybır [→ **ayberi**]

aybir Yemek malzemesi, öteberi. (*Akçakoca –Bo.)

ay bölümü Gece yarısı. (–Sm.)

aybuşşum Şaşma ve kınama bildirir ünlem. (–Hat.)

ayce Büyükanne. (*Ereğli –Zn.)

aycık [aycuk] Azıcık, biraz. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Uğurlu, Görmel *Ermenek –Kn.)

[aycuk] : (Kuzköy, Akkuş *Ünye –Or.)

aycıkdan Birazdan. (*Ermenek ve köyleri –Kn.)

aycuk [→ **aycık**]

ayda, aydā Şaşma, üzülme, isteklendirme bildirir ünlem. (Dedesil *Acıpayam –Dz.; *Devrek –Zn.; *Çarşamba –Sm.; Çayırlı *Haymana –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

aydamak (I) Tembel, işten kaçan. (Kılkış –İz.; –Es.)

aydamak (II) 1. Hayvanları, arabayı sürmek, sevketmek. (Kılkış –İz.; Karabiga –Çkl.; Yakakayı –Es.; Saray *Saray –Tk.) 2. Hikâye etmek, söylemek, anlatmak. (Alacalar *Kırkağaç –Mn.; –Ba.; *Bayramiç –Çkl.)

aydanalmak Çocuk pamukçuk hastalığına yakalanmak. (*Erciş, –Vn.)

ayda setek Arada sırada. (–Dz.)

aydaş [aydaşık - 1, aydeş (I) - 1] 1. Zayıf, cılız. (*Eğridir ve köyleri, *Senirkent, Sağrak *Sütçüler, Körküler *Yalvaç, –Isp.; Aziziye, Çel-

SanalBaba

tikçi –Brd.; Kadıköy *Sarayköy, Çardak –Dz.; *Eşme ve köyleri, Çepnidere *Turgutlu –Mn.; *Çan, *Bayramiç, *Biga, *Gelibolu, –Çkl.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; *Mihalıççık, *Sivrihisar –Es.; *İnebolu, Köçerli *Taşköprü –Ks.; *İskilip –Çr.; *Boyabat, –Sn.; –Sm.; –Mr.; –Yz.; Üçem *Balâ –Ank.; Çataloluk *Develi –Ky.; *Bor, Ortaköy, –Nğ.; *Karaman, *Ilgın, *Hadım –Kn. ve köyleri; *Kadirli, –Ada.; *Mut ve köyleri, *Silifke –İç. ve köyleri; *Akseki ve köyleri, *Elmalı, *Kaş, –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Kemer –Mğ.; *Uzunköprü –Ed.; *Hayrabolu, *Şarköy –Tk.)

[aydaşık - 1] : (*Manyas, *Bandırma –Ba.; Satılmış –Es.; *Silifke –İç.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[aydeş (I) - 1] : (Akçaşar *Eğridir, Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç –Isp. ve köyleri; Çerçin, –Brd.; *Acıpayam, Süngüllü *Çivril –Dz.; *Bergama, *Urla –İz.; –Ba. ve çevresi; *Ulubey –Uş.; Kırali –Kn.; *Köyceğiz –Mğ.)

2. Bacakları çarpık. (Kösten, Honaz –Dz.; *Ünye köyleri –Or.; Karahoca *Haymana –Ank.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.) **3.** Yaşına girmemiş çocuk. (–Çr.) **4.** Aynı ay içinde doğan çocuklar. (–Sn.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.) **5.** Anormal doğan çocuk. (*Afşin, *Elbistan –Mr.) **6.** Şaşı. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

aydaş aşı Cılız, gelişemiyen çocukları iyileştirmek için yapılan ilâç, yemek. (Aziziye –Brd.; Medele *Çal –Dz.)

aydaşık **1.** [→ **aydaş - 1**] **2.** Beceriksiz, âciz. (–Tr.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

aydaş olmak Bebek çok zayıflamak. (*Kadirli –Ada.)

ayde Çekil, yıkıl karşımdan, haydi haydi oradan anlamında ünlem. (Ortaköy *Çal –Dz.)

aydeçi Ayrık otu. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli –Rz.)

aydede Ayçiçeği. (*Merzifon, Zara –Ama.)

aydede kuşağı **1.** Gök kuşağı. (Ekse *Çal –Dz.) **2.** İşlemeli bir çeşit erkek kuşağı. (Ekse *Çal –Dz.)

aydee Hoppala anlamında ünlem. (*Elmalı, Bağyaka, Çavdır *Finike –Ant.)

aydemir Keser. (–Bo.)

aydeş (I) **1.** [→ **aydaş - 1**] **2.** Çirkin, vücudu uygun olmıyan. (–Brd.) **3.** Akşama kadar durmadan koşup oynıyan çocuk. (Kızılca *Tavas –Dz.)

aydeş (II) İğdiş. (Kızılca *Tavas –Dz.)

aydeşmek [**aydışmak - 1, 3, 4**] **1.** Tartışmada aksi cevap vermek, inatlaşmak. (*Eşme ve köyleri –Uş.)

[aydışmak - 1] : (Kızılköy *Ezine –Çkl.; *Taşköprü –Ks.)

2. Kötülemek, uğraşmak. (*Eşme ve köyleri –Uş.)

[aydışmak - 3] : (Deveviran, Kıbrıscık –Bo.)

3. İtişmek, didişmek. (*Eşme ve köyleri –Uş.)

[aydışmak - 4] : (Kıbrıscık –Bo.; *Boyabat –Sn.)

aydetmek Türkü söylemek. (Sekiyaylası –Isp.)

aydınebi Şeyh. (–Bo.)

SanalBaba

aydın (I) Alnı beyaz sığır. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.; *İmranlı –Sv.)

aydın (II) [**aydın çiçē, aydın çiçeği, aydın gülü, aygın çiçeği, aygün, aygün aşığı, aygün çiçeği**] Ayçiçeği. (*Ayaş –Ank.)

[**aydın çiçē**] : (–Es.)

[**aydın çiçeği**] : (Kesme *Divriği –Sv.)

[**aydın gülü**] : (*Zara –Sv.)

[**aygın çiçeği**] : (Çayırlı *Haymana –Ank.)

[**aygün**] : (–Sv.)

[**aygün aşığı**] : (Diktaş *Divriği –Sv.)

[**aygün çiçeği**] : (Telin *Gürün –Sv.)

aydın buğday Yassı ve beyaz bir çeşit buğday. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

aydıncak [**aydınnık**] Aydınlık. (–Ml.)

[**aydınnık**] : (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

aydın çiçē [→ **aydın** (II)]

aydın çiçeği [→ **aydın** (II)]

aydın eşi Kız. (Genek *Yatağan –Mğ.)

aydın göz Siyah, iri taneli, erken olan bir çeşit üzüm. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Kısıklı *Üsküdar –İst.)

aydın gülü [→ **aydın** (II)]

aydınmak Aydınlanmak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

aydınlık (I) Cam. (Gıcır –Çr.)

aydınlık (II) Mutluluk, saadet. (*Zile –To.)

aydınmak (I) **1.** Sövmek, kötü kötü söylenmek. (Çavdır *Tefenni –Brd.; Ortaköy *Çal, Kabaklar *Çameli –Dz.; Teke –Sm.; Yendiğin –Kn.) **2.** Darılmak. (*Mut –İç.) **3.** Nankörlük etmek. (–Ant. ve çevresi) **4.** Kendi kendine söylenmek. (*Köyceğiz –Mğ.) **5.** Şikâyet etmek. (Kıbrıs)

aydınmak (II) Ummak, ümit etmek. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

aydınnık[→ **aydıncak**]

aydın tatlısı Kuru incir. (Homa *Çivril –Dz.)

aydın urganı İri, kalın, sağlam urgan. (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

aydın yeli Güneyden esen yel. (Çöplü *Çivril –Dz.)

aydırmaḫ, aydırmağ [→ **aydivermek**]

aydırmak **1.** Yenmek: *Kara koç, beyazı aydırdı.* (Gelenbe *Kırkağaç –Mn.) **2.** Caydırmak, vaz geçirmek. (*Ezine ve köyleri –Çkl.) **3.** Bayılanı ayıltmak. (–Kü.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

aydışmak **1.** [→ **aydeşmak** - 1] **2.** Tartışma yapmak, dil kavgası etmek. (Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; *Kargı –Ks.) **3.** [**aydeşmak** - 2] **4.** [**aydeşmak** - 3]

aydi aydi Haydi canım! (Hasanoğlan –Ank.)

aydivermek, aydıvermek, [**aydırmaḫ, aydumak, aytıvermek**] Söylemek, haber vermek, açıklamak, anlatmak. (–Ba. ve çevresi; *Ezine, Okçular –Çkl.; Yaylagöne *Malkara –Tk.)

[**aydırmaḫ**] : (Kerkük)

[**aydumak**] : (Kadıköy, *Bigadiç –Ba.)

[**aytıvermek**] : (Eskikadın –Ed.)

aydok Tarlanın aşağı yönü, aşağı yönündeki parçası. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

aydös Lâdes. (Çilehane *Reşadiye –To.)

aydumak [→ **aydivermek**]

SanalBaba

ay durulmak Ay tutulmak. (Kocaözü *Hekimhan –Ml.)

aye (I) Eşraf, ileri gelen. (Cebel *Eğridir –Isp.)

aye (II) **1.** Aya, el ayası, avuç içi. (–Mn.; –Hat.; Talas, Erkilet –Ky.) **2.** Pencerenin iç tarafı. (*Lâpseki –Çkl.)

āye (III) Şaşma bildirir ünlem. (*Iğdır –Kr.; İnecik –Tk.)

āye (IV) Kadılar için o (zamir): *Âye diyor ki çabuk gelsinler.* (*Nazimiye –Tn.)

ayegen [**āyen - 2, aygen**] Dost, arkadaş, yeğen anlamında hitap. (*Anamur, *Silifke –İç.)

[**āyen - 2**] : (Yörük aşireti, Aslanköy *Anamur –İç.)

[**aygen**] : (Teke *Yeşilova –Brd.)

āyel Günbatıdan esen yel. (Varay –Ama.)

āyen **1.** [→ **ayan** (I) - **1**] **2.** [→ **ayegen**]

ayer (I) Tembel, hımbıl, haylaz, kaygısız : *Şu adam ayerliğinden iş bulamadı.* (Uluköy *Dinar –Af.)

ayer (II) Eski bir zeytinyağı ölçeği. (*Kilis –Gaz.)

ayer (III) Tarlayı seyrek seyrek sürme. (*Kilis –Gaz.)

ayeser Ağustos ayının ilk iki fırtınası ki; birincisi büyük ayeser, ikincisi küçük ayeser adını alır. (–Sm.)

ay eşela Dağlarda yetişen, mantara benzer, yuvarlak, kırmızı bir bitki : *Ay eşela yenmez.* (Küçükisa *Zile –To.)

ayfal Kolay, usul : *Bir işin ayfalını aldın mı çabuk yaparsın.* (*Eğridir köyleri –Isp.; Nikfer *Tavas –Dz.)

ayfan [**ayfon**] Afyon, afyon yaprağı. (Burhaniye *Dinar –Af.; Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Kavak, Salda *Yeşilova –Brd.; İskele *Bigadiç –Ba.)

[**ayfon**] : (*Simav –Kü.)

ayfon [→ **ayfan**]

aygarañı Aysız, ışıksız gece: *Aygarañı gecede yola gitmek zor olur.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

ay gede, ā ede A oğlan, a çocuk, a! herif anlamlarında ünlem. (Kızılçakçak *Arpaçay –Kr.)

aygen [→ **ayegen**]

aygı (I) Adı bilinmiyen ya da ad yerine kadına, kıza sesleniş. (*Senirkent –Isp.)

aygı (II) Eşya. (*Kuşadası –İz.)

aygın (I) **1.** Uyanık, ayık, gözü açık. (*Gelendost –Isp.; Bizeri –To.) **2.** İhtiyar, yaşlı. (Sinici *Düzce –Bo.)

aygın (II) Daha çok. (Sinici *Düzce –Bo.)

aygın çiçeği [→ **aydın** (II)]

aygır [**aygır demiri**] **1.** Pekmez kaynatılan ocağın arkasında, ham şıra dolu kazan konulan büyük delik. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **2.** İnişlerde arabaları kızaklatmak için tekerin altına konan oyuk ağaç ya de demir araç (bir çeşit fren). (Konurlar *İnegöl –Brs.; Tepe *Seben, İğneciler *Mudurnu, Tatava, –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.) **3.** Arabada falakanın takıldığı eğri demir. (Çiftlik *Kalecik –Ank.)

[**aygır demiri**] : (*Çivril köyleri–Dz.) **4.** Arabanın ok demiri. (Sivri, Zaferiye *Ilgın –Kn.)

aygır (II) [**ayğır - 2**] Azgın,arsız, edepsiz : *O aygır garı ile başa mı çıkılır?* (Bahçeli, *Bor –Ng.)

[**ayğır - 2**] : (–Hat.)

aygırat [→ **aygırsak**]

SanalBaba

aygırcık Araba yastığının oturduğu ağaç tabla : *Bugün odundan gelirken arabanın aygırcığını kırdım.* (Çardak –Dz.)

aygırdak Beşiğin içindeki uzun tahta. (Navlu *Yeşilova –Brd.)

aygır demiri [→ **aygır** (I) - 3]

aygırı Aykırı, ters, yanlış. (Deregümü –Isp.; Tanrıvermiş –Rz.; –Çr.; *Zara –Sv.; *Akseki –Ant.)

aygırı toygoru, aygırı toyguru İstikameti olmıyan, yönsüz. (–Mğ.)

aygır incir Erkek incir. (*Mudanya –Brs.)

aygırlık Araba falakası. (–Af.)

aygırsak [aygırat, ayğırsak, aykırsak] Erkek isteyen hayvan veya kadın. (*Bucak –Brd.; Ortaköy *Mecitözü –Çr.; Vazıldan *Divriği, *Zara –Sv.; *Bor –Nğ.)

[aygırat] : (*Hozat –Tn.)

[ayğırsak] : (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Kekün *Niksar –To.)

[aykırsak] : (*Koyulhisar –Sv.)

aygırsamak [aykırsamak] Dişi hayvan, çoğuncası kısrak, erkek hayvan, aygır istemek (*Zara –Sv.; Karaisalı *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.)

[aykırsamak] : (Diği *Sungurlu –Çr.)

aygıt (I) **[aygıt elek - 2, ayğıt, aykıt** (I) **- 1, 3, 4; aykırt]** **1.** Kereste, kerestelik ağaç. (Evciler *Dinar –Af.; Kalıçköy *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler, *Sarayköy ve köyleri –Dz.)

[aykıt (I) **- 4]** : (–Brd.)

2. Alet, malzeme, çeşitli küçük sanat dallarında kullanılır araç, avadanlık. (Bayat *Emirdağ, Balçıkhisar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Bunak *Tefenni –Brd.; *Acıpayam ve köyleri, *Çal ve köyleri, *Buldan, *Sarayköy ve köyleri –Dz. köyleri; Sürez *Bozdoğan –Ay. köyleri; –İz. ilce ve köyleri; Karacahisar *Demirci, *Alaşehir –Mn.; Salur *Bandırma –Ba. ve çevresi; Özbek –Çkl.; Çardı, Harmancık *Orhaneli –Brs.; Yenice *Emet, *Tavşanlı, *Gediz –Kü.; Aksutekke *Bozüyük –Bil.; –İst.; –Sm.; –Ezc.; Çanıllı *Ayaş, –Ank.; Ortaca *Akşehir, Reis –Kn.; –Nğ.; Çapar –İç.; *Elmalı köyleri, Bağyaka *Finike –Ant.; *Milâs köyleri, *Yatağan, İncirköy *Fethiye, –Mğ. ve köyleri; Deveçatağı –Krk.)

[ayğıt] : (İncesu *Dinar –Af.)

[aykıt (I) **- 3]** : (–Brd.; Kadıköy, Söğüt –Dz.; Akçahavlu *Soma –Mn.; –Kü.; *Elmalı –Ant.)

[aykırt] : (Tekke –Sm.)

3. Eşya, ev eşyası. (Atabey –Isp.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan, Kuyucak, Erbeyli –Ay.; Bornova, –İz.; *Kırkağaç –Mn.; Çağış –Ba.; *Hendek –Kc.; Dadya *Reşadiye –To.; Çavuş *Beyşehir –Kn.; *Silifke, Çapar –İç.; *Milâs –Mğ. ve köyleri)

[aygıt elek - 2] : (*Ödemiş –İz.)

[aykıt (I) **- 1]** : (İlâma *Eğridir –Isp.; *Çine –Ay.; *Kırkağaç –Mn.; Bozarmut –Mn.)

4. Şey : *Neydi o ? aygıt be, dükkân diyecektim diyemedim.* (*Ödemiş ve köyleri, Çıtak *Menemen –İz.; –Mğ.)

5. Eş : *Aygıdımı bulamadım.* (Birgi –İz.) **6.** Tencere. (*Alaşehir –Mn.)

aygıt (II) **[aygut - 1, aykıt** (II) **- 1, 2]** **1.** Meyva kurusu, yemiş. (İlâma *Eğridir –Isp.; –Kü.)

SanalBaba

[aykıt (II) - 1] : (İlâma *Eğridir –Isp.; Boynuyoğun –Ada.)

2. Yemeklik, yemeğe konan çeşitli şeyler, yemek malzemesi: *Aygıt olursa ellerimi bile yediririm.* (*Mustafakemalpaşa –Brs.; *Akyazı, Çalıca, Hendek, Hediyeli *Kandıra –Kc.; *Yatağan, *Köyceğiz –Mğ.; *Hayrabolu –Tk.)

[aykıt (II) - 2] : (Bedre *İnegöl, Melik *Mustafakemalpaşa –Brs.; Belenkeşli –İç.)

[aygıt - 1] : (Karaköy *Düzce, *Akçakoca –Bo.)

3. Baharat. (*Göynük –Bo.)

aygıt (III) Keyif sahibi, başına buyruk. (–Bil.)

aygıt elek 1. Öteberi, şu bu. (*Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri –İz.; *Salihli –Mn.) 2. [→ **aygıt** (I) - 3]

aygıtmak Götürmek. (*Gerede –Bo.; *Silifke –İç.)

aygır [**ayğır - 1**] Aygır, erkek at. (Keşanuz –Ank.)

[**ayğır - 1**] : (–Gm.; *Ardahan –Kr. köyleri; –Bt.)

aygıt 1. [→ **aygıt** (II) - 2] 2. Tarhana yapmak için hazırlanmış baharlı yoğurt. (Kayı *Tosya –Ks.)

aygün [→ **aydın** (II)]

aygün aşığı [→ **aydın** (II)]

aygün çiçeği [→ **aydın** (II)]

ay gün dik durmak Çok güçlük çekmek. (*Bor –Nğ.)

ayğal Ay parçası gibi. (*Kızılcahamam –Ank.)

ayğır 1. [→ **aygır**] 2. [→ **aygır** (II)]

ayğırsak [→ **aygırsak**]

ayğıt [→ **aygıt** (I) - 2]

ayğın Uyanık, gözü açık, zeki. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ayh Ürkütme, kovma bildirir ünlem (kış, höst gibi): *Kız, şu davalara ayh de, gitsinler.* (Senir *Keçiborlu –Isp.; Kümbet –Ada.)

ayhal Rüya. (–Kü.)

ayḫar Sarhoş, beyni uyuşuk, sersem. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ay harmanı Ay ağılı, hâle. (Kaklıç *Menemen –İz.; Hamitli *Uzunköprü –Ed.)

ay harmanlanmak [**ay harmannanmak**] Ay halelenmek. (*Vezirköprü –Sm.; –Ml.; *Birecik –Ur.; Sarıvadi *Ermenek –Kn.)

[**ay harmannanmak**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ay harmannanmak [→ **ay harmanlanmak**]

ayhavar 1. İmdat. (Taşburun, *Iğdır, –Kr.) 2. Ne haber : *Bu kelekbaz dostumun plânından ayhavar?* (–Kr.)

ayḫınmak Kaymak : *Bu gün adamakıllı ayḫındık.* (*Mesudiye köyleri –Or.)

ayḫıntı Toprağı akan yer: *Bu yer ayḫıntılıdır.* (*Mesudiye köyleri –Or.)

ayḫırı [**ayhuri - 1**] Aykırı, ters, aksi: *Ne ayḫırı adamsın.* (–Gm. köyleri; Düzenli *Şavşat, *Yusufeli –Ar.; *Afşin, *Elbistan –Mr.)

[**ayhuri - 1**] : (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ayḫırı doyḫuru [→ **aykırı doykuru -1**]

ayhuri 1. [→ **ayḫırı**] 2. Eğik, akıntılı: *İyi tarla ya, biraz ayhuri.* (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ayı 1. Topaç. (*İznik –Brs.; –Bo.; *İnebolu, *Kargı –Ks.; –Çkr.; *İskilip, –Çr.; –Sm.; *Sorgun köyleri, Çalılı –Yz.; *Ayaş, Sobran *Nallıhan, Gürcüköy *Kızılcahamam, Büyükafşar, –Ank.) 2. Zeytinyağı çı-

SanalBaba

karan mengenelerdeki çatal ağaç. (*Kilis –Gaz.)

ay'ı Bana bak! anlamında bir hitap. (Küçükyüregil *Şarkışla –Sv.)

ayı ağırşağı Soğana benzer bir bitkinin gövdesi. (Çamlıbel, Dodurga *Artova –To.)

ayı asması Hanımeli çiçeği. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

ayıba [→ **ayba**]

ayı bacağı (I) [**ayu bacağı**] **1.** Öndeki küçük yelken, flok. (Akçay *Edremit –Ba.; Galata –İst.) **2.** Payanda direği. (Ilıcaksu, Domaniç *Tavşanlı –Kü.) **3.** Duvar örmek için kurulan tezgâhın altındaki dayanak: *Ayı bacaklarının üstüne kalasları koy.* (Bozan –Es.) **4.** Ev çıkmalarının altındaki direk: *Bizim oda üç ayı bacağının üzerinde.* (–Ks.) [**ayu bacağı**] : (*Arapkir –Ml.)

ayı bacağı (II) Bulutların arasından uzanan güneş demeti. (–Sn.)

ayı balağı İri, hantal adam : *Ne dimişler de gızcağızı o ayı balağına virmişler!* (*Bor –Ng.)

ayı balası [**ayı palağı**] Ayı yavrusu. (*Iğdır –Kr.)

[**ayı palağı**] : (Yavuzköy *Şavşat –Ar.)

ayı baldıranı Yumru kökü zehirli bir ot, baldıran otu. (Aslanköy –İç.)

ayı balık Yeşilırmakta yaşıyan iri pullu, yassı gövdeli bir çeşit balık. (*Çarşamba –Sm.)

ayı boğan Yenmesi zor, boğaz tıkayan bir çeşit armut. (–Brs.; *Düzce –Bo.)

ayıcı Bir çeşit sarı mantar. (–Bo.; Çamlıbel, Dodurga *Artova –To.; Peçenek *Kızılcahamam –Ank.)

ayıcık Biraz, azıcık. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ayıcı oyunu Bir kişiyi ayı kılığına sokarak oynanan bir kış oyunu. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ayı çiğdemi Çokça ormanlarda biten, seyrek dokulu, acı bir çiğdem çeşidi. (*Ermenek köyleri –Kn.)

ayı elması Çalı. (B. Kızılcak –Mr.)

ayı eriği Yemeye elverişli olmıyan çok ekşi ya da çok acı bir erik çeşidi. (İncesu *Dinar –Af.)

ayıf Ayıp. (Zarşat –Kr.)

ayı fındığı Fındık ağacına benzer, yaprakları büyük, göndesi marangozluğa elverişli bir ağaç. (Dereköy –To.; –Ama.)

ayı fıstığı Gürgen meyvası. (Çamlıbel, Dodurga *Artova –To.)

ayı götü Üç yüzlü, üç taraflı bina çatısı (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

ayı gulağ, ayı gulağı Kazık köklü, geniş yapraklı yabani bir ot. (Ekse *Çal –Dz.; Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

ayı gülü **1.** Bir çeşit yabani çiçek, yaban gülü. (Bağıllı *Eğridir, *Şarki Karaağaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Gm. ve köyleri; –Ezc.) **2.** Bir çeşit ot. (Çaltı *Gelendost–Isp.)

ayı günü Vakti, zamanı (çokça doğumu yakınlaşan gebe kadınlar için kullanılır). (–Kü.; *Kilis, –Gaz.; Uğurlu *Ermenek –Kn.)

ayı günü belli Vakti, zamanı belli. (*Silifke –İç.)

ayı günü yakın Doğum zamanı yaklaşmış. (K. Boymul –Yz.)

ayı günü yitmek Gebelik müddetini tamamlamak, doğurma zamanı gelmek. (*Bor –Ng.)

SanalBaba

ayığ Verem. (*Silifke –İç.)

ayığışi Kadın donu. (K. Boymul –Yz.)

ayıḫ [→ **ayık - 1**]

ayıḫmaḫ [→ **ayıkmak**]

ayıḫmak [→ **ayıkmak**]

ayık [**ayıḫ, ayuḫ - 1, 2; ayuk** (II)] **1.** Ayılmış, uyanık, aklı başında. (Yassıviran *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Atabey, –Isp.; *Sarayköy ve köyleri –Dz. köyleri; Dallıca *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; Bornova –İz.; *Alaşehir –Mn.; Evreşe *Gelibolu –Çkl.; *Sivrihisar –Es.; –Bo.; –To.; Düzköy *Keşap, Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.; –Gm.; *Şavşat –Ar.; *Iğdır –Kr.; –Ezc.; –Ezm.; *Erciş –Vn.; –Dy.; –Ur.; –Gaz.; –Mr.; –Hat.; Çepni *Gemerek, Hacılyas, *Koyulhisar –Sv.; –Yz.)

[**ayıḫ**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; Taşburun *Iğdır –Kr.; *Erciş –Vn.; –Ur.)

[**ayuḫ - 1**] : (*Boyabat –Sn.)

[**ayuk** (II)] : (*Devrek –Zn.; Giremez *Araç –Ks.)

2. Zeki, açıkgöz, anlayışlı, açık fikirli, görgülü. (Tokat –Es.; *Düzce –Bo.; Genek –Çkr.; –Sm.; *Zile, *Artova, –To.; *Ünye köyleri, Zile, *Mesidiye –Or.; Hacavera *Maçka, –Tr.; Uluşiran *Şiran, *Torul köyleri, *Kelkit ve köyleri –Gm. ve köyleri; –Rz. ve çevresi; Yoncalı, Şalcı *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr.; Keçek *Oltu –Ezm.; *Erciş –Vn.; –Dy.; –Gaz.; –Hat.; Çepni *Şarkışla, Karaözü *Gemerek, *Divriği köyleri, Kayalıpınar *Yıldızeli, Tekerahma *Gürün, –Sv.; *Sorgun, Cihanpaşa, –Yz.; *Ayaş ve köyleri, *Haymana ve köyleri –Ank.; –Krş.; –Krk. ve çevresi)

[**ayuḫ - 2**] : (Düzenli *Şavşat –Ar.)

ayıkdırmak Ayıltmak, gözünü açmak, uyandırmak. (–Sm.; *Silifke –İç.)

ayıklamak (I) Şaşmak, bilememek, şaşırmak, tereddüt etmek. (Sarıidris *Şarki Karaağaç –Isp.)

ayıklamak (II) **1.** Bir meseleyi incelemek. (Adacık *Vakfıkebir –Tr.)

2. Soymak. (–Rz. ve çevresi)

ayıkmak [**ayıḫmaḫ, ayıḫmak**] Ayılmak, uyanmak, aklını başına almak, intikal etmek. (Ekse *Çal –Dz.; İkipınar *Mihalıççık, *Sivrihisar –Es.; –Çr. ve çevresi; –Sm.; –Ama.; *Zile –To.; Şıhlar, Ulubey, *Ünye ve köyleri –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; *Hozat –Tn.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; –Hat.; *Koyulhisar, *Gürün, Tuğut *Divriği –Sv.; *Ayaş –Ank.; Bahçeli, *Bor, –Ng.; –Ns.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; *Anamur, *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.)

[**ayıḫmaḫ**] : (*Erciş –Vn.; –Ur.; Bahçeli *Bor –Ng.)

[**ayıḫmak**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Pınarbaşı, Avşar köyleri –Ky.)

ayı köşk Bir çeşit zehirli mantar. (–Bo.)

ayı kulağı (I) Ağaçlarda, balta ile vurularak üst tarafı alınan ve çatal kulak halinde kalan kısım. (Dağ köyleri *Sarayköy –Dz.)

ayı kulağı (II) Tam yerinde cevap : *Ayı kulağı çıkarttın vallahi, herif bir şey söyliyemedi.* (–Bo. köyleri)

ayı kulağı (III) Yufka ekmeğinin kaşık gibi kullanılmak için çukur bükülmüş durumu : *Kaşığımız yoksa ayı kulağı yaparız.* (*Fethiye köyleri –Mğ.)

SanalBaba

ayıl Toka, zincir tokası. (–Af. köyleri)

ayılamak Düşünmek. (–Tr.)

ayıldamak İnsan dört ayak üzre yürümek. (*Gerede –Bo.)

ayılen Korku ve şaşma bildirir ünlem. (*Yalvaç –Isp.)

ayılgan Akarsu yolu üzerinde sığ, temiz, dar yer. (–Kn.)

ayıllamak Tınas yığıldıktan sonra, harman yerini üstten üstten, topraksızca süpürmek. (İğdir *Çivril –Dz.)

ayıltmak Uyarmak, zihnini açmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Bor –Ng.; *Karaman –Kn.)

ayı mantarı İçi boş, yenilmez bir çeşit mantar. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Çepni *Gemerek –Sv.)

ayına [→ **ayna** (I) - 1]

ayıñ aydıñı [→ **ay aydın**]

ayın aydını süt gibi Dolunay ışığı. (Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

ayın bayın olmak 1. [→ **ayın beyin olmak** (II)] 2. Acayip şekil almak, şeklini değiştirmek: *Yüzü ayın bayın olmuş.* (–Gaz.)

ayın beyin olmak (I) Ayan beyan olmak. (–Kü.)

ayın beyin olmak (II) [**ayan bayan olmak, ayan beyan olmak, ayın bayın olmak - 1, ayıt beyit olmak**] Şaşırmak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak. (*Eşme köyleri –Uş.; *Tefenni –Brd.; İkipınar *Mihalıççık –Es.; *Kargı –Ks.; –Sn.; –Gm. ve köyleri; Ersis *Yusufeli –Ar.; *Aşkale, *Hasankale, –Ezm.; –El.; *Arapkir –Ml.; *Ayaş, Yaraşlı *Haymana –Ank.; –Ada.; Namrun *Tarsus, *Silifke, *Mut köyleri –İç.)

[**ayan bayan olmak**] : (*Hozat –Tn.)

[**ayan beyan olmak**] : (*Çal köyleri –Dz.)

[**ayın bayın olmak - 1**] : (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; –Çr. ve çevresi; –Sm.; *Erciş –Vn.)

[**ayıt beyit olmak**] : (–Brd.)

ayınga [**ayanga, ayınka**] Kaçak tütün, tütün. (*Dinar köyleri –Af.; *Senirkent ve köyleri, *Eğridir ve köyleri, *Keçiborlu ve köyleri, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Yayla *Tefenni, *Yeşilova ve köyleri, Ürkütlü *Bucak, –Brd. ve köyleri; Yeşilyuva *Acıpayam, *Çal, *Sarayköy köyleri –Dz. ve köyleri; *Eşme ve köyleri –Mn.; –Ba.; *Mustafakemalpaşa, Konurlar *İnegöl –Brs.; Köprücek *Emet, Karahallı *Uşak, Kumarı –Kü.; *Söğüt –Bil.; *Sivrihisar ve köyleri, İkipınar *Mihalıççık –Es.; *Akyazı ve çevresi –Kc.; *Gerede, –Bo. ve köyleri; Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu, Burunkaya –Zn.; –Ks. ve çevresi; *Eskipazar –Çkr.; –Sv.; –Ky.; Karaşar *Beypazarı, Sobran *Nallıhan –Ank.; Bermende *Akşehir –Kn.; *Tarsus –İç.)

[**ayanga**] : (*Kandıra –Kc.; Çayırşeyhi *Boğazlıyan –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Gaziler *Hadım, *Ermenek –Kn.)

[**ayınka**] : (Aşağılıca –Es.; *Mudurnu köyleri –Bo. köyleri; *Safranbolu –Zn.; *Ayaş, Çağa –Ank.)

ayıngacı [**ayınkacı**] 1. Tütün kaçakçısı : *Dün, pazarda ayıngacılarla kolcular arasında bir çarpışma oldu.* (–Dz.; –Kü.; Aliköy *Çaycuma, Burunkaya –Zn.; Sobran *Nallıhan –Ank.; –Krş.; –Kn.)

SanalBaba

[ayınkacı] : (*Mudurnu ve köyleri –Bo. köyleri)

2. Tütün kolcusu. (–Af.; –Ank.)

ayıngacılık Tütün kaçakçılığı. (Eğrigöz *Emet –Kü.; Köplü –Bil.)

ayıngeç, [añgeç, ayingeç] Zakkum ağacı. (*Bozdoğan, Alanlı –Ay.; *Bayındır –İz.; Mesken *Yatağan –Mğ.)

[añgeç] : (*Milâs –Mğ.)

[ayingeç] : (*Bozdoğan –Ay.)

ayınka [→ ayınga]

ayınkacı [→ ayıngacı - 1]

ayın kayın Sıkı fıkı. (İleydağı *Uluborlu –Isp.)

ayın kuyun etmek Ayıplamak : *Şu öküzü* 200 *liraya aldım da beni ayın kuyun ettiler.* (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

ayın oyun [ayın uyun - 1, 2] **1.** Hile, entrika, desise, oyun. (*Dinar –Af.; Karahisar *Tavas –Dz.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan –Ay.; Bölcek, –Kü.; –Sn.; Çalış *Haymana –Ank.; *Ermenek –Kn.; –Ed.; Kerkük) **2.** Bozukdüzen, karışık, karmakarışık, olur olmaz, acayip, baştan savma, gelişigüzel. (Aydoğmuş, İlyas *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çebiş, Çeltikçi –Brd.; *Sarayköy ve köyleri, Ekse, *Çal, İğdir *Çivril, Muğlasın *Tavas, Yeşilyuva *Acıpayam, –Dz. ve köyleri; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; Bozan, Tokat –Es.; Kunduzağılı *Artova –To.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm. köyleri; *Ardanuç ve köyleri, Ersis *Yusufeli, Yavuzköy *Şavşat –Ar.; Hükâm *Oltu –Ezm.; –Bt.; –Mr.; *Koyulhisar –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; Görmel, Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Elmalı –Ant.; *Milâs –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[ayın uyun - 2] : (Köşker –Krş.)

3. Öteberi, ufak tefek, ıvır zıvır, abur cubur. (Devri, Çamlık *Bucak –Brd.; Ulubey *Uşak –Kü.; Teke –Sm.; *Göle, *Ardahan –Kr.; *Erciş –Vn.; Harput –El.; Şiran *Yıldızeli –Sv.; Elmalı –Ant.)

[ayın uyun - 1] : (–Vn.)

ayın oyuncak etmek [→ ayın oyun etmek]

ayın oyuncu [ayın oyunçı] Hileci, dalavereci. (–Ezm. ilceleri)

[ayın oyunçı] : (Kerkük)

ayın oyunçı [→ ayın oyuncu]

ayın oyun etmeğ [→ ayın oyun etmek]

ayın oyun etmek [ayın oyuncak etmek, ayın oyun etmeğ, ayın oyun itmek] **1.** Döküp saçmak, altüst etmek, işe yaramaz duruma getirmek, bozmak, karmakarışık etmek, çarçur etmek. (Bademli *Dinar –Af.; *Eşme –Uş.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Alacaköy *Yeşilova, Bunak *Tefenni –Brd. ve çevresi; Ovacık *Tavas, *Sarayköy –Dz.; Alanlı –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Yenice, *Emet –Kü.; Bozan –Es.; *Taşköprü –Ks.; Kunduzağılı *Artova –To.; *Alucra –Gr.; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Göksun ve köyleri –Mr.; –Krş.; –Nğ.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Çomaklı *Korkuteli, *Elmalı –Ant.; Yerkesik, *Milâs –Mğ.)

[ayın oyuncak etmek] : (Çalılı –Yz.; –Nş.)

[ayın oyun itmek] : (*Bor –Nğ.)

2. Dalavere yapmak, aldatmak.

SanalBaba

(*Eşme –Uş.; *Bozdoğan –Ay.; Çukurbağ, Uğurlu *Ermenek –Kn.) [ayın oyun etmeğ] : (Kerkük) 3. Kaşla göz arasında yok edivermek. (*Sarayköy –Dz.) 4. Yalan söylemek. (*Alaşehir, –Mn.)

ayın oyun iş değil Az şey değil, çekilir iş değil! (–Gm.)

ayın oyun itmek 1. Oyuncak etmek, acayip bir kılığa sokmak. (*Bor –Ng.) 2. [→ **ayın oyun etmek - 1**]

ayın oyun olmak 1. Oyuncak olmak, eğlence konusu olmak. (–Çr.; *Ermenek köyleri –Kn.) 2. Çarçur olmak. (*Bor –Ng.; *Ermenek köyleri –Kn.)

ayın şefengi [→ **ay aydın**]

ayın uyun 1. [→ **ayın oyun - 3**] 2. [→ **ayın oyun - 2**]

ayı otu Geniş ve parlak yapraklı bir çeşit yaban ot. (Köseçobanlı *Gülnar –İç.)

ayı palağı [→ **ayı balası**]

ayıp itmek Ayıp etmek, kusur işlemek. –Ng.)

ayıplık Hayâ, utanma. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ayıpsamak [**ayıpsanmak, ayıpsınmak - 1**] Ayıplamak. (–Çr.; –To.) [**ayıpsanmak**] : (*Niksar –To.) [**ayıpsınmak - 1**] : (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Senirkent, –Isp.)

ayıpsanmak [→ **ayıpsamak**]

ayıpsınmak [**ayıpsinmek**] 1. [→ **ayıpsamak**] 2. Utanmak, ayıp saymak. (Dişli, İshaklı *Bolvadin –Af.; Yassıviran, *Senirkent, Çaltı *Gelendost, –Isp.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Bekilli *Çal –Dz.; Dallıca *Nazilli, Tepecik –Ay.; *Susurluk –Ba.; *Reşadiye, *Zile –To.; *Akkuş köyleri, Danışman *Fatsa –Or.; Havsu *Kelkit –Gm.; Çepni *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, Çöplü *Gürün, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; *Sorgun –Yz.; –Ank.; –Ng.; –İç.; *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş –Ant.; *Marmaris ve köyleri –Mğ.; Harala *İpsala –Ed.) [**ayıpsinmek**] : (Lohan –Gaz.)

ayır bayır etmek Küçük parçalara ayırmak, parçalamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ayırd Fayda. (Kerkük)

ayırdım 1. [→ **ayrıç**] 2. Suyun taksim yeri. (–Ng. ve çevresi)

ayırık Açık. (Hisarardı *Yalvaç –Isp.)

ayırt Süzgeç, kevgir. (*Gelibolu–Çkl.)

ayırt ba ayırt Apaçık, besbelli. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ayırt gayırt Ayrı gayrı. (İncekum *Silifke –İç.)

ayırtlamak [→ **ayıtlamak - 1**]

ayırtmaç (I) Başka yere dikilmek üzere ağaçdan kesilen dal. (Yalıçiftlik *Mudanya –Brs.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, *Anamur –İç.)

ayırtmaç (II) [→ **ayrıç**]

ayırtmak Ayırmak. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ayı şalgamı Dağ soğanı da denilen, ince, yeşil yapraklı, yumru köklü bir ot. (*Ermenek köyleri –Kn.)

ay ışık [**ay ışşığı**] Mehtap, ay ışığı. (*Dinar köyleri –Af.; Karaköy *Düzce –Bo.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; –Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap –Gr.; –Gm.; Cinis *Aşkale –Ezm.; *Zara –Sv.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.; Kayapa –Ed.) [**ay ışşığı**] : (–Hat.)

SanalBaba

ay ışığı [→ **ay ışık**]

ayıt (I) Agnus Castus, küçük, ince yapraklı, kokulu, mor, mavi çiçekli, düzgün dallarından sepet örülen, halk indinde kutsal sayılan bir ağaç. (*Sarayköy ve köyleri, *Çal köyleri, Kızılca *Tavas, Çıtak *Çivril –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Kadıköy *Bigadiç, –Ba.; Küçükkuyu *Ayvacık –Çkl.; *Torul köyleri –Gm.; –Kn.; *Gülnar köyleri, *Silifke –İç.)

ayıt (II) **1.** Ayırt. (–Or. ve köyleri) **2.** Ait. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ayıt (III) Sofra takımı, çatal, bıçak, kaşık, tabak, bardak v.b. (Öz aşireti, Kaşarı Obası *Gülnar –İç.)

ayıt beyit olmak [→ **ayın beyin olmak** (II)]

ayıtlamak [**ayırtlamak, ayıtmak** (II), **ayitlamak, ayitlemek, aytlamak**] **1.** Ayıklamak, seçmek, temizlemek. (*Dinar köyleri –Af.; Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç –Isp.; Devri *Bucak, Kozağaç *Tefenni –Brd.; Moraca *Çal, Çardak –Dz.; *Bergama, *Urla –İz.; *Eşme ve çevresi –Mn.; *İznik köyleri, Nilüfer –Brs.; *Sivrihisar ve köyleri, Tokat, Bozan, –Es.; *Gerede –Bo.; *Safranbolu –Zn.; *Taşköprü, *İnebolu, Giremez *Araç, –Ks.; Genek –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri –Ama. ve köyleri; Sulusaray *Artova –To.; *Ünye köyleri –Or. köyleri; *Alucra –Gr.; –Tr. ilce ve köyleri; –Gm. ve köyleri; –Rz. ve köyleri; *Hopa –Ar.; Cinis *Aşkale –Ezm.; –Ezc.; –Bt.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr. ve çevresi; –Hat.; *Gürün, *Zara, M. Hüyük *Şarkışla, –Sv.; Çayırlı, Yaraşlı *Haymana, Sobran *Nallıhan, Çamlı *Ayaş –Ank.; –Krş.; –Nş.; *Bor, –Ğ.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; *Mut ve köyleri, Karadere *Anamur, Hacıhamzalı *Tarsus, *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Büyükmanika *Saray, Şahin *Malkara –Tk.)

[**ayırtlamak**] : (–Kr. köyleri)

[**ayıtmak** (II)] : (Muradiye –Rz.)

[**ayitlemek**] : (*Kemaliye –Ezc.)

[**aytlamak**] : (*Kilis –Gaz.; *Afşin –Mr.)

2. Çapalamak. (–Tr.; *Çayeli köyleri –Rz. ve köyleri)

[**ayitlamak**] : (Kapıköy *Maçka –Tr.)

ayıtmak (I) [**aytmak** (I)] **1.** Söylemek, anlatmak, nakletmek, konuşmak. (–Af. ve köyleri; Yalınkuyu *Nazilli, –Ay.; –Ba. ve çevresi; Büyükanafarta *Eceabat –Çkl.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.) **2.** Türkü söylemek, teganni etmek. (*Milâs –Mğ.)

[**aytmak** (I)] : (*Nazilli –Ay.; Bergaz *Ezine –Çkl.; *Ilgın, Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

ayıtmak (II) [→ **ayıtlamak - 1**]

ayıtmak (III) Beyazlatmak, parlatmak. (–Kn.)

ayı yemişi Koca yemiş. (Sofular *Eğridir –Isp.; *Gemlik –Brs.)

ayi, ayih Manda çağırmak için kullanılan ünlem. (*Düzce –Bo.)

ayid olmak Tutulan bir işten belli bir zaman için kurtulup başka bir şey düşünür duruma gelmek. (–Bt.)

SanalBaba

ayina, ayna [→ **ayna** (I) - 1]

ayingeç [→ **ayıngeç**]

ayink Düğünlerde ya da başka zamanlarda yapılan eğlence: *Bugünkü ayink iyi oldu.* (Fili *Biga –Çkl.)

ayip Ayıp. (Anaraş *Sürmene –Tr.; –Gaz.)

ayipleşmek Zina yapmak. (–Gaz.)

ayipsinmek [→ **ayıpsınmak** - 2]

ayitetis Şart. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

ayitlamak [→ **ayıtlamak** - 2]

ayitlemek [→ **ayıtlamak** - 1]

ayka Sürek avı. (Kümbet *Seyitgazi –Es.)

aykal Bakla. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

aykaracığı Mercimek iriliğinde taneli, siyah bir dağ yemişi. (*Pasinler –Ezm.)

aykaranı Çelik çomak oyununda bir durum. (Bademli *Dinar –Af.)

aykaranısı Bir göz hastalığı. (Ortaköy *Çal –Dz.)

ay karanlık Mehtapsız gece. (Konyar aşireti, Katransa, Kayalar –Selânik)

aykıd **1.** Takım, alet, avadanlık. (*Tefenni, *Bucak –Brd.) **2.** Yıkık ev malzemesi. (–Brd.)

aykıdır uykudur Yamru yumru. (*Bor –Nğ.)

aykıncak Kızak. (Ulubey –Or.)

aykınmak (I) Çıkışmak. (Horzum *Tefenni –Brd.)

aykınmak (II) Kızakla kaymak. (*Reşadiye –To.)

aykıntı Çamsakızı, reçine. (*Reşadiye –To.)

aykın toykun [→ **aykırı doykuru** - 1]

aykır (I) Eğim, meyil, iniş. (Kozlar *Tavas –Dz.; –Rz. köyleri)

aykır (II) Aygır. (*Susurluk ve köyleri –Ba.)

aykıra toykura [→ **aykırı doykuru** - 1]

aykırdak **1.** Semerin yan ağaçları. (*Yalvaç –Isp.; *Elmalı –Ant.) **2.** Döven'in yan ağaçları. (Aliköy –Isp.) **3.** Kalın ve kaba sopa. (Karamanlı *Tefenni –Brd.) **4.** Bağ, bahçe ve evlerin önündeki, çevresindeki asma çubukları. (Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.) **5.** Damı dayıyan direk, mertek. (–Brd.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.; *İpsala –Ed.)

aykırdakçı **1.** Tavşan ve domuz avcılığında avı ürküten. (Kozluca –Brd.) **2.** Ara bozucu, müzevvir, karıştırıcı. (*Çal –Dz.)

aykırı (I) **1.** Yamaç, yan. (İlyas, Senir *Keçiborlu –Isp.; Kuzköy –Brd.; İncirli *Gölpazarı –Bil.; Yakabağ *Fethiye –Mğ.) **2.** Şehlâ. (*Foça –İz.) **3.** Karşı. (Cumalıkızık –Brs.; İncirgediği *Karaisalı –Ada.) **4.** Düz yol, kestirme yol. (Dülgerli, Karadere –Rz.; *İskenderun –Hat.)

aykırı (II) Kağnılarda önden arkaya doğru uzatılan sırık. (Korna –İst.; Varay –Ama.)

aykırı buykuru [→ **aykırı doykuru** - 3]

aykırı doykuru [**ayḫırı doyḫuru, aykın toykun, aykıra toykura, aykırı buykuru**] **1.** Eğribüğrü, gelişigüzel, düzensiz. (*Eşme –Uş.; *Çal –Dz.; –Kü.; İncirköy *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[ayḫırı doyḫuru]: (*Sorgun –Yz.)

[aykın toykun]: (*Alaşehir –Mn.)

[aykıra toykura]: (Çöplü *Çivril –Dz.)

SanalBaba

2. Tarla ve bağların enine boyuna sürülmüş durumu. (–Ur.; *Kilis –Gaz.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.) **3.** Yalan dolan, yalan yanlış, dolambaçlı. (*Elmalı –Ant.)

[aykırı buykuru] : (*Eğridir köyleri –Isp.)

aykırı doykuru lâf etmek Yersiz ve asılsız konuşmak. (Yukarıkaraçay *Acıpayam –Dz.)

aykırı gelmek Karşı gelmek, itiraz etmek. (Cumalıkızık –Brs.; *Bartın –Zn.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

aykırı gitmek [→ **aykırlamak** (I) - **1**]

aykırıkcı Muhalif. (*Simav –Kü.)

aykırılamak [**aykırlamak** (I) - **6**] Bir şeyi, konulacak yere paralelden başka yönde koymak. (–Rz.)

[aykırlamak (I) - **6]** : (Minnetler *İvrindi –Ba.)

aykırıt Damın üzerine konan kalın kereste. (Dodurga *Fethiye –Mğ.)

aykırı yel Kuzeybatıdan esen yel. (Gönenköy –Isp.)

aykırı yol **1.** Zirveye dolaşarak, yandan çıkan yol. (Muğlasın *Tavas –Dz.; Aziziye –Brd.; Kalkan *Kaş –Ant.) **2.** Kestirme yol. (Cumalıkızık –Brs.; Pirhasanlar *Elmalı –Ant.)

aykırlamak (I) **[aykırı gitmek] 1.** Kestirmeden gitmek, düz yoldan ayrılmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Bunak *Tefenni, Kozluca, Çelik –Brd.; Honaz –Dz.; –Ay.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Bartın –Zn.; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Kayapa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; –Tk.)

[aykırı gitmek]: (Cumalıkızık –Brs.) **2.** Dağın eteğine paralel gitmek. (*Eğridir –Isp.) **3.** Yan çizmek, kaytarmak, caymak. (*Eğridir köyleri–Isp.; Devri *Bucak, Söğüt *Tefenni –Brd.; *Elmalı –Ant.) **4.** Tarlayı enine boyuna sürmek. (Çerçin –Brd.; *Gelibolu –Çkl.; *Meriç, Kayapa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **5.** Karşı gelmek, karşılık vermek, terslemek. (Moraca *Çal –Dz.) **6.** [→ **aykırılamak**] **7.** Önünü kesmek: *Şu koyunları aykırla.* (Dipsizgöl *İncgöl –Brs.; –Rz. köyleri; *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **8.** Yanlış yola gitmek. (*Akyazı –Kc.) **9.** Kıyıdan gitmek. (*Milâs –Mğ.)

aykırlamak (II) [**aykırmak** (III)] Uzanmak, yatmak. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

[aykırmak (III)] : (*Edremit –Ba.)

aykırlamak (III) Kaçmak, uzaklaşmak. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

aykırmak (I) Seslenmek, çağırmak: *Baban seni aykırıyordu nereye gittin?* (Güzelsu *Nazilli –Ay.; *Susurluk ve köyleri –Ba.; Kiçi, Talas –Ky.)

aykırmak (II) Değirmen boş kalmak. (Orhanlı *Seferihisar –İz.)

aykırmak (III) [→ **aykırlamak** (II)]

aykırmak (IV) Vurmak istemek. (Bayındır *Beyşehir –Kn.)

aykırsak [→ **aygırsak**]

aykırsamak [→ **aygırsamak**]

aykırt [→ **aygıt** (I) - **2**]

aykırtcı **1.** Yanıltıcı, kışkırtıcı. (*Eşme ve köyleri –Uş.; Yukarıdinek *Şarki Karaağaç –Isp.; Ovacık *Tavas –Dz.; Yenice *Emet –Kü.) **2.** Söz getirip götüren, müzevvir. (Karahöyükafşarı *Acıpayam –Dz.; Yenice

SanalBaba

*Emet, İnköy –Kü.) **3.** Çok kurnaz. (Çeltikçi *Gediz –Kü.)

aykırtçı avı Zahmetsiz, kolay av. (*Elmalı –Ant.)

aykırtmak Saptırmak, yoldan çıkarmak. (Gümele *Söğüt –Bil.)

aykır uykur Eğribüğrü. (*Şarki Karaağaç –Isp.)

aykıt (I) **1.** [→ **aygıt** (I) -3] **2.** Tutak, sap. (*Eğridir köyleri –Isp.) **3.** [→ **aygıt** (I) -2] **4.**[→ **aygıt** (I) - 1]

aykıt (II) **1.** [→ **aygıt** (II) - 1] **2.** [→ **aygıt** (II) - 2]

aykuri İnişsiz yokuşsuz, öteye doğru: *Böyle doğru, aykuri giderseniz camiye geçersiniz.* (Kalafka –Tr.)

aykuru, aykırı Yana doğru. (Zara –Ama.; *Vezirköprü –Sm.)

aylācık [→ **aylakcı -2**]

aylaḫ durmak Aylak durmak, boş oturmak, boş durmak. (–Dy.)

aylahtan almak Karşılığında bir şey yapmadan, bir şey vermeden almak. (Muğlasın *Tavas –Dz.)

aylak (I) Karşılıksız, bedava, beleş. (Yassıviran *Senirkent, Aydoğmuş *Keçiborlu, *Eğridir köyleri, Körküler *Yalvaç –Isp.; Çamlık, *Bucak, Karamanlı *Tefenni –Brd. ve çevresi; Kızılcabölük, Günay *Sarayköy ve köyleri –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay; –Ba.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ermenek köyleri, *Çumra, *Karaman, *Akşehir, *Ereğli, –Kn. ve köyleri; *Mut ve köyleri, –İç.; –Mğ.)

aylak (II) **1.** Açık, aşikâr, belli. (*Akçaabat –Tr.) **3.** Yalnız, tek. (–Brd. ve çevresi; Seydim *Avanos –Krş.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

aylak (III) Bir aylığına tutulan işçi, hizmetçi. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

aylak (IV) Geniş zamanın üçüncü şahsı sonuna eklenerek –ir, –mez anlamını belirtir: *Gelir aylak (gelir gelmez), okur aylak (okur okumaz).* (–Krş.)

aylak (V) [→ **aylan - 1**]

aylakcı, aylakçı [**aylācık**] **1.** Beleşçi, asalak. (Büyükkabaca *Uluborlu, Aliköy –Isp.) **2.** Boş, işsiz, aylak. (Çindere, Günay –Dz.; Abana *Bozkurt –Ks.)

[**aylācık**] (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

3. İş sahibinin, aile başkanının ücretsiz yardımcısı. (*Maçka, –Tr.) **4.** Avcıların ağırlığını taşıyan tüfeksiz yardımcı. (*Ağın, *Keban –El.)

aylak durmak Karşılıksız, bedava hizmet etmek. (Alâattin –Dz.)

aylakta kalmak **1.** Boş, işsiz kalmak. (–Sm.) **2.** Boşlukta kalıyormuş gibi olmak: *Önümde bir masa veya bir sandalya bulunmazsa aylakta kaldım sanıyorum.* (–Sm.)

aylaktan Bedavadan, beleşten. (Babadağ *Sarayköy –Dz.; Asmasız –Nğ.)

aylamak (I) **1.** Beklemek. (–Sm.) **2.** Ayı dolduran bir zaman geçirmek, aylarca kalmak. (*Zara –Sv.; –İç. köyleri) **3.** Devam etmek. (Türkmendere *Yıldızeli –Sv.) **4.** Sözü uzatmak. (–Ama.)

aylamak (II) Göstermek. (–Ky. köyleri)

aylan [**aylak** (V)] **1.** Açıklık, meydan. (–Sv.; Manastır *Beyşehir –Kn.) [**aylak** (V)] : (Denizli *Vakfıkebir –Tr.)

2. Derin kuyulardan su çeken hayvanın döndüğü, gidip geldiği

SanalBaba

yol, yer. (–Kn. çevresi) **3.** Tarla sulamakta kullanılan kuyu. (–Kn. çevresi)

aylanç Viraj. (Çilehane *Reşadiye –To.)

aylandırmak (I) Gezdirmek. (Karaçay aşireti, başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

aylandırmak (II) Savsaklamak, geciktirmek. (–Ed.)

aylangıç Pervane. (–Ba. ve çevresi)

aylanlamak **1.** Yalnız kalmak, ayrılmak. (Bayat *Emirdağ –Af.) **2.** Dolanıvermek, sıvışmak, yan çizmek: *Baki Efendi ile Ali keş kavga edeceklerdi, Ali Keş biraz korktu mu bilmem, aylanlıyıverdi.* (Çukurbağ *Ermenek, –Kn.) **3.** Yoldan sapmak: *Yokuş yukarı aylanladı gitti.* (Uğurlu, Görmel, *Ermenek –Kn.) **4.** [→ **aylanmak - 1**]

aylanmak, aylānmak [**aylanlamak - 4**] **1.** Gezmek: *Köy içinde biraz aylanalım.* (–Af. köyleri; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) [**aylanlamak**] **- 4**] : (Güvenç –Kn.) **2.** Dönüp dolaşıp aynı yere gelmek, fırlanmak, devir yapmak: *Güneş 365 günde aylanır.* (*Bergama –İz.; Ayrancı, –Kn.) **3.** Kuş dönerek uçmak. (*Lâpseki –Çkl.) **4.** İşte, yolda ağır aksak ilerlemek. (–Sv.) **5.** Ay aydınlığında durmak, kalmak. (–Rz.)

aylama sūv Girdap. (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ayh [→ **aylı günlü**]

aylı günlü [**aylı, aylı günnü, ayli**] Gebe, doğumu yakın kadın. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; *Alaşehir, –Mn.; Kadıköy *Bigadiç, *Susurluk –Ba.; Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Sivrihisar, Tokat, Bozan –Es.; *Düzce –Bo.; *İnebolu, –Ks.; –Çr.; Çilehane *Reşadiye, *Zile ve köyleri –To.; Zile *Mesudiye, *Akkuş ve köyleri –Or.; Yoncalı, Carat *Şavşat, Anaçlı *Ardanuç –Ar.; Sosunga *Çayırlı, *Refahiye ve çevresi, –Ezc.; –Mr. ve çevresi; –Hat.; *Zara, Soğukpınar *Kangal, Göbekviran, Karatoruk *Gürün, Çepni *Gemerek, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; *Bor, –Ng.; *Karaman, *Çumra, *Ermenek –Kn.; Güzelsu *Akseki, Karadere *Gündoğmuş –Ant.)

[**aylı**] : (*Ahlat –Bt.)

[**aylı günnü**] : (*Iğdır –Kr.)

[**ayli**] : (–Bt.)

aylı günnü [→ **aylı günlü**]

aylıḫçı Aylıkçı. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

aylıḫ otu Küçük çocukların gelişmesi için banyo suyuna katılan bir çeşit ot. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

aylık (I) Ayrık otu. (Çilehane *Reşadiye –To.)

aylık (II) Çocuklarda ayda bir ishâl ve sancı şeklinde beliren hastalık. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)

aylıncak Salıncak. (Harput –El.; –Sv.)

ayli [→ **aylı günlü**]

ayluḫ (I) Çocuklarda bir kaç sene işliyen yara. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ayluḫ (II) Aylık. (Düzenli *Şavşat –Ar.)

ayma (I) Avuç. (Mahutgazi –Dz.)

ayma (II) Lâkap. (*Alucra –Gr.)

aymaç (I) Yağda kızartılmış ekmek ufağı. (Horu, Çürüklü *Dinar –Af.)

SanalBaba

aymaç (II) Karışık, dökük saçık. (–Krş.)

aymak (I) **1.** Ayılmak, kendine gelmek. (*Eşme –Uş.; Kılkış –İz.; *Susurluk –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Sekören, –Kü.; Bozan, Tokat, –Es.; *Kandıra, *Akyazı ve çevresi –Kc.; *Gerede –Bo.; Baklalı *Çatalca, Beyciler *Silivri, Yeniköy –İst.; Karabüzey *Araç, *İnebolu, *Taşköprü –Ks.; Genek –Çkr.; *Osmancık –Çr.; Taşpınar –Sm.; –Gaz.; *Ayaş, –Ank.; Tömek –Kn.; –Ed.; –Krk. ve çevresi) **2.** Caymak, vazgeçmek, pişman olmak. (Yenice *Emet –Kü.; Baklalı *Çatalca –İst.; *Taşköprü –Ks.)

aymak (II) Parlatmak, ağartmak, temizlemek. (Tömek –Kn.; *Silifke –İç.)

aymak (III) Gözetmek, nezaret etmek. (Güvenç –Kn.)

aymalamak **1.** El ile karıştırarak sıvı hale getirmek. (İncesu *Dinar –Af.) **2.** Yolmak, tırmalamak, kabaca okşamak. (Narlıdere –İz.; Tokat –Es.; –Gaz.; *Divriği –Sv.; Çalış *Haymana –Ank.)

aymalık **1.** Bağlardaki bekçi kulübesi. (–Yz.) **2.** Evlerde kiremit altı. (*Merzifon –Ama.; *Zile –To.)

aymana Avare, başıboş, aylak. (*Turgutlu –Mn.; Kayapa –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Malkara –Tk.)

ayman açık Besbelli, apaçık. (–Ank.)

aymaz Edepsiz, utanmaz. (–Uş.; –Mn.; *Simav –Kü.)

ayna (I) **[ayına, ayina]** **1.** Anne, hey ana anlamında hitap. (Çiftlik *Dinar –Af.; *Çal ve köyleri, *Sarayköy ve köyleri, Karahisar *Tavas –Dz.; Kozanlı, Balabanlı *Ödemiş –İz.; Alidemirci *Balya –Ba.; Karapınar *Çaycuma –Zn.; *Taşköprü, Giremez *Araç –Ks.; *Gerze –Sn.; –Sm.)

[ayına] : (Süller *Çal –Dz.)

[ayina] : (*Çal ve köyleri –Dz.)

2. Şaşma bildirir ünlem. (*Daday ve köyleri –Ks.)

ayna (II) **[aynalı gergef]** **1.** İyi bir halde, yolunda [argo]. (Navlu *Yeşilova –Brd.; –Or. ve köyleri) **2.** Tütün balyalarının düz ve parlak olan yüzü. (*Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri –İz.) **3.** Ördek avı için özel olarak hazırlanan temiz gölcük. (–Brs.) **4.** Röntgen, radyoskopi. (*Kandıra –Kc.; Aliköy *Çaycuma –Zn.) **5.** Tütün kurutmak için özel olarak yapılmış kurutaç : *Anne, dizdiğim tütünleri aynalara astın mı?* (Tahirağa *Düzce –Bo.; *Ardanuç köyleri, *Borçka –Ar.)

[aynalı gergef] : (*Düzce –Bo.)

6. Işıldak. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Mr.; *Kilis –Gaz.) **7.** Kayıkların kıç tarafındaki düz yüzey. (–Or. ve köyleri; Düzköy *Keşap –Gr.) **8.** Ön yön, cephe, antre: *Evin aynası kıbleye gelmemiş.* (*Bor –Ng.)

ayna altı Üç çizgi oyununda bir yer. (*Artova –To.)

ayna balığı Tepsi gibi yaygın, püsküllü, açık siyah renkli bir çeşit balık. (Çardak *Lâpseki –Çkl.)

aynacıklı (I) Yakışıklı. (*Bergama –İz.)

aynacıklı (II) Yünden örülmüş erkek çorabı. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

aynağan Çok yiyip hemen sindirdiği düşünülen yaratık. (Haçavera *Maçka –Tr.)

SanalBaba

aynak (I) Aydınlık, ışıklı. (Dağ köyü –Sm.)

aynak (II) Su kıyısında yaşıyan, kara, küçük bir çeşit leylek. (*Birecik –Ur.; –Gaz.; Subaşı *Yıldızeli –Sv.)

ayna kemiği Aşık kemiği, diz kapağı kemiği. (–Kü.; Kuruçay –Ezc.; –Nğ.)

aynak gazzak, aynak kazak Estek köstek, dalavere. (Bayat *Emirdağ –Af.; Irgıllı *Çivril –Dz.)

aynak oynak Darmadağın, karmakarışık. (Hadım *Çal –Dz.)

aynalamak [aynası açılmak] Tek tırnaklı hayvan, çoğuncası at, tökezleyip dizini yaralamak. (–Isp.; *İznik, Cumalıkızık –Brs.; Genek –Çkr.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Sürmene –Tr.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Köşker –Krş.; –İç. köyleri)

[aynası açılmak] : (–Nğ.)

aynalanmak Sıvı, ayna ödevi görebilecek kadar durulmak. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

aynalar Üç çizgi oyununda bir yer. (*Artova –To.)

aynalı (I) Bir çeşit kilim. (*Emirdağ –Af.; Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Mr.)

aynalı (II) 500 dirhem ağırlığında urgan. (*Tire –İz.)

aynalı (III) Cam bilye. (*Ödemiş –İz.)

aynalı (IV) İnce ziynet altını. (Yenice *Emet –Kü.)

aynalı (V) Tek fişekli martin. (*Maçka köyleri –Tr.; Çarıklı *Iğdır –Kr.)

aynalı (VI) Saçsız, kel. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Beyelli, Ortaköy, İsabey *Çal –Dz.; *Darende –Ml.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.)

aynalı (VII) Sevdalı, âşık. (*Nazilli –Ay.; Yaşyer *Milâs –Mğ.)

aynalı (VIII) Başıboş, avare. (Poyracık *Kımık –İz.)

aynalı (IX) Fiyakalı, süslü, güzel, gösterişli. (*Alaşehir –Mn.; –Sm.; Zile *Mesudiye –Or.; –Sv.)

aynalı (X) Alnında beyaz bulunan at ya da sığır. (*Alaşehir –Mn.; Hacılyas *Koyunlhisar –Sv.)

aynalı gergef [→ **ayna** (II) - 5]

aynalı işlik Yüzü ile astarı arasına pamuk döşenmiş kadın elbisesi. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

aynalık 1. Eskiden ev duvarlarında ayna asmak ya da oturtmak için hazırlanan özel yer. (*Bor –Nğ.) 2. Pencere. (–Kn.)

aynalı nakış Bir çeşit çorap nakışı. (Sulusaray *Artova –To.)

aynalı sakar Alnı beyaz keçi. (*Gelibolu –Çkl.)

aynalı salma Bir çeşit kilim motifi. (Orhana *Anamur –İç.)

aynalı sazan Pulları çok büyük ve sert sazan balığı. (*Beykoz –İst.)

aynalı traş Başın üst kısmı ustura ile kazınıp, yanlarda saç bırakarak yapılan traş. (–Ba.)

aynamak Bağırmak, feryad etmek, imdat istemek. (Tahar *Ürgüp –Nş.)

aynartmak 1. Görmezden gelerek savuşmak. (–Brs.; Daşdığın *Ilgın –Kn.; *Mut köyleri, *Silifke –İç.) 2. Korkutacak gibi bakmak. (Aslanköy –İç.)

aynası açılmak [→ **aynalamak**]

aynasız (I) Biçimsiz, uygunsuz, fena, kötü, çirkin. (*Eğridir ve köyleri –Isp. ve köyleri.; Çerçin –Brd.; Mevlütler *Acıpayam –Dz.; *Ban-

SanalBaba

dırma, *Edremit –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; –Sm.; *Bor –Ng.; Görmel, *Ermenek, *Karaman –Kn.; –İç.)

aynasız (II) **1.** Kabadayı. (–Sm.) **2.** Düşük karakterli, terbiyesiz. (–To. köyleri; Görmel *Ermenek –Kn.)

aynaş Kadının âşığı, hovardası: *Anamın aynaşı değil, babamın oynaşı değil.* (*Eğridir köyleri –Isp.)

aynaşık (I) Sırnaşık, arsız. (Bademli *Dinar –Af.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Yukarıkaraçay *Acıpayam, Moraca, Bekilli *Çal –Dz.; *Alaşehir –Mn.; *Cide –Ks.; –To.; –Ed.)

aynaşık (II) [**ayneşik**] Karışık, karmakarışık, dağınık. (Çiftlik *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Bekilli, İsabey *Çal –Dz.; Özbek *Urla –İz.; –Brs.)

[**ayneşik**] : (Ürkütlü *Bucak –Brd.)

aynaşmaḫ Anlaşmak. (Kerkük)

aynaşmak (I) **1.** Sırnaşmak, musallat olmak, sataşmak. (İlyas, Yeşilyurt *Keçiborlu, Körküler, Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Çerçin, Hacılar, –Brd.; Dedeköy, Hadım *Çal, Kösten, Honaz –Dz.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Nilüfer –Brs.; Mecidiye –Kc.; Büyükçavuşlu *Silivri –İst.; –Ml.; *Ermenek –Kn.; *Karaisalı –Ada.; *Silifke –İç.; *Elmalı –Ant.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** Bırakıp uzaklaşmak. (–Gaz.) **3.** Girişmek, işe başlamak, koyulmak. (Sadırlar, –Kn.; Meydan *Mut –İç.) **4.** Alay etmek, eylenmek. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Çerkesköy *Saray –Tk.)

aynaşmak (II) [**ayneşmek**] **1.** Karışmak, karmakarışık olmak, birbirine girmek: *Şu sıralarda işim çok aynaştı.* (Körküler *Yalvaç –Isp.; Dedeköy, İsabey *Çal, Çöplü *Çivril –Dz.; Ağlı *Küre –Ks.; Yelten *Korkuteli –Ant.)

[**ayneşmek**] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

2. Yapışmak: *Ağdalı şeker dişlerime aynaştı.* (*Eğridir köyleri –Isp.; Ağlı *Küre –Ks.; –Ml.)

aynaştırmak Çözmek, düzeltmek, halletmek, uyuşturmak. (Yayla *Tefenni –Brd.; –Dz.)

aynat Beter: *Ali'ye yaramaz diyorsun ama, sen ondan aynatsın.* (Alayunt, –Kü.)

ayna tahtası Merdiven basamağındaki dikey tahta. (–İst.)

ayna taşı **1.** Çeşmenin musluk takılan yeri. (–Es.; Genezin *Avanos –Krş.) **2.** Helâ deliğinin arkasına konan büyükçe taş. (–Çkr.) **3.** Değirmen oluğunun altına ilk konan taş. (–Rz.; Genezin *Avanos –Krş.) **4.** Evlerin ön yüzü için düzgün yontulmuş taş. (–Ng.)

aynat beynet Ucube, gayrıtabiî: *Filânın bir çocuğu doğmuş, üstlerden ırak aynat beynet.* (Genezin *Avanos –Krş.)

ayna tutmak Kalleşlik etmek. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

aynaz Suluyer, bataklık. (–Ada.; Civanyayla, Belenkeşli –İç.)

aynaza Zayıf, cılız, çelimsiz. (*Bodrum –Mğ.)

ayne [**ayni**] Ayna. (Mahzemin –Ky.)

[**ayni**] : (*Mucur –Nş.)

aynelaçık Apaçık, besbelli. (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

ayneş oyneş olmak Sevişmek. (–Kü.)

ayneşik [→ **aynaşık** (II)]

ayneşmek [→ **aynaşmak** (II) - **1**]

SanalBaba

aynéyıf artmak 1. Çoğalmak, üremek. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.) 2. İlerlemek, zenginleşmek. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

aynık Çocukların bilye oyunu araçlarından, (bilye gibi). (*Çivril ve köyleri –Dz.)

aynımak Büyümek, gelişmek, sağlığı düzelmek: *Bizim çocuk aynımadı gitti.* (*Sivrihisar –Es.; Çanıllı *Ayaş, Çayırlı *Haymana –Ank.)

aynışlı Akıllı, algılı. (Kerkük)

aynışsız Algısız, akılsız. (Kerkük)

aynıtmak Geliştirmek, büyütmek. (–Ank.)

aynız buynuz Eğri büğrü. (Gelegermi *Yalvaç –Isp.)

aynıdane Renkli baş örtüsü. (–Kü.)

ayni [→ **ayne**]

aynor İhmal. (Kıbrıs)

aynorculuk İhmalkârlık. (Kıbrıs)

aynoyu [**aynoyun**] Öteberi. (Ayrancı, Küpeli –Ama.)

[**aynoyun**]: (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

aynoyun [→ **aynoyu**]

aynuz boynuz Olur olmaz. (–Vn.)

ayō (I) Şaşma bildirir ünlem. (Garipköy *Tavas –Dz.)

ayo (II) Ayı. (–Vn.)

ayoç boşoç yatmak Bir yatakta iki kişi, birinin başı öbürünün ayak ucuna gelmek üzere yatmak. (Peşman *Daday –Ks.)

aypek Ay'ın onbeşinci günü, dolunay. (Kireli *Tire –İz.)

ayra Ağaç çengel. (Boz, Sancaklı –Mn.)

ayran Sönmüş kireçten hazırlanan badana kireci. (Çaltı *Gelendost –Isp.; *Sarayköy ve köyleri, Bekilli, Hadım *Çal –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Ba.; *Zile –To.; *Divriği –Sv.; –Mğ.; Kerkük)

ayran ağızlı Boşboğaz, geveze. (*Kula –Mn.)

ayran aşı Arpa ve buğday yarması katılarak yapılan ayran çorbası. (Taşburun, *Iğdır, İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezm. ve çevresi; *Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.)

ayran böreği Cıvık hamura ısırgan otu ya da ince doğranmış ıspanak karıştırıldıktan sonra üstüne bol zeytinyağı konarak fırında pişirilen bir çeşit börek. (*Tire –İz.)

ayrancı 1. Kocanın karısına verdiği ad. (Reşadiye *Çivril *Çivril –Dz.) 2. Zayıf, kuvvetsiz. (*Kandıra –Kc.)

ayran geven 1. Aptal, sersem, miskin, budala, beceriksiz, geveze. (Bademli, *Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Bunak, *Tefenni, Ürkütlü *Bucak –Brd. ve köyleri; *Sarayköy ve köyleri, *Acıpayam ve köyleri, *Çal ve köyleri –Dz.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır –İz.; *Eşme ve köyleri –Mn.; Yenice *Emet, –Kü.; Giremez *Araç –Ks.; Genek –Çkr.; *Bor, –Nğ.; Uğurlu, *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; *Milâs, –Mğ.) 2. Dalkavuk. (Tekkeköy –Dz.)

ayran gönüllü 1. Maymun iştahlı. (*Eşme –Uş.; *Bergama, –İz.; *Alaşehir, –Mn.; Zeytinli *Edremit –Ba.; İnegöl –Brs.; Gecek *Altıntaş –Kü.; Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce, –Bo.; Yeniköy –İst.; *Bartın –Zn.; *Bor –Nğ.; *Mut ve köyleri –İç.; –Ed.; *Lüleburgaz ve ve köyleri –Krk. ve köyleri; *Saray ve köyleri –Tk.) 2. Şıpsevdi. (*Tur-

SanalBaba

gutlu, –Mn.; Yeniköy –İst.; *Bartın –Zn.)

ayramı kabarmak Haylazlık etmek, terbiyesizlik etmek. (*Zara –Sv.)

ayran kesen Güneş doğmasına yakın, doğudan esen sert, acı yel. (Madendere, Kuruçay, –Ezc.)

ayran kovanı Yağ, peynir yapmak için yoğurdun karıştırıldığı kab. (Yaşyer *Milâs –Mğ.)

ayranlığı kabarmak Ayramı kabarmak, öfkelenmek, kızmak. (*Ünye köyleri –Or.)

ayranlık Badana kireci (ayran) hazırlanan çukur, kuyu. (Hadım *Çal –Dz.)

ayransız 1. Fakir. (Mahzemin –Ky.) 2. Çirkin. (Mahzemin –Ky.)

ayre [ayreti] Emanet, ariyet, ödünç. (Bt.; –El. ilce ve köyleri)

[ayreti]: (*Kilis, *Nizip –Gaz.)

ayrelli Kuşkonmaz çiçeği. (Kıbrıs)

ayreti [→ ayre]

ayrı (I) Çalı ya da başak demetlerini toplamak, kaldırmak için yapılmış çatal ağaç. (Selimşahlar –Mn.; Dereköy, Kafcağız –Krk.)

ayrı (II) 1. Doğru : *Şu karşıdan ayrı git, ona rastlarsın.* (–Gm.) 2. Uzak, ırak. (Trakya)

ayrı baş çekmek [→ ayrı çekmek]

ayrıç [ayırdım - 1, ayırtmaç (II), **ayrıçak, ayrıd, ayrık** (II), **ayrılım, ayrım** (II) **- 1]** Yol kavşağı, iki yolun ayrıldığı yer. (Satılmış –Mn.; Cumalıkızık –Brs.; Giremez *Araç –Ks.; –Kr. köyleri; *Zara, –Sv.)

[ayırdım - 1]: (*Ermenek ve köyleri –Kn.; –Nğ.)

[ayırtmaç (II)**]:** (Caferli *Yerköy –Yz.)

[ayrıçak, ayraç]: (*Taşköprü –Ks.)

[ayrıd]: (*Senirkent, *Uluborlu –Isp.)

[ayrık (II)**]:** (*Zara –Sv.)

[ayrılım]: (–Nğ.)

[ayrım (II) **- 1]:** (Uluşiran *Şiran –Gm.; Taşburun, *Iğdır –Kr. ve köyleri; –Nğ.)

ayrıçak, ayraç [→ ayrıç]

ayrı çekmek [ayrı baş çekmek] Karşı koymak, muhalefet etmek, tersine gitmek, istediği gibi hareket etmek. (Yenice *Emet –Kü.)

[ayrı baş çekmek]: (*Bor –Nğ.)

ayrıd [→ ayrıç]

ayrıḫ, ayrıḫ otu [ayruḫ (I)**]** Ayrık otu. (*Susurluk –Ba.; –To.)

[ayruḫ (I)**]:** (Uluşiran *Şiran–Gm.)

ayrıḫsı, ayruḫsu [→ **ayrıksı - 1]**

ayrık (I) [→**ayruk** (I) **-1]**

ayrık (II) [→ **ayrıç]**

ayrıksa [→ **ayrıksı - 1]**

ayrıksağa, ayrıksağı 1. [→ **ayrıksı - 1]** 2. Hırçın, haşin, hodbin. (Çepni *Şarkışla –Sv.)

ayrıksı [ayrıḫsı, ayrıksa, ayrıksağa, ayrıksağı - 1, ayruḫsu, ayruksağu, ayruksu -1, 2] 1. Başka, bambaşka, ayrı, apayrı, kimseye benzemiyen, hiç bir şeye benzemiyen, acayip. (Sadıkbağı, *Sivrihisar, Bozan –Es.; –To.; *Şebin Karahisar –Gr.; –Ks.; –Ama.; *Kilis, –Gaz.; –Mr.; *Reyhanlı, –Hat.; Çöplü *Gürün, *Zara, *Koyulhisar, –Sv.; *Sorgun, Cihanpaşa, –Yz.; Hasanoğlan –Ank.; –Krş.; Akkışla *Bünyan, *Pınarbaşı, –Ky.; *Bor –Nğ.; *Kadınhanı –Kn.; Akçalıuşağı –Ada.; –İç.; *Akseki köyleri –Ant.; *Milas –Mğ.)

SanalBaba

[ayrıḫsı] : (Çalılı –Yz.; *Mucur –Nş.)
[ayrıksa] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Çepni, *Gemerek –Sv.; Elmalı –Ant.)
[ayrıksağa, ayrıksağı - 1] : (*Afşin, *Elbistan –Mr.; Çepni *Şarkışla –Sv.)
[ayruḫsu] : (–To.; Mesudiye köyleri –Or. *Mucur –Nş.)
[ayruksağu] : (*Safranbolu –Zn.)
[ayruksu - 1] : (*Safranbolu, *Devrek –Zn.; *Merzifon, *Gümüşhacıköy –Ama.; *Taşova –To.; *Gürün, *Koyulhisar –Sv.; –Ada.; –Mğ.) 2. Çekingen. (*Zile –To.; Gölve, *Şebin Karahisar –Gr.; –Gaz.; –Mr.; –Hat.; –Sv.; –Nş.; *Mut ve köyleri –İç.)
[ayruksu - 2] : (–Sv.)
3. Kendini beğenmiş. (–Hat.; –Ky. ve çevresi)

ayrılım [→ ayrıç]

ayrılmak seçilmek Karı koca boşanıp ayrı yaşamak. (Yakaköy *Gelendost –Isp.)

ayrım (I) Kadınların başlarına süs olarak dizdikleri paralar. (Kasımlar *Eğridir –Isp.)

ayrım (II) **1.** [→ ayrıç] **2.** Bölüm, bölük, parça. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Sv.; –Ky.)

ayrı seç olmak Başka muameleye tabi olmak, eşitlik gösterilmemek : *Düğüne gittik, baktım ayrı seç oluyoruz, hemen sıvıştım geldim.* (–Sm.)

ayrı seçi Farklı muamele, ayrık işlem. (*Bor –Nğ.)

ayrışmak Ortaklığı kaldırmak. (–Gaz.)

ayrıştırmak **1.** Ayırmak. (*Dinar köyleri –Af.) **2.** Temizlemek. (*Dinar köyleri –Af.)

ayrıtlık Ayrılık. (*Lâpseki –Çkl.)

ayruḫ (I) [→ ayrıḫ]

ayruḫ (II) Fark. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ayruḫsu [→ ayrıksı - 1]

ayruk (I) [ayrık (I)] **1.** Artık : *Kavuşmadan dönemem, onu ayruk göremem.* (Emircekiraz *Gerede –Bo.; Eğin –Ezc.; Görnes *Akşehir –Kn.)
[ayrık (I)] : Abbaslık –Bil.; –Kc.) **2.** Başka. (*İnebolu –Ks.; Yobol *Vakfıkebir –Tr.)

ayruk (II) Muhalif. (–Ur.; –Gaz.)

ayruksa Huysuz, tabiatsız. (*İskilip –Çr.)

ayruksağu [→ ayrıksı - 1]

ayruksu, ayruksı **1.** [→ ayrıksı - 1] **2.** [→ ayrıksı - 2]

aysınmak Benzemeye çalışmak, taklidetmek. (Subaşı *Yıldızeli –Sv.)

aysun Uysal. (Ekse *Çal –Dz.)

āyş Az daha, az kala anlamında ünlem. (Çöplü *Gürün –Sv.)

ayşagadın [ayşakadın] Ayşekadın fasulyesi. (*Elmalı köyleri –Ant.)
[ayşa kadın] : (Dişli *Bolvadin –Af.)

ayşakadın [→ ayşagadın]

ayşam [→ aşam (I)]

ay şavkı [ay şelvesi] Ay ışığı, mehtap. (*Bor –Nğ.)
[ay şelvesi] : (Büğdüz –Çkr.)

ay şavkına Boşuna, sebepsiz, verimsiz: *Ay şavkına ürüyor.* (*Bor –Nğ.)

ayşe abat En az 5 metre uzağa dikilen parayı cevizle vurma oyunu. (Kesme *Divriği –Sv.)

ayşe kadın Molla Mehmet adı verilen yaban ördeği çeşidinin dişisi. (Sasallı *Menemen –İz.)

SanalBaba

ay şelvesi [→ **ay şavkı**)

ayşene Mutfak. (*Silifke ve köyleri –İç.)

aytçist Keçi kovma ünlemi. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

aytaç Bacağı eğri olan insan ya da hayvan. (Mencilis *Keşap –Gr.)

aytak puytak Kanbur, eğribüğrü. (Ökse *Çarşamba –Sm.)

aytar Haberci. (*Çerkeş –Çkr.)

aytarmak Oyalamak, aldatmak, kandırmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

aytıvermek [→ **aydivermek**]

aytılıñan Adı çıkan, ünlü, anlı şanlı. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı, –Kn.)

aytlamak [→ **ayıtlamak** - **1**]

aytmak (I) [→ **ayıtmak** (I) - **1**]

aytmak (II) Alıp götürmek: *Şu zahireyi değirmene aytacağım.* (*Akyazı ve çevresi –Kc.)

aytuḫ [→ **ayuk** (III) - **1**]

ayu (I) [**ayyo**] Ayol anlamında bir hitap. (*Bigadiç –Ba.)
[**ayyo**] : (–Brd.)

ayu (II) [**avı** (III), **ayüv, ayyı**] Ayı. (–Sm.; *Maçka köyleri, Anaraş *Sürmene –Tr.; –Ar.)
[**avı** (III)] : (–Ar.)
[**ayüv**] : (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
[**ayyı**] : (–Isp.; –Hat.)

ayu bacağı [→ **ayı bacağı** (I) - **4**]

ayucu Ayak ucu: *Sen de abiyin ayucunda yat.* (–Yz.; Mahzemin –Ky.; *Bor –Nğ.)

ayı gülü Karanfile benzer bir yaban gülü. (*Arapkir –Ml.)

ay uğrulanmak Ay tutulmak. (*Niksar –To.)

ayuḫ **1.** [→ **ayık** - **1**] **2.** [→ **ayık** - **2**]

ayuk (I) Taş topluluğu: *Bu gün ayuk ayıklıyacağız.* (Körküler *Yalvaç –Isp.; Çeltek *Yeşilova –Brd.)

ayuk (II) [→ **ayık** - **1**]

ayuk (III) [**aytuḫ**] **1.** Artık. (*Çarşamba ve çevresi, *Lâdik ve çevresi, Karacalı –Sm.; *Ünye köyleri, Seferli *Akkuş, Tanyeli –Or.)
[**aytuḫ**] : (Uşhum *Yusufeli –Ar.) **2.** Biraz, azıcık: *Bana ayuk bakar mısın?* (*Ünye –Or.)

ayu mamuğu Yabanî can eriği. (*Arapkir –Ml.)

ayunu Nazlı. (*Vezirköprü –Sm.)

ayustu [**ayüstü**] Ayak üzeri, ayak üstü, ayakta: *Ayustu durma, gel otur!* (Mahzemin –Ky.)
[**ayüstü**] : (*Bor –Nğ.)

ayuşak, Ayol v.b. anlamında bir hitap. (*Silifke, Aslanköy –İç.)

ayüstü [→ **ayustu**].

ayüv [→ **ayu** (II)]

ayva **1.** Kapı. (*Gölcük –Kc.) **2.** Kapı önü. (*Pazar köyleri –Rz.)

ayva bastisi Ayva kompostosu. (–Ank.)

ayva başı, ayva danası Çam yaprağı şeklinde yumuşak yapraklı, boz renkli bir ot. (Çıtak *Çivril –Dz.)

ayva bişmişi Koyu kavuniçi (renk). (–Sm.)

ayvadana [**ayvadene, ayvıdana**] Yaban nanesi yaprağına benzer yapraklı, sarı acı çiçekli, ilâç olarak kullanılan bir yabani ot. (Artemisia vulgaris Compositae). (Dişli *Bolvadin, *Dinar –Af.; *Eşme köyleri –Uş.; Bağıllı *Eğridir, Yassıviran *Senirkent, Aydoğmuş *Keçiborlu, Gönenköy –Isp.; Ürkütlü *Bucak –Brd. ve köyleri; Ekse*Çal, *Çivril, Kösten, Honaz –Dz.; *Bergama

SanalBaba

–İz.; *Gediz –Kü.; Dodurga *Bozüyük –Bil.; Abana *Bozkurt –Ks.; –Mğ.)

[**ayvadene**] : (Dişli *Bolvadin, *Dinar, Balçıkhisar –Af.; *Şarki Karaağaç, *Yalvaç –Isp.; *Beyşehir –Kn. ve köyleri)

[**ayvıdana**] : (–Brd.)

ayvadene [→ **ayvadana**]

ayvaganı Beyaz çiçek açan, dere kenarlarında yetişen bir çeşit ağaç. (Ortaköy *Çal –Dz.)

ayvan (I) Geniş, yayvan : *Bu kapı çok ayvan.* (*Susurluk –Ba.)

ayvan (II) **1.** Askerî levazım ambarı, deposu. (–Ba.) **2.** Ev bahçesi, avlu, taşlık. (*Hendek –Kc.; –Sk.; –Dy.) **3.** Mısır, fındık v.b. kurutmaya mahsus zeminden yüksek yer. (-Çkr; Peterek *Yusufeli, *Ardanuç köyleri –Ar.; *Oltu, *İspir –Ezm.; *Arapkir –Ml.; *Divriği –Sv.) **4.** Üstü kesik, koni şeklinde zahire ambarı. (Arpaköy –Or.) **5.** Balkon, hayat, salon, teras, sundurma, saya. (Esatlı, Zile *Mesudiye –Or.; Hemşin *Pazar –Rz.; *Şavşat köyleri, *Ardanuç köyleri –Ar.; –Ezc. köyleri; –Vn.; –Dy.; –El. ve köyleri; *Nizip –Gaz.) **6.** Çok pencereli ya da bir tarafı açık üst kat odası. (Veneze *Arpaçay –Kr.; –Ezm. ve çevresi; *Kemaliye, –Ezc.; –Vn.; *Hozat –Tn.; –Bt.; –Md.; –Ml.; *Gürün, Savrun *Divriği –Sv.; –Ank.; –Ng.) **7.** Damda düzlük, düz dam. (*Silifke –İç.)

ayvan (III) Maya, çoğuncası yoğurt mayası. (A. Toreshev *Ardahan –Kr.)

ayvas Köy ya da mahallede genel çamaşırlık. (Başağrı *Mesudiye –Or.)

ayvat Helâ. (–Gr. köyleri)

ayvaz (I) **1.** Koca, erkek eş. (Bozlar, Sertaç –Brd.; Çardak –Dz.; –Ba.; –Kü. ; –Or. ve köyleri ; –Tr. ilce ve köyleri; –Gm.; *Hozat –Tn.; –Mr.; *Zara –Sv.; *Milâs –Mğ.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.) **2.** Gemilerde hasta bakıcı. (*Çeşme –İz.)

ayvaz (II) Karşılık, bedel : *Ayşenin bu işine ne verilse ayvaz değildir.* (Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Alucra, *Şebin Karahisar –Gr.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ayvaz (III) **1.** Kör, bir gözü kör. (Zeytinli *Edremit –Ba.; *Mustafakemalpaşa –Brs.) **2.** Güzel, yakışıklı. (Yenice *Emet –Kü.) **3.** Saçsız, kel. (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **4.** Sağır. (–Ank.) **5.** Hoyrat, kaba. (*Sarayköy köyleri, Tekkeköy –Dz.)

ayvenet Çılbır, yoğurtlu yumurta yemeği. (–Bt.)

ayvıdana [→ **ayvadana**]

ayyar Tembel. (*İncesu, Erkilet, Vize –Ky.)

ayyeri Alaycı, komik : *Ahmet yine ne ayyerice hareket ediyorsun?* (İncesu *Dinar –Af.)

ayyermek [→ **aşyerimek**]

ayyı [→ **ayu** (II)]

ayyo [→ **ayu** (I)]

ayzaran Alıç. (–Md.)

az (I) İç taraf : *Avlunun azına bak.* (Şabanözü *Polatlı –Ank.; *Eğridir –Isp.)

az, āz (II) Ağız, memeliler doğurduktan sonra ilk sağılan koyu süt : *Bizim ineğin āzı pek çoktu.* (*Şerefli Koçhisar –Ank.; *Hacıbektaş –Nş.)

SanalBaba

az (III) **1.** Bazı fiillerden önce kullanıldığında olumsuzluk, zorluk bildirir : *Bu eve ben bir daha az gelirim.* (*Bor –Nğ.) **2.** Anlaşılan : *Az sen bu işi beğenmedin.* (*Bor –Nğ.)

āz (IV) **1.** Ağız. (Anaraş *Sürmene –Tr.; –Gaz.; Hasanoğlan –Ank.) **2.** Deyiş, söyleyiş, ağız : *Bu senin āzına benzemiyor.* (*Afşin, *Elbistan –Mr.)

aza, āza [**azı** (II)] **1.** Ölü için ilk gün yapılan tören. (–Md.) **2.** Baş sağlığı. (*Iğdır –Kr.; *Şabanözü –Çkr.; *Polatlı, Çanıllı *Ayaş, Bağviran *Kızılcahamam, –Ank.; –Nğ.)
[**azı** (II)] : (*Ayaş –Ank.)

azab, azāb [**azep**] **1.** Bekâr. (–Bt.)
[**azep**] : (–Bt.)
2. [→ **azap** (II)]

azacıḫ [**azacık, azacuḫ, azacuk, azağlak, azak** (I), **azanık** (I), **azarak** (II), **azırak**] Azıcık, biraz, birazcık. (*Iğdır, –Kr.)
[**azacık**] : (–Tr. ilce ve köyleri; –Gm.; Çepni *Şarkışla –Sv.)
[**azacuḫ**] : (–To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Konk *Ardahan –Kr.)
[**azacuk**] : (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Tr.; Belekler –Kn.)
[**azağlak**] : (Eldirek *Fethiye –Mğ.)
[**azak** (I)] : (Ortaköy *Çal –Dz.)
[**azanık** (I)] : (–Ama.)
[**azarak** (II)] : (*Susurluk –Ba.)
[**azırak**] : (Tamır *Afşin –Mr.; İncekum *Silifke –İç.)

azacık [→ **azacıḫ**]

azacuḫ [→ **azacıḫ**]

azacuk [→ **azacıḫ**]

azad [**azat** (I) - 6] Mezarlıklarda bulunan meşe ağacı. (*Simav –Kü.)
[**azat** (I) - 6] : (Bulkaz *Çivril –Dz.; *Eşme –Mn.)

azadan [**azağan**] Büyük geven çalısı. (Kestep –Mğ.)
[**azağan**] : (Kemer –Mğ.)

azağan [→ **azadan**]

azadlamak (I) **1.** Salıvermek. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Falaka *Bayındır, Poyracık *Kınık, *Bergama, Tepeköy *Torbalı –İz.; *Kelkit çevresi –Gm.; *Antakya –Hat.; *Arapkir –Ml.; *Viranşehir, *Siverek –Ur.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Bodrum, Eldirek *Fethiye –Mğ.) **2.** Kovmak, başından savmak. (*Fethiye köyleri –Mğ.)

azadlamak (II) Budamak. (Dodurga *Bozüyük –Bil.; *Nazimiye –Tn.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

azadlığ Camide okuyan küçük çocukların tatil günleri için mollaya verdikleri para. (Kerkük)

azağlak [→ **azacıḫ**]

azak (I) [→ **azacıḫ**]

azak (II) Kuzey doğudan esen yel. (Dedeler –Kn.)

azak (III) Domates. (*Çarşamba ve köyleri, Kadamut –Sm.; Sonusa, *Erbaa –To.)

azaklamak 1. İşe yaramıyan hayvanı başıboş bırakmak. (*Bozdoğan –Ay.; *Yatağan ve köyleri –Mğ.) **2.** İz kaybettirmek, şaşırtmak: *Candarmalar arkamdan geliyordu, onları azakladım.* (*Yatağan ve köyleri –Mğ.)

azalak [**azaylak**] Bol, çok : *Azalak insan geldi.* (Çamköy *Gölhisar –Brd.)
[**azaylak**] : (Taşoluk *Göksun –Mr.)

azaktan Birazdan. (Ortaköy *Çal –Dz.)

SanalBaba

azame [azeme] Düğüne çağıran kimse. (*Birecik –Ur.)

[azeme] : (Akçakent *Nizip –Gaz.)

azan Katır tırnağı, bir çeşit dikenli bitki, çalı. (Belen –Mn.; Nif, Yakabağ *Fethiye, *Bodrum –Mğ.)

ażanat Yaba, dirgen. (Y. Bademli *Şarki Karaağaç –Isp.)

azanık (I) [→ **azacıḫ**]

azanık (II) Zengin. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

azannamak Yara, çıban azmak : *Elimdeki yara iyice azannadı.* (Yenice *Emet –Kü.)

azannatmak 1. [→ **azanlatmak - 1**] 2. Şakayı kavgaya çevirmek. (Yenice *Emet –Kü.)

azanlatmak [azannatmak - 1] 1. Azdırmak. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.; Yusuflu *Bayındır –İz.; Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

[azannatmak - 1] : (Yenice *Emet –Kü.)

2. Sarpa sardırmak, karıştırmak : *Sulh olacak işi azanlattı.* (*Elmalı, Bağyaka *Finike –Ant.)

azap (I) Erkek kekliğin bir yaşını geçmiş olanı. (Birgi *Çeşme –İz.; *Fethiye –Mğ.)

azap (II) **[azab - 1, azeb, azzap]** Bir yıllık tutulan erkek hizmetçi, uşak. (İpkaiye *Biga, *Gelibolu –Çkl.; *Safranbolu –Zn.; Sarayköy, *Osmancık –Çr.; Gülplice *Gümüşhacıköy, Şehsadi, Heniskeköy –Ama.; Kızılköy, Çilehane *Reşadiye, *Zile, –To.; Kadamut, Karamaslı *Çarşamba –Sm.; Danışman *Fatsa –Or.; Savur –Md.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; Oğuzeli, –Gaz.; –Mr.; *Antakya, Hisarcık *Yayladağı, *Kırıkhan, *Amik ovası –Hat.; Kavak *Yıldızeli, Çöplü, İncesu *Gürün, *Kangal, *Şarkışla –Sv.; Çalılı, Sarıhamzalı *Sorgun, Gökçekışla, Güvencik *Boğazlıyan –Yz.; Kışlacık, Akdoğan *Kızılcahamam –Ank.; Seydin *Avanos –Krş.; Murcusın, Erkilet, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; –Nğ.; Misis –Ada.)

[azab - 1] : (*Zara –Sv.)

[azeb] : (*Zara –Sv.)

[azap] : (*Suruç, *Birecik, *Siverek –Ur.; *Reyhanlı, Amik ovası Türkmenleri –Hat.)

azap (III) Dokumada bir ilmikteki iki çözgü telinden birincisi. (*Bor –Nğ.)

azap (IV) Köy dışında çobanların ve hayvanların barınması için yapılan dam. (*Kadirli –Ada.)

azap (V) Güçlü, kuvvetli. (Dereköy, Kofcağız –Krk.)

azarak (I) Dokuma. (–Nş.)

azarak (II) [→ **azacıḫ**]

azarğamak Kıskanmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

azarranmaḫ İnlemek: *Hasan bu gejc héç yatmadı, boyuna azarrandı.* (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış –Kr.)

azarrı Hastalıklı. (Taşburun, *Iğdır –Kr.)

azaski [azıski] 1. Çizme, yumuşak deriden yapılmış dar çizme. (Selimiye –Rz.)

[azıski] : (–Tr.)

2. Çizme kalıbı. (–Sm.)

azaşşa Yüzü koyun, ağzı aşağı. (Medele *Çal –Dz.)

azat (I) 1. Kırlarda yetişen tek ve büyük ağaç. (Eğret, Balçıkhisar, Evciler *Dinar, Kilandros, Hocalar –Af.) 2. Yabani armut. (İğdecik

SanalBaba

–Isp.) **3.** Ormanda, tarlada budanmadan büyümeye bırakılmış meşe, pelit v.s. (Hamidiye, Hamallar *Keçiborlu –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Çavdarhisar *Emet –Kü.; –Es.) **4.** İri ağaç. (Çıtak *Çivril, Bekilli *Çal, Narlıdere –Dz.; –Kn.) **5.** Palamut ağacı. (Beki *Karahallı –Uş.) **6.** [→ **azad**] **7.** Yetişkin olmıyan ağaç. (Minnetler *İvrindi –Ba.) **8.** Budanmış büyük meşe, ardıç ağacı. (Aslanpa –Kü.)

azat (II) **1.** İşe yaramaz. (Yakabağ *Fethiye –Mğ.) **2.** Güçlü, kocaman. (İleydağı *Uluborlu –Isp.)

azatlı **1.** Kimsesi olmıyan. (Beyköy *Çivril –Dz.) **2.** Bir kaç kere evlenmiş kadın. (Beyköy *Çivril, –Dz.)

azatsız [→ **azaysız**]

azav Azı dişi. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

azavaklanmak **1.** Birden azmak. (Abana –Ks.) **2.** Hırslanmak. (Abana –Ks.)

azavatlaşmak Uğraşmak, didişmek, dalaşmak. (*Düzce köyleri –Bo.)

azav tiş Köpek dişi. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

azayınsız [→ **azaysız**]

azaylak [→ **azalak**]

azaylı Terbiyeli. (*Gürün –Sv.)

azaysız [**azatsız, azayınsız, azazıl, azeysiz, azéysiz, azıyatsız**] Huysuz, terbiyesiz. (Bayat *Emirdağ –Af.; *Şimav –Uş.; Çardak –Dz.; Çepni *Turgutlu –Mn.; *Sivrihisar, İkipınar *Mihalıççık –Es.; Küçükisa *Zile –To.; –Ml.; Lohan *Kilis –Gaz.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; Çepni *Şarkışla –Sv.; Çalış *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; –Krş.; Yazıgımık *Mucur –Nş.; –Nğ.; –Kn.; Mağara *Saimbeyli –Ada.; *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.)

[**azatsız**] : (*Eğridir –Isp.; *Sarayköy, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Bayafşar –Kn.)

[**azayınsız**] : (*Bor –Nğ.)

[**azazıl**] : (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**azeysiz, azéysiz**] : (–Kü.; –Gaz.)

[**azıyatsız**] : (Bademli *Dinar –Af.)

azazıl [→ **azaysız**]

azazi [→ **azezi**]

azbar Ahırların önündeki toprak meydan. (Karadeniz kıyı halkı)

azberi Çok güzel, iyi : *Şu çocuk azberi değildir.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

azbi [**azbir**] Galiba, herhalde. (Bademli *Dinar –Af.; Çebiş, Kozluca –Brd.; *Sarayköy –Dz.; *Elmalı, *Korkuteli –Ant.)

[**azbir**] : (Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Silifke –İç.; Karayatak *Serik –Ant.)

azbir [→ **azbi**]

azbiraz Az, azıcık: *Az biraz yorulmadım.* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.; *Hozat –Tn.)

azboz Az buçuk, biraz, azıcık, oldukça. (–Tr. ve çevresi; *Bahçe –Ada.)

azbuç [**azikiç**] Biraz, az çok. (*Karaisalı –Ada.)

[**azikiç**] : (Akyoma –Gr.)

azcanlı Aceleci, sabırsız. (*Maçka –Tr.)

azcıktan [**azıçıktan**] Biraz sonra : *Süleyman, azcıktan gel de balığa gidelim.* (Eldirek, *Fethiye köyleri –Mğ.)

[**azıçıktan**] : (–To.)

SanalBaba

azdan az 1. Çok az. (Ayvagediği –İç.) 2. En az : *Azdan az beş desti su alır bu gazan.* (*Bor –Nğ.)

azdehar Ejderha. (Anaraş *Sürmene –Tr.)

azdırmak, azdırmaḫ [**azdurmak, azılamak** (II), **azıtmaḫ, azıtmak -1,2]1.** Birisini, bir başkası aleyhine kışkırtmak. (Körküler *Yalvaç –Isp.) 2. Yoldan çıkartmak, şımartmak, yoldan çıkmak, sapıtmak: *Ahmet efe benim oğlanı azdırmış.* (Devri *Bucak –Brd.; Moraca, Ekse, Medele *Çal –Dz.; İsmetiye –Brs.; *Karahallı –Uş.; Tokat –Es. köyleri; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; Zile *Mesudiye –Or.; Küçükhol *Of –Tr.; Süle –Gm.; Muradiye –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Taşburun, *Iğdır –Kr.; –Dy.; *Kilis –Gaz.; Amik ovası *Reyhanlı, *Antakya, *Dörtyol –Hat.; Çepni *Gemerek, *Şarkışla, Telin *Gürün –Sv.; –Yz.; *Mucur –Nş.; –Nğ.; Uğurlu, *Ermenek, *Karaman –Kn.; *Anamur, *Mersin –İç.; Elmalı –Ant.; Eldirek, Dont *Fethiye –Mğ.; Kerkük, Kıbrıs) 3. Kızdırmak: *Şu deliyi azdırma (azıtma) yahu.* (*Sarayköy –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; Fili *Biga –Çkl.; –Dy.) 4. Başıboş bırakmak, baştan savmak, şaşırtıp ortada bırakmak: *Senin köpek çok fenalaştı, şunu azdır da kurtul.* (–Ur.; *Kilis –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Antakya, *Dörtyol –Hat.; K. Boymul –Yz.; *Bor,–Nğ.) **[azıtmaḫ, azıtmak-1]** : (*Eşme –Uş.; Bademli *Dinar, *Emirdağı –Af.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; –Brd.; –Ba.; Taşköprü –Ks.; –Çr.; –Sm.; *Merzifon, –Ama.; *Zile –To.; –Gm.; Kızılçakçak *Arpaçay, *Iğdır –Kr.; –Ezm.; –Ezc.; –El.; Çoğulhan *Afşin, *Elbistan –Mr.; *Antakya –Hat.; *Kangal, *Zara, *Divriği, –Sv.; Hasanoğlan, Keşanuz, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar,*Ayaş, Yaraşlı *Haymana, –Ank.; –Krş.; *Pınarbaşı –Ky.; Tömek –Kn.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.)

5. Yolu şaşırmak, şaşırtmak. (Epce –Ky.)

[azdurmak]: (Uluşiran *Şiran –Gm.) **[azılamak** (II)**]** : (*Ağın –El.) **[azıtmaḫ, azıtmak -2]** : (Danışman *Fatsa –Or.; –Yz.; *İncesu, –Ky.; Çetrevilli *Silifke –İç.)

azdolu Çoşkun, taşkın : *Azdoluluk yapma, aklını başına topla, öyle herkesin arşınına göre bez vermezler.* (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

azdurmak [→ **azdırmak**]

aze (I) Kibrit. (*Emirdağ –Af.)

aze (II) Âza, vücut organları. (–Çr. köyleri; *Zile –To.)

azeb [→ **azap** (II)]

azeme [→ **azame**]

azemet Azamet, kibir. (*Bor –Nğ.)

āzem Lazım, ait: *Sana ne, üstüne azem mi?* (Büyükyenice *Osmaneli –Bil.)

azenmek Oyalanmak. (–Çr.)

azep [→ **azap - 1**]

azep başı Sağdıç. (Üstükran –Mş.)

azer Yüksek. (*Lâpseki –Çkl.; –Kn.)

azeysiz, azéysiz [→ **azaysız**]

azezi [**azazi**] Taneleri sivri uçlu bir çeşit üzüm. (Hartlap, *Afşin, Bertiz –Mr.; *Bahçe –Ada.; Zencidere –Ky.)

[azazi] : (*Sarıyer –İst.)

azgaç Eğimli yüzey. (–Kn.)

SanalBaba

azgan Dikenli, bol ve ufak sarı çiçekli bir çeşit çalı. (Davutlar *Kuşadası –İz.; Kirikli, *Kadirli –Ada.; Hacıhamzalı *Tarsus –İç.; *Alâiye, Oba –Ant.; *Milâs –Mğ.)

azgaşmak Döğüşmek, çekişmek. (–Ama.)

azgıntı Soytarı, serseri. (Taşburun *Iğdır –Kr.)

az gitti Az kaldı: *Az gitti hastayı öldürecekmişsiniz.* (Çamlı *Ayaş –Ank.)

azgun Azgın, edepsiz. (*Arapkir –Ml.; *Zara –Sv.)

azguna Topaç. (*Bodrum –Mğ.)

azı (I) **[azı çivisi] 1.** Öküz arabalarının arka ve ön yastıklarını dingile bağlıyan ağaç çivi, yöğrüğe çakılan ağaç çivi, kravatı dingile bağlıyan çiviler, kağnı arabası dingilinin dengesini temin etmek için kertilmiş ağaç, kağnı arabasında ekseni çeken dişler. (Balçıkhisar, Kırca *Bolvadin –Af.; Akçaköy *Yeşilova –Brd.; Moraca *Çal, Alâaddin *Acıpayam –Dz.; *Lâpseki –Çkl.; Yenice *Emet, Kürt *Altıntaş –Kü.; Hisarcık *Osmaneli, Namru *Söğüt, –Bil.; Atlas *Sivrihisar –Es.; *Kandıra –Kc.; Çamlı *Ayaş, Hisarlı *Polatlı, Elecik *Kalecik, Keşanuz, Gürcü *Kızılcahamam, Yaraşlı *Haymana, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar –Ank.; Zencidere –Ky.; Çukurkuyu *Bor –Nğ.) [azı çivisi] : (Çeltikçi *İnegöl –Brs.) **2.** Keskin aletlerin, tırnağın dip tarafı. (Akçaşar *Eğridir, İleydağı *Uluborlu –Isp.; –Brd.) **3.** Loğ ağacı, silindire takılan ağaç. (*Kandıra –Kc.)

azı (II) **[→ aza - 2]**

azı (III) Hiddet. (Kayapa –Ed.)

azı açık, āzı açık Salak. (Karaatlı *Yeşilova –Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; –Es.; Sille –Kn.)

āzı aşşa Tepsiye dizilerek kızartılan, içi mercimek veya kıymalı börek. (–Es.)

āzı cıvık Sır tutmıyan, sır saklıyamıyan. (–Gaz.)

azıçıktan **[→ azcıktan]**

azı çivisi **[→ azı (I) - 1]**

azı demiri Kağnılarda boyunduruğa geçirilen kalın demir çivi. (Güney *Yeşilova –Brd.)

azıg **[→ azzık (I)]**

āzı gara Dost olmıyan, aynı birlikten olmıyan kimse. (Yenice *Emet –Kü.]

azığa **[→ azzık (I)]**

azıh, azıḥ **[→ azzık (I)]**

āzı kaytansız Boşboğaz : *Herifin azı kaytansız.* (*Alaşehir, *Kula –Mn.)

azı kazığı Kağnı arabalarında, araba evi, dingili ve oku birbirine bağlı yan kazık. verilen ad. (Kaklıç *Menemen –İz.)

azıkçı Azık taşıyan. (Sarıidris *Eğridir –Isp.; Mahzemin –Ky.)

azıklamak, azıklanmak Geliri ile kendini idare etmek, ürünü ihtiyacına yetecek kadar olmak. (*Bor –Nğ.; Yendiğin *Ilgın –Kn.)

azıklı Aç doyuran. (*Bergama –İz.; *Akhisar –Mn.)

azıklık **1.** Hemen yemek üzere, harman zamanından önce biçilip savrulan ekin. (*Dinar köyleri –Af.; *Eğridir köyleri, *Keçiborlu köyleri, Kumdanlı, *Yalvaç, Yassıviran, *Senirkent –Isp.; Karaatlı, Güney *Yeşilova, Çerçin –Brd.; Muğlasın *Tavas, Çöplü *Çivril –Dz.; *Eşme

SanalBaba

–Mn.; Alayunt –Kü.; köyleri; –Gm.; Güneyce –Rz.; Bahçeli *Bor –Ğğ.; Pirhasanlar, *Elmalı –Ant.) **2.** [→ **azzık** (I)] **3.** Geçim: *Yabana gidip biraz azıklık parası kazanıp geleceğim.* (Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.) **4.** İçine azık konulan torba, kab. (*Zile –To.; Çöplü *Gürün –Sv.) **5.** Soğan, pırasa dikilen ve içine bir kaç mısır tohumu atarak ekimden önce mısır yetiştirmeye ayrılan tarla: *Azıklığı suladın mı?* (Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Gr.)

azılamak (I) İncitmek, ısırmak, düşmanlık etmek. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

azılamak (II) [→ **azdırmak**]

azılanmış Kafa tutan, baş kaldıran. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; Hamzabali, Yenipazar *Bozdoğan –Ay.; –Ba.; –Kü.; Lohan –Gaz.; *Afşin, *Elbistan –Mr.; –Sv.; –Kn.; Yerkesik –Mğ.)

azılı Kart erkek yaban domuzu. (Yassıviran *Senirkent –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Yeşilyuva *Acıpayam –Dz.; –İst.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Varay –Ama.; Taşova –To.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası –Hat.; Çukurbağ *Ermenek –Kn. ilce ve köyleri –Ada.; *Silifke –İç.; *Milâs, Yerkesik, Eldirek *Fethiye –Mğ.)

azımak (I) Yiyecek şeyleri çiğnemek. (Büyüktersiye *Adapazarı –Kc.)

azımak (II) Başkaldırmak. (Öz ve Karakeçili aşiretleri, Bereket, Libas *Gülnar –İç.)

azımsanmak [→ **azınsamak**]

azımsımak [→ **azınsamak**]

azımsınmak [→ **azınsamak**]

azına Dere kıyısındaki sulak tarla. (Kireçhane, Kırklartepe, Büyükköy, Limankköy *Çayeli –Rz.)

azın buzun Az çok, azar azar. (–Ed.)

azınlık Usanç, bıkkınlık: *Azınlık verdiniz.* (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

azınmak [→ **azınsamak**]

azınsamak [**azımsanmak, azımsımak, azımsınmak, azınmak, azınsımak, azırgamak, azırganmak - 1, azırkanmak, azsınmag, azsınmak**] Az görmek. (*Dinar köyleri –Af.; *Karahallı, –Uş.; Akçaşar *Eğridir –Isp.; Moraca *Çal –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.; Falaka, Furunlu *Bayındır, Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir köyleri; *Eşme –Mn.; *Edremit –Ba.; *Lâpseki –Çkl.; Eğrigöz *Emet –Kü.; *Kandıra –Kc.; Yeniköy –İst.; Giremez *Araç, *Cide, *İnebolu, *Taşköprü–Ks.; Genek –Çkr.; *Alaca –Çr.; –Sm.; *Gümüşhacıköy, Varay –Ama.; *Zile, *Taşova, –To.; –Or.; Çoğulhan *Afşin –Mr.; *Kırıkhan, *Antakya –Hat.; *Koyulhisar, –Sv.; Çalılı –Yz.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Bor –Ğğ.; –Nş.; *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; Karadere *Gündoğmuş, *Gazipaşa –Ant.; Yerkesik –Mğ.; İbriktepe, Harala *İpsala –Ed.)

[azımsanmak]: (*Alaşehir –Mn.)

[azımsımak]: (Karahüyük afşarı *Acıpayam, Ekse *Çal –Dz.; –Çr.; *Kilis, –Gaz.; Lorşin *Afşin, Süleymanlı, Bertiz, –Mr.; *Yerköy –Yz.; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Bahçeli *Bor, –Ğğ.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, *Silifke –İç.; Yerkesik –Mğ.)

SanalBaba

[azımsınmak] : (*Düzce –Bo.)
[azınmak] : (Bunak *Tefenni –Brd.)
[azınsımak] : (Yassıviran *Senirkent, *Şarki Karaağaç –Isp.; Devri *Bucak –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Bozan *Sivrihisar –Es.; *Düzce –Bo.; Giremez *Araç, *Taşköprü, *Cide, *İnebolu –Ks.; *Merzifon –Ama.; *Boyabat –Sn.; Karakuş *Ünye –Or.; Düzköy *Keşap –Gr.; Çoğulhan *Afşin, –Mr.; Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Zara –Sv.; Çanıllı *Ayaş, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Kocabey –Krş.; *Bor –Nğ.; Uğurlu *Ermenek –Kn.)
[azsınmag] : (–Brd.)
[azsınmak] : (Ekse *Çal, Karahöyükafşarı *Acıpayam –Dz.; –Çr.; *Kilis, –Gaz.; Lorşin *Afşin, Süleymanlı, Bertiz, –Mr.; *Yerköy –Yz.; Solaküşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Kocabey –Krş.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.; *Yerkesik –Mğ.)
[azırgamak] : (Dedeköy *Çal –Dz.; *Düzce, Tepe *Seben –Bo.; Ersis, Erkinis *Yusufeli, Veliköy *Şavşat, *Ardanuç –Ar.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Kr.; Gesit *Ilgın –Kn.)
[azırganmak - 1] : (*Dinar ve köyleri, –Af. köyleri; *Eğridir köyleri, Yassıviran *Senirkent, Çaltı, *Şarki Karaağaç –Isp.; Akçaköy *Yeşilova, Kozluca, Çeliş, Çerçin –Brd.; *Sarayköy ve köyleri, *Çivril –Dz.; Hamzabali, Sürez *Bozdoğan, Burhaniye *Nazilli, –Ay.; *Bergama –İz.; *Alaşehir, *Eşme –Mn.; *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Bartın –Zn.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Afşin –Mr.; Sobran *Nallıhan –Ank.; *Bor –Nğ.; Uğurlu, Çukurbağ *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; *Elmalı, İbradı *Akseki, Çomaklı *Korkuteli –Ant.; Yerkesik, *Yatağan, *Milâs –Mğ.)
[azırkanmak] : (*Uluborlu –Isp.; –Brd.; Bayafşar –Kn.; *Elmalı –Ant.)

azınsımak [→ **azınsamak**]

azıntı **1.** İşe yaramıyan ve nerden geldiği belli olmıyan, serseri. (–Gm.; Ören *Akçadağ –Ml.; Hiyam *Nizip –Gaz.; Afşin –Mr.; *Bor –Nğ.) **2.** Zorba, azgın. (*Merzifon –Ama.; –Gaz.) **3.** Azıtılmış hayvan. (Akçaşar *Eğridir –Isp.; *Merzifon –Ama.; *Ağın, *Keban –El.; *Göksun –Mr.; *Gürün –Sv.; *Bor köyleri –Nğ.; –Ada.) **4.** Cinsi, soyu bozulmuş şey. (Hiyam *Nizip, –Gaz.)

azırak [→ **azacıḳ**]

azıraklı Kavgacı, kızgın, belâlı. (–Mn.; –Ba.; *Altıntaş –Kü.; –Kc.)

azırgamak [→ **azınsamak**]

azırgan Yol kenarlarında biribirine sarılarak büyüyen, boyu iki üç metre kadar yükselebilen bir çeşit dikenli bitki. (Kızılbahçe *Urla –İz.)

azırganmak **1.** [→ **azınsamak**] **2.** Nazlanmak. (Çaltı *Şarki Karaağaç –Isp.; –Brd.; Moraca *Çal –Dz.; –İst.; *Safranbolu –Zn.; *Anamur –İç.) **3.** Çekinmek, kaçınmak. (Ulubey –Or.) **4.** Zor gelmek, isteksiz olmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Sv.; İbradı *Akseki –Ant.)

azırkanmak [→ **azınsamak**]

azıski [→ **azaski**]

azıtmaḳ, azıtmak **1.** [→ **azdırmak -4**] **2.** [→ **azdırmak -5**]

azıyatsız [→ **azaysız**]

SanalBaba

āzı yumuk Sıkılgan: *Aşanın gelini āzı yumuk bişeye benzeyo.* (–Es.)

azik Harmanda, yağmur yemiş ve özlüğünü yitirmiş tahıl. (–Gm.; Uşhum *Yusufeli –Ar.; *Pasinler –Ezm.)

azikiç [→ **azbuç**]

azil Rezil, aşağılanmış: *Sen bu kadar insan içinde beni azil ettin.* (Navlu *Yeşilova –Brd.)

azkala Az daha, az kaldı: *Çocuk oynarken azkala düşecekti.* (*Ardanuç –Ar.)

azkalaşmak Bozuşmak. (*Mihalıççık –Es.)

azkura Topaç. (*Bodrum –Mğ.)

azlanmak Azalmak. (–Sm.; *Maçka –Tr.; Yavuzköy *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Ar.)

āzluk, azluḫ Ağızlık. (Anaraş *Sürmene –Tr.; Çayağzı *Şavşat –Ar.)

azma **1.** Irmak kıyılarındaki çimenlik. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Hamidiye, Gündoğdu –Rz.; Ağrakos *Suşehri –Sv.) **2.** Irmak kıyısında kavağının boyu 18-20 metreye ulaşan kavaklık. (Gâlun, Vazıldan *Divriği –Sv.) **3.** Siyah renkli, gagasının üzerinde küçük küçük beyaz benekli çukurluklar olan iri güvercin. (–Sv.)

azmaḫ [→ **azmak** (IV)]

azmak (I) **1.** Akarsu kenarlarında yağmurdan sonra tarlalarda, yollarda görülen küçük su birikintisi, gölcük, su toplanan çukurcuk. (İshaklı *Bolvadin, İncesu *Dinar –Af.; *Keçiborlu –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Karahisar *Tavas *Sarayköy, Tekkeköy –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Alayunt –Kü.; Çukurhisar, Ahirköy *Söğüt –Bil.; Baklalı *Çatalca, *Yalova –İst.; Doğancılar –Zn.; Danışman *Fatsa –Or.; –Ml.; Karahüyük *Beyşehir –Kn.; Konyar aşireti, Katransa, Kayalar –Selânik) **2.** Bataklık, sazlık, büyük su birikintisi. (Yarıkkaya *Yalvaç, –Isp.; Derbent *Buldan, Yeşilyuva *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri –Dz. ve köyleri; *Bozdoğan, *Nazilli, –Ay. ve köyleri; *Urla, *Tire, Buca, Bornova, *Karşıyaka –İz.; Dereler *Alaşehir, *Akhisar, Ahmetli *Turgutlu –Mn.; *Edremit, *Savaştepe, *Susurluk, Kadıköy *Bigadiç, –Ba.; Fili *Biga, *Ezine ve köyleri –Çkl.; *Mustafakemalpaşa –Brs.; Yenice *Emet, Pazarköy, –Kü.; Ayvalı, Adaköy *Sivrihisar, Bozan –Es.; Tuzla –Kc.; –Sm.; *Şebin Karahisar –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.; Karahöyük *Beyşehir –Kn.; Alaçeşme *Akseki –Ant.; *Yatağan ve köyleri, *Milâs ve köyleri, *Marmaris, *Datça –Mğ. ve köyleri; Kayapa, Hamitli *Uzunköprü –Ed.; Çakıllı *Vize –Krk.; *Malkara, *Hayrabolu, *Çorlu–Tk.) **3.** Akarsuyun denize döküldüğü yer. (*Marmaris –Mğ.) **4.** Kaynak, menba, göze. (Kırcaali –Ed.)

azmak (II) **1.** Toprak tavını kaybetmek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Ekşimek, tadı bozulmak: *Bizim pekmez bu yıl güveçte azmış.* (*Ardanuç –Ar.)

azmak (III) Oyun, eğlence amacıyla boğuşmak. (Veliköy *Şavşat, *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Ar.)

azmak (IV) [**azmaḫ**] Yolunu kaybetmek, şaşırmak, kaybolmak. (*Afşin, *Elbistan, Taşoluk *Göksun, –Mr.; *Reyhanlı, Amik ovası

SanalBaba

Türkmenleri –Hat.; M. Hüyük *Şarkışla –Sv.; *Sorgun, *Yerköy, Büyükincirli, Cihanpaşa, –Yz.; Yaraşlı *Haymana –Ank.; Sarılar *Avanos –Krş.; Girveli *Bünyan, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

[azmah] : (*Iğdır –Kr.)

azman (I) **[azmantı (I)]** **1.** Beş yaşını geçmiş davar. (Balçıkhisar –Af.) **2.** İğdiş edildiği, enendiği halde erkekliğini kaybetmiyen keçi, koç, boğa. (Bağıllı *Eğridir, Atabey –Isp.; *Edremit –Ba.; Muratlar *Bayramiç –Çkl.; Bozan –Es.; *Divriği –Sv.; *Marmaris köyleri –Mğ.) **3.** Doğuştan tek hüsyeli hayvan. (Kesme *Eğridir –Isp.; Kuşbaba, Çamlık *Bucak –Brd.; Gölcük, Kumarlar *Bayramiç –Çkl.; Misis –Ada.; *Marmaris köyleri –Mğ.)

[azmantı (I)] : (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

4. Enenmiş, iğdiç edilmiş koç, keçi. (Aziziye –Brd.; *Sarayköy ve köyleri –Dz.; *Bozdoğan, –Ay.; *Akhisar, *Eşme –Mn.; Tavaklı *Ezine –Çkl.; Çeltikçi *İnegöl –Brs.; Berende *Ereğli –Kn.; *Akseki köyleri –Ant.; *Marmaris köyleri, Yerkesik –Mğ.) **5.** Damızlık olarak ayrılmış erkek keçi, davar. (Karaatlı, Niyazlar *Yeşilova –Brd.; *Çal köyleri –Dz. köyleri; Genek –Çkr.; –Sm.; *Gemerek –Sv.; Tuzhisar, *Bünyan –Ky.; –Kn.) **6.** Erkek hindi. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.) **7.** Boğa, dört yaşını geçmiş boğa. (Bornova, Sasallı *Menemen *Kemalpaşa –İz.; Akköy, Borcak *Söğüt –Bil.; *Araç köyleri, –Ks.; –Sm.; *Kemah –Ezc.) **8.** Av köpeği. (*Gerze –Sn.) **9.** Mevsiminden önce doğan kuzu, oğlak. (Hemşin *Pazar –Rz.) **10.** 3 -4 yaşında dişi davar, keçi. (Bolat *Hadım, *Bozkır, Belviran –Kn.) **11.** Dört yaşında sığır. (Aslanköy –İç.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

azman (II) **[azmanlık]** **1.** Çalı ve dikeni bol tarla. (Olukyanı –Zn.; Dere –Çkr.) **2.** Bataklık. (–Sm.; Ören *Fethiye –Mğ.)

[azmanlık] : (–Es.; *Silifke –İç.)

azman (III) Kilit. (*Araç –Ks.)

azman (IV) **1.** Bitkilerde kök filizi, sürgünü. (Genek –Çkr.; Sarıkızlı –Ank.) **2.** Beyaz pancar kökü. (Zencidere –Ky.)

azman kaya Kaya balığının bir çeşidi. (–İst.)

azmanlık [→ **azman** (II) - 2]

azmant İyice kaşarlanmış, ihtiyar, iriyarı: *Azmanlar içerde konuşuyor.* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

azmantı (I) [→ **azman** (I) - 3]

azmantı (II) Zorba. (*Bor –Ng.)

azmantı (III) Olağanüstü gelişen, azman. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Bor –Ng.)

azman yeli Güneybatıdan esen yel. (*Akhisar –Mn.)

azmıntılık Zorbalık, azgınlık. (Hamurcu *İncesu –Ky.)

azmırta [azmırtı - 1, azmurta] **1.** Soyu bozuk, dejenere, yoz. (*Bor, –Ng.)

[azmırtı - 1] : (Çepni *Şarkışla –Sv.)

[azmurta] : (*Kangal, –Sv.)

2. Çok yaramaz, söz dinlemez çocuk. (*Bor –Ng.)

azmırtı **1.** [→ **azmırta - 1**] **2.** Geçim kaygısı duymıyan, mesuliyetsiz, avare. (Mahzemin –Ky.)

SanalBaba

azmuh, azmuk Bahçe ve bostanlarda biten yabani otlar. (*Zara –Sv.)

azmurta [→ **azmırta - 1**]

aznafır 1. Zalim. (*Bergama, *Kınık –İz.) **2.** Kuvvetli, açıkgöz. (Uzunmusa –Or.; Ayaklıcaoluk –Mr.)

aznaklı Yaramaz. (*Şile –İst.)

aznaşdırmak Kavgayı alevlendirmek, kızıştırmak. (Görmel *Ermenek –Kn.)

aznaşıḫ Şımarık, belâlı, belâ. (*Erciş –Vn.)

aznaşmak 1. Bozuşmak, kavga etmek, birbirine girmek. (İncesu *Dinar –Af.; Gönenköy, İncesu –Isp.; Varay –Ama.; Hisarcık*Yayladağı –Hat.; Hamurcu *İncesu, Avşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Ermenek –Kn.; *Karaisalı –Ada.; Aslanköy –İç.) **2.** Belâ olmak, belâ sürmek. (*Erciş –Vn.; –Yz.) **3.** Kızışmak, şiddetlenmek: *Kavga aznaştı.* (*Bor –Ng.; Görmel, Çukurbağ, *Ermenek –Kn.)

aznavır [→ **aznavur**]

aznavur [aznavır] Asık yüzlü, sinirli, sert, haşin, iriyarı. (*Eşme –Uş.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit –Ba.; –Kü.; Yeniköy –İst.; *Taşköprü –Ks.; –Ml.; –Ur.; Mençek *Ermenek –Kn.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

[aznavır] : (Kızılbahçe *Urla –İz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.)

azne etmek Yüzmek: *Suda o kadar güzel azne ediyor ki balık gibi.* (*Nazimiye –Tn.)

azokarı gitmek, ağzı yukarı gitmek Yokuş yukarı gitmek. (Eğridere *Kuyucak –Ay.)

azor Söğüte benzer bir ağaç. (*Nazimiye –Tn.)

azoti Çakmaklı av tüfeğinin yemleme barutu. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

azraklı, azıraklı Yaramaz. (–Kü.)

azrayıl Azrail: *Azrayıl alasıca!* (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

azraz Ormanlarda kendiliğinden yetişen bir meyva ağacı ve bu ağacın küçük kahverengi meyvası. (Aşağıırmaklar, Bağlıca, *Ardanuç, Şalcı, Yanıklı *Şavşat –Ar.)

azsınmag [→ **azınsamak**]

azsınmak [→ **azınsamak**]

azu Tırpan demirinin geniş dip kısmı. (Kızılca *Artova –To.)

azucuk [azzıcak] Azıcık, az: *Bana çok azucuk düştü.* (Denizli, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

[azzıcak] : (İsabey *Çal –Dz.)

azuḫ [→ **azzık** (I)]

azuk [→ **azzık** (I)]

azzukluk [→**azzık** (I)]

azulanmak Kızmak, öfkelenmek. (–Sv.)

azulu Vahşi, yırtıcı, yabani: *Ahmedin azulu bir eşeği var.* (*Arapkir –Ml.)

azva Karamuk ağacının kökünden çıkarılan ve göz ağrılarını iyileştirmede kullanılan bir sıvı. (–Çkr.; *Kangal ve köyleri –Sv.)

azvay [azvéy] Acı bir bitki, sarısabır. (*Kilis –Gaz.; –Hat.; *Şerefli-Koçhisar –Ank.; *Bor –Ng.; –Kn.)

[azvéy] : (–Gaz.)

azvéy [→ **azvay**]

azye Entari. (–Ur.; Kerkük)

azzan Gül fidanına benzer dikenli bir çalı. (Demre *Kaş –Ant.)

azzap [→ **azap** (II)]

azzar Elinin körü anlamında kızgınlık bildirir söz. (*Iğdır –Kr.)

SanalBaba

azze Kınama, beğenmeme ifade eden bir ünlem: *Azze, sen de hiç iş bilmiyon bacı!* (–Hat.)

azzıcak [→ **azucuk**]

azzıḫ [→ **azzık** (I)]

azzık (I) [**azıg, azığa, azıh, azıḫ, azıklık - 2, azuḫ, azuk, azukluk, azzıḫ**] Azık. (*Emirdağ –Af.; Sofular *Eğridir –Isp.; –Mn.; –Brs.; Tokat –Es.; Ağlı *Küre, Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Zile, –To. ve çevresi; Danışman *Fatsa, Zile *Mesudiye –Or.; Küçükhol *Of –Tr.; Güneyce –Rz.; –Ezc.; *Kilis, –Gaz.; *Elbistan –Mr.; *Kırıkhan, *Reyhanlı, *Dörtyol, Amik ovası Türkmenleri –Hat.; *Gürün ve köyleri, Diktaş *Divriği, Kayalıpınar *Yıldızeli, Çepni *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, –Sv.; –Yz. ve çevresi; Solakuşağı *Şerefli Koçhisar, Yaraşlı *Haymana –Ank.; Genezin *Avanos, Köşker –Krş.; *Bünyan, *Pınarbaşı, Hamurcu *İncesu, *Develi –Ky.; *Bor köyleri, Emirler *Ulukışla –Nğ.; *Karapınar, *Karaman, *Ereğli –Kn.; *Kozan, *Ceyhan –Ada.; *Silifke, Aslanköy –İç.)

[**azıg**] : (–Brd.)

[**azığa**] : (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış –Kr.)

[**azıh, azıḫ**] : (Birişk, *Göle, *Ardahan –Kr.; –Ezm.; Savrun *Divriği, Karaözü *Gemerek –Sv.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; Koraş –Kn.)

[**azıklık - 2**] : (Körküler *Yalvaç –Isp.; Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

[**azuḫ**] : (Süle, –Gm.; *Zara –Sv.)

[**azuk**] : (–Sn.; Anaraş *Sürmene –Tr. ve çevresi; Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Sv.)

[**azukluk**] : (Küçükhol *Of, Kalafka –Tr.; –Sn.; –Sv.)

[**azzıḫ**] : (Göbekviran *Gürün –Sv.)

azzık (II) Azıcık, birazcık. (–Isp.; *Ödemiş köyleri, *Kiraz köyleri, Hereke, Ulamış *Seferihisar –İz.)

azzık çapıtı Azık bağlama bezi, peçetesi. (*Silifke –İç.)

azzık çıkısı. azzık çıkını İçinde azık bulunan çıkın, paket. (*Silifke –İç.)

azzık karıştırmak Hep beraber yemek için azıkları bir araya getirmek. (*Silifke –İç.)

az zu Azıcık su ver. (–Kn.)

SanalBaba

YANLIŞ - DOĞRU CETVELİ

Sayfa	Kolon	Satır	Yanlış	Doğru
101	1	15	[ağlumuk]	[ağlamuk]
106	1	12	**annandırmak** (III)	**annandırmak** (I)
127	1	29	(Eklenecek.)	**2**. [→ **akbun - 2**]
143	2	31	[**akmın oku**]	[**ahbun - 2, akmın oku**]
143	2	33	(Eklenecek.)	[**ahbun - 2**] : (— El.;— Ezm.)

SanalBaba